

नालन्दा-वेचनागरी-पालि-गन्यमालाय

अभिधम्मपिटके
विभङ्गपालि

पद्यानसंरोधको
भिवखु जगदीसकस्सपो

बिहारराजकीयेन पालिपकासनमण्डलेन
पकासिता

सु० २५०४

वि० २०१७

१९९०

वितरक
मीतीलाल बनारसीदास,
नेपाली खररा,
पोस्ट बाक्स नं० ७५,
वाराणसी ।
(भारत)

THE VIBHAṄGA

General Editor
BHIKKHU J. KASHYAP

PĀLI PUBLICATION BOARD
(BIHAR GOVERNMENT)

B. E. 2504

V. E. 2017

1960

Sole Agents:
MOTI LAL BANARASI DAS,
Nepali Khapara,
Post Box No. 75,
Varanasi.
(India)

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources.

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hinayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. What is life? Why should I live? Why should I do anything? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death? Nijnzky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote 'The whole life of my wife and of all mankind is death.' How can we be saved from the body of this death? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of *trsnā* or *tanhā*. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffering.

When the Upaniṣads declare, "That thou art", *tat tvam asi*, it is not a mere statement of fact. It is a call to action. Make thyself that which thou know thou canst be. Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change, the Buddhist stresses the dynamic character of the self. No change is possible with an unchanging consciousness. We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect. Religion is not a creed, but a vital process. It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace. If few are chosen, it is because few choose to be chosen. The Buddha laid stress on the creative freedom of man. The Buddha did not encourage dependence on the supernatural. He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him. The ten veramaṇīs or prohibitions or abstinences called *daśaśīla* or *daśaśikṣāpada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words : "I take upon myself the abstinence, (1) from destroying life, (2) from taking what is not given, (3) from leading an unchaste life, (4) from speaking untruth, (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours, (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants, (8) from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily decorations, (9) from using high couches and seats, (10) from accepting gifts of gold and silver." The first five are the Buddhist *pañcaśīla*.

Pāṇātipātā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Adinnādānā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Kāmesu micchācārā veramaṇī sikkhāpadaṃ
 samādiyāmi
 Musāvādā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Surā-meraya-majja-pamādaṭṭhānā
 veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged.
 If men were at peace within themselves, the outer conflicts

between nations would inevitably cease. By practising the Buddha's pañcaśīla we will develop patience, courage, love and unselfishness. The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance.

Nirvānaṃ paramaṃ sukham : Nirvāṇa is the highest bliss. It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one. The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution. The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being; the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *saṃsāra* and *nirvāṇa* are one. In *Mahā-saccaka Sutta*, the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows :

“When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becomings, set free from the intoxication of ignorance. In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation. And I came to know : “Rebirth is at an end. The higher life has been fulfilled. What had to be done has been accomplished. After this present life there is no further for this or that. This last insight did I attain to in the last watch of the night. Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself.” Thus ended the struggle of six long years.

The Buddha is said to be a physician. Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition. If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,500th anniversary of the Buddha's parinirvāṇa, the Government of India decided to publish standard versions in Devanāgarī Script of the complete Pāli and the Sanskrit texts of the two schools, Southern and Northern, in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good, to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world.

S. Radhakrishnan

INTRODUCTION

1. The Pāli Tipiṭaka

After the passing away of the Buddha at Kusinārā, the disciples had assembled to pay their last homage to him. The Venerable Mahā Kassapa, the chief of the congregation, was delivering words of consolation to the bereaved assembly, reminding them of the declaration of the Buddha:—"It is the very nature of all things near and dear to us that we must divide ourselves from them." Subhadra, a monk who had received ordination in an advanced age, however, did not look gloomy. He took a perverted view of the situation and spoke—"Do not grieve, brothers, for now we are definitely released from the restraint of the Great Teacher and his too rigid discipline. While the Teacher lived, we were constantly rebuked for failing to observe the hard rules; but, now we are at liberty to do as we please; therefore, do not grieve." These words sounded a note of warning against the future possible distortion of the Dhamma at the hands of faithless members of a similar category. The Venerable Mahā Kassapa felt an urgent need for convening a Grand Council of the leading Elders of the Saṅgha to make a full collection of the teachings, and also to adopt means for their right preservation and transmission to posterity. He addressed the Bhikkhus thus:—"Come, friends, let us chant together the Dhamma and the Vinaya..." The Venerable Mahā Kassapa drew a list of five hundred names of the topmost disciples to be appointed as members of the Council. At first, the name of the Venerable Ānanda was left out in view of the fact that he had not attained Arhat-hood till then. But, as no one else in the Saṅgha had the privilege of listening to the Teacher so very closely and for such a long period of time, his participation was deemed necessary and important. He was, consequently, asked to go to a suitable abode and develop insight, so as to become an Arhat and be able in time to join the Council. King Ajātasattu made necessary arrangements for the accommodation and convenience

of the convention at Rājagaha, a favourite resort of the Teacher himself. A spacious beautiful pavilion was raised for the meeting at the entrance of the Sattapaṇṇi cave, on the northern side of the Vebhāra Hill.

Venerable Ānanda made the best efforts to train himself in developing insight. He kept walking up and down for the whole night absorbed in deep meditation; and, early in the morning, as he was going to stretch himself on the bed, his feet had left the ground and the head had not reached the pillow, at that moment, as if by a flash of light, darkness was dispelled and the sublime light of saint-hood dawned upon him. And, through his miraculous superhuman power of an Arhat, he appeared all of a sudden on his appointed seat in the hall, as if emerging out of the ground, exactly as the proceedings were going to be started.

With the permission of the Saṅgha, Venerable Mahā Kassapa asked Upāli questions on Vinaya, relating to the different monastic transgressions; the matter, the occasion, the individuals concerned, the principal rules (paññatti), the amended rules (anupaññatti) and all other details about them. In this, the Vinaya text was agreed upon and settled. Then, again, with the permission of the Saṅgha, he asked Ānanda questions on the Dhamma; the occasion of a sermon and the person or persons with reference to whom it was preached¹.

The commentary, *Aṭṭhakathā*, of a much later date, assumes that the *Ablidhamma Piṭaka* was also included in the collection of the Dhamma, and that the *Tiṭṭaka*, as it is available to us, was finalised at this very stage.²

A century after the passing away of the Buddha, a great controversy arose in the Saṅgha concerning the interpretation of some Vinaya rules. This necessitated the holding of the Second Council at Vesālī. Seven hundred leading Elders from distant parts of the country assembled to take part in

1. *Cullavagga*, Chapter XI. 2. *Sumanāgalavilāsini*, *Nidānakathā*.

it; and they had drawn up a new edition of the Scripture, resulting in the fixing up of the Piṭakas, Nikāyas, Aṅgas and Dhammakhandhas¹.

A century after, when King Asoka embraced Buddhism and gave patronage to its propagation, the richly furnished monasteries became centres of attraction even for the members of other sects. They donned the yellow robe, either by proper ordination or stealthily, and went about as Bhikkhus enjoying the privileges and honour given to them. They could not, however, leave their own inclinations behind, and began to twist and distort the Doctrine in their own ways. This led to a state of confusion and it became difficult to distinguish the true principles from the coloured ones. The Elders felt the necessity of safeguarding the purity of the Dhamma by affecting a total purge of the alien elements in the philosophical life of the Saṅgha. This task was entrusted to the Venerable Moggaliputta Tissa, a saint, a thinker and a writer. He compiled a book called the Kathāvatthu, refuting all the foreign theories, which was adopted as a book of the Tipiṭaka at the Third Council held at Pāṭaliputta under his presidentship. After the council, Asoka despatched missionaries to the then civilised parts of the world for a wide propagation of the Dhamma².

Prince Mahinda and Princess Saṅghamittā renounced the world and joined the Order to lead a mission to Sīhaladīpa (Ceylon). Since then, the island became a stronghold of Buddhism, and, even up to this day, has maintained the tradition of Pāli Tipiṭaka with all religious zeal³.

Up till then, the Tipiṭaka was traditionally handed down orally from teachers to pupils. The complete Scripture was compiled in the form of books for the first time in Ceylon in 29 B. C., under the patronage of king Vaṭṭagāmaṇi Abhaya, with all the detailed classifications that are now obtained in the Pāli Tipiṭaka of the Theravāda School. This was done at the

1. *Cullavagga*, chapter xi. 2. *Mahāvamsa*, chapter v.
3. *Mahāvamsa*, op. cit.

Council convened for the purpose, known as the Fourth Great council¹.

The Fifth Council, according to orthodox tradition, was held at Mandlay, Upper Burma, in 1871, under the patronage of king Mindon. In this Council the entire Pāli Tipiṭaka was revised, re-edited and finally engraved on 729 marble slabs as follows²—

Vinaya:	111 slabs
Sutta:	410 slabs
Abhidhamma:	208 slabs

Now, in this present age, the necessity of bringing out an upto-date edition of the Tipiṭaka printed on modern machines was felt. This task was taken up by the Burmese Chaṭṭha Saṅgāyana, the Sixth Great Council, held in Rangoon, which opened on the 17th May, 1954 in the artificially built Rock Cave, especially constructed for the purpose, at a little distance from the city. Two thousand and five hundred of the most erudite Bhikkhus, from all parts of the world, participated in chanting the Tipiṭaka together. A modern printing press was installed in a separate building and there the texts were printed as soon as they received the sanction of the Saṅgāyana. The Council kept functioning for two years, and concluded on the fullmoon day, May 1956, synchronising with the 2500th Jayanti of the Buddha.

In Ceylon, Burma, Thailand and Cambodia the principal religion of the people is Theravāda Buddhism, that adheres to Pāli Tipiṭaka as its Scripture. There, they have been having editions of it in their own scripts. Pāli Text Society, London, has been able to complete the publication of a major portion of it in Roman characters. But, as yet, it is not fully available in any script of India.

It is with a view to removing this want that the Government of India and the State Government of Bihar have jointly sanctioned a scheme of editing and publishing the entire Pāli

1. *Mahāvamsa*, chapter x-xxiii. 2. बौद्ध धर्म के २५०० वर्ष, १९५६, p. 35.

Tipiṭaka in Devanāgarī, which will be complete in 40 volumes of about 400 pages each. This task has been entrusted to the Devanāgarī Tripiṭaka Publication Department, Nalanda. It aims at presenting a co-ordinated edition of the text based on the printed books in Roman, Sinhalese, Burmese and Siamese scripts.

The following chart will show the distribution of books in the literature:—

TIPITAKA

Vinaya Piṭaka	Sutta Piṭaka	Abhidhamma Piṭaka
1. Mahāvagga	1. Dīghanikāya	1. Dhammasaṅgaṇi
2. Cullavagga	2. Majjhimanikāya	2. Vibhaṅga
3. Pārājika	3. Saṃyuttanikāya	3. Dhātukathā
4. Pācittiya	4. Aṅguttaranikāya	3. Puggalapaññatti
5. Parivāra	5. Khuddakanikāya	5. Kathāvatthu
	which contains the 6 Yamaka	6. Yamaka
	following fifteen	7. Paṭṭhāna
	books:—	
	i. Khuddakapāṭha	
	ii. Dhammapada	
	iii. Udāna	
	iv. Itivuttaka	
	v. Suttanipāta	
	vi. Vimānavatthu	
	vii. Petavatthu	
	viii. Theragāthā	
	ix. Therīgāthā	
	x. Jātaka	
	xi. Niddesa	
	xii. Paṭisambhidāmagga	
	xiii. Apadāna	
	xiv. Buddhavaṃsa &	
	xv. Cariyāpiṭaka	

2. The Present Volume

This is the second book of the Abhidhammapiṭaka. The purpose of this book is to supplement the previous one.

The Dhammasaṅgaṇi, we have seen, enumerates the states of things (*Dhammas*) under the heads of the *Tika* and *Duka* groups of the *Mātikā*, and also points out how many *Khandhas*, *Āyatanas*, *Dhātus*, *Indriyas*, *Jhānaṅgas* etc. are contained in them. The Vibhaṅgappakaraṇa goes further and enquires into their exact limits, without which a grasp of their mutual relationship with the *Dhammas* is not possible

The first book points out what *Khandhas*, *Āyatanas* etc. are contained in the *Dhammas*, and the second what *Dhammas* are contained in them.

The book is divided into 18 Chapters, each complete in itself. They follow, to a considerable extent, an identical method in adherence to the *Mātikā* of the Dhammasaṅgaṇi; and they are named after the terms the scope of which they define. These chapters are:—

1. Khandha-vibhaṅga	10. Bojjhaṅga-vibhaṅga
2. Āyatana-vibhaṅga	11. Magga-vibhaṅga
3. Dhātu-vibhaṅga	12. Jhāna-vibhaṅga
4. Sacca-vibhaṅga	13. Appamaññā-vibhaṅga
5. Indriya-vibhaṅga	14. Sikkhāpada-vibhaṅga
6. Paṭiccasamuppāda-
vibhaṅga	15. Paṭisambhidā-vibhaṅga
7. Satipaṭṭhāna-vibhaṅga	16. Nāṇa-vibhaṅga
8. Sammappadhāna-vibhaṅga	17. Khuddakavatthu-
vibhaṅga
9. Iddhipāda-vibhaṅga	18. Dhammahadaya-vibhaṅga

When examined carefully, it would be found that the above list owes its origin greatly to the Koṭṭhāsavāra of the Dhammasaṅgaṇi. *Khandha* (1), *Āyatana* (2), *Dhātu* (3), *Indriya* (5), *Paṭiccasamuppāda* (6), *Satipaṭṭhāna* (7), *Iddhipāda* (9), *Bojjhaṅga* (10), *Magga* (11), *Jhāna* (12), and *Appamaññā* (13) are most obviously taken from the Dhammasaṅgaṇi that considers them in relation to the *Dhammas*.

Sammappadhāna (8) is the same as *Sammāvāyāma* that is included in *Magga* (11), *Sikkhāpada* (14) is the same as *Sammā-kammanta-Sammāvācā-Sammājjīva* that is also included in the same. *Paṭisambhidā* (15) and *Nāṇa* (16) are the same as

Sammādiṭṭhi that is also included in the same. *Sacca* (4) is very wide in its extent and practically includes them all. *Khuddakavattu-vibhaṅga* (17) defines a number of minor terms, *Akusala* in character. And, the last chapter, *Dhammaliyadaya-vibhaṅga*, is a critical recapitulation of the whole book in questions and answers.

The *Vibhaṅgas* follow a similar method of investigation under three heads, namely, (1) *Suttantabhājanīya* or the extent of the terms and the classification of the *Dhammas* as determined according to the *Sutta*-version : (2) *Abhidhammabhājanīya* or the same according to the *Mātikā*, the basis of the entire system of *Abhidhamma* : and (3) *Pañhāpucchaka* or the distribution of those *Dhammas* according to all the *Tika* and *Duka* groups stated in questions and answers.

Let us study some of the important *Vibhaṅgas* in their outlines, and examine the method of treatment followed in them.

1. KHANDHA-VIBHAṄGA

(1) SUTTANTA-BHĀJANĪYA

There are five *Khandhas*, namely, *Rūpakkhanda*, *Vedanākkhandha*, *Saññākkhandha*, *Saiṅkhārakkhandha*, and *Viññāṇakkhandha*.

“What is *Rūpakkhanda* ? Whatever matter is there, past, future, present, belonging to the person of a being or existing externally, gross or subtle, bad or good, distant or near, all of them taken together as a whole is called *Rūpakkhanda*, the aggregate of matter.” Making this quotation of the *Sutta Piṭaka* as its basis, it takes all of these terms one by one introducing them by asking questions in the above manner, and explains them on the lines of the *Suttas*.

The same quotation as above is given with regards to *Vedanākkhandha*; and past, future and present are associated with it in the similar manner. The feelings of one's own are called *ajjhātika-vedanā*, and those of others *bahiddhā-vedanā*. About gross and subtle feelings, it draws a gradation of them in the following manner—

“What feelings are gross and what subtle ? Immoral

feelings are gross; moral and non-moral feelings are subtle. Moral and immoral feelings also may be considered as gross, and non-moral feelings as subtle. Painful feelings are gross; pleasurable and neutral feelings are subtle. Painful and pleasurable feelings also may be regarded as gross, and neutral as subtle. The feelings of one who has not attained *Jhāna* are gross, and of one who has attained it are subtle.'

The same gradation is made in identically the same terms about the next pair of bad (*Hīna*) and good (*Paṇīta*) the first being placed for gross and the second for subtle.

About distant (*Dūre*) and near (*Santike*), the same kinds of the pairs of *Vedanā*, as above, are shown mutually distant one from the other, as below—

Immoral feelings are distant from the moral and non-moral feelings. Painful feelings are distant from the pleasurable and neutral feelings. . . . The near (*Santike*) feelings are those that belong to the same kind. Moral feelings are near with relation to moral feelings; and immoral or non-moral feelings in relation to immoral or non-moral feelings.

As regards *Saññākkhandha*, it follows the same process as above, with the variation that after each statement the *Saññā* is described as arising with the contact of the different senses. Among the kinds of gross and subtle *Saññā*, it adds one more distinction, namely—of *Paṭighasamphassajā* and *Adhivacana-samphassajā*. The commentary explains that the first is that which arises as the result of mere physical contact with the object through the senses; and the second is that which is determined by the attitude of the subject towards the object. It further illustrates this kind of *Saññā* with the help of an example of a Bhikkhu who looked at a girl with a sisterly feeling.

Sankhārakkhandha is also described just in the above manner in the same terms, the word *Cetanā* being replaced for *Saññā*. The commentary explains that the term *Cetanā* is taken to indicate the whole cluster of psychic factors included in it, because of the fact that it is the most prominent and

chief one amongst all. It has been compared to the *Jeṭṭha Vaḍḍhakī* or 'head carpenter', who, while performing his share of work, engages others also to do their own.

Viññānakkhandha is also described in the above manner, in the same terms.

(2) ABHIDHAMMA-BHĀJANIYA

Rūpakkkhandha has been explained on the basis of the *Mātikā* of the *Dhammasaṅgaṇi* as laid down in the *Rūpakaṇḍa*.

Vedanākkhandha has been considered in one, two, three... ten ways, as under—

Vedanā is one—as being accompanied by contact.

Vedanā is two—as accompanied by *Hetu*, and as without it.

Vedanā is three—as moral, immoral and non-moral.

Vedanā is four—as belonging to the *Kāmāvacara*, *Rūpāvacara*, *Arūpāvacara*, and *Apariyāpanna* planes.

Vedanā is five—*Sukha*, *Dukkha*, *Somanassa*, *Domanassa* and *Upekkhā*.

Vedanā is six—as that which arises in visual contact... that which arises in mental contact.

Vedanā is seven—that which arises in visual contact... in tactual contact, in *Manodhātu*-contact, and in *Manoviññāṇadhātu*-contact.

Vedanā is eight—that which arises in visual contact... in tongue-contact, in pleasurable tactual contact, in painful tactual contact, in *Manodhātu*-contact and in *Manoviññāṇadhātu* contact.

Vedanā is nine—that which arises in visual contact... in tactual contact, in *Manodhātu*-contact, in *Kusala Manoviññāṇadhātu*-contact, in *Akusala Manoviññāṇadhātu*-contact, and in *Abyākata Manoviññāṇadhātu*-contact.

Vedanā is ten—that which arises in visual contact ... in tactual contact, in pleasurable *Manodhātu*-contact, in painful *Manodhātu*-contact, in *Kusala Manoviññāṇadhātu*-contact, in *Akusala Manoviññāṇadhātu*-contact and in *Abyākata Manoviññāṇadhātu*-contact.

Thus, with reference to the *Tika* and the *Duka* groups, in various permutation and combination, the *Vedanākkhandha* has been distributed and classified again and again, which gives a thorough exercise in understanding the groups of the *Mātikā* in their mutual relation. The full process consists of three main divisions, namely—

- A. *Duka-mūlaka*—the *Tikas* brought and mixed with the *Dukas*.
- B. *Tika-mūlaka*—the *Dukas* brought and mixed with the *Tikas*.
- C. *Ubhatovaddhaka*—bringing both the *Tikas* and *Dukas* together.

There is one more division called the *Bahuvīdha-vāra*, which starts with a classification of sevenfold *Vedanā*, and makes it very much complicated by different combinations of the same terms.

The remaining three *Khandhas* have been dealt with in the same manner with necessary additions and alterations.

(3) PAÑHĀPUCCHAKA

The heads of all the *Tika* and *Duka* groups are taken one by one, and asked how many of five *Khandhas* can be brought under them, as—of the five *Khandhas*.

How many are moral ? How many are immoral ? How many are non-moral ?—and so on with all the *Tikas* and *Dukas*.

Then, there follow their answers, often only in the number of the *Khandhas* included under them, without mentioning their names, which the readers are expected to understand themselves, as—

The *Rūpakkhandha* is non-moral. Four *Khandhas* may be moral, immoral or non-moral ... Two *Khandhas* cannot be called as associated with pleasure or pain or neutral feeling. Three *Khandhas* may be associated with pleasure, or with pain or with a neutral feeling. ... Four *Khandhas* are non-*Hetu*. *Saṅkhārakkhandha* may be *Hetu* or non-*Hetu* ... *Rūpakkhandha* is of *Kāmāvacara* plane. Four *Khandhas* may be of *Kāmāvacara* plane or not. ... *Rūpakkhandha* is *Araṇā*. Four *Khandhas* may be *Araṇā* or may be *Saraṇā*.

2. ĀYATANA-VIBHAṄGA

(1) SUTTANTA-BHĀJANIYA

There are twelve *Āyatanas*—eye, form, ear, sound, nose, smell, tongue, taste, body, touch, mind and mental objects. They are all transitory, painful and substanceless.

(2) ABHIDHAMMA-BHĀJANIYA

It describes eye-*Āyatana* as—‘The eye, consisting in the sensitivity (*Pasāda*) derived from the four primary physical elements, being one with the personality of the being, not an object of sight, capable to impinge by which one has seen the form, object of sight and capable of being impinged, or sees it, or will see it, or may see it, this is called eye, the eye-base, eye-*dhātu*, eye-sense, sphere, door sea, field, organ, the other shore, empty village.’

The other *Āyatanas* have been described in the same way and terms with necessary changes. *Mind-Āyatana* is the same as the four psychic aggregates. *Touch-Āyatana* is earth-*dhātu*, fire-*dhātu*, air-*dhātu*, rough soft. *Mental object-Āyatana* is—the *Khandhas* of feelings, cognition, and volition, as also the material qualities that are not visible, not capable of being impinged, and the uncomposite principle, *Nibbāna*.

(3) PAṆHĀPUCCHAKA

How many of the twelve *Āyatanas*—moral, how many are immoral, and how many are non-moral ? ... How many of them are *Saraṇā*, and how many *Araṇā* ?

Ten of them are non-moral, two of them may be

Kusala (moral), or *Akusala* (immoral), or *Abyākata* (non-moral). ... About ten of them it cannot be said that they are accompanied by pleasurable or painful or neutral feelings. Mind-*Āyatana* may be accompanied by any of the feelings. Mental object-*Āyatana* may be accompanied by any of them, and also above such considerations. ... Eleven of them are not *Hetu*. Mental object-*Āyatana* may be *Hetu* or not. ... Ten of them belong to *Kāmāvacara* plane. Two of them may be of this plane or not. ... Ten of them are *Araṇā*. Two of them may be *Saraṇā* or *Araṇā*.

3. DHĀTU-VIBHAṄGA

(1) SUTTANTA-BHĀJANIYA

Here, the eighteen *Dhātus*, quite different in their division from the *Abhidhamma-Bhājanīya*, are grouped in three as below—

(i) There are six *Dhātus*—earth, water, fire, air, sky and consciousness.

(ii) Again, there are six *Dhātus*—pleasure, pain, joy, unpleasentness, neutral feeling, and ignorance.

(iii) Again, there are six *Dhātus*—desire, ill will, animosity, renunciation, good will, and friendliness.

(2) ABHIDHAMMA-BHĀJANIYA

The eighteen *Dhātus* are—eye, form, eye-consciousness, ear, sound, ear-consciousness, nose, smell, nose-consciousness, tongue, taste, tongue-consciousness, body, touch, body-consciousness, mind, mental object, and consciousness (*Mano-viññāṇa*).

Of these, ten belong to *Rūpakkhanda*. Mental object is both mental and material. The remaining are mental.

Manodhātu is described as the consciousness that arises just after eye-consciousness or any of the other senses, which, in the process of cognition is also called by the name of *Sampaññicchanna*. It has been also described as 'the consciousness that

arises just after the first contact of the subject with the object,' which is the same as *Pañcadcārāvajjana*.

Eye-consciousness is that which arises depending upon eye and form. The same about the consciousness of the other senses.

Consciousness (*Manoviññāṇa*) is that which arises just after *Manodhātu*. It is also the consciousness that arises depending on *Mana* and the *Dhamma*.

(3) PAÑHĀPUCCHAKA

Of the eighteen *Dhātus*—How many are moral, how many are immoral, and how many are non-moral? ... How many of them are *Saraṇā*, and how many *Araṇā*?

Sixteen of them are non-moral. Two of them may be moral, immoral, or non-moral. ... About ten of them it cannot be said that they are accompanied by this feeling or that. Five are accompanied by neutral feeling. Body-consciousness is accompanied either by pleasure or by pain. *Manoviññāṇa* is accompanied by any of the feelings. Mental object (*Dhammadhātu*) may be accompanied by any of the feelings, or be above such considerations. ... Seventeen are non-*Hetu*. Mental object may be *Hetu* or not. ... Sixteen are *Araṇā*. Two may be *Araṇā* or *Saraṇā*.

4. SACCA-VIBHAṄGA

(1) SUTTANTA-BHĀJANIYA

There are four noble-truths—misery, origin of misery, cessation of misery, way to the cessation of misery. What, is misery? Birth, old age, disease, death, separation from the dear ones, coming together with the undesired, in short—the five aggregates of grasping are misery. What is birth?... What is old age? ... What is a death? ... all are detailed as in the *Suttas*.

(2) ABHIDHAMMA-BHĀJANIYA

It should be noted that here they are not called 'four noble truths,' but only 'four truths.' The reason of this

omission of the word 'noble,' the Commentary suggests, is the fact that precisely in accordance to Abhidhamma the origin of misery is not only 'desire,' but it is also the other corruptions, the other immoral principles, the three moral *Hetus* that are accompanied by depravities, and the moral principles of the same nature.

The explanation of the four truths is as follows—

1. The origin of misery is desire, the remaining defiling elements, the remaining immoral principles, the three moral roots associated with depravity, and the remaining moral principles associated with it.

2. Misery is the same as above except 'desire,' and also the resultant of the moral and immoral principles ... and all material qualities.

3. Cessation of misery consists in the destruction of all the contents of the origin of misery.

4. Way to the cessation of misery is the realisation of *Jhāna* or *Nibbāna*, as described in the *Dhammasangani*, in which the eight constituents of the Path have been fulfilled.

(3) PAÑHĀPUCCHAKA

Of the four noble truths how many are moral, how many immoral, and how many non-moral? ... How many *Saraṇā*, and how many *Araṇā*?

The origin of misery is immoral. The way to the cessation of misery is moral. The cessation of misery is non-moral. Misery itself may be moral, or immoral, or non-moral. ... Two truths may be accompanied by pleasure or a neutral feeling. There is no such consideration in the case of cessation of misery. Misery may be accompanied by any of the feelings or above such consideration. ... The origin of misery is *Hetu*. The cessation of misery is non-*Hetu*. Two truths may not be *Hetu*. ... The origin of misery is of the *Kāmāvacara* plane. Two truths are not of *Kāmāvacara*. Misery may be *Kāmāvacara* or not. ... Origin of misery is *Saraṇā*. Two truths are *Araṇā*. Misery may be *Saraṇā* or *Araṇā*.

5. JHĀNA-VIBHAṄGA

(1) SUTTANTA-BHĀJANIYA

In a long paragraph, it describes in detail in the same words that are quite common in the discourses of the Sutta Pitaka, how a Bhikkhu intending to obtain the stages of *Jhāna* leads a pure life according to the rules of *Pātimokkha*, is always cautious to avoid the slightest evil, is moderate in food, is always mindful of his movements, dwells in a solitary and peaceful place, dispels his greed hate and dullness, removes the hinderances, etc. This paragraph serves as the *Mātulā* all the words and phrases of it are taken one by one and explained fully

(2) ABHIDHAMMA-BHĀJANIYA

The four stages of *Jhāna* according to *Catukkanaya*, then the five according to *Pañcakanaya*, then the four stages of *Arūpa Jhāna*, and then the different *Lokuttara Jhānas* are stated exactly as in the Dhammaṅgaṇi

(3) PAṆHĀPUCCHAKA

Of the four stages of *Jhāna* how many are moral, how many immoral, and how many non-moral? how many *Saranā*, and how many *Aranā*?

They may be moral or non moral, but never immoral

Three *Jhānas* are accompanied by pleasure. The fourth *Jhāna* is accompanied by neutral feeling. They are non-*Hetu*.
They are Arāma

3. The Present Edition

This presents a co-ordinated edition in Devanāgarī of the second book of the Abhidhamma Piṭaka, the Vibhanga based on the following versions of the text—Burmese, Chattha sangāyanā publication, 1956, Sinhalese, edited by Pandita Kirielle Nanawimala Thero 1952, Siamese, Mahāmakuta Government publication, 1926, and Roman, edited by Mrs Rhys Davids, (P T S London, 1904)

For preparing our MSS, we have adopted the Chattha-sangāyana edition as our basic text, an edition that has been

brought out by the efforts and sanction of an international Saṅgha constituting of the zealous holders of the orthodox Theravāda tradition. Very often, we have agreed in selecting the readings and in paragraph-arrangement; but, we have broken new grounds by providing a system of headings and sub-headings and adopting a method of punctuation, thereby making the text more useful for the modern reader.

(a) *Headings*

In the old-fashioned books, no headings have been given in the beginning of a section. Instead, it is at the end that we have words like.. *niṣṣhitam*. But, to the modern reader, this presents a difficulty in forming a complete picture of the text as an organic unity. We have, therefore, ventured to provide headings, numbered and arranged, with the purpose of bringing to relief the order and sequence in the parts of it. As far as possible, the headings have been constructed with words picked up from the body of the text, the chief objective being to indicate at the outset what does the section contain. Our readers should note that they have been supplied by us and that they do not belong to the original text.

The principal headings have been printed in 16pt. Mono Black and are numbered, with the article sign. Notable heads contained in it have also been printed in 16pt. Mono Black, but have not been numbered. The sub-headings have been serially numbered either in figures or in letters and have been printed in 14pt Mono Black. Headings, still subordinate to it have been numbered and printed in 12pt. Mono Black. In the folio of odd pages, it is only the principal headings that have been mentioned, not the subordinate ones.

(b) *Selection of readings*

In selecting a reading for our text out of the variants available, philological justification, no doubt, has been the chief consideration; but, at the same time, we have not lost sight of the importance of the historical usage. When different forms are both grammatically correct and current in use, we have put one in the text and mentioned the others in the foot-

notes. In such cases, selection of one form does not mean the rejection of others.

(c) *Punctuation marks*

Originally, no punctuation marks were used in Pāli, except, perhaps, one for full-stop. The Siamese edition has followed the same tradition. But, as the syntax of Pāli is, at times, so very difficult and complicated, the use of the modern marks of punctuation is decidedly advantageous in making out the meaning explicit and in bringing out clearly the interconnections between the different constituent clauses and phrases, which, in thier absence, would have remained obscure, if not mislading. We have, therefore, used all the modern marks freely, not in a mechanically rigid manner; but, only with a view to facilitating the correct understanding of the sentences. And in this, we have tried to be systematic and consistent.

The following marks have been used—full-stop of Devanāgarī (।); comma (,); Colon (:); semicolon (;); note of interrogation (?); note of interjection (!); hyphen (-); dash (—); double inverted commas (“ ”); and single inverted commas (‘ ’).

(b) *Abbreviations*

In the foot-note, the abbreviation रो० stands for the Roman edition, सी० for the Sinhalese edition, स्या० for the Siamese edition and म० for the Burmese edition.

In the margin, the abbreviation ‘R’ stands for the Roman, and ‘B’ for the Burmese edition. They indicate that the page number put by its side begins from that line. Reference to the page numbers of the Roman edition will facilitate the use of the P. T. S. Pāli English Dictionary, as well as other modern publications in or on Pāli in which references are made to the books of the Roman edition.

(e) *Corner references*

On odd pages of the book, the corner numbers refer to the Vibhaṅga, article and paragraph occuring at the end of
वि० भा०

of the page; and on even pages they refer to those occurring at the beginning of the page.

(f) *Spelling*

About the mode of our spelling, it is necessary to note that we have generally treated the indeclinable particles *va*, *pi* and *ti* as independent words, as the initial vowels of *eva*, *api* and *iti* are very often dropped in Pāli.

The Parasavarṇa combination has essentially been made when occurring in the same words, as—*Saṅgha*, *Kiñci*, *Pañca* etc. At other places, this combination has been generally avoided as—*evam pi*, *kammam ti* etc. But, to show that the other forms are also grammatically valid, we have on occasions, used this form also—*evampi*, *kammanti* etc.

Some western editors have accepted the same method of spelling; but, in cases where 'ti' is preceded by 'i' or 'pi' by 'a' they have applied the Sanskrit rule of sandhi—*akāḥ savareḥ dīrghaḥ*, and have spelt the indeclinable particles together with the preceding words; as—*desesīti* and *tassāpi*. But, in such cases also, we have spelt them separately, as—*desesi ti* and *tassā pi*. The lengthening of the preceding vowels before *ti* and *pi* may well be explained by the rule—*Byañjane dīgharassā* (Moggallāna 1.33), which allows lengthening of a short vowel, if it precedes a consonant; as in—*muni+care=municare*; *Khanti+paramam=Khantī paramam*; *Gotama+ti=Gotamā ti*, *Hoti+ti=Hotī ti*.

..

..

..

The basic MSS of the book have been edited by the Venerable Acharya D. Sasanasiri, Principal, International Pali Institute, Mahabodhi Society, Sarnath, and finally revised and seen through the press by our learned Editor, Shree Birbal Sharma, M. A. My best thanks are due to them for their valuable cooperation.

Bhikkhu J. Kashyap,

विभङ्गपालि

सूची

	पिट्ठुद्धा		पिट्ठुद्धा
खन्धविभङ्गो	३	(३) पच्चुप्पन्ना सञ्जा	८
१. सुत्तन्तभाजनीयं	३	(४) अज्झत्ता सञ्जा	९
१. रूपवखन्धो	३	(५) वहिद्धा सञ्जा	९
(१) अतीतं रूपं	३	(६-७) ओळारिका, सुसुमा सञ्जा	९
(२) अनागतं रूपं	३	(८-९) हीना, पणीता सञ्जा	१०
(३) पच्चुप्पन्नं रूपं	४	(१०) दूरे सञ्जा	१०
(४) अज्झत्तं रूपं	४	(११) सन्तिके सञ्जा	१०
(५) वहिद्धा रूपं	४	४. सङ्घारवखन्धो	११
(६) ओळारिकं रूपं	४	(१) अतीता सङ्घारा	११
(७) सुखुम रूपं	४	(२) अनागता सङ्घारा	११
(८) हीन रूपं	४	(३) पच्चुप्पन्ना सङ्घारा	१२
(९) पणीतं रूपं	५	(४) अज्झत्ता सङ्घारा	१२
(१०) दूरे रूपं	५	(५) वहिद्धा सङ्घारा	१२
(११) सन्तिके रूपं	५	(६-७) ओळारिका, सुसुमा	
२. वेदनावखन्धो	५	सङ्घारा	१२
(१) अतीता वेदना	५	(८-९) हीना, पणीता सङ्घारा	१३
(२) अनागता वेदना	६	(१०) दूरे सङ्घारा	१३
(३) पच्चुप्पन्ना वेदना	६	(११) सन्तिके सङ्घारा	१४
(४) अज्झत्ता वेदना	६	५. विज्जाणवखन्धो	१४
(५) वहिद्धा वेदना	६	(१) अतीत विज्जाण	१४
(६-७) ओळारिका, सुसुमा वेदना	६	(२) अनागतं विज्जाण	१५
(८-९) हीना, पणीता वेदना	७	(३) पच्चुप्पन्न विज्जाणं	१५
(१०) दूरे वेदना	७	(४) अज्झत्त विज्जाणं	१५
(११) सन्तिके वेदना	७	(५) वहिद्धा विज्जाणं	१५
३. सञ्जावखन्धो	८	(६-७) ओळारिक, सुसुमं	
(१) अतीता सञ्जा	८	विज्जाणं	१५
(२) अनागता सञ्जा	८	(८-९) हीन, पणीतं विज्जाणं	१६

	पिटृङ्गा		पिटृङ्गा
(१०) दूरे विञ्जाणं	१६	४. मरगसच्चं	१३३
(११) सन्निके विञ्जाणं	१७	५२. अभिधम्मभाजनीयं	१३५
५२. अभिधम्मभाजनीयं	१७	५३. पञ्हापुच्छकं	१४३
१. रूपकखन्धो	१७	१. तिकमातिकानुक्कमेन	१४३
२. वेदभाक्खन्धो	२०	२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	१४६
३. सञ्जाक्खन्धो	३३	५. इन्द्रियविभङ्गो	१५६
४. सङ्घारक्खन्धो	४५	५१. अभिधम्मभाजनीयं	१५६
५. विञ्जाणक्खन्धो	५८	५२. पञ्हापुच्छकं	१६०
५३. पञ्हापुच्छकं	७०	१. तिकमातिकानुक्कमेन	१६०
१. तिकमातिकानुक्कमेन	७०	२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	१६३
२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	७२	६. पटिच्चसमुप्पादविभङ्गो	१७३
२. आयत्तनविभङ्गो	८३	५१. सुत्तन्तभाजनीयं	१७३
५१. सुत्तन्तभाजनीयं	८३	५२. अभिधम्मभाजनीयं	१७७
५२. अभिधम्मभाजनीयं	८३	१. पच्चयचतुक्कं	१७७
५३. पञ्हापुच्छकं	८८	२. हेतुचतुक्कं	१७८
१. तिकमातिकानुक्कमेन	८६	३. सम्पयुत्तचतुक्क	१७६
२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	८१	४. अञ्जमञ्जचतुक्क	१८०
३. धातुविभङ्गो	१०२	मात्तिका	१८१
५१. सुत्तन्तभाजनीयं	१०२	५. पच्चयचतुक्क	१८१
१. पथवीधातु आदि	१०२	६. हेतुचतुक्क	१८७
२. सुखधातु .. अविञ्जाधातु	१०६	७. सम्पयुत्तचतुक्क	१८२
३. कामधातु ... अविहिंसा-	१०७	८. अञ्जमञ्जचतुक्क	१८८
धातु	१०७	९. अकुसलनिहेसो	२०७
५२. अभिधम्मभाजनीयं	१०८	१०. कुसलनिहेसो	२१२
५३. पञ्हापुच्छकं	११२	११. अव्याकलनिहेसो	२१८
१. तिकमातिकानुक्कमेन	११३	१२. अविञ्जामूलककुसल-	२२६
२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	११५	निहेसो	२२६
४. सच्चविभङ्गो	१२६	१३. कुसलमूलकविपावनिहेसो	२३२
५१. सुत्तन्तभाजनीयं	१२६	१४. अकुसलगूलकविपाव-	२३५
१. दुक्कसच्चं	१२६	निहेसो	२३५
२. समुदयसच्च	१२६	७. सतिपट्टानविभङ्गो	२३८
३. निरोपसच्च	१३१	५१. सुत्तन्तभाजनीय	२३८
		१. पागानुपम्मता	२३८

	विद्वङ्गा		विद्वङ्गा
२. वेदनानुपस्मना	२४०	२. दुकमातिकानुक्कमेन	२८३
३. चित्तानुपस्मना	२४२	११. मगङ्गविभङ्गो	२८५
४. धम्मानुपस्मना	२४५	§ १. सुत्तन्तभाजनीयं	२८५
§ २. अभिधम्मभाजनीय	२४६	§ २. अभिधम्मभाजनीयं	२८७
§ ३. पञ्हापुच्छक	२५२	§ ३. पञ्हापुच्छकं	२६१
१. तिकमातिकानुक्कमेन	२५२	१. तिकमातिकानुक्कमेन	२६२
२. दुकमातिकानुक्कमेन	२५३	२. दुकमातिकानुक्कमेन	२६२
८. सम्मप्यधानविभङ्गो	२५५	१२. ज्ञानविभङ्गो	२६४
§ १. सुत्तन्तभाजनीय	२५५	§ १. सुत्तन्तभाजनीय	२६४
§ २. अभिधम्मभाजनीय	२५८	मातिपाज्जेतो	२६४
§ ३. पञ्हापुच्छक	२६२	मातिकानिद्देतो	२६५
१. तिकमातिकानुक्कमेन	२६२	§ २. अभिधम्मभाजनीयं	३१६
२. दुकमातिकानुक्कमेन	२६३	१. रूपावचरकुसल	३१६
९. इद्धिपादविभङ्गो	२६४	चतुक्क	३१६
§ १. सुत्तन्तभाजनीय	२६४	पञ्चक	३१७
१. छन्दिद्धिपादो	२६४	२. अरूपावचरकुसलं	३१८
२. विरियिद्धिपादो	२६५	३. लोकुत्तरकुसलं	३१८
३. चित्तिद्धिपादो	२६६	चतुक्क	३१८
४. वीमसिद्धिपादो	२६७	पञ्चक	३१६
§ २. अभिधम्मभाजनीय	२६८	४. रूपावचरविपाका	३२०
१. छन्दिद्धिपादो	२६८	५. अरूपावचरविपाका	३२१
२. विरियिद्धिपादो	२६९	६. लोकुत्तरविपाका	३२१
३. चित्तिद्धिपादो	२७०	७. रूपावचरविपरिपया	३२२
४. वीमसिद्धिपादो	२७१	§ ३. पञ्हापुच्छकं	३२३
§ ३. पञ्हापुच्छक	२७३	१. तिकमातिकानुक्कमेन	३२३
१. तिकमातिकानुक्कमेन	२७३	२. दुकमातिकानुक्कमेन	३२५
२. दुकमातिकानुक्कमेन	२७४	१३. अप्पमञ्जाविभङ्गो	३२७
१०. बोज्जङ्गविभङ्गो	२७६	§ १. सुत्तन्तभाजनीय	३२७
§ १. सुत्तन्तभाजनीयं	२७६	१. मेत्ता	३२७
§ २. अभिधम्मभाजनीय	२७८	२. कल्याणा	३२८
§ ३. पञ्हापुच्छक	२८२	३. मुदिता	३३०
१. तिकमातिकानुक्कमेन	२८२	४. उपेक्खा	३३१

§ २. अभिधम्मभाजनीयं	३३२	१६. ज्ञाणविभङ्गो	३६६
१. मेत्ता	३३२	§ १. मातिकाउद्देशो	३६६
२. करणा	३३३	एकविधेन	३६६
३. मुदिता	३३४	दुविधेन	३६७
४. उपेक्षा	३३५	तिविधेन	३६६
५. विपाका	३३६	चतुर्विधेन	३७४
६. किरिया	३३८	पञ्चविधेन	३७५
§ ३. पञ्हापुच्छकं	३३६	छव्विधेन	३७५
१. तिकमातिकानुक्कमेन	३३६	सत्तविधेन	३७५
२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	३४०	अट्ठविधेन	३७५
१४. सिक्खापदविभङ्गो	३४२	नवविधेन	३७५
§ १. अभिधम्मभाजनीय	३४२	दसविधेन	३७५
§ २. पञ्हापुच्छक	३४८	§ २. मातिकानिद्देशो	३७७
१. तिकमातिकानुक्कमेन	३४८	१. एकविधेन	३७७
२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	३४८	२. दुविधेन	३८१
१५. पटिसम्भिदाविभङ्गो	३५०	३. तिविधेन	३८५
§ १. सुत्तन्तभाजनीय	३५०	४. चतुर्विधेन	३८६
१. सङ्गहवारो	३५०	५. पञ्चविधेन	३८६
२. सच्चवारो	३५०	६. छव्विधेन	३८६
३. हेतुवारो	३५०	७. सत्तविधेन	३८७
४. धम्मवारो	३५०	८. अट्ठविधेन	३८७
५. पटिच्चसमुप्पादवारो	३५१	९. नवविधेन	३८८
६. परियत्तिवारो	३५१	१०. दसविधेन	३८८
§ २. अभिधम्मभाजनीय	३५२	१७. लुट्ठकवत्युविभङ्गो	४०६
१. कुसलवारो	३५२	§ १. मातिकाउद्देशो	४०६
२. अकुसलवारो	३५४	१. एकमातिका	४०६
३. विपाकवारो	३५५	२. दुक्कमातिका	४१०
४. किरियवारो	३६०	३. तिकमातिका	४११
§ ३. पञ्हापुच्छक	३६२	४. चतुक्कमातिका	४१२
१. तिकमातिकानुक्कमेन	३६३	५. पञ्चक्कमातिका	४१२
२. दुक्कमातिकानुक्कमेन	३६४	६. छक्कमातिका	४१३
		७. सत्तक्कमातिका	४१३
		८. अट्ठक्कमातिका	४१३

	पिटृङ्का		पिटृङ्का
६ नवकमातिका	४१४	(५३) सेव्यस्स सदिसोहमस्मी ति	
१० दसकमातिका	४१४	मानो	४२१
११. तण्हाविचरितानि	४१४	(५४) सेव्यस्स हीनोहमस्मी ति	
§ २ एकवमातिकानिद्देशो	४१४	मानो	४२१
(१) जातिमदो	४१४	(५५) सदिसस्स सेव्योहमस्मी ति	
(२-२७) गोत्तमदादो	४१५	मानो	४२१
(२८) मदो	४१५	(५६) सदिसस्स सदिसोहमस्मी ति	
(२९) पमादो	४१५	मानो	४२२
(३०) थम्भो	४१६	(५७) सदिसस्स हीनोहमस्मी ति	
(३१) सारम्भो	४१६	मानो	४२२
(३२) अत्रिच्छता	४१६	(५८) हीनस्स सेव्योहमस्मी ति	
(३३) महिच्छता	४१६	मानो	४२२
(३४) पापिच्छता	४१६	(५९) हीनस्स सदिसोहमस्मी ति	
(३५) सिद्ध	४१७	मानो	४२२
(३६) तिनित्तिण	४१७	(६०) हीनस्स हीनोहमस्मी ति	
(३७) चापल्य	४१७	मानो	४२३
(३८) असभागवुत्ति	४१७	(६१) मानो	४२३
(३९) अरति	४१८	(६२) अतिमानो	४२३
(४०) तदी	४१८	(६३) मानातिमानो	४२३
(४१) विजम्भिता	४१८	(६४) ओमानो	४२४
(४२) भत्तसम्मदो	४१८	(६५) अधिमानो	४२४
(४३) चेतसो च लीनत्त	४१८	(६६) अस्मिमानो	४२४
(४४) कुहना	४१९	(६७) मिच्छामानो	४२४
(४५) लपना	४१९	(६८) जातिवितक्को	४२५
(४६) नेमित्तिकता	४१९	(६९) जनपदवितक्को	४२५
(४७) निष्पेसिकता	४१९	(७०) अमरवितक्को	४२५
(४८) लाभन लाभ		(७१) परानुद्ध्यतापटिसयुत्तो	
निजिगीसनता	४१९	वितक्को	४२५
(४९) सेव्योहमस्मी ति मानो	४२०	(७२) साभादिपटिसयुत्तो	
(५०) सदिसोहमस्मी ति मानो	४२०	वितक्को	४२५
(५१) हीनोहमस्मी ति मानो	४२०	(७३) अनवज्जात्तिपटिसयुत्तो	
(५२) सेव्यस्स सेव्योहमस्मी ति		वितक्को	४२५
मानो	४२१	§ ३ दुकमातिकानिद्देशो	४२६
		(१) कोधो च उपनाहा च	४२६

	पिटृकुल		पिटृकुल
(२)	मकखो च पञ्चासो च ४२६	(६)	तयो आसवा ४३५
(३)	इस्सा च मच्छरियं च ४२६	(७)	तीणि संयोजनानि ४३५
(४)	माया च साठेय्यं च ४२७	(८)	तिस्सो तण्हा ४३६
(५)	अविज्जा च भवतण्हा च ४२७	(९)	अपरा पि तिस्सो तण्हा ४३७
(६)	भवदिट्ठि च विभव- दिट्ठि च ४२८	(१०)	अपरा पि तिस्सो तण्हा ४३७
(७)	सस्सतदिट्ठि च उच्छेद- दिट्ठि च ४२८	(११)	तिस्सो एसना ४३८
(८)	अन्तवादिट्ठि च अनन्तवा- दिट्ठि च ४२८	(१२)	तिस्सो विधा ४३८
(९)	पूर्वन्तानुदिट्ठि च अपरन्तानुदिट्ठि च ४२८	(१३)	तीणि भयानि ४३९
(१०)	अहिरिकं च अनोत्तपं च ४२९	(१४)	तीणि तमानि ४३९
(११)	दोवचस्सता च पाप- मित्ता च ४२९	(१५)	तीणि तित्थायतनानि ४३९
(१२)	अनज्जवो च अमहवो च ४२९	(१६)	तयो किञ्चना ४४०
(१३)	अक्सन्ति च असोरच्चं च ४२९	(१७)	तीणि अङ्गणानि ४४०
(१४)	असाखल्यं च अप्पटि- सन्धारो च ४३०	(१८)	तीणि मत्तानि ४४०
(१५)	इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता च अमत्तञ्जुता च ४३०	(१९)	तीणि विसमानि ४४०
(१६)	मुट्ठस्सच्चं च असम्पजञ्जं च ४३१	(२०)	अपरानि पि तीणि विसमानि ४४०
(१७)	शीलविपत्ति च दिट्ठिविपत्ति च ४३१	(२१)	तयो अगो ४४०
(१८)	अज्जात्तसंयोजनं च बहिदासंयोजनं च ४३१	(२२)	तयो कसावा ४४०
३. तिवन्मात्तिकानिद्वेसो ४३१		(२३)	अपरे पि तयो कसावा ४४०
(१)	तीणि अकुसलमूलानि ४३१	(२४. क)	अस्सादिदिट्ठि ४४१
(२)	तयो अकुसलवितक्का ४३३	(ख)	अत्तानुदिट्ठि ४४१
(३)	तिस्सो अकुसलसञ्जा ४३३	(ग)	मिच्छादिदिट्ठि ४४१
(४)	तिस्सो अकुमनघानुपो ४३४	(२५. क)	अरति ४४१
(५)	तीणि दुष्परितानि ४३४	(ख)	विहेसा ४४२
		(ग)	अधम्मचारिया ४४२
		(२६. क)	दोवचस्सता ४४२
		(ख)	पापमित्ता ४४२
		(ग)	नानत्तसञ्जा ४४२
		(२७. क)	उद्धच्चं ४४२
		(ख)	कोसज्जं ४४३
		(ग)	पमादो ४४३
		(२८. क)	अगन्नुट्ठिता ४४३
		(ख)	असम्पजञ्जता ४४३

	पिट्ठका		पिट्ठका
(ग) महिच्छता	४४३	(घ) अत्तवाटुपादानं	४५०
(२६. क) अहिरिकं	४४४	(६) चत्तारो तण्हुप्पादा	४५०
(ख) अनोत्तपं	४४४	(७) चत्तारि अगतिगमनानि	४५०
(ग) पमादो	४४४	(८) चत्तारो विपरिगासा	४५१
(३०. क) अनादरियं	४४४	(९) चत्तारो अनरियवोहारा	४५१
(ख) दोवचस्सता	४४४	(१०) अपरे पि चत्तारो	अनरियवोहारा ४५१
(ग) पापमित्तता	४४५	(११) चत्तारि दुच्चरितानि	४५१
(३१. क) अस्सद्धियं	४४५	(१२) अपरानि पि चत्तारि	दुच्चरितानि ४५१
(ख) अवदब्बुता	४४५	(१३) चत्तारि भयानि	४५२
(ग) कोसज्ज	४४५	(१४) अपरानि पि चत्तारि	भयानि ४५२
(३२. क) उद्धच्चं	४४५	(१५) चतस्तो दिट्ठियो	४५२
(ख) असंवरो	४४६	§ ६ पञ्चकमातिकानिहेसो	४५२
(ग) दुस्सील्यं	४४६	(१) पञ्चोरम्भागियानि	संयोजनानि ४५२
(३३. क) अरियानं अदस्सन-	४४६	(२) पञ्चुद्धम्भागियानि	संयोजनानि ४५३
कम्यता	४४६	(३) पञ्च मच्चरियानि	४५३
(ख) सद्धम्म अस्सोतुकम्यता	४४६	(४) पञ्च सङ्गा	४५३
(ग) उपा रम्भचित्तता	४४७	(५) पञ्च सल्ला	४५३
(३४. क) मुट्ठस्सच्च	४४७	(६) पञ्च चेतोखिला	४५३
(ख) असम्पज्जञ्जं	४४७	(७) पञ्च चेतसो विनिवन्धा	४५३
(ग) चेतसो विवखेपो	४४७	(८) पञ्च नीवरणानि	४५४
(३५. क) अयोनिस्सो मनमिकारो	४४७	(९) पञ्च कम्मानि	आनन्तरिकानि ४५४
(ख) कुम्मग्गसेवना	४४८	(१०) पञ्च दिट्ठियो	४५४
(ग) चेतसो च लीनत्तं	४४८	(११) पञ्च वेरा	४५४
§ ५. चतुक्कमातिकानिहेसो	४४८	(१२) पञ्च व्यसना	४५५
(१) चत्तारो आसवा	४४८	(१३) पञ्च अवलन्तिया	आदीनवा ४५५
(क) कामासवो	४४८	(१४) पञ्च भयानि	४५५
(ख) भवासवो	४४९		
(ग) दिट्ठासवो	४४९		
(घ) अविज्जासवो	४४९		
(२-५) चत्तारो गन्धादो	४४९		
(क) कामुपादानं	४४९		
(ख) दिट्ठुपादानं	४५०		
(ग) सीलब्बतुपादानं	४५०		

	पिठङ्का		पिठङ्का
§ ३. परियापन्नापरियापन्नं	४८८	§ ५. भूमयो	५०२
१. कामघातुया	४८८	§ ६. उप्पादककम्म-आयु-	
२. रूपघातुया	४८९	प्पमाणानि	५०३
३. अरूपघातुया	४९०	१. उप्पादककम्मनि	५०३
४. परियापन्नापरियापन्नं	४९१	२. आयुप्पमाणानि	५०४
§ ४. पातुभावाभावा	४९२	§ ७. अभिञ्जेय्यादी	५०९
१. कामघातुया	४९२	§ ८. सारम्मणानारम्मणा	५११
२. रूपघातुया	४९९	§ ९. दिट्ठसुतमुतादी	५१२
३. असञ्जासत्तानं	५००	§ १०. भातिकानुक्कमेने	५१३
४. अरूपघातुया	५०१	१. तिकानि	५१३
		२. दुक्कानि	५२०

**THE PĀLI ALPHABET IN
DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS**

VOWELS

अ a	आ ā	इ i	ई ī	उ u	ऊ ū	ए e	ओ ō
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
च ca	छ cha	ज ja	झ, ञ jha	ञ ña
ट ṭa	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	स sa
		ह ha	ळ la	अ aṁ

VOWELS IN COMBINATION

क ka का kā कि ki की ki कु ku कू kū के ke को ko
 ख kha खा khā खि khi खी khī खु khu खू khū खे khe खो kho

CONJUNCT-CONSONANTS

क्क kka	ञ्च ण्चा	द्वा द्वा	म्ब mba
क्ख kkha	ञ्च ण्चा	ध्व ध्या	म्भ mbha
क्य kya	ञ्ज ण्जा	ध्व ध्या	म्म mma
क्री kri	ञ्ज, ञ्ज ण्ज्जा	न्त nta	म्य mya
क्ल kla	ट्ट, ट्ट् ट्ठा	न्त्व ntva	म्ह mha
क्व kva	ट्ट, ट्ट् ट्ठा	न्व ntha	म्य yya
ख्य khya	ड्ड, ड्ड् ड्धा	न्द nda	म्ह yha
ख्व khva	ड्ड, ड्ड् ड्धा	न्द्र ndra	ल्ल lla
ग gga	ण्ट ण्ठा	ण्ड ndha	ल्य lya
गघ ggha	ण्ट ण्ठा	ल, ञ nna	ल्ह lha
ग्य gya	ण्ड ण्दा	ण्य nya	व्ह vha
ग्र gra	ण्ण ण्णा	ण्ह nha	स्त sta
ङ्क ङ्का	ण्ह ण्हा	ण प्पा	स्त्र stra
ङ्ख ङ्खा	त्त tta	ण्ण ppha	स्न sna
ङ्ग, ङ्ग ङ्गा	त्त ttha	ण्य pya	स्य sya
ङ्घ, ङ्घ ङ्घा	त्त tva	ण्य pla	स्स ssa
ञ्च cca	त्त tya	ल्ल bba	स्म sma
ञ्च ccha	त्र tra	ल्ल bbha	स्व sva
ञ्ज jja	द्द, द्द द्धा	ल्ल bya	ह्य hma
ञ्ज, ञ्ज ज्जा	द्द ddha	द्द bra	ह्य hva
ञ्ञ ण्णा	द्य dya	ण्ण mpa	ह्य lha
ञ्ह ण्हा	द्द्र dra	ण्ण mpha	

अभिधम्प्रपिटके
विभङ्गो

विभङ्गपालि

१. खन्धविभङ्गो

§ १. सुत्तन्तभाजनीयं

१ पञ्चखन्धा - रूपखन्धो, वेदनाखन्धो, सञ्जाखन्धो, सङ्खारखन्धो, विञ्जाणखन्धो ।

B 1,
R 1

१. रूपखन्धो

२. तत्थ कत्तमो रूपखन्धो ?

य किञ्चि रूप अतीतानागतपञ्चुप्पन्न अज्जत्त वा वहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत्त वा य दूरे सन्तिके वा, तदेकज्झं अभिसञ्जूहित्वा अभिसङ्घिपित्वा - अय वुच्चति रूपखन्धो ।

(१) अतीत रूप

३ तत्थ कत्तम रूप अतीत ?

य रूप अतीत निरुद्ध विगत विपरिणत्त अत्यङ्गत अब्भत्यङ्गत उप्पज्जित्वा विगत अतीत अतीतसेन सङ्गहित^१, चत्तारो च महाभूता चतुन्न च महाभूतान उपादाय रूप - इद वुच्चति रूप अतीत ।

(२) अनागत रूप

४ तत्थ कत्तम रूप अनागत ?

य रूप अजात् अभूत्त असञ्जात् अनिव्वत्त अनभिनिव्वत्त अपातुभूत्त अनुप्पन्न असमुप्पन्न अनुट्ठित्त असमुट्ठित्त अनागत अनागतसेन सङ्गहित, चत्तारो च महाभूता चतुन्न च महाभूतान उपादाय रूप - इद वुच्चति रूप अनागत ।

15

१ सी०, स्या० पोत्यवेमु नत्थि, एवमुपरि पि । २ सङ्गहीत्त - सी० ।

(३) पच्चुप्पन्नं रूपं

५. तत्थ कतमं रूपं पच्चुप्पन्नं ?

यं रूपं जातं भूतं सञ्जातं निव्वत्तं अभिनिव्वत्तं पातुभूतं उप्पन्नं समुप्पन्नं उट्ठितं समुट्ठितं पच्चुप्पन्नं पच्चुप्पन्नंसेन सङ्गहितं, चत्तारो च महाभूता चतुन्नं च महाभूतानं उपादाय रूपं - इदं वुच्चति रूपं पच्चुप्पन्नं ।

(४) अज्झत्तं रूपं

६. तत्थ कतमं रूपं अज्झत्तं ?

यं रूपं तेसं तेसं सत्तानं अज्झत्तं पच्चत्तं नियकं पाटिपुग्गलिकं उपादिन्नं, चत्तारो च महाभूता चतुन्नं च महाभूतानं उपादाय रूपं - इदं वुच्चति रूपं अज्झत्तं ।

(५) वहिद्धा रूपं

७. तत्थ कतमं रूपं वहिद्धा ?

यं रूपं तेसं तेसं परसत्तानं परपुग्गलानं अज्झत्तं पच्चत्तं नियकं पाटिपुग्गलिकं उपादिन्नं, चत्तारो च महाभूता चतुन्नं च महाभूतानं उपादाय रूपं - इदं वुच्चति रूपं वहिद्धा ।

(६) ओळारिकं रूपं

८. तत्थ कतमं रूपं ओळारिकं ?

चक्खायतन ... पे० .. फोट्टव्वायतनं - इदं वुच्चति रूपं ओळारिकं ।

(७) सुखुमं रूपं

९. तत्थ कतमं रूपं सुखुमं ?

इत्थिन्द्रियं ... पे०. कवळीकारो^१ आहारो - इदं वुच्चति रूपं सुखुमं ।

(८) हीनं रूपं

१०. तत्थ कतमं रूपं हीनं ?

यं रूपं तेसं तेसं सत्तानं उञ्जातं अवञ्जातं हीळितं परिभूतं

१ कवळिङ्कारो - सी०; ऽवळिङ्कारो - स्या० ।

अचित्तीकत' हीन हीनमत हीनसम्मत अनिट्टु अक्न्त अमनाप, रूपा सदा गन्धा रसा फोट्टुव्वा - इद वुच्चति रूप हीन ।

(६) पणीत रूप

११ तत्थ क्तम रूप पणीत ?

य रूप तेस तेस सत्तान अनुञ्जात अनक्ञ्जात अहीळित अपरिभूत चित्तीकत पणीत पणीतमत पणीतसम्मत इट्टु वन्त मनाप, 5
रूपा सदा गन्धा रसा फोट्टुव्वा - इद वुच्चति रूप पणीत । त त वा पन रूप उपादायुपादाय रूप हीन पणीत दट्टव्व ।

(१०) दूरे रूप

१२ तत्थ क्तम रूप दूरे ?

इत्थिन्द्रिय पे० कवळीकारो आहारो, य वा पनञ्ज पि अत्थि रूप अनासन्ने अनुपकट्टे असन्तिके - इद वुच्चति रूप दूरे । 10

(११) सत्तिक रूप

१३ तत्थ क्तम रूप सन्तिके ?

चक्खायतन पे० फोट्टुव्वायतन, य वा पनञ्ज पि अत्थि रूप आसन्ने उपकट्टे' अविदूरे सन्तिके - इद वुच्चति रूप सन्तिके । त त वा पन रूप उपादायुपादाय रूप दूरे सन्तिके दट्टव्व ।

B 3
R 3

२ वेदनाक्खन्धो

१४ तत्थ क्तमो वेदनाक्खन्धो ?

या काचि वेदना अतीतानागतपच्चुप्पन्ना अञ्जत्ता वा वहिद्धा वा ओळारिका वा सुखुमा वा हीना वा पणीता वा या दूरे सन्तिके वा, तदेकञ्ज अभिसञ्जूहित्वा अभिसङ्घिपित्वा - अय वुच्चति वेदनाक्खन्धो ।

15

(१) अतीता वदन

१५ तत्थ क्तमा वेदना अतीता ?

या वेदना अतीता निरुद्धा विगता विपरिणता अत्यङ्गता 20
अव्यङ्गता उप्पज्जित्वा विगता अतीता अतीतसेन सङ्गहिता, सुखा वेदना दुक्खा वेदना अदुक्खमसुखा वेदना - अय वुच्चति वेदना अतीता ।

(१) अनागता वेदना

१६. तत्थ कतमा वेदना अनागता ?

या वेदना अजाता अभूता असञ्जाता अनिव्वत्ता अनभिनिव्वत्ता अपातुभूता अनुप्पन्ना असमुप्पन्ना अनुट्ठिता असमुट्ठिता अनागता अनागतंसेन सङ्गहिता, सुखा वेदना दुक्खा वेदना अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति वेदना अनागता ।

(२) पच्चुप्पन्ना वेदना

१७. तत्थ कतमा वेदना पच्चुप्पन्ना ?

या वेदना जाता भूता सञ्जाता निव्वत्ता अभिनिव्वत्ता पातुभूता उप्पन्ना समुप्पन्ना उट्ठिता समुट्ठिता पच्चुप्पन्ना पच्चुप्पन्नंसेन^१ सङ्गहिता, सुखा वेदना दुक्खा वेदना अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति वेदना पच्चुप्पन्ना ।

(४) अज्झत्ता वेदना

१८. तत्थ कतमा वेदना अज्झत्ता ?

या वेदना तेसं तेसं सत्तानं अज्झत्तं पच्चत्तं नियका पाटिपुग्गलिका उपादिन्ना, सुखा वेदना दुक्खा वेदना अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति वेदना अज्झत्ता ।

(५) वहिद्धा वेदना

१९. तत्थ कतमा वेदना वहिद्धा ?

या वेदना तेसं तेसं परसत्तानं परपुग्गलानं अज्झत्तं पच्चत्तं नियका पाटिपुग्गलिका उपादिन्ना, सुखा वेदना दुक्खा वेदना अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति वेदना वहिद्धा ।

(६-७) ओळारिका, सुखुमा वेदना

२०. तत्थ कतमा वेदना ओळारिका सुखुमा ?

अकुसला वेदना ओळारिका, कुसलाव्याकता वेदना सुखुमा । कुसलाकुसला वेदना ओळारिका, अव्याकता वेदना सुखुमा । दुक्खा वेदना ओळारिका, सुखा च अदुक्खमसुखा च वेदना सुखुमा । सुखदुक्खा वेदना ओळारिका, अदुक्खमसुखा वेदना सुखुमा । असमापन्नस्स वेदना

श्रोष्ठारिका, समापन्नस्स वेदना सुसुमा । सासवा वेदना श्रोष्ठारिका,
अनासवा वेदना सुखुमा । तं तं वा पन वेदनं उपादायुपादाय वेदना
श्रोष्ठारिका सुखुमा दट्ठवा ।

(८-९) हीना, पणीता वेदना

२१ तत्थ कतमा वेदना हीना पणीता ?

अकुसला वेदना हीना, कुसलाव्याकता वेदना पणीता । कुसला- 5
कुसला वेदना हीना, अव्याकता वेदना पणीता । दुक्खा वेदना हीना,
सुखा च अदुक्खमसुखा च वेदना पणीता । सुखदुक्खा वेदना हीना,
अदुक्खमसुखा वेदना पणीता । असमापन्नस्स वेदना हीना, समापन्नस्स
वेदना पणीता । सासवा वेदना हीना, अनासवा वेदना पणीता । तं
तं वा पन वेदनं उपादायुपादाय वेदना हीना पणीता दट्ठवा । 10

(१०) दूरे वेदना

२२. तत्थ कतमा वेदना दूरे ?

अकुसला वेदना कुसलाव्याकताहि वेदनाहि दूरे, कुसलाव्याकता
वेदना अकुसलाय वेदनाय दूरे, कुसला वेदना अकुसलाव्याकताहि
वेदनाहि दूरे, अकुसलाव्याकता वेदना कुसलाय वेदनाय दूरे, अव्याकता
वेदना कुसलाकुसलाहि वेदनाहि दूरे, कुसलाकुसला वेदना अव्याकताय 15
वेदनाय दूरे । दुक्खा वेदना सुखाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि
दूरे; सुखा च अदुक्खमसुखा च वेदना दुक्खाय वेदनाय दूरे, सुखा वेदना
दुक्खाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि दूरे, दुक्खा च अदुक्खमसुखा
च वेदना सुखाय वेदनाय दूरे, अदुक्खमसुखा वेदना सुखदुक्खाहि वेदनाहि
दूरे; सुखदुक्खा वेदना अदुक्खमसुखाय वेदनाय दूरे । असमापन्नस्स 20
वेदना समापन्नस्स वेदनाय दूरे. समापन्नस्स वेदना असमापन्नस्स वेदनाय
दूरे । सासवा वेदना अनासवाय वेदनाय दूरे, अनासवा वेदना सासवाय
वेदनाय दूरे — अयं वुच्चति वेदना दूरे ।

(११) सन्तिके वेदना

२३. तत्थ कतमा वेदना सन्तिके ?

अकुसला वेदना अकुसलाय वेदनाय सन्तिके, कुसला वेदना 25
कुसलाय वेदनाय सन्तिके, अव्याकता वेदना अव्याकताय वेदनाय

R 5

- सन्तिके । दुःखा वेदना दुःखाय वेदनाय सन्तिके, सुखा वेदना सुखाय वेदनाय सन्तिके; अदुःखमसुखा वेदना अदुःखमसुखाय वेदनाय सन्तिके । असमापन्नस्स वेदना असमापन्नस्स वेदनाय सन्तिके । समापन्नस्स वेदना समापन्नस्स वेदनाय सन्तिके; सासवा वेदना सासवाय वेदनाय सन्तिके; अनासवा वेदना अनासवाय वेदनाय सन्तिके । अयं वुच्चति वेदना सन्तिके । तं तं वा पत्त वेदनं उपादायुपादाय वेदना दूरे सन्तिके ददुब्बा ।

३. सञ्जाक्खन्धो

२४. तत्थ कतमो सञ्जाक्खन्धो ?

- या काचि सञ्जा अतीतानागतपच्चुप्पन्ना अज्झत्ता वा वहिद्धा वा ओळारिका वा सुखुमा वा हीना वा पणीता वा या दूरे सन्तिके वा. तदेकज्झं अभिसञ्जूहित्वा अभिसङ्घिपित्वा^१ - अयं वुच्चति सञ्जाक्खन्धो ।

(१) अतीता सञ्जा

२५. तत्थ कतमा सञ्जा अतीता ?

- या सञ्जा अतीता निरुद्धा विगता विपारणता अत्यङ्गता अव्यथङ्गता उप्पज्जित्वा विगता अतीता अतीतसेन सङ्गहिता, चक्खु-सम्फस्सजा सञ्जा सोतसम्फस्सजा सञ्जा घानसम्फस्सजा^२ सञ्जा जिव्हासम्फस्सजा सञ्जा कायसम्फस्सजा सञ्जा मनोसम्फस्सजा सञ्जा - अयं वुच्चति सञ्जा अतीता ।

(२) अनागता सञ्जा

२६. तत्थ कतमा सञ्जा अनागता ?

- या सञ्जा अजाता अभूता असञ्जाता अनिव्वत्ता अनभिनिव्वत्ता अपातुभूता अनुप्पन्ना असमुप्पन्ना अनुट्ठिता असमुट्ठिता अनागता अनागतसेन सङ्गहिता, चक्खुसम्फस्सजा सञ्जा सोतसम्फस्सजा सञ्जा घानसम्फस्सजा सञ्जा जिव्हासम्फस्सजा सञ्जा कायसम्फस्सजा सञ्जा मनोसम्फस्सजा सञ्जा - अयं वुच्चति सञ्जा अनागता ।

(३) पच्चुप्पन्ना सञ्जा

२७. तत्थ कतमा सञ्जा पच्चुप्पन्ना ?

१. अभिसङ्घित्वा - सी० । २. घानसम्फस्सजा - सी०, एवमुति वि ।

या सञ्ज्ञा जाता भूता सञ्ज्ञाता निवृत्ता अभिनिवृत्ता
पातुभूता उप्पन्ना समुप्पन्ना उट्ठिता समुट्ठिता पच्चुप्पन्ना पच्चुप्पन्नसेन
सङ्गहिता, चक्खुसम्फस्सजा सञ्ज्ञा सोतसम्फस्सजा सञ्ज्ञा घान-
सम्फस्सजा सञ्ज्ञा जिह्वासम्फस्सजा सञ्ज्ञा कायसम्फस्सजा सञ्ज्ञा
मनोसम्फस्सजा सञ्ज्ञा - अयं वुच्चति सञ्ज्ञा पच्चुप्पन्ना । 5

(४) अज्झत्ता सञ्ज्ञा

२८. तत्थ कतमा सञ्ज्ञा अज्झत्ता ?

B 6

या सञ्ज्ञा तेसं तेसं सत्तानं अज्झत्तं पच्चत्तं नियका पाटि-
पुग्गलिका उपादिन्ना, चक्खुसम्फस्सजा सञ्ज्ञा सोतसम्फस्सजा सञ्ज्ञा
घानसम्फस्सजा सञ्ज्ञा जिह्वासम्फस्सजा सञ्ज्ञा कायसम्फस्सजा
सञ्ज्ञा मनोसम्फस्सजा सञ्ज्ञा - अयं वुच्चति सञ्ज्ञा अज्झत्ता । 10

(५) बहिद्धा सञ्ज्ञा

२९. तत्थ कतमा सञ्ज्ञा बहिद्धा ?

या सञ्ज्ञा तेसं तेसं परसत्तानं परपुग्गलानं अज्झत्तं पच्चत्तं
नियका पाटिपुग्गलिका उपादिन्ना, चक्खुसम्फस्सजा सञ्ज्ञा सोत-
सम्फस्सजा सञ्ज्ञा घानसम्फस्सजा सञ्ज्ञा जिह्वासम्फस्सजा सञ्ज्ञा
कायसम्फस्सजा सञ्ज्ञा मनोसम्फस्सजा सञ्ज्ञा - अयं वुच्चति सञ्ज्ञा 15
बहिद्धा ।

(६-७) ओळारिका, सुखुमा सञ्ज्ञा

३०. तत्थ कतमा सञ्ज्ञा ओळारिका सुखुमा ?

R. 6

पटिघसम्फस्सजा सञ्ज्ञा ओळारिका, अधिवचनसम्फस्सजा
सञ्ज्ञा सुखुमा । अकुसला सञ्ज्ञा ओळारिका, कुसलाव्याकता सञ्ज्ञा
सुखुमा । कुसलाकुसला सञ्ज्ञा ओळारिका, अब्याकता सञ्ज्ञा सुखुमा । 10
दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता सञ्ज्ञा ओळारिका, सुखाय च अदुक्खमसुखाय
च वेदनाहि सम्पयुत्ता सञ्ज्ञा सुखुमा । सुखदुक्खाहि वेदनाहि सम्पयुत्ता
सञ्ज्ञा ओळारिका, अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता सञ्ज्ञा सुखुमा ।
असमापन्नस्स सञ्ज्ञा ओळारिका, समापन्नस्स सञ्ज्ञा सुखुमा । सासवा
सञ्ज्ञा ओळारिका, अनासवा सञ्ज्ञा सुखुमा । तं तं वा पन सञ्ज्ञं 25
उपादायुपादाय सञ्ज्ञा ओळारिका सुखुमा दद्व्वा ।

(८-६) हीना, पणीता सञ्जा

३१. तत्थ कतमा सञ्जा हीना पणीता ?

अकुसला सञ्जा हीना, कुसलाव्याकता सञ्जा पणीता ।
कुसलाकुसला सञ्जा हीना, अव्याकता सञ्जा पणीता । दुक्खाय
वेदनाय सम्पयुत्ता सञ्जा हीना, सुखाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि
5 सम्पयुत्ता सञ्जा पणीता । सुखदुक्खाहि वेदनाहि सम्पयुत्ता सञ्जा
हीना, अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता सञ्जा पणीता । असमा-
पन्नस्स सञ्जा हीना, समापन्नस्स सञ्जा पणीता । सासवा सञ्जा
हीना, अनासवा सञ्जा पणीता । त त वा पन सञ्जा उपादायुपादाय
सञ्जा हीना पणीता दट्ठ्वा ।

(१०) दूरे सञ्जा

10 ३२ तत्थ कतमा सञ्जा दूरे ?

अकुसला सञ्जा कुसलाव्याकताहि सञ्जाहि दूरे, कुसला-
B 7 व्याकता सञ्जा अकुसलाय सञ्जाय दूरे, कुसला सञ्जा अकुसला-
व्याकताहि सञ्जाहि दूरे, अकुसलाव्याकता सञ्जा कुसलाय सञ्जाय
दूरे । अव्याकता सञ्जा कुसलाकुसलाहि सञ्जाहि दूरे, कुसलाकुसला
15 सञ्जा अव्याकताय सञ्जाय दूरे । दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता सञ्जा
सुखाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुत्ताहि सञ्जाहि दूरे, सुखाय
च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुत्ता सञ्जा दुक्खाय वेदनाय सम्प-
युत्ताय सञ्जाय दूरे, सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता सञ्जा दुक्खाय च
अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुत्ताहि सञ्जाहि दूरे, दुक्खाय च
20 अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुत्ता सञ्जा सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ताय
सञ्जाय दूरे, अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता सञ्जा सुखदुक्खाहि
वेदनाहि सम्पयुत्ताहि सञ्जाहि दूरे, सुखदुक्खाहि वेदनाहि सम्पयुत्ता
सञ्जा अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ताय सञ्जाय दूरे । असमापन्नस्स
R 7 सञ्जा समापन्नस्स सञ्जाय दूरे; समापन्नस्स सञ्जा असमापन्नस्स
25 सञ्जाय दूरे । सामवा सञ्जा अनासवाय सञ्जाय दूरे, अनासवा
सञ्जा मासवाय सञ्जाय दूरे - अय वुच्चति सञ्जा दूरे ।

(११) सत्तिरे सञ्जा

३३ तत्थ यत्तमा सञ्जा सत्तिके ?

अकुसला सञ्जा अकुसलाय सञ्जाय सन्तिके; कृगला सञ्जा कुसलाय सञ्जाय सन्तिके; अव्याकृता सञ्जा अव्यावताय सञ्जाय सन्तिके । दुक्साय वेदनाय सम्पयुक्ता सञ्जा दुक्साय वेदनाय सम्पयुक्ताय सञ्जाय सन्तिके; सुग्नाय वेदनाय सम्पयुक्ता सञ्जा सुग्नाय वेदनाय सम्पयुक्ताय सञ्जाय सन्तिके; अदुक्समसुग्नाय वेदनाय सम्पयुक्ता सञ्जा अदुक्समसुग्नाय वेदनाय सम्पयुक्ताय सञ्जाय सन्तिके । असमापन्नस्त सञ्जा असमापन्नस्त सञ्जाय सन्तिके; समापन्नस्त सञ्जा समापन्नस्त सञ्जाय सन्तिके । भासवा सञ्जा सामवाय सञ्जाय सन्तिके, अनासवा सञ्जा अनासवाय सञ्जाय सन्तिके । अयं वुच्चति सञ्जा सन्तिके । त त वा पन सञ्ज उपादायुपादाय सञ्जा दूरे सन्तिके दृष्ट्वा ।

४. सङ्घारकसन्धो

३४. तस्य कतमो सङ्घारकसन्धो ?

ये केचि सङ्घारा अतीतानागतपञ्चुप्पन्ना अज्झत्ता^१ वा वहिद्धा वा ओळारिका वा सुखुमा वा हीना वा पणीता वा ये दूरे सन्तिके वा, तदेकज्जं अभिसञ्जूहित्वा अभिमह्विपित्वा - अय वुच्चति सङ्घारकसन्धो ।

(१) पनीता सङ्घारा

३५. तस्य कतमे सङ्घारा अतीता ?

ये सङ्घारा अतीता निरुद्धा विगता विपरिणता अत्यद्गता अब्भत्यद्गता उप्पज्जित्वा विगता अतीता अतीतमेव सङ्गहिता, चग्गुसम्फस्सजा चेतना सोतसम्फस्सजा चेतना धानसम्फस्सजा चेतना जिह्वासम्फस्सजा चेतना कायसम्फस्सजा चेतना मनोमम्फस्सजा चेतना - इमे वुच्चन्ति सङ्घारा अतीता ।

(२) अनागता सङ्घारा

३६. तस्य कतमे सङ्घारा अनागता ?

ये सङ्घारा अजाता अभूता असञ्जाता अनिच्चत्ता अनभिनिच्चत्ता अपातुभूता अनुप्पन्ना असमुप्पन्ना अनुट्ठिता अममुट्ठिता अनागता अनाननं-

सेन सङ्गहिता, चक्खुसम्फस्सजा चेतना सोतसम्फस्सजा चेतना धान-
सम्फस्सजा चेतना जिव्हासम्फस्सजा चेतना कायसम्फस्सजा चेतना
मनोसम्फस्सजा चेतना - इमे वुच्चन्ति सङ्खारा अनागता ।

(३) पच्चुप्पन्ना सङ्खारा

३७. तत्थ कतमे सङ्खारा पच्चुप्पन्ना ?

5 ये सङ्खारा जाता भूता सञ्जाता^१. निव्वत्ता अभिनिव्वत्ता
R. 8 पातुभूता उप्पन्ना समुप्पन्ना उट्ठिता समुट्ठिता पच्चुप्पन्ना पच्चुप्पन्नंसेन
सङ्गहिता, चक्खुसम्फस्सजा चेतना सोतसम्फस्सजा चेतना धानसम्फस्सजा
चेतना जिव्हासम्फस्सजा चेतना कायसम्फस्सजा चेतना मनोसम्फस्सजा
चेतना - इमे वुच्चन्ति सङ्खारा पच्चुप्पन्ना ।

(४) अज्झता सङ्खारा

10 ३८. तत्थ कतमे सङ्खारा अज्झत्ता ?

ये सङ्खारा तेस तेसं सत्तानं अज्झत्तं पच्चत्तं नियका पाटि-
पुग्गलिका उपादिन्ना, चक्खुसम्फस्सजा चेतना सोतसम्फस्सजा चेतना
धानसम्फस्सजा चेतना जिव्हासम्फस्सजा चेतना कायसम्फस्सजा चेतना
मनोसम्फस्सजा चेतना - इमे वुच्चन्ति सङ्खारा अज्झत्ता ।

(५) बहिद्धा सङ्खारा

15 ३९. तत्थ कतमे सङ्खारा बहिद्धा ?

ये सङ्खारा तेस तेसं परसत्तान परपुग्गलानं अज्झत्तं पच्चत्तं
नियका पाटिपुग्गलिका उपादिन्ना, चक्खुसम्फस्सजा चेतना सोत-
सम्फस्सजा चेतना धानसम्फस्सजा चेतना जिव्हासम्फस्सजा चेतना
कायसम्फस्सजा चेतना मनोसम्फस्सजा चेतना - इमे वुच्चन्ति
20 सङ्खारा बहिद्धा ।

(६-७) ओळारिका, सुखुमा सङ्खारा

B. 9 ४०. तत्थ कतमे सङ्खारा ओळारिका सुखुमा ?

अकुसला सङ्खारा ओळारिका, कुसलाव्याकता सङ्खारा सुखुमा ।
कुसलाकुसला सङ्खारा ओळारिका, अव्याकता सङ्खारा सुखुमा ।
दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता सङ्खारा ओळारिका, सुखाय च अदुक्खम-

सुखाय च वेदनाहि सम्पयुता सङ्घारा सुसुमा । सुखदुःखाहि
वेदनाहि सम्पयुता सङ्घारा ओळारिका, अदुःखमसुखाय वेदनाय
सम्पयुता सङ्घारा सुसुमा । असमापन्नस्स सङ्घारा ओळारिका, समा-
पन्नस्स सङ्घारा सुसुमा । सासवा सङ्घारा ओळारिका, अनासवा
सङ्घारा सुसुमा । ते ते वा पन सङ्घारे उपादायुपादाय सङ्घारा 5
ओळारिका सुसुमा दट्ठ्वा ।

(८-९) हीना, पणीना सङ्घारा

४१ तत्थ कतमे सङ्घारा हीना पणीता ?

अकुसला सङ्घारा हीना, कुसलाव्याकता सङ्घारा पणीता ।
कुसलाकुसला सङ्घारा हीना, अव्याकता सङ्घारा पणीता । दुःखाय
वेदनाय सम्पयुता सङ्घारा हीना, सुखाय च अदुःखमसुखाय च वेदनाहि 10
सम्पयुता सङ्घारा पणीता । सुखदुःखाहि वेदनाहि सम्पयुता सङ्घारा
हीना, अदुःखमसुखाय वेदनाय सम्पयुता सङ्घारा पणीता । असमा-
पन्नस्स सङ्घारा हीना, समापन्नस्स सङ्घारा पणीता । सासवा सङ्घारा
हीना, अनासवा सङ्घारा पणीता । ते ते वा पन सङ्घारे उपादायुपादाय
सङ्घारा हीना पणीता दट्ठ्वा । 15

(१०) दूरे सङ्घारा

४२. तत्थ कतमे सङ्घारा दूरे ?

अकुसला सङ्घारा कुसलाव्याकतेहि सङ्घारेहि दूरे; कुसला-
व्याकता सङ्घारा अकुसलेहि सङ्घारेहि दूरे, कुसला सङ्घारा अकुसला-
व्याकतेहि सङ्घारेहि दूरे, अकुसलाव्याकता सङ्घारा कुसलेहि सङ्घारेहि
दूरे, अव्याकता सङ्घारा कुसलाकुसलेहि सङ्घारेहि दूरे, कुसलाकुसला 20 R 9
सङ्घारा अव्याकतेहि सङ्घारेहि दूरे । दुःखाय वेदनाय सम्पयुता सङ्घारा
सुखाय च अदुःखमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुतेहि सङ्घारेहि दूरे; सुखाय
च अदुःखमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुता सङ्घारा दुःखाय वेदनाय सम्प-
युतेहि सङ्घारेहि दूरे, सुखाय वेदनाय सम्पयुता सङ्घारा दुःखाय च
अदुःखमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुतेहि सङ्घारेहि दूरे, दुःखाय च 25
अदुःखमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुता सङ्घारा सुखाय वेदनाय सम्प-
युतेहि सङ्घारेहि दूरे, अदुःखमसुखाय वेदनाय सम्पयुता सङ्घारा
सुखदुःखाहि वेदनाहि सम्पयुतेहि सङ्घारेहि दूरे, सुखदुःखाहि वेदनाहि

सम्पयुक्ता सङ्घारा अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुक्तेहि सङ्घारेहि दूरे ।
 असमापन्नस्स सङ्घारा समापन्नस्स सङ्घारेहि दूरे; समापन्नस्स सङ्घारा
 असमापन्नस्स सङ्घारेहि दूरे । सासवा सङ्घारा अनासवेहि सङ्घारेहि
 दूरे; अनासवा सङ्घारा सासवेहि सङ्घारेहि दूरे । इमे वुच्चन्ति
 5 सङ्घारा दूरे ।

(११) सन्तिके सङ्घारा

४३. तत्थ कतमे सङ्घारा सन्तिके ?

अकुसला सङ्घारा अकुसलानं सङ्घारानं सन्तिके; कुसला
 सङ्घारा कुसलानं सङ्घारानं सन्तिके, अव्याकता सङ्घारा अव्याकतानं
 सङ्घारानं सन्तिके । दुक्खाय वेदनाय सम्पयुक्ता सङ्घारा दुक्खाय
 10 वेदनाय सम्पयुक्तानं सङ्घारानं सन्तिके; सुखाय वेदनाय सम्पयुक्ता
 सङ्घारा सुखाय वेदनाय सम्पयुक्तानं सङ्घारानं सन्तिके; अदुक्खमसुखाय
 वेदनाय सम्पयुक्ता सङ्घारा अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुक्तानं
 सङ्घारानं सन्तिके । असमापन्नस्स सङ्घारा असमापन्नस्स सङ्घारानं
 सन्तिके; समापन्नस्स सङ्घारा समापन्नस्स सङ्घारानं सन्तिके ।
 15 सासवा सङ्घारा सासवानं सङ्घारानं सन्तिके; अनासवा सङ्घारा
 अनासवानं सङ्घारानं सन्तिके । इमे वुच्चन्ति सङ्घारा सन्तिके ।
 ते ते वा पन सङ्घारे उपादायुपादाय सङ्घारा दूरे सन्तिके दट्ठव्या ।

५. विज्जाणकखण्डो

४४. तत्थ कतमो विज्जाणकखण्डो ?

यं किञ्चि विज्जाण अतीतानागतपच्चुप्पन्न अज्जत वा वहिद्धा
 20 वा प्रोच्छारिकं वा सुसुमं वा हीनं वा पणीतं वा य दूरे सन्तिके वा, तदेकज्जं
 अभिमज्झहित्वा अभिसहिपित्वा - अय वुच्चति विज्जाणकखण्डो ।

(१) अतीतं विज्जाणं

४५. तत्थ कतमं विज्जाणं अतीतं ?

यं विज्जाणं अतीतं निरुद्धं विगतं विपरिणतं अत्यङ्गतं अव्य-
 10 त्त्यङ्गं उप्पज्जित्वा विगतं अतीतं अनीनमेन मङ्गहिनं, नक्खणविज्जाणं
 25 मोतविज्जाणं पानविज्जाणं जिह्वाविज्जाणं नायविज्जाणं मनो-
 विज्जाणं - इदं वुच्चति विज्जाणं अतीतं ।

(२) अनागत विज्ञान

४६ तत्थ कतम विज्ञान अनागत ?

य विज्ञान अजात अभूत असज्जात अनिन्वत्त अनभिनिव्वत्त अपातुभूत अनुप्पन्न असमुप्पन्न अनुद्वित्त असमुद्वित्त अनागत अनागतसेन सङ्गहित, चक्खुविज्ञान सोतविज्ञान घानविज्ञान जिह्वाविज्ञान कायविज्ञान मनोविज्ञान - इदं बुच्चति विज्ञान अनागत ।

B 11

5

(३) पच्चुप्पन्न विज्ञान

४७ तत्थ कतम विज्ञान पच्चुप्पन्न ?

य विज्ञान जात भूत सज्जात निव्वत्त अभिनिव्वत्त पातुभूत उप्पन्न समुप्पन्न उद्वित्त समुद्वित्त पच्चुप्पन्न पच्चुप्पन्नसेन सङ्गहित, चक्खु-विज्ञान सोतविज्ञान घानविज्ञान जिह्वाविज्ञान कायविज्ञान मनोविज्ञान - इदं बुच्चति विज्ञान पच्चुप्पन्न ।

10

(४) अज्जत्त विज्ञान

४८ तत्थ कतम विज्ञान अज्जत्त ?

य विज्ञान तेस तेस सत्तान अज्जत्त पच्चत्त नियक पाटि-पुग्गलिक उपादिन्न, चक्खुविज्ञान सोतविज्ञान घानविज्ञान जिह्वाविज्ञान कायविज्ञान मनोविज्ञान - इदं बुच्चति विज्ञान अज्जत्त ।

15

(५) बहिद्धा विज्ञान

४९ तत्थ कतम विज्ञान बहिद्धा ?

य विज्ञान तेस तेस परसत्तान परपुग्गलान अज्जत्त पच्चत्त नियक पाटिपुग्गलिक उपादिन्न, चक्खुविज्ञान सोतविज्ञान घान-विज्ञान जिह्वाविज्ञान कायविज्ञान मनोविज्ञान - इदं बुच्चति विज्ञान बहिद्धा ।

20

(६-७) ओळारिक, सुखुम विज्ञान

५० तत्थ कतम विज्ञान ओळारिक सुखुम ?

अकुसल विज्ञान ओळारिक, कुसलाव्याकता विज्ञाना सुखुमा । कुसलाकुसला विज्ञाना ओळारिका, अव्याकत विज्ञान सुखुम । दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्त विज्ञान ओळारिक, सुखाय च

अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि सम्पयुत्ता विञ्जाणा सुखुमा । सुखदुक्खाहि
वेदनाहि सम्पयुत्ता विञ्जाणा ओळारिका, अदुक्खमसुखाय वेदनाय
सम्पयुत्तं विञ्जाणं सुखुमं । असमापन्नस्स विञ्जाणं ओळारिकं, समा-
पन्नस्स विञ्जाणं सुखुमं । सासवं विञ्जाणं ओळारिकं, अनासवं
5 विञ्जाणं सुखुमं । तं तं वा पन विञ्जाणं उपादायुपादाय विञ्जाणं
ओळारिकं सुखुमं दट्ठव्वं ।

(५-६) हीन, पणीतं विञ्जाणं

५१. तत्थ कतमं विञ्जाणं हीनं पणीतं ?

R. 11

अकुसलं विञ्जाणं हीनं, कुसलाव्याकता विञ्जाणा पणीता ।

कुसलाकुसला विञ्जाणा हीना, अव्याकतं विञ्जाणं पणीतं । दुक्खाय
10 वेदनाय सम्पयुत्तं विञ्जाणं हीनं, सुखाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि
सम्पयुत्ता विञ्जाणा पणीता । सुखदुक्खाहि वेदनाहि सम्पयुत्ता
विञ्जाणा हीना, अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं विञ्जाणं पणीतं ।
B. 12 असमापन्नस्स विञ्जाणं हीनं, समापन्नस्स विञ्जाणं पणीतं । सासवं
विञ्जाणं हीनं, अनासवं विञ्जाणं पणीतं । तं तं वा पन विञ्जाणं
15 उपादायुपादाय विञ्जाणं हीनं पणीतं दट्ठव्वं ।

(१०) दूरे विञ्जाणं

५२. तत्थ कतमं विञ्जाणं दूरे ?

अकुसलं विञ्जाणं कुसलाव्याकतेहि विञ्जाणेहि दूरे;
कुसलाव्याकता विञ्जाणा अकुसला विञ्जाणा दूरे; कुसलं विञ्जाणं
अकुसलाव्याकतेहि विञ्जाणेहि दूरे; अकुसलाव्याकता विञ्जाणा कुसला
20 विञ्जाणा दूरे; अव्याकतं विञ्जाणं कुसलाकुसलेहि विञ्जाणेहि
दूरे; कुसलाकुसला विञ्जाणा अव्याकता विञ्जाणा दूरे । दुक्खाय
वेदनाय सम्पयुत्तं विञ्जाणं सुखाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि
सम्पयुत्तेहि विञ्जाणेहि दूरे; सुखाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि
सम्पयुत्ता विञ्जाणा दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता विञ्जाणा दूरे; सुखाय
25 वेदनाय सम्पयुत्तं विञ्जाणं दुक्खाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि
सम्पयुत्तेहि विञ्जाणेहि दूरे; दुक्खाय च अदुक्खमसुखाय च वेदनाहि
सम्पयुत्ता विञ्जाणा सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता विञ्जाणा दूरे ।

अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं विञ्जाणं सुखदुक्खाहि वेदनाहि सम्प-
 युत्तेहि विञ्जाणेहि दूरे; सुखदुक्खाहि वेदनाहि सम्पयुत्ता विञ्जाणा
 अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता विञ्जाणा दूरे । असमापन्नस्स
 विञ्जाणं समापन्नस्स विञ्जाणा दूरे; समापन्नस्स विञ्जाणं असमा-
 पन्नस्स विञ्जाणा दूरे । सासवं विञ्जाणं अनासवा विञ्जाणा दूरे; 5
 अनासवं विञ्जाणं सासवा विञ्जाणा दूरे - इदं वुच्चति विञ्जाणं
 दूरे ।

(११) सन्तिके विञ्जाणं

५३. तत्थ कतमं विञ्जाणं सन्तिके ?

अकुसलं विञ्जाणं अकुसलस्स विञ्जाणस्स सन्तिके, कुसलं R. 12
 विञ्जाणं कुसलस्स विञ्जाणस्स सन्तिके; अव्याकतं विञ्जाणं अव्या- 10
 कतस्स विञ्जाणस्स सन्तिके । दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं विञ्जाणं
 दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तस्स विञ्जाणस्स सन्तिके; सुखाय वेदनाय
 सम्पयुत्तं विञ्जाणं सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तस्स विञ्जाणस्स सन्तिके;
 अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं विञ्जाणं अदुक्खमसुखाय वेदनाय
 सम्पयुत्तस्स विञ्जाणस्स सन्तिके । असमापन्नस्स विञ्जाणं असमा- 15
 पन्नस्स विञ्जाणस्स सन्तिके; समापन्नस्स विञ्जाणं समापन्नस्स
 विञ्जाणस्स सन्तिके । सासवं विञ्जाणं सासवस्स विञ्जाणस्स
 सन्तिके; अनासवं विञ्जाणं अनासवस्स विञ्जाणस्स सन्तिके - इदं
 वुच्चति विञ्जाणं सन्तिके । तं तं वा पन विञ्जाणं उपादायुपादाय
 विञ्जाणं दूरे सन्तिके दट्ठवं । 20

सुत्तन्तभाजनीयं^१ ।

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

५४. पञ्चक्खन्धो - रूपक्खन्धो, वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो,
 सङ्खारक्खन्धो, विञ्जाणक्खन्धो ।

१. रूपक्खन्धो

५५. तत्थ कतमो रूपक्खन्धो ?

१. सुत्तन्तभाजनीयं - सी० ।

१. १. एकविधेन रूपकखन्धो — सर्व्वं रूपं न हेतु, अहेतुकं, हेतुविष्ययुतं, सप्पच्चयं, सह्यतं, रूपं, लोकियं, सासवं, संयोजनियं^१, गन्थनियं, ओघ-
नियं, योगनियं, नीवरणियं, परामट्टं, उपादानियं, सङ्किलेसिकं, अब्याकतं,
अनारम्मणं, अचेतसिकं, चित्तविष्ययुतं, नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मं,
५ असङ्किलिट्टसङ्किलेसिकं, न सवितक्कसविचारं, न अवितक्कविचारमत्तं,
अवितक्कअविचार, न पीतिसहगतं, न सुखसहगतं, न उपेक्खासहगतं,
नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वं, नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्व-
हेतुकं, नेवाचयगामिनापचयगामी^२, नेवसेक्खनासेक्खं, परित्तं, कामा-
वचरं, न रूपावचरं, न अरूपावचरं, परियापन्नं, नो अपरियापन्नं, अनि-
१० यतं, अनिय्यातिकं, उप्पन्नं, छहि विञ्जाणेहि विञ्जेय्यं, अनिच्चं,
११ जराभिभूतं । एवं एकविधेन रूपकखन्धो ।

R. 13

५६. दुविधेन रूपकखन्धो — अत्थि रूपं उपादा, अत्थि रूपं
नो^३ उपादा^३ । अत्थि रूपं उपादिन्नं, अत्थि रूपं अनुपादिन्नं । अत्थि
रूपं उपादिन्नुपादानियं, अत्थि रूपं अनुपादिन्नुपादानियं । अत्थि रूपं
१५ सनिदस्सनं, अत्थि रूपं अनिदस्सनं । अत्थि रूपं सप्पट्ठिं, अत्थि रूपं
अप्पट्ठिं । अत्थि रूपं इन्द्रियं, अत्थि रूपं न इन्द्रियं । अत्थि रूपं महाभूतं,
अत्थि रूपं न महाभूतं । अत्थि रूपं विञ्जत्ति, अत्थि रूपं न विञ्जत्ति ।
अत्थि रूपं चित्तसमुद्दानं, अत्थि रूपं न चित्तसमुद्दानं । अत्थि रूपं चित्त-
सहभु^४, अत्थि रूपं न चित्तसहभु । अत्थि रूपं चित्तानुपरिवत्ति, अत्थि
B. 14 २० रूपं न चित्तानुपरिवत्ति । अत्थि रूपं अज्झत्तिक, अत्थि रूपं वाहिरं ।
अत्थि रूपं ओळारिकं, अत्थि रूपं सुखुमं । अत्थि रूपं दूरे, अत्थि रूपं
सन्तिके ... पे०... अत्थि रूपं कवळीकारो^५ आहारो, अत्थि रूपं न कवळी-
कारो आहारो । एवं दुविधेन रूपकखन्धो ।

(यथा^६ रूपकण्डे विभत्तं, तथा इध विभजितव्वं^६ ।)

५७. त्रिविधेन रूपकखन्धो — यं तं रूपं अज्झत्तिकं तं उपादा,
२५ यं तं रूपं वाहिरं तं अत्थि उपादा, अत्थि नो^३ उपादा^३ । यं तं
रूपं अज्झत्तिकं तं उपादिन्नं, यं तं रूपं वाहिरं तं अत्थि उपादिन्नं, अत्थि

१ संयोजनियं - स्या० । २ ० नापचयगामि - सी०, स्या० । ३-३. नूपादा - सी० । ४ चित्तसहभू - नी०, स्या० । ५ कवळीकारो - नी०, स्या० । ६-६ स्या० पोट्टने तत्थि । ७-७ अनुपादा - स्या० ।

अनुपादित्रं । यं तं रूपं अज्झत्तिकं तं उपादिन्नुपादानियं, यं तं रूपं बाहिरं तं अत्थि उपादिन्नुपादानियं, अत्थि अनुपादिन्नुपादानियं ... पे०... यं तं रूपं अज्झत्तिकं तं न कवळीकारो आहारो, यं तं रूपं बाहिरं तं अत्थि कवळीकारो आहारो, अत्थि न कवळीकारो आहारो । एवं तिविधेन रूपकखन्धो ।

५८. चतुर्विधेन रूपकखन्धो — यं तं रूपं उपादा तं अत्थि उपादित्रं, अत्थि अनुपादित्रं; यं तं रूपं नो उपादा तं अत्थि उपादित्रं, अत्थि अनुपादित्रं । यं तं रूपं उपादा तं अत्थि उपादिन्नुपादानियं, अत्थि अनुपादिन्नुपादानियं; यं तं रूपं नो उपादा तं अत्थि उपादिन्नुपादानियं, अत्थि अनुपादिन्नुपादानियं । यं तं रूपं उपादा तं अत्थि सप्पटिघं, अत्थि अप्पटिघं, यं तं रूपं नो उपादा तं अत्थि सप्पटिघं, अत्थि अप्पटिघं । यं तं रूपं उपादा तं अत्थि ओळ्ळारिकं, अत्थि सुसुम; यं तं रूपं नो उपादा तं अत्थि ओळ्ळारिकं, अत्थि सुसुम । य त रूपं उपादा तं अत्थि दूरे, अत्थि सन्तिके, यं तं रूपं नो उपादा तं अत्थि दूरे, अत्थि सन्तिके ... पे०... विट्ठं, सुतं, मृतं, विञ्जातं रूप^१ । एवं चतुर्विधेन रूपकखन्धो ।

५९ पञ्चविधेन रूपकखन्धो — पयवीघातु^१, आपोघातु, तेजोघातु, वायोघातु, य च रूपं उपादा । एव पञ्चविधेन रूपकखन्धो ।

६०. छव्विधेन रूपकखन्धो — चक्खुविञ्जेय्यं रूपं, सोतविञ्जेय्यं रूपं, घानविञ्जेय्यं^१ रूपं, जिह्वाविञ्जेय्यं रूपं, कायविञ्जेय्यं रूपं, मनोविञ्जेय्यं रूपं । एवं छव्विधेन रूपकखन्धो ।

६१ सत्तविधेन रूपकखन्धो — चक्खुविञ्जेय्यं रूपं, सोतविञ्जेय्यं रूपं, घानविञ्जेय्यं रूपं, जिह्वाविञ्जेय्यं रूपं, कायविञ्जेय्यं रूपं, मनोघातुविञ्जेय्यं रूपं, मनोविञ्जाणघातुविञ्जेय्यं रूपं । एवं सत्तविधेन रूपकखन्धो ।

६२. अट्ठविधेन रूपकखन्धो — चक्खुविञ्जेय्यं रूपं, सोतविञ्जेय्यं रूपं, घानविञ्जेय्यं रूपं, जिह्वाविञ्जेय्यं रूपं, कायविञ्जेय्यं रूपं अत्थि सुखसम्फस्सं, अत्थि दुक्खसम्फस्सं, मनोघातु-

१. स्या० पात्थके नत्थि । २ पउविघातु—सी०; पउवीघातु—स्या० । ३. पाळः विञ्जेय्यं—सी०, एकमुत्तरि पि ।

विञ्जेय्यं रूपं, मनोविञ्जाणधातुविञ्जेय्यं रूपं । एवं अट्टविधेन रूपखन्धो ।

६३. नवविधेन रूपखन्धो - चक्षुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, घानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं, पुरिसिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, यं च रूपं न इन्द्रियं । एवं नवविधेन रूपखन्धो ।

६४. दसविधेन रूपखन्धो - चक्षुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, घानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं, पुरिसिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, न इन्द्रियं रूपं अत्थि सप्पट्ठिं, अत्थि अप्पट्ठिं । एवं दसविधेन रूपखन्धो ।

६५. एकादसविधेन रूपखन्धो - चक्खायतनं, सोत्तायतनं, घानायतनं, जिह्वायतनं, कायायतनं, रूपायतनं, सहायतनं, गन्धायतनं, रसायतनं, फोट्टुब्बायतनं, यं च रूपं अनिदस्सनअप्पट्ठिं धम्मायतनपरियापन्नं । एवं एकादसविधेन रूपखन्धो ।

अयं वुच्चति रूपखन्धो ।

२. वेदनाखन्धो

R. 15 15

६६. तत्थ कतमो वेदनाखन्धो ?

(१)

एकविधेन वेदनाखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

६७. दुविधेन वेदनाखन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

६८. त्तिट्ठिअनेन वेदनाखन्धो - अत्थि कुसल्लो, अत्थि अकुसल्लो, अत्थि अव्याकतो ।

६९. चतुर्विधेन वेदनाखन्धो - अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो ।

७०. पञ्चविधेन वेदनाखन्धो - अत्थि सुखिन्द्रियं, अत्थि दुक्खिन्द्रियं, अत्थि सोमनस्सिन्द्रियं, अत्थि दोमनस्सिन्द्रियं, अत्थि उपेक्खिन्द्रियं । एवं पञ्चविधेन वेदनाखन्धो ।

D 16 52

७१. छद्विधेन वेदनाखन्धो - चक्खुसम्फस्सजा वेदना,

सोतसम्फस्सजा वेदना, घानसम्फस्सजा वेदना, जिव्हासम्फस्सजा वेदना, कायसम्फस्सजा वेदना, मनोसम्फस्सजा वेदना । एवं छव्विधेन वेदना-
क्खन्धो ।

७२. सत्तविधेन वेदनाक्खन्धो - चक्खुसम्फस्सजा वेदना, सोत-
सम्फस्सजा वेदना, घानसम्फस्सजा वेदना, जिव्हासम्फस्सजा वेदना, 5
कायसम्फस्सजा वेदना, मनोधातुसम्फस्सजा वेदना, मनोविञ्जाण-
धातुसम्फस्सजा वेदना । एवं सत्तविधेन वेदनाक्खन्धो ।

७३. अट्टविधेन वेदनाक्खन्धो - चक्खुसम्फस्सजा वेदना,
सोतसम्फस्सजा वेदना, घानसम्फस्सजा वेदना, जिव्हासम्फस्सजा वेदना,
कायसम्फस्सजा वेदना अत्थि सुखा, अत्थि दुक्खा, मनोधातुसम्फस्सजा 10
वेदना, मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सजा वेदना । एवं अट्टविधेन वेदना-
क्खन्धो ।

७४. नवविधेन वेदनाक्खन्धो - चक्खुसम्फस्सजा वेदना, सोत-
सम्फस्सजा वेदना, घानसम्फस्सजा वेदना, जिव्हासम्फस्सजा वेदना,
कायसम्फस्सजा वेदना, मनोधातुसम्फस्सजा वेदना, मनोविञ्जाण- 15
धातुसम्फस्सजा वेदना अत्थि कुसला, अत्थि अकुसला, अत्थि अव्याकता ।
एवं नवविधेन वेदनाक्खन्धो ।

७५. दसविधेन वेदनाक्खन्धो - चक्खुसम्फस्सजा वेदना, सोत-
सम्फस्सजा वेदना, घानसम्फस्सजा वेदना, जिव्हासम्फस्सजा वेदना,
कायसम्फस्सजा वेदना अत्थि सुखा, अत्थि दुक्खा, मनोधातुसम्फस्सजा 20
वेदना, मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सजा वेदना अत्थि कुसला, अत्थि
अकुसला, अत्थि अव्याकता । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(२)

७६. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पमुत्तो ।

७७. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

R. 16

७८. त्रिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि विपाको, अत्थि विपाक- 25
धम्मधम्मो, अत्थि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । अत्थि उपादिन्नु-
पादानियो, अत्थि अनुपादिन्नुपादानियो, अत्थि अनुपादिन्ननुपादानियो ।

B 17

अत्यि सङ्कलिदृसङ्किलेसिको, अत्यि असङ्कलिदृसङ्किलेसिको, अत्यि
 असङ्कलिदृअसङ्किलेसिको । अत्यि सवितक्कसविचारो, अत्यि अवितक्क-
 विचारमत्तो, अत्यि अवितक्कअविचारो । अत्यि दस्सनेन पहातब्बो,
 अत्यि भावनाय पहातब्बो, अत्यि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बो ।
 5 अत्यि दस्सनेन पहातब्बहेतुको, अत्यि भावनाय पहातब्बहेतुको,
 अत्यि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुको । अत्यि आचयगामी,
 अत्यि अपचयगामी, अत्यि नेवाचयगामिनापचयगामी । अत्यि सेक्खो,
 अत्यि असेक्खो, अत्यि नेवसेक्खनासेक्खो^१ । अत्यि परित्तो, अत्यि
 R 17 महग्गतो, अत्यि अप्पमाणो । अत्यि परित्तारम्मणो, अत्यि महग्गता-
 10 रम्मणो, अत्यि अप्पमाणारम्मणो । अत्यि हीनो, अत्यि मज्झिमो,
 अत्यि पणीतो । अत्यि मिच्छत्तनियतो, अत्यि सम्मत्तनियतो, अत्यि
 अनियतो । अत्यि मग्गारम्मणो, अत्यि मग्गहतुको, अत्यि मग्गाधि-
 पत्ति । अत्यि उप्पन्नो, अत्यि अनुप्पन्नो, अत्यि उप्पादी । अत्यि अतीतो,
 अत्यि अनागतो, अत्यि पच्चुप्पन्नो । अत्यि अतीतारम्मणो, अत्यि अना-
 15 गतारम्मणो, अत्यि पच्चुप्पन्नारम्मणो । अत्यि अज्झत्तो, अत्यि वहिद्धो,
 21 अत्यि अज्झत्तवहिद्धो । अत्यि अज्झत्तारम्मणो, अत्यि वहिद्धारम्मणो,
 अत्यि अज्झत्तवहिद्धारम्मणो पे० । एव दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(३)

७६ एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

८० दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्यि हेतुसम्पयुत्तो, अत्यि
 20 हेतुविप्पयुत्तो पे० अत्यि न हेतु सहेतुको, अत्यि न हेतु अहेतुको । अत्यि
 लोकियो, अत्यि लोकुत्तरो । अत्यि केनचि विज्जेय्यो अत्यि केनचि
 R 18 न विज्जेय्यो । अत्यि सासवो, अत्यि अनासवो । अत्यि आसवसम्प-
 युत्तो, अत्यि आसवविप्पयुत्तो । अत्यि आसवविप्पयुत्तसासवो, अत्यि
 आसवविप्पयुत्तअनासवो । अत्यि सयोजनियो, अत्यि असयोजनियो ।
 25 अत्यि सयोजनसम्पयुत्तो, अत्यि सयोजनविप्पयुत्तो । अत्यि सयोजन-
 विप्पयुत्तसयोजनियो, अत्यि सयोजनविप्पयुत्तअसयोजनियो । अत्यि

- १ मीविट्टुमंजित्तिका - मी० एवमुपरि पि । २ नवसत्ता नासक्तो - मी०,
 नवसत्ता नासक्तो - म्या० ।

गन्थनियो, अत्थि अगन्थनियो । अत्थि गन्थसम्पयुत्तो, अत्थि गन्थविप्प-
 युत्तो । अत्थि गन्थविप्पयुत्तगन्थनियो, अत्थि गन्थविप्पयुत्तअगन्थनियो ।
 अत्थि ओघनियो, अत्थि अनोघनियो । अत्थि ओघसम्पयुत्तो, अत्थि
 ओघविप्पयुत्तो । अत्थि ओघविप्पयुत्तओघनियो, अत्थि ओघविप्पयुत्त-
 अनोघनियो । अत्थि योगनियो, अत्थि अयोगनियो । अत्थि योगसम्प- 5
 युत्तो, अत्थि योगविप्पयुत्तो । अत्थि योगविप्पयुत्तयोगनियो, अत्थि
 योगविप्पयुत्तअयोगनियो । अत्थि नीवरणियो, अत्थि अनोवरणियो ।
 अत्थि नीवरणसम्पयुत्तो, अत्थि नीवरणविप्पयुत्तो । अत्थि नीवरणविप्प-
 युत्तनीवरणियो, अत्थि नीवरणविप्पयुत्तअनीवरणियो । अत्थि परामट्ठो,
 अत्थि अपरामट्ठो । अत्थि परामाससम्पयुत्तो, अत्थि परामासविप्प- 10
 युत्तो । अत्थि परामासविप्पयुत्तपरामट्ठो, अत्थि परामासविप्पयुत्त-
 अपरामट्ठो । अत्थि उपादिन्नो, अत्थि अनुपादिन्नो । अत्थि उपादा-
 नियो, अत्थि अनुपादानियो । अत्थि उपादानसम्पयुत्तो, अत्थि उपादान-
 विप्पयुत्तो । अत्थि उपादानविप्पयुत्तउपादानियो, अत्थि उपादान-
 विप्पयुत्तअनुपादानियो । अत्थि सङ्खिलेसिको, अत्थि असङ्खिलेसिको । 15
 अत्थि सङ्खिलिट्ठो, अत्थि असङ्खिलिट्ठो । अत्थि किलेससम्पयुत्तो,
 अत्थि किलेसविप्पयुत्तो । अत्थि किलेसविप्पयुत्तसङ्खिलेसिको, अत्थि
 किलेसविप्पयुत्तअसङ्खिलेसिको । अत्थि दस्सनेन पहातव्वो, अत्थि न
 दस्सनेन पहातव्वो । अत्थि भावनाय पहातव्वो, अत्थि न भावनाय
 पहातव्वो । अत्थि दस्सनेन पहातव्वहेतुको, अत्थि न दस्सनेन पहातव्व- 20
 हेतुको । अत्थि भावनाय पहातव्वहेतुको, अत्थि न भावनाय पहातव्व-
 हेतुको । अत्थि सवितक्को, अत्थि अवितक्को । अत्थि सविचारो, अत्थि
 अविचारो । अत्थि सम्पीतिको, अत्थि अप्पीतिको । अत्थि पीत्ति-
 सहगतो, अत्थि न पीत्तिसहगतो । अत्थि कामावचरो, अत्थि न कामा-
 वचरो । अत्थि रूपावचरो, अत्थि न रूपावचरो । अत्थि अरूपावचरो, 25
 अत्थि न अरूपावचरो । अत्थि परियापन्नो, अत्थि अपरियापन्नो ।
 अत्थि निव्यानिको, अत्थि अनिव्यानिको । अत्थि नियतो, अत्थि अनि-
 यतो । अत्थि सउत्तरो, अत्थि अनुत्तरो । अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

५१. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो,
 अत्थि अव्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(४)

८२. एकविधेन^१ वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो^१ ।
 ८३. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।
 ८४. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि विपाको, अत्थि विपाक-
 घम्मधम्मो, अत्थि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । अत्थि उपादिद्घु-
 B. 19 5 पादानियो ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्धारम्मणो,
 अत्थि अज्झत्तवहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।
 दुकमूलकं ।

(५)

८५. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।
 R. 20 ८६. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।
 ८७. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो,
 10 अत्थि अव्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(६)

८८. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।
 ८९. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि हेतुसम्पयुत्तो^२, अत्थि
 हेतुविप्पयुत्तो^३ ।
 ९०. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो,
 15 अत्थि अव्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(७)

९१. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।
 ९२. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि न^४ हेतुसहेतुको^४, अत्थि
 न^५ हेतुअहेतुको^५ । अत्थि लोकियो, अत्थि लोकुत्तरो । अत्थि केनचि
 विञ्जेय्यो, अत्थि केनचि न विञ्जेय्यो । अत्थि सासवो, अत्थि
 20 अनासवो । अत्थि आसवसम्पयुत्तो, अत्थि आसवविप्पयुत्तो । अत्थि

१-१. दो० षोडशे नत्थि, एकमुपरि पि । २ सरणो - स्या०, रो० । ३ अरणो -
 स्या०, रो० । ४-४. सहेतुको - स्या०, रो० । ५-५. अहेतुको - स्या०, रो० ।

आसवविप्पयुत्तसासवो, अत्थि आसवविप्पयुत्तअनासवो ... पे०... अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

६३. तिविधेन वेदनावखन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनावखन्धो ।

(८)

६४. एकविधेन वेदनावखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो । 5

६५. दुविधेन वेदनावखन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

६६. तिविधेन वेदनावखन्धो - अत्थि विपाको, अत्थि विपाक-
धम्मधम्मो, अत्थि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । अत्थि उपादिन्नु-
पादानियो, अत्थि अनुपादिन्नुपादानियो, अत्थि अनुपादिन्नअनुपादा-
नियो । अत्थि सङ्किलिट्टसङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलिट्टसङ्किलेसिको, 10
अत्थि असङ्किलिट्टअसङ्किलेसिको । अत्थि सवितक्कसविचारो, अत्थि
अवितक्कविचारमत्तो, अत्थि अवितक्कअविचारो । अत्थि दस्सनेन पहा-
तव्वो, अत्थि भावनाय पहातव्वो, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय पहा-
तव्वो । अत्थि दस्सनेन पहातव्वहेतुको, अत्थि भावनाय पहातव्वहेतुको,
अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वहेतुको । अत्थि आचयगामी, 15
अत्थि अपचयगामी, अत्थि नेवाचयगामिनापचयगामी । अत्थि सेवखो,
अत्थि असेवखो, अत्थि नेवसेक्खनासेक्खो । अत्थि परित्तो, अत्थि महग्गतो,
अत्थि अप्पमाणो । अत्थि परित्तारम्मणो, अत्थि महग्गतारम्मणो, अत्थि
अप्पमाणारम्मणो । अत्थि हीनो, अत्थि मज्झिमो, अत्थि पणीतो ।
अत्थि मिच्छत्तनियतो, अत्थि सम्भत्तनियतो, अत्थि अनियतो । अत्थि 20
मग्गारम्मणो, अत्थि मग्गहेतुको, अत्थि मग्गाधिपति । अत्थि उप्पन्नो,
अत्थि अनुप्पन्नो, अत्थि उप्पादी । अत्थि अतीतो, अत्थि अनागतो,
अत्थि पच्चुप्पन्नो । अत्थि अतीतारम्मणो, अत्थि अनागतारम्मणो,
अत्थि पच्चुप्पन्नारम्मणो । अत्थि अज्जत्तो, अत्थि वहिद्धो, अत्थि
अज्जत्तवहिद्धो । अत्थि अज्जत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्धारम्मणो, अत्थि 25
अज्जत्तवहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनावखन्धो ।

(९)

६७. एकविधेन वेदनावखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

R 21

६८. द्विविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि हेतुविप्पयुत्तो । अत्थि न हेतुसहेतुको, अत्थि न हेतुअहेतुको । अत्थि लोक्कियो, अत्थि लोक्कित्तरो । अत्थि केनचि विञ्जेय्यो, अत्थि केनचि न विञ्जेय्यो । अत्थि सासवो, अत्थि अनासवो । अत्थि आसव-
 5 सम्पयुत्तो, अत्थि आसवविप्पयुत्तो । अत्थि आसवविप्पयुत्तसासवो, अत्थि आसवविप्पयुत्तअनासवो । अत्थि संयोजनियो, अत्थि असंयोजनियो ... पे०... अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

६९. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तवहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन
 10 वेदनाक्खन्धो ।

तिकमूलकं ।

(१०)

B. 21

१००. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१०१. द्विविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

१०२. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(११)

15 १०३. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१०४. द्विविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि हेतुविप्पयुत्तो ।

R. 22

१०५. तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि विपाको, अत्थि विपाकधम्मधम्मो, अत्थि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो ... पे०... । एवं
 20 दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(१२)

१०६. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१०७. द्विविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि न हेतुसहेतुको, अत्थि न हेतुअहेतुको ।

१०८. त्रिविधेन वेदनाकसन्धो - अत्रिय उपादिद्विपादानियो^१,
अत्रिय अनुपादिद्विपादानियो, अत्रिय अनुपादिद्विअनुपादानियो .. पे० .. ।
एवं दसविधेन वेदनाकसन्धो ।

(१३)

१०९. एकविधेन वेदनाकसन्धो - फस्मसम्पयुतो ।

११०. द्विविधेन वेदनाकसन्धो - अत्रिय लोको, अत्रिय ३
लोकुत्तरो ।

१११. त्रिविधेन वेदनाकसन्धो - अत्रिय मङ्गलिद्विगङ्गलेमितो,
अत्रिय असङ्गलिद्विसङ्गलेमितो, अत्रिय अगङ्गलिद्विअगङ्गलेमितो
... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाकसन्धो ।

(१४)

११२. एकविधेन वेदनाकसन्धो - फस्मसम्पयुतो । 10

११३. द्विविधेन वेदनाकसन्धो - अत्रिय केनचि विञ्जेष्यो,
अत्रिय केनचि न विञ्जेष्यो ।

११४. त्रिविधेन वेदनाकसन्धो - अत्रिय सवितरुमविचारो,
अत्रिय अविताकविचारमतो, अत्रिय अविताकअविचारो पे० । एवं
दसविधेन वेदनाकसन्धो । 15

(१५)

११५. एकविधेन वेदनाकसन्धो - फस्मसम्पयुतो । B 22

११६. द्विविधेन वेदनाकसन्धो - अत्रिय मासयो, अत्रिय
अनासवो ।

११७. त्रिविधेन वेदनाकसन्धो - अत्रिय दम्ननेन पहातव्यो,
अत्रिय भावनाय पहातव्यो, अत्रिय नेव दस्सनेन न भायनाय पहातव्यो 20
.. पे० .. । एवं दसविधेन वेदनाकसन्धो ।

(१६)

११८. एकविधेन वेदनाकसन्धो - फस्मसम्पयुतो ।

११६. द्विविधेन वेदनाकखन्धो - अत्रिय आसवसम्पयुत्तो, अत्रिय आसवविष्पयुत्तो ।

१२०. त्रिविधेन वेदनाकखन्धो - अत्रिय दस्सनेन पहातव्वहेतुको, अत्रिय भावनाय प्रहातव्वहेतुको, अत्रिय नेव दस्सनेन न भावनाय
5 पहातव्वहेतुको ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाकखन्धो ।

(१७)

१२१. एकविधेन वेदनाकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१२२. द्विविधेन वेदनाकखन्धो - अत्रिय आसवविष्पयुत्तसासवो, अत्रिय आसवविष्पयुत्तअनासवो ।

१२३. त्रिविधेन वेदनाकखन्धो - अत्रिय आचयगामी, अत्रिय
10 अपचयगामी, अत्रिय नेवाचयगामिनापचयगामी' ... पे०... । एवं दस-
विधेन वेदनाकखन्धो ।

(१८)

१२४. एकविधेन वेदनाकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१२५. द्विविधेन वेदनाकखन्धो - अत्रिय संयोजनियो, अत्रिय असंयोजनियो ।

15 १२६. त्रिविधेन वेदनाकखन्धो - अत्रिय सेक्खो, अत्रिय असेक्खो,
अत्रिय नेवसेक्खान्नेक्खो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाकखन्धो ।

(१९)

१२७. एकविधेन वेदनाकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१२८. द्विविधेन वेदनाकखन्धो - अत्रिय संयोजनमप्युत्तो,
अत्रिय संयोजनविष्पयुत्तो ।

R. 24 20- १२९. त्रिविधेन वेदनाकखन्धो - अत्रिय परित्तो, अत्रिय महग्गतो,
अत्रिय अणमाणो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाकखन्धो ।

(२०)

n 25 १३०. एकविधेन वेदनाकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१३१. दुविधेन वेदनावखन्धो - अत्थि संयोजनविप्पयुत्त-
संयोजनियो, अत्थि संयोजनविप्पयुत्तअसंयोजनियो ।

१३२. तिविधेन वेदनावखन्धो - अत्थि परित्तारम्मणो, अत्थि
महग्गतारम्मणो, अत्थि अप्पमाणारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन
वेदनावखन्धो ।

5

(२१)

१३३. एकविधेन वेदनावखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१३४. दुविधेन वेदनावखन्धो - अत्थि गन्थनियो, अत्थि
अगन्थनियो ।

१३५. तिविधेन वेदनावखन्धो - अत्थि हीनो, अत्थि मज्झिमो,
अत्थि पणीतो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनावखन्धो ।

10

(२२)

१३६. एकविधेन वेदनावखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१३७. दुविधेन वेदनावखन्धो - अत्थि गन्थसम्पयुत्तो, अत्थि
गन्थविप्पयुत्तो ।

१३८. तिविधेन वेदनावखन्धो - अत्थि मिच्छत्तनियतो, अत्थि
सम्मत्तनियतो, अत्थि अनियतो . पे०... । एवं दसविधेन वेदनावखन्धो ।

15

(२३)

१३९. एकविधेन वेदनावखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१४०. दुविधेन वेदनावखन्धो - अत्थि गन्थविप्पयुत्तगन्थनियो,
अत्थि गन्थविप्पयुत्तअगन्थनियो ।

१४१. तिविधेन वेदनावखन्धो - अत्थि मग्गारम्मणो, अत्थि
मग्गहेतुको, अत्थि मग्गाधिपति ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनावखन्धो ।

R. 25

(२४)

१४२. एकविधेन वेदनावखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१४३. दुविधेन वेदनावखन्धो - अत्थि ओघनियो, अत्थि
अनोघनियो ।

१४४. त्रिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि उप्पन्नो, अत्थि अनुप्पन्नो, अत्थि उप्पादी ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(२५)

१४५. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फत्ससम्पयुत्तो ।

१४६. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि ओघसम्पयुत्तो, अत्थि
5 ओघविप्पयुत्तो ।

B. 24

१४७. त्रिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि अतीतो, अत्थि अनागतो, अत्थि पञ्चुप्पन्नो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(२६)

१४८. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फत्ससम्पयुत्तो ।

१४९. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि ओघविप्पयुत्तओघनियो,
10 अत्थि ओघविप्पयुत्तअनोघनियो ।

१५०. त्रिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि अतीतारम्मणो, अत्थि अनागतारम्मणो, अत्थि पञ्चुप्पन्नारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(२७)

१५१. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फत्ससम्पयुत्तो ।

१५२. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि योगनियो, अत्थि
15 अयोगनियो ।

R. 26

१५३. त्रिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि अज्जत्तो, अत्थि वहिद्धो, अत्थि अज्जत्तवहिद्धो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

(२८)

१५४. एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फत्ससम्पयुत्तो ।

१५५. दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि योगसम्पयुत्तो, अत्थि
20 योगविप्पयुत्तो ।

१५६. त्रिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि अज्जत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्जत्तवहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

उभतोवदुक्कं ।

(२६)

१५७ सत्तविधेन वेदनाकखन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो । एवं सत्तविधेन वेदनाकखन्धो ।

१५८ अपरो पि सत्तविधेन वेदनाकखन्धो - अत्थि विपाको .. पे० अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्वारम्मणो, अत्थि 5 अज्झत्तवहिद्वारम्मणो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो । एव सत्तविधेन वेदनाकखन्धो ।

१५९ चतुवीसतिविधेन वेदनाकखन्धो - चक्खुसम्फत्सपच्चया B 23 वेदनाकखन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो, सोतसम्फत्सपच्चया वेदनाकखन्धो पे० धानसम्फत्सपच्चया वेदना- 10 कखन्धो पे० जिह्वासम्फत्सपच्चया वेदनाकखन्धो पे० कायसम्फत्सपच्चया वेदनाकखन्धो पे० मनोसम्फत्सपच्चया वेदनाकखन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो, चक्खुसम्फत्सजा वेदना, सोतसम्फत्सजा वेदना, धानसम्फत्सजा वेदना, जिह्वासम्फत्सजा वेदना, कायसम्फत्सजा वेदना मनोसम्फत्सजा वेदना । एव चतुवीसति- 15 विधेन वेदनाकखन्धो ।

१६० अपरो पि चतुवीसतिविधेन वेदनाकखन्धो - चक्खु- R 27 सम्फत्सपच्चया वेदनाकखन्धो अत्थि विपाको पे० अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्वारम्मणो, अत्थि अज्झत्तवहिद्वारम्मणो, चक्खुसम्फत्सजा वेदना पे० मनोसम्फत्सजा वेदना, सोतसम्फत्स- 20 पच्चया वेदनाकखन्धो पे० धानसम्फत्सपच्चया वेदनाकखन्धो पे० जिह्वासम्फत्सपच्चया वेदनाकखन्धो पे० कायसम्फत्सपच्चया वेदनाकखन्धो पे० मनोसम्फत्सपच्चया वेदनाकखन्धो अत्थि विपाको पे० अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्वारम्मणो, अत्थि अज्झत्त- 25 वहिद्वारम्मणो, चक्खुसम्फत्सजा वेदना पे० मनोसम्फत्सजा वेदना । एव चतुवीसतिविधेन वेदनाकखन्धो ।

१६१ तिसविधेन वेदनाकखन्धो - चक्खुसम्फत्सपच्चया वेदना-

क्खन्धो अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो,
 अत्थि अपरियापन्नो; सोतसम्फस्सपच्चया ... पे०... धानसम्फस्सपच्चया
 ... पे०... जिब्हासम्फस्सपच्चया ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया ... पे०...
 मनोसम्फस्सपच्चया वेदनाक्खन्धो अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो,
 5 अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो; चक्खुसम्फस्सजा वेदना,
 सोतसम्फस्सजा वेदना, धानसम्फस्सजा वेदना, जिब्हासम्फस्सजा
 वेदना, कायसम्फस्सजा वेदना, मनोसम्फस्सजा वेदना । एवं
 .. तिसविधेन वेदनाक्खन्धो ।

१६२. बहुविधेन वेदनाक्खन्धो - चक्खुसम्फस्सपच्चया वेदना-
 10 क्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो, अत्थि कामा-
 वचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो;
 सोतसम्फस्सपच्चया ... पे०... धानसम्फस्सपच्चया ... पे०... जिब्हा-
 सम्फस्सपच्चया ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फस्स-
 B 26 पच्चया वेदनाक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि
 15 अव्याकतो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो,
 अत्थि अपरियापन्नो; चक्खुसम्फस्सजा वेदना, सोतसम्फस्सजा
 वेदना, धानसम्फस्सजा वेदना, जिब्हासम्फस्सजा वेदना, काय-
 सम्फस्सजा वेदना, मनोसम्फस्सजा वेदना । एवं बहुविधेन वेदना-
 क्खन्धो ।

20 १६३. अपरो पि बहुविधेन वेदनाक्खन्धो - चक्खुसम्फस्स-
 पच्चया वेदनाक्खन्धो अत्थि विपाको ... पे०... अत्थि अज्जत्तारम्मणो,
 अत्थि वहिद्वारम्मणो, अत्थि अज्जत्तवहिद्वारम्मणो, अत्थि कामावचरो,
 अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो; सोतसम्फस्स-
 पच्चया वेदनाक्खन्धो ... पे०... धानसम्फस्सपच्चया वेदनाक्खन्धो ... पे०...
 25 जिब्हासम्फस्सपच्चया वेदनाक्खन्धो ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया वेदना-
 क्खन्धो ... पे०... मनोसम्फस्सपच्चया वेदनाक्खन्धो अत्थि विपाको
 ... पे०... अत्थि अज्जत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्वारम्मणो, अत्थि अज्जत्त-
 वहिद्वारम्मणो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपा-
 वचरो, अत्थि अपरियापन्नो; चक्खुसम्फस्सजा वेदना, सोत-
 30 सम्फस्सजा वेदना, धानसम्फस्सजा वेदना, जिब्हासम्फस्सजा वेदना,

कायसम्पत्सजा वेदना, मनोसम्पत्सजा वेदना । एव बहुविधेन वेदनाकलन्धो ।

अथ वुच्चति वेदनाकलन्धो ।

३ सञ्जाकलन्धो

१६४ तत्र कतमो सञ्जाकलन्धो ?

(१)

एकविधेन सञ्जाकलन्धो - फत्ससम्पयुत्तो ।

5

१६५. दुविधेन सञ्जाकलन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

१६६ त्रिविधेन सञ्जाकलन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो ।

१६७ चतुर्विधेन सञ्जाकलन्धो - अत्थि कामावचरो, अत्थि 10
रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो ।

१६८ पञ्चविधेन सञ्जाकलन्धो - अत्थि सुखिन्द्रियसम्पयुत्तो, 27
अत्थि दुखिन्द्रियसम्पयुत्तो, अत्थि सोमनस्सिन्द्रियसम्पयुत्तो, अत्थि
दोमनस्सिन्द्रियसम्पयुत्तो, अत्थि उपेखिन्द्रियसम्पयुत्तो । एव' पञ्च-
विधेन सञ्जाकलन्धो' ।

15

१६९ छद्विधेन सञ्जाकलन्धो - चक्षुसम्पत्सजा सञ्जा,
स्रोतसम्पत्सजा सञ्जा, धानसम्पत्सजा सञ्जा, जिह्वासम्पत्सजा
सञ्जा, कायसम्पत्सजा सञ्जा, मनोसम्पत्सजा सञ्जा । एव
छद्विधेन सञ्जाकलन्धो ।

१७० सत्तविधेन सञ्जाकलन्धो - चक्षुसम्पत्सजा सञ्जा, 20
स्रोतसम्पत्सजा सञ्जा, धानसम्पत्सजा सञ्जा, जिह्वासम्पत्सजा
सञ्जा, कायसम्पत्सजा सञ्जा, मनोधातुसम्पत्सजा सञ्जा, मनो-
विज्ञाणधातुसम्पत्सजा सञ्जा । एव सत्तविधेन सञ्जाकलन्धो ।

१७१ अद्विधेन सञ्जाकलन्धो - चक्षुसम्पत्सजा सञ्जा
पे० कायसम्पत्सजा सञ्जा अत्थि सुखसहगता, अत्थि दुःखसहगता, 25

मनोधातुसम्पस्सजा सञ्जा, मनोविञ्जाणधातुसम्पस्सजा सञ्जा ।
एवं अट्टविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

१७२. नवविधेन सञ्जाक्खन्धो - चक्खुसम्पस्सजा सञ्जा
... पे०... कायसम्पस्सजा सञ्जा, मनोधातुसम्पस्सजा सञ्जा, मनो-
5 विञ्जाणधातुसम्पस्सजा सञ्जा अत्थि कुसला, अत्थि अकुसला, अत्थि
अव्याकता । एवं नवविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

१७३. दसविधेन सञ्जाक्खन्धो - चक्खुसम्पस्सजा सञ्जा
.. पे०... कायसम्पस्सजा सञ्जा अत्थि सुखसहगता, अत्थि दुक्खसहगता,
मनोधातुसम्पस्सजा सञ्जा, मनोविञ्जाणधातुसम्पस्सजा सञ्जा
10 अत्थि कुसला, अत्थि अकुसला, अत्थि अव्याकता । एवं दसविधेन
सञ्जाक्खन्धो ।

(२) †

१७४. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१७५. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि
अहेतुको ।

15 १७६. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सुखाय वेदनाय सम्प-
युत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय
सम्पयुत्तो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(३)

१७७ एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१७८ दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि
20 अहेतुको ।

१७९. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि विपाको, अत्थि
विपाकघम्मघम्मो, अत्थि नेवविपाकनविपाकघम्मघम्मो । अत्थि उपा-
दिन्नुपादानियो, अत्थि अनुपादिन्नुपादानियो, अत्थि अनुपादिन्ननुपादा-
नियो । अत्थि सङ्किलिट्टसङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलिट्टसङ्किलेसिको,
25 अत्थि असङ्किलिट्टअसङ्किलेसिको । अत्थि सवितवकसविचारो, अत्थि
अवितवकविचारमत्तो, अत्थि अवितवकअविचारो । अत्थि पीतिसहगतो,

अत्यि सुखसहगतो, अत्यि उपेकत्वासहगतो । अत्यि दस्सनेन पहातन्वो,
 अत्यि भावनाय पहातन्वो, अत्यि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातन्वो ।
 अत्यि दस्सनेन पहातन्वहेतुको, अत्यि भावनाय पहातन्वहेतुको, अत्यि
 नेव दस्सनेन न भावनाय पहातन्वहेतुको । अत्यि आनयगामी^१, अत्यि
 अपचयगामी, अत्यि नेवाचयगामिनापचयगामी । अत्यि सेवसो, अत्यि 5
 असेवसो, अत्यि नेवसेवसनासेवसो । अत्यि परित्तो, अत्यि महग्गतो,
 अत्यि अप्पमाणो । अत्यि परित्तारम्मणो, अत्यि महग्गतारम्मणो, अत्यि
 अप्पमाणारम्मणो । अत्यि हीनो, अत्यि मज्झिमो, अत्यि पणीतो ।
 अत्यि मिच्छत्तनियतो, अत्यि सम्मत्तनियतो, अत्यि अनियतो । अत्यि
 मग्गारम्मणो, अत्यि मग्गहेतुको, अत्यि मग्गाधिपति । अत्यि उप्पन्नो, 10
 अत्यि अनुप्पन्नो, अत्यि उप्पादी । अत्यि अतीतो, अत्यि अनागतो,
 अत्यि पच्चुप्पन्नो । अत्यि अतीतारम्मणो, अत्यि अनागतारम्मणो,
 अत्यि पच्चुप्पन्नारम्मणो । अत्यि अज्जत्तो, अत्यि वहिद्धो, अत्यि अज्जत्त-
 वहिद्धो । अत्यि अज्जत्तारम्मणो, अत्यि वहिद्धारम्मणो, अत्यि अज्जत्त-
 वहिद्धारम्मणो पे० । एव दसाविधेन सञ्जावसन्धो । 15

(४)

१८० एकविधेन सञ्जावसन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१८१ द्विविधेन सञ्जावसन्धो - अत्यि हेतुसम्पयुत्तो, अत्यि
 हेतुविप्पयुत्तो । अत्यि न हेतु सहेतुको, अत्यि न हेतु अहेतुको । अत्यि
 लोकियो, अत्यि लोकुत्तरो । अत्यि वेनचि विज्जेय्यो, अत्यि वेनचि
 न विज्जेय्यो । अत्यि सासवो, अत्यि अनासवो । अत्यि आसवसम्पयुत्तो, 20
 अत्यि आसवविप्पयुत्तो । अत्यि आसवविप्पयुत्तसासवो, अत्यि
 आसवविप्पयुत्तअनासवो । अत्यि सयोजनियो, अत्यि असयोजनियो ।
 अत्यि सयोजनसम्पयुत्तो, अत्यि सयोजनविप्पयुत्तो । अत्यि सयोजन-
 विप्पयुत्तसयोजनियो, अत्यि सयोजनविप्पयुत्तअसयोजनियो । अत्यि
 गन्थनियो, अत्यि अगन्थनियो । अत्यि गन्थसम्पयुत्तो, अत्यि गन्थविप्प- 25
 युत्तो । अत्यि गन्थविप्पयुत्तगन्थनियो, अत्यि गन्थविप्पयुत्तअगन्थनियो ।
 अत्यि ओघनियो, अत्यि अनोघनियो । अत्यि ओघसम्पयुत्तो, अत्यि
 ओघविप्पयुत्तो । अत्यि ओघविप्पयुत्तओघनियो, अत्यि ओघविप्पयुत्त-

- अनोधनियो । अत्थि योगनियो, अत्थि अयोगनियो । अत्थि योगसम्प-
युत्तो, अत्थि योगविष्पयुत्तो । अत्थि योगविष्पयुत्तयोगनियो, अत्थि
योगविष्पयुत्तअयोगनियो । अत्थि नीवरणियो, अत्थि अनीवरणियो ।
अत्थि नीवरणसम्पयुत्तो, अत्थि नीवरणविष्पयुत्तो । अत्थि नीवरण-
5 विष्पयुत्तनीवरणियो, अत्थि नीवरणविष्पयुत्तअनीवरणियो । अत्थि
परामद्वो, अत्थि अपरामद्वो । अत्थि परामाससम्पयुत्तो, अत्थि परामास-
विष्पयुत्तो । अत्थि परामासविष्पयुत्तपरामद्वो, अत्थि परामासविष्प-
युत्तअपरामद्वो । अत्थि उपादिन्नो, अत्थि अनुपादिन्नो । अत्थि उपादा-
नियो, अत्थि अनुपादानियो । अत्थि उपादानसम्पयुत्तो, अत्थि उपादान-
10 विष्पयुत्तो । अत्थि उपादानविष्पयुत्तउपादानियो, अत्थि उपादानविष्प-
युत्तअनुपादानियो । अत्थि सङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलेसिको । अत्थि
सङ्किलिट्टो, अत्थि असङ्किलिट्टो । अत्थि किलेससम्पयुत्तो, अत्थि
किलेसविष्पयुत्तो । अत्थि किलेसविष्पयुत्तसङ्किलेसिको, अत्थि किलेस-
विष्पयुत्तअसङ्किलेसिको । अत्थि दस्सनेन पहातव्वो, अत्थि न दस्सनेन
15 पहातव्वो । अत्थि भावनाय पहातव्वो, अत्थि न भावनाय पहातव्वो ।
अत्थि दस्सनेन पहातव्वहेतुको, अत्थि न दस्सनेन पहातव्वहेतुको । अत्थि
भावनाय पहातव्वहेतुको, अत्थि न भावनाय पहातव्वहेतुको । अत्थि
सवितक्को, अत्थि अवितक्को । अत्थि सविचारो, अत्थि अविचारो ।
अत्थि सप्पीतिको, अत्थि अप्पीतिको । अत्थि पीतिसहगतो, अत्थि न
20 पीतिसहगतो । अत्थि सुखसहगतो, अत्थि न सुखसहगतो । अत्थि
उपेक्खासहगतो, अत्थि न उपेक्खासहगतो । अत्थि कामावचरो, अत्थि
न कामावचरो । अत्थि रूपावचरो, अत्थि न रूपावचरो । अत्थि
अरूपावचरो, अत्थि न अरूपावचरो । अत्थि परियापन्नो, अत्थि
अपरियापन्नो । अत्थि निव्यानिको, अत्थि अनिव्यानिको । अत्थि
25 नियतो, अत्थि अनियतो । अत्थि सउत्तरो, अत्थि अनुत्तरो । अत्थि
सरणो, अत्थि अरणो ।

१८२. तिविधेन सञ्जावगन्धो - अत्थि गुसालो, अत्थि
अनुमन्तो, अत्थि अद्यावतो . . पे० . । एव दमविधेन सञ्जावगन्धो ।

(५)

१८३. एवविधेन मञ्जावगन्धो - पग्गमम्पयुत्तो ।

१८४. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

१८५. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो । अत्थि विपाको ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्वारम्मणो, अत्थि अज्झत्तवहिद्वारम्मणो ... पे०... । एवं 5 दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(यथा^१ कुसलतिके वित्थारो एवं सब्बे पि तिका वित्थारेत्तव्वा^१ ।)

दुकमूलकं ।

(६)

१८६. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१८७. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

१८८. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि 10 अकुसलो, अत्थि अव्याकतो . पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(७)

१८९. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१९०. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि 15 हेतुविप्पयुत्तो .. पे०.. अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

R. 32

१९१. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि 15 अकुसलो, अत्थि अव्याकतो .. पे०.. । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(८)

१९२. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१९३. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि 20 अहेतुको ।

१९४. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सुखाय वेदनाय 20 सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो । अत्थि विपाको ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, 21

B. 31

अतिय बहिद्वारम्मणो, अतिय अज्झत्तवहिद्वारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(६)

१६५. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१६६. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अतिय हेतुसम्पयुत्तो, अतिय हेतुविप्पयुत्तो ... पे०... अतिय सरणो, अतिय अरणो ।

R. 33

१६७. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - ... पे०... अतिय अज्झत्ता-
रम्मणो, अतिय बहिद्वारम्मणो, अतिय अज्झत्तवहिद्वारम्मणो ... पे०... ।
एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

तिकमूलकं ।

(१०)

१६८. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

१६९. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अतिय सहेतुको, अतिय अहेतुको ।

२००. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अतिय कुसलो, अतिय अकुसलो, अतिय अव्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(११)

२०१. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२०२. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अतिय हेतुसम्पयुत्तो, अतिय हेतुविप्पयुत्तो ।

२०३. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अतिय सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अतिय दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अतिय अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

(१२)

२०४. एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२०५. दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अतिय न हेतु सहेतुको, अतिय न हेतु अहेतुको ।

२०६. तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अतिय विपाको, अतिय

विपाकधम्मघम्मो, अत्थि नेवविपाकनविपाकधम्मघम्मो ... पे०... ।
एवं दसविधेन सञ्जावखन्धो ।

(१३)

२०७. एकविधेन सञ्जावखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

B 32

२०८. दुविधेन सञ्जावखन्धो - अत्थि लोकियो, अत्थि
लोकुत्तरो ।

R. 34

5

२०९. त्रिविधेन सञ्जावखन्धो - अत्थि उपादिनुपादानियो,
अत्थि अनुपादिनुपादानियो, अत्थि अनुपादिन्ननुपादानियो .. पे०... ।
एवं दसविधेन सञ्जावखन्धो ।

(१४)

२१०. एकविधेन सञ्जावखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२११. दुविधेन सञ्जावखन्धो - अत्थि केनचि विञ्जेय्यो,
अत्थि केनचि न विञ्जेय्यो ।

10

२१२. त्रिविधेन सञ्जावखन्धो - अत्थि सङ्घिलिट्ठसङ्घिलेसिको,
अत्थि असङ्घिलिट्ठसङ्घिलेसिको, अत्थि असङ्घिलिट्ठअसङ्घिलेसिको
.. पे०... । एवं दसविधेन सञ्जावखन्धो ।

(१५)

२१३. एकविधेन सञ्जावखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

15

२१४. दुविधेन सञ्जावखन्धो - अत्थि सासवो, अत्थि
अनासवो ।

२१५. त्रिविधेन सञ्जावखन्धो - अत्थि सवितक्कसविचारो,
अत्थि अवितक्कविचारमत्तो, अत्थि अवितक्कअविचारो ... पे०... ।
एवं दसविधेन सञ्जावखन्धो ।

20

(१६)

२१६. एकविधेन सञ्जावखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२१७. दुविधेन सञ्जावखन्धो - अत्थि आसवसम्पयुत्तो,
अत्थि आसवविप्पयुत्तो ।

२१८. त्रिविधेन सञ्जावखन्धो - अत्थि पीतिसहगतो, अत्थि

सुखसहगतो, अतिथि उपेक्षासहगतो .. पे०... । एवं दसविधेन सञ्जा-
कखन्धो ।

(१७)

२१६. एकविधेन सञ्जाकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

R. 35

२२०. दुविधेन सञ्जाकखन्धो - अतिथि आसवविप्पयुत्तसासवो,

5 अतिथि आसवविप्पयुत्तअनासवो ।

२२१. तिविधेन सञ्जाकखन्धो - अतिथि दस्सनेन पहातव्वो,
अतिथि भावनाय पहातव्वो, अतिथि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वो
... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाकखन्धो ।

(१८)

D 33

२२२. एकविधेन सञ्जाकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

10

२२३. दुविधेन सञ्जाकखन्धो - अतिथि संयोजनियो, अतिथि
असंयोजनियो ।

२२४. तिविधेन सञ्जाकखन्धो - अतिथि दस्सनेन पहातव्व-
हेतुको, अतिथि भावनाय पहातव्वहेतुको, अतिथि नेव दस्सनेन न भावनाय
पहातव्वहेतुको ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाकखन्धो ।

(१९)

15

२२५. एकविधेन सञ्जाकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२२६. दुविधेन सञ्जाकखन्धो - अतिथि संयोजनसम्पयुत्तो,
अतिथि संयोजनविप्पयुत्तो ।

२२७. तिविधेन सञ्जाकखन्धो - अतिथि आचयगामी, अतिथि
अपचयगामी, अतिथि नेवाचयगामिनापचयगामी ... पे० .. । एवं दस-
20 विधेन सञ्जाकखन्धो ।

(२०)

२२८. एकविधेन सञ्जाकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२२९. दुविधेन सञ्जाकखन्धो - अतिथि सयोजनविप्पयुत्त-
संयोजनियो, अतिथि सयोजनविप्पयुत्तअसयोजनियो ।

R 36

२३०. तिविधेन सञ्जाकखन्धो - अतिथि सेक्खो, अतिथि असेक्खो,
25 अतिथि नेवसेक्खनासेक्खो ... पे०.. । एवं दसविधेन सञ्जाकखन्धो ।

(२१)

२३१. एकविधेन सञ्जाकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२३२. दुविधेन सञ्जाकखन्धो - अत्थि गन्थनियो, अत्थि अगन्थनियो ।

२३३. त्रिविधेन सञ्जाकखन्धो - अत्थि परित्तो, अत्थि महग्गतो, अत्थि अप्पमाणो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाकखन्धो । 5

(२२)

२३४. एकविधेन सञ्जाकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२३५. दुविधेन सञ्जाकखन्धो - अत्थि गन्थसम्पयुत्तो, अत्थि गन्थविप्पयुत्तो ।

२३६. त्रिविधेन सञ्जाकखन्धो - अत्थि परित्तारम्मणो, अत्थि महग्गतारम्मणो, अत्थि अप्पमाणारम्मणो ... पे०... । एवं दस- 10
विधेन सञ्जाकखन्धो ।

(२३)

२३७. एकविधेन सञ्जाकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

B. 34

२३८. दुविधेन सञ्जाकखन्धो - अत्थि गन्थविप्पयुत्तगन्थनियो, अत्थि गन्थविप्पयुत्तअगन्थनियो ।

२३९. त्रिविधेन सञ्जाकखन्धो - अत्थि हीनो, अत्थि मज्झिमो, 15
अत्थि पपीतो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाकखन्धो ।

(२४)

२४०. एकविधेन सञ्जाकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२४१. दुविधेन सञ्जाकखन्धो - अत्थि ओघनियो, अत्थि अनोघनियो ।

२४२. त्रिविधेन सञ्जाकखन्धो - अत्थि मिच्छत्तनियतो, 20 R. 37
अत्थि सम्मतनियतो, अत्थि अनियतो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जा-
कखन्धो ।

(२५)

२४३. एकविधेन सञ्जाकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

२४४. द्विविधेन सञ्ज्ञाकखन्धो - अत्थि ओघसम्पयुत्तो, अत्थि ओघविप्पयुत्तो ।

२४५. तिविधेन सञ्ज्ञाकखन्धो - अत्थि मग्गारम्मणो, अत्थि मग्गहेतुको, अत्थि मग्गाधिपति ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्ज्ञा-
5 कखन्धो ।

(२६)

२४६. एकविधेन सञ्ज्ञाकखन्धो - फत्ससम्पयुत्तो ।

२४७. द्विविधेन सञ्ज्ञाकखन्धो - अत्थि ओघविप्पयुत्तओघ-
नियो, अत्थि ओघविप्पयुत्तअनोघनियो ।

२४८. तिविधेन सञ्ज्ञाकखन्धो - अत्थि उप्पन्नो, अत्थि
10 अनुप्पन्नो, अत्थि उप्पादी ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्ज्ञाकखन्धो ।

(२७)

२४९. एकविधेन सञ्ज्ञाकखन्धो - फत्ससम्पयुत्तो ।

२५०. द्विविधेन सञ्ज्ञाकखन्धो - अत्थि योगनियो, अत्थि
अयोगनियो ।

२५१. तिविधेन सञ्ज्ञाकखन्धो - अत्थि अतीतो, अत्थि
15 अनागतो, अत्थि पच्चुप्पन्नो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्ज्ञाकखन्धो ।

(२८)

२५२. एकविधेन सञ्ज्ञाकखन्धो - फत्ससम्पयुत्तो ।

२५३. द्विविधेन सञ्ज्ञाकखन्धो - अत्थि योगसम्पयुत्तो, अत्थि
योगविप्पयुत्तो ।

B. 35,
R. 38

२५४. तिविधेन सञ्ज्ञाकखन्धो - अत्थि अतीतारम्मणो, अत्थि
20 अनागतारम्मणो, अत्थि पच्चुप्पन्नारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन
सञ्ज्ञाकखन्धो ।

(२९)

२५५. एकविधेन सञ्ज्ञाकखन्धो - फत्ससम्पयुत्तो ।

२५६. द्विविधेन सञ्ज्ञाकखन्धो - अत्थि योगविप्पयुत्तयोग-
नियो, अत्थि योगविप्पयुत्तअयोगनियो ।

२५७. तिविधेन सञ्जाकखन्धो - अत्थि अज्जत्तो, अत्थि वहिद्धो, अत्थि अज्जत्तवहिद्धो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाकखन्धो ।

(३०)

२५८. एकविधेन सञ्जाकखन्धो - फत्ससम्पयुत्तो ।

२५९. दुविधेन सञ्जाकखन्धो - अत्थि नीवरणियो, अत्थि अनीवरणियो ।

२६०. तिविधेन सञ्जाकखन्धो - अत्थि अज्जत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्जत्तवहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन सञ्जाकखन्धो ।

उभतोवट्टकं ।

(३१)

२६१. सत्तविधेन सञ्जाकखन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो । एवं सत्तविधेन सञ्जाकखन्धो ।

२६२. अपरो पि सत्तविधेन सञ्जाकखन्धो - अत्थि' सुप्ताय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो ... पे०... । अत्थि अज्जत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्जत्तवहिद्धारम्मणो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो । एवं सत्तविधेन सञ्जाकखन्धो ।

२६३. चतुर्वीसतिविधेन सञ्जाकखन्धो - चक्खुसम्फत्सपच्चया सञ्जाकखन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो; सोतसम्फत्सपच्चया ... पे०... धानसम्फत्सपच्चया ... पे०... जिह्वासम्फत्सपच्चया ... पे०... कायसम्फत्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फत्सपच्चया सञ्जाकखन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो; चक्खुसम्फत्सजा सञ्जा, सोतसम्फत्सजा सञ्जा, धानसम्फत्सजा

सञ्जा, जिह्वासम्फत्सजा सञ्जा, कायसम्फत्सजा सञ्जा, मनो-
सम्फत्सजा सञ्जा । एवं चतुर्वीसतिविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

२६४. अपरो पि चतुर्वीसतिविधेन सञ्जाक्खन्धो - चक्खु-
सम्फत्सपच्चया सञ्जाक्खन्धो अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ... पे०...
5 अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तवहिद्धा-
रम्मणो, चक्खुसम्फत्सजा सञ्जा ... पे०... मनोसम्फत्सजा सञ्जा ।
सोतसम्फत्सपच्चया ... पे०... धानसम्फत्सपच्चया ... पे०... जिह्वा-
सम्फत्सपच्चया ... पे०... कायसम्फत्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फत्स-
पच्चया सञ्जाक्खन्धो अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ... पे०...
10 अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तवहिद्धा-
रम्मणो; चक्खुसम्फत्सजा सञ्जा ... पे०... मनोसम्फत्सजा सञ्जा ।
एवं चतुर्वीसतिविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

२६५. तिसतिविधेन सञ्जाक्खन्धो - चक्खुसम्फत्सपच्चया
सञ्जाक्खन्धो अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो,
15 अत्थि अपरियापन्नो, सोतसम्फत्सपच्चया ... पे०... धानसम्फत्सपच्चया
... पे०... जिह्वासम्फत्सपच्चया ... पे०... कायसम्फत्सपच्चया ... पे०...
मनोसम्फत्सपच्चया सञ्जाक्खन्धो अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपा-
वचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो, चक्खुसम्फत्सजा सञ्जा
... पे०... मनोसम्फत्सजा सञ्जा । एवं तिसतिविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

२६६. बहुविधेन सञ्जाक्खन्धो - चक्खुसम्फत्सपच्चया सञ्जा-
क्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो, अत्थि कामा-
वचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो,
सोतसम्फत्सपच्चया ... पे०... धानसम्फत्सपच्चया ... पे०... जिह्वा-
सम्फत्सपच्चया ... पे०... कायसम्फत्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फत्स-
पच्चया सञ्जाक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो,
25 अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि
अपरियापन्नो, चक्खुसम्फत्सजा सञ्जा ... पे०... मनोसम्फत्सजा
सञ्जा । एवं बहुविधेन सञ्जाक्खन्धो ।

२६७. अपरो पि बहुविधेन सञ्जाकसन्धो - चवसुसम्फस्स-
 पच्चया सञ्जाकसन्धो अतिय सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ... पे०... अतिय
 अज्जत्तारम्मणो, अतिय वहिद्वारम्मणो, अतिय अज्जत्तवहिद्वारम्मणो,
 अतिय कामावचरो, अतिय रूपावचरो, अतिय अरूपावचरो, अतिय
 अपरियापन्नो, सोतसम्फस्सपच्चया ... पे०... धानसम्फस्सपच्चया 5
 ... पे०... जिह्वासम्फस्सपच्चया ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया ... पे०...
 मनोसम्फस्सपच्चया सञ्जाकसन्धो अतिय अज्जत्तारम्मणो, अतिय
 वहिद्वारम्मणो, अतिय अज्जत्तवहिद्वारम्मणो, अतिय कामावचरो,
 अतिय रूपावचरो, अतिय अरूपावचरो, अतिय अपरियापन्नो, चवसु-
 सम्फस्सजा सञ्जा, सोतसम्फस्सजा सञ्जा, धानसम्फस्सजा सञ्जा, 10
 जिह्वासम्फस्सजा सञ्जा, कायसम्फस्सजा सञ्जा, मनोसम्फस्सजा
 सञ्जा । एवं बहुविधेन सञ्जाकसन्धो ।

अयं वुच्चति सञ्जाकसन्धो ।

४. सहारकसन्धो

२६८. तस्य कतमो सहारकसन्धो ?

(१)

एकविधेन सहारकसन्धो - चित्तसम्पयुत्तो । 15

२६९. दुविधेन सहारकसन्धो - अतिय हेतु, अतिय न हेतु ।

२७०. त्रिविधेन सहारकसन्धो - अतिय कुसलो, अतिय
 अकुसलो, अतिय अव्याकतो ।

२७१. चतुर्विधेन सहारकसन्धो - अतिय कामावचरो, अतिय
 रूपावचरो, अतिय अरूपावचरो, अतिय अपरियापन्नो । 20

२७२. पञ्चविधेन सहारकसन्धो - अतिय सुखिन्द्रियसम्पयुत्तो,
 अतिय दुखिन्द्रियसम्पयुत्तो, अतिय सोमनस्सिन्द्रियसम्पयुत्तो, अतिय
 दोमनस्सिन्द्रियसम्पयुत्तो, अतिय उपेक्षितन्द्रियसम्पयुत्तो । एवं पञ्च-
 विधेन सहारकसन्धो ।

२७३. छत्रिविधेन सहारकसन्धो - चवसुसम्फस्सजा चेतना, 25
 सोतसम्फस्सजा चेतना, धानसम्फस्सजा चेतना, जिह्वासम्फस्सजा चेतना,

१. चतुर्विधेन - त्या० । २-२ त्या० पां.परे तस्य, एवमुत्तरि च ।

कायसम्पत्सजा चेतना, मनोसम्पत्सजा चेतना । एवं छव्विधेन सङ्खार-
खन्धो ।

B. 38

२७४. सत्तविधेन सङ्खारखन्धो - चक्खुसम्पत्सजा चेतना,
सौतसम्पत्सजा चेतना, धानसम्पत्सजा चेतना, जिह्वासम्पत्सजा चेतना,

R. 41

5 कायसम्पत्सजा चेतना, मनोधातुसम्पत्सजा चेतना, मनोविञ्जाण-
धातुसम्पत्सजा चेतना । एवं सत्तविधेन सङ्खारखन्धो ।

10

२७५. अट्ठविधेन सङ्खारखन्धो - चक्खुसम्पत्सजा चेतना
... पे०... कायसम्पत्सजा चेतना अत्थि सुखसहगता, अत्थि दुक्खसहगता,
मनोधातुसम्पत्सजा चेतना, मनोविञ्जाणधातुसम्पत्सजा चेतना ।
एवं अट्ठविधेन सङ्खारखन्धो ।

15

२७६. नवविधेन सङ्खारखन्धो - चक्खुसम्पत्सजा चेतना
... पे०... मनोधातुसम्पत्सजा चेतना, मनोविञ्जाणधातुसम्पत्सजा
चेतना अत्थि कुसला, अत्थि अकुसला, अत्थि अव्याकता । एवं नवविधेन
सङ्खारखन्धो ।

20

२७७. दसविधेन सङ्खारखन्धो - चक्खुसम्पत्सजा चेतना
... पे०... कायसम्पत्सजा चेतना अत्थि सुखसहगता, अत्थि दुक्खसहगता,
मनोधातुसम्पत्सजा चेतना, मनोविञ्जाणधातुसम्पत्सजा चेतना अत्थि
कुसला, अत्थि अकुसला, अत्थि अव्याकता । एवं दसविधेन सङ्खार-
खन्धो ।

(२)

20

२७८. एकविधेन सङ्खारखन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

२७९. द्विविधेन सङ्खारखन्धो - अत्थि हेतु, अत्थि न हेतु ।

25

२८०. त्रिविधेन सङ्खारखन्धो - अत्थि सुखाय वेदनाय
सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय
वेदनाय सम्पयुत्तो । अत्थि विपाको, अत्थि विपाकधम्मधम्मो, अत्थि
नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । अत्थि उपादिनुपादानियो, अत्थि
अनुपादिनुपादानियो, अत्थि अनुपादिअनुपादानियो । अत्थि सङ्घि-
लिट्ठसङ्घिलेसिको, अत्थि असङ्घिलिट्ठसङ्घिलेसिको, अत्थि असङ्घिलिट्ठ-
असङ्घिलेसिको । अत्थि सवितवकसविचारो, अत्थि अवितवकविचारमत्तो,

अत्थि अविक्कअविचारो । अत्थि पीतिसहगतो, अत्थि सुखसहगतो,
 अत्थि उपेक्खासहगतो । अत्थि दस्सनेन पहातव्वो, अत्थि भावनाय
 पहातव्वो, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वो । अत्थि दस्सनेन
 पहातव्वहेतुको, अत्थि भावनाय पहातव्वहेतुको, अत्थि नेव दस्सनेन न
 भावनाय पहातव्वहेतुको । अत्थि आचयगामी, अत्थि अपचयगामी, 5
 अत्थि नेवाचयगामिनांपचयगामी । अत्थि सेक्खो, अत्थि असेक्खो,
 अत्थि नेवसेक्खनासेक्खो । अत्थि परित्तो, अत्थि महंगतो, अत्थि
 अप्पमाणो । अत्थि परित्तारम्मणो, अत्थि महंगतारम्मणो,
 अत्थि अप्पमाणारम्मणो । अत्थि हीनो, अत्थि मज्झिमो, अत्थि
 पणीतो । अत्थि मिच्छत्तनियतो, अत्थि सम्मत्तनियतो, अत्थि 10
 अनियतो । अत्थि मग्गारम्मणो, अत्थि मग्गहेतुको, अत्थि मग्गाधि-
 पति । अत्थि उप्पन्नो, अत्थि अनुप्पन्नो, अत्थि उप्पादी । अत्थि
 अतीतो, अत्थि अनागतो, अत्थि पच्चुप्पन्नो । अत्थि अतीतारम्मणो,
 अत्थि अनागतारम्मणो, अत्थि पच्चुप्पन्नारम्मणो । अत्थि अज्झत्तो,
 अत्थि वहिद्धो, अत्थि अज्झत्तवहिद्धो । अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि 15
 वहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तवहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन
 सङ्खारक्खन्धो ।

(३)

२८१. एकविधेन सङ्खारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

२८२. दुविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि
 अहेतुको । अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि हेतुविप्पयुत्तो । अत्थि हेतु चैव 20 R. 42
 सहेतुको च, अत्थि सहेतुको चैव न च हेतु । अत्थि हेतु चैव हेतुसम्पयुत्तो
 च, अत्थि हेतुसम्पयुत्तो चैव न च हेतु । अत्थि न हेतु सहेतुको, अत्थि न
 हेतु अहेतुको । अत्थि लोकियो, अत्थि लोकुत्तरो । अत्थि केनचि विञ्जेय्यो,
 अत्थि केनचि न विञ्जेय्यो । अत्थि आसवो, अत्थि नो आसवो । अत्थि
 सासवो, अत्थि अनासवो । अत्थि आसवसम्पयुत्तो, अत्थि आसव- 25
 विप्पयुत्तो । अत्थि आसवो चैव सासवो च, अत्थि सासवो चैव नो च
 आसवो । अत्थि आसवो चैव आसवसम्पयुत्तो च, अत्थि आसवसम्पयुत्तो
 चैव नो च आसवो । अत्थि आसवविप्पयुत्तसासवो, अत्थि आसवविप्प-
 युत्तअनासवो । अत्थि संयोजनं, अत्थि नो संयोजनं । अत्थि संयोजनियो,

अत्थि असंयोजनियो । अत्थि संयोजनसम्पयुत्तो, अत्थि संयोजनविष्प-
युत्तो । अत्थि संयोजनं चैव संयोजनियो च, अत्थि संयोजनियो चैव नो
च संयोजनं । अत्थि संयोजनं चैव संयोजनसम्पयुत्तो च, अत्थि संयोजन-
सम्पयुत्तो चैव नो च संयोजनं । अत्थि संयोजनविष्पयुत्तसंयोजनियो,
5 अत्थि संयोजनविष्पयुत्तअसंयोजनियो ।

अत्थि गन्थो, अत्थि नो गन्थो । अत्थि गन्थनियो, अत्थि
अगन्थनियो । अत्थि गन्थसम्पयुत्तो, अत्थि गन्थविष्पयुत्तो । अत्थि
गन्थो चैव गन्थनियो च, अत्थि गन्थनियो चैव नो च गन्थो । अत्थि
गन्थो चैव गन्थसम्पयुत्तो च, अत्थि गन्थसम्पयुत्तो चैव नो च गन्थो ।
R. 43 10 अत्थि गन्थविष्पयुत्तगन्थनियो, अत्थि गन्थविष्पयुत्तअगन्थनियो । अत्थि
ओघो, अत्थि नो ओघो । अत्थि ओघनियो, अत्थि अनोघनियो । अत्थि
ओघसम्पयुत्तो, अत्थि ओघविष्पयुत्तो । अत्थि ओघो चैव ओघनियो
च, अत्थि ओघनियो चैव नो च ओघो । अत्थि ओघो चैव ओघसम्पयुत्तो
च, अत्थि ओघसम्पयुत्तो चैव नो च ओघो । अत्थि ओघविष्पयुत्तओघ-
15 नियो, अत्थि ओघविष्पयुत्तअनोघनियो । अत्थि योगो, अत्थि नो योगो ।
अत्थि योगनियो, अत्थि अयोगनियो । अत्थि योगसम्पयुत्तो, अत्थि
योगविष्पयुत्तो । अत्थि योगो चैव योगनियो च, अत्थि योगनियो चैव
नो च योगो । अत्थि योगो चैव योगसम्पयुत्तो च, अत्थि योगसम्पयुत्तो
चैव नो च योगो । अत्थि योगविष्पयुत्तयोगनियो, अत्थि योगविष्पयुत्त-
20 अयोगनियो । अत्थि नीवरणं, अत्थि नो नीवरणं । अत्थि नीवरणियो,
अत्थि अनीवरणियो । अत्थि नीवरणसम्पयुत्तो, अत्थि नीवरणविष्प-
युत्तो । अत्थि नीवरणं चैव नीवरणियो च, अत्थि नीवरणियो चैव नो
च नीवरणं । अत्थि नीवरणं चैव नीवरणसम्पयुत्तो च, अत्थि नीवरण-
सम्पयुत्तो चैव नो च नीवरणं । अत्थि नीवरणविष्पयुत्तनीवरणियो,
25 अत्थि नीवरणविष्पयुत्तअनीवरणियो ।

अत्थि परामासो, अत्थि नो परामासो । अत्थि परामट्टो,
अत्थि अपरामट्टो । अत्थि परामाससम्पयुत्तो, अत्थि परामासविष्पयुत्तो ।
अत्थि परामासो चैव परामट्टो च, अत्थि परामट्टो चैव नो च परामासो ।
R. 44 अत्थि परामासविष्पयुत्तपरामट्टो, अत्थि परामासविष्पयुत्तअपरामट्टो ।

अत्थि उपादिन्नो, अत्थि अनुपादिन्नो । अत्थि उपादानं, अत्थि नो उपादानं । अत्थि उपादानियो, अत्थि अनुपादानियो । अत्थि उपादानसम्पयुक्तो, अत्थि उपादानविष्ययुक्तो । अत्थि उपादानं चैव उपादानियो च, अत्थि उपादानियो चैव नो च उपादानं । अत्थि उपादानं चैव उपादानसम्पयुक्तो च, अत्थि उपादानसम्पयुक्तो चैव नो च उपादानं । अत्थि 5
उपादानविष्ययुक्तोपादानियो, अत्थि उपादानविष्ययुक्तानुपादानियो ।

अत्थि किलेसो, अत्थि नो किलेसो । अत्थि सङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलेसिको । अत्थि सङ्किलिट्टो, अत्थि असङ्किलिट्टो । अत्थि किलेससम्पयुक्तो, अत्थि किलेसविष्ययुक्तो । अत्थि किलेसो चैव सङ्किलेसिको च, अत्थि सङ्किलेसिको चैव नो च किलेसो । अत्थि किलेसो 10
चैव सङ्किलिट्टो च, अत्थि सङ्किलिट्टो चैव नो च किलेसो । अत्थि किलेसो चैव किलेससम्पयुक्तो च, अत्थि किलेससम्पयुक्तो चैव नो च किलेसो । अत्थि किलेसविष्ययुक्तसङ्किलेसिको, अत्थि किलेसविष्ययुक्त-
असङ्किलेसिको । अत्थि दस्सनेन पहातव्वो, अत्थि न दस्सनेन पहातव्वो । अत्थि भावनाय पहातव्वो, अत्थि न भावनाय पहातव्वो । अत्थि दस्सनेन 15
पहातव्वहेतुको, अत्थि न दस्सनेन पहातव्वहेतुको । अत्थि भावनाय पहातव्वहेतुको, अत्थि न भावनाय पहातव्वहेतुको ।

अत्थि सवित्तको, अत्थि अवित्तको । अत्थि सविचारो, अत्थि अविचारो । अत्थि सप्पीतिको, अत्थि अप्पीतिको । अत्थि पीतिसहगतो, अत्थि न पीतिसहगतो । अत्थि सुखसहगतो, अत्थि न 20
सुखसहगतो । अत्थि उपेक्खासहगतो, अत्थि न उपेक्खासहगतो । अत्थि कामावचरो, अत्थि न कामावचरो । अत्थि रूपावचरो, अत्थि न रूपावचरो । अत्थि अरूपावचरो, अत्थि न अरूपावचरो । अत्थि परियापन्नो, अत्थि अपरियापन्नो । अत्थि निम्म्यानिको, अत्थि अनिम्म्यानिको । अत्थि नियतो, अत्थि अनियतो । अत्थि सउत्तरो, अत्थि अनुत्तरो । 25
अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

२८३. तिविधेन सङ्खारवखन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो .. पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारवखन्धो ।

(४)

२८४ एकविधेन सङ्खारवखन्धो - चित्तसम्पयुक्तो ।

B 42

२८५. द्विविधेन सङ्घारकखन्धो - अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

२८६. तिविधेन सङ्घारकखन्धो - अत्थि सुखाय वेदनाय सम्प-
युत्तो ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्वारम्मणो, अत्थि
अज्झत्तवहिद्वारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्घारकखन्धो ।

दुकमूलकं ।

(५)

5 २८७. एकविधेन सङ्घारकखन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

R 46

२८८. द्विविधेन सङ्घारकखन्धो - अत्थि हेतु, अत्थि न हेतु ।

२८९. तिविधेन सङ्घारकखन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो,
अत्थि अव्याक्तो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्घारकखन्धो ।

(६)

२९०. एकविधेन सङ्घारकखन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

10 २९१. द्विविधेन सङ्घारकखन्धो - अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

२९२. तिविधेन सङ्घारकखन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि
अकुसलो, अत्थि अव्याक्तो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्घारकखन्धो ।

(७)

२९३. एकविधेन सङ्घारकखन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

२९४. द्विविधेन सङ्घारकखन्धो - अत्थि हेतु, अत्थि न हेतु ।

15 २९५. तिविधेन सङ्घारकखन्धो - अत्थि अज्झत्तारम्मणो,
अत्थि वहिद्वारम्मणो, अत्थि अज्झत्तवहिद्वारम्मणो ... पे०... । एवं
दसविधेन सङ्घारकखन्धो ।

(८)

२९६. एकविधेन सङ्घारकखन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

२९७. द्विविधेन सङ्घारकखन्धो - अत्थि सरणो, अत्थि अरणो ।

20 २९८. तिविधेन सङ्घारकखन्धो - अत्थि अज्झत्तारम्मणो,
अत्थि वहिद्वारम्मणो, अत्थि अज्झत्तवहिद्वारम्मणो ... पे०... । एवं
दसविधेन सङ्घारकखन्धो ।

तिकमूलकं ।

१. एत्थं स्या० पंत्थये' 'अत्थि मुत्ताय वेदनाय सम्पयुत्तो अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो अत्थि अदुक्खममुत्ताय वेदनाय सम्पयुत्तो' इति भाषिको पाठो दिस्सति ।

(६)

२६६. एकविधेन सङ्घारखण्डो - चित्तसम्पयुक्तो ।

३००. द्विविधेन सङ्घारखण्डो - अत्यि हेतु, अत्यि न हेतु ।

R. 47

३०१. त्रिविधेन सङ्घारखण्डो - अत्यि कुसलो, अत्यि

R. 43

अक्रुसलो, अत्यि अव्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्घारखण्डो ।

(१०)

३०२. एकविधेन सङ्घारखण्डो चित्तसम्पयुक्तो ।

5

३०३. द्विविधेन सङ्घारखण्डो अत्यि सहेतुको, अत्यि
अहेतुको ।३०४. त्रिविधेन सङ्घारखण्डो - अत्यि सुखाय वेदनाय
सम्पयुक्तो, अत्यि दुखाय वेदनाय सम्पयुक्तो, अत्यि अदुखमनुसाय
वेदनाय सम्पयुक्तो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्घारखण्डो ।

10

(११)

३०५. एकविधेन सङ्घारखण्डो - चित्तसम्पयुक्तो

३०६. द्विविधेन सङ्घारखण्डो - अत्यि हेतुसम्पयुक्तो, अत्यि
हेतुविषययुक्तो ।३०७. त्रिविधेन सङ्घारखण्डो - अत्यि विपाको, अत्यि
विपाकधम्मधम्मो, अत्यि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो ... पे०... । एवं
दसविधेन सङ्घारखण्डो ।

15

(१२)

३०८. एकविधेन सङ्घारखण्डो - चित्तसम्पयुक्तो ।

३०९. द्विविधेन सङ्घारखण्डो - अत्यि हेतु चैव सहेतुको च,
अत्यि सहेतुको चैव न च हेतु ।३१०. त्रिविधेन सङ्घारखण्डो - अत्यि उपादिनुपादानियो, 20
अत्यि अनुपादिनुपादानियो, अत्यि अनुपादिअनुपादानियो ... पे०... ।
एवं दसविधेन सङ्घारखण्डो ।

(१३)

३११. एकविधेन सङ्घारखण्डो - चित्तसम्पयुक्तो ।

R 48

३१२. द्विविधेन सङ्घारक्खन्धो - अत्थि हेतु च्चव हेतुसम्पयुत्तो च, अत्थि हेतुसम्पयुत्तो च्चव न च्च हेतु ।

३१३. त्रिविधेन सङ्घारक्खन्धो - अत्थि सङ्किलिट्ठसङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिको, अत्थि असङ्किलिट्ठअसङ्किलेसिको ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्घारक्खन्धो ।

(१४)

३१४. एकविधेन सङ्घारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३१५. द्विविधेन सङ्घारक्खन्धो - अत्थि न हेतु सहेतुको, अत्थि न हेतु अहेतुको ।

B. 44

३१६. त्रिविधेन सङ्घारक्खन्धो - अत्थि सवितक्कसविचारो, अत्थि अवितक्कविचारमत्तो, अत्थि अवितक्कअविचारो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्घारक्खन्धो ।

(१५)

३१७. एकविधेन सङ्घारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३१८. द्विविधेन सङ्घारक्खन्धो - अत्थि लोकियो, अत्थि लोकुत्तरो ।

३१९. त्रिविधेन सङ्घारक्खन्धो - अत्थि पीतिसहगतो, अत्थि सुखसहगतो, अत्थि उपेक्खासहगतो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्घारक्खन्धो ।

(१६)

३२०. एकविधेन सङ्घारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३२१. द्विविधेन सङ्घारक्खन्धो - अत्थि केनचि विञ्जेय्यो, अत्थि केनचि न विञ्जेय्यो ।

३२२. त्रिविधेन सङ्घारक्खन्धो - अत्थि दस्सनेन पहातव्वो, अत्थि भावनाय पहातव्वो, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्घारक्खन्धो ।

(१७)

३२३. एकविधेन सङ्घारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो

३२४ द्विविधेन सङ्ख्यारकखन्धो - अत्यि आसवो, अत्यि नो आसवो ।

३२५ त्रिविधेन सङ्ख्यारकखन्धो - अत्यि दस्सनेन पहातव्वहेतुको, अत्यि भावनाय पहातव्वहेतुको, अत्यि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वहेतुको पे० । एव दसविधेन सङ्ख्यारकखन्धो' । 5

(१८)

३२६ एकविधेन सङ्ख्यारकखन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३२७ द्विविधेन सङ्ख्यारकखन्धो - अत्यि सासवो, अत्यि अनासवो । R 49

३२८ त्रिविधेन सङ्ख्यारकखन्धो - अत्यि आचयगामी, अत्यि अपचयगामी, अत्यि नेवाचयगामिनापचयगामी पे० । एव दसविधेन सङ्ख्यारकखन्धो । 10

(१९)

३२९ एकविधेन सङ्ख्यारकखन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३३० द्विविधेन सङ्ख्यारकखन्धो - अत्यि आसवसम्पयुत्तो, अत्यि आसवविप्पयुत्तो ।

३३१ त्रिविधेन सङ्ख्यारकखन्धो - अत्यि सेवखो, अत्यि असेवखो, अत्यि नेवसेक्खनासेक्खो पे० । एव दसविधेन सङ्ख्यारकखन्धो । 15

(२०)

३३२ एकविधेन सङ्ख्यारकखन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३३३ द्विविधेन सङ्ख्यारकखन्धो - अत्यि आसवो चैव सासवो च, अत्यि सासवो चैव नो च आसवो । R 45

३३४ त्रिविधेन सङ्ख्यारकखन्धो - अत्यि परित्तो, अत्यि महङ्गतो, अत्यि अण्णमाणो पे० । एव दसविधेन सङ्ख्यारकखन्धो । 20

(२१)

३३५ एकविधेन सङ्ख्यारकखन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ;

३३६ द्विविधेन सङ्ख्यारकखन्धो - अत्यि आसवो चैव आसवसम्पयुत्तो च, अत्यि आसवसम्पयुत्तो चैव नो च आसवो ।

३३७. त्रिविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि परित्तारम्मणो, अत्थि महम्मगत्तारम्मणो, अत्थि अप्पमाणारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारकखन्धो ।

(२२)

३३८. एकविधेन सङ्खारकखन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

R. 50 5

३३९. दुविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि आसवविप्पयुत्तसासवो, अत्थि आसवविप्पयुत्तअनासवो ।

३४०. त्रिविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि हीनो, अत्थि मज्झिमो, अत्थि पणीतो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारकखन्धो ।

(२३)

३४१. एकविधेन सङ्खारकखन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

10

३४२. दुविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि संयोजनं, अत्थि नो संयोजनं ।

३४३. त्रिविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि मिच्छत्तनियतो, अत्थि सम्मत्तनियतो, अत्थि अनियतो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारकखन्धो ।

(२४)

15

३४४. एकविधेन सङ्खारकखन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३४५. दुविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि संयोजनियो, अत्थि असंयोजनियो ।

20

३४६. त्रिविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि मग्गारम्मणो, अत्थि मग्गहेतुको, अत्थि मग्गाधिपति ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारकखन्धो ।

(२५)

B. 46

३४७. एकविधेन सङ्खारकखन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३४८. दुविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि संयोजनसम्पयुत्तो, अत्थि संयोजनविप्पयुत्तो ।

३४९. त्रिविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि उप्पन्नो, अत्थि अनुप्पन्नो, अत्थि उप्पादो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारकखन्धो ।

25

(२६)

३५०. एकविधेन सङ्खारकखन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३५१. दुविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि संयोजनं चैव संयोजनियो च, अत्थि संयोजनियो चैव नो च संयोजनं ।

R. 51

३५२. त्रिविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि अतीतो, अत्थि अनागतो, अत्थि पञ्चुप्पन्नो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारकखन्धो । 5

(२७)

३५३. एकविधेन सङ्खारकखन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३५४. दुविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि संयोजनं चैव संयोजनसम्पयुत्तो च, अत्थि संयोजनसम्पयुत्तो चैव नो च संयोजनं ।

३५५. त्रिविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि अतीतारम्मणो, अत्थि अनागतारम्मणो, अत्थि पञ्चुप्पन्नारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारकखन्धो । 10

(२८)

३५६. एकविधेन सङ्खारकखन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३५७. दुविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि संयोजनविष्ययुत्तसंयोजनियो, अत्थि संयोजनविष्ययुत्तसंयोजनियो ।

३५८. त्रिविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि अज्झत्तो, अत्थि वहिद्धो, अत्थि अज्झत्तवहिद्धो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारकखन्धो । 15

(२९)

३५९. एकविधेन सङ्खारकखन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

३६०. दुविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि गन्धो, अत्थि नो गन्धो ।

३६१. त्रिविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तवहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन सङ्खारकखन्धो । 20

उभतोवट्टकं ।

(३०)

३६२. सत्तविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो; अत्थि कामावचरो, अत्थि हपावचरो,

B. 47,
R. 52

अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो । एवं सत्तविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

३६३. अपरो पि सत्तविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खम-
 5 सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो; अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो.... पे०... अत्थि अञ्जत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्वारम्मणो अत्थि अञ्जत्तवहिद्वारम्मणो; अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो । एवं सत्तविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

10 ३६४. चतुवीसतिविधेन सङ्खारक्खन्धो - चक्खुसम्फस्सपच्चया सङ्खारक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याक्तो; सोतसम्फस्सपच्चया ... पे०... धानसम्फस्सपच्चया ... पे०... जिह्वासम्फस्सपच्चया ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फस्सपच्चया सङ्खारक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याक्तो;
 15 चक्खुसम्फस्सजा चेतना ... पे०... मनोसम्फस्सजा चेतना । एवं चतुवीसतिविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

३६५. अपरो पि चतुवीसतिविधेन सङ्खारक्खन्धो - चक्खुसम्फस्सपच्चया सङ्खारक्खन्धो अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ... पे०... अत्थि अञ्जत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्वारम्मणो, अत्थि अञ्जत्तवहिद्वारम्मणो;
 20 रम्मणो; चक्खुसम्फस्सजा चेतना ... पे०... मनोसम्फस्सजा चेतना; सोतसम्फस्सपच्चया ... पे०... धानसम्फस्सपच्चया ... पे०... जिह्वासम्फस्सपच्चया ... पे०... कायसम्फस्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फस्सपच्चया सङ्खारक्खन्धो अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ... पे०... अत्थि अञ्जत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्वारम्मणो, अत्थि अञ्जत्तवहिद्वारम्मणो;
 25 चक्खुसम्फस्सजा चेतना, सोतसम्फस्सजा चेतना, धानसम्फस्सजा चेतना, जिह्वासम्फस्सजा चेतना, कायसम्फस्सजा चेतना, मनोसम्फस्सजा चेतना । एवं चतुवीसतिविधेन सङ्खारक्खन्धो ।

३६६. तिसतिविधेन सङ्खारक्खन्धो - चक्खुसम्फस्सपच्चया सङ्खारक्खन्धो अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो,
 30 अत्थि अपरियापन्नो; सोतसम्फस्सपच्चया ... पे०... धानसम्फस्स-

पञ्चया ... पे०... जिह्वासम्पत्सपञ्चया ... पे०... कायसम्पत्सपञ्चया
... पे०... मनोसम्पत्सपञ्चया सह्यारवखन्धो अत्यि कामावचरो, अत्यि
रूपावचरो, अत्यि अरूपावचरो, अत्यि अपरियापन्नो; चक्षुसम्पत्सजा
चेतना ... पे०... मनोसम्पत्सजा चेतना । एवं तिसतिविधेन सह्यार-
वखन्धो ।

३६७. बहुविधेन सह्यारवखन्धो - चक्षुसम्पत्सपञ्चया
सह्यारवखन्धो अत्यि कुसलो, अत्यि अकुसलो, अत्यि अव्यावत्तो, अत्यि
कामावचरो, अत्यि रूपावचरो, अत्यि अरूपावचरो, अत्यि अपरियापन्नो;
सोतसम्पत्सपञ्चया ... पे०... धानसम्पत्सपञ्चया .. पे०... जिह्वा-
सम्पत्सपञ्चया ... पे०... कायसम्पत्सपञ्चया . पे० मनोसम्पत्स-
पञ्चया सह्यारवखन्धो अत्यि कुसलो, अत्यि अकुसलो, अत्यि अव्यावत्तो,
अत्यि कामावचरो, अत्यि रूपावचरो, अत्यि अरूपावचरो, अत्यि
अपरियापन्नो; अक्षुसम्पत्सजा चेतना, सोतसम्पत्सजा चेतना, धान-
सम्पत्सजा चेतना, जिह्वासम्पत्सजा चेतना, कायसम्पत्सजा चेतना,
मनोसम्पत्सजा चेतना । एवं बहुविधेन सह्यारवखन्धो ।

३६८. अपरो पि बहुविधेन सह्यारवखन्धो - चक्षुसम्पत्स-
पञ्चया सह्यारवखन्धो अत्यि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्यि दुक्ताय
वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्यि अदुक्ताय सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो . पे० .
अत्यि अज्जत्तारम्मणो, अत्यि वहिद्वारम्मणो, अत्यि अज्जत्तवहिद्वार-
रम्मणो, अत्यि कामावचरो, अत्यि रूपावचरो, अत्यि अरूपावचरो,
अत्यि अपरियापन्नो; सोतसम्पत्सपञ्चया . पे० धानसम्पत्सपञ्चया
... पे०... जिह्वासम्पत्सपञ्चया .. पे०... कायसम्पत्सपञ्चया . पे०...
मनोसम्पत्सपञ्चया सह्यारवखन्धो अत्यि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो
... पे०... अत्यि अज्जत्तारम्मणो, अत्यि वहिद्वारम्मणो, अत्यि
अज्जत्तवहिद्वारम्मणो, अत्यि कामावचरो, अत्यि रूपावचरो, अत्यि
अरूपावचरो, अत्यि अपरियापन्नो; चक्षुसम्पत्सजा चेतना, सोत-
सम्पत्सजा चेतना, धानसम्पत्सजा चेतना, जिह्वासम्पत्सजा चेतना,
कायसम्पत्सजा चेतना, मनोसम्पत्सजा चेतना । एवं बहुविधेन
सह्यारवखन्धो ।

अयं दुञ्चति सह्यारवखन्धो ।

५. विज्ञानकखन्धो

B. 49

३६६. तत्थ कतमो विज्ञानकखन्धो ?

(१)

एकविधेन विज्ञानकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

R. 54

३७०. दुविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

5

३७१. त्रिविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो ।

३७२. चतुर्विधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो ।

३७३. पञ्चविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थि सुखिन्द्रिय-
 10 सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खिन्द्रियसम्पयुत्तो, अत्थि सोमनस्सिन्द्रियसम्पयुत्तो,
 अत्थि दोमनस्सिन्द्रियसम्पयुत्तो, अत्थि उपेक्खिन्द्रियसम्पयुत्तो । एवं
 पञ्चविधेन विज्ञानकखन्धो ।

३७४. छव्विधेन विज्ञानकखन्धो - चक्खुविज्ञाणं, सोत-
 विज्ञाणं, घानविज्ञाणं, जिह्वाविज्ञाणं, कायविज्ञाणं, मनो-
 15 विज्ञाणं । एवं छव्विधेन विज्ञानकखन्धो ।

३७५. सत्तविधेन विज्ञानकखन्धो - चक्खुविज्ञाणं, सोत-
 विज्ञाणं, घानविज्ञाणं, जिह्वाविज्ञाणं, कायविज्ञाणं, मनोधातु,
 मनोविज्ञाणधातु । एवं सत्तविधेन विज्ञानकखन्धो ।

३७६. अट्ठविधेन विज्ञानकखन्धो - चक्खुविज्ञाणं, सोत-
 20 विज्ञाणं, घानविज्ञाणं, जिह्वाविज्ञाणं, कायविज्ञाणं अत्थि
 सुखसहगतं, अत्थि दुक्खसहगतं, मनोधातु, मनोविज्ञाणधातु । एवं
 अट्ठविधेन विज्ञानकखन्धो ।

३७७. नवविधेन विज्ञानकखन्धो - चक्खुविज्ञाणं, सोत-
 विज्ञाणं, घानविज्ञाणं, जिह्वाविज्ञाणं, कायविज्ञाणं, मनोधातु,
 25 मनोविज्ञाणधातु अत्थि कुसला, अत्थि अकुसला, अत्थि अव्याकता ।
 एवं नवविधेन विज्ञानकखन्धो ।

३७८. दसविधेन विज्ञानवखन्धो - चक्वुविज्ञाणं ... पे०...
 कायविज्ञाणं अत्थि सुखसहगतं, अत्थि दुक्खसहगतं, मनोधातु, मनो-
 विज्ञाणधातु अत्थि कुसला^१, अत्थि अकुसला^२, अत्थि अव्याकता^३ । एवं
 दसविधेन विज्ञानवखन्धो ।

(२)

३७९. एकविधेन विज्ञानवखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

5 B 50

३८०. द्विविधेन विज्ञानवखन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि
 अहेतुको ।

३८१. त्रिविधेन विज्ञानवखन्धो - अत्थि सुखाय वेदनाय
 सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय
 वेदनाय सम्पयुत्तो । अत्थि विपाको, अत्थि विपाकधम्मधम्मो, अत्थि
 नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । अत्थि उपादिन्नुपादानियो, अत्थि अनु-
 पादिन्नुपादानियो, अत्थि अनुपादिन्ननुपादानियो । अत्थि सङ्घिल्लिट्ठ-
 सङ्घिल्लेसिको, अत्थि असङ्घिल्लिट्ठसङ्घिल्लेसिको, अत्थि असङ्घिल्लिट्ठसङ्घि-
 लेसिको । अत्थि सवितक्कसविचारो, अत्थि अवितक्कविचारमत्तो,
 अत्थि अवितक्कअविचारो । अत्थि पीतिसहगतो, अत्थि सुखसहगतो,
 अत्थि उपेक्खासहगतो । अत्थि दस्सनेन पहातव्वो, अत्थि भावनाय
 पहातव्वो, अत्थि नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वो । अत्थि दस्सनेन
 पहातव्वहेतुको, अत्थि भावनाय पहातव्वहेतुको, अत्थि नेव दस्सनेन न
 भावनाय पहातव्वहेतुको । अत्थि आचयगामी, अत्थि अपचयगामी,
 अत्थि नेवाचयगामिनापचयगामी । अत्थि सेक्खो, अत्थि असेक्खो,
 अत्थि नेवसेक्खनासेक्खो । अत्थि परित्तो, अत्थि महग्गतो, अत्थि अप्प-
 माणो । अत्थि परित्तारम्मणो, अत्थि महग्गतारम्मणो, अत्थि अप्पमाणा-
 रम्मणो । अत्थि हीनो, अत्थि मज्झिमो, अत्थि पणीतो । अत्थि मिच्छत्त-
 नियतो, अत्थि सम्मत्तनियतो, अत्थि अनियतो । अत्थि मग्गारम्मणो,
 अत्थि मग्गहेतुको, अत्थि मग्गाधिपति । अत्थि उप्पन्नो, अत्थि अनुप्पन्नो,
 अत्थि उप्पादी । अत्थि अतीतो, अत्थि अनागतो, अत्थि पच्चुप्पन्नो ।
 अत्थि अतीतारम्मणो, अत्थि अनागतारम्मणो, अत्थि पच्चुप्पन्नारम्मणो ।
 अत्थि अज्झत्तो, अत्थि बहिद्धो, अत्थि अज्झत्तबहिद्धो । अत्थि अज्झत्ता-

10 R. 55

15

20

25

रम्मणो, अत्थि वहिद्वारम्मणो, अत्थि अज्जत्तवहिद्वारम्मणो ... पे०... ।
एवं दसविधेन विञ्जाणक्खन्धो ।

(३)

३८२. एकविधेन विञ्जाणक्खन्धो - फत्ससम्पयुत्तो ।

३८३. दुविधेन विञ्जाणक्खन्धो - अत्थि हेतुसम्पयुत्तो, अत्थि
हेतुविप्पयुत्तो । अत्थि न हेतु सहेतुको, अत्थि न हेतु अहेतुको । अत्थि
लोकियो, अत्थि लोकुत्तरो । अत्थि केनचि विञ्जेय्यो, अत्थि केनचि
न विञ्जेय्यो । अत्थि सासवो, अत्थि अनासवो । अत्थि आसव-
सम्पयुत्तो, अत्थि आसवविप्पयुत्तो । अत्थि आसवविप्पयुत्तसासवो,
अत्थि आसवविप्पयुत्तअनासवो । अत्थि संयोजनियो, अत्थि असंयोज-
नियो । अत्थि संयोजनसम्पयुत्तो, अत्थि संयोजनविप्पयुत्तो । अत्थि
संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनियो, अत्थि संयोजनविप्पयुत्तअसंयोजनियो ।

अत्थि गन्थनियो, अत्थि अगन्थनियो । अत्थि गन्थसम्पयुत्तो,
अत्थि गन्थविप्पयुत्तो । अत्थि गन्थविप्पयुत्तगन्थनियो, अत्थि गन्थ-
विप्पयुत्तअगन्थनियो । अत्थि ओघनियो, अत्थि अनोघनियो ।
अत्थि ओघसम्पयुत्तो, अत्थि ओघविप्पयुत्तो । अत्थि ओघविप्पयुत्त-
ओघनियो, अत्थि ओघविप्पयुत्तअनोघनियो । अत्थि योगनियो, अत्थि
अयोगनियो । अत्थि योगसम्पयुत्तो, अत्थि योगविप्पयुत्तो । अत्थि
योगविप्पयुत्तयोगनियो, अत्थि योगविप्पयुत्तअयोगनियो । अत्थि नीवर-
णियो, अत्थि अनीवरणियो । अत्थि नीवरणसम्पयुत्तो, अत्थि नीवरण-
विप्पयुत्तो । अत्थि नीवरणविप्पयुत्तनीवरणियो, अत्थि नीवरण-
विप्पयुत्तअनीवरणियो ।

R. 56

अत्थि परामट्ठो, अत्थि अपरामट्ठो । अत्थि परामास-
सम्पयुत्तो, अत्थि परामासविप्पयुत्तो । अत्थि परामासविप्पयुत्तपरामट्ठो,
अत्थि परामासविप्पयुत्तअपरामट्ठो । अत्थि उपादिन्नो, अत्थि अनु-
पादिन्नो । अत्थि उपादानियो, अत्थि अनुपादानियो । अत्थि उपादान-
सम्पयुत्तो, अत्थि उपादानविप्पयुत्तो । अत्थि उपादानविप्पयुत्तउपादा-
नियो, अत्थि उपादानविप्पयुत्तअनुपादानियो । अत्थि सङ्किलेसिको,
अत्थि असङ्किलेसिको । अत्थि सङ्किलिट्ठो, अत्थि असङ्किलिट्ठो ।

अत्थि किलेससम्पयुत्तो, अत्थि किलेसविप्पयुत्तो । अत्थि किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिको, अत्थि किलेसविप्पयुत्तअसङ्किलेसिको । अत्थि दस्सनेन पहातव्वो, अत्थि न दस्सनेन पहातव्वो । अत्थि भावनाय पहातव्वो, अत्थि न भावनाय पहातव्वो । अत्थि दस्सनेन पहातव्वहेतुको, अत्थि न दस्सनेन पहातव्वहेतुको । अत्थि भावनाय पहातव्वहेतुको, अत्थि न 5 भावनाय पहातव्वहेतुको ।

अत्थि सवितक्को, अत्थि अवितक्को । अत्थि सविचारो, अत्थि अविचारो । अत्थि सप्पीतिको, अत्थि अप्पीतिको । अत्थि पीतिसहगतो, अत्थि न पीतिसहगतो । अत्थि सुखसहगतो, अत्थि न सुखसहगतो । अत्थि उपेक्खासहगतो, अत्थि न उपेक्खासहगतो । अत्थि 10 कामावचरो, अत्थि न कामावचरो । अत्थि रूपावचरो, अत्थि न रूपावचरो । अत्थि अरूपावचरो, अत्थि न अरूपावचरो, अत्थि परियापन्नो, अत्थि अपरियापन्नो । अत्थि निय्यानिको, अत्थि अनिय्यानिको । अत्थि नियतो, अत्थि अनियतो । अत्थि सजत्तरो, अत्थि अनुत्तरो । अत्थि सरणो, अत्थि अरणो । 15

३८४ तिविधेन विञ्जाणक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो पे० । एव दसविधेन विञ्जाणक्खन्धो ।

(४)

३८५ एकविधेन विञ्जाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

३८६ दुविधेन विञ्जाणक्खन्धो - अत्थि सरणो, अत्थि अरणो । 20

३८७ तिविधेन विञ्जाणक्खन्धो - अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो । अत्थि विपाको पे० अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तवहिद्धारम्मणो पे० । एव दसविधेन विञ्जाणक्खन्धो । 25

दुकमूलक ।

(५)

३८८ एकविधेन विञ्जाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

३८९. द्विविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थिं सहेतुको, अत्थिं अहेतुको ।

३९०. तिविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थिं कुसलो, अत्थिं अकुसलो, अत्थिं अव्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ञानकखन्धो ।

(६)

5 ३९१. एकविधेन विज्ञानकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

३९२. द्विविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थिं हेतुसम्पयुत्तो, अत्थिं हेतुविप्पयुत्तो ... पे०... अत्थिं सरणो, अत्थिं अरणो ।

३९३. तिविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थिं कुसलो, अत्थिं अकुसलो, अत्थिं अव्याकतो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ञानकखन्धो ।

(७)

10 ३९४. एकविधेन विज्ञानकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

R. 58 ३९५. द्विविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थिं सहेतुको, अत्थिं अहेतुको ।

.. ३९६. तिविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थिं सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थिं दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थिं अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो । अत्थिं विपाको ... पे०... अत्थिं अज्झत्तारम्मणो, अत्थिं बहिद्धारम्मणो, अत्थिं अज्झत्तवहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ञानकखन्धो ।

B. 53

15

(८)

३९७. एकविधेन विज्ञानकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

20 ३९८. द्विविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थिं हेतुसम्पयुत्तो, अत्थिं हेतुविप्पयुत्तो ... पे०... अत्थिं सरणो, अत्थिं अरणो ।

.. ३९९. तिविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थिं अज्झत्तारम्मणो, अत्थिं बहिद्धारम्मणो, अत्थिं अज्झत्तवहिद्धारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ञानकखन्धो ।

तिकमूलकं ।

(९)

४००. एकविधेन विज्ञानकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४०१ द्विविधेन विज्ञानवस्तुन्धो - अत्यि सहेतुको, अत्यि अहेतुको ।

४०२ त्रिविधेन विज्ञानवस्तुन्धो - अत्यि कुसलो, अत्यि अकुसलो, अत्यि अव्याक्तो पे० । एव दसविधेन विज्ञानवस्तुन्धो ।

(१०)

४०३ एकविधेन विज्ञानवस्तुन्धो - फस्ससम्पयुत्तो । 5

४०४ द्विविधेन विज्ञानवस्तुन्धो - अत्यि हेतुसम्पयुत्तो, अत्यि हेतुविष्पयुत्तो । R 50

४०५ त्रिविधेन विज्ञानवस्तुन्धो - अत्यि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्यि दुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्यि अदुखसमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो पे० । एव दसविधेन विज्ञानवस्तुन्धो । 10

(११)

४०६ एकविधेन विज्ञानवस्तुन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४०७ द्विविधेन विज्ञानवस्तुन्धो - अत्यि न हेतु सहेतुको, अत्यि न हेतु अहेतुको ।

४०८ त्रिविधेन विज्ञानवस्तुन्धो - अत्यि विपाको, अत्यि विपाकधम्मधम्मो, अत्यि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो पे० । एव 15 दसविधेन विज्ञानवस्तुन्धो ।

(१२)

४०९ एकविधेन विज्ञानवस्तुन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४१० द्विविधेन विज्ञानवस्तुन्धो - अत्यि लोकियो, अत्यि लोकुत्तरो ।

४११ त्रिविधेन विज्ञानवस्तुन्धो - अत्यि उपादिनुपादानियो, 20 B 54 अत्यि अनुपादिनुपादानियो, अत्यि अनुपादिअनुपादानियो पे० । एव दसविधेन विज्ञानवस्तुन्धो ।

(१३)

४१२ एकविधेन विज्ञानवस्तुन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४१३ द्विविधेन विज्ञानवस्तुन्धो - अत्यि केनचि विञ्जेय्यो, अत्यि केनचि न विञ्जेय्यो ।

४१४. त्रिविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्रिय सङ्किलिट्टसङ्किलेसिको, अत्रिय असङ्किलिट्टसङ्किलेसिको, अत्रिय असङ्किलिट्टअसङ्किलेसिको ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ञानकखन्धो ।

(१४)

४१५. एकविधेन विज्ञानकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।
 5 ४१६. दुविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्रिय सासवो, अत्रिय अनासवो ।
 ४१७. त्रिविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्रिय सवितक्कसविचारो, अत्रिय अवितक्कविचारमत्तो, अत्रिय अवितक्कअविचारो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ञानकखन्धो ।

(१५)

- 10 ४१८. एकविधेन विज्ञानकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।
 ४१९. दुविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्रिय आसवसम्पयुत्तो, अत्रिय आसवविप्पयुत्तो ।
 ४२०. त्रिविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्रिय पीतिसहगतो, अत्रिय सुखसहगतो, अत्रिय उपेक्खासहगतो .. पे०... । एवं दसविधेन विज्ञान-
 15 कखन्धो ।

(१६)

४२१. एकविधेन विज्ञानकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।
 ४२२. दुविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्रिय आसवविप्पयुत्त-सासवो, अत्रिय आसवविप्पयुत्तअनासवो ।
 ४२३. त्रिविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्रिय दस्सनेन पहातब्बो,
 20 अत्रिय भावनाय पहातब्बो, अत्रिय नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बो .. पे०... । एवं दसविधेन विज्ञानकखन्धो ।

(१७)

४२४. एकविधेन विज्ञानकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।
 ४२५. दुविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्रिय संयोजनियो, अत्रिय असंयोजनियो ।

४२६. त्रिविधेन विज्ञानकसन्धो - अत्रिय दस्मानेन पहातव्य-
हेतुको, अत्रिय भावनाय पहातव्यहेतुको, अत्रिय नेव दस्मानेन न भावनाय
पहातव्यहेतुको .. पे० .. । एवं दसविधेन विज्ञानकसन्धो ।

(१८)

४२७ एकविधेन विज्ञानकसन्धो - फस्ममम्पयुत्तो ।

४२८. दुविधेन विज्ञानकसन्धो - अत्रिय संयोजनमम्पयुत्तो, 5
अत्रिय संयोजनविष्पयुत्तो ।

४२९. त्रिविधेन विज्ञानकसन्धो - अत्रिय आचयगामी, अत्रिय
अपचयगामी, अत्रिय नेवाचयगामिनापचयगामी .. पे०.. । एव दस-
विधेन विज्ञानकसन्धो ।

(१९)

४३०. एकविधेन विज्ञानकसन्धो - फस्ससम्पयुत्तो । 10

४३१ दुविधेन विज्ञानकसन्धो - अत्रिय संयोजनविष्पयुत्त-
संयोजनियो, अत्रिय संयोजनविष्पयुत्तअसंयोजनियो ।

४३२. त्रिविधेन विज्ञानकसन्धो - अत्रिय सेकखो, अत्रिय
असेकखो, अत्रिय नेवसेकखनासेकखो' पे० । एव दसविधेन विज्ञान-
कसन्धो । 15

(२०)

४३३ एकविधेन विज्ञानकसन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४३४. दुविधेन विज्ञानकसन्धो - अत्रिय गन्यनियो, अत्रिय
अगन्यनियो ।

४३५. त्रिविधेन विज्ञानकसन्धो - अत्रिय परित्तो, अत्रिय
महग्गतो, अत्रिय अष्पमाणो .. पे० . । एव दसविधेन विज्ञानकसन्धो । 20

- (२१)

४३६ एकविधेन विज्ञानकसन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४३७. दुविधेन विज्ञानकसन्धो - अत्रिय गन्यसम्पयुत्तो, अत्रिय
गन्यविष्पयुत्तो ।

१. नेवसेकखो नासेकखो - स्ता० ।

४३८. त्रिविधेन विज्ञाणक्खन्धो - अत्थि परितारम्मणो, अत्थि महग्गतारम्मणो, अत्थि अप्पमाणारम्मणो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ञाणक्खन्धो ।

(२२)

B. 56

४३९. एकविधेन विज्ञाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४४०. दुविधेन विज्ञाणक्खन्धो - अत्थि गन्थविप्पयुत्तगन्थनियो, अत्थि गन्थविप्पयुत्तअगन्थनियो ।

४४१. त्रिविधेन विज्ञाणक्खन्धो - अत्थि हीनो, अत्थि मज्झिमो, अत्थि पणीतो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ञाणक्खन्धो ।

(२३)

४४२. एकविधेन विज्ञाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४४३. दुविधेन विज्ञाणक्खन्धो - अत्थि ओघनियो, अत्थि अनोघनियो ।

४४४. त्रिविधेन विज्ञाणक्खन्धो - अत्थि मिच्छत्तनियतो, अत्थि सम्मत्तनियतो, अत्थि अनियतो ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ञाणक्खन्धो ।

(२४)

C:

15

४४५. एकविधेन विज्ञाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४४६. दुविधेन विज्ञाणक्खन्धो - अत्थि ओघसम्पयुत्तो, अत्थि ओघविप्पयुत्तो ।

20

४४७. त्रिविधेन विज्ञाणक्खन्धो - अत्थि मग्गारम्मणो, अत्थि मग्गहेतुको, अत्थि मग्गाधिपत्ति ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ञाणक्खन्धो ।

(२५)

४४८. एकविधेन विज्ञाणक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४४९. दुविधेन विज्ञाणक्खन्धो - अत्थि ओघविप्पयुत्तओघनियो, अत्थि ओघविप्पयुत्तअनोघनियो ।

४५०. त्रिविधेन विज्ञाणक्खन्धो - अत्थि उप्पन्नो, अत्थि अनुप्पन्नो, अत्थि उप्पादी ... पे०... । एवं दसविधेन विज्ञाणक्खन्धो ।

25

(२६)

४५१ एकविधेन विज्ञानकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४५२ दुविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थि योगनियो, अत्थि
अयोगनियो ।

४५३ तिविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थि अतीतो, अत्थि
अनागतो, अत्थि पच्चुप्पन्नो पे० । एव दसविधेन विज्ञानकखन्धो । 5

(२७)

४५४ एकविधेन विज्ञानकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४५५ दुविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थि योगसम्पयुत्तो, अत्थि
योगविप्पयुत्तो ।

४५६ तिविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थि अतीतारम्मणो, 11 57
अत्थि अनागतारम्मणो, अत्थि पच्चुप्पन्नारम्मणो पे० । एव दस- 10
विधेन विज्ञानकखन्धो ।

(२८)

४५७ एकविधेन विज्ञानकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४५८ दुविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थि योगविप्पयुत्तयोग-
नियो, अत्थि योगविप्पयुत्तअयोगनियो ।

४५९ तिविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थि अज्झत्तो, अत्थि 15
वहिद्धो, अत्थि अज्झत्तवहिद्धो पे० । एव दसविधेन विज्ञान-
कखन्धो ।

(२९)

४६० एकविधेन विज्ञानकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

४६१ दुविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थि नीवरणियो, अत्थि
अनीवरणियो । 20

४६२ तिविधेन विज्ञानकखन्धो - अत्थि अज्झत्तारम्मणो,
अत्थि वहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तवहिद्धारम्मणो पे० । एव
दसविधेन विज्ञानकखन्धो ।

(३०)

R. 60

४६३. सत्तविधेन विञ्जाणक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो । एवं सत्तविधेन विञ्जाणक्खन्धो ।

४६४. अपरो पि सत्तविधेन विञ्जाणक्खन्धो - अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्वारम्मणो, अत्थि अज्झत्तवहिद्वारम्मणो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो । एवं सत्तविधेन विञ्जाणक्खन्धो ।

४६५. चतुवीसतिविधेन विञ्जाणक्खन्धो - चक्खुसम्फत्सपच्चया विञ्जाणक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो; सोतसम्फत्सपच्चया ... पे०... धानसम्फत्सपच्चया ... पे०... जिह्वासम्फत्सपच्चया ... पे०... कायसम्फत्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फत्सपच्चया विञ्जाणक्खन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो; चक्खुविञ्जाणं, सोतविञ्जाणं, धानविञ्जाणं, जिह्वाविञ्जाणं, कायविञ्जाणं, मनोविञ्जाणं । एवं चतुवीसतिविधेन विञ्जाणक्खन्धो ।

B. 53

४६६. अपरो पि चतुवीसतिविधेन विञ्जाणक्खन्धो - चक्खुसम्फत्सपच्चया विञ्जाणक्खन्धो अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ... पे०... अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्वारम्मणो, अत्थि अज्झत्तवहिद्वारम्मणो; चक्खुविञ्जाणं ... पे०... कायविञ्जाणं, मनोविञ्जाणं; सोतसम्फत्सपच्चया ... पे०... धानसम्फत्सपच्चया ... पे०... जिह्वासम्फत्सपच्चया ... पे०... कायसम्फत्सपच्चया ... पे०... मनोसम्फत्सपच्चया विञ्जाणक्खन्धो अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्वारम्मणो, अत्थि अज्झत्तवहिद्वारम्मणो; चक्खुविञ्जाणं, सोतविञ्जाणं, धानविञ्जाणं, जिह्वाविञ्जाणं, कायविञ्जाणं, मनोविञ्जाणं । एवं चतुवीसतिविधेन विञ्जाणक्खन्धो ।

४६७ तिसतिविधेन विञ्जाणकखन्धो - चक्खुसम्फस्सपच्चया
 विञ्जाणकखन्धो अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपा-
 वचरो, अत्थि अपरियापन्नो, सोतसम्फस्सपच्चया पे० धानसम्फस्स-
 पच्चया पे० जिह्वासम्फस्सपच्चया पे० कायसम्फस्सपच्चया
 पे० मनोसम्फस्सपच्चया विञ्जाणकखन्धो अत्थि कामावचरो, अत्थि 5
 रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो, चक्खुविञ्जाण,
 सोतविञ्जाण, धानविञ्जाण, जिह्वाविञ्जाण, कायविञ्जाण, मनो-
 विञ्जाण । एव तिसतिविधेन विञ्जाणकखन्धो ।

R 61

४६८ बहुविधेन विञ्जाणकखन्धो - चक्खुसम्फस्सपच्चया
 विञ्जाणकखन्धो अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो, 10
 अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरि-
 यापन्नो, चक्खुविञ्जाण पे० मनोविञ्जाण, सोतसम्फस्सपच्चया
 पे० धानसम्फस्सपच्चया पे० जिह्वासम्फस्सपच्चया पे०
 कायसम्फस्सपच्चया पे० मनोसम्फस्सपच्चया विञ्जाणकखन्धो
 अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अव्याकतो, अत्थि कामावचरो, 15
 अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपावचरो, अत्थि अपरियापन्नो, चक्खु-
 विञ्जाण पे० मनोविञ्जाण । एव बहुविधेन विञ्जाणकखन्धो ।

४६९ अपरो पि बहुविधेन विञ्जाणकखन्धो - चक्खुसम्फस्स-
 पच्चया विञ्जाणकखन्धो अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो पे० अत्थि
 अज्झत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्तवहिद्धारम्मणो, 20
 अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो अत्थि अरूपावचरो, अत्थि
 अपरियापन्नो, सोतसम्फस्सपच्चया पे० धानसम्फस्सपच्चया पे०
 जिह्वासम्फस्सपच्चया पे० कायसम्फस्सपच्चया पे० मनो-
 सम्फस्सपच्चया विञ्जाणकखन्धो अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो
 पे० अत्थि अज्झत्तारम्मणो, अत्थि वहिद्धारम्मणो, अत्थि अज्झत्त- 25
 वहिद्धारम्मणो, अत्थि कामावचरो, अत्थि रूपावचरो, अत्थि अरूपा-
 वचरो, अत्थि अपरियापन्नो, चक्खुविञ्जाण, सोतविञ्जाण, धान-
 विञ्जाण, जिह्वाविञ्जाण, कायविञ्जाण, मनोविञ्जाण । एव
 बहुविधेन विञ्जाणकखन्धो ।

B 59

अय वुच्चति विञ्जाणकखन्धो ।

अभियम्भभाजनीय ।

§ ३ पञ्हापुच्छक^१

४७० पञ्चखन्धा - रूपखन्धो, वेदनाखन्धो, सञ्जा-
खन्धो, सङ्गारखन्धो, विञ्जाणखन्धो ।

४७१ पञ्चन्न खन्धान कति कुसला, कति अकुसला, कति
अव्याकता पे० कति सरणा, कति अरणा ?

१ तिकमात्तिकानुकमेन

R 62 5 ४७२ रूपखन्धो अव्याकतो । चत्तारो खन्धा सिया कुसला,
सिया अकुसला, सिया अव्याकता ।

४७३ द्वे खन्धा न वत्तव्वा - "सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता" ति
पि, "दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता" ति पि, "अदुक्खमसुखाय वेदनाय
सम्पयुत्ता" ति पि । तयो खन्धा सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया
10 दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ।

४७४ रूपखन्धो नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । चत्तारो
खन्धा सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाक-
नविपाकधम्मधम्मा ।

B 60 ४७५ रूपखन्धो सिया उपादिन्नुपादानियो, सिया अनुपादिन्नु-
15 पादानियो । चत्तारो खन्धा सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नु-
पादानिया, सिया अनुपादिन्ननुपादानिया ।

४७६ रूपखन्धो असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिको । चत्तारो खन्धा
सिया सङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका, सिया असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका, सिया
असङ्किलिट्ठअसङ्किलेसिका ।

20 ४७७ रूपखन्धो अवितक्कअविचारो । तयो खन्धा सिया
सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्क-
अविचारा । सङ्गारखन्धो सिया सवितक्कसविचारो, सिया अवितक्क-
विचारमत्तो, मिया अवितक्कअविचारो, सिया न वत्तव्वा - "सवितक्क-
सविचारो" ति पि, "अत्रितक्कविचारमत्तो" ति पि, "अवितक्क-
25 अविचारो" ति पि ।

१ मन्थविभङ्गा (पञ्चपुच्छ) - गी०, म्पा० २१० पं०वागु मन्थि ।

४७८. रूपकखन्धो न वत्तव्यो — “पीतिसहगतो” ति पि, “सुख-सहगतो” ति पि, “उपेक्खासहगतो” ति पि । वेदनाकखन्धो सिया पीतिसहगतो न सुखसहगतो न उपेक्खासहगतो, सिया न वत्तव्यो — “पीतिसहगतो” ति । तयो खन्धा सिया पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, सिया उपेक्खासहगता, सिया न वत्तव्या — “पीतिसहगता” ति पि, “सुख-सहगता” ति पि, “उपेक्खासहगता” ति पि ।

४७९. रूपकखन्धो नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वो । चत्तारो खन्धा सिया दस्सनेन पहातव्वा, सिया भावनाय पहातव्वा, सिया नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वा ।

४८०. रूपकखन्धो नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वहेतुको । 10 चत्तारो खन्धा सिया दस्सनेन पहातव्वहेतुका, सिया भावनाय पहातव्वहेतुका, सिया नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वहेतुका ।

४८१. रूपकखन्धो नेवाचयगामिनापचयगामी । चत्तारो खन्धा सिया आचयगामिनो, सिया अपचयगामिनो, सिया नेवाचयगामिनापचयगामिनो । 15

४८२. रूपकखन्धो नेवसेक्खनासेक्खो । चत्तारो खन्धा सिया सेक्खा, सिया असेक्खा, सिया नेवसेक्खनासेक्खा ।

४८३. रूपकखन्धो परित्तो । चत्तारो खन्धा सिया परित्ता, सिया महग्गता, सिया अप्पमाणा ।

४८४. रूपकखन्धो अनारम्मणो । चत्तारो खन्धा सिया परित्ता- 20 रम्मणा, सिया महग्गतारम्मणा, सिया अप्पमाणारम्मणा, सिया न वत्तव्या — “परित्त्तारम्मणा” ति पि, “महग्गतारम्मणा” ति पि, “अप्पमाणारम्मणा” ति पि । R 63

४८५. रूपकखन्धो मज्झिमो । चत्तारो खन्धा सिया हीना, सिया मज्झिमा, सिया पणोता । 25

४८६. रूपकखन्धो अनियतो । चत्तारो खन्धा सिया मिच्छत्त- 30 नियता, सिया सम्मत्तनियता, सिया अनियता । B 61

४८७. रूपकखन्धो अनारम्मणो । चत्तारो खन्धा सिया मग्गा- रम्मणा, सिया मग्गाहेतुका, सिया मग्गाधिपतिनो, सिया न वत्तव्या —

“मग्नारम्मणा” ति पि, “मग्गहेतुका” ति पि, “मग्गाधिपतिनो” ति पि; सिद्धा उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, सिया उप्पादिनो; सिया अतीता, सिया अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना ।

४८८. रूपक्खन्धो अनारम्मणो । चत्तारो खन्धा सिया अतीतारम्मणा, सिया अनागतारम्मणा, सिया पच्चुप्पन्नारम्मणा, सिया न वत्तव्वा - “अतीतारम्मणा” ति पि, “अनागतारम्मणा” ति पि, “पच्चुप्पन्नारम्मणा” ति पि; सिया अज्झत्ता, सिया वहिद्धा, सिया अज्झत्तवहिद्धा ।

४८९. रूपक्खन्धो अनारम्मणो । चत्तारो खन्धा सिया अज्झत्तारम्मणा, सिया वहिद्धारम्मणा, सिया अज्झत्तवहिद्धारम्मणा, सिया न वत्तव्वा - “अज्झत्तारम्मणा” ति पि, “वहिद्धारम्मणा” ति पि, “अज्झत्तवहिद्धारम्मणा” ति पि ।

४९०. चत्तारो खन्धा अनिदस्सनअप्पटिघो । रूपक्खन्धो सिया सनिदस्सनसप्पटिघो, सिया अनिदस्सनसप्पटिघो, सिया अनिदस्सनअप्पटिघो ।

२. दुक्कमातिकानुक्कमेन

(१)

४९१. चत्तारो खन्धा न हेतू । सङ्खारक्खन्धो सिया हेतु, सिया न हेतु ।

४९२. रूपक्खन्धो अहेतुको । चत्तारो खन्धा सिया सहेतुका, सिया अहेतुका ।

४९३. रूपक्खन्धो हेतुविप्पयुत्तो । चत्तारो खन्धा सिया हेतुसम्पयुत्ता, सिया हेतुविप्पयुत्ता ।

४९४. रूपक्खन्धो न वत्तव्वो - “हेतु चेव सहेतुको चा” ति पि, “सहेतुको चेव न च हेतू” ति पि । तयो खन्धा न वत्तव्वा - “हेतू चेव सहेतुका चा” ति, सिया सहेतुका चेव न च हेतू, सिया न वत्तव्वा - “सहेतुका चेव न च हेतू” ति । सङ्खारक्खन्धो सिया हेतुं चेव सहेतुको च, सिया सहेतुको चेव न च हेतु, सिया न वत्तव्वो - “हेतु चेव सहेतुको चा” ति पि, “सहेतुको चेव न च हेतू” ति पि ।

४६५. स्थागन्धो न वत्तव्यो - "हेतु चेव हेतुगम्ययुतो चा" ति पि, "हेतुगम्ययुतो चेव न च हेतू" ति पि । तयो गन्धा न वत्तव्या - "हेतू चेव हेतुगम्ययुत्ता चा" ति, गिया हेतुगम्ययुत्ता चेव न च हेतू, गिया न वत्तव्या - "हेतुगम्ययुत्ता चेव न च हेतू" ति । सद्धारकगन्धो गिया हेतु चेव हेतुगम्ययुतो न, सिया हेतुगम्ययुतो चेव न च हेतू, गिया न वत्तव्यो - "हेतू चेव हेतुगम्ययुत्तो चा" ति पि, "हेतुगम्ययुत्तो चेव न च हेतू" ति पि ।

४६६. स्थागन्धो न हेतु ग्रहेतुको । तयो गन्धा गिया न हेतू सहेतुका, सिया न हेतू ग्रहेतुका । सद्धारकगन्धो गिया न हेतु ग्रहेतुको, सिया न हेतु ग्रहेतुको, गिया न वत्तव्यो - "न हेतु ग्रहेतुको" ति पि, "न हेतु ग्रहेतुको" ति पि ।

(२)

४६७ सप्पञ्चया । सद्धारता । चत्तारो गन्धा ग्रनिदस्मना । रूपकगन्धो सिया ग्रनिदस्सतो, गिया ग्रनिदस्मनो ।

४६८. चत्तारो रन्धा ग्रप्पटिघो । रूपकगन्धो सिया ग्रप्पटिघो, सिया ग्रप्पटिघो ।

४६९ रूपकगन्धो रूपं । चत्तारो गन्धा ग्रम्भा ।

५०० रूपगन्धो लोकियो । चत्तारो गन्धा गिया लोविया, सिया लोकित्तरा; वेनचि विञ्ज्रेय्या, वेनचि न विञ्ज्रेय्या ।

(३)

५०१ चत्तारो रन्धा नो ग्रामवा । सद्धारकगन्धो गिया ग्रामवो, सिया नो ग्रामवो ।

५०२. रूपकगन्धो सासवो । चत्तारो गन्धा गिया ग्रामवा, सिया ग्रनासवा ।

५०३. रूपकगन्धो ग्रामवविप्पयुत्तो । चत्तारो गन्धा गिया ग्रामवसम्पयुत्ता, सिया ग्रामवविप्पयुत्ता ।

५०४. रूपकगन्धो न वत्तव्यो - "ग्रामवो चेव ग्रामवो चा" ति, सासवो चेव नो च ग्रामवो । तयो गन्धा न वत्तव्या - "ग्रामवा चेव

सासवा चा' ति, सिया सासवा चेव नो च आसवा, सिया न वत्तव्वा -
 "सासवा चेव नो च आसवा" ति । सङ्खारक्खन्धो सिया आसवो चेव
 सासवो च, सिया सासवो चेव नो च आसवो, सिया न वत्तव्वो - "आसवो
 चेव सासवो चा" ति पि, "सासवो चेव नो च आसवो" ति पि ।

१०५. रूपक्खन्धो न वत्तव्वो - "आसवो चेव आसवसम्पयुत्तो
 चा" ति पि, "आसवसम्पयुत्तो चेव नो च आसवो" ति पि । तयो खन्धा
 न वत्तव्वा - "आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता चा" ति, सिया आसव-
 सम्पयुत्ता चेव नो च आसवा, सिया न वत्तव्वा - "आसवसम्पयुत्ता चेव
 नो च आसवा" ति । सङ्खारक्खन्धो सिया आसवो चेव आसवसम्पयुत्तो
 च, सिया आसवसम्पयुत्तो चेव नो च आसवो, सिया न वत्तव्वो - "आसवो
 चेव आसवसम्पयुत्तो चा" ति पि, "आसवसम्पयुत्तो चेव नो च आसवो"
 ति पि ।

B 63

१०६. रूपक्खन्धो आसवविप्पयुत्तसासवो । चत्तारो खन्धा
 सिया आसवविप्पयुत्तसासवा, सिया आसवविप्पयुत्तअनासवा, सिया
 न वत्तव्वो - "आसवविप्पयुत्तसासवा" ति पि, "आसवविप्पयुत्तअनासवा"
 ति पि ।

(४)

१०७. चत्तारो खन्धा नो संयोजना । सङ्खारक्खन्धो सिया
 संयोजनं, सिया नो संयोजनं ।

१०८. रूपक्खन्धो संयोजनियो । चत्तारो खन्धा सिया संयोज-
 20 निया, सिया असंयोजनिया ।

१०९. रूपक्खन्धो संयोजनविप्पयुत्तो । चत्तारो खन्धा सिया
 संयोजनसम्पयुत्ता, सिया संयोजनविप्पयुत्ता ।

R 65

११०. रूपक्खन्धो न वत्तव्वो - "संयोजनं चेव संयोजनियो
 चा" ति, "संयोजनियो चेव नो च संयोजनं" । तयो खन्धा न वत्तव्वा -
 25 "संयोजना चेव संयोजनिया चा" ति, सिया संयोजनिया चेव नो च
 संयोजना, सिया न वत्तव्वा - "संयोजनिया चेव नो च संयोजना" ति ।
 सङ्खारक्खन्धो सिया संयोजनं चेव संयोजनियो च, सिया संयोजनियो
 चेव नो च संयोजनं, सिया न वत्तव्वो - "संयोजनं चेव संयोजनियो चा"
 ति पि, "संयोजनियो चेव नो च संयोजनं" ति पि ।

५११. रूपसन्धो न वक्तव्यो - "संयोजनं चेव संयोजन-
सम्पयुक्तो चा" ति पि, "संयोजनसम्पयुक्तो चेव नो च संयोजनं" ति पि ।
तयो सन्धा न वक्तव्या - "संयोजना चेव संयोजनसम्पयुक्ता ना" ति,
सिया संयोजनसम्पयुक्ता चेव नो च संयोजना, मिया न वक्तव्या -
"संयोजनसम्पयुक्ता चेव नो च संयोजना" ति । सह्यारकसन्धो मिया ६
संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुक्तो च, सिया संयोजनसम्पयुक्तो चेव नो च
संयोजनं, सिया न वक्तव्यो - "संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुक्तो चा" ति
पि, "संयोजनसम्पयुक्तो चेव नो च संयोजनं" ति पि ।

५१२. रूपसन्धो संयोजनविष्ययुक्तसंयोजनियो । चत्तारो
सन्धा सिया संयोजनविष्ययुक्तसंयोजनिया, मिया संयोजनविष्ययुक्त- 10
असंयोजनिया, सिया न वक्तव्या - "संयोजनविष्ययुक्तसंयोजनिया" ति 11
पि, "संयोजनविष्ययुक्तसंयोजनिया" ति पि ।

(५)

५१३. चत्तारो सन्धा नो गन्या । सह्यारकसन्धो सिया गन्यो,
सिया नो गन्यो ।

५१४. रूपसन्धो गन्यनियो । चत्तारो सन्धा सिया गन्य- 15
निया, सिया अगन्यनिया ।

५१५. रूपसन्धो गन्यविष्ययुक्तो । चत्तारो सन्धा सिया गन्य-
सम्पयुक्ता, सिया गन्यविष्ययुक्ता ।

५१६. रूपसन्धो न वक्तव्यो - "गन्यो चेव गन्यनियो चा"
ति, "गन्यनियो चेव नो च गन्यो" । तयो सन्धा न वक्तव्या - "गन्या 20 B 64
चेव गन्यनिया चा" ति, सिया गन्यनिया चेव नो च गन्या, सिया न वक्तव्या
- "गन्यनिया चेव नो च गन्या" ति । सह्यारकसन्धो सिया गन्यो चेव
गन्यनियो च, सिया गन्यनियो चेव नो च गन्यो, सिया न वक्तव्यो - "गन्यो
चेव गन्यनियो चा" ति पि, "गन्यनियो चेव नो च गन्यो" ति पि ।

५१७. रूपसन्धो न वक्तव्यो - "गन्यो चेव गन्यसम्पयुक्तो चा" 25
ति पि, "गन्यसम्पयुक्तो चेव नो च गन्यो" ति पि । तयो सन्धा न वक्तव्या
- "गन्या चेव गन्यसम्पयुक्ता चा" ति, सिया गन्यसम्पयुक्ता चेव नो च
गन्या, सिया न वक्तव्या - "गन्यसम्पयुक्ता चेव नो च गन्या" ति ।

सङ्खारक्खन्धो सिया गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्तो च, सिया गन्थसम्पयुत्तो चेव नो च गन्थो, सिया न वत्तब्बो - "गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्तो चा" ति पि, "गन्थसम्पयुत्तो चेव नो च गन्थो" ति पि ।

५१८. रूपक्खन्धो गन्थविप्पयुत्तगन्थनियो । चत्तारो खन्धा
5 सिया गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया, सिया गन्थविप्पयुत्तअगन्थनिया, सिया न वत्तब्बा - "गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया" ति पि, "गन्थविप्पयुत्तअगन्थनिया" ति पि ।

(६-८)

R. 66 ५१९. चत्तारो खन्धा नो ओघा ... पे०... नो योगा ... पे०...
नो नीवरणा । सङ्खारक्खन्धो सिया नीवरणं, सिया नो नीवरणं ।

10 ५२०. रूपक्खन्धो नीवरणियो । चत्तारो खन्धा सिया नीवर-
णिया, सिया अनीवरणिया ।

५२१. रूपक्खन्धो नीवरणविप्पयुत्तो । चत्तारो खन्धा सिया
नीवरणसम्पयुत्ता, सिया नीवरणविप्पयुत्ता ।

५२२. रूपक्खन्धो न वत्तब्बो - "नीवरणं चेव नीवरणियो चा"
15 ति, "नीवरणियो चेव नो च नीवरणं" । तयो खन्धा न वत्तब्बा - "नीवरणा
चेव नीवरणिया चा" ति, सिया नीवरणिया चेव नो च नीवरणा, सिया
न वत्तब्बा - "नीवरणिया चेव नो च नीवरणा" ति । सङ्खारक्खन्धो
सिया नीवरणं चेव नीवरणियो च, सिया नीवरणियो चेव नो च नीवरणं,
सिया न वत्तब्बो - "नीवरणं चेव नीवरणियो चा" ति पि, "नीवरणियो
20 चेव नो च नीवरणं" ति पि ।

५२३ रूपक्खन्धो न वत्तब्बो - "नीवरणं चेव नीवरणसम्पयुत्तो
चा" ति पि, "नीवरणसम्पयुत्तो चेव नो च नीवरणं" ति पि । तयो खन्धा
न वत्तब्बा - "नीवरणा चेव नीवरणसम्पयुत्ता चा" ति, सिया नीवरण-
सम्पयुत्ता चेव नो च नीवरणा, सिया न वत्तब्बा - "नीवरणसम्पयुत्ता
25 चेव नो च नीवरणा" ति । सङ्खारक्खन्धो सिया नीवरणं चेव नीवरण-
सम्पयुत्तो च, सिया नीवरणसम्पयुत्तो चेव नो च नीवरणं, सिया न वत्तब्बो
- "नीवरणं चेव नीवरणसम्पयुत्तो चा" ति पि, "नीवरणसम्पयुत्तो चेव
नो च नीवरणं" ति पि ।

८१

५२४ रूपकखन्धो नीवरणविष्पयुत्तनीवरणियो । चत्तारो खन्धा सिया नीवरणविष्पयुत्तनीवरणिया, सिया नीवरणविष्पयुत्त-
अनीवरणिया, सिया न वत्तब्बा - "नीवरणविष्पयुत्तनीवरणिया"
ति पि, "नीवरणविष्पयुत्तअनीवरणिया" ति पि ।

(६)

५२५ चत्तारो खन्धा नो परामासा । सङ्खारकखन्धो सिया 5
परामासो, सिया नो परामासो ।

५२६ रूपकखन्धो परामट्ठो । चत्तारो खन्धा सिया परामट्ठा,
सिया अपरामट्ठा ।

५२७ रूपकखन्धो परामासविष्पयुत्तो । तयो खन्धा सिया
परामाससम्पयुत्ता, सिया परामासविष्पयुत्ता । सङ्खारकखन्धो सिया 10
परामाससम्पयुत्तो, सिया परामासविष्पयुत्तो, सिया न वत्तब्बो - "परा-
माससम्पयुत्तो" ति पि, "परामासविष्पयुत्तो" ति पि ।

५२८ रूपकखन्धो न वत्तब्बो - "परामासो चैव परामट्ठो चा"
ति, "परामट्ठो चैव नो च परामासो" । तयो खन्धान वत्तब्बा - "परामासा
चैव परामट्ठा चा" ति, सिया परामट्ठा चैव नो च परामासा, सिया न 15
वत्तब्बा - "परामट्ठा चैव नो च परामासा" ति । सङ्खारकखन्धो सिया
परामासो चैव परामट्ठो च, सिया परामट्ठो चैव नो च परामासो, सिया
न वत्तब्बो - "परामासो चैव परामट्ठो चा" ति पि, "परामट्ठो चैव नो
च परामासो" ति पि ।

५२९ रूपकखन्धो परामासविष्पयुत्तपरामट्ठो । चत्तारो खन्धा 20
सिया परामासविष्पयुत्तपरामट्ठा, सिया परामासविष्पयुत्तअपरामट्ठा,
सिया न वत्तब्बा - "परामासविष्पयुत्तपरामट्ठा" ति पि, "परामासविष्-
युत्तअपरामट्ठा" ति पि ।

R 67

(१०)

- ५३० रूपकखन्धो अनारम्मणो । चत्तारो खन्धा सारम्मणा ।
५३१ विञ्जाणकखन्धो चित्त । चत्तारो खन्धा नो चित्ता । 25
५३२ तयो खन्धा चेतसिका । द्वे खन्धा अचेतसिका ।
५३३ तयो खन्धा चित्तसम्पयुत्ता । रूपकखन्धो चित्तविष्प-

युक्तो । विञ्जाणकखन्धो न वत्तव्वो - "चित्तेन सम्पयुक्तो" ति पि,
"चित्तेन विप्पयुक्तो" ति पि ।

५३४. तयो खन्धा चित्तससट्ठा । रूपकखन्धो चित्तविसंसट्ठो ।
विञ्जाणकखन्धो न वत्तव्वो - "चित्तेन संसट्ठो" ति पि, "चित्तेन
5 विसंसट्ठो" ति पि ।

५३५ तयो खन्धा चित्तसमुट्ठाना । विञ्जाणकखन्धो नो
चित्तसमुट्ठानो । रूपकखन्धो सिया चित्तसमुट्ठानो, सिया नो चित्तसमुट्ठानो ।

५३६. तयो खन्धा चित्तसहभुनो । विञ्जाणकखन्धो नो चित्त-
सहभू । रूपकखन्धो सिया चित्तसहभू, सिया नो चित्तसहभू ।

10 ५३७ तयो खन्धा चित्तानुपरिवत्तिनो । विञ्जाणकखन्धो नो
चित्तानुपरिवत्ति । रूपकखन्धो सिया चित्तानुपरिवत्ति, सिया नो चित्तानु-
नुपरिवत्ति ।

५३८. तयो खन्धा चित्तसंसट्ठसमुट्ठाना । द्वे खन्धा नो चित्त-
ससट्ठसमुट्ठाना ।

15 ५३९ तयो खन्धा चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभुनो । द्वे खन्धा नो
चित्तससट्ठसमुट्ठानसहभुनो ।

५४० तयो खन्धा चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्तिनो । द्वे
खन्धा नो चित्तससट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्तिनो ।

(११)

20 ५४१. विञ्जाणकखन्धो अज्झत्तिको । तयो खन्धा बाहिरो ।
रूपकखन्धो सिया अज्झत्तिको, सिया बाहिरो ।

५४२. चत्तारो खन्धा नो उपादा । रूपकखन्धो सिया उपादा,
सिया नो उपादा, सिया उपादिन्ना, सिया अनुपादिन्ना ।

५४३. चत्तारो खन्धा नो उपादाना । सङ्घारकखन्धो सिया
उपादानं, सिया नो उपादानं ।

25 ५४४. रूपकखन्धो उपादानियो । चत्तारो खन्धा सिया उपा-
दानिया, सिया अनुपादानिया ।

५४५. रूपकखन्धो उपादानविप्पयुक्तो । चत्तारो खन्धा सिया
उपादानसम्पयुक्ता, सिया उपादानविप्पयुक्ता ।

५४६. रूपकखन्धो न वत्तव्वो - "उपादानं चैव उपादानियो चा" ति, "उपादानियो चैव नो च उपादानं" । तयो खन्धा न वत्तव्वा - "उपादाना चैव उपादानिया चा" ति, सिया उपादानिया चैव नो च उपादाना, सिया न वत्तव्वा - "उपादानिया चैव नो च उपादाना" ति । सङ्घारकखन्धो सिया उपादानं चैव उपादानियो च, सिया उपादानियो चैव नो च उपादानं, सिया न वत्तव्वो - "उपादानं चैव उपादानियो चा" ति पि, "उपादानियो चैव नो च उपादानं" ति पि ।

५४७. रूपकखन्धो न वत्तव्वो - "उपादानं चैव उपादान-सम्पयुत्तो चा" ति पि, "उपादानसम्पयुत्तो चैव नो च उपादानं" ति पि । तयो खन्धा न वत्तव्वा - "उपादाना चैव उपादानसम्पयुत्ता चा" ति, सिया उपादानसम्पयुत्ता चैव नो च उपादाना, सिया न वत्तव्वा - "उपादानसम्पयुत्ता चैव नो च उपादाना" ति । सङ्घारकखन्धो सिया उपादानं चैव उपादानसम्पयुत्तो च, सिया उपादानसम्पयुत्तो चैव नो च उपादानं, सिया न वत्तव्वो - "उपादानं चैव उपादानसम्पयुत्तो चा" ति पि, "उपादानसम्पयुत्तो चैव नो च उपादानं" ति पि ।

५४८. रूपकखन्धो उपादानंविप्पयुत्तउपादानियो । चत्तारो खन्धा सिया उपादानविप्पयुत्तउपादानिया, सिया उपादानविप्पयुत्त-अनुपादानिया, सिया न वत्तव्वा - "उपादानविप्पयुत्तउपादानिया" ति पि, "उपादानविप्पयुत्तअनुपादानिया" ति पि ।

(१२)

५४९. चत्तारो खन्धा नो किलेसा । सङ्घारकखन्धो सिया किलेसो, सिया नो किलेसो ।

५५०. रूपकखन्धो सङ्किलेसिको । चत्तारो खन्धा सिया सङ्किलेसिका, सिया असङ्किलेसिका ।

५५१. रूपकखन्धो असङ्किलिट्ठो । चत्तारो खन्धा सिया सङ्किलिट्ठा, सिया असङ्किलिट्ठा ।

५५२. रूपकखन्धो किलेसविप्पयुत्तो । चत्तारो खन्धा सिया किलेससम्पयुत्ता, सिया किलेसविप्पयुत्ता ।

५५३. रूपवखन्धो न वत्तव्वो - "किलेसो चेव सङ्किलेसिको चा" ति, "सङ्किलेसिको चेव नो च किलेसो" । तयो खन्धा न वत्तव्वा - "किलेसा चेव सङ्किलेसिका चा" ति, सिया सङ्किलेसिका चेव नो च किलेसा, सिया न वत्तव्वा - "सङ्किलेसिका चेव नो च किलेसा" ति ।
 5 सङ्कारवखन्धो सिया किलेसो चेव सङ्किलेसिको च, सिया सङ्किलेसिको चेव नो च किलेसो, सिया न वत्तव्वो - "किलेसो चेव सङ्किलेसिको चा" ति पि, "सङ्किलेसिको चेव नो च किलेसो" ति पि ।

५५४. रूपवखन्धो न वत्तव्वो - "किलेसो चेव सङ्किलिट्ठो चा" ति पि, "सङ्किलिट्ठो चेव नो च किलेसो" ति पि । तयो खन्धा न वत्तव्वा
 10 - "किलेसा चेव सङ्किलिट्ठा चा" ति, सिया सङ्किलिट्ठा चेव नो च किलेसा, सिया न वत्तव्वा - "सङ्किलिट्ठा चेव नो च किलेसा" ति । सङ्कारवखन्धो सिया किलेसो चेव सङ्किलिट्ठो च, सिया सङ्किलिट्ठो चेव नो च किलेसो, सिया न वत्तव्वो - "किलेसो चेव सङ्किलिट्ठो चा" ति पि, "सङ्किलिट्ठो चेव नो च किलेसो" ति पि ।

५५५. रूपवखन्धो न वत्तव्वो - "किलेसो चेव किलेससम्पयुत्तो चा" ति पि, "किलेससम्पयुत्तो चेव नो च किलेसो" ति पि । तयो खन्धा न वत्तव्वा - "किलेसा चेव किलेससम्पयुत्ता चा" ति, सिया किलेससम्पयुत्ता चेव नो च किलेसा, सिया न वत्तव्वा - किलेससम्पयुत्ता चेव नो च किलेसा" ति । सङ्कारवखन्धो सिया किलेसो चेव किलेससम्पयुत्तो च,
 20 सिया किलेससम्पयुत्तो चेव नो च किलेसो, सिया न वत्तव्वो - "किलेसो चेव किलेससम्पयुत्तो चा" ति पि, "किलेससम्पयुत्तो चेव नो च किलेसो" ति पि ।

५५६. रूपवखन्धो किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिको । चत्तारो खन्धा सिया किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका, सिया किलेसविप्पयुत्तअसङ्किलेसिका,
 25 सिया न वत्तव्वा - "किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका" ति पि, "किलेसविप्पयुत्तअसङ्किलेसिका" ति पि ।

(१३)

५५७. रूपवखन्धो न दस्सनेन पहातव्वो । चत्तारो खन्धा सिया दस्सनेन पहातव्वा, सिया न दस्सनेन पहातव्वा ।

५५८. रूपक्खन्धो न भावनाय पहातब्बो । चत्तारो खन्धा
सिया भावनाय पहातब्बा, सिया न भावनाय पहातब्बा !

५५९. रूपक्खन्धो न दस्सनेन पहातब्बहेतुको । चत्तारो खन्धा
सिया दस्सनेन पहातब्बहेतुका, सिया न दस्सनेन पहातब्बहेतुका ।

५६०. रूपक्खन्धो न भावनाय पहातब्बहेतुको । चत्तारो खन्धा 5
सिया भावनाय पहातब्बहेतुका, सिया न भावनाय पहातब्बहेतुका ।

५६१. रूपक्खन्धो अवितक्को । चत्तारो खन्धा सिया
सवितक्का, सिया अवितक्का ।

५६२. रूपक्खन्धो अविचारो । चत्तारो खन्धा सिया सविचारा,
सिया अविचारा । 10

५६३. रूपक्खन्धो अप्पीतिको, चत्तारो खन्धा सिया
सप्पीतिका, सिया अप्पीतिका ।

५६४. रूपक्खन्धो न पीतिसहगतो । चत्तारो खन्धा सिया
पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता ।

५६५. द्वे खन्धा न सुखसहगता । तयो खन्धा सिया सुख- 15
सहगता, सिया न सुखसहगता ।

५६६. द्वे खन्धा न उपेक्खासहगता । तयो खन्धा सिया उपेक्खा-
सहगता, सिया न उपेक्खासहगता ।

५६७. रूपक्खन्धो कामावचरो । चत्तारो खन्धा सिया कामा-
वचरा, सिया न कामावचरा । 20

५६८. रूपक्खन्धो न रूपावचरो । चत्तारो खन्धा सिया रूपा-
वचरा, सिया न रूपावचरा ।

५६९. रूपक्खन्धो न अरूपावचरो । चत्तारो खन्धा सिया
अरूपावचरा, सिया न अरूपावचरा ।

५७०. रूपक्खन्धो परियापन्नो । चत्तारो खन्धा सिया परिया- 25
पन्ना, सिया अपरियापन्ना ।

५७१. रूपक्खन्धो अनिय्यानिको । चत्तारो खन्धा सिया
निय्यानिका, सिया अनिय्यानिका ।

५७२. रूपखन्धो अनियतो । चत्तारो खन्धा सिया नियता,
सिया अनियता ।

५७३. रूपखन्धो सउत्तरो । चत्तारो खन्धा सिया सउत्तरा,
सिया अनुत्तरा ।

५७४. रूपखन्धो अरण्यो । चत्तारो खन्धा सिया सरण्या,
सिया अरण्या ति ।

पञ्चापुच्छकं ।

खन्धविभङ्गो निद्रितो ।

B. 70

५. तस्य कतमं सोतायतनं ?

यं सोतं चतुर्भ्रं महाभूतानं उपादाय पसादो अत्तभावपरियापन्नो
अनिदस्सनो सप्पटिघो, येन सोतेन अनिदस्सनेन सप्पटिघेन सद्दं अनि-
दस्सनं सप्पटिघं सुणि वा सुणाति वा सुणिस्सति वा सुणे वा, सोतम्पेतं
5 सोतायतनम्पेतं सोतधातु पेसा सोतिन्द्रियम्पेतं लोको पेसो द्वारा पेसा
समुद्दो पेसो पण्डरम्पेतं खेतम्पेतं वत्थुम्पेतं ओरिमं तीरम्पेतं सुञ्जो
गामो पेसो । इदं वुच्चति "सोतायतनं" ।

६. तस्य कतमं घानायतनं ?

यं घानं चतुर्भ्रं महाभूतानं उपादाय पसादो अत्तभावपरियापन्नो
10 अनिदस्सनो सप्पटिघो, येन घानेन अनिदस्सनेन सप्पटिघेन गन्धं अनि-
दस्सनं सप्पटिघं घायि वा घायति वा घायिस्सति वा घाये वा, घानम्पेतं
घानायतनम्पेतं घानधातु पेसा घानिन्द्रियम्पेतं लोको पेसो द्वारा पेसा
समुद्दो पेसो पण्डरम्पेतं खेतम्पेतं वत्थुम्पेतं ओरिमं तीरम्पेतं सुञ्जो
15 गामो पेसो । इदं वुच्चति "घानायतनं" ।

७. तस्य कतमं जिह्वायतनं ?

या जिह्वा चतुर्भ्रं महाभूतानं उपादाय पसादो अत्तभावपरिया-
पन्नो अनिदस्सनो सप्पटिघो, याय जिह्वाय अनिदस्सनाय सप्पटिघाय
रसं अनिदस्सनं सप्पटिघं सायि वा सायति वा सायिस्सति वा साये वा,
जिह्वा पेसा जिह्वायतनम्पेतं जिह्वाधातु पेसा जीहिन्द्रियम्पेतं लोको
20 पेसो द्वारा पेसा समुद्दो पेसो पण्डरम्पेतं खेतम्पेतं वत्थुम्पेतं ओरिमं
तीरम्पेतं सुञ्जो गामो पेसो । इदं वुच्चति "जिह्वायतनं" ।

८. तस्य कतमं कायायतनं ?

यो कायो चतुर्भ्रं महाभूतानं उपादाय पसादो अत्तभावपरियापन्नो
अनिदस्सनो सप्पटिघो, येन कायेन अनिदस्सनेन सप्पटिघेन फोट्टुवं
25 अनिदस्सनं सप्पटिघं फुसि वा फुसति वा फुसिस्सति वा फुसे वा, कायो
पेसो कायायतनम्पेतं कायधातु पेसा कायिन्द्रियम्पेतं लोको पेसो द्वारा
पेसा समुद्दो पेसो पण्डरम्पेतं खेतम्पेतं वत्थुम्पेतं ओरिमं तीरम्पेतं सुञ्जो
गामो पेसो । इदं वुच्चति "कायायतनं" ।

९. तस्य कतमं मनायतनं ?

(१)

एकविधेन मनायतन - पञ्चसाम्पयुक्त ।

दुविधेन मनायतन - अत्यि सहेतुक, अत्यि अहेतुक ।

तिविधेन मनायतन - अत्यि कुसल, अत्यि अकुसल, अत्यि अव्याकत ।

चतुर्विधेन मनायतन - अत्यि कामावचर, अत्यि रूपावचर, १
अत्यि अरूपावचर, अत्यि अपरियापन्न ।

पञ्चविधेन मनायतन - अत्यि सुखिन्द्रियसम्पयुक्त, अत्यि
दुखिन्द्रियसम्पयुक्त, अत्यि सोमनस्सिन्द्रियसम्पयुक्त, अत्यि दोमनस्सि-
न्द्रियसम्पयुक्त, अत्यि उपेक्षिन्द्रियसम्पयुक्त ।

छव्विधेन मनायतन - चक्षुर्विज्ञाण, सोतविज्ञाण, घान- 10
विज्ञाण, जिह्वाविज्ञाण, वायविज्ञाण, मनोविज्ञाण । एव
छव्विधेन मनायतन ।

सत्तविधेन मनायतन - चक्षुर्विज्ञाण, सोतविज्ञाण, घान-
विज्ञाण, जिह्वाविज्ञाण, कायविज्ञाण, मनोघातु, मनोविज्ञाणघातु ।
एव सत्तविधेन मनायतन । 15

अट्टविधेन मनायतन - चक्षुर्विज्ञाण, सोतविज्ञाण,
घानविज्ञाण, जिह्वाविज्ञाण, कायविज्ञाण अत्यि सुखसहगत,
अत्यि दुखसहगत, मनोघातु, मनोविज्ञाणघातु । एव अट्टविधेन
मनायतन ।

नवविधेन मनायतन - चक्षुर्विज्ञाण, सोतविज्ञाण, घान- 20
विज्ञाण, जिह्वाविज्ञाण, कायविज्ञाण, मनोघातु, मनोविज्ञाण-
घातु अत्यि कुसल, अत्यि अकुसल, अत्यि अव्याकत । एव नवविधेन
मनायतन ।

दसविधेन मनायतन - चक्षुर्विज्ञाण, सोतविज्ञाण,
घानविज्ञाण, जिह्वाविज्ञाण, कायविज्ञाण अत्यि सुखसहगत, 25
अत्यि दुखसहगत, मनोघातु, मनोविज्ञाणघातु अत्यि कुसल, अत्यि
अकुसल, अत्यि अव्याकत । एव दसविधेन मनायतन ।

(२)

एकविधेन मनायतनं - फस्ससम्पयुत्तं ।

दुविधेन मनायतनं - अत्थि सहेतुकं, अत्थि अहेतुकं ।

B. 72

तिविधेन मनायतनं - अत्थि सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, अत्थि
दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं, अत्थि अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं
5 ... पे०... । एवं बहुविधेन मनायतनं । इदं वुच्चति "मनायतनं" ।

R. 72

१०. तत्थ कतमं रूपायतनं ?

यं रूपं चतुन्नं महाभूतानं उपादाय वण्णनिभा सनिदस्सनं सप्पटिघं
नीलं पीतकं^१ लोहितकं^२ ओदातं काळकं^३ मञ्जिट्टकं^४ हरि^५ हरिवण्णं^६
अम्बळ्ळकुरवण्णं दीघं रस्सं अणुं थूलं वट्टं परिमण्डलं चतुरस्सं छळसं
10 अट्टंसं सोळसंसं निन्नं थलं छाया आतपो आलोको अन्धकारो अब्भा
महिका धूमो रजो चन्दमण्डलस्स वण्णनिभा सुरियमण्डलस्स^७ वण्णनिभा
तारकरूपानं वण्णनिभा आदासमण्डलस्स वण्णनिभा मणिसङ्खमुत्तं-
वेळुरियस्स वण्णनिभा जातरूपरजतस्स वण्णनिभा, यं वा पनञ्चो पि
अत्थि रूपं चतुन्नं महाभूतानं उपादाय वण्णनिभा सनिदस्सनं सप्पटिघं,
15 यं रूपं सनिदस्सनं सप्पटिघं चक्खुना अनिदस्सनेन सप्पटिघेन पस्सि वा
पस्सति वा पस्सिस्सति वा पस्से वा, रूपम्पेतं रूपायतनम्पेतं
रूपधातु पेसा । इदं वुच्चति "रूपायतनं" ।

११. तत्थ कतमं सहायतनं ?

यो सहो चतुन्नं महाभूतानं उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो
20 भेरिसहो मुदिङ्गसहो^१ सङ्खसहो पणवसहो^२ गीतसहो वादितसहो सम्म-
सहो पाणिसहो सत्तानं निग्घोसहो धातूनं सन्निघातसहो वातसहो
उदकसहो मनुस्ससहो अमनुस्ससहो, यो वा पनञ्चो पि अत्थि सहो
चतुन्नं महाभूतानं उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो, यं सहं अनिदस्सनं
सप्पटिघं सोतेन अनिदस्सनेन सप्पटिघेन सुणि वा सुणाति वा सुणिस्सति
25 या सुणे वा, सहो पेसो सहायतनम्पेतं सद्धातु पेसा । इदं वुच्चति
"सहायतनं" ।

१-२. पीतं घोहितं - सी० । २. बालकं - सी० । ३. मञ्जेट्टकं - सी०, स्या० ।
४-५. हरिवण्णं - सी० । ६. सुरियमण्डलस्स - प० । ७. मृतिङ्ग० - सी० ।
८. पनञ्चसहो - सी० ।

१२. तत्थ कतमं गन्धायतनं ?

यो गन्धो चतुन्नं महाभूतानं उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो मूलगन्धो सारगन्धो तच्चगन्धो पत्तगन्धो पुष्पगन्धो फलगन्धो आमगन्धो विस्सगन्धो सुगन्धो दुग्गन्धो, यो वा पनञ्चो पि अत्थि गन्धो चतुन्नं महाभूतानं उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो, यं गन्धं अनिदस्सनं सप्पटिघं धानेन अनिदस्सनेन सप्पटिघेन घायि वा घायति वा घायिस्सति वा घाये वा, गन्धो पेसो गन्धायतनम्पेतं गन्धघातु पेसा । इदं वुच्चति "गन्धायतनं" ।

5 B 75

१३. तत्थ कतमं रसायतनं ?

यो रसो चतुन्नं महाभूतानं उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो मूलरसो खन्धरसो त्तरसो पत्तरसो पुष्परसो फलरसो अम्बिलं मधुरं तिक्तकं कटुकं लोणिकं सारिकं लम्बिकं कसावो साद्रु असाद्रु, यो वा पनञ्चो पि अत्थि रसो चतुन्नं महाभूतानं उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो, यं रसं अनिदस्सनं सप्पटिघं जिह्वाय अनिदस्सनाय सप्पटिघाय सायि वा सायति वा सायिस्सति वा साये वा, रसो पेसो रसायतनम्पेतं रसघातु पेसा । इदं वुच्चति "रसायतनं" ।

10

15

१४. तत्थ कतमं फोट्टव्वायतनं ?

पथवीधातु^१ तेजोधातु वायोधातु कक्कळं^२ मुदुकं सण्हं फरुसं सुखसम्फस्सं दुक्खसम्फस्सं गरुकं लहुकं, यं फोट्टव्वं अनिदस्सनं सप्पटिघं कायेन अनिदस्सनेन सप्पटिघेन फुसि वा फुसति वा फुसिस्सति वा फुसे वा, फोट्टव्वो पेसो फोट्टव्वायतनम्पेतं फोट्टव्वघातु पेसा । इदं वुच्चति "फोट्टव्वायतनं" ।

20

१५. तत्थ कतमं धम्मायतनं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, यं च रूपं अनिदस्सनसप्पटिघं धम्मायतनपरियापन्नं, असङ्खता च धातु ।

25

तत्थ कतमो वेदनाक्खन्धो ?

एकविधेन वेदनाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

दुविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

१. सपितकं - सी० । २. पठविधातु - सी०; पठवीधातु - म्या०, री०

३. कस्सत - सी० ।

तिविधेन वेदनाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो ... पे०... एवं दसविधेन वेदनाक्खन्धो ... पे०... एवं बहुविधेन वेदनाक्खन्धो । अयं वुच्चति "वेदनाक्खन्धो" ।

तत्थ कतमो सञ्जाक्खन्धो ?

5 एकविधेन सञ्जाक्खन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

दुविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि अहेतुको ।

तिविधेन सञ्जाक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो ... पे०... एवं दसविधेन सञ्जाक्खन्धो ... पे०... एवं बहुविधेन सञ्जाक्खन्धो । अयं वुच्चति "सञ्जाक्खन्धो" ।

10 तत्थ कतमो सङ्खारक्खन्धो ?

एकविधेन सङ्खारक्खन्धो - चित्तसम्पयुत्तो ।

दुविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि हेतु, अत्थि न हेतु ।

तिविधेन सङ्खारक्खन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि अकुसलो, अत्थि अब्याकतो ... पे०... एवं दसविधेन सङ्खारक्खन्धो ... पे०... एवं बहुविधेन सङ्खारक्खन्धो । अयं वुच्चति "सङ्खारक्खन्धो" ।

15 तत्थ कतमं रूपं अनिदस्सनअप्पटिघं धम्मायतनपरियापन्नं ?

इत्थिन्द्रियं पुरिसिन्द्रियं ... पे०... कवळीकारो^१ आहारो । इदं वुच्चति रूपं "अनिदस्सनअप्पटिघं धम्मायतनपरियापन्नं" ।

तत्थ कतमा असङ्खता धातु ?

R. 73 20 रागक्खयो, दोसक्खयो, मोहक्खयो - अयं वुच्चति "असङ्खता धातु" ।

इदं वुच्चति धम्मायतनं ।

अभिधम्मभाजनीयं ।

१३. पञ्हापुच्छकं

१६. द्वादसायतनानि - चक्खायतनं, रूपायतनं, सोत्तायतनं, सद्दायतनं, धानायतनं, गन्धायतनं, जिब्हायतनं, रसायतनं, कायायतनं, 25 फोट्टुब्बायतनं, मनायतनं, धम्मायतनं ।

१. कवळीकारो - सी०, स्या०, रो०, एवमुपरि पि ।

१७. द्वादसन्नं श्रायतनानं कति कुसला, कति अकुसला, कति अव्याकृता ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

२. तिकमातिकानुयकमेन

१८. दसायतना अव्याकृता । द्वायतना सिया कुसला, सिया अकुसला, सिया अव्याकृता ।

१९. दसायतना न वत्तव्वा -- "सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता" ति 5
पि, "दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता" ति पि, "अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता" ति पि । मनायतनं सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया 5
दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं ।
धम्मायतनं सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्प-
युत्तं, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया न वत्तव्वं -- "सुखाय 10
वेदनाय सम्पयुत्तं" ति पि, "दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं" ति पि, "अदुक्खम-
सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं" ति पि ।

B 75

२०. दसायतना नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा । द्वायतना
सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाक-
धम्मधम्मा । 15

२१. पञ्चायतना उपादिश्रुपादानिया^१ । सहायतनं अनु-
पादिश्रुपादानियं । चत्तारो श्रायतना सिया उपादिश्रुपादानिया, सिया
अनुपादिश्रुपादानिया, सिया अनुपादानिया । द्वायतना सिया उपादिश्रु-
पादानिया, सिया अनुपादिश्रुपादानिया, सिया अनुपादिश्रुअनुपादानिया ।

२२. दसायतना असङ्किलिदुसङ्किलेसिका । द्वायतना सिया 20
सङ्किलिदुसङ्किलेसिका, सिया असङ्किलिदुसङ्किलेसिका, सिया असङ्किलि-
दुअसङ्किलेसिका ।

२३. दसायतना अवितक्कअविचारं । मनायतनं सिया सवि-
तक्कसविचारं, सिया अवितक्कविचारमत्तं, सिया अवितक्कअविचारं ।
धम्मायतनं सिया सवितक्कसविचारं, सिया अवितक्कविचारमत्तं, सिया 25
अवितक्कअविचारं, सिया न वत्तव्वं -- "सवितक्कसविचारं" ति पि,
"अवितक्कविचारमत्तं" ति पि, "अवितक्कअविचारं" ति पि ।

१ उपादिश्रुपादानिया - भी०, रो०, एवमुपरि पि ।

R. 74

२४. दसायतना न वत्तव्वा - "पीतिसहगता" ति पि, "सुख-
सहगता" ति पि, "उपेक्खासहगता" ति पि । द्वायतना सिया पीति-
सहगता, सिया सुखसहगता, सिया उपेक्खासहगता, सिया न वत्तव्वा -
"पीतिसहगता" ति पि, "सुखसहगता" ति पि, "उपेक्खासहगता"
5 ति पि ।

२५. दसायतना नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वा । द्वायतना
सिया दस्सनेन पहातव्वा, सिया भावनाय पहातव्वा, सिया नेव दस्सनेन
न भावनाय पहातव्वा ।

२६. दसायतना नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वहेतुका ।
10 द्वायतना सिया दस्सनेन पहातव्वहेतुका, सिया भावनाय पहातव्व-
हेतुका, सिया नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वहेतुका ।

२७. दसायतना नेवाचयगामिनापचयगामिनो । द्वायतना
सिया आचयगामिनो, सिया अपचयगामिनो, सिया नेवाचयगामि-
नापचयगामिनो ।

B 76

15 २८. दसायतना नेवसेक्खनासेक्खा । द्वायतना सिया सेक्खा,
सिया असेक्खा, सिया नेवसेक्खनासेक्खा ।

२९. दसायतना परित्ता । द्वायतना सिया परित्ता, सिया
महग्गता, सिया अप्पमाणा ।

३०. दसायतना अनारम्मणा । द्वायतना सिया परित्त्तारम्मणा,
20 सिया महग्गतारम्मणा, सिया अप्पमाणारम्मणा, सिया न वत्तव्वा -
"परित्त्तारम्मणा" ति पि, "महग्गतारम्मणा" ति पि, "अप्पमाणारम्मणा"
ति पि ।

३१. दसायतना मज्झिमा । द्वायतना सिया हीना, सिया
मज्झिमा, सिया पणीता ।

25 ३२. दसायतना अनियता । द्वायतना सिया मिच्छत्तनियता,
सिया सम्मत्तनियता, सिया अनियता ।

३३. दसायतना अनारम्मणा । द्वायतना सिया मग्गारम्मणा,

सिया भग्गहेतुका, सिया भग्गाधिपतिनो, सिया न वत्तव्वा - "भग्गारम्मणा" ति पि, "भग्गहेतुका" ति पि, "भग्गाधिपतिनो" ति पि ।

३४. पञ्चायतना सिया उप्पन्ना, सिया उप्पादिनो, न वत्तव्वा - "अनुप्पन्ना" ति । सद्दायतनं सिया उप्पन्नं, सिया अनुप्पन्नं, न वत्तव्वं - "उप्पादी" ति । पञ्चायतना सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, सिया 5 उप्पादिनो । धम्मायतनं सिया उप्पन्नं, सिया अनुप्पन्नं, सिया उप्पादि, सिया न वत्तव्वं - "उप्पन्न" ति पि, "अनुप्पन्न" ति पि, "उप्पादी" ति पि ।

३५. एकादसायतना सिया अतीता, सिया अनागता, सिया पञ्चुप्पन्ना । धम्मायतनं सिया अतीतं, सिया अनागतं, सिया पञ्चुप्पन्नं, 10 सिया न वत्तव्वं - "अतीतं" ति पि, "अनागत" ति पि, "पञ्चुप्पन्नं" ति पि ।

३६. दसायतना अनारम्मणा । द्वायतना सिया अतीतारम्मणा, सिया अनागतारम्मणा, सिया पञ्चुप्पन्नारम्मणा, सिया न वत्तव्वा - 15 "अतीतारम्मणा" ति पि, "अनागतारम्मणा" ति पि, "पञ्चुप्पन्नारम्मणा" ति पि; सिया अज्झत्ता, सिया वहिद्धा, सिया अज्झत्तवहिद्धा ।

३७. दसायतना अनारम्मणा । द्वायतना सिया अज्झत्तारम्मणा, सिया वहिद्धारम्मणा, सिया अज्झत्तवहिद्धारम्मणा, सिया न वत्तव्वा - 20 "अज्झत्तारम्मणा" ति पि, "वहिद्धारम्मणा" ति पि, "अज्झत्तवहिद्धारम्मणा" ति पि ।

३८. रूपायतनं सनिदस्सनसप्पटिघं । नवायतना अनिदस्सनसप्पटिघा । द्वायतना अनिदस्सनसप्पटिघा ।

२. दुक्कमातिकानुक्कमेन

(१)

३९. एकादसायतना न हेतू । धम्मायतनं सिया हेतु, सिया न हेतु ।

४०. दसायतना अहेतुका । द्वायतना सिया सहेतुका, सिया 25 अहेतुका ।

४१. दसायतना हेतुविष्युत्ता । द्वायतना सिया हेतुसम्पयुत्ता,
सिया हेतुविष्युत्ता ।

B. 77

४२. दसायतना न वत्तव्वा - "हेतू चेव सहेतुका चा" ति पि,
"सहेतुका चेव न च हेतू" ति पि । मनायतनं न वत्तव्वं - "हेतु चेव
5 सहेतुकं चा" ति, सिया सहेतुकं चेव न च हेतु, सिया न वत्तव्वं - "सहे-
तुकं चेव न च हेतू" ति । धम्मायतनं सिया हेतु चेव सहेतुकं च, सिया
सहेतुकं चेव न च हेतु, सिया न वत्तव्वं - "हेतु चेव सहेतुकं चा" ति पि,
"सहेतुकं चेव न च हेतू" ति पि ।

४३. दसायतना न वत्तव्वा - "हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता चा" ति
10 पि, "हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू" ति पि । मनायतनं न वत्तव्वं - "हेतु
चेव हेतुसम्पयुत्तं चा" ति, सिया हेतुसम्पयुत्तं चेव न च हेतु, सिया न
वत्तव्वं - "हेतुसम्पयुत्तं चेव न च हेतू" ति । धम्मायतनं सिया हेतु चेव
हेतुसम्पयुत्तं च, सिया हेतुसम्पयुत्तं चेव न च हेतु, सिया न वत्तव्वं - "हेतु
चेव हेतुसम्पयुत्तं चा" ति पि, "हेतुसम्पयुत्तं चेव न च हेतू" ति पि ।

15 ४४. दसायतना न हेतू अहेतुका । मनायतनं सिया न हेतु
सहेतुकं, सिया न हेतु अहेतुकं । धम्मायतनं सिया न हेतु सहेतुकं, सिया न
हेतु अहेतुकं, सिया न वत्तव्वं - "न हेतु सहेतुकं" ति पि, "न हेतु अहेतुकं"
ति पि ।

(२)

४५. एकादसायतना सप्पच्चया । धम्मायतनं सिया सप्पच्चयं,
20 सिया अप्पच्चयं ।

४६. एकादसायतना सद्दता । धम्मायतनं सिया सद्दतं,
मिया अप्पद्दतं ।

४७. स्यायतनं गनिदस्मनं । एकादसायतना अनिदस्मना ।

४८. दसायतना मप्पटिषा । द्वायतना अप्पटिषा ।

R. 76

25 ४९. दसायतना स्या । मनायतनं अप्परुपं । धम्मायतनं सिया
स्यं, मिया अप्परुपं ।

५०. दसायतना लोकिया । द्वायतना मिया लोकिया, सिया
लोकिया; तेननि विच्छेव्वा, तेननि न विच्छेव्वा ।

(३)

५१. एकादसायतना नो आसवा । धम्मायतनं सिया आसवो,
सिया नो आसवो ।

५२. दसायतना सासवा । द्वायतना सिया सासवा, सिया
अनासवा ।

५३. दसायतना आसवविप्पयुत्ता । द्वायतना सिया आसव- 5
सम्पयुत्ता, सिया आसवविप्पयुत्ता ।

५४. दसायतना न वत्तब्बा - "आसवा चेव सासवा-चा" ति,
"सासवा चेव नो च आसवा" । मनायतनं न वत्तब्बं - "आसवो चेव
सासवं चा" ति, सिया सासवं चेव नो च आसवो, सिया न वत्तब्बं - "सासवं
चेव नो च आसवो" ति । धम्मायतनं सिया आसवो चेव सासवं च, 10
सिया सासवं-चेव नो च आसवो, सिया न वत्तब्बं - "आसवो चेव
सासवं चा" ति पि, "सासवं चेव नो च आसवो" ति पि ।

B. 78

५५. दसायतना न वत्तब्बा - "आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता
चा" ति पि, "आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवा" ति पि । मनायतनं
न वत्तब्बं - "आसवो चेव आसवसम्पयुत्तं चा" ति, सिया आसवसम्पयुत्तं 15
चेव नो च आसवो, सिया न वत्तब्बं - "आसवसम्पयुत्तं चेव नो च आसवो"
ति । धम्मायतनं सिया आसवो चेव आसवसम्पयुत्तं च, सिया आसव-
सम्पयुत्तं चेव नो च आसवो, सिया न वत्तब्बं - "आसवो चेव आसव-
सम्पयुत्तं चा" ति पि, "आसवसम्पयुत्तं चेव नो च आसवो" ति पि ।

५६. दसायतना आसवविप्पयुत्तसासवा । द्वायतना सिया 20
आसवविप्पयुत्तसासवा, सिया आसवविप्पयुत्तअनासवा, सिया न वत्तब्बा
- "आसवविप्पयुत्तसासवा" ति पि, "आसवविप्पयुत्तअनासवा"
ति पि ।

(४)

५७. एकादसायतना नो संयोजना । धम्मायतनं सिया संयो-
जनं, सिया नो संयोजनं ।

25

५८. दसायतना संयोजनिया । द्वायतना सिया संयोजनिया,
सिया असंयोजनिया ।

५६. दसायतना संयोजनविप्पयुत्ता । द्वायतना सिया संयोजन-
सम्पयुत्ता, सिया संयोजनविप्पयुत्ता ।

६०. दसायतना न वत्तव्वा - "संयोजना चेव संयोजनिया चा"
ति, संयोजनिया चेव नो च संयोजना । मनायतनं न वत्तव्वं - "संयोजनं
5 चेव संयोजनियं चा" ति, सिया संयोजनियं चेव नो च संयोजनं, सिया न
वत्तव्वं - "संयोजनियं चेव नो च संयोजनं" ति । धम्मायतनं सिया
संयोजनं चेव संयोजनियं च, सिया संयोजनियं चेव नो च संयोजनं, सिया
न वत्तव्वं - "संयोजनं चेव संयोजनियं चा" ति पि, "संयोजनियं चेव
नो च संयोजनं" ति पि ।

R 77 10 ६१. दसायतना न वत्तव्वा - "संयोजना चेव संयोजनसम्पयुत्ता
चा" ति पि, "संयोजनसम्पयुत्ता चेव नो च संयोजना" ति पि । मनायतनं
न वत्तव्वं - "संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुत्ता चा" ति, सिया संयोजन-
सम्पयुत्तं चेव नो च संयोजनं, सिया न वत्तव्वं - "संयोजनसम्पयुत्तं चेव
नो च संयोजनं" ति । धम्मायतनं सिया संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुत्तं
15 च, सिया संयोजनसम्पयुत्तं चेव नो च संयोजनं, सिया न वत्तव्वं - "संयो-
जनं चेव संयोजनसम्पयुत्तं चा" ति पि, "संयोजनसम्पयुत्तं चेव नो च
संयोजनं" ति पि ।

B. 79 20 ६२. दसायतना संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया । द्वायतना
सिया संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया, सिया संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया,
सिया न वत्तव्वा - "संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया" ति पि, "संयोजन-
विप्पयुत्तसंयोजनिया" ति पि ।

(५)

६३. एकादसायतना नो गन्था । धम्मायतनं सिया गन्थो,
सिया नो गन्थो ।

६४ दसायतना गन्थनिया । द्वायतना सिया गन्थनिया, सिया
25 अगन्थनिया ।

६५. दसायतना गन्थविप्पयुत्ता । द्वायतना सिया गन्थसम्प-
युत्ता, सिया गन्थविप्पयुत्ता ।

६६. दसायतना न वत्तव्वा - "गन्था चेव गन्थनिया चा" ति,

गन्थनिया चैव नो च गन्था । मनायतनं न वत्तव्वं - “गन्थो चैव गन्थनियं चा” ति, सिया गन्थनियं चैव नो च गन्थो, सिया न वत्तव्वं - “गन्थनियं चैव नो च गन्थो” ति । धम्मायतनं सिया गन्थो चैव गन्थनियं च, सिया गन्थनियं चैव नो च गन्थो, सिया न वत्तव्वं - “गन्थो चैव गन्थनियं चा” ति पि, “गन्थनियं चैव नो च गन्थो” ति पि । 5

६७. दसायतना न वत्तव्वा - “गन्था चैव गन्थसम्पयुत्ता चा” ति पि, “गन्थसम्पयुत्ता चैव नो च गन्था” ति पि । मनायतनं न वत्तव्वं - “गन्थो चैव गन्थसम्पयुत्तं चा” ति, सिया गन्थसम्पयुत्तं चैव नो च गन्थो, सिया न वत्तव्वं - “गन्थसम्पयुत्तं चैव नो च गन्थो” ति । धम्मायतनं सिया गन्थो चैव गन्थसम्पयुत्तं च, सिया गन्थसम्पयुत्तं चैव नो च गन्थो, सिया न वत्तव्वं - “गन्थो चैव गन्थसम्पयुत्तं चा” ति पि, “गन्थसम्पयुत्तं चैव नो च गन्थो” ति पि । 10

६८ दसायतना गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया । द्वायतना सिया गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया, सिया गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया, सिया न वत्तव्वा - “गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया” ति पि, “गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया” ति पि । 15

(६-८)

६९. एकादसायतना नो ओघा पे० नो योगा पे०. नो नीवरणा । धम्मायतनं सिया नीवरणं, सिया नो नीवरणं ।

७०. दसायतना नीवरणिया । द्वायतना सिया नीवरणिया, सिया अनीवरणिया । R. 78

७१ दसायतना नीवरणविप्पयुत्ता । द्वायतना सिया नीवरण- सम्पयुत्ता, सिया नीवरणविप्पयुत्ता । 20

७२. दसायतना न वत्तव्वा - “नीवरणा चैव नीवरणिया चा” ति, नीवरणिया चैव नो च नीवरणा । मनायतनं न वत्तव्वं - “नीवरणं चैव नीवरणियं चा” ति, सिया नीवरणियं चैव नो च नीवरणं, सिया न वत्तव्वं - “नीवरणियं चैव नो च नीवरणं” ति । धम्मायतनं सिया नीवरणं चैव नीवरणियं च, सिया नीवरणियं चैव नो च नीवरणं, सिया न वत्तव्वं - “नीवरणं चैव नीवरणियं चा” ति पि, “नीवरणियं चैव नो च नीवरणं” ति पि । 25 B 80

७३. दसायतना न वत्तव्वा - "नीवरणा च्चैव नीवरणसम्पयुत्ता चा" ति पि, "नीवरणसम्पयुत्ता च्चैव नो च नीवरणा" ति पि । मनायतनं न वत्तव्वं - "नीवरणं च्चैव नीवरणसम्पयुत्तं चा" ति, सिया नीवरण-सम्पयुत्तं च्चैव नो च नीवरणं, सिया न वत्तव्वं - "नीवरणसम्पयुत्तं च्चैव नो च नीवरणं" ति । धम्मायतनं सिया नीवरणं च्चैव नीवरणसम्पयुत्तं च्च, सिया नीवरणसम्पयुत्तं च्चैव नो च नीवरणं, सिया न वत्तव्वं - "नीवरणं च्चैव नीवरणसम्पयुत्तं चा" ति पि, "नीवरणसम्पयुत्तं च्चैव नो च नीवरणं" ति पि ।

७४. दसायतना नीवरणविप्पयुत्तनीवरणिया । द्वायतना सिया नीवरणविप्पयुत्तनीवरणिया, सिया नीवरणविप्पयुत्तअनीवरणिया, सिया न वत्तव्वा - "नीवरणविप्पयुत्तनीवरणिया" ति पि, "नीवरणविप्पयुत्तअनीवरणिया" ति पि ।

(६)

७५. एकादसायतना नो परामासा । धम्मायतनं सिया परामासो, सिया नो परामासो ।

७६. दसायतना परामट्ठा । द्वायतना सिया परामट्ठा, सिया अपरामट्ठा ।

७७. दसायतना परामासविप्पयुत्ता । मनायतनं सिया परामाससम्पयुत्तं, सिया परामासविप्पयुत्तं । धम्मायतनं सिया परामाससम्पयुत्तं, सिया परामासविप्पयुत्तं, सिया न वत्तव्वं - "परामाससम्पयुत्तं" ति पि, "परामासविप्पयुत्तं" ति पि ।

७८. दसायतना न वत्तव्वा - "परामासा च्चैव परामट्ठा चा" ति, "परामट्ठा च्चैव नो च परामासा" । मनायतनं न वत्तव्वं - "परामासो च्चैव परामट्ठं चा" ति, सिया परामट्ठं च्चैव नो च परामासो, सिया न वत्तव्वं - "परामट्ठं च्चैव नो च परामासो" ति । धम्मायतनं सिया परामासो च्चैव परामट्ठं च्च, सिया परामट्ठं च्चैव नो च परामासो, सिया न वत्तव्वं - "परामासो च्चैव परामट्ठं चा" ति पि, "परामट्ठं च्चैव नो च परामासो" ति पि ।

७९. दसायतना परामासविप्पयुत्तपरामट्ठा । द्वायतना सिया

परामासविष्ययुत्तपरामद्धा, सिया परामासविष्ययुत्तअपरामद्धा, सिया न वत्तव्वा - "परामासविष्ययुत्तपरामद्धा" ति पि, "परामासविष्ययुत्त-अपरामद्धा" ति पि ।

R 79

(१०)

८० दसायतना अनारम्मणा । मनायतन सारम्मण । धम्मा-यतन सिया सारम्मण, सिया अनारम्मण ।

5
2

८१ मनायतन चित्त । एकादसायतना नो चित्ता ।

८२ एकादसायतना अचेतसिका । धम्मायतन सिया चेत-सिक, सिया अचेतसिक ।

८३ दसायतना चित्तविष्ययुत्ता । धम्मायतन सिया चित्त-सम्पयुत्त, सिया चित्तविष्ययुत्त । मनायतन न वत्तव्व - "चित्तेन सम्पयुत्त" ति पि, "चित्तेन विष्ययुत्त" ति पि ।

10

61 B 81

८४ दसायतना चित्तविससद्धा । धम्मायतन सिया चित्त-ससद्ध, सिया चित्तविससद्ध । मनायतन न वत्तव्व - "चित्तेन ससद्ध" ति पि, "चित्तेन विससद्ध" ति पि ।

८५ द्वायतना नो चित्तसमुद्धाना । द्वायतना सिया चित्त-समुद्धाना, सिया नो चित्तसमुद्धाना ।

15

८६ एकादसायतना नो चित्तसहभुनो । धम्मायतन सिया चित्तसहभू, सिया नो चित्तसहभू ।

.1

८७ एकादसायतना नो चित्तानुपरिवत्तिनो । धम्मायतन सिया चित्तानुपरिवत्ति, सिया नो चित्तानुपरिवत्ति ।

20

८८ एकादसायतना नो चित्तससद्धसमुद्धाना । धम्मायतन सिया चित्तससद्धसमुद्धान, सिया नो चित्तससद्धसमुद्धान ।

८९ एकादसायतना नो चित्तससद्धसमुद्धानसहभुनो । धम्मा-यतन सिया चित्तससद्धसमुद्धानसहभू, सिया नो चित्तससद्धसमुद्धानसहभू ।

९० एकादसायतना नो चित्तससद्धसमुद्धानानुपरिवत्तिनो । धम्मायतन सिया चित्तससद्धसमुद्धानानुपरिवत्ति, सिया नो चित्तससद्ध-समुद्धानानुपरिवत्ति ।

25

(११)

६१. छायातना अञ्जत्तिका । छायातना वाहिरा ।

६२. नवायतना उपादा । द्वायतना नो उपादा । धम्मायतनं सिया उपादा, सिया नो उपादा ।

६३. पञ्चायतना उपादिन्ना । सहायतनं अनुपादिन्नं । छाया-
5 तना सिया उपादिन्ना, सिया अनुपादिन्ना ।

६४. एकादसायतना नो उपादाना । धम्मायतनं सिया उपादानं, सिया नो उपादानं ।

६५. दसायतना उपादानिया । द्वायतना सिया उपादानिया, सिया अनुपादानिया ।

६६. दसायतना उपादानविप्पयुत्ता । द्वायतना सिया उपादानसम्पयुत्ता, सिया उपादानविप्पयुत्ता ।

६७. दसायतना न वत्तब्बा - "उपादाना चैव उपादानिया चा" ति, उपादानिया चैव नो च उपादाना । मनायतनं न वत्तब्बं - "उपादानं चैव उपादानियं चा" ति, सिया उपादानियं चैव नो च उपादानं, सिया न वत्तब्बं - "उपादानियं चैव नो च उपादान" ति । धम्मायतनं सिया उपादानं चैव उपादानियं च, सिया उपादानियं चैव नो च उपादानं, सिया न वत्तब्बं - "उपादानं चैव उपादानियं चा" ति पि, "उपादानियं चैव नो च उपादानं" ति पि ।

६८. दसायतना न वत्तब्बा - "उपादाना चैव उपादानसम्पयुत्ता चा" ति पि, "उपादानसम्पयुत्ता चैव नो च उपादाना" ति पि । मनायतनं न वत्तब्बं - "उपादानियं चैव उपादानसम्पयुत्तं चा" ति, सिया उपादानसम्पयुत्तं चैव नो च उपादानं, सिया न वत्तब्बं - "उपादानसम्पयुत्तं चैव नो च उपादानं" ति । धम्मायतनं सिया उपादानं चैव उपादानसम्पयुत्तं च, सिया उपादानसम्पयुत्तं चैव नो च उपादानं, सिया न वत्तब्बं - "उपादानं चैव उपादानसम्पयुत्तं चा" ति पि, "उपादानसम्पयुत्तं चैव नो च उपादानं" ति पि ।

६९. दसायतना उपादानविप्पयुत्तउपादानिया । द्वायतना

सिया उपादानसम्पयुत्तउपादानिया', सिया उपादानविष्ययुत्तअनुपादानिया, सिया न वत्तव्वा - "उपादानविष्ययुत्तउपादानिया" ति पि, "उपादानविष्ययुत्तअनुपादानिया" ति पि ।

(१२)

१००. एकादसायतना नो किलेसा । धम्मायतनं सिया किलेसो, सिया नो किलेसो ।

१०१. दसायतना सङ्किलेसिका । द्वायतना सिया सङ्किलेसिका, सिया असङ्किलेसिका ।

१०२. दसायतना असङ्किलिट्ठा । द्वायतना सिया सङ्किलिट्ठा, सिया असङ्किलिट्ठा ।

१०३. दसायतना किलेसविष्ययुत्ता । द्वायतना सिया किलेस- 10 सम्पयुत्ता, सिया किलेसविष्ययुत्ता ।

१०४. दसायतना न वत्तव्वा - "किलेसा चैव सङ्किलेसिका चा" ति, "सङ्किलेसिका चैव नो च किलेसा" । मनायतनं न वत्तव्वं - "किलेसो चैव सङ्किलेसिकं चा" ति, सिया सङ्किलेसिकं चैव नो च किलेसो, सिया न वत्तव्वं - "सङ्किलेसिकं चैव नो च किलेसो" ति । धम्मायतनं 15 सिया किलेसो चैव सङ्किलेसिकं च, सिया सङ्किलेसिकं चैव नो च किलेसो, सिया न वत्तव्वं - "किलेसो चैव सङ्किलेसिकं चा" ति पि, "सङ्किलेसिकं चैव नो च किलेसो" ति पि ।

१०५. दसायतना न वत्तव्वा - "किलेसा चैव सङ्किलिट्ठा चा" ति पि, "सङ्किलिट्ठा चैव नो च किलेसा" ति पि । मनायतनं न वत्तव्वं - 20 "किलेसो चैव सङ्किलिट्ठं चा" ति, सिया सङ्किलिट्ठं चैव नो च किलेसो, सिया न वत्तव्वं - "सङ्किलिट्ठं चैव नो च किलेसो" ति । धम्मायतनं सिया किलेसो चैव सङ्किलिट्ठं च, सिया सङ्किलिट्ठं चैव नो च किलेसो, सिया न वत्तव्वं - "किलेसो चैव सङ्किलिट्ठं चा" ति पि, "सङ्किलिट्ठं चैव नो च किलेसो" ति पि ।

१०६. दसायतना न वत्तव्वा - "किलेसा चैव किलेससम्पयुत्ता] चा" ति पि, "किलेससम्पयुत्ता चैव नो च किलेसा" ति पि । मनायतनं

न वत्तव्वं - "किलेसो चेव किलेससम्पयुत्तं चा" ति, सिया किलेससम्पयुत्तं
 चेव नो च किलेसो, सिया न वत्तव्वं - "किलेससम्पयुत्तं चेव नो च
 किलेसो" ति । धम्मायतनं सिया किलेसो चेव किलेससम्पयुत्तं च,
 सिया किलेससम्पयुत्तं चेव नो च किलेसो, सिया न वत्तव्वं - "किलेसो
 5 चेव किलेससम्पयुत्तं चा" ति पि, "किलेससम्पयुत्तं चेव नो च किलेसो"
 ति पि ।

B. 83

c

१०७. दसायतना किलेसविप्पयुत्तसङ्घिलेसिका । द्वायतना सिया
 किलेसविप्पयुत्तसङ्घिलेसिका, सिया किलेसविप्पयुत्तसङ्घिलेसिका,
 सिया न वत्तव्वा - "किलेसविप्पयुत्तसङ्घिलेसिका" ति पि, "किलेस-
 10 विप्पयुत्तसङ्घिलेसिका" ति पि ।

R. 81

(१३)

१०८. दसायतना न दस्सनेन पहातव्वा । द्वायतना सिया
 दस्सनेन पहातव्वा, सिया न दस्सनेन पहातव्वा ।

१०९. दसायतना न भावनाय पहातव्वा । द्वायतना सिया
 भावनाय पहातव्वा, सिया न भावनाय पहातव्वा ।

११०. दसायतना न दस्सनेन पहातव्वहेतुका । द्वायतना सिया
 दस्सनेन पहातव्वहेतुका, सिया न दस्सनेन पहातव्वहेतुका ।

१११. दसायतना न भावनाय पहातव्वहेतुका । द्वायतना सिया
 भावनाय पहातव्वहेतुका, सिया न भावनाय पहातव्वहेतुका ।

११२. दसायतना अवितक्का । द्वायतना सिया सवितक्का,
 20 सिया अवितक्का ।

११३. दसायतना अविचारा । द्वायतना सिया सविचारां,
 सिया अविचारा ।

११४. दसायतना अप्पीतिका । द्वायतना सिया सप्पीतिका,
 सिया अप्पीतिका ।

११५. दसायतना न पीतिसहगता । द्वायतना सिया पीति-
 सहगता, सिया न पीतिसहगता ।

११६. दसायतना न सुखसहगता । द्वायतना सिया सुख-
 सहगता, सिया न सुखसहगता ।

c25

११७. दसायतना न उपेक्खासहगता । द्वायतना सिया उपेक्खा-
सहगता, सिया न उपेक्खासहगता ।

११८. दसायतना कामावचरा । द्वायतना सिया कामावचरा,
सिया न कामावचरा ।

११९. दसायतना न रूपावचरा । द्वायतना सिया रूपावचरा, 5
सिया न रूपावचरा ।

१२०. दसायतना न अरूपावचरा । द्वायतना सिया अरूपा-
वचरा, सिया न अरूपावचरा ।

१२१. दसायतना परियापन्ना । द्वायतना सिया परियापन्ना,
सिया अपरियापन्ना । 10

१२२. दसायतना अनिय्यानिका । द्वायतना सिया निय्यानिका,
सिया अनिय्यानिका ।

१२३. दसायतना अनियता । द्वायतना सिया नियता, सिया
अनियता ।

१२४. दसायतना सज्जतरा । द्वायतना सिया सज्जतरा, सिया 15
अनुत्तरा ।

१२५. दसायतना अरणा । द्वायतना सिया सरणा, सिया
अरणा ति ।

पञ्हापुच्छकं ।

आयतनविभङ्गो निद्वितो ।

३. धातुविभङ्गो

§ १. सुतन्तभाजनीयं

१. पथवीधातु आदि

१. छ धातुयो - पथवीधातु, आपोधातु, तेजोधातु, वायोधातु, आकासधातु, विञ्जाणधातु ।

२. तत्थ कतमा पथवीधातु ?

पथवीधातुद्वयं - अत्यि अञ्जत्तिका, अत्यि वाहिरा ।

७1⁵

तत्थ कतमा अञ्जत्तिका पथवीधातु ?

यं अञ्जत्तं पच्चत्तं कक्खळं खरिगतं कक्खळत्तं कक्खळभावो अञ्जत्तं उपादिन्नं, सेय्यथीदं^१ - केसा लोमा नखा दन्ता तच्चो मंसं न्हाह^२ अट्ठि^३ अट्ठिमिञ्जं^४ वक्कं हृदय यकनं किलोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं, यं वा पनञ्जं पि अत्यि अञ्जत्तं पच्चत्तं कक्खळं खरिगतं कक्खळत्तं कक्खळभावो अञ्जत्तं उपादिन्नं - अयं वुच्चति 'अञ्जत्तिका पथवीधातु' ।

10

८1

तत्थ कतमा वाहिरा पथवीधातु ?

15

यं वाहिरं कक्खळं खरिगतं कक्खळत्तं कक्खळभावो वहिद्धा अनुपादिन्नं, सेय्यथीदं - अयो लोहं तिपु सीसं सज्जं^५ मुत्ता मणि वेळुरियो सङ्घो सिला पवाळं^६ रजतं जातरूपं लोहितङ्को^७ मसारगल्ल तिणं कट्ठं सक्खरा कठलं भूमि पासाणो पच्चतो, यं वा पनञ्जं पि अत्यि वाहिरं कक्खळं खरिगतं कक्खळत्तं कक्खळभावो वहिद्धा अनुपादिन्नं - अयं वुच्चति 'वाहिरा पथवीधातु' ।

20

१ सेय्यथिद - म०, एवमुपरि पि । २ न्हाह - सी०, न्हाह - स्या०, रो० ।

३ अट्ठि - स्या०, रो० । ४ अट्ठिमिञ्जा - सी०, रो० । ५ सज्जु - स्या०, रो० ।

६ पवाळं - सी० । ७ लोहितङ्को - स्या० । ८ कथला - स्या०, रो० ।

या च अज्जत्तिका पयवीधातु या च बाहिरा पयवीधातु,
तदेकज्जं अभिसञ्जूहित्वा अभिसत्तिपित्वा - अयं वुच्चति
“पयवीधातु” ।

३. तत्तय कतमा आपोधातु ?

R. P.]

आपोधातुद्वयं - अत्थि अज्जत्तिका, अत्थि बाहिरा ।

5

तत्तय कतमा अज्जत्तिका आपोधातु ?

यं अज्जत्तं पच्चत्तं आपो आपोगतं मिनेहो^१ सिनेहगतं^२
बन्धनत्तं रूपस्स अज्जत्तं उपादिन्नं, सेय्ययीदं - पित्तं
सेम्हं पुव्वो लोहितं सेदो मेदो अस्सु वसा रोट्ठो^३
सिङ्घाणिका^४ लमिका मुत्तं, यं वा पनञ्जं पि अत्थि 10
अज्जत्तं पच्चत्तं आपो आपोगतं मिनेहो मिनेहगतं
बन्धनत्तं रूपस्स अज्जत्तं उपादिन्नं - अयं वुच्चति
'अज्जत्तिका आपोधातु' ।

R. B.]

तत्तय कतमा बाहिरा आपोधातु ?

यं बाहिरं आपो आपोगतं मिनेहो मिनेहगतं बन्धनत्तं 15
रूपस्स बहिद्धा अनुपादिन्नं, सेय्ययीदं - मूलरसो
सन्धरसो त्तररसो पत्तरसो पुष्कररसो फलरसो गीरं
दधि सप्पि^५ नवनीतं तेलं मधु फाणितं भुम्मानि वा
उदकानि अन्तलिकम्मानि वा, यं वा पनञ्जं पि अत्थि
बाहिरं आपो आपोगतं मिनेहो सिनेहगतं बन्धनत्तं 20
रूपस्स बहिद्धा अनुपादिन्नं - अयं वुच्चति 'बाहिरा
आपोधातु' ।

या च अज्जत्तिका आपोधातु या च बाहिरा आपोधातु,
तदेकज्जं अभिसञ्जूहित्वा अभिसत्तिपित्वा - अयं वुच्चति
“आपोधातु” ।

25

४. तत्तय कतमा तेजोधातु ?

तेजोधातुद्वयं - अत्थि अज्जत्तिका, अत्थि बाहिरा ।

तत्तय कतमा अज्जत्तिका तेजोधातु ?

१-१. स्नेहो स्नेहगतं - मी०, ग्या० । २. मेदो - मी०, ग्या०, रो० । ३. सिङ्घा-
निका - मी० । ४. लमी - मी० ।

यं अज्ज्ञत्तं पच्चत्तं तेजो तेजोगतं उस्मा उस्मागतं
उसुमं उसुमगतं अज्ज्ञत्तं उपादिन्नं, सेय्यथीदं - येन
च सन्तप्पति येन च जीरीयति^१ येन च परिदग्धति^२ येन
च असितपीतखायितसायितं सम्मा परिणामं गच्छति,
यं वा पनञ्जं पि अत्थि अज्ज्ञत्तं पच्चत्तं तेजो तेजोगतं
उस्मा उस्मागतं उसुमं उसुमगतं अज्ज्ञत्तं उपादिन्नं -
अयं वुच्चति 'अज्ज्ञत्तिका तेजोधातु' ।

तत्थ कतमा वाहिरा तेजोधातु ?

यं वाहिरं तेजो तेजोगतं उस्मा उस्मागतं उसुमं
उसुमगतं वहिद्धा अनुपादिन्नं, सेय्यथीदं - कट्ठग्गि
पलालग्गि^३ तिणग्गि गोमयग्गि थुसग्गि सङ्कारग्गि
इन्दग्गि अग्गिसन्तापो सुरियसन्तापो^४ कट्ठसन्निचय-
सन्तापो तिणसन्निचयसन्तापो धञ्जसन्निचयसन्तापो
भण्डसन्निचयसन्तापो^५, यं वा पनञ्जं पि अत्थि वाहिरं
तेजो तेजोगतं उस्मा उस्मागतं उसुमं उसुमगतं वहिद्धा
अनुपादिन्नं - अयं वुच्चति 'वाहिरा तेजोधातु' ।

या च अज्ज्ञत्तिका तेजोधातु या च वाहिरा तेजोधातु, तदेकज्ज्ञं
अभिसञ्चूहित्वा अभिसङ्घिपित्वा - अयं वुच्चति "तेजोधातु" ।

५. तत्थ कतमा वायोधातु ?

वायोधातुद्वयं - अत्थि अज्ज्ञत्तिका, अत्थि वाहिरा ।

तत्थ कतमा अज्ज्ञत्तिका वायोधातु ?

यं अज्ज्ञत्तं पच्चत्तं वायो वायोगतं थम्भितत्तं रूपस्स
अज्ज्ञत्तं उपादिन्नं, सेय्यथीदं - उद्धङ्गमा वाता अधोगमा
वाता कुच्छिसया वाता कोट्टासया^१ वाता अङ्ग-
मङ्गानुसारिनो वाता सत्थकवाता खुरकवाता उप्प-
लकवाता अस्सासो पस्सासो इति^२ वा^३, यं वा पनञ्जं
पि अत्थि अज्ज्ञत्तं पच्चत्तं वायो वायोगतं थम्भितत्तं

१. जीरति - स्या० । २. परिदग्धति - स्या० । ३. सकट्टिकग्गि - सी०, सकलिवग्गि
- स्या० । ४. सुरियसन्तापो - म०, एवमुपरि पि । ५. भस्मासन्निचयसन्तापो - स्या०,
रो० । ६. कोट्टसया - स्या०, रो० । ७-७ स्या०, रो० पोत्थेनेसु नत्थि ।

रूपस्स अज्झत्त उपादिन्न - अय वुच्चति 'अज्झत्तिका वायोधातु' ।

तत्थ कतमा वाहिरा वायोधातु ?

य वाहिर वायो वायोगत्त थम्भितत्त रूपस्स वहिद्धा
अनुपादिन्न, सेय्यथीद - पुरत्थिमा वाता पच्छिमा 5
वाता उत्तरा वाता दक्खिणा वाता सरजा वाता अरजा
वाता सीता वाता उण्हा वाता परित्ता वाता अधिमत्ता
वाता काळवाता^१ वेरम्भवाता पक्खवाता सुपण्णवाता
तालवण्टवाता विधूपनवाता, य वा पनञ्ज पि अत्थि
वाहिर वायो वायोगत्त थम्भितत्त रूपस्स वहिद्धा 10
अनुपादिन्न - अय वुच्चति 'वाहिरा वायोधातु' ।

या च अज्झत्तिका वायोधातु या च वाहिरा वायोधातु, तदेकज्झ
अभिसञ्जूहित्वा अभिसङ्घिपित्वा - अय वुच्चति "वायोधातु" ।

६ तत्थ कतमा आकासधातु ?

आकासधातुद्वय - अत्थि अज्झत्तिका, अत्थि वाहिरा । 15

तत्थ कतमा अज्झत्तिका आकासधातु ?

य अज्झत्त पच्चत्त आकासो आकासगत अघ अघगत
विवरो विवरगत असम्फुट्ट मसलोहितेहि अज्झत्त
उपादिन्न, सेय्यथीद - वण्णच्छिद्द नासच्छिद्द मुखद्वार,
येन च असितपीतखायितसायित अज्झोहरति, यत्थ 20
च असितपीतखायितसायित सन्तिट्ठति, येन च असित-
पीतखायितसायित अधोभाग निक्खमति, य वा
पनञ्ज पि अत्थि अज्झत्त पच्चत्त आकासो आकासगत
अघ अघगत विवरो विवरगत असम्फुट्ट मसलोहितेहि
अज्झत्त उपादिन्न - अय वुच्चति 'अज्झत्तिका 25
आकासधातु' ।

तत्थ कतमा वाहिरा आकासधातु ?

य वाहिर आकासो आकासगत अघ अघगत विवरो

विवरगतं असम्फुटं चतूहि महाभूतेहि वहिद्वा अनु-
पादिन्नं - अयं वुच्चति 'वाहिरा आकासघातु' ।

या च अज्झत्तिका आकासघातु या च वाहिरा आकासघातु,
तदेकज्झं अभिसञ्जूहित्वा अभिसङ्घिपित्वा - अयं वुच्चति "आकास-
5 घातु" ।

७. तत्थ कतमा विज्जाणघातु ?

चक्खुविज्जाणघातु, सोतविज्जाणघातु, घानविज्जाणघातु,
जिह्वाविज्जाणघातु, कायविज्जाणघातु, मनोविज्जाणघातु - अयं
वुच्चति "विज्जाणघातु" ।

10 इमा छ धातुयो ।

२. सुखघातु ... अविज्जाघातु

८. अपरा पि छ धातुयो - सुखघातु, दुक्खघातु, सोमनस्स-
घातु, दोमनस्सघातु, उपेक्खाघातु, अविज्जाघातु ।

९. तत्थ कतमा सुखघातु ?

यं कायिकं सातं कायिकं सुखं कायसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं
15 कायसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "सुखघातु" ।

१०. तत्थ कतमा दुक्खघातु ?

यं कायिकं असातं कायिकं दुक्खं कायसम्फस्सजं असातं दुक्खं
वेदयितं कायसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - अयं वुच्चति "दुक्ख-
घातु" ।

20 ११. तत्थ कतमा सोमनस्सघातु ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं
चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "सोमनस्सघातु" ।

१२. तत्थ कतमा दोमनस्सघातु ?

यं चेतसिकं असातं चेतमिकं दुक्खं चेतोसम्फस्सजं असातं दुक्खं
25 वेदयितं चेतोसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - अयं वुच्चति
"दोमनस्सघातु" ।

१३. तत्थ कतमा उपेक्खाघातु ?

यं चेतमिकं नेव गात नामातं चेतोसम्फस्सजं अदुक्खममुत्तं

वेदयितं चेतोसम्पस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति "उपेक्खा-
धातु" ।

१४. तत्थ कतमा अविज्जाधातु ?

यं अज्जाणं अदस्सनं अनभिसमयो अननुवोधो असम्बोधो
अप्पटिवेधो असङ्गाहणा अपरियोगाहणा असमपेक्खना अपच्चवेक्खणा 5
अपच्चक्खकम्मं दुम्मेज्झं वाल्यं असम्पजज्झं मोहो पमोहो सम्मोहो
अविज्जा अविज्जोधो अविज्जायोगो अविज्जानुसयो अविज्जापरियुट्ठानं
अविज्जालङ्घी मोहो अकुसलमूलं - अयं वुच्चति "अविज्जाधातु" ।

B ११

R. ११

इमा छ धातुयो ।

३. कामधातु ... अविहिंसाधातु

१५. अपरा पि छ धातुयो - कामधातु, व्यापादधातु, विहिंसा- 10
धातु, नेक्खम्मधातु, अव्यापादधातु, अविहिंसाधातु ।

१६. तत्थ कतमा कामधातु ?

कामपटिसंयुत्तो तक्को वितक्को सङ्कप्पो अप्पना व्यप्पना चेतसो
अभिनिरोपना मिच्छासङ्कप्पो - अयं वुच्चति कामधातु । हेट्ठतो
अवीचिनिरयं परियन्तं करित्वा उपरितो परनिम्मितवसवती देवे अन्तो 15
करित्वा यं एतस्मि अन्तरे एत्थावचरा एत्थ परियापत्ता सन्धधातु-
आयतना रूपा वेदना सज्जा सङ्कारा विज्जाणं - अयं वुच्चति
"कामधातु" ।

१७. तत्थ कतमा व्यापादधातु ?

व्यापादपटिसंयुत्तो तक्को वितक्को पे० मिच्छासङ्कप्पो - 20
अयं वुच्चति "व्यापादधातु" । दससु वा आघातवत्थूसु चित्तस्स आघातो
पटिघातो पटिघं पटिविरोधो कोपो पकोपो सम्पकोपो दोसो पदोसो
सम्पदोसो चित्तस्स व्यापत्ति मनोपदोसो कोधो कुज्झना कुज्झितत्तं दोसो
दुस्सना^१ दुस्सितत्तं^२ व्यापत्ति व्यापज्जना^३ विरोधो पटिविरोधो चण्डिककं
असुरोपो अनत्तमनता चित्तस्स - अयं वुच्चति "व्यापादधातु" । 25

१८. तत्थ कतमा विहिंसाधातु ?

१. रूप - स्या०, रो० । २. आघातवत्थूसु - स्या० । ३. इमना - स्या० ।
४. दूहितत्तं - स्या० । ५. व्यापज्जना व्यापज्जितत्तं - स्या०, रो० ।

... विहिंसापटिसंयुक्तो तक्को वितक्को . पे०... मिच्छासङ्कप्पो
 - अयं वुच्चति "विहिंसाधातु" । इधेकच्चो पाणिना वा लेड्डुना वा
 दण्डेन वा सत्थेन वा रज्जुया वा अञ्जतरञ्जतररेन सत्ते' विहेठेति, या
 एवरूपा हेठना विहेठना हिंसना विहिंसना रोसना विरोसना परूपधातो -
 5 अयं वुच्चति "विहिंसाधातु" ।

१९. तत्थ कतमा नेक्खम्मधातु ?

नेक्खम्मपटिसंयुक्तो तक्को वितक्को ... पे० .. सम्मासङ्कप्पो -
 अयं वुच्चति "नेक्खम्मधातु" । सब्बे पि कुसला धम्मा "नेक्खम्मधातु" ।

२०. तत्थ कतमा अव्यापादधातु ?

B 89 10 अव्यापादपटिसंयुक्तो तक्को वितक्को ... पे०... सम्मासङ्कप्पो -
 अयं वुच्चति "अव्यापादधातु" । या सत्तेसु भेत्ति भेत्तायना, भेत्तापित्तत्तं
 भेत्ताचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "अव्यापादधातु" ।

२१. तत्थ कतमा अविहिंसाधातु ?

R. 87 15 अविहिंसापटिसंयुक्तो तक्को वितक्को सङ्कप्पो अप्पना व्यप्पना
 चेतसो अभिनिरोपना सम्मासङ्कप्पो - अयं वुच्चति "अविहिंसाधातु" ।
 या सत्तेसु करुणा^१ करुणायना^२ करुणापित्तत्तं करुणाचेतोविमुत्ति, - अयं
 वुच्चति "अविहिंसाधातु" ।

इमा छ धातुयो ।

इति इमानि तीणि छक्कानि तदेकञ्च अभिसञ्जूहित्वा अभि-
 20 सङ्घिपित्वा अट्टारस धातुयो होन्ति ।

सुत्तन्तभाजनीयं ।

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

२२. अट्टारस धातुयो - चक्सुधातु, रूपधातु, चक्सुविज्जाण-
 धातु, सोतधातु, महधातु, सोतविज्जाणधातु, धानधातु, गन्धधातु,
 धानविज्जाणधातु, जिब्हाधातु, रसधातु, जिब्हाविज्जाणधातु,
 कायधातु, फोद्वव्वधातु, कायविज्जाणधातु, मनोधातु, धम्मधातु, मनो-
 25 विज्जाणधातु ।

१. या सत्ते - गी० । २-२ करुणायना - ग० ।

२३ तत्थ कतमा चागुधातु ?

य चक्खु चतुन्न महाभूतान उपादाय पसादो पे० मुञ्जो
गामो पेसो - अय वुच्चति "चक्खुधातु" ।

२४ तत्थ कतमा रूपधातु ?

य रूप चतुन्न महाभूतान उपादाय वण्णनिभा पे० रूपधातु ५
पेसा - अय वुच्चति "रूपधातु" ।

२५ तत्थ कतमा चक्खुविज्जाणधातु ?

चक्खु च पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चित्त मनो मानस हृदय
पण्डर मनो मनायतन मनिन्द्रिय विज्जाण विज्जाणक्खन्धो तज्जा-
चक्खुविज्जाणधातु - अय वुच्चति "चक्खुविज्जाणधातु" । 10

२६ तत्थ कतमा सोतधातु ?

य सोत चतुन्न महाभूतान उपादाय पसादो पे० मुञ्जो
गामो पेसो - अय वुच्चति "सोतधातु" ।

B 20

२७ तत्थ कतमा सहधातु ?

यो सहो चतुन्न महाभूतान उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो 15
पे० सहधातु पेसा - अय वुच्चति "सहधातु" ।

२८ तत्थ कतमा सोतविज्जाणधातु ?

सोत च पटिच्च सहो च उप्पज्जति चित्त मनो मानस हृदय पण्डर
मनो मनायतन मनिन्द्रिय विज्जाण विज्जाणक्खन्धो तज्जासोत-
विज्जाणधातु - अय वुच्चति "सोतविज्जाणधातु" । 20

२९ तत्थ कतमा घानधातु ?

य घान चतुन्न महाभूतान उपादाय पसादो पे० मुञ्जो R 28
गामो पेसो - अय वुच्चति "घानधातु" ।

३० तत्थ कतमा गन्धधातु ?

यो गन्धो चतुन्न महाभूतान उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो 25
पे० गन्धधातु पेसा - अय वुच्चति "गन्धधातु" ।

३१ तत्थ कतमा घानविज्जाणधातु ?

घान च पटिच्च गन्धे च उप्पज्जति चित्त मनो मानस हृदय

पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं विञ्जाणं विञ्जाणक्खन्धो तज्जा-
धानविञ्जाणधातु - अयं वुच्चति "धानविञ्जाणधातु" ।

३२. तत्थ कतमा जिह्वाधातु ?

या जिह्वा चतुन्नं महाभूतानं उपादाय पसादो ... पे०... सुञ्जो
5 गामो पेसो - अयं वुच्चति "जिह्वाधातु" ।

३३. तत्थ कतमा रसधातु ?

यो रसो चतुन्नं महाभूतानं उपादाय अनिदस्सनो सप्पटिघो
... पे०... रसधातु पेसा - अयं वुच्चति "रसधातु" ।

३४. तत्थ कतमा जिह्वाविञ्जाणधातु ?

10 जिह्वं च पटिच्च रसे च उप्पज्जति चित्तं मनो मानसं हृदयं
पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं विञ्जाणं विञ्जाणक्खन्धो तज्जा-
जिह्वाविञ्जाणधातु - अयं वुच्चति "जिह्वाविञ्जाणधातु" ।

३५. तत्थ कतमा कायधातु ?

यो कायो चतुन्नं महाभूतानं उपादाय पसादो ... पे०... सुञ्जो
15 गामो पेसो - अयं वुच्चति "कायधातु" ।

३६. तत्थ कतमा फोट्टव्वधातु ?

पथवीधातु ... पे०... फोट्टव्वधातु पेसा - अयं वुच्चति "फोट्टव्व-
धातु" ।

३७. तत्थ कतमा कायविञ्जाणधातु ?

20 कायं च पटिच्च फोट्टव्वे च उप्पज्जति चित्तं मनो मानसं हृदयं
पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं विञ्जाणं विञ्जाणक्खन्धो तज्जा-
कायविञ्जाणधातु - अयं वुच्चति "कायविञ्जाणधातु" ।

३८. तत्थ कतमा मनोधातु ?

चक्खुविञ्जाणधातुया उप्पज्जित्वा निरुद्धसमनन्तरा उप्पज्जति
25 चित्तं मनो मानसं हृदयं पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं विञ्जाणं
विञ्जाणक्खन्धो तज्जामनोधातु; सोतविञ्जाणधातुया ... पे०... धान-
विञ्जाणधातुया ... पे०... जिह्वाविञ्जाणधातुया ... पे०... काय-
विञ्जाणधातुया उप्पज्जित्वा निरुद्धसमनन्तरा उप्पज्जति चित्तं मनो
मानसं हृदयं पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं विञ्जाणं विञ्जाण-

यस्यन्वो तज्जामनोधातु सञ्जघम्मसेषु वा पन पठमममग्राहारो उप्पज्जति^१
चित्त मनो मानम हृदय पण्डर मनो मनायतन मनिन्द्रिय विञ्जाण
विञ्जाणकखन्धो तज्जामनोधातु^१ - अय वुच्चति "मनोधातु" ।

३६ तत्थ कतमा धम्मधातु ?

वेदनाकखन्धो, सञ्जाकखन्धो, सङ्खारकखन्धो, य च रूप अग्नि- 5
दस्सिनअप्पटिथ धम्मयातनपरियापन्न, असङ्खता च धातु ।

(१) तत्थ कतमो वेदनाकखन्धो ?

एकविधेन वेदनाकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

दुविधेन वेदनाकखन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि
अहेतुको । 10

तिविधेन वेदनाकखन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि
अकुसलो, अत्थि अव्याकतो पे० एव दसविधेन
वेदनाकखन्धो पे० एव बहुविधेन वेदना-
कखन्धो । अय वुच्चति "वेदनाकखन्धो" ।

(२) तत्थ कतमो सञ्जाकखन्धो ? 15

एकविधेन सञ्जाकखन्धो - फस्ससम्पयुत्तो ।

दुविधेन सञ्जाकखन्धो - अत्थि सहेतुको, अत्थि
अहेतुको ।

तिविधेन सञ्जाकखन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि
अकुसलो, अत्थि अव्याकतो पे० एव दसविधेन 20
सञ्जाकखन्धो पे० एव बहुविधेन सञ्जा-
कखन्धो । अय वुच्चति "सञ्जाकखन्धो" ।

(३) तत्थ कतमो सङ्खारकखन्धो ?

एकविधेन सङ्खारकखन्धो - चित्तमम्पयुत्तो ।

दुविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि हेतु, अत्थि अहेतु^१ । 25

तिविधेन सङ्खारकखन्धो - अत्थि कुसलो, अत्थि
अकुसलो, अत्थि अव्याकतो पे० एव दसविधेन
सङ्खारकखन्धो पे० एव बहुविधेन सङ्खार-
कखन्धो - अय वुच्चति "सङ्खारकखन्धो" ।

(४) तत्थ कतमं रूपं अनिदस्सनअप्पटिघं धम्मायतन-
परियापन्नं ?

इत्थिन्द्रियं ... पे०... कवळीकारो आहारो - इदं
वुच्चति रूपं "अनिदस्सनअप्पटिघं धम्मायतन-
परियापन्नं" ।

5

(५) तत्थ कतमा असह्वता धातु ?

रागक्खयो, दोसक्खयो, मोहक्खयो - अयं वुच्चति
"असह्वता धातु" ।

अयं वुच्चति "धम्मधातु" ।

10

४०. तत्थ कतमा मनोविञ्जाणधातु ?

चक्खुविञ्जाणधातुया उप्पज्जित्वा निरुद्धसमनन्तरा उप्पज्जति

R. 90

मनोधातु, मनोधातुया उप्पज्जित्वा^२ निरुद्धसमनन्तरा उप्पज्जति चित्तं
मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु; सोतविञ्जाणधातुया
... पे०... धानविञ्जाणधातुया ... पे०... जिह्वाविञ्जाणधातुया ... पे०...

15

कायविञ्जाणधातुया उप्पज्जित्वा निरुद्धसमनन्तरा उप्पज्जति मनोधातु,
मनोधातुया पि उप्पज्जित्वा निरुद्धसमनन्तरा उप्पज्जति चित्तं मनो मानसं
... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु मनं च पटिच्च धम्मे च उप्पज्जति
चित्तं मनो मानसं हृदयं पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं विञ्जाणं
विञ्जाणक्खन्धो तज्जामनोविञ्जाणधातु - अयं वुच्चति "मनो-
विञ्जाणधातु" ।

20

अभिधम्मभाजनीयं ।

§ ३. पञ्हापुच्छकं

४१. अट्टारस धातुयो - चक्खुधातु, रूपधातु, चक्खुविञ्जाण-
धातु, सोतधातु, सहधातु, सोतविञ्जाणधातु, धानधातु, गन्धधातु, धान-
विञ्जाणधातु, जिह्वाधातु, रसधातु, जिह्वाविञ्जाणधातु, कायधातु,
फोट्टुव्वधातु, कायविञ्जाणधातु, मनोधातु, धम्मधातु, मनोविञ्जाणधातु ।

25

४२. अट्टारसन्नं धातूनं कति कुसला, कति अकुसला, कति
अव्याकता ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. च धातु - सी० । २. पि उप्पज्जित्वा - सी०, स्या०, रो० ।

१. तिकमातिव्यानुपक्रमेण

४३. सोऽस धातुयो अव्याकता । द्वे धातुयो सिया कुसला, सिया अकुसला, सिया अव्याकता ।

B 93

४४ दस धातुयो न वत्तव्वा - "सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता" ति पि, "दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता" ति पि, "अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता" ति पि । पञ्च धातुयो अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । 5 कायविञ्जाणधातु सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता । मनोविञ्जाणधातु सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । धम्मधातु सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया न वत्तव्वा - 10 "सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता" ति पि, "दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता" ति पि, "अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता" ति पि ।

४५ दस धातुयो नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा । पञ्च धातुयो विपाका । मनोधातु सिया विपाका, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा । द्वे धातुयो सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेव- 15 विपाकनविपाकधम्मधम्मा ।

R 91

४६ दस धातुयो उपादिन्नुपादानिया । सद्धातु अनुपादिन्नुपादानिया । पञ्च धातुयो सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नुपादानिया । द्वे धातुयो सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्ननुपादानिया । 20

४७ सोऽस धातुयो असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका । द्वे धातुयो सिया सङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका, सिया असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका, सिया असङ्किलिट्ठअसङ्किलेसिका ।

४८ पन्नरस धातुयो अवितक्कअविचारा । मनोधातु सवितक्कसविचारा । मनोविञ्जाणधातु सिया सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा । धम्मधातु सिया सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा, सिया न वत्तव्वा - "सवितक्कसविचारा" ति पि, "अवितक्कविचारमत्ता" ति पि, "अवितक्कअविचारा" ति पि । 25

B. 94

४६. दस धातुयो न वत्तव्वा - "पीतिसहगता" ति पि, "सुख-
सहगता" ति पि, "उपेक्खासहगता" ति पि । पञ्च धातुयो उपेक्खा-
सहगता । कायविञ्जाणधातु न पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, न
उपेक्खासहगता, सिया न वत्तव्वा - "सुखसहगता" ति । द्वे धातुयो
5 सिया पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, सिया उपेक्खासहगता, सिया न
वत्तव्वा - "पीतिसहगता" ति पि, "सुखसहगता" ति पि, "उपेक्खा-
सहगता" ति पि ।

५०. सोळस धातुयो नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वा । द्वे
धातुयो सिया दस्सनेन पहातव्वा, सिया भावनाय पहातव्वा, सिया नेव
10 दस्सनेन न भावनाय पहातव्वा ।

५१. सोळस धातुयो नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वहेतुका ।
द्वे धातुयो सिया दस्सनेन पहातव्वहेतुका, सिया भावनाय पहातव्वहेतुका,
सिया नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वहेतुका ।

५२. सोळस धातुयो नेवाचयगामिनापचयगामिनो । द्वे धातुयो
15 सिया आचयगामिनो, सिया अपचयगामिनो, सिया नेवाचयगामि-
नापचयगामिनो ।

५३. सोळस धातुयो नेवसेक्खनासेक्खा । द्वे धातुयो सिया
सेक्खा, सिया असेक्खा, सिया नेवसेक्खनासेक्खा ।

५४. सोळस धातुयो परित्ता । द्वे धातुयो सिया परित्ता, सिया
20 महग्गता, सिया अप्पमाणा ।

R 92

५५. दस धातुयो अनारम्मणा । छ धातुयो परित्तारम्मणा ।
द्वे धातुयो सिया परित्तारम्मणा, सिया महग्गतारम्मणा, सिया अप्पमाणा-
रम्मणा, सिया न वत्तव्वा - "परित्तारम्मणा" ति पि, "महग्गतारम्मणा"
ति पि, "अप्पमाणारम्मणा" ति पि ।

५६. सोळस धातुयो मज्झिमा । द्वे धातुयो सिया हीना, मिया
25 मज्झिमा, सिया पणीता ।

५७. सोळस धातुयो अनियता । द्वे धातुयो सिया मिच्छन्त-
नियता, मिया नम्मत्तनियता, मिया अनियता ।

५८. दस धातुयो अनारम्मणा । छ धातुयो न वत्तव्वा -

“मगारम्मणा” ति पि, “मग्गहेतुका” ति पि, “मग्गाधिपतिनो” ति पि ।
 द्वे धातुयो सिया मगारम्मणा, सिया मग्गहेतुका, सिया मग्गाधिपतिनो,
 सिया न वत्तव्वा – “मगारम्मणा” ति पि, “मग्गहेतुका” ति पि, “मग्गा-
 धिपतिनो” ति पि ।

५९. दस धातुयो सिया उप्पन्ना, सिया उप्पादिनो, सिया न 5
 वत्तव्वा – “अनुप्पन्ना” ति । सद्धातु सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना,
 सिया न वत्तव्वा – “उप्पादिनी” ति । छ धातुयो सिया उप्पन्ना, सिया
 अनुप्पन्ना, सिया उप्पादिनो । धम्मधातु सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना,
 सिया उप्पादिनी, सिया न वत्तव्वा – “उप्पन्ना” ति पि, “अनुप्पन्ना” ति
 पि, “उप्पादिनी” ति पि । 10

६०. सत्तरस धातुयो सिया अतीता, सिया अनागता, सिया 15
 पच्चुप्पन्ना । धम्मधातु सिया अतीता, सिया अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना,
 सिया न वत्तव्वा – “अतीता” ति पि, “अनागता” ति पि, “पच्चुप्पन्ना”
 ति पि । B. 95

६१. दस धातुयो अनारम्मणा । छ धातुयो पच्चुप्पन्नारम्मणा । 15
 द्वे धातुयो सिया अतीतारम्मणा, सिया अनागतारम्मणा, सिया पच्चुप्पन्ना-
 रम्मणा, सिया न वत्तव्वा – “अतीतारम्मणा” ति पि, “अनागतारम्मणा”
 ति पि, “पच्चुप्पन्नारम्मणा” ति पि, सिया अज्झत्ता, सिया बहिद्धा, सिया
 अज्झत्तबहिद्धा ।

६२. दस धातुयो अनारम्मणा । छ धातुयो सिया अज्झत्ता- 20
 रम्मणा, सिया बहिद्धारम्मणा, सिया अज्झत्तबहिद्धारम्मणा । द्वे धातुयो
 सिया अज्झत्तारम्मणा, सिया बहिद्धारम्मणा, सिया अज्झत्तबहिद्धा-
 रम्मणा, सिया न वत्तव्वा – “अज्झत्तारम्मणा” ति पि, “बहिद्धारम्मणा”
 ति पि, “अज्झत्तबहिद्धारम्मणा” ति पि ।

६३. रूपधातु सनिदस्सनसप्पट्ठिधा । नव धातुयो अनिदस्सन- 25
 सप्पट्ठिधा । अट्ठ धातुयो अनिदस्सनअप्पट्ठिधा ।

२. दुक्कनात्तिकानुक्कमेन

(१)

६४. सत्तरस धातुयो न हेतु । धम्मधातु सिया हेतु, सिया न हेतु ।

६५ सोळस धातुयो अहेतुका । द्वे धातुयो सिया सहेतुका,
सिया अहेतुका ।

R 93

६६ सोळस धातुयो हेतुविष्ययुक्ता । द्वे धातुयो सिया हेतु-
सम्पयुक्ता, सिया हेतुविष्ययुक्ता ।

5 ६७ सोळस धातुयो न वत्तव्वा - "हेतु चेव सहेतुका चा" ति
पि, "सहेतुका चेव न च हेतू" ति पि । मनोविञ्जाणधातु न वत्तव्वा -
"हेतु चेव सहेतुका चा" ति^१, सिया सहेतुका चेव न च हेतु, सिया न
वत्तव्वा- "सहेतुका चेव न च हेतू" ति । धम्मधातु सिया हेतु चेव
सहेतुका च, सिया सहेतुका चेव न च हेतु, सिया न वत्तव्वा - "हेतु चेव
10 सहेतुका चा" ति पि, "सहेतुका चेव न च हेतू" ति पि ।

६८ सोळस धातुयो न वत्तव्वा - "हेतू चेव हेतुसम्पयुक्ता चा"
ति पि, "हेतुसम्पयुक्ता चेव न च हेतू" ति पि । मनोविञ्जाणधातु न
वत्तव्वा - "हेतु चेव हेतुसम्पयुक्ता चा" ति, सिया हेतुसम्पयुक्ता चेव न
च हेतु, सिया न वत्तव्वा - "हेतुसम्पयुक्ता चेव न च हेतू" ति । धम्मधातु
15 सिया हेतु चेव हेतुसम्पयुक्ता च, सिया हेतुसम्पयुक्ता चेव न च हेतु, सिया
B 96 न वत्तव्वा - "हेतु चेव हेतुसम्पयुक्ता चा" ति पि, "हेतुसम्पयुक्ता चेव
न च हेतू" ति पि ।

६९ सोळस धातुयो न हेतु अहेतुका । मनोविञ्जाणधातु
सिया न हेतु सहेतुका, सिया न हेतु अहेतुका । धम्मधातु सिया न हेतु
20 सहेतुका, सिया न हेतु अहेतुका, सिया न वत्तव्वा - "न हेतु सहेतुका" ति
पि, "न हेतु अहेतुका" ति पि ।

(२)

६० सत्तरम धातुयो सप्पच्चया । धम्मधातु सिया सप्पच्चया,
सिया अप्पच्चया ।

७१ सत्तरस धातुयो सङ्घता । धम्मधातु सिया सङ्घता,
25 सिया असङ्घता ।

७२ रूपधातु सनिदस्सना । सत्तरस धातुयो अनिदस्सना ।

७३ दस धातुयो सप्पटिघा । अट्ठ धातुयो अप्पटिघा ।

७४. दस धातुयो रूपा । सत्त धातुयो अरूपा । धम्मधातु सिया रूपा^१; सिया अरूपा^२ ।

७५. सोळस धातुयो लोकिया । द्वे धातुयो सिया लोकिया, सिया लोकोत्तरा; केनचि विञ्जेय्या, केनचि न विञ्जेय्या ।

(३)

७६. सत्तरस धातुयो नो आसवा । धम्मधातु सिया आसवा^३, ५ सिया नो आसवा^३ ।

७७. सोळस धातुयो सासवा । द्वे धातुयो सिया सासवा, सिया अनासवा ।

७८. सोळस धातुयो आसवविप्पयुत्ता । द्वे धातुयो सिया आसवसम्पयुत्ता, सिया आसवविप्पयुत्ता । 10

७९. सोळस धातुयो न वत्तव्वा - "आसवा चेव सासवा चा" ति, "सासवा चेव नो च आसवा" । मनोविञ्जाणधातु न वत्तव्वा - R. 94 "आसवो चेव सासवा चा" ति, सिया सासवा चेव नो च आसवो, सिया न वत्तव्वा - "सासवा चेव नो च आसवो" ति । धम्मधातु सिया आसवो चेव सासवा च, सिया सासवा चेव नो च आसवो, सिया न वत्तव्वा - 15 "आसवो चेव सासवा चा" ति पि, "सासवा चेव नो च आसवो" ति पि ।

८०. सोळस धातुयो न वत्तव्वा - "आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता चा" ति पि, "आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवा" ति पि । मनो- विञ्जाणधातु न वत्तव्वा - "आसवो चेव आसवसम्पयुत्ता चा" ति, सिया आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवो, सिया न वत्तव्वा - "आसव- 20 सम्पयुत्ता चेव नो च आसवो" ति । धम्मधातु सिया आसवो चेव आसव- सम्पयुत्ता च, सिया आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवो, सिया न वत्तव्वा - "आसवो चेव आसवसम्पयुत्ता चा" ति पि, "आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवो" ति पि ।

८१. सोळस धातुयो आसवविप्पयुत्तसासवा । द्वे धातुयो 25 सिया आसवविप्पयुत्तसासवा, सिया आसवविप्पयुत्तअनासवा, सिया न वत्तव्वा - "आसवविप्पयुत्तसासवा" ति पि, "आसवविप्पयुत्तअनासवा" ति पि ।

B. 97

१. रूपा - रूपा०, रो०, एवमुपरि पि । २. अरूपा - रूपा०, रो० । ३. आसवो - रूपा०, रो० ।

(४)

८२. सत्तरस धातुयो नो संयोजना^१ । धम्मधातु सिया संयोजनं, सिया नो संयोजनं ।

८३. सोळस धातुयो संयोजनिया । द्वे धातुयो सिया संयोजनिया, सिया असंयोजनिया ।

८४. सोळस धातुयो संयोजनविप्पयुत्ता । द्वे धातुयो सिया संयोजनसम्पयुत्ता, सिया संयोजनविप्पयुत्ता ।

८५. सोळस धातुयो न वत्तव्वा - "संयोजना चेव संयोजनिया चा" ति, संयोजनिया चेव नो च संयोजना । मनोविञ्जाणधातु न वत्तव्वा - "संयोजनं चेव संयोजनिया चा" ति, सिया संयोजनिया चेव नो च संयोजनं, सिया न वत्तव्वा - "संयोजनिया चेव नो च संयोजनं" ति । धम्मधातु सिया संयोजनं चेव संयोजनिया च, सिया संयोजनिया चेव नो च संयोजनं, सिया न वत्तव्वा - "संयोजनं चेव संयोजनिया चा" ति पि, "संयोजनिया चेव नो च संयोजनं" ति पि ।

८६. सोळस धातुयो न वत्तव्वा - "संयोजना चेव संयोजनसम्पयुत्ता चा" ति पि, "संयोजनसम्पयुत्ता चेव नो च संयोजना" ति पि । मनोविञ्जाणधातु न वत्तव्वा - "संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुत्ता चा" ति, सिया संयोजनसम्पयुत्ता चेव नो च संयोजनं, सिया न वत्तव्वा - "संयोजनसम्पयुत्ता चेव नो च संयोजनं" ति । धम्मधातु सिया संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुत्ता च, सिया संयोजनसम्पयुत्ता चेव नो च संयोजनं, सिया न वत्तव्वा - "संयोजनं चेव संयोजनसम्पयुत्ता चा" ति पि, "संयोजनसम्पयुत्ता चेव नो च संयोजनं" ति पि ।

८७. सोळस धातुयो संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया । द्वे धातुयो सिया संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया, सिया संयोजनविप्पयुत्तअसंयोजनिया, सिया न वत्तव्वा - "संयोजनविप्पयुत्तसंयोजनिया" ति पि, "संयोजनविप्पयुत्तअसंयोजनिया" ति पि ।

(५) :

८८. सत्तरस धातुयो नो गन्था । धम्मधातु सिया गन्थो, सिया नो गन्थो ।

१. सञ्जोयता - सी०, स्या०, एवमुपरि पि ।

६९. सोळस धातुयो^१ गन्थनिया । द्वे धातुयो सिया गन्थनिया, सिया अगन्थनिया ।

६०. सोळस धातुयो गन्थविप्पयुत्ता । द्वे धातुयो सिया गन्थसम्पयुत्ता, सिया गन्थविप्पयुत्ता ।

६१. सोळस धातुयो न वत्तव्वा - "गन्था च्चव गन्थनिया" 5 B 58 चा" ति, गन्थनिया च्चव नो च्च गन्था । मनोविञ्जाणधातु न वत्तव्वा - "गन्थो च्चव गन्थनिया चा" ति, सिया गन्थनिया च्चव नो च्च गन्थो, सिया न वत्तव्वा - "गन्थनिया च्चव नो च्च गन्थो" ति । धम्मधातु सिया गन्थो च्चव गन्थनिया च्च, सिया गन्थनिया च्चव नो च्च गन्थो, सिया न वत्तव्वा - "गन्थो च्चव गन्थनिया चा" ति पि, "गन्थनिया च्चव नो च्च गन्थो" ति पि । 10

६२. सोळस धातुयो न वत्तव्वा - "गन्था च्चव गन्थसम्पयुत्ता चा" ति पि, "गन्थसम्पयुत्ता च्चव नो च्च गन्था" ति पि । मनोविञ्जाणधातु न वत्तव्वा - "गन्थो च्चव गन्थसम्पयुत्ता चा" ति, सिया गन्थसम्पयुत्ता च्चव नो च्च गन्थो, सिया न वत्तव्वा - "गन्थसम्पयुत्ता च्चव नो च्च गन्थो" ति । धम्मधातु सिया गन्थो च्चव गन्थसम्पयुत्ता च्च, सिया गन्थसम्पयुत्ता 15 च्चव नो च्च गन्थो, सिया न वत्तव्वा - "गन्थो च्चव गन्थसम्पयुत्ता चा" ति पि, "गन्थसम्पयुत्ता च्चव नो च्च गन्थो" ति पि ।

६३. सोळस धातुयो गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया । द्वे धातुयो सिया गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया, सिया गन्थविप्पयुत्तअगन्थनिया, सिया न वत्तव्वा - "गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया" ति पि, "गन्थविप्पयुत्तअगन्थ- 20 निया" ति पि ।

(६-६)

६४. सत्तरस धातुयो नो ओघा .. पे०... नो योगा ... पे०... नो नीवरणा । धम्मधातु सिया नीवरण, सिया नो नीवरणं ।

६५. सोळस धातुयो नीवरणिया । द्वे धातुयो सिया नीवरणिया, सिया अनीवरणिया ।

६६. सोळस धातुयो नीवरणविप्पयुत्ता । द्वे धातुयो सिया नीवरणसम्पयुत्ता, सिया नीवरणविप्पयुत्ता । 25

६७. सोळस धातुयो न वत्तव्वा - "नीवरणा च्चैव नीवरणिया चा" ति, नीवरणिया च्चैव नो च्च नीवरणा । मनोविञ्जाणधातु न वत्तव्वा - "नीवरणं च्चैव नीवरणिया चा" ति, सिया नीवरणिया च्चैव नो च्च नीवरणं, सिया न वत्तव्वा - "नीवरणिया च्चैव नो च्च नीवरणं" ति ।
 5 धम्मधातु सिया नीवरणं च्चैव नीवरणिया च्च, सिया नीवरणिया च्चैव नो च्च नीवरणं, सिया न वत्तव्वा - "नीवरणं च्चैव नीवरणिया चा" ति पि, "नीवरणिया च्चैव नो च्च नीवरणं" ति पि ।

६८. सोळस धातुयो न वत्तव्वा - "नीवरणा च्चैव नीवरण-सम्पयुत्ता चा" ति पि, "नीवरणसम्पयुत्ता च्चैव नो च्च नीवरणा" ति पि ।
 10 मनोविञ्जाणधातु न वत्तव्वा - "नीवरणं च्चैव नीवरणसम्पयुत्ता चा" ति, सिया नीवरणसम्पयुत्ता च्चैव नो च्च नीवरणं, सिया न वत्तव्वा - "नीवरणसम्पयुत्ता च्चैव नो च्च नीवरणं" ति । धम्मधातु सिया नीवरणं च्चैव नीवरणसम्पयुत्ता च्च, सिया नीवरणसम्पयुत्ता च्चैव नो च्च नीवरणं, सिया न वत्तव्वा - "नीवरणं च्चैव नीवरणसम्पयुत्ता चा" ति पि,
 15 "नीवरणसम्पयुत्ता च्चैव नो च्च नीवरणं" ति पि ।

६९. सोळस धातुयो नीवरणविप्पयुत्तनीवरणिया । द्वे धातुयो सिया नीवरणविप्पयुत्तनीवरणिया, सिया नीवरणविप्पयुत्तन्ननीवरणिया, सिया न वत्तव्वा - "नीवरणविप्पयुत्तनीवरणिया" ति पि, "नीवरण-विप्पयुत्तन्ननीवरणिया" ति पि ।

(६)

20 १००. सत्तरस धातुयो नो परामासा । धम्मधातु सिया परामासो, सिया नो परामासो ।

१०१. सोळस धातुयो परामट्ठा । द्वे धातुयो सियो परामट्ठा, सिया अपरामट्ठा ।

१०२. सोळस धातुयो परामासविप्पयुत्ता । मनोविञ्जाण-
 25 धातु सिया परामाससम्पयुत्ता, सिया परामासविप्पयुत्ता । धम्मधातु सिया परामाससम्पयुत्ता, सिया परामासविप्पयुत्ता, सिया न वत्तव्वा - "परामाससम्पयुत्ता" ति पि, "परामासविप्पयुत्ता" ति पि ।

१०३. सोळस धातुयो न वत्तव्वा - "परामासा च्चैव परामट्ठा

चाति परामद्धा चैव नो च परामासा” । मनोविज्ञानघातु न वत्तव्वा —
 “परामासो चैव परामद्धा चा” ति, सिया परामद्धा चैव नो च परामासो,
 सिया न वत्तव्वा — “परामद्धा चैव नो च परामासो” ति । धम्मघातु
 सिया परामासो चैव परामद्धा च, सिया परामद्धा चैव नो च परामासो,
 सिया न वत्तव्वा — “परामासो चैव परामद्धा चा” ति पि, “परामद्धा चैव
 नो च परामासो” ति पि ।

१०४. सोळस धातुयो परामासविप्पयुत्तपरामद्धा । द्वे धातुयो
 सिया परामासविप्पयुत्तपरामद्धा, सिया परामासविप्पयुत्तअपरामद्धा, सिया
 न वत्तव्वा — “परामासविप्पयुत्तपरामद्धा” ति पि, “परामासविप्पयुत्त-
 अपरामद्धा” ति पि ।

10

(१०)

१०५. दस धातुयो अनारम्मणा । सत्त धातुयो सारम्मणा ।
 धम्मघातु सिया सारम्मणा, सिया अनारम्मणा ।

१०६. सत्त धातुयो चित्ता । एकादस धातुयो नो चित्ता ।

१०७. सत्तरस धातुयो अचेतसिका । धम्मघातु सिया चेत-
 सिका, सिया अचेतसिका ।

15

१०८. दस धातुयो चित्तविप्पयुत्ता । धम्मघातु सिया चित्त-
 सम्पयुत्ता, सिया चित्तविप्पयुत्ता ।

१०९. सत्त धातुयो न वत्तव्वा — “चित्तेन सम्पयुत्ता” ति पि,
 “चित्तेन विप्पयुत्ता” ति पि । दस धातुयो चित्तविससद्धा । धम्मघातु
 सिया चित्तसंसद्धा, सिया चित्तविससद्धा । सत्त धातुयो न वत्तव्वा —
 “चित्तेन संसद्धा” ति पि, “चित्तेन विससद्धा” ति पि ।

20 B. 100

११०. द्वादस धातुयो नो चित्तसमुद्धाना । छ धातुयो सिया
 चित्तसमुद्धाना, सिया नो चित्तसमुद्धाना ।

१११. सत्तरस धातुयो नो चित्तसहभुनो । धम्मघातु सिया
 चित्तसहभू, सिया नो चित्तसहभू ।

R 96

११२. सत्तरस धातुयो नो चित्तानुपरिवत्तिनो । धम्मघातु
 सिया चित्तानुपरिवत्ती^१, सिया नो चित्तानुपरिवत्ती^२ ।

25

१. परामासा — स्या०, रो० । २. चित्तानुपरिवत्ति — की०, स्या०, रो० ।

११३. सत्तरस धातुयो नो चित्तसंसद्वसमुद्धाना । धम्मधातु
सिया चित्तसंसद्वसमुद्धाना, सिया नो चित्तसंसद्वसमुद्धाना ।

११४. सत्तरस धातुयो नो चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभुनो । धम्म-
धातु सिया चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभू, सिया नो चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभू ।

5 ११५. सत्तरस धातुयो नो चित्तसंसद्वसमुद्धानानुपरिवत्तिनो ।
धम्मधातु सिया चित्तसंसद्वसमुद्धानानुपरिवत्ती, सिया नो चित्तसंसद्व-
समुद्धानानुपरिवत्ती ।

११६. द्वादस धातुयो अज्झत्तिका । छ धातुयो वाहिरा ।

(११)

११७. नव धातुयो उपादा । अट्ट धातुयो नो उपादा । धम्म-
10 धातु सिया उपादा, सिया नो उपादा ।

११८. दस धातुयो उपादिन्ना । सट्ठधातु अनुपादिन्ना । सत्त
धातुयो सिया उपादिन्ना, सिया अनुपादिन्ना ।

११९. सत्तरस धातुयो नो उपादाना । धम्मधातु सिया
' उपादानं, सिया नो उपादानं ।

15 १२०. सोळस धातुयो उपादानिया । द्वे धातुयो सिया उपा-
दानिया, सिया अनुपादानिया ।

१२१. सोळस धातुयो उपादानविप्पयुत्ता । द्वे धातुयो सिया
उपादानसम्पयुत्ता, सिया उपादानविप्पयुत्ता ।

१२२. सोळस धातुयो न वत्तव्वा - "उपादाना चैव उपादानिया
20 चा" ति, "उपादानिया चैव नो च उपादाना" । मनोविञ्जाणधातु न
वत्तव्वा - "उपादान चैव उपादानिया चा" ति, सिया उपादानिया चैव
नो च उपादानं, सिया न वत्तव्वा - "उपादानिया चैव नो च उपादानं"
ति । धम्मधातु सिया उपादानं चैव उपादानिया च, सिया उपादानिया
चैव नो च उपादान, सिया न वत्तव्वा - "उपादानं चैव उपादानिया चा"
25 ति पि, "उपादानिया चैव नो च उपादानं" ति पि ।

१२३. सोळस धातुयो न वत्तव्वा - "उपादाना चैव उपादान-
सम्पयुत्ता चा" ति पि, "उपादानसम्पयुत्ता चैव नो च उपादाना" ति

धातु न वत्तव्वा - "किलेसो चेव सङ्किलिट्ठा चा" ति, सिया सङ्किलिट्ठा
 चेव नो च किलेसो, सिया न वत्तव्वा - "सङ्किलिट्ठा चेव नो च किलेसो"
 ति । धम्मधातु सिया किलेसो चेव सङ्किलिट्ठा च, सिया सङ्किलिट्ठा चेव
 नो च किलेसो, सिया न वत्तव्वा - "किलेसो चेव सङ्किलिट्ठा चा" ति
 5 पि, "सङ्किलिट्ठा चेव नो च किलेसो" ति पि ।

१३१. सोळस धातुयो न वत्तव्वा - "किलेसा चेव किलेस-
 सम्पयुत्ता चा" ति पि, "किलेससम्पयुत्ता चेव नो च किलेसा" ति पि ।
 मनोविञ्जाणधातु न वत्तव्वा - "किलेसो चेव किलेससम्पयुत्ता चा"
 ति, सिया किलेससम्पयुत्ता चेव नो च किलेसो, सिया न वत्तव्वा -
 10 "किलेससम्पयुत्ता चेव नो च किलेसो" ति । धम्मधातु सिया किलेसो चेव
 किलेससम्पयुत्ता च, सिया किलेससम्पयुत्ता चेव नो च किलेसो, सिया न
 वत्तव्वा - "किलेसो चेव किलेससम्पयुत्ता चा" ति पि, "किलेससम्पयुत्ता
 चेव नो च किलेसो" ति पि ।

१३२. सोळस धातुयो, किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका । द्वे
 15 धातुयो सिया किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका, सिया किलेसविप्पयुत्त-
 असङ्किलेसिका, सिया न वत्तव्वा - "किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका"
 ति पि, "किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका" ति पि ।

(१३)

१३३. सोळस धातुयो न दस्सनेन पहातव्वा । द्वे धातुयो सिया
 दस्सनेन पहातव्वा, सिया न दस्सनेन पहातव्वा ।

20 १३४. सोळस धातुयो न भावनाय पहातव्वा । द्वे धातुयो
 सिया भावनाय पहातव्वा, सिया न भावनाय पहातव्वा ।

१३५. सोळस धातुयो न दस्सनेन पहातव्वहेतुका । द्वे धातुयो
 सिया दस्सनेन पहातव्वहेतुका, सिया न दस्सनेन पहातव्वहेतुका ।

१३६. सोळस धातुयो न भावनाय पहातव्वहेतुका । द्वे धातुयो
 25 सिया भावनाय पहातव्वहेतुका, सिया न भावनाय पहातव्वहेतुका ।

१३७. पत्तरस धातुयो अवितक्का । मनोधातु सवितक्का ।
 द्वे धातुयो सिया सवितक्का, सिया अवितक्का ।

१३८ पन्नरस धातुयो अविचारा । मनोधायु सविचारा ।
द्वे धातुयो सिया सविचारा, सिया अविचारा ।

१३९ सोळस धातुयो अप्पीतिका । द्वे धातुयो सिया सप्पी-
तिका, सिया अप्पीतिका

१४० सोळस धातुयो न पीतिसहगता । द्वे धातुयो सिया ५
पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता ।

१४१ पन्नरस धातुयो न सुखसहगता । तिस्तो धातुयो सिया
सुखसहगता, सिया न सुखसहगता ।

१४२ एकादस धातुयो न उपेक्खासहगता । पञ्च धातुयो
उपेक्खासहगता । द्वे धातुयो सिया उपेक्खासहगता, सिया न उपेक्खा- 10
सहगता ।

१४३ सोळस धातुयो कामावचरा । द्वे धातुयो सिया कामा-
वचरा, सिया न कामावचरा ।

१४४ सोळस धातुयो न रूपावचरा । द्वे धातुयो सिया रूपा-
वचरा, सिया न रूपावचरा । 15

१४५ सोळस धातुयो न अरूपावचरा । द्वे धातुयो सिया ॥ 103
अरूपावचरा, सिया न अरूपावचरा ।

१४६ सोळस धातुयो परियापन्ना । द्वे धातुयो सिया परिया-
पन्ना, सिया अपरियापन्ना ।

१४७ सोळस धातुयो अनिय्यानिका । द्वे धातुयो सिया निय्या- 20
निका, सिया अनिय्यानिका ।

१४८ सोळस धातुयो अनियता । द्वे धातुयो सिया नियता,
सिया अनियता ।

१४९ सोळस धातुयो सउत्तरा । द्वे धातुयो सिया सउत्तरा,
सिया अनुत्तरा । 25

१५० सोळस धातुयो अरणा । द्वे धातुयो सिया सरणा, सिया ॥ R 98
अरणा ति ।

पञ्हापुच्छक^१ ।
धातुविभङ्गो निहितो^२ ।

४. सच्चविभङ्गो

§ १. सुतन्तभाजनीयं

B 104,
R. 99

१. चत्वारि अरियसच्चानि — दुक्खं अरियसच्चं, दुक्खसमुदयं^१
अरियसच्चं, दुक्खनिरोधं^२ अरियसच्चं, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा
अरियसच्चं ।

१. दुक्खसच्चं

२. तत्थ कतमं दुक्खं अरियसच्चं ?

५ जाति पि दुक्खा, जरा पि दुक्खा, मरणं पि दुक्खं, सोकपरिदेव-
दुक्खदोमनस्सुपायासा पि दुक्खा, अप्पियेहि सम्पयोगो दुक्खो, पियेहि
विप्पयोगो दुक्खो, यं पिच्छं न लभति तं पि दुक्खं, सङ्घित्तेन
पञ्चुपादानक्खन्धा दुक्खा ।

(१) तत्थ कतमा जाति ?

१० या तेसं तेसं सत्तानं तम्हि तम्हि सत्तनिकाये
जाति सञ्जाति ओक्कन्ति अभिनिब्बत्ति खन्धानं
पातुभावो आयतनानं पटिलाभो — अयं वुच्चति
“जाति” ।

(२) तत्थ कतमा जरा ?

१५ या तेसं तेसं सत्तानं तम्हि तम्हि सत्तनिकाये
जरा जीरणता खण्डिच्चं पालिच्चं वलित्तचता
आयुनो संहानि इन्द्रियानं परिपाको — अयं
वुच्चति “जरा” ।

(३) तत्थ कतमं मरणं ?

२० या तेसं तेसं सत्तानं तम्हा तम्हा सत्तनिकायां
चुत्ति चवनता भेदो अन्तरधानं मच्चु मरणं
कालकिरिया खन्धानं भेदो कळेवरस्स निक्खेपो
जीवित्तिन्द्रियस्सुपच्छेदो — इदं वुच्चति “मरण” ।

१. दुक्खसमुदयो — स्या०, रो०, एवमुपरि पि । २. दुक्खनिरोधो — स्या०, रो० ।

(४) तस्य कतमो सोको ?

जातिव्यसनेन वा फुट्टस्स भोगव्यसनेन वा
फुट्टस्स रोगव्यसनेन वा फुट्टस्स सीलव्यसनेन वा
फुट्टस्स दिट्ठिव्यसनेन वा फुट्टस्स अञ्जतरञ्जतरेन
व्यसनेन समन्नागतस्स अञ्जतरञ्जतरेन १
दुक्खधम्ममेन फुट्टस्स सोको सोचना सोचित्तं
अन्तोसोको अन्तोपरिसोको चेतसो परिज्झायणा
दोमनस्सं सोकसत्त्वं - अयं वुच्चति "सोको" ।

R. 100

(५) तस्य कतमो परिदेवो ?

जातिव्यसनेन वा फुट्टस्स भोगव्यसनेन वा 10
फुट्टस्स रोगव्यसनेन वा फुट्टस्स सीलव्यसनेन वा
फुट्टस्स दिट्ठिव्यसनेन वा फुट्टस्स अञ्जतरञ्जतरेन
व्यसनेन समन्नागतस्स अञ्जतरञ्जतरेन दुक्ख-
धम्ममेन फुट्टस्स आदेवो परिदेवो आदेवना परिदेवना
आदेवित्तं परिदेवित्तं वाचा पलापो विप्पलापो 15
सालप्पो^१ लालप्पना लालप्पित्तं^२ - अयं वुच्चति
"परिदेवो" ।

B. 105

(६) तस्य कतमं दुक्खं ?

यं कायिकं असातं कायिकं दुक्खं कायसम्फस्सजं
असातं दुक्खं वेदयितं कायसम्फस्सजा असाता 20
दुक्खा वेदना - इदं वुच्चति "दुक्खं" ।

(७) तस्य कतमं दोमनस्सं ?

चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं चेतोसम्फस्सजं
असातं दुक्खं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा असाता
दुक्खा वेदना - इदं वुच्चति "दोमनस्सं" । 25

(८) तस्य कतमो उपायासो ?

जातिव्यसनेन वा फुट्टस्स भोगव्यसनेन वा
फुट्टस्स रोगव्यसनेन वा फुट्टस्स सीलव्यसनेन वा
फुट्टस्स दिट्ठिव्यसनेन वा फुट्टस्स अञ्जतरञ्जतरेन

व्यसनेन समन्नागतस्स अञ्जतरञ्जतरेण दुक्ख-
धम्मेण फुट्टस्स आयासो उपायासो आयासितत्तं
उपायासितत्तं - अयं वुच्चति "उपायासो" ।

(६) तत्थ कत्तमो अप्पियेहि सम्पयोगो दुक्खो ?

5

इधं यस्स ते होन्ति अनिट्ठा अकन्ता अमनापा
रूपा सदा गन्धा रसा फोट्टव्वा, ये वा पनस्स ते
होन्ति अनत्थकामा अहितकामा अफासुककामा
अयोगक्खेमकामा, या तेहि सङ्गति समागमो
समोधानं मिस्सीभावो - अयं वुच्चति "अप्पियेहि
सम्पयोगो दुक्खो" ।

10

(१०) तत्थ कत्तमो पियेहि विप्पयोगो दुक्खो ?

इधं यस्स ते होन्ति इट्ठा कन्ता मनापा रूपा
सदा गन्धा रसा फोट्टव्वा, ये वा पनस्स ते होन्ति
अत्थकामा हितकामा फासुककामा योगक्खेमकामा
माता वा पिता वा भाता वा भगिनी वा भित्ता वा
अमच्चो वा जाती वा^१ सालोहिता वा; या तेहि
असङ्गति असमागमो असमोधानं अमिस्सीभावो -
अयं वुच्चति, "पियेहि विप्पयोगो दुक्खो" ।

15

D. 106

(११) तत्थ कत्तमं यं पिच्छं न लभति तं पि दुक्खं ?

जातिधम्मानं सत्तानं एवं इच्छा उप्पज्जति -
"अहो वत, मयं न जातिधम्मा अस्साम; न च,
वत, नो जाति आगच्छेय्या" ति ! न खो पनेतं
इच्छायं पत्तव्वं । इदं पि "य पिच्छं न लभति तं
पि दुक्खं" ।

25

जराधम्मानं सत्तानं ... पे०... व्याधिधम्मानं
सत्तानं ... पे०... मरणधम्मानं सत्तानं ... पे०...
सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मानं सत्तानं एवं
इच्छा उप्पज्जति - "अहो वत, मयं न सोकपरिदेव-

१. धकामुत्तामा - स्था०, रो०, एवमुपरि पि । २ मी० पालवे नत्थि । ३ मी०,
स्था०, रो० पालवेमु नत्थि ।

दुःखदोमनस्त्रुपायासधम्मा अस्ताम; न च, वत्त,
नो सोकपरिदेवदुःखदोमनस्त्रुपायासा आगच्छेय्यु”
ति ! न सो पनेतं इच्छाय पत्तच्चं । इदं पि “यं
पिच्छं न लभति तं पि दुःखं” ।

(१२) तस्य कतमे सहित्तेन पञ्चुपादानवत्तन्धा दुक्ता ? 5

सेय्यथीदं - रूपुपादानवत्तन्धो, वेदनुपादान-
वत्तन्धो, सञ्जुपादानवत्तन्धो, सहाणुपादान-
वत्तन्धो, विञ्जाणुपादानवत्तन्धो । इमे वुच्चन्ति
“सहित्तेन पञ्चुपादानवत्तन्धा दुक्ता” ।

इदं वुच्चति “दुक्खं अरियसच्चं” ।

10

२. समुदयसच्चं

३. तस्य कतमं दुक्खसमुदयं^३ अरियसच्चं ?

यायं तण्हा पोनीभविका^३ नन्दिरागसहगता तथ्रतथाभिनन्दिनी,
सेय्यथीदं - कामतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा ।

४. सा खो पनेसा तण्हा कस्य उप्पज्जमाना उप्पज्जति, कस्य
निविसमाना निविसति ?

15

यं लोके पियरूपं सातरूपं, एत्येसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्प-
ज्जति, एत्य निविसमाना निविसति ।

५. किञ्च लोके पियरूपं सातरूपं ?

चक्खुं लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा उप्पज्जमाना
उप्पज्जति, एत्य निविसमाना निविसति । सोतं लोके ... पे० .. धानं
लोके ... जिह्वा लोके ... कायो लोके ... मनो लोके पियरूपं सातरूपं ।
एत्येसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्य निविसमाना निविसति ।

20 B 107.

रूपा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा उप्पज्ज-
माना उप्पज्जति, एत्य निविसमाना निविसति । सद्दा लोके ... पे०...
गन्धा लोके ... रसा लोके ... फोट्टुव्वा लोके ... धम्मा लोके पियरूपं
सातरूपं । एत्येसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्य निविसमाना
निविसति ।

25 R 102

१. रूपुपादानवत्तन्धो - सी०, स्या०, रो० । २. दुष्ममन्त्रां - रो० ।

३. पोनीभविका - स्या०, रो० ।

चक्षुर्विज्ञाणं लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा
उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । सोतविज्ञाणं
लोके ... पे०... धानविज्ञाणं लोके ... जिब्हाविज्ञाणं लोके ... काय-
विज्ञाणं लोके ... मनोविज्ञाणं लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा
5 तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

चक्षुसम्फस्सो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा
उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । सोतसम्फस्सो
लोके ... पे०... धानसम्फस्सो लोके ... जिब्हासम्फस्सो लोके ... काय-
सम्फस्सो लोके ... मनोसम्फस्सो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा
10 उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

चक्षुसम्फस्सजा वेदना लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा
तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । सोत-
सम्फस्सजा वेदना लोके ... पे०... धानसम्फस्सजा वेदना लोके ... जिब्हा-
सम्फस्सजा वेदना लोके ... कायसम्फस्सजा वेदना लोके ... मनोसम्फस्सजा
15 वेदना लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति,
एत्थ निविसमाना निविसति ।

रूपसञ्जा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा उप्पज्ज-
माना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । सहसञ्जा लोके
... पे०... गन्धसञ्जा लोके ... रससञ्जा लोके ... फोट्टुच्चसञ्जा लोके
20 ... धम्मसञ्जा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा उप्पज्जमाना
उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

रूपसञ्चेतना लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा
उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । सहसञ्चेतना
लोके ... पे०... गन्धसञ्चेतना लोके ... रससञ्चेतना लोके ... फोट्टुच्च-
25 सञ्चेतना लोके ... धम्मसञ्चेतना लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा
तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

रूपतण्हा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा उप्पज्ज-
माना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । सहतण्हा लोके ... पे०...
गन्धतण्हा लोके ... रसतण्हा लोके ... फोट्टुच्चतण्हा लोके ... धम्मतण्हा
30 लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ
निविसमाना निविसति ।

रूपवितकरो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा
उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्य निविसमाना निविमति । मट्टवित्तारो
लोके ... पे०... गन्धवितकरो लोके ... रगवितकारो लोके ... फोट्टुव्यवित्तारो
लोके ... धम्मवितकरो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा उप्पज्ज-
माना उप्पज्जति, एत्य निविसमाना निविमति ।

5

रूपविचारो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा
उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्य निविममाना निविमति । मट्टविचारो
लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्य
निविसमाना निविसति । गन्धविचारो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा
तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्य निविममाना निविमति । रम- 10
विचारो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति,
एत्य निविसमाना निविसति । फोट्टुव्यविचारो लोके पियरूपं सातरूपं ।
एत्येसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्य निविममाना निविमति ।
धम्मविचारो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा उप्पज्जमाना
उप्पज्जति, एत्य निविसमाना निविसति ।

R. 103

15

इदं वुच्चति "दुक्खसमुदय अरियसच्च" ।

३. निरोधसच्चं

६ तत्थ कतमं दुक्खनिरोधं^१ अरियसच्चं ?

यो तस्सायेव तण्हाय अग्गेविरागनिरोधो चागो पटिनिस्सग्गो
मुत्ति अनालयो ।

७. सा सो पनेसा तण्हा कत्थ पहीयमाना पहीयति, कत्थ 20 B 109
निरुज्झमाना निरुज्झति ?

यं लोके पियरूपं सातरूपं, एत्येसा तण्हा पहीयमाना पहीयति,
एत्य निरुज्झमाना निरुज्झति ।

८. किञ्च लोके पियरूपं सातरूपं ?

चक्खु लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा पहीयमाना 25
पहीयति, एत्य निरुज्झमाना निरुज्झति । सोत्तं लोके ... पे०... धानं
लोके ... जिह्वा लोके ... कायो लोके ... मनो लोके पियरूपं सातरूपं ।
एत्येसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्य निरुज्झमाना निरुज्झति ।

रूपा लोके पियरूपं सातरूपं । 'एत्येसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति । सद्दा लोके' ... पे०... गन्धा लोके ... रसा लोके ... फोटुब्बा लोके ... धम्मा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

5. चक्खुविञ्जाणं लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति । सोतविञ्जाणं लोके ... पे०... धानविञ्जाणं लोके .. जिह्वाविञ्जाणं लोके ... काय-विञ्जाणं लोके ... मनोविञ्जाणं लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

10 चक्खुसम्फस्सो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति । सोतसम्फस्सो लोके .. पे०... धानसम्फस्सो लोके ... जिह्वासम्फस्सो लोके ... काय-सम्फस्सो लोके ... मनोसम्फस्सो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

15. चक्खुसम्फस्सजा वेदना लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति । सोतसम्फस्सजा वेदना लोके ... पे०... धानसम्फस्सजा वेदना लोके ... जिह्वासम्फस्सजा वेदना लोके ... कायसम्फस्सजा वेदना लोके ... मनोसम्फस्सजा वेदना लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

R. 104

20 रूपसञ्जा लोके ... सद्दसञ्जा लोके ... गन्धसञ्जा लोके ... रससञ्जा लोके ... फोटुब्बसञ्जा लोके ... धम्मसञ्जा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

B 110

25 रूपसञ्चेतना लोके ... सद्दसञ्चेतना लोके ... गन्ध-सञ्चेतना लोके ... रससञ्चेतना लोके ... फोटुब्बसञ्चेतना लोके ... धम्मसञ्चेतना लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

30 रूपतण्हा लोके ... सद्दतण्हा लोके ... गन्धतण्हा लोके ... रसतण्हा लोके ... फोटुब्बतण्हा लोके ... धम्मतण्हा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्येसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

रूपवितक्को लोके ... सद्द्वितक्को लोके ... गन्धवितक्को लोके ... रसवितक्को लोके ... फोटुव्ववितक्को लोके ... धम्मवितक्को लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

रूपविचारो लोके ... सद्द्विचारो लोके ... गन्धविचारो लोके .. रसविचारो लोके .. फोटुव्वविचारो लोके .. धम्मविचारो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति, एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

इदं वुच्चति - "दुक्खनिरोधं अरियसच्च" ।

४. मग्गसच्चं

६. तत्थ कतमं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं ? 10
अयमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो, सेय्यथीदं - सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माअजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

(१) तत्थ कतमा सम्मादिट्ठि ?

दुक्खे ज्ञाणं, दुक्खसमुदये ज्ञाणं, दुक्खनिरोधे 15
ज्ञाणं, दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय ज्ञाण -
अयं वुच्चति "सम्मादिट्ठि" ।

(२) तत्थ कतमो सम्मासङ्कप्पो ?

नेक्खम्मसङ्कप्पो, अव्यापादमङ्कप्पो, अविहिंसा-
सङ्कप्पो - अयं वुच्चति "सम्मासङ्कप्पो" । 20

(३) तत्थ कतमा सम्मावाचा ?

मुसावादा वेरमणी, पिसुणाय' वाचाय' वेरमणी,
फरसाय वाचाय वेरमणी, सम्फप्पलापा वेरमणी -
अयं वुच्चति "सम्मावाचा" ।

(४) तत्थ कतमो सम्माकम्मन्तो ?

पाणातिपाता वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी,
कामेमुमिच्छाचारा वेरमणी - अयं वुच्चति
"सम्माकम्मन्तो" । 25

(५) तत्थ कतमो सम्माआजीवो ?

इध अरियसावको मिच्छाआजीवं पहाय सम्माआजीवेन जीविकं कप्पेति - अयं वुच्चति "सम्माआजीवो" ।

5

(६) तत्थ कतमो सम्मावायामो ?

इध भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति, वायमति, विरियं आरभति, चित्तं पग्गण्हाति, पदहति ।
उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय
10 छन्दं जनेति, वायमति, विरियं आरभति, चित्तं पग्गण्हाति, पदहति । अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं जनेति, वायमति, विरियं आरभति, चित्तं पग्गण्हाति, पदहति । उप्पन्नानं कुसलान धम्मानं ठित्तिया असम्मोसाय भिय्योभावाय
15 वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति, वायमति, विरियं आरभति, चित्तं पग्गण्हाति, पदहति । अयं वुच्चति "सम्मावायामो" ।

(७) तत्थ कतमा सम्मासति ?

इध भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति
20 आतापी सम्पजानो सतिमा, विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं । वेदनासु ... पे०... चित्ते ... पे०... धम्मेषु धम्मानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा, विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं । अयं वुच्चति "सम्मासति" ।

25

(८) तत्थ कतमो सम्मासमाधि ?

इध भिक्खु विविच्चेव कामेहि, विविच्च अकुसलेहि धम्मोहि, सवितककं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति ।
वितककविचारानं वूपसमा, अज्जतं सम्पसादन,

चेतसो एकोदिभावं अवितकं अविचारं गमाधिजं
पीतिगुणं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति ।
पीतिया च विरागा, उपेगको न विहरति, गतो
च सम्पजानो, सुतां च कायेन पटिसंवेदेति, यं तं
अरिया आचिक्खन्ति - "उपेक्खको" सतिमा 5
मुखविहारी" ति, ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज
विहरति । सुखस्म न पहाना, दुक्खस्म न पहाना',
पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्मानं अत्यङ्गमा, अदुक्खम-
सुतां उपेक्खासतिपारिमुद्धि चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज
विहरति । अयं वुच्चति "सम्माममाधि" । 10
इदं वुच्चति "दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं" । 10
सुत्तन्तभाजनीयं ।

D 112

R. 106

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

(१)

१०. चत्तारि सच्चानि - दुक्खं, दुक्खसमुदयो, दुक्खनिरोधो,
दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ।

११. तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?

तण्हा - अयं वुच्चति "दुक्खसमुदयो" । 15

१२. तत्थ कतमं दुक्खं ?

अवसेसा च किलेसा, अवसेसा च अकुमला धम्मा, तोण्णि' च
कुसलमूलानि सासवानि, अवसेसा च सासवा कुसला धम्मा, सामवा
च कुसलाकुसलानं धम्मानं विपाका, ये च धम्मा किरिया नेव कुमला
नाकुसला न च कम्मविपाका, सब्बं च रूपं - इदं वुच्चति "दुक्खं" । 20

१३. तत्थ कतमो दुक्खनिरोधो ?

तण्हाय पहानं - अयं वुच्चति "दुक्खनिरोधो" ।

१४. तत्थ कतमा दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोक्कतरं ज्ञानं भावेति निव्व्यानिकं*

१. उपेक्खको च - मी० । २. पहाना - सी०. एगमुहरि ति । ३. सीति - मी० ।
४. निव्व्यानिकं - सी० ।

अपचयगामि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया, विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दग्धाभिञ्जं, तस्मिं समये अट्ठङ्गिको मग्गो होति सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।

5 (१) तत्थ कतमा सम्मादिट्ठि ?

या पञ्जा पज्जानता ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मादिट्ठि" ।

10 (२) तत्थ कतमो सम्मासङ्कप्पो ?

यो तक्को वितक्को ... पे०... सम्मासङ्कप्पो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मासङ्कप्पो" ।

B 113

15

(३) तत्थ कतमा सम्मावाचा ?

या चलूहि वचोदुच्चरित्तेहि आरति विरति पटिविरति वेरमणी अकिरिया अकरणं अनज्ज्ञापत्ति वेलाअनतिक्कमो सेतुघातो सम्मावाचा मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मावाचा" ।

20

(४) तत्थ कतमो सम्माकम्मन्तो ?

या तीहि कायदुच्चरित्तेहि आरति विरति पटिविरति वेरमणी अकिरिया अकरणं अनज्ज्ञापत्ति वेलाअनतिक्कमो सेतुघातो सम्माकम्मन्तो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्माकम्मन्तो" ।

R. 107

25

(५) तत्थ कतमो सम्माआजीवो ?

या मिच्छा आजीवा आरति विरति पटिविरति वेरमणी अकिरिया अकरणं अनज्ज्ञापत्ति वेलाअनतिक्कमो सेतुघातो सम्माआजीवो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्माआजीवो" ।

30

(६) तस्य वतमो गम्मागायामो ?

यो चेन्नगिरां विरियाग्ग्मो . . पे० . गम्मा-
गायामो विरियमग्ग्मोऽज्जो मग्गं मग्गाग्गि-
पत्तं - अयं वुच्चति "गम्मागायामो" ।

(७) तस्य कनमा गम्मागनि ?

या गनि अनुग्गनि . . पे० . गम्मागनि
रतिमग्ग्मोऽज्जो मग्गं मग्गाग्गि-
पत्तं - एतं वुच्चति "गम्मागनि" ।

(८) तस्य वतमो गम्मागमाधि ?

या चित्तस्स टिनि गण्ठिनि . पे० . गम्मा- 10
समाधि समाधिसग्ग्मोऽज्जो मग्गं मग्गाग्गि-
पत्तं - अयं वुच्चति "गम्मागमाधि" ।

अयं वुच्चति "दुक्खनिरोधगामिनी" पटिपदा" । अथगेमा धम्मा
दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय सम्पयुत्ता ।

(२)

१५. तस्य कतमो दुत्तमगमुदयो ?

तण्हा च अवसेसा च किलेसा - अयं वुच्चति "दुत्तमगमुदयो" । 15

१६. तस्य कतमं दुत्तम ?

अवसेसा च अकुसला धम्मा, तीणि च कुसलमुत्तानि गागयानि,
अवसेसा च सासवा कुसला धम्मा, सागवा च कुसलाकुसलान धम्मान
विपाका, ये च धम्मा विरिया नेव कुसला नाकुसला न च धम्मविपाका, 20
सब्बं च रूपं - इदं वुच्चति "दुत्तम" ।

१७. तस्य कतमो दुक्खनिरोधो ?

तण्हाय च, अवनेत्तानं च तिलेगान पहान - अयं वुच्चति
"दुक्खनिरोधो" । 25

१८. तस्य कतमा दुत्तनिरोधगामिनी पटिपदा ?

इध भित्तु यस्मि ममपे भोदुत्तर ज्ञानं भावेति निप्पत्तनिं
अपचयगामि दिट्ठिगतानं पहानाय पठनाय भूमिमा पत्तिफा, विरिच्चेय 25

१. दुक्खनिरोधगामिनी - गी०, एवमुत्तरि ति ।

कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं,
तस्मिं समये अट्ठङ्गिको मग्गो होति - सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।

R. 108

अयं वुच्चति - "दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" । अवसेसा
धम्मा दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय सम्पयुत्ता ।

(३)

१६. तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?
तण्हा च अवसेसा च किलेसा, अवसेसा च अकुसला धम्मा -
अयं वुच्चति "दुक्खसमुदयो" ।

२०. तत्थ कतमं दुक्खं ?
तीणि च कुसलमूलानि सासवानि, अवसेसा च सासवा कुसला
धम्मा, सासवा च कुसलाकुसलानं धम्मानं विपाका, ये च धम्मा किरिया
नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका, सव्वं च रूपं - इदं वुच्चति
"दुक्खं" ।

२१. तत्थ कतमो दुक्खनिरोधो ?
तण्हाय च, अवसेसानं च किलेसानं, अवसेसानं च अकुसलानं
धम्मानं पहानं - अयं वुच्चति "दुक्खनिरोधो" ।

२२. तत्थ कतमा दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ?
इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहिं ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये अट्ठङ्गिको मग्गो होति - सम्मादिट्ठि ... पे०...
सम्मासमाधि ।

अयं वुच्चति "दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" । अवसेसा धम्मा
दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय सम्पयुत्ता ।

(४)

२३. तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?
तण्हा च अवसेसा च किलेसा, अवसेसा च अकुसला धम्मा,
तीणि च कुसलमूलानि सासवानि - अयं वुच्चति "दुक्खसमुदयो" ।

२४. तत्थ कतमं दुक्खं ?

कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं,
तस्मिं समये अट्टङ्गिको मग्गो होति - सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।

R. 108

अयं वुच्चति - "दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" । अवसेसा
धम्मा दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय सम्पयुत्ता ।

(३)

१६. तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?

तण्हा च अवसेसा च किलेसा, अवसेसा च अकुसला धम्मा -
अयं वुच्चति "दुक्खसमुदयो" ।

२०. तत्थ कतमं दुक्खं ?

तीणि च कुसलमूलानि सासवानि, अवसेसा च सासवा कुसला
धम्मा, सासवा च कुसलाकुसलानं धम्मानं विपाका, ये च धम्मा किरिया
नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाकां, सत्वं च रूपं - इदं वुच्चति
"दुक्ख" ।

२१. तत्थ कतमो दुक्खनिरोधो ?

तण्हाय च, अवसेसानं च किलेसानं, अवसेसानं च अकुसलानं
धम्मानं पहानं - अयं वुच्चति "दुक्खनिरोधो" ।

२२. तत्थ कतमा दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
अपचयगामि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि .. पे०.. पठम ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये अट्टङ्गिको मग्गो होति - सम्मादिट्ठि ... पे०...
सम्मासमाधि ।

अयं वुच्चति "दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" । अवसेसा धम्मा
दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय सम्पयुत्ता ।

(४)

२३. तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?

तण्हा च अवसेसा च किलेसा, अवसेसा च अकुसला धम्मा,
तीणि च कुसलमूलानि सासवानि - अयं वुच्चति "दुक्खसमुदयो" ।

२४. तत्थ कतमं दुक्खं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
अपचयगार्मि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया, विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये अट्ठङ्गिको मग्गो होति - सम्मादिट्ठि ... पे०...
5 सम्मासमाधि ।

अयं वुच्चति “दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा” । अवसेसा
धम्मा दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय सम्पयुत्ता ।

(६)

R. 110 ३१. चत्तारि सच्चानि - दुक्खं, दुक्खसमुदयो, दुक्खनिरोधो,
दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ।

B. 116 10 ३२. तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?
तण्हा - अयं वुच्चति “दुक्खसमुदयो” ।

३३. तत्थ कतमं दुक्खं ?

अवसेसा च किलेसा, अवसेसा च अकुसला धम्मा, तीणि च
कुसलमूलानि सासवानि, अवसेसा च सासवा कुसला धम्मा, सासवा
15 च कुसलाकुसलानं धम्मानं विपाका, ये च धम्मा किरिया नेव कुसला
नाकुसला न च कम्मविपाका, सब्बं च रूपं - इदं वुच्चति “दुक्खं” ।

३४. तत्थ कतमो दुक्खनिरोधो ?

तण्हाय पहानं - अयं वुच्चति “दुक्खनिरोधो” ।

३५. तत्थ कतमा दुक्खनिरोधगामिनी, पटिपदा ?

20 इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
अपचयगार्मि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया, विविच्चेव
कामेहि .. पे०.. पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं,
तस्मिं समये पञ्चङ्गिको मग्गो होति - सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो,
सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

25 (१) तत्थ कतमा सम्मादिट्ठि ?

या पञ्जा पजानता ... पे०... अमोहो धम्म-
विचयो सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो
मग्गङ्ग मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति “सम्मा-
दिट्ठि” ।

(२) तत्थ कतमो सम्मासङ्कप्पो ?

यो तवको वितवको ... पे०... सम्मासङ्कप्पो
मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मा-
सङ्कप्पो" ।

(३) तत्थ कतमो सम्मावायामो ?

यो चेतसिंको विरियारम्भो ... पे०... सम्मा-
वायामो विरियसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्ग-
परियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मावायामो" ।

(४) तत्थ कतमा सम्मासति ?

या सति अनुस्सति ... पे०... सम्मासति सति- 10
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं
वुच्चति "सम्मासति" ।

(५) तत्थ कतमो सम्मासमाधि ?

या चित्तस्त ठिति ... पे०... सम्मासमाधि
समाधिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - 15
अयं वुच्चति "सम्मासमाधि" ।

अयं वुच्चति "दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" । अवसेसा धम्मा
दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय सम्पयुत्ता ।

(७)

३६. तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?

R. 111

तण्हा च, अवसेसा च किलेसा, अवसेसा च अकुसला धम्मा, 20
तीणि च कुसलमूलानि सासवानि, अवसेसा च सासवा कुसला धम्मा -
अयं वुच्चति "दुक्खसमुदयो" ।

B. 117

३७. तत्थ कतमं दुक्खं ?

सासवा कुसलाकुसलानं धम्मानं विपाका, ये च धम्मा किरिया
नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका, सव्वं च रूपं - इदं वुच्चति 25
"दुक्खं" ।

३८. तत्थ कतमो दुक्खनिरोधो ?

तण्हाय च, अवसेसानं च किलेसानं, अवसेसानं च अकुसलानं

धम्मानं, तिण्णं च कुसलमूलानं सासवानं, अवसेसानं च सासवानं कुसलानं धम्मानं पहानं - अयं वुच्चति "दुक्खनिरोधो" ।

३६. तत्थ कतमा दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया, विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-भिञ्जं, तस्मिं समये पञ्चङ्गिको मग्गो होति - सम्मादिट्ठि, सम्मा-सङ्कप्पो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

अयं वुच्चति "दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" । अवसेसा धम्मा दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय सम्पयुत्ता ।

(८)

४०. चत्तारि सच्चानि - दुक्खं, दुक्खसमुदयो, दुक्खनिरोधो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ।

४१. तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?

तण्हा - अयं वुच्चति "दुक्खसमुदयो" ।

४२. तत्थ कतमं दुक्खं ?

अवसेसा च किलेसा, अवसेसा च अकुसला धम्मा, तीणि च कुसलमूलानि सासवानि, अवसेसा च सासवा कुसला धम्मा, सासवा च कुसलाकुसलानं धम्मानं विपाका, ये च धम्मा किरिया नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका, सत्त्वं च रूपं - इदं वुच्चति "दुक्खं" ।

४३. तत्थ कतमो दुक्खनिरोधो ?

तण्हाय पहानं - अयं वुच्चति "दुक्खनिरोधो" ।

४४. तत्थ कतमा दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्या-

निकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । अयं वुच्चति "दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ।

(६)

४६ तत्थ कतमो दुक्खसमुदयो ?

तण्हा च, अवसेसा च किलेसा, अवसेसा च अकुसला धम्मा, तीणि च कुसलमूलानि सासवानि, अवसेसा च सासवा कुसला धम्मा - अयं वुच्चति "दुक्खसमुदयो" ।

४७. तत्थ कतमं दुक्खं ?

5

सासवा कुसलाकुसलानं धम्मानं विपाका, ये च धम्मा किरिया नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका, सव्वं च रूपं - इदं वुच्चति "दुक्खं" ।

४८. तत्थ कतमो दुक्खनिरोधो ?

तण्हाय च, अवसेसानं च किलेसानं, अवसेसानं च अकुसलानं धम्मानं, तिण्णं च कुसलमूलानि सासवानि, अवसेसानं च सासवानं कुसलानं धम्मानं प्हानं - अयं वुच्चति "दुक्खनिरोधो" ।

४९ तत्थ कतमा दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तर ज्ञानं भावेति निव्यानिकं अपचयगामिं दिट्ठिगतान प्हानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि .. पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपद दन्धा-भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति पे० . अविक्खेपो होति । अयं वुच्चति "दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ।

§ ३. पञ्हापुच्छकं

५० चत्तारि अरियसच्चानि - दुक्ख अरियसच्चं, दुक्खसमुदयं अरियसच्चं, दुक्खनिरोध अरियसच्चं, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं ।

५१. चतुन्न अरियसच्चान कति कुसला, कति अकुसला, कति अव्याकता .. पे० .. कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुक्कमेन

५२. समुदयसच्च अकुसलं । मग्गसच्चं कुसलं । निरोध-

सच्चं अख्याकत^१ । दुक्खसच्च सिया कुसलं, सिया अकुसलं, सिया अख्याकतं ।

R 113

५३. द्वे सच्चा सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्ख-
मसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । निरोधसच्चं न वत्तव्वं - "सुखाय वेदनाय
5 सम्पयुत्तं" ति पि, "दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं" ति पि, "अदुक्खमसुखाय
वेदनाय सम्पयुत्तं" ति पि । दुक्खसच्चं सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं,
सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं,
सिया न वत्तव्वं - "सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं" ति पि, "दुक्खाय वेदनाय
सम्पयुत्तं" ति पि, "अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं" ति पि ।

10 ५४. द्वे सच्चा विपाकधम्मधम्मा । निरोधसच्चं नेवविपाक-
नविपाकधम्मधम्मं । दुक्खसच्चं सिया विपाकं, सिया विपाकधम्मधम्मं,
सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्म ।

५५. समुदयसच्च अनुपादिन्नुपादानियं । द्वे सच्चा अनुपादिन्नुपादा
निया । दुक्खसच्चं सिया उपादिन्नुपादानियं, सिया अनुपादिन्नुपादानियं ।

15 ५६. समुदयसच्चं सङ्किलिट्टसङ्किलेसिकं । द्वे सच्चा असङ्किलि-
ट्टसङ्किलेसिका । दुक्खसच्च सिया सङ्किलिट्टसङ्किलेसिकं, सिया
असङ्किलिट्टसङ्किलेसिकं ।

५७. समुदयसच्च सवितक्कसविचारं । निरोधसच्चं अवितक्क-
अविचारं । मग्गसच्च सिया सवितक्कसविचारं, सिया अवितक्क-
20 विचारमत्तं, सिया अवितक्कअविचारं । दुक्खसच्चं सिया सवितक्क-
सविचारं, सिया अवितक्कविचारमत्तं, सिया अवितक्कअविचारं, सिया
न वत्तव्वं - "सवितक्कसविचारं" ति पि, "अवितक्कविचारमत्तं" ति
पि, "अवितक्कअविचारं" ति पि ।

५८. द्वे सच्चा सिया पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, सिया
25 उपेक्खासहगता । निरोधसच्चं न वत्तव्वं - "पीतिसहगतं" ति पि,
"सुखसहगतं" ति पि, "उपेक्खासहगतं" ति पि । दुक्खसच्चं सिया
पीतिसहगतं, सिया सुखसहगतं, सिया उपेक्खासहगतं, सिया न वत्तव्वं -
"पीतिसहगतं" ति पि, "सुखसहगतं" ति पि, "उपेक्खासहगतं" ति पि ।

५६. द्वे सच्चा नेव दस्सनेन न भावनायं पहातव्वा । समुदय-
सच्चं सिया दस्सनेन पहातव्वं, सिया भावनायं पहातव्वं । दुक्खसच्चं
सिया दस्सनेन पहातव्वं, सिया भावनायं पहातव्वं, सिया नेव दस्सनेन न
भावनायं पहातव्वं ।

६०. द्वे सच्चा नेव दस्सनेन न भावनायं पहातव्वहेतुका । 5
समुदयसच्चं सिया दस्सनेन पहातव्वहेतुकं, सिया भावनायं पहातव्व-
हेतुकं । दुक्खसच्चं सिया दस्सनेन पहातव्वहेतुकं, सिया भावनायं
पहातव्वहेतुकं, सिया नेव दस्सनेन न भावनायं पहातव्वहेतुकं ।

B. 120

६१. समुदयसच्चं आचयगामि । मग्गसच्चं अपचयगामि ।
निरोधसच्चं नेवाचयगामिनापचयगामि । दुक्खसच्चं सिया आचयगामि, 10 R. 114
सिया नेवाचयगामिनापचयगामि ।

६२. मग्गसच्चं सेक्खं । तीणि सच्चानि^३ नेवसेक्खनासेक्खा ।

६३. समुदयसच्चं परित्तं । द्वे सच्चा अप्पमाणा । दुक्ख-
सच्चं सिया परित्तं, सिया महग्गतं ।

६४. निरोधसच्चं अनारम्मणं । मग्गसच्चं अप्पमाणारम्मणं । 15
समुदयसच्चं सिया परित्तारम्मणं, सिया महग्गतारम्मणं न अप्पमाणा-
रम्मणं, सिया न वत्तव्वं - "परित्तारम्मणं" ति पि, "महग्गतारम्मणं"
ति पि । दुक्खसच्चं सिया परित्तारम्मणं, सिया महग्गतारम्मणं, सिया
अप्पमाणारम्मणं, सिया न वत्तव्वं - "परित्तारम्मणं" ति पि, "महग्गता-
रम्मणं" ति पि, "अप्पमाणारम्मणं" ति पि । 20

६५. समुदयसच्चं हीनं । द्वे सच्चा पणोता । दुक्खसच्चं
सिया हीनं, सिया मज्झिमं ।

६६. निरोधसच्चं अनियतं । मग्गसच्चं सम्मतनियतं । द्वे
सच्चा सिया मिच्छत्तनियता, सिया अनियता ।

६७. निरोधसच्चं अनारम्मणं । समुदयसच्चं न वत्तव्वं - 25
"मग्गारम्मणं" ति पि, "मग्गहेतुकं" ति पि, "मग्गाधिपती" ति पि ।
मग्गसच्चं न मग्गारम्मणं मग्गहेतुकं^३, सिया मग्गाधिपति, सिया न
न वत्तव्वं - "मग्गाधिपती" ति । दुक्खसच्चं सिया मग्गारम्मणं न

१ अपचयगामी - सी० । २. सच्चा - त्या०, रो० । ३ सिया मग्गहेतुकं - त्या०, रो० ।

मग्गहेतुकं, सिया मग्गाधिपति, सिया न वत्तब्बं - "मग्गारम्मणं" ति पि,
"मग्गाधिपती" ति पि ।

६८. द्वे सच्चा सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, न वत्तब्बा -
'उप्पादिनो' ति । निरोधसच्चं न वत्तब्बं - "उप्पन्नं" ति पि, "अनुप्पन्नं"
5 ति पि, "उप्पादी" ति पि । दुक्खसच्चं सिया उप्पन्नं, सिया अनुप्पन्नं,
सिया उप्पादि ।

६९ तीणि सच्चानि सिया अतीता, सिया अनागता, सिया
पच्चुप्पन्ना । निरोधसच्चं न वत्तब्बं - "अतीतं" ति पि, "अनागतं"
ति पि, "पच्चुप्पन्नं" ति पि ।

10 ७०. निरोधसच्चं अनारम्मणं । मग्गसच्चं न वत्तब्बं -
"अतीतारम्मणं" ति पि, "अनागतारम्मणं" ति पि, "पच्चुप्पन्नारम्मणं"
ति पि । द्वे सच्चा सिया अतीतारम्मणा, सिया अनागतारम्मणा, सिया
पच्चुप्पन्नारम्मणा, सिया न वत्तब्बा - "अतीतारम्मणा" ति पि, "अना-
गतारम्मणा" ति पि, "पच्चुप्पन्नारम्मणा" ति पि ।

R 115 15 ७१. निरोधसच्चं वहिद्धा । तीणि सच्चानि सिया अज्झत्ता,
सिया वहिद्धा, सिया अज्झत्तवहिद्धा ।

७२. निरोधसच्चं अनारम्मणं । मग्गसच्चं वहिद्धारम्मणं ।
समुदयसच्चं सिया अज्झत्तारम्मणं, सिया वहिद्धारम्मणं, सिया अज्झत्त-
वहिद्धारम्मणं ।

20 B. 121 ७३. दुक्खसच्चं सिया अज्झत्तारम्मणं, सिया वहिद्धारम्मणं,
सिया अज्झत्तवहिद्धारम्मणं, सिया न वत्तब्बं - "अज्झत्तारम्मणं" ति
पि, "वहिद्धारम्मणं" ति पि, "अज्झत्तवहिद्धारम्मणं" ति पि ।

७४. तीणि सच्चानि अनिदस्सनअप्पटिघा । दुक्खसच्चं सिया
सनिदस्सनअप्पटिघं, सिया अनिदस्सनअप्पटिघं, सिया अनिदस्सनअप्पटिघं ।

२. दुक्कमातिकानुक्कमेन

(१)

25 ७५. समुदयसच्चं हेतु । निरोधसच्चं-न हेतु । द्वे सच्चा
सिया हेतू, सिया न हेतू ।

७६. द्वे सच्चा सहेतुका । निरोधसच्चं अहेतुकं । दुक्खसच्चं
सिया सहेतुकं, सिया अहेतुकं ।

(३)

८७. समुदयसच्चं आसवो- । द्वे सच्चा नो आसवा । दुक्ख-
सच्चं सिया आसवो, सिया नो आसवो ।

८८. द्वे सच्चा सासवा । द्वे सच्चा अनासवा ।

८९. समुदयसच्चं आसवसम्पयुत्तं^१ । द्वे सच्चा आसव-
५ विप्पयुत्ता । दुक्खसच्चं सिया आसवसम्पयुत्तं, सिया आसवविप्पयुत्तं ।

९०. समुदयसच्चं आसवो चैव सासवं च । द्वे सच्चा न
वत्तव्वा- “आसवा चैव सासवा चा” ति पि, “सासवा चैव नो च
आसवा” ति पि । दुक्खसच्चं सिया आसवो चैव सासवं च, सिया सासवं
चैव नो च आसवो ।

१० ९१. समुदयसच्चं आसवो चैव आसवसम्पयुत्तं च । द्वे
सच्चा न वत्तव्वा - “आसवा चैव आसवसम्पयुत्ता चा” ति पि, “आसव-
सम्पयुत्ता चैव नो च आसवा” ति पि । दुक्खसच्चं सिया आसवो चैव
आसवसम्पयुत्तं च, सिया आसवसम्पयुत्तं चैव नो च आसवो, सिया न
वत्तव्वं - “आसवो चैव आसवसम्पयुत्तं चा” ति पि, “आसवसम्पयुत्तं
१५ चैव नो च आसवो” ति पि ।

९२. द्वे सच्चा आसवविप्पयुत्तअनासवा । समुदयसच्चं न
वत्तव्वं - “आसवविप्पयुत्तसासवं” ति पि, “आसवविप्पयुत्तअनासवं”
ति पि । दुक्खसच्चं सिया आसवविप्पयुत्तसासवं, सिया न वत्तव्वं -
“आसवविप्पयुत्तसासवं” ति पि, “आसवविप्पयुत्तअनासवं” ति पि ।

(४)-

२० ९३. समुदयसच्चं संयोजनं । द्वे सच्चा नो संयोजना ।
दुक्खसच्चं सिया संयोजनं, सिया नो संयोजनं ।

९४. द्वे सच्चा संयोजनिया । द्वे सच्चा असंयोजनिया ।

९५. समुदयसच्चं संयोजनसम्पयुत्तं । द्वे सच्चा संयोजन-
विप्पयुत्ता । दुक्खसच्चं सिया संयोजनसम्पयुत्तं, सिया संयोजनविप्पयुत्तं ।

२५ ९६. समुदयसच्च संयोजनं चैव संयोजनियं च । द्वे सच्चा
न वत्तव्वा - “संयोजना चैव संयोजनिया चा” ति पि, “संयोजनिया

सिया न वत्तब्बं - "गन्थो च्चैव गन्थसम्पयुत्तं चा" ति पि, "गन्थसम्पयुत्तं च्चैव नो च गन्थो" ति पि ।

१०४. द्वे सच्चा गन्थविप्पयुत्तअगन्थनिया । द्वे सच्चा सिया गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया, सिया न वत्तब्बा - "गन्थविप्पयुत्तगन्थनिया" ति पि, "गन्थविप्पयुत्तअगन्थनिया" ति पि ।

(६-८)

१०५. समुदयसच्चं ओघो ... पे०... योगो ... पे०... नीवरणं । द्वे सच्चा नो नीवरणा । दुक्खसच्च सिया नीवरणं, सिया नो नीवरणं ।

१०६. द्वे सच्चा नीवरणिया ? द्वे सच्चा अनीवरणिया ।

R. 118

१०७. समुदयसच्चं नीवरणसम्पयुत्तं । द्वे सच्चा जीवरण-
विप्पयुत्ता । दुक्खसच्चं सिया नीवरणसम्पयुत्तं, सिया नीवरणविप्पयुत्तं ।

१०८. समुदयसच्चं नीवरणं च्चैव नीवरणियं च । द्वे सच्चा न वत्तब्बा - "नीवरणा च्चैव नीवरणिया चा" ति पि, "नीवरणिया च्चैव नो च नीवरणा" ति पि । दुक्खसच्चं सिया नीवरणं च्चैव नीवरणियं च, सिया नीवरणियं च्चैव नो च नीवरण ।

१०९. समुदयसच्चं नीवरणं च्चैव नीवरणसम्पयुत्तं च । द्वे सच्चा न वत्तब्बा - "नीवरणा च्चैव नीवरणसम्पयुत्ता चा" ति पि, "नीवरणसम्पयुत्ता च्चैव नो च नीवरणा" ति पि । दुक्खसच्चं सिया नीवरणं च्चैव नीवरणसम्पयुत्तं च, सिया नीवरणसम्पयुत्तं च्चैव नो च नीवरणं, सिया न वत्तब्बं - "नीवरणं च्चैव नीवरणसम्पयुत्तं चा" ति पि, "नीवरणसम्पयुत्तं च्चैव नो च नीवरणं" ति पि । द्वे सच्चा नीवरणविप्पयुत्तअनीवरणिया । समुदयसच्चं न वत्तब्बं - "नीवरणविप्पयुत्तनीवरणियं" ति पि, "नीवरणविप्पयुत्तअनीवरणियं" ति पि । दुक्खसच्च सिया नीवरणविप्पयुत्तनीवरणियं, सिया न वत्तब्बं - "नीवरणविप्पयुत्तनीवरणियं" ति पि, "नीवरणविप्पयुत्तअनीवरणियं" ति पि ।

B. 124

25

(९)

११०. तीणि सच्चानि नो परामासा । दुक्खसच्चं सिया परामासो, सिया नो परामासो ।

१११. द्वे सच्चा परामट्टा । द्वे सच्चा अपरामट्टा ।

११२. द्वे सच्चा परामासविप्पयुत्ता । समुदयसच्चं सिया परामाससम्पयुत्तं, सिया परामासविप्पयुत्तं । दुक्खसच्चं सिया परामाससम्पयुत्तं, सिया परामासविप्पयुत्तं, सिया न वत्तव्वं - "परामाससम्पयुत्तं" ति पि, "परामासविप्पयुत्तं" ति पि ।

5

११३. समुदयसच्चं न वत्तव्वं - "परामासो चेव परामट्टं चा" ति, परामट्टं चेव नो च परामासो । द्वे सच्चा न वत्तव्वा - "परामासा चेव परामट्टा चा" ति पि, "परामट्टा चेव नो च परामासा" ति पि । दुक्खसच्चं सिया परामासो चेव परामट्टं च, सिया परामट्टं चेव नो च परामासो ।

10

११४. द्वे सच्चा परामासविप्पयुत्तअपरामट्टा । द्वे सच्चा सिया परामासविप्पयुत्तपरामट्टा, सिया न वत्तव्वा - "परामासविप्पयुत्तपरामट्टा" ति पि, "परामासविप्पयुत्तअपरामट्टा" ति पि ।

(१०)

११५. द्वे सच्चा सारम्मणा । निरोधसच्चं अनारम्मणं । दुक्खसच्चं सिया सारम्मणं, सिया अनारम्मणं ।

15

११६. तीणि सच्चानि नो चित्ता । दुक्खसच्चं सिया चित्तं, सिया नो चित्तं ।

११७. द्वे सच्चा चेतसिका । निरोधसच्चं अचेतसिकं । दुक्खसच्चं सिया चेतसिकं, सिया अचेतसिकं ।

११८. द्वे सच्चा चित्तसम्पयुत्ता । निरोधसच्चं चित्तविप्पयुत्तं । दुक्खसच्चं सिया चित्तसम्पयुत्तं, सिया चित्तविप्पयुत्तं, सिया न वत्तव्वं - "चित्तेन सम्पयुत्तं" ति पि, "चित्तेन विप्पयुत्तं" ति पि ।

११९. द्वे सच्चा चित्तसंसट्टा । निरोधसच्चं चित्तविसंसट्टं । दुक्खसच्चं सिया चित्तसंसट्टं, सिया चित्तविसंसट्टं, सिया न वत्तव्वं - "चित्तेन संसट्टं" ति पि, "चित्तेन विसंसट्टं" ति पि ।

25

१२०. द्वे सच्चा चित्तसमुद्धाना । निरोधसच्चं नो चित्तसमुद्धानं । दुक्खसच्चं सिया चित्तसमुद्धानं, सिया नो चित्तसमुद्धानं ।

१२१. द्वे सच्चा चित्तसहभुनो । निरोधसच्चं नो चित्तसहभू ।
दुक्खसच्चं सिया चित्तसहभू, सिया नो चित्तसहभू ।

१२२. द्वे सच्चा चित्तानुपरिवत्तिनो । निरोधसच्चं नो चित्तानुपरिवत्ति ।
दुक्खसच्चं सिया चित्तानुपरिवत्ति, सिया नो चित्तानुपरिवत्ति ।

B. 125

R. 119

१२३. द्वे सच्चा चित्तसंसद्वसमुद्धाना । निरोधसच्चं नो चित्तसंसद्वसमुद्धानं ।
दुक्खसच्चं सिया चित्तसंसद्वसमुद्धानं, सिया नो चित्तसंसद्वसमुद्धानं ।

१२४. द्वे सच्चा चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभुनो । निरोधसच्चं नो चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभू ।
दुक्खसच्चं सिया चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभू, सिया नो चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभू ।

१२५. द्वे सच्चा चित्तसंसद्वसमुद्धानानुपरिवत्तिनो । निरोधसच्चं नो चित्तसंसद्वसमुद्धानानुपरिवत्ति ।
दुक्खसच्चं सिया चित्तसंसद्वसमुद्धानानुपरिवत्ति, सिया नो चित्तसंसद्वसमुद्धानानुपरिवत्ति ।

१२६. तीणि सच्चानि^१ बाहिरा । दुक्खसच्चं सिया अज्झत्तं^२, सिया बाहिरं ।

(११)

१२७. तीणि सच्चानि नो उपादा । दुक्खसच्चं सिया उपादा, सिया नो उपादा ।

१२८. तीणि सच्चानि अनुपादिन्ना । दुक्खसच्चं सिया उपादिन्नं, सिया अनुपादिन्नं ।

१२९. समुदयसच्चं उपादानं । द्वे सच्चा नो उपादाना । दुक्खसच्चं सिया उपादानं, सिया नो उपादानं ।

१३०. द्वे सच्चा उपादानिया । द्वे सच्चा अनुपादानिया ।

१३१. द्वे सच्चा उपादानविप्पयुत्ता । द्वे सच्चा सिया उपादानसम्पयुत्ता, सिया उपादानविप्पयुत्ता ।

१३२. समुदयसच्चं उपादानं चेव उपादानियं च । द्वे सच्चा न वत्तब्बा - "उपादाना चेव उपादानिया चा" ति पि, "उपादानिया चेव

नो च उपादाना" ति पि । दुक्खसच्चं सिया उपादानं चैव उपादानियं च, सिया उपादानियं चैव नो च उपादानं ।

१३३. समुदयसच्चं सिया उपादानं चैवं उपादानसम्पयुत्तं च, सिया न वत्तव्वं - "उपादानं चैव उपादानसम्पयुत्तं चा" ति पि, "उपादानसम्पयुत्तं चैव नो च उपादानं" ति पि । द्वे सच्चा न वत्तव्वा - 5
"उपादाना चैव उपादानसम्पयुत्ता चा" ति पि, "उपादानसम्पयुत्ता चैव नो च उपादाना" ति पि । 'दुक्खसच्चं सिया उपादानं चैव उपादानसम्पयुत्तं च, सिया उपादानसम्पयुत्तं चैव नो च उपादानं, सिया न वत्तव्वं -
"उपादानं चैव उपादानसम्पयुत्तं चा" ति पि, "उपादानसम्पयुत्तं चैव नो च उपादानं" ति पि । 10

१३४. द्वे सच्चा उपादानविप्पयुत्तअनुपादानिया । द्वे सच्चा सिया उपादानविप्पयुत्तउपादानिया, सिया न वत्तव्वा - "उपादानविप्पयुत्तउपादानिया" ति पि, "उपादानविप्पयुत्तअनुपादानिया" ति पि ।

(१२)

१३५. समुदयसच्चं किलेसो । द्वे सच्चा नो किलेसा । दुक्खसच्चं सिया किलेसो, सिया नो किलेसो । 15

१३६. द्वे सच्चा सङ्खिलेसिका । द्वे सच्चा असङ्खिलेसिका ।

१३७ समुदयसच्चं सङ्खिलिट्ठं । द्वे सच्चा असङ्खिलिट्ठा । दुक्खसच्चं सिया सङ्खिलिट्ठं, सिया असङ्खिलिट्ठं ।

१३८. समुदयसच्चं किलेससम्पयुत्तं । द्वे सच्चा किलेसविप्पयुत्ता । दुक्खसच्चं सिया किलेससम्पयुत्तं, सिया किलेसविप्पयुत्त । 20 B 125

१३९. समुदयसच्चं किलेसो चैव सङ्खिलेसिकं च । द्वे सच्चा न वत्तव्वा - "किलेसा चैव सङ्खिलेसिका चा" ति पि, "सङ्खिलेसिका चैव नो च किलेसा" ति पि । दुक्खसच्चं सिया किलेसो चैव सङ्खिलेसिकं च, सिया सङ्खिलेसिकं चैव नो च किलेसो ।

१४० समुदयसच्चं किलेसो चैव सङ्खिलिट्ठं च । द्वे सच्चा न वत्तव्वा - "किलेसा चैव सङ्खिलिट्ठा चा" ति पि, "सङ्खिलिट्ठा चैव नो च किलेसा" ति पि । दुक्खसच्चं सिया किलेसो चैव सङ्खिलिट्ठं च, सिया सङ्खिलिट्ठं चैव नो च किलेसो, सिया न वत्तव्वं - "किलेसो चैव सङ्खिलिट्ठं चा" ति पि, "सङ्खिलिट्ठं चैव नो च किलेसो" ति पि । 25

१४१. समुदयसच्चं किलेसो चैव किलेससम्पयुत्तं च । द्वे सच्चा
न वत्तब्बा - "किलेसा चैव किलेससम्पयुत्ता चा" ति पि, "किलेससम्प-
युत्ता चैव नो च किलेसा" ति पि । दुक्खसच्चं सिया किलेसो चैव किलेस-
सम्पयुत्तं च, सिया किलेससम्पयुत्तं चैव नो च किलेसो, सिया न वत्तब्बं -
5 "किलेसो चैव किलेससम्पयुत्तं चा" ति पि, "किलेससम्पयुत्तं चैव नो च
किलेसो" ति पि ।

१४२. द्वे सच्चा किलेसविप्पयुत्तसञ्चिलेसिका । समुदयसच्चं
न वत्तब्बं - "किलेसविप्पयुत्तसञ्चिलेसिकं" ति पि, "किलेसविप्पयुत्त-
असञ्चिलेसिकं" ति पि । दुक्खसच्चं सिया किलेसविप्पयुत्तसञ्चिलेसिकं,
10 सिया न वत्तब्बं - "किलेसविप्पयुत्तसञ्चिलेसिकं" ति पि, "किलेसविप्प-
युत्तअसञ्चिलेसिकं" ति पि ।

(१३)

R. 121

१४३. द्वे सच्चा न दस्सनेन पहातब्बा । द्वे सच्चा सिया दस्सनेन
पहातब्बा, सिया न दस्सनेन पहातब्बा ।

१४४. द्वे सच्चा न भावनाय पहातब्बा । द्वे सच्चा सिया
15 भावनाय पहातब्बा, सिया न भावनाय पहातब्बा ।

१४५. द्वे सच्चा न दस्सनेन पहातब्बहेतुका । द्वे सच्चा सिया
दस्सनेन पहातब्बहेतुका, सिया न दस्सनेन पहातब्बहेतुका ।

१४६. द्वे सच्चा न भावनाय पहातब्बहेतुका । द्वे सच्चा सिया
भावनाय पहातब्बहेतुका, सिया न भावनाय पहातब्बहेतुका ।

20 १४७. समुदयसच्चं सवितक्कं । निरोधसच्चं अविक्कं ।
द्वे सच्चा सिया सवितक्का, सिया अविक्का ।

१४८. समुदयसच्चं सविचारं । निरोधसच्चं अविचारं । द्वे
सच्चा सिया सविचारा, सिया अविचारा ।

१४९. निरोधसच्चं अप्पीतिकं । तीणि सच्चानि सिया सप्पी-
25 तिका, सिया अप्पीतिका ।

१५०. निरोधसच्चं न पीतिसहगतं । तीणि सच्चानि सिया
पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता ।

१५१. निरोधसच्चं न सुखसहगतं । तीणि सच्चानि सिया सुखसहगता, सिया न सुखसहगता ।

१५२. निरोधसच्चं न उपेक्षासहगतं । तीणि सच्चानि सिया उपेक्षासहगता, सिया न उपेक्षासहगता ।

१५३. समुदयसच्चं कामावचरं । द्वे सच्चा न कामावचरा । 5 दुःखसच्चं सिया कामावचरं, सिया न कामावचरं ।

१५४. तीणि सच्चानि न रूपावचरा । दुःखसच्चं सिया रूपावचरं, सिया न रूपावचरं ।

१५५. तीणि सच्चानि न अरूपावचरा । दुःखसच्चं सिया अरूपावचरं, सिया न अरूपावचरं । 10

१५६. द्वे सच्चा परियापन्ना । द्वे सच्चा अपरियापन्ना ।

१५७. मग्गसच्चं निय्यानिकं । तीणि सच्चानि अनिय्यानिका ।

१५८. मग्गसच्चं नियतं । निरोधसच्चं अनियतं । द्वे सच्चा सिया नियता, सिया अनियता ।

१५९. द्वे सच्चा सज्जरा । द्वे सच्चा अनुत्तरा । 15

१६०. समुदयसच्चं सरणं । द्वे सच्चा अररणा । दुःखसच्चं सिया सरणं, सिया अरणं ति ।

सच्चविमङ्गो निट्ठितो ।

५. इन्द्रियविभङ्गो

§ १. अभिधम्मभाजनीयं

१. वावीसतिन्द्रियानि - चक्खुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, घानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं, पुरिसिन्द्रियं, जीवित्तिन्द्रियं, सुखिन्द्रियं, दुक्खिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं, दोमनस्सिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं, अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रियं^१, अञ्चिन्द्रियं, अञ्जाताविन्द्रियं ।

२ तत्थ कतमं चक्खुन्द्रियं ?

यं चक्खु चतुघ्नं महाभूतानं उपादाय पसादो ... पे०... सुञ्जो गामो पेसो - इदं वुच्चति "चक्खुन्द्रियं" ।

३. तत्थ कतमं सोतिन्द्रियं ... पे०... घानिन्द्रियं ... पे०... जिह्विन्द्रियं ... पे०... कायिन्द्रियं ?

यो कायो चतुघ्नं महाभूतानं उपादाय पसादो ... पे०... सुञ्जो गामो पेसो - इदं वुच्चति "कायिन्द्रियं" ।

४. तत्थ कतमं मनिन्द्रियं ?

एकविधेन मनिन्द्रियं - फत्ससम्पयुत्तं ।

दुविधेन मनिन्द्रियं - अत्थि सहेतुकं, अत्थि अहेतुकं ।

तिविधेन मनिन्द्रियं - अत्थि कुसलं, अत्थि अकुसलं, अत्थि अव्याकतं ।

चतुर्विधेन मनिन्द्रियं - अत्थि कामावचरं, अत्थि रूपावचरं, अत्थि अत्पावचरं, अत्थि अपरियापन्नं ।

पञ्चविधेन मनिन्द्रियं - अत्थि सुखिन्द्रियसम्पयुत्तं, अत्थि दुक्खिन्द्रियसम्पयुत्तं, अत्थि सोमनस्सिन्द्रियसम्पयुत्तं, अत्थि दोमनस्सिन्द्रियसम्पयुत्तं, अत्थि उपेक्खिन्द्रियसम्पयुत्तं ।

द्वद्विधेन मनिन्द्रियं - चक्खुविञ्जाणं ... पे०... मनोविञ्जाणं ।
एवं द्वद्विधेन मनिन्द्रियं ।

सत्तविधेन मनिन्द्रिय - चक्खुविञ्जाण पे० कायविञ्जाण,
मनोधानु, मनोविञ्जाणधातु । एव सत्तविधेन मनिन्द्रिय ।

अट्टविधेन मनिन्द्रिय - चक्खुविञ्जाण पे० कायविञ्जाण
अत्थि सुखसहगत, अत्थि दुःखसहगत, मनोधानु, मनोविञ्जाणधातु ।
एव अट्टविधेन मनिन्द्रिय ।

5

नवविधेन मनिन्द्रिय - चक्खुविञ्जाण पे० कायविञ्जाण,
मनोधानु, मनोविञ्जाणधातु अत्थि कुसला, अत्थि अकुसला, अत्थि
अव्याकता । एव नवविधेन मनिन्द्रिय ।

B 129

दसविधेन मनिन्द्रिय - चक्खुविञ्जाण पे० कायविञ्जाण
अत्थि सुखसहगत, अत्थि दुःखसहगत, मनोधानु, मनोविञ्जाणधातु
अत्थि कुसला, अत्थि अकुसला, अत्थि अव्याकता । एव दसविधेन
मनिन्द्रिय पे० एव बहुविधेन मनिन्द्रिय । इद वुच्चति "मनिन्द्रिय" ।

10

५ तत्थ क्तम इत्थिन्द्रिय ?

य इत्थिया इत्थिलिङ्ग^१ इत्थिनिमित्त इत्थिकुत्त इत्थाकप्पो
इत्थत्त^२ इत्थिभावो - इद वुच्चति 'इत्थिन्द्रिय' ।

15

६ तत्थ क्तम पुरिसिन्द्रिय ?

य^३ पुरिसस्स पुरिसलिङ्ग पुरिसनिमित्त पुरिसकुत्त पुरिसा-
कप्पो पुरिसत्त पुरिसभावो - इद वुच्चति "पुरिसिन्द्रिय" ।

R 123

७ तत्थ क्तम जीवितिन्द्रिय ?

जीवितिन्द्रिय द्विविधेन - अत्थि रूपजीवितिन्द्रिय, अत्थि अरूप-
जीवितिन्द्रिय ।

20

(१) तत्थ क्तम रूपजीवितिन्द्रिय ?

यो तेस रूपीन धम्मान आयु ठिति यपना यापना
इरियना वत्तना पालना जीवित जीवितिन्द्रिय -
इद वुच्चति "रूपजीवितिन्द्रिय" ।

25

(२) तत्थ क्तम अरूपजीवितिन्द्रिय ?

यो तेस अरूपीन धम्मान आयु ठिति यपना
यापना इरियना वत्तना पालना जीवित जीवितिन्द्रिय
- इद वुच्चति "अरूपजीवितिन्द्रिय" ।

१ इत्थिलिङ्ग - स्या० एवमुपरि पि । २ इत्थित्त - स्या० । ३ रो० षोडशके नत्थि ।

इदं वुच्चति "जीवितिन्द्रियं" ।

८. तत्थ कतमं मुखिन्द्रियं ?

यं कायिकं सातं कायिकं सुखं कायसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं कायसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - इदं वुच्चति "सुखिन्द्रियं" ।

5 ९. तत्थ कतमं दुक्खिन्द्रियं ?

यं कायिकं असातं कायिकं दुक्खं कायसम्फस्सजं असातं दुक्खं वेदयितं कायसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - इदं वुच्चति "दुक्खिन्द्रियं" ।

१०. तत्थ कतमं सोमनस्सिन्द्रियं ?

10 यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - इदं वुच्चति "सोमनस्सिन्द्रियं" ।

११. तत्थ कतमं दोमनस्सिन्द्रियं ?

५. 130 यं चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं चेतोसम्फस्सजं असातं दुक्खं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - इदं वुच्चति "दोमन-
15 स्सिन्द्रियं" ।

१२. तत्थ कतमं उपेक्खिन्द्रियं ?

यं चेतसिकं नेव सातं नासातं चेतोसम्फस्सजं अदुक्खमसुखं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - इदं वुच्चति "उपेक्खिन्द्रियं" ।

20 १३. तत्थ कतमं सद्धिन्द्रियं ?

या सद्धा सद्दहना ओकप्पना अभिप्पसादो सद्धा सद्धिन्द्रियं सद्धावलं - इदं वुच्चति "सद्धिन्द्रियं" ।

१४. तत्थ कतमं विरियिन्द्रियं ?

५. 124 यो चेतसिको विरियारम्भो निक्कमो परक्कमो उय्यामो वायामो
25 उस्साहो उस्सोब्धि^१ थामो ठिति^२ असिथिलपरक्कमता अनिक्खित्तद्धन्दता
अनिक्खित्तधुरता धुरसम्पग्गाहो विरियं विरियिन्द्रियं विरियवलं^३ - इदं
वुच्चति "विरियिन्द्रियं" ।

१. उस्सोब्धि - मी०, रो० । २. धिति - सी०, स्या०, रो० । ३. विरियवलं सम्मा-
वायामो - स्या०, रो० ।

१५. तत्थ कतमं सतिन्द्रियं ?

या सति अनुस्सति पटिस्सति सति सरणता धारणता अपिला-
पनता असम्मुस्सनता^१ सति सतिन्द्रियं सतिवलं सम्मासति - इदं वुच्चति
“सतिन्द्रियं” ।

१६. तत्थ कतमं समाधिन्द्रियं ?

या चित्तस्स ठिति सण्ठिति अवट्ठिति अविसाहारो अविवखेपो
अविसाहटमानसता समयो समाधिन्द्रियं समाधिवलं सम्मासमाधि - इदं
वुच्चति “समाधिन्द्रियं” ।

१७. तत्थ कतमं पञ्जिन्द्रियं ?

या पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि -
इदं वुच्चति “पञ्जिन्द्रियं” ।

१८. तत्थ कतमं अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रियं ?

या तेसं धम्मानं अनञ्जातानं^२ अदिट्ठानं अप्पत्तानं अविदितानं
असच्छिकतानं सच्छिकिरियाय पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो
धम्मविचयो सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्जङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं
- इदं वुच्चति “अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रियं” ।

१९. तत्थ कतमं अञ्जिन्द्रियं ?

या तेसं धम्मानं जातानं दिट्ठानं पत्तानं विदितानं सच्छिकतानं
सच्छिकिरियाय पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मा-
दिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्जङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति
अञ्जिन्द्रियं ।

२०. तत्थ कतमं अञ्जाताविन्द्रियं ?

या तेसं धम्मानं अञ्जातावीनं दिट्ठानं पत्तानं विदितानं सच्छि-
कतानं सच्छिकिरियाय पञ्जा पजानना .. पे०... अमोहो धम्मविचयो
सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्जङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति
“अञ्जाताविन्द्रियं” ।

§ २. पञ्चापुच्छकं

R. 125

२१. वावीसतिन्द्रियानि - चक्षुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, घानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं, पुरिसिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, सुखिन्द्रियं, दुक्खिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं, दोमनस्सिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं, अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रियं, अञ्चिन्द्रियं, अञ्जाताविन्द्रियं ।

२२. वावीसतीनं इन्द्रियानं कति कुसला, कति अकुसला, कति अव्याकता ... पै०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुषकमेन

D

२३. दसिन्द्रिया अव्याकता । दोमनस्सिन्द्रियं अकुसलं । अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रियं कुसलं । चत्तारिन्द्रिया सिया कुसला, सिया अव्याकता । छ इन्द्रिया सिया कुसला, सिया अकुसला, सिया अव्याकता ।

२४. द्वादसिन्द्रिया न वत्तवा - "सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता" ति पि, "दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता" ति पि, "अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता" ति पि । छ इन्द्रिया सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । तीणिन्द्रिया सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । जीवितिन्द्रियं सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, सिया न वत्तव्वं - "सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं" ति पि, "दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं" ति पि, "अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं" ति पि ।

B 132

२५. सत्तिन्द्रिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा । तीणिन्द्रिया विपाका । द्विन्द्रिया विपाकधम्मधम्मा । अञ्चिन्द्रियं सिया विपाकं, सिया विपाकधम्मधम्मं । नविन्द्रिया सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा ।

२६. नविन्द्रिया उपादिनुपादानिया । दोमनस्मिन्द्रियं अनुपादिनुपादानियं । तीणिन्द्रिया अनुपादिनुपादानिया । नविन्द्रिया

सिया उपादिभ्रुपादानिया, गिया अनुपादिभ्रुपादानिया, गिया भ्रुपादिभ्रु-
अनुपादानिया ।

२७. नविन्द्रिया असङ्कलित्ठगङ्कलेमिगा । दोमनस्मिन्द्रियं
सङ्कलित्ठसङ्कलेसिका । तीणिन्द्रिया अगङ्कलित्ठगङ्कलेमिगा । गीणि-
न्द्रिया सिया असङ्कलित्ठसङ्कलेसिका, सिया अगङ्कलित्ठगङ्कलेमिगा । ३
छ इन्द्रिया सिया सङ्कलित्ठसङ्कलेसिका, गिया असङ्कलित्ठगङ्कलेमिगा ।
सिया अगङ्कलित्ठसङ्कलेसिका ।

२८. नविन्द्रिया अवितक्कअविचारा । दोमनस्मिन्द्रियं गवितक्क-
सविचारं । उपेवित्ठन्द्रियं सिया सवितक्कसविचारं, गिया अवितक्क-
अविचारं । एकादसिन्द्रिया सिया सवितक्कसविचारा, गिया अवितक्क- 10
विचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा ।

२९. एकादसिन्द्रिया न वत्तव्या - "पीतिसहगता" ति पि,
"सुखसहगता" ति पि, "उपेक्खासहगता" ति पि । सोमदस्मिन्द्रिय
सिया पीतिसहगतं न सुखसहगतं न उपेक्खासहगतं. गिया न वत्तव्य - R 126
"पीतिसहगतं" ति । छ इन्द्रिया सिया पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, 15
सिया उपेक्खासहगता । चत्तारिन्द्रिया सिया पीतिसहगता, सिया सुग-
सहगता, सिया उपेक्खासहगता, सिया न वत्तव्या - "पीतिसहगता" ति
पि, "सुखसहगता" ति पि, "उपेक्खासहगता" ति पि ।

३०. पन्नरसिन्द्रिया नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्या ।
दोमनस्मिन्द्रियं सिया दस्सनेन पहातव्यं, सिया भावनाय पहातव्यं । 20
छ इन्द्रिया सिया दस्सनेन पहातव्या, सिया भावनाय पहातव्या, गिया नेव
दस्सनेन न भावनाय पहातव्या ।

३१. पन्नरसिन्द्रिया नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्यहेतुका ।
दोमनस्मिन्द्रियं सिया दस्सनेन पहातव्यहेतुकं, गिया भावनाय पहातव्य-
हेतुकं । छ इन्द्रिया सिया दस्सनेन पहातव्यहेतुका, सिया भावनाय 25
पहातव्यहेतुका, सिया नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्यहेतुका ।

३२. दसिन्द्रिया नेवाचयगामिनापचयगामिनो । दोमनस्मिन्द्रियं
आचयगामि । अन्नञ्जातञ्जस्सामोतिन्द्रियं अपचयगामि । अञ्जिन्द्रियं
सिया अपचयगामि, सिया नेवाचयगामिनापचयगामि । नविन्द्रिया गिया
आचयगामिनो, सिया अपचयगामिनो, सिया नेवाचयगामिनापचयगामिनो । 30

३३. दमिन्द्रिया नेवसेक्खनासेक्खा । द्विन्द्रिया सेक्खा । अञ्जा-
ताविन्द्रियं असेक्खं । नविन्द्रिया सिया सेक्खा, सिया असेक्खा, सिया
नेवसेक्खनासेक्खा ।

३४. दसिन्द्रिया परित्ता । तीणिन्द्रिया अप्पमाणा । नविन्द्रिया
5 सिया परित्ता, सिया मह्गता, सिया अप्पमाणा ।

३५. सत्तिन्द्रिया अनारम्मणा । द्विन्द्रिया परित्त्तारम्मणा ।
तीणिन्द्रिया अप्पमाणारम्मणा । दोमनस्सिन्द्रियं सिया परित्त्तारम्मणं
सिया मह्गतारम्मणं, न अप्पमाणारम्मणं, सिया न वत्तब्बं - "परित्ता-
रम्मणं" ति पि, "मह्गतारम्मणं" ति पि । नविन्द्रिया सिया परित्ता-
10 रम्मणा, सिया मह्गतारम्मणा, सिया अप्पमाणारम्मणा, सिया न वत्तब्बा
- "परित्त्तारम्मणा" ति पि, "मह्गतारम्मणा" ति पि, "अप्पमाणा-
रम्मणा" ति पि ।

३६. नविन्द्रिया मज्झिमा । दोमनस्सिन्द्रियं हीनं । तीणिन्द्रिया
पणीता । तीणिन्द्रिया सिया मज्झिमा, सिया पणीता । छ इन्द्रिया
15 सिया हीना, सिया मज्झिमा, सिया पणीता ।

३७. दसिन्द्रिया अनियन्ता । अनञ्जातञ्जास्सामीतिन्द्रियं
सम्मत्तनियतं । चत्तारिन्द्रिया सिया सम्मत्तनियता, सिया अनियता ।
R. 127 दोमनस्सिन्द्रियं सिया मिच्छत्तनियतं, सिया अनियतं । छ इन्द्रिया सिया
मिच्छत्तनियता, सिया सम्मत्तनियता, सिया अनियता ।

३८. सत्तिन्द्रिया अनारम्मणा । चत्तारिन्द्रिया न- वत्तब्बा -
"मग्गारम्मणा" ति पि, "मग्गहेतुका" ति पि, "मग्गाधिपतिनो" ति
पि । अनञ्जातञ्जास्सामीतिन्द्रियं न मग्गारम्मणं, सिया मग्गहेतुकं,
सिया मग्गाधिपति, सिया न वत्तब्बं - "मग्गहेतुकं" ति पि, "मग्गा-
धिपती" ति पि । अञ्जिन्द्रियं न मग्गारम्मणं, सिया मग्गहेतुकं, सिया
25 मग्गाधिपति, सिया न वत्तब्बं - "मग्गहेतुकं" ति पि, "मग्गाधिपती"
ति पि । नविन्द्रिया सिया मग्गारम्मणा, सिया मग्गहेतुका, सिया
मग्गाधिपतिनो, सिया न वत्तब्बा - "मग्गारम्मणा" ति पि, "मग्ग-
हेतुका" ति पि, "मग्गाधिपतिनो" ति पि ।

३९. दसिन्द्रिया सिया उप्पन्ना, सिया उप्पादिनो, न वत्तब्बा -
30 "अनुप्पन्ना" ति । द्विन्द्रिया सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, सिया न

वत्तव्वा - "उप्यादिनो" ति । दसिन्द्रिया सिया उपपन्ना, सिया अनुपपन्ना, सिया उप्यादिनो; सिया अतीता, सिया अनागता, सिया पच्चुपपन्ना ।

४०. सत्तिन्द्रिया अनारम्मणा । द्विन्द्रिया पच्चुपपन्नारम्मणा । तीणिन्द्रिया न वत्तव्वा - "अतीतारम्मणा" ति पि, "अनागतारम्मणा" ति पि, "पच्चुपपन्नारम्मणा" ति पि । दसिन्द्रिया सिया अतीतारम्मणा, 5 सिया अनागतारम्मणा, सिया पच्चुपपन्नारम्मणा, सिया न वत्तव्वा - "अतीतारम्मणा" ति पि, "अनागतारम्मणा" ति पि, "पच्चुपपन्नारम्मणा" ति पि; सिया अज्जत्ता, सिया वहिद्धा, सिया अज्जत्तवहिद्धा । सत्तिन्द्रिया अनारम्मणा । तीणिन्द्रिया वहिद्धारम्मणा । चत्तारिन्द्रिया सिया अज्जत्तारम्मणा, सिया वहिद्धारम्मणा, सिया अज्जत्तवहिद्धारम्मणा, अट्ठिन्द्रिया 10 (सिया अज्जत्तारम्मणा, सिया वहिद्धारम्मणा, सिया अज्जत्तवहिद्धारम्मणा, सिया न वत्तव्वा - "अज्जत्तारम्मणा" ति पि, "वहिद्धारम्मणा" ति पि, "अज्जत्तवहिद्धारम्मणा" ति पि ।

B. 134

४१. पञ्चिन्द्रिया अनिदस्सनसप्पटिघा । सत्तरसिन्द्रिया अनिदस्सनसप्पटिघा । 15

२. दुक्कमातिकानुषकमेन

(१)

४२. चत्तारिन्द्रिया हेतू । अट्ठारसिन्द्रिया न हेतू

४३. सत्तिन्द्रिया सहेतुका । नविन्द्रिया अहेतुका । छ इन्द्रिया सिया सहेतुका, सिया अहेतुका ।

४४. सत्तिन्द्रिया हेतुसम्पयुत्ता । नविन्द्रिया हेतुविप्पयुत्ता । छ इन्द्रिया सिया हेतुसम्पयुत्ता, सिया हेतुविप्पयुत्ता । 20

४५. चत्तारिन्द्रिया हेतू चैव सहेतुका च । नविन्द्रिया न वत्तव्वा - "हेतू चैव सहेतुका चा" ति पि, "सहेतुका चैव न च हेतू" ति पि । तीणिन्द्रिया न वत्तव्वा - "हेतू चैव सहेतुका चा" ति । सहेतुका चैव न च हेतू । छ इन्द्रिया न वत्तव्वा - "हेतू चैव सहेतुका चा" ति, सिया सहेतुका चैव न च हेतू, सिया न वत्तव्वा - "सहेतुका चैव न च हेतू" ति । 25

४६. चत्तारिन्द्रिया हेतू चैव हेतुसम्पयुत्ता च । नविन्द्रिया न वत्तव्वा - "हेतू चैव हेतुसम्पयुत्ता चा" ति पि, "हेतुसम्पयुत्ता चैव न

R. 128

च हेतू" ति पि । तीणिन्द्रिया न वत्तव्वा - "हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता चा" ति, "हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू" । छ इन्द्रिया न वत्तव्वा - "हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता चा" ति, सिया हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू, सिया न वत्तव्वा- "हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू" ति ।

- 5 B 135 ४७ नविन्द्रिया न हेतू अहेतुका । तीणिन्द्रिया न हेतू सहेतुका । चत्तारिन्द्रिया न वत्तव्वा - "न हेतू सहेतुका" ति पि, "न हेतू अहेतुका" ति पि । छ इन्द्रिया सिया न हेतू सहेतुका, सिया न हेतू अहेतुका ।

(२)

४८. सप्पच्चया । सङ्गता । अनिदस्सना ।

४९. पञ्चिन्द्रिया सप्पटिघा । सत्तरसिन्द्रिया अप्पटिघा ।

- 10 ५० सत्तिन्द्रिया रूपा । चुट्टसिन्द्रिया अरूपा । जीवित्तिन्द्रियं सिया रूपं, सिया अरूपं ।

५१. दसिन्द्रिया लोकिया । तीणिन्द्रिया लोकुत्तरा । नविन्द्रिया सिया लोकिया, सिया लोकुत्तरा ; केनचि विञ्जेय्या, केनचि न विञ्जेय्या ।

(३)

- 15 ५२. नो आसवा । दसिन्द्रिया सासवा । तीणिन्द्रिया अनासवा । नविन्द्रिया सिया सासवा, सिया अनासवा ।

५३. पन्नरसिन्द्रिया आसवविप्पयुत्ता । दोमनस्सिन्द्रिय आसवसम्पयुत्ता । छ इन्द्रिया सिया आसवसम्पयुत्ता, सिया आसवविप्पयुत्ता ।

- 20 ५४ दसिन्द्रिया न वत्तव्वा - "आसवा चेव सासवा चा" ति, "सासवा चेव नो च आसवा" । तीणिन्द्रिया न वत्तव्वा - "आसवा चेव सासवा चा" ति पि, "सासवा चेव नो च आसवा" ति पि । नविन्द्रिया न वत्तव्वा - "आसवा चेव सासवा चा" ति, सिया सासवा चेव नो च आसवा, सिया न वत्तव्वा - "सासवा चेव नो च आसवा" ति ।

- 25 ५५. पन्नरसिन्द्रिया न वत्तव्वा - "आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता चा" ति पि, "आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवा" ति पि । दोमनस्सिन्द्रिय न वत्तव्व - "आसवो चेव आसवसम्पयुत्ता चा" ति, "आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवो" । छ इन्द्रिया न वत्तव्वा - "आसवा चेव आसव-

सम्पयुक्ता चा" ति, सिया आसवसम्पयुक्ता चैव नो च आसवा, सिया न वक्तव्या - "आसवसम्पयुक्ता चैव नो च आसवा" ति ।

५६ नविन्द्रिया आसवविष्पयुक्तसासवा । तीणिन्द्रिया आसव-
विष्पयुक्तअनासवा । दोमनस्सिन्द्रिय न वक्तव्व - "आसवविष्पयुक्त-
सासव" ति पि, "आसवविष्पयुक्तअनासव" ति पि । तीणिन्द्रिया सिया 5
आसवविष्पयुक्तसासवा, सिया आसवविष्पयुक्तअनासवा । छ इन्द्रिया सिया
आसवविष्पयुक्तसासवा, सिया आसवविष्पयुक्तअनासवा, सिया न वक्तव्वा -
"आसवविष्पयुक्तसासवा" ति पि, "आसवविष्पयुक्तअनासवा" ति पि ।

(४)

५७ नो सयोजना । दसिन्द्रिया सयोजनिया । तीणिन्द्रिया
असयोजनिया । नविन्द्रिया सिया सयोजनिया, सिया असयोजनिया । 10

५८ पल्लरसिन्द्रिया सयोजनविष्पयुक्ता । दोमनस्सिन्द्रिय
सयोजनसम्पयुक्त । छ इन्द्रिया सिया सयोजनसम्पयुक्ता, सिया
सयोजनविष्पयुक्ता ।

B 136,
R 129

५९ दसिन्द्रिया न वक्तव्वा - "सयोजना चैव सयोजनिया
चा" ति, सयोजनिया चैव नो च सयोजना । तीणिन्द्रिया न वक्तव्वा - 15
"सयोजना चैव सयोजनिया चा" ति पि, "सयोजनिया चैव नो च सयो-
जना" ति पि । नविन्द्रिया न वक्तव्वा - "सयोजना चैव सयोजनिया
चा" ति, सिया सयोजनिया चैव नो च सयोजना, सिया न वक्तव्वा -
"सयोजनिया चैव नो च सयोजना" ति ।

६०. पल्लरसिन्द्रिया न वक्तव्वा - "सयोजना चैव सयोजन- 20
सम्पयुक्ता चा" ति पि, "सयोजनसम्पयुक्ता चैव नो च सयोजना" ति पि ।
दोमनस्सिन्द्रिय न वक्तव्व - "सयोजन चैव सयोजनसम्पयुक्त चा" ति,
सयोजनसम्पयुक्त चैव नो च सयोजन । छ इन्द्रिया न वक्तव्वा - "सयोजना
चैव सयोजनसम्पयुक्ता चा" ति, सिया सयोजनसम्पयुक्ता चैव नो च
सयोजना, सिया न वक्तव्वा - "सयोजनसम्पयुक्ता चैव नो च सयोजना" 25
ति ।

६१ नविन्द्रिया सयोजनविष्पयुक्तसयोजनिया । तीणिन्द्रिया
सयोजनविष्पयुक्तअसयोजनिया । दोमनस्सिन्द्रिय न वक्तव्व - "सयोजन-

च हेतू" ति पि । तीणिन्द्रिया न वत्तव्वा - "हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता चा" ति, "हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू" । छ इन्द्रिया न वत्तव्वा - "हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता चा" ति, सिया हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू, सिया न वत्तव्वा - "हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू" ति ।

- 5 B 135 ४७ नविन्द्रिया न हेतू अहेतुका । तीणिन्द्रिया न हेतू सहेतुका । चत्तारिन्द्रिया न वत्तव्वा - "न हेतू सहेतुका" ति पि, "न हेतू अहेतुका" ति पि । छ इन्द्रिया सिया न हेतू सहेतुका, सिया न हेतू अहेतुका ।

(२)

४८. सप्पच्चया । सङ्खता । अनिदस्सना ।
४९. पञ्चिन्द्रिया सप्पटिघा । सत्तरसिन्द्रिया अप्पटिघा ।
10 ५०. सत्तिन्द्रिया रूपा । चुट्टिसिन्द्रिया अरूपा । जीवित्तिन्द्रियं सिया रूपं, सिया अरूपं ।

५१. दसिन्द्रिया लोकिया । तीणिन्द्रिया लोकुत्तरा । नविन्द्रिया सिया लोकिया, सिया लोकुत्तरा, केनचि विञ्जेय्या, केनचि न विञ्जेय्या ।

(३)

५२. नो आसवा । दसिन्द्रिया सासवा । तीणिन्द्रिया अनासवा ।
15 नविन्द्रिया सिया सासवा, सिया अनासवा ।

५३. पन्नरसिन्द्रिया आसवविप्पयुत्ता । दोमनस्सिन्द्रियं आसवसम्पयुत्त । छ इन्द्रिया सिया आसवसम्पयुत्ता, सिया आसवविप्पयुत्ता ।

५४. दसिन्द्रिया न वत्तव्वा - "आसवा चेव सासवा चा" ति, "सासवा चेव नो च आसवा" । तीणिन्द्रिया न वत्तव्वा - "आसवा चेव सासवा चा" ति पि, "सासवा चेव नो च आसवा" ति पि । नविन्द्रिया न वत्तव्वा - "आसवा चेव सासवा चा" ति, सिया सासवा चेव नो च आसवा, सिया न वत्तव्वा - "सासवा चेव नो च आसवा" ति ।

- ५५ पन्नरसिन्द्रिया न वत्तव्वा - "आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता चा" ति पि, "आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवा" ति पि । दोमनस्सिन्द्रियं न वत्तव्वं - "आसवो चेव आसवसम्पयुत्तं चा" ति, "आसवसम्पयुत्तं चेव नो च आसवो" । छ इन्द्रिया न वत्तव्वा - "आसवा चेव आसव-

सम्पयुक्ता चा” ति, सिया आसवसम्पयुक्ता चैव नो च आसवा, सिया न वक्तव्या - “आसवसम्पयुक्ता चैव नो च आसवा” ति ।

५६ नविन्द्रिया आसवविष्युत्तसासवा । तीणिन्द्रिया आसव-
विष्युत्तअनासवा । दोमनस्सिन्द्रिय न वक्तव्व - “आसवविष्युत्त-
सासव” ति पि, “आसवविष्युत्तअनासव” ति पि । तीणिन्द्रिया सिया 5
आसवविष्युत्तसासवा, सिया आसवविष्युत्तअनासवा । छ इन्द्रिया सिया
आसवविष्युत्तसासवा, सिया आसवविष्युत्तअनासवा, सिया न वक्तव्वा -
“आसवविष्युत्तसासवा” ति पि, “आसवविष्युत्तअनासवा” ति पि ।

(४)

५७ नो सयोजना । दसिन्द्रिया सयोजनिया । तीणिन्द्रिया
असयोजनिया । नविन्द्रिया सिया सयोजनिया, सिया असयोजनिया । 10

५८ पन्नरसिन्द्रिया सयोजनविष्युत्ता । दोमनस्सिन्द्रिय
सयोजनसम्पयुत्त । छ इन्द्रिया सिया सयोजनसम्पयुत्ता, सिया
सयोजनविष्युत्ता ।

B 136,
R 129

५९ दसिन्द्रिया न वक्तव्वा - “सयोजना चैव सयोजनिया
चा” ति, सयोजनिया चैव नो च सयोजना । तीणिन्द्रिया न वक्तव्वा - 15
“सयोजना चैव सयोजनिया चा” ति पि, “सयोजनिया चैव नो च सयो-
जना” ति पि । नविन्द्रिया न वक्तव्वा - “सयोजना चैव सयोजनिया
चा” ति, सिया सयोजनिया चैव नो च सयोजना, सिया न वक्तव्वा -
“सयोजनिया चैव नो च सयोजना” ति ।

६०. पन्नरसिन्द्रिया न वक्तव्वा - “सयोजना चैव सयोजन- 20
सम्पयुक्ता चा” ति पि, “सयोजनसम्पयुक्ता चैव नो च सयोजना” ति पि ।
दोमनस्सिन्द्रिय न वक्तव्व - “सयोजन चैव सयोजनसम्पयुत्त चा” ति,
सयोजनसम्पयुत्त चैव नो च सयोजन । छ इन्द्रिया न वक्तव्वा - “सयोजना
चैव सयोजनसम्पयुक्ता चा” ति, सिया सयोजनसम्पयुक्ता चैव नो च
सयोजना, सिया न वक्तव्वा - “सयोजनसम्पयुक्ता चैव नो च सयोजना” 25
ति ।

६१ नविन्द्रिया सयोजनविष्युत्तसयोजनिया । तीणिन्द्रिया
सयोजनविष्युत्तअसयोजनिया । दोमनस्सिन्द्रिय न वक्तव्व - “सयोजन-

विष्पयुत्तसंयोजनियं” ति पि, “संयोजनविष्पयुत्तसंयोजनियं” ति पि ।
 तीणिन्द्रिया सिया संयोजनविष्पयुत्तसंयोजनिया, सिया संयोजनविष्पयुत्त-
 असंयोजनिया । छ इन्द्रिया सिया संयोजनविष्पयुत्तसंयोजनिया, सिया
 संयोजनविष्पयुत्तसंयोजनिया, सिया न वत्तच्चा - “संयोजनविष्पयुत्त-
 5 संयोजनिया” ति पि, “संयोजनविष्पयुत्तसंयोजनिया” ति पि ।

(५)

६२. नो गन्था । दसिन्द्रिया गन्थनिया । तीणिन्द्रिया अगन्थ-
 निया । नविन्द्रिया सिया गन्थनिया, सिया अगन्थनिया ।

६३. पन्नरसिन्द्रिया गन्थविष्पयुत्ता । दोमनस्सिन्द्रियं गन्थ-
 सम्पयुत्तं । छ इन्द्रिया सिया गन्थसम्पयुत्ता, सिया गन्थविष्पयुत्ता ।

10 ६४. दसिन्द्रिया न वत्तच्चा - “गन्था चेव गन्थनिया चा” ति,
 गन्थनिया चेव नो च गन्था । तीणिन्द्रिया न वत्तच्चा - “गन्था
 चेव गन्थनिया चा” ति पि, “गन्थनिया चेव नो च गन्था” ति पि ।
 नविन्द्रिया न वत्तच्चा - “गन्था चेव गन्थनिया चा” ति, सिया गन्थनिया
 चेव नो च गन्था, सिया न वत्तच्चा - “गन्थनिया चेव नो च गन्था” ति ।

B 137 15 ६५. पन्नरसिन्द्रिया न वत्तच्चा - “गन्था चेव गन्थसम्पयुत्ता
 चा” ति पि, “गन्थसम्पयुत्ता चेव नो च गन्था” ति पि । दोमनस्सिन्द्रियं
 न वत्तच्चा - “गन्थो चेव गन्थसम्पयुत्तं” चा ति, गन्थसम्पयुत्तं चेव नो च
 गन्थो । छ इन्द्रिया न वत्तच्चा - “गन्था चेव गन्थसम्पयुत्ता चा” ति,
 सिया गन्थसम्पयुत्ता चेव नो च गन्था, सिया न वत्तच्चा - “गन्थसम्पयुत्ता
 20 चेव नो च गन्था” ति ।

R. 130 ६६. नविन्द्रिया गन्थविष्पयुत्तगन्थनिया । तीणिन्द्रिया गन्थ-
 विष्पयुत्तअगन्थनिया । दोमनस्सिन्द्रियं न वत्तच्चा - “गन्थविष्पयुत्त-
 गन्थनियं” ति पि, “गन्थविष्पयुत्तअगन्थनियं” ति पि । तीणिन्द्रिया सिया
 गन्थविष्पयुत्तगन्थनिया, सिया गन्थविष्पयुत्तअगन्थनिया । छ इन्द्रिया सिया
 25 गन्थविष्पयुत्तगन्थनिया, सिया गन्थविष्पयुत्तअगन्थनिया, सिया न वत्तच्चा -
 “गन्थविष्पयुत्तगन्थनिया” ति पि, “गन्थविष्पयुत्तअगन्थनिया” ति पि ।

(६-८)

६७. नो ओघा ... पे०... नो योगा ... पे०... नो नीवरणा ।

दसिन्द्रिया नीवरणिया । तीणिन्द्रिया अनीवरणिया । नविन्द्रिया सिया' नीवरणिया, मिया अनीवरणिया ।

६८. पन्नरगिन्द्रिया नीवरणविण्युत्ता । दोमनग्मिन्द्रियं नीवरण-सम्पयुत्तं । छ इन्द्रिया सिया नीवरणसम्पयुत्ता, सिया नीवरणविण्युत्ता ।

६९. दसिन्द्रिया न वत्तव्वा - "नीवरणा चेव नीवरणिया चा" ३
ति, नीवरणिया चेव नो च नीवरणा । तीणिन्द्रिया न वत्तव्वा - "नीव-
रणा चेव नीवरणिया चा" ति पि, "नीवरणिया चेव नो च नीवरणा"
ति पि । नविन्द्रिया न वत्तव्वा - "नीवरणा चेव नीवरणिया चा" ति,
सिया नीवरणिया चेव नो च नीवरणा, सिया न वत्तव्वा - "नीवरणिया
चेव नो च नीवरणा" ति । 10

७०. पन्नरसिन्द्रिया न वत्तव्वा - "नीवरणा चेव नीवरण-
सम्पयुत्ता चा" ति पि, "नीवरणसम्पयुत्ता चेव नो च नीवरणा" ति पि ।
दोमनस्सिन्द्रियं न वत्तव्वं - "नीवरणं चेव नीवरणसम्पयुत्तं चा" ति,
नीवरणसम्पयुत्तं चेव नो च नीवरणं । छ इन्द्रिया न वत्तव्वा - "नीवरणा
चेव नीवरणसम्पयुत्ता चा" ति, सिया नीवरणसम्पयुत्ता चेव नो च नीव- 15
रणा, सिया न वत्तव्वा - "नीवरणसम्पयुत्ता चेव नो च नीवरणा" ति ।

७१ नविन्द्रिया नीवरणविण्युत्तनीवरणिया । तीणिन्द्रिया
नीवरणविण्युत्तअनीवरणिया । दोमनस्सिन्द्रियं न वत्तव्व - "नीवरण-
विण्युत्तनीवरणियं" ति पि, "नीवरणविण्युत्तअनीवरणियं" ति पि ।
तीणिन्द्रिया सिया नीवरणविण्युत्तनीवरणिया, मिया नीवरणविण्युत्त- 20
अनीवरणिया । छ इन्द्रिया सिया नीवरणविण्युत्तनीवरणिया, मिया
नीवरणविण्युत्तअनीवरणिया, सिया न वत्तव्वा - "नीवरणविण्युत्त-
नीवरणिया" ति पि, "नीवरणविण्युत्तअनीवरणिया" ति पि ।

(६)

७२ नो परामासा । दनिन्द्रिया परामट्टा । तीणिन्द्रिया अपरा-
मट्टा । नविन्द्रिया सिया परामट्टा, सिया अपरामट्टा । 23

७३. सोळसिन्द्रिया परामामविण्युत्ता । छ इन्द्रिया सिया
परामाससम्पयुत्ता, सिया परामासविण्युत्ता ।

R. 131

७४. दसिन्द्रिया न वत्तव्वा -- "परामासा चेव परामट्टा चा" ति, परामट्टा चेव नो च परामासा । तीणिन्द्रिया न वत्तव्वा -- "परामासा चेव परामट्टा चा" ति पि, "परामट्टा चेव नो च परामासा" ति पि । नविन्द्रिया न वत्तव्वा -- "परामासा चेव परामट्टा चा" ति, सिया परामट्टा
 5 चेव नो च परामासा, सिया न वत्तव्वा -- "परामट्टा चेव नो च परामासा" ति ।

७५. दसिन्द्रिया परामासविप्पयुत्तपरामट्टा । तीणिन्द्रिया परामासविप्पयुत्तअपरामट्टा । तीणिन्द्रिया सिया परामासविप्पयुत्तपरामट्टा, सिया परामासविप्पयुत्तअपरामट्टा । छ इन्द्रिया सिया परामासविप्पयुत्तपरामट्टा, सिया परामासविप्पयुत्तअपरामट्टा, सिया न वत्तव्वा -- "परामासविप्पयुत्तपरामट्टा" ति पि, "परामासविप्पयुत्तअपरामट्टा" ति पि ।

(१०)

७६. सत्तिन्द्रिया अनारम्मणा । चुट्टसिन्द्रिया सारम्मणा । जीवित्तिन्द्रियं सिया सारम्मणं, सिया अनारम्मणं ।

७७. एकवीसत्तिन्द्रिया नो चित्ता । मनिन्द्रियं चित्तं ।
 15 ७८. तेरसिन्द्रिया चेतसिका । अट्टिन्द्रिया अचेतसिका । जीवित्तिन्द्रियं सिया चेतसिकं, सिया अचेतसिकं ।

७९. तेरसिन्द्रिया चित्तसम्पयुत्ता । सत्तिन्द्रिया चित्तविप्पयुत्ता । जीवित्तिन्द्रियं सिया चित्तसम्पयुत्तं, सिया चित्तविप्पयुत्तं । मनिन्द्रियं न वत्तव्वं -- "चित्तेन सम्पयुत्तं" ति पि, "चित्तेन विप्पयुत्तं"
 20 ति पि ।

८०. तेरसिन्द्रिया चित्तसंसट्टा । सत्तिन्द्रिया चित्तविसंसट्टा । जीवित्तिन्द्रियं सिया चित्तसंसट्टं, सिया चित्तविसंसट्टं । मनिन्द्रियं न वत्तव्वं -- "चित्तेन संसट्टं" ति पि, "चित्तेन विसंसट्टं" ति पि ।

८१. तेरसिन्द्रिया चित्तसमुट्टाना । अट्टिन्द्रिया नो चित्तसमुट्टाना ।
 25 जीवित्तिन्द्रियं सिया चित्तसमुट्टानं, सिया नो चित्तसमुट्टानं ।

८२. तेरसिन्द्रिया चित्तसहभुनो । अट्टिन्द्रिया नो चित्तसहभुनो । जीवित्तिन्द्रियं सिया चित्तसहभू, सिया नो चित्तसहभू ।

८३. तेरसिन्द्रिया चित्तानुपरिवर्त्तिनो । अद्विन्द्रिया नो चित्तानुपरिवर्त्तिनो । जीवित्तिन्द्रियं सिया चित्तानुपरिवर्त्ति, सिया नो चित्तानुपरिवर्त्ति ।

८४. तेरसिन्द्रिया चित्तसंसद्वसमुद्धाना । अद्विन्द्रिया नो चित्तसंसद्वसमुद्धाना । जीवित्तिन्द्रियं सिया चित्तसंसद्वसमुद्धानं, सिया नो चित्तसंसद्वसमुद्धानं ।

D 139

८५. तेरसिन्द्रिया चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभुनो । अद्विन्द्रिया नो चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभुनो । जीवित्तिन्द्रियं सिया चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभू, सिया नो चित्तसंसद्वसमुद्धानसहभू ।

८६. तेरसिन्द्रिया चित्तसंसद्वसमुद्धानानुपरिवर्त्तिनो । अद्विन्द्रिया नो चित्तसंसद्वसमुद्धानानुपरिवर्त्तिनो । जीवित्तिन्द्रियं सिया चित्तसंसद्वसमुद्धानानुपरिवर्त्ति, सिया नो चित्तसंसद्वसमुद्धानानुपरिवर्त्ति ।

10

८७. छ इन्द्रिया अज्ज्ञत्तिका । सोळसिन्द्रिया बाहिरा ।

(११)

८८. सत्तिन्द्रिया उपादा । चुद्वसिन्द्रिया नो उपादा । जीवित्तिन्द्रियं सिया उपादा, सिया नो उपादा ।

R 132

15

८९. नविन्द्रिया उपादिन्ना । चत्तारिन्द्रिया अनुपादिन्ना । नविन्द्रिया सिया उपादिन्ना, सिया अनुपादिन्ना ।

९०. जो उपादाना । दसिन्द्रिया उपादानिया । तीणिन्द्रिया अनुपादानिया । नविन्द्रिया सिया उपादानिया, सिया अनुपादानिया ।

९१. सोळसिन्द्रिया उपादानविप्पयुत्ता । छ इन्द्रिया सिया उपादानसम्पयुत्ता, सिया उपादानविप्पयुत्ता ।

20

९२. दसिन्द्रिया न वत्तव्वा - "उपादाना चैव उपादानिया चा" ति, उपादानिया चैव नो च उपादाना । तीणिन्द्रिया न वत्तव्वा - "उपादाना चैव उपादानिया चा" ति पि, "उपादानिया चैव नो च उपादाना" ति पि । नविन्द्रिया न वत्तव्वा - "उपादाना चैव उपादानिया चा" ति, सिया उपादानिया चैव नो च उपादाना । दसिन्द्रिया सिया उपादानिया चैव नो च उपादाना, सिया न वत्तव्वा - "उपादानिया चैव नो च उपादाना" ति ।

25

६३ सोळसिन्द्रिया न वत्तव्वा - "उपादाना च्चैव उपादान-
सम्पयुत्ता चा" ति पि, "उपादानसम्पयुत्ता च्चैव नो च उपादाना" ति पि ।
छ इन्द्रिया न वत्तव्वा - "उपादाना च्चैव उपादानसम्पयुत्ता चा" ति,
सिया उपादानसम्पयुत्ता च्चैव नो च उपादाना, सिया न वत्तव्वा - "उपा-
5 दानसम्पयुत्ता च्चैव नो च उपादाना" ति ।

६४ दसिन्द्रिया उपादानविप्पयुत्तउपादानिया । तीणिन्द्रिया
उपादानविप्पयुत्तअनुपादानिया । तीणिन्द्रिया सिया उपादानविप्पयुत्त-
उपादानिया, सिया उपादानविप्पयुत्तअनुपादानिया । छ इन्द्रिया सिया
उपादानविप्पयुत्तउपादानिया, सिया उपादानविप्पयुत्तअनुपादानिया,
10 सिया न वत्तव्वा - "उपादानविप्पयुत्तउपादानिया" ति पि, "उपादान-
विप्पयुत्तअनुपादानिया" ति पि ।

(१२)

B 140 ६५ नो किलेसा । दसिन्द्रिया सङ्किलेसिका । तीणिन्द्रिया
असङ्किलेसिका । नविन्द्रिया सिया सङ्किलेसिका, सिया असङ्किलेसिका ।

६६ पन्नरसिन्द्रिया असङ्किलिट्टा । दोमनस्सिन्द्रिय सङ्क-
15 लिट्ट । छ इन्द्रिया सिया सङ्किलिट्टा, सिया असङ्किलिट्टा ।

६७ पन्नरसिन्द्रिया किलेसविप्पयुत्ता । दोमनस्सिन्द्रिय किलेस-
सम्पयुत्ता । छ इन्द्रिया सिया किलेससम्पयुत्ता, सिया किलेसविप्पयुत्ता ।

६८ दसिन्द्रिया न वत्तव्वा - "किलेसा च्चैव सङ्किलेसिका चा"
ति, सङ्किलेसिका च्चैव नो च किलेसा । तीणिन्द्रिया न वत्तव्वा - "किलेसा
20 च्चैव सङ्किलेसिका चा" ति पि, "सङ्किलेसिका च्चैव नो च किलेसा" ति
पि । नविन्द्रिया न वत्तव्वा - "किलेसा च्चैव सङ्किलेसिका चा" ति,
सिया सङ्किलेसिका च्चैव नो च किलेसा, सिया न वत्तव्वा - "सङ्किलेसिका
च्चैव नो च किलेसा" ति ।

६९ पन्नरसिन्द्रिया न वत्तव्वा - "किलेसा च्चैव सङ्किलिट्टा
25 चा" ति पि, "सङ्किलिट्टा च्चैव नो च किलेसा" ति पि । दोमनस्सिन्द्रिय
न वत्तव्व - "किलेसो च्चैव सङ्किलिट्टा चा" ति, सङ्किलिट्टा च्चैव नो च
किलेसो । छ इन्द्रिया न वत्तव्वा - "किलेसा च्चैव सङ्किलिट्टा चा" ति,
सिया सङ्किलिट्टा च्चैव नो च किलेसा, सिया न वत्तव्वा - "सङ्किलिट्टा
च्चैव नो च किलेसा" ति ।

१०८. पञ्चरसिन्द्रिया न वत्तव्वा — “किलेसा चैव किलेससम्पयुत्ता चा” ति पि, “किलेससम्पयुत्ता चैव नो च किलेसा” ति पि । दोमनस्सिन्द्रियं न वत्तव्वं — “किलेसो चैव किलेससम्पयुत्तं चा” ति, किलेससम्पयुत्तं चैव नो च किलेसो । छ इन्द्रिया न वत्तव्वा — “किलेसा चैव किलेससम्पयुत्ता चा” ति, सिया किलेससम्पयुत्ता चैव नो च किलेसा, 5
सिया न वत्तव्वा — “किलेससम्पयुत्ता चैव नो च किलेसा” ति ।

१०९. नविन्द्रिया किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका । तीणिन्द्रिया किलेसविप्पयुत्तअसङ्किलेसिका । दोमनस्सिन्द्रियं न वत्तव्वं — “किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिकं” ति पि, “किलेसविप्पयुत्तअसङ्किलेसिकं” ति पि । तीणिन्द्रिया सिया किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका, सिया किलेसविप्पयुत्तअसङ्किलेसिका । छ इन्द्रिया सिया किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका, सिया किलेसविप्पयुत्तअसङ्किलेसिका, सिया न वत्तव्वा — “किलेसविप्पयुत्तसङ्किलेसिका” ति पि, “किलेसविप्पयुत्तअसङ्किलेसिका” ति पि । 10

(१३)

१०२. पञ्चरसिन्द्रिया न दस्सनेन पहातव्वा । सत्तिन्द्रिया सिया 15 B. 141
दस्सनेन पहातव्वा, सिया न दस्सनेन पहातव्वा ।

१०३. पञ्चरसिन्द्रिया न भावनाय पहातव्वा । सत्तिन्द्रिया सिया भावनाय पहातव्वा, सिया न भावनाय पहातव्वा ।

१०४. पञ्चरसिन्द्रिया न दस्सनेन पहातव्वहेतुका । सत्तिन्द्रिया सिया दस्सनेन पहातव्वहेतुका, सिया न दस्सनेन पहातव्वहेतुका । 20

१०५. पञ्चरसिन्द्रिया न भावनाय पहातव्वहेतुका । सत्तिन्द्रिया सिया भावनाय पहातव्वहेतुका, सिया न भावनाय पहातव्वहेतुका ।

१०६. नविन्द्रिया अवितक्का । दोमनस्सिन्द्रियं सवितक्का । द्वादसिन्द्रिया सिया सवितक्का, सिया अवितक्का ।

१०७. नविन्द्रिया अविचारा । दोमनस्सिन्द्रियं-सविचारं । 25
द्वादसिन्द्रिया सिया सविचारा, सिया अविचारा ।

१०८. एकादसिन्द्रिया अप्पीतिका । एकादसिन्द्रिया सिया अप्पीतिका, सिया अप्पीतिका ।

१०६. एकादसिन्द्रिया न पीतिसहगता । एकादसिन्द्रिया सिया पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता ।

११०. द्वादसिन्द्रिया न सुखसहगता । दसिन्द्रिया सिया सुखसहगता, सिया न सुखसहगता ।

5 १११. द्वादसिन्द्रिया न उपेक्षासहगता । दसिन्द्रिया सिया उपेक्षासहगता, सिया न उपेक्षासहगता ।

११२. दसिन्द्रिया कामावचरा । तीणिन्द्रिया न कामावचरा । नविन्द्रिया सिया कामावचरा, सिया न कामावचरा ।

११३. तेरसिन्द्रिया न रूपावचरा । नविन्द्रिया सिया रूपा-
10 वचरा, सिया न रूपावचरा ।

११४. चुट्टसिन्द्रिया न अरूपावचरा । अट्टिन्द्रिया सिया अरूपावचरा, सिया न अरूपावचरा ।

११५. दसिन्द्रिया परियापन्ना । तीणिन्द्रिया अपरियापन्ना । नविन्द्रिया सिया परियापन्ना, सिया अपरियापन्ना ।

R. 154 15 ११६. एकादसिन्द्रिया अनिय्यानिका । अनञ्जातञ्जात्सामी-
तिन्द्रियं निय्यानिकं । दसिन्द्रिया सिया निय्यानिका, सिया अनिय्या-
निका ।

११७. दसिन्द्रिया अनियता । अनञ्जातञ्जात्सामीतिन्द्रियं नियतं । एकादसिन्द्रिया सिया नियता, सिया अनियता ।

20 ११८. दसिन्द्रिया सज्जतरा । तीणिन्द्रिया धनुत्तरा । नवि-
न्द्रिया सिया सज्जतरा, सिया धनुत्तरा ।

११९. पद्मरसिन्द्रिया धरणा । दोमनसिन्द्रियं धरणं । ध-
न्द्रिया सिया धरणा, सिया धरणा ति ।

दसिन्द्रियभङ्गो विट्टिमो ।

६. पटिच्चसमुत्पादविभङ्गो

§ १. सुत्तन्तभाजनीयं

१ अविज्जापच्चया सहकारा, सहकारपच्चया विज्जाण, विज्जाणपच्चया नामरूप, नामरूपपच्चया सळायतन, सळायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादान, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण सोर- परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति । एवमेतस्स वैवलस्स दुक्ख- 3 वखन्वस्स समुदयो होति ।

२ तत्थ कतमा अविज्जा ?

दुक्खे अज्जाण, दुक्खसमुदये अज्जाण, दुक्खनिरोधे अज्जाण, दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय अज्जाण - अय वुच्चति "अविज्जा" ।

३ तत्थ कतमे अविज्जापच्चया सहकारा ?

पुज्जाभिसहकारो, अपुज्जाभिसहकारो, आनेज्जाभिसहकारो, कायसहकारो, वचीसहकारो, चित्तसहकारो ।

तत्थ कतमो पुज्जाभिसहकारो ?

कुसला चेतना कामावचरा रूपावचरा दानमया सीलमया भावनामया - अय वुच्चति "पुज्जाभिसहकारो" ।

तत्थ कतमो अपुज्जाभिसहकारो ?

अकुसला चेतना कामावचरा - अय वुच्चति "अपुज्जाभि- सहकारो" ।

तत्थ कतमो आनेज्जाभिसहकारो ?

कुसला चेतना अरूपावचरा - अय वुच्चति "आनेज्जाभि- सहकारो" ।

तत्थ कतमो कायसहकारो ?

कायसञ्चेतना पायसहकारो, वचीसञ्चेतना वचीसहकारो, मनोसञ्चेतना चित्तसहकारो ।

इमे वुच्चन्ति "अविज्जापच्चया सहकारा" ।

R. 136

४. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विञ्जाणं ?

चक्खुविञ्जाणं, सोतविञ्जाणं, धानविञ्जाणं, जिह्वा-
विञ्जाणं, कायविञ्जाणं, मनोविञ्जाणं - इदं वुच्चति "सङ्खार-
पच्चया विञ्जाणं" ।

5 ५. तत्थ कतमं विञ्जाणपच्चया नामरूपं ?

अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति

B. 143 "नामं" ।

10 तत्थ कतमं रूपं ?

चत्तारो महाभूता, चतुन्नं च महाभूतानं उपादाय रूपं - इदं
वुच्चति "रूपं" ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "विञ्जाणपच्चया
नामरूपं" ।

15 ६. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया सळायतनं ?

चक्खायतनं, सोतायतनं, धानायतनं, जिह्वायतनं, कायायतनं,
मनायतनं - इदं वुच्चति "नामरूपपच्चया सळायतनं" ।

७. तत्थ कतमो सळायतनपच्चया फस्सो ?

चक्खुसम्पस्सो, सोतसम्पस्सो, धानसम्पस्सो, जिह्वासम्पस्सो,
20 कायसम्पस्सो, मनोसम्पस्सो - अयं वुच्चति "सळायतनपच्चया फस्सो" ।

८. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

चक्खुसम्पस्सजा वेदना, सोतसम्पस्सजा वेदना, धानसम्पस्सजा
वेदना, जिह्वासम्पस्सजा वेदना, कायसम्पस्सजा वेदना, मनोसम्पस्सजा
वेदना - अयं वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना" ।

25 ९. तत्थ कतमा वेदनापच्चया तण्हा ?

रूपतण्हा, सहितण्हा, गन्धतण्हा, रसतण्हा, फोट्टुच्चतण्हा, घम्म-
तण्हा - अयं वुच्चति "वेदनापच्चया तण्हा" ।

१०. तत्थ कतमं तण्हापच्चया उपादानं ?

कामुपादान^१, दिट्टुपादानं, सीलव्वतुपादानं, अत्तवाटुपादानं — इदं वुच्चति “तण्हापच्चया उपादानं” ।

११. तत्थ कतमो उपादानपच्चया भवो ?

भवो दुविधेन — अत्थि कम्मभवो, अत्थि उपपत्तिभवो ।

R. 137

तत्थ कतमो कम्मभवो ?

5

पुञ्जाभिसङ्कारो, अपुञ्जाभिसङ्कारो, ग्रानेञ्जाभिसङ्कारो — अयं वुच्चति “कम्मभवो” । सव्वं पि भवगामिकम्मं कम्मभवो ।

तत्थ कतमो उपपत्तिभवो ?

कामभवो, रूपभवो, अरूपभवो, सञ्जाभवो, असञ्जाभवो, णवसञ्जानासञ्जाभवो, एकवोकारभवो, चतुवोकारभवो, पच्चवोकार- 10 भवो — अयं वुच्चति “उपपत्तिभवो” । इति अयं च कम्मभवो, अयं च उपपत्तिभवो । अयं वुच्चति “उपादानपच्चया भवो” ।

१२. तत्थ कतमा भवपच्चया जाति ?

B. 144

या तेसं तेसं सत्तानं तम्हि तम्हि सत्तनिकाये जाति सञ्जाति ओक्कन्ति अभिनिव्वत्ति, खन्धानं पातुभावो, आयतनानं पटिलाभो 15 — अयं वुच्चति “भवपच्चया जाति” ।

१३. तत्थ कतमं जातिपच्चया जरामरणं ?

१ अत्थि जरा, अत्थि मरणं ।

तत्थ कतमा जरा ?

या तेसं तेसं सत्तानं तम्हि तम्हि सत्तनिकाये जरा जीरणता 20 खण्डिच्चं पालिच्चं वलित्तचता आयुनो संहानि इन्द्रियानं परिपाको — अयं वुच्चति “जरा” ।

तत्थ कतमं मरणं ?

या तेसं तेसं सत्तानं तम्हा तम्हा सत्तनिकाया चुति चवनता भेदो अन्तरधानं मच्चु मरणं कालकिरिया खन्धानं भेदो कळेवरस्स^३ निवखेपो 25 जीवित्तिन्द्रियस्सुपच्छेदो — इदं वुच्चति “मरणं” । इति अयं च जरा, इदं च मरणं । इदं वुच्चति “जातिपच्चया जरामरणं” ।

१४. तत्थ कतमो सोको ?

१. कामुपादान — सी०, एवमुपरि वि । २-२. सी०, म० पोत्यनेनु नत्थि । ३. क्तेक्-रस्स — सी० ।

आतिव्यसनेन^१ वा फुट्टस्स, भोगव्यसनेन वा फुट्टस्स, रोगव्यसनेन वा फुट्टस्स, सीलव्यसनेन वा फुट्टस्स, दिट्ठिव्यसनेन वा फुट्टस्स, अञ्ज-
तरञ्जतरने व्यसनेन समन्नागतस्स, अञ्जतरञ्जतरने दुक्खधम्मेन
फुट्टस्स सोको सोचना सोचित्तं अन्तोसोको अन्तोपरिसोको चेतसो
5 परिज्झायना दोमनस्सं सोकसल्लं - अयं वुच्चति "सोको" ।

१५. तत्थ कतमो परिदेवो ?

R. 138

आतिव्यसनेन वा फुट्टस्स, भोगव्यसनेन वा फुट्टस्स, रोगव्यसनेन वा फुट्टस्स, सीलव्यसनेन वा फुट्टस्स, दिट्ठिव्यसनेन वा फुट्टस्स, अञ्ज-
तरञ्जतरने व्यसनेन समन्नागतस्स, अञ्जतरञ्जतरने दुक्खधम्मेन
10 फुट्टस्स आदेवो परिदेवो आदेवना परिदेवना आदेवित्तं परिदेवित्तं वाचा पलापो विप्पलापो लालप्पो लालप्पना लालप्पित्तं - अयं वुच्चति परिदेवो" ।

१६. तत्थ कतमं दुक्खं ?

यं कायिकं असातं कायिकं दुक्खं कायसम्फस्सजं असातं दुक्खं
15 वेदयितं कायसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - इदं वुच्चति "दुक्खं" ।

B 145

१७. तत्थ कतमं दोमनस्सं ?

यं चेतसिकं असातं, चेतसिकं दुक्खं, चेतोसम्फस्सजं असातं
दुक्खं वेदयितं, चेतोसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - इदं वुच्चति
"दोमनस्सं" ।

20 १८. तत्थ कतमो उपायासो ?

आतिव्यसनेन वा फुट्टस्स, भोगव्यसनेन वा फुट्टस्स, रोगव्यसनेन वा फुट्टस्स, सीलव्यसनेन वा फुट्टस्स, दिट्ठिव्यसनेन वा फुट्टस्स, अञ्ज-
तरञ्जतरने व्यसनेन समन्नागतस्स, अञ्जतरञ्जतरने दुक्खधम्मेन
फुट्टस्स आयासो उपायासो आयासित्तं उपायासित्तं - अयं वुच्चति
25 "उपायासो" ।

१९. एवमेतस्स केवलस्स दुक्खपत्तन्धस्स समुदयो होतो ति ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खपत्तन्धस्स सज्जति होति, समागमो होति, समो-

धानं होति, पातुभावो होति । तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

— ० —

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

१. पच्चयचतुक्कं

२०. अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं,
विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो,
फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं, उपादान- 5
पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२१. अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं,
विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदना-
पच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया 10 R 139
जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स
समुदयो होति ।

२२. अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं,
विज्जाणपच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया
फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं, 15
उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२३. अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं,
विज्जाणपच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया सळायतनं, छट्ठायतनपच्चया
फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं, 20
उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

१. सळायतनपच्चया - सी०, स्या०, रो० १

२. हेतुचतुष्कं

२४. अविज्जापच्चया सङ्घारो अविज्जाहेतुको, सङ्घारपच्चया विज्जाणं सङ्घारहेतुकं, विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणहेतुकं, नामपच्चया छट्ठायतनं नामहेतुकं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो छट्ठायतनहेतुको, फस्सपच्चया वेदना फस्सहेतुका, वेदनापच्चया तण्हा वेदनाहेतुका, तण्हा-
 5 पच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२५. अविज्जापच्चया सङ्घारो अविज्जाहेतुको, सङ्घारपच्चया विज्जाणं सङ्घारहेतुकं, विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणहेतुकं, नाम-
 10 पच्चया फस्सो नामहेतुको, फस्सपच्चया वेदना फस्सहेतुका, वेदनापच्चया तण्हा वेदनाहेतुका, तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

R 140 15 २६. अविज्जापच्चया सङ्घारो अविज्जाहेतुको, सङ्घारपच्चया
 B 147 विज्जाणं सङ्घारहेतुकं, विज्जाणपच्चया नामरूपं विज्जाणहेतुकं,
 नामरूपपच्चया छट्ठायतनं नामरूपहेतुकं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो छट्ठा-
 यतनहेतुको, फस्सपच्चया वेदना फस्सहेतुका, वेदनापच्चया तण्हा वेदना-
 हेतुका, तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं; उपादानपच्चया भवो, भव-
 पच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
 20 क्खन्धस्स समुदयो होति ।

२७. अविज्जापच्चया सङ्घारो अविज्जाहेतुको, सङ्घारपच्चया विज्जाणं सङ्घारहेतुकं, विज्जाणपच्चया नामरूपं विज्जाणहेतुकं, नामरूपपच्चया सट्ठायतनं नामरूपहेतुकं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो छट्ठा-
 25 यतनहेतुको, फस्सपच्चया वेदना फस्सहेतुका, वेदनापच्चया तण्हा वेदना-
 हेतुका, तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं; उपादानपच्चया भवो, भव-
 पच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
 क्खन्धस्स समुदयो होति ।

३. सम्पयुतचतुक्क

२८ अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जासम्पयुत्तो, सङ्खार-
पच्चया विज्जाण सङ्खारसम्पयुत्त, विज्जाणपच्चया नाम विज्जाण-
सम्पयुत्त, नामपच्चया छट्ठायतन नामसम्पयुत्त, छट्ठायतनपच्चया फस्सो
छट्ठायतनसम्पयुत्तो, फस्सपच्चया वेदना फस्ससम्पयुत्ता, वेदनापच्चया
तण्हा वेदनासम्पयुत्ता, तण्हापच्चया उपादान तण्हासम्पयुत्त, उपादान- ९
पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण । एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२९ अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जासम्पयुत्तो, सङ्खार-
पच्चया विज्जाण सङ्खारसम्पयुत्त, विज्जाणपच्चया नाम विज्जाण-
सम्पयुत्त, नामपच्चया फस्सो नामसम्पयुत्तो, फस्सपच्चया वेदना १०
फस्ससम्पयुत्ता, वेदनापच्चया तण्हा वेदनासम्पयुत्ता, तण्हापच्चया उपा-
दान तण्हासम्पयुत्त, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जाति-
पच्चया जरामरण । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३० अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जासम्पयुत्तो, सङ्खार- ८ १४८
पच्चया विज्जाण सङ्खारसम्पयुत्त, विज्जाणपच्चया नामत्थं विज्जाण- १५ R १४१
सम्पयुत्त नाम, नामरूपपच्चया छट्ठायतन नामत्थं सम्पयुत्त, छट्ठायतन-
पच्चया फस्सो छट्ठायतनसम्पयुत्तो, फस्सपच्चया वेदना फस्स-
सम्पयुत्ता, वेदनापच्चया तण्हा वेदनासम्पयुत्ता, तण्हापच्चया उपादान
तण्हासम्पयुत्त, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया
जरामरण । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । २०

३१ अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जासम्पयुत्तो, सङ्खार-
पच्चया विज्जाण सङ्खारसम्पयुत्त, विज्जाणपच्चया नामत्थं विज्जाण-
सम्पयुत्त नाम, नामरूपपच्चया सट्ठायतन नामसम्पयुत्त^१ छट्ठायतन^२,
छट्ठायतनपच्चया^३ फस्सो छट्ठायतनसम्पयुत्तो, फस्सपच्चया वेदना फस्स-
सम्पयुत्ता, वेदनापच्चया तण्हा वेदनासम्पयुत्ता, तण्हापच्चया उपादान २३
उपादानसम्पयुत्त, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जाति-
पच्चया जरामरण । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

१-१ नामरूपसम्पयुत्त सट्ठायतन - मी०, नामसम्पयुत्त सट्ठायतन - स्या०;
नामसम्पयुत्त - रो० । २ सट्ठायतनपच्चया - स्या०, रो०, एवमुपरि पि ।

४. अञ्जमञ्जचतुर्वकं

३२. अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चयाऽपि अविज्जा;
 सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चयाऽपि सङ्खारो; विञ्जाण-
 पच्चया नामं, नामपच्चयाऽपि विञ्जाणं; नामपच्चया छद्दायतनं,
 छद्दायतनपच्चयाऽपि नामं; छद्दायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चयाऽपि
 5 छद्दायतनं; फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चयाऽपि फस्सो; वेदनापच्चया
 तण्हा, तण्हापच्चयाऽपि वेदना; तण्हापच्चया उपादानं, उपादानपच्चया
 पि तण्हा; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया
 जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३३. अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चयाऽपि अविज्जा;
 10 सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चयाऽपि सङ्खारो; विञ्जाण-
 पच्चया नामं, नामपच्चयाऽपि विञ्जाणं; नामपच्चया फस्सो, फस्स-
 B. 149 पच्चयाऽपि नामं; फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चयाऽपि फस्सो;
 वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चयाऽपि वेदना; तण्हापच्चया उपादानं,
 उपादानपच्चयाऽपि तण्हा; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति,
 15 जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
 होति ।

३४. अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चयाऽपि अविज्जा;
 सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चयाऽपि सङ्खारो; विञ्जाण-
 पच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चयाऽपि विञ्जाणं; नामरूपपच्चया छद्दा-
 20 यतनं, छद्दायतनपच्चयाऽपि नामरूपं; छद्दायतनपच्चया फस्सो, फस्स-
 पच्चयाऽपि छद्दायतनं; फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चयाऽपि फस्सो;
 वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चयाऽपि वेदना; तण्हापच्चया उपादानं,
 उपादानपच्चयाऽपि तण्हा; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति,
 जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
 25 होति ।

३५. अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चयाऽपि अविज्जा;
 सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चयाऽपि सङ्खारो; विञ्जाण-
 पच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चयाऽपि विञ्जाणं; नामरूपपच्चया
 सल्लायतनं, छद्दायतनपच्चयाऽपि नामरूपं; छद्दायतनपच्चया फस्सो,

फस्सपच्चया पि छट्ठायतन, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पि फस्सो, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया पि वेदना, तण्हापच्चया उपादान, उपादानपच्चया पि तण्हा, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरासरण । एवमेतस्स वेवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

5

मातिका

३६ सङ्खारपच्चया अविज्जा पे० विञ्जाणपच्चया अविज्जा पे० नामपच्चया अविज्जा पे० छट्ठायतनपच्चया अविज्जा पे० फस्सपच्चया अविज्जा पे० वेदनापच्चया अविज्जा पे० तण्हापच्चया अविज्जा पे० उपादानपच्चया अविज्जा पे० अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विञ्जाण, विञ्जाण-
पच्चया नाम, नामपच्चया छट्ठायतन, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्स-
पच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादान, उपादान-
पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरासरण । एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

R 143

B 150

५ पच्चपचतुक्क

३७ कतमे धम्मा अकुसला ?

15 R 144

यस्मिं समये अकुसल चित्त उप्पन्न होति सोमनस्ससहगण दिट्ठि-
त्तस्सम्पटुत्त रूप्पारम्भणं वा सङ्खारम्भणं वा सङ्खारम्भणं वा रस्रारम्भणं
वा फोट्ठव्वारम्भणं वा धम्मारम्भणं वा य य वा पनारब्धं, तस्मिं समये
अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विञ्जाण, विञ्जाणपच्चया
नाम, नामपच्चया छट्ठायतन, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया
वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादान, उपादानपच्चया
भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरासरण । एवमेतस्स वेवलस्स
दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

तत्थ कत्तमा अविज्जा ?

य अञ्जाण अदस्सन पे० अविज्जालङ्गी मोहो अकुसलं
मूल - अयं वुच्चति "अविज्जा" ।

३८ तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्कारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "अविज्जा-
पच्चया सङ्कारो" ।

३९. तत्थ कतमं सङ्कारपच्चया विज्जाणं ?

5 यं चित्तं मनो मानसं हृदयं पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं
विज्जाणं विज्जाणक्खन्धो तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं वुच्चति
"सङ्कारपच्चया विज्जाणं" ।

- ४०. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्कारक्खन्धो - इदं वुच्चति
10 "विज्जाणपच्चया नामं" ।

४१. तत्थ कतमं नामपच्चया छद्दायतनं ?

यं चित्तं मनो मानसं हृदयं पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं
विज्जाणं विज्जाणक्खन्धो तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं वुच्चति
"नामपच्चया छद्दायतनं" ।

B 151 15 ४२. तत्थ कतमो छद्दायतनपच्चया फस्सो ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसित्तं - अयं वुच्चति
"छद्दायतनपच्चया फस्सो" ।

४३. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं
20 चेतोसम्फस्सजा साता मुखा वेदना - अयं वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना" ।

R 145 ४४. तत्थ कतमा वेदनापच्चया तण्हा ?

यो रागो सारागो अनुनयो अनुरोधो नन्दी नन्दिरागो चित्तस्स
सारागो - अयं वुच्चति "वेदनापच्चया तण्हा" ।

४५. तत्थ कतमं तण्हापच्चया उपादानं ?

25 या दिट्ठि दिट्ठिगतं दिट्ठिगहनं^१ दिट्ठिकन्तारो दिट्ठिविसूकायिकं
दिट्ठिविप्फन्दितं दिट्ठिसञ्जो जनं गाहो पतिट्ठाहो^२ अभिनिवेसो परामासो
कुम्मागो मिच्छापथो मिच्छत्तं तित्थायतनं विपरियासग्गाहो^३ - इदं
वुच्चति "तण्हापच्चया उपादानं" ।

१. दिट्ठिगहनं - सी० । २ पतिग्गाहो - रो० । ३ विपरियेसग्गाहो - ती०,
रो०; विपरियेसग्गाहो - स्मा० ।

४६ तत्थ कतमो उपादानपच्चया भवो ?

ठपेट्वा उपादान, वेदनापत्तन्धो सञ्जावत्तन्धो सङ्खारवत्तन्धो विञ्जाणवत्तन्धो - अयं वुच्चति "उपादानपच्चया भवो" ।

४७ तत्थ कतमा भवपच्चया जाति ?

या तेसं तेसं धम्मानं जातिं सञ्जातिं निव्वत्ति अभिनिव्वत्ति 5
पातुभावो - अयं वुच्चति "भवपच्चया जाति" ।

४८ तत्थ कतमं जातिपच्चया जरामरण ?

अत्थि जरा, अत्थि मरण ।

तत्थ कतमा जरा ?

या तेसं तेसं धम्मानं जरा जीरणता आयुतो सहानि - अयं 10
वुच्चति "जरा" ।

तत्थ कतमं मरण ?

यो तेसं तेसं धम्मानं खयो वयो भेदो परिभेदो आनिच्चता अन्तर-
धान - इदं वुच्चति "मरण" ।

इति अयं च जरा, इदं च मरण । इदं वुच्चति "जातिपच्चया 15
जरामरण" ।

४९. एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती ति ।

एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स सङ्गतिं होति, समागमो होति,
समोधानं होति, पातुभावो होति । तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स
दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति । 20

५० तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया B 152
विञ्जाण, विञ्जाणपच्चया नाम, नामपच्चया फत्सो, फत्सपच्चया
वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादान, उपादानपच्चया R 146
भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण । एवमेतस्स केवलस्स
दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । 25

५१ तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अञ्जाणं अदस्समं पे० अविज्जालङ्गी' मोहो
अकुसलमूल - अयं वुच्चति "अविज्जा" ।

५२ तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो ?

यं चित्तं मनो मानसं .. पे०... तज्जामनोविञ्जाणघातु - इदं
वुच्चति "सह्वारपच्चया विञ्जाणं" ।

६१. तत्थ कतमं विञ्जाणपच्चया नामरूपं ?

R. 147

अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

5

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सह्वारक्खन्धो, - इदं वुच्चति
"नामं" ।

तत्थ कतमं रूपं ?

चक्खायतनस्स उपचयो, सोत्तायतनस्स उपचयो, घानायतनस्स
उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, यं वा पनञ्जं
पि अत्थि रूपं चित्तजं चित्तहेतुकं चित्तसमुद्धानं - इदं वुच्चति "रूपं" ।

10

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "विञ्जाणपच्चया
नामरूपं" ।

६२. नामरूपपच्चया छद्दायतनं ति । अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

15

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सह्वारक्खन्धो - इदं वुच्चति
"नामं" ।

तत्थ कतमं रूपं ?

यं रूपं निस्साय मनोविञ्जाणघातु वत्तति - इदं वुच्चति
"रूपं" ।

20

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "नामरूपं" ।

६३. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया छद्दायतनं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणघातु - इदं
वुच्चति "नामरूपपच्चया छद्दायतनं" ।

६४. तत्थ कतमो छद्दायतनपच्चया फस्सो ?

25

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसित्तं - अयं वुच्चति
"छद्दायतनपच्चया फस्सो" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स
दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

६५. तस्मिं समये अविञ्जापच्चया सह्वारो, सह्वारपच्चया
विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया सल्लायतनं, छद्दा-

30

यतनपञ्चया^१ फस्सो, फस्सपञ्चया वेदना, वेदनापञ्चया तण्हा, तण्हा-
पञ्चया उपादानं, उपादानपञ्चया भवो, भवपञ्चया जाति, जाति-
पञ्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

६६. तत्थ कतमा अविज्जा ?

5 यं अज्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-
मूलं - अयं वुच्चति "अविज्जा" ।

६७. तत्थ कतमो अविज्जापञ्चया सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "अविज्जा-
पञ्चया सङ्खारो" ।

B. 154 10 ६८. तत्थ कतमं सङ्खारपञ्चया विज्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणघातु - इदं
वुच्चति "सङ्खारपञ्चया विज्जाणं" ।

R. 148 ६९. तत्थ कतमं विज्जाणपञ्चया नामरूपं ?

अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

15 तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
"नामं" ।

तत्थ कतमं रूपं ?

चक्खायतनस्स उपचयो, सोत्तायतनस्स उपचयो, धानायतनस्स
20 उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, यं वा पनञ्जं
पि अत्थि रूपं चित्तजं चित्तहेतुकं चित्तसमुद्धानं - इदं वुच्चति "रूपं" ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "विज्जाणपञ्चया
नामरूपं" ।

७०. नामरूपपञ्चया सञ्जायतनं ति । अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

25 तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
"नामं" ।

तत्थ कतमं रूपं ?

चत्तारो च महाभूता, यं च रूपं निस्साय मनोविञ्जाणघातु
वत्तति - इदं वुच्चति "रूपं" ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "नामरूपं" ।

७१. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया सळायतनं ?

चक्खायतनं, सोतायतनं, धानायतनं, जिह्वायतनं, कायायतनं, ६-
मनायतनं - इदं वुच्चति "नामरूपपच्चया सळायतनं" ।

७२. तत्थ कतमो छट्ठायतनपच्चया फस्सो ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं - अयं वुच्चति "छट्ठा-
यतनपच्चया फस्सो" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

10

६. हेतुचतुष्कं

७३. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जाहेतुको,
सङ्खारपच्चया विञ्जाणं सङ्खारहेतुकं, विञ्जाणपच्चया नाम विञ्जाण-
हेतुकं, नामपच्चया छट्ठायतनं नामहेतुकं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो छट्ठा-
यतनहेतुको, फस्सपच्चया वेदना फस्सहेतुका, वेदनापच्चया तण्हा वेदना-
हेतुका, तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं, उपादानपच्चया भवो, भव- 15
पच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होति ।

७४. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अञ्जाणं अदस्सनं पे० . अविज्जालङ्की मोहो अकुसल-
मूलं - अयं वुच्चति "अविज्जा" ।

B. 155,
R. 149

७५. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जाहेतुको ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं - अयं वुच्चति
"अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जाहेतुको" ।

७६. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विञ्जाणं सङ्खारहेतुकं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणघातु - इदं 25
वुच्चति "सङ्खारपच्चया विञ्जाणं सङ्खारहेतुकं" ।

७७. तत्थ कतमं विञ्जाणपच्चया नामं विञ्जाणहेतुकं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
“विञ्जाणपच्चया नामं विञ्जाणहेतुकं” ।

७८. तत्थ कतमं नामपच्चया छद्दायतनं नामहेतुकं ?
यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणघातु - इदं
5 वुच्चति “नामपच्चया छद्दायतनं नामहेतुकं” ।

७९. तत्थ कतमो छद्दायतनपच्चया फस्सो छद्दायतनहेतुको ?
यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं - अयं वुच्चति “छद्दा-
यतनपच्चया फस्सो छद्दायतनहेतुको” ।

८०. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना फस्सहेतुका ?
10 यं चेतसिक्कं सात्तं चेतसिक्कं सुखं चेतोसम्फस्सजं सात्तं सुखं वेदयित्तं
चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति “फस्सपच्चया वेदना
फस्सहेतुका” ।

८१. तत्थ कतमा वेदनापच्चया तण्हा वेदनाहेतुका ?
यो रागो सारागो ... पे०... चित्तस्स सारागो - अयं वुच्चति
15 “वेदनापच्चया तण्हा वेदनाहेतुका” ।

८२. तत्थ कतमं तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं ?
या दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... तित्थायतनं विपरियासग्गाहो - इदं
वुच्चति “तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं” ... पे०... तेन वुच्चति
“एवमेतस्स केवलस्स दुक्कमरान्धस्स समुदयो होति” ।

B. 156, 20
R. 150

८३. तस्मिं समये अविज्जापच्चया मद्दारो अविज्जाहेतुको,
मद्दारपच्चया विञ्जाणं सद्दारहेतुकं, विञ्जाणपच्चया नामं
विञ्जाणहेतुकं, नामपच्चया फस्सो नामहेतुको, फस्सपच्चया वेदना
फस्सहेतुका, वेदनापच्चया तण्हा वेदनाहेतुका, तण्हापच्चया उपादानं
तण्हाहेतुकं; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया
25 जराभरणं । एवमेतस्स केवलम्मा दुक्कमरान्धस्स समुदयो होति ।

८४. तत्थ कतमा अविज्जा ?
यं अविज्जाणं अदग्गनं ... पे०... अविज्जानङ्गी मोहो अणुयाद-
मूनं - अयं वुच्चति “अविज्जा” ।

८५. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया मद्दारो अविज्जाहेतुको ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणघातु - इदं
वुच्चति "सङ्खारपच्चया विञ्जाणं सङ्खारहेतुकं" ।

६४. तत्थ कतमं विञ्जाणपच्चया नामरूपं विञ्जाणहेतुकं ?
अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

5 तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
"नामं" ।

तत्थ कतमं रूपं ?

चक्खायतनस्स उपचयो, सोतायतनस्स उपचयो, घानायतनस्स
10 उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, यं वा पनञ्जं
पि अत्थि रूपं चित्तज्जं चित्तहेतुकं चित्तसमुद्धानं - इदं वुच्चति "रूपं" ।
इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "विञ्जाणपच्चया
नामरूपं विञ्जाणहेतुकं" ।

६५. नामरूपपच्चया छद्दायतनं नामरूपहेतुकं ति । अत्थि
15 नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
"नामं" ।

तत्थ कतमं रूपं ?

20 यं रूपं निस्साय मनोविञ्जाणघातु वत्तति - इदं वुच्चति "रूपं" ।
इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "नामरूपं" ।

६६. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया छद्दायतनं नामरूपहेतुकं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणघातु - इदं
वुच्चति "नामरूपपच्चया छद्दायतनं नामरूपहेतुकं" ।

25 ६७. तत्थ कतमो छद्दायतनपच्चया फस्सो छद्दायतनहेतुको ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं - अयं वुच्चति "छद्दा-
यतनपच्चया फस्सो छद्दायतनहेतुको" ... पे०... तेन वुच्चति "एव-
मेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होतो" ति ।

६८. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जाहेतुको,
30 सङ्खारपच्चया विञ्जाणं सङ्खारहेतुकं विञ्जाणपच्चया नामरूपं

विज्ञाणहेतुक, नामपच्चया सल्लायतन' नामरूपहेतुक, छद्दायतनपच्चया फस्सो छद्दायतनहेतुको, फस्सपच्चया वेदना फस्सहेतुका, वेदनापच्चया तण्हा वेदनाहेतुका, तण्हापच्चया उपादान तण्हाहेतुक, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

5

६६ तत्थ कतमा अविज्जा ?

य अञ्जाण अदस्सन पे० अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-मूल - अय वुच्चति "अविज्जा" ।

१०० तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्कारो अविज्जाहेतुको ? या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्त - अय वुच्चति "अविज्जा-पच्चया सङ्कारो अविज्जाहेतुको" ।

१०१ तत्थ कतम सङ्कारपच्चया विज्ञाण सङ्कारहेतुक ? य चित्त मनो मानस पे० तज्जामनोविज्ञाणघातु - इद वुच्चति "सङ्कारपच्चया विज्ञाण सङ्कारहेतुक" ।

१०२ तत्थ कतम विज्ञाणपच्चया नामरूप विज्ञाणहेतुक ? अत्थि नाम, अत्थि रूप ।

15

तत्थ कतम नाम ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्कारक्खन्धो - इद वुच्चात् "नाम" ।

तत्थ कतम रूप ?

20

चक्खायतनस्स उपचयो, सोतायतनस्स उपचयो, धानायतनस्स उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, य वा पनञ्ज पि अत्थि रूप चित्तज चित्तहेतुक चित्तसमुद्धान - इद वुच्चति "रूप" ।

इति इद च नाम, इद च रूप । इद वुच्चति "विज्ञाणपच्चया नामरूप विज्ञाणहेतुक" ।

25

१०३ नामरूपपच्चया सल्लायतन नामरूपहेतुकं ति । अत्थि नाम, अत्थि रूप ।

तत्थ कतम नाम ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्कारक्खन्धो - इद वुच्चात् "नाम" ।

30

तत्थ कतमं रूपं ?

चत्तारो च महाभूता, यं च रूपं निस्साय मनोविञ्जाणघातु वत्तति - इदं वुच्चति "रूपं" ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "नामरूपं" ।

5 १०४. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया सळायतनं नामरूपहेतुकं ?
चक्खायतनं, सोतायतनं, घानायतनं, जिह्वायतनं, कायायतनं,
R. 153 मनायतनं - इदं वुच्चति "नामरूपपच्चया सळायतनं नामरूपहेतुकं" ।

B. 159 १०५. तत्थ कतमो छद्दायतनपच्चया फस्सो छद्दायतनहेतुको ?
यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं - अयं वुच्चति "छद्दा-
10 यतनपच्चया फस्सो छद्दायतनहेतुको" ।

१०६. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना फस्सहेतुका ?
यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं
चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना
फस्सहेतुका" ।

15 १०७. तत्थ कतमा वेदनापच्चया तण्हा वेदनाहेतुका ?
यो रागो सारागो ... पे०... चित्तस्स सारागो - अयं वुच्चति
"वेदनापच्चया तण्हा वेदनाहेतुका" ।

१०८. तत्थ कतमं तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं ?
या दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... तित्थायतनं विपरियासग्गाहो - इदं
20 वुच्चति "तण्हापच्चया उपादानं तण्हाहेतुकं" ... पे०... तेन वुच्चति
"एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

७. सम्पयुत्तचतुष्कं

१०९. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जासम्प-
युत्तो, सङ्खारपच्चया विञ्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं, विञ्जाणपच्चया नामं
विञ्जाणसम्पयुत्तं, नामपच्चया छद्दायतनं नामसम्पयुत्तं, छद्दायतन-
25 पच्चया फस्सो छद्दायतनसम्पयुत्तो, फस्सपच्चया वेदना फस्ससम्पयुत्ता,
वेदनापच्चया तण्हा वेदनासम्पयुत्ता, तण्हापच्चया उपादानं तण्हासम्प-

११८. तत्थ कतमं तण्हापच्चया उपादानं तण्हासम्पयुत्तं ?

या दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... , तित्थायतनं विपरियासग्गाहो - इदं वुच्चति "तण्हापच्चया उपादानं तण्हासम्पयुत्तं" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

- 5 ११९. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जा-सम्पयुत्तो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं, विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणसम्पयुत्तं, नामपच्चया फस्सो नामसम्पयुत्तो, फस्सपच्चया वेदना फस्ससम्पयुत्ता, वेदनापच्चया तण्हा वेदनासम्पयुत्ता, तण्हा-पच्चया उपादानं तण्हासम्पयुत्तं; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया
B 161 10 जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

१२०. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अज्जाणं अदस्सनं . पे०.. अविज्जालङ्गी मोहो अकुसलमूलं - अयं वुच्चति "अविज्जा" ।

- 15 १२१. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जासम्प-युत्तो ?

R 155 या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "अविज्जा-पच्चया सङ्खारो अविज्जासम्पयुत्तो" ।

१२२. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं ?

- 20 यं चित्तं मनो मानसं ... पे० .. तज्जामनोविज्जाणघातु - इदं वुच्चति "सङ्खारपच्चया विज्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं" ।

१२३. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणसम्पयुत्तं ?

वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति "विज्जाणपच्चया नामं विज्जाणसम्पयुत्तं" ।

- 25 १२४. नामपच्चया फस्सो नामसम्पयुत्तो ति । तत्थ कतमं नामं ?

उपेत्वा फस्सं, वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो विज्जाणक्खन्धो - इदं वुच्चति "नामं" ।

१२५. तत्थ कतमो नामपच्चया फस्सो नामसम्पयुत्तो ?

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "विञ्जाणपच्चया नामरूपं विञ्जाणसम्पयुत्तं नामं" ।

१३१. नामरूपपच्चया छद्दायतनं नामसम्पयुत्तं ति । अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

5 तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति "नामं" ।

तत्थ कतमं रूपं ?

यं रूपं निस्साय मनोविञ्जाणधातु वत्तति - इदं वुच्चति "रूपं" ।

10 इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "नामरूपं" ।

१३२. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया छद्दायतनं नामसम्पयुत्तं ?

य चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं वुच्चति "नामरूपपच्चया छद्दायतनं नामसम्पयुत्तं" ।

15 १३३. तत्थ कतमो छद्दायतनपच्चया फस्सो छद्दायतन-सम्पयुत्तो ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसित्तं - अयं वुच्चति "छद्दायतनपच्चया फस्सो छद्दायतनसम्पयुत्तो" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

१३४. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो अविज्जा-

20 सम्पयुत्तो, सङ्खारपच्चया विञ्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं, विञ्जाणपच्चया नामरूपं विञ्जाणसम्पयुत्तं नामं, नामरूपपच्चया सङ्गायतनं नामसम्प-

R 157 युत्तं छद्दायतनं, छद्दायतनपच्चया फस्सो छद्दायतनसम्पयुत्तो, फस्स-पच्चया वेदना फस्ससम्पयुत्ता, वेदनापच्चया तण्हा वेदनासम्पयुत्ता, तण्हापच्चया उपादानं तण्हासम्पयुत्तं; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

१३५. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अञ्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अयुत्तलमूलं - अयं वुच्चति "अविज्जा" ।

१३६. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्कारो अविज्जा-
सम्पयुत्तो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "अविज्जा-
पच्चया सङ्कारो अविज्जासम्पयुत्तो" ।

१३७. तत्थ कतमं सङ्कारपच्चया विज्जाणं सङ्कारसम्पयुत्तं ? 5
यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं
वुच्चति "सङ्कारपच्चया विज्जाणं सङ्कारसम्पयुत्तं" ।

१३८. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामरूपं विज्जाण-
सम्पयुत्तं नामं ?

अत्थि नामं, अत्थि रूपं । 10

तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्कारक्खन्धो - इदं वुच्चति
"नामं" ।

तत्थ कतमं रूपं ?

चक्खायतनस्स उपचयो, सोतायतनस्स उपचयो, घानायतनस्स 15
उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, यं वा पनञ्जं
पि अत्थि रूपं चित्तजं चित्तहेतुकं चित्तसमुट्ठानं - इदं वुच्चति "रूपं" ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "विज्जाणपच्चया
नामरूपं विज्जाणसम्पयुत्तं नाम" ।

१३९. नामरूपपच्चया सळायतनं नामसम्पयुत्तं छट्ठायतनं ति । 20
अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्कारक्खन्धो - इदं वुच्चति
"नामं" ।

तत्थ कतमं रूपं ?

चत्तारो च महाभूता, यं च रूपं निस्साय मनोविज्जाणधातु 25
वत्तति - इदं वुच्चति "रूपं" ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "नामरूपं" ।

१४०. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया सळायतनं नामसम्पयुत्तं
छट्ठायतनं ? 30

चक्रायतनं, सोतायतनं, धानायतनं, जिह्वायतनं, कायायतनं, मनायतनं - इदं वुच्चति "नामरूपपञ्चया सञ्जायतनं नामसम्पयुतं छद्वायतनं" ।

B. 164

R. 158

१४१. तत्थ कतमो छद्वायतनपञ्चया फस्सो छद्वायतनसम्पयुत्तो ?
 5 यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं - अयं वुच्चति "छद्वायतनपञ्चया फस्सो छद्वायतनसम्पयुत्तो" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

८. अञ्जानञ्जाचतुष्कं

१४२. तस्मिं समये अविज्जापञ्चया सङ्कारो, सङ्कारपञ्चया पि अविज्जा; सङ्कारपञ्चया विज्जाणं, विज्जाणपञ्चया पि सङ्कारो;
 10 विज्जाणपञ्चया नामं, नामपञ्चया पि विज्जाणं; नामपञ्चया छद्वायतनं, छद्वायतनपञ्चया पि नामं; छद्वायतनपञ्चया फस्सो, फस्सपञ्चया पि छद्वायतनं; फस्सपञ्चया वेदना, वेदनापञ्चया पि फस्सो; वेदनापञ्चया तण्हा, तण्हापञ्चया पि वेदना; तण्हापञ्चया उपादानं, उपादानपञ्चया पि तण्हा; उपादानपञ्चया भवो, भवपञ्चया जाति,
 15 जातिपञ्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती ।

१४३. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अञ्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसलमूलं - अयं वुच्चति "अविज्जा" ।

- 20 १४४. तत्थ कतमो अविज्जापञ्चया सङ्कारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं - अयं वुच्चति "अविज्जापञ्चया सङ्कारो" ।

१४५. तत्थ कतमा सङ्कारपञ्चया पि अविज्जा ?

- यं अञ्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-
 25 मूलं - अयं वुच्चति "सङ्कारपञ्चया पि अविज्जा" ।

तत्थ कतमं सङ्कारपञ्चया विज्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं वुच्चति सङ्कारपञ्चया विज्जाणं ।

तत्थ कतमो विञ्जाणपच्चया पि सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति

“विञ्जाणपच्चया पि सङ्खारो” ।

१४६. तत्थ कतमं विञ्जाणपच्चया नामं ?

B 165

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति 5

“विञ्जाणपच्चया नामं” ।

१४७. तत्थ कतमं नामपच्चया पि विञ्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं
वुच्चति “नामपच्चया पि विञ्जाणं” ।

१४८. तत्थ कतमं नामपच्चया छट्ठायतनं ?

10 R. 159

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं
वुच्चति “नामपच्चया छट्ठायतनं” ।

१४९. तत्थ कतमं छट्ठायतनपच्चया पि नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति

“छट्ठायतनपच्चया पि नामं” ।

15

१५०. तत्थ कतमो छट्ठायतनपच्चया फस्सो ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसित्तं - अयं वुच्चति “छट्ठायतनपच्चया फस्सो” ।

१५१. तत्थ कतमं फस्सपच्चया पि छट्ठायतनं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं 20
वुच्चति “फस्सपच्चया पि छट्ठायतनं” ।

१५२. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयित्तं
‘चेतोसम्फस्सजा’ साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति “फस्सपच्चया
वेदना” ।

25

१५३. तत्थ कतमो वेदनापच्चया पि फस्सो ?

यो फस्सो फुराना सम्फुसना सम्फुसित्तं - अयं वुच्चति
“वेदनापच्चया पि फस्सो” ।

१५४. तत्थ कतमा वेदनापच्चया तण्हा ?

यो रागो सारागो ... पे०... चित्तस्स सारागो - अयं वुच्चति "वेदनापच्चया तण्हा" ।

१५५. तत्थ कतमा तण्हापच्चया पि वेदना ?

5 यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "तण्हापच्चया पि वेदना" ।

१५६. तत्थ कतमं तण्हापच्चया उपादानं ?

10 या दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... तित्थायतनं विपरियासग्गाहो - इदं वुच्चति "तण्हापच्चया उपादानं" ।

१५७. तत्थ कतमा उपादानपच्चया पि तण्हा ?

यो रागो ... पे०... चित्तस्स सारागो - अयं वुच्चति "उपादानपच्चया पि तण्हा" ।

B 166

१५८. तत्थ कतमो उपादानपच्चया भवो ?

15 ठपेत्वा उपादानं, वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्गारक्खन्धो विञ्जाणक्खन्धो - अयं वुच्चति "उपादानपच्चया भवो" ।

१५९. तत्थ कतमा भवपच्चया जाति ?

या तेसं तेसं धम्मानं जाति सञ्जाति निव्वंत्ति अभिनिव्वति पातुभावो - अयं वुच्चति "भवपच्चया जाति" ।

20

१६०. तत्थ कतमं जातिपच्चया जरामरणं ?

अत्थि जरा, अत्थि मरणं ।

तत्थ कतमा जरा ?

या तेसं तेसं धम्मानं जरा जीरणता आयुनो संहानि - अयं वुच्चति "जरा" ।

R. 160

25

तत्थ कतमं मरणं ?

यो तेसं तेसं धम्मानं खयो वयो भेदो परिभेदो अनिच्चता अन्तरधानं - इदं वुच्चति "मरणं" ।

इति अयं च जरा, इदं च मरणं । इदं वुच्चति "जातिपच्चया जरामरणं" ।

30

१६१. एवमेतस्स फेयलस्स दुक्खणल्लन्धस्स समुदयो होती ति ।

एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स सङ्गति होति, समागमो होति, समोधान होति, पातुभावो होति । तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

१६२ तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्कारो, सङ्कारपच्चया पि अविज्जा, सङ्कारपच्चया विज्जाण, विज्जाणपच्चया पि सङ्कारो, 5 विज्जाणपच्चया नाम, नामपच्चया पि विज्जाण, नामपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया पि नाम, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पि फस्सो, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया पि वेदना, तण्हापच्चया उपादान, उपादानपच्चया पि तण्हा, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण । एवमेतस्स केवलस्स 10 दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

१६३ तत्थ कतमा अविज्जा ?

य अज्जाण अदस्सन पे० अविज्जालङ्गी मोहो अकुसलमूल - अय वुच्चति “अविज्जा” ।

१६४ तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्कारो ? 15

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्त - अय वुच्चति “अविज्जापच्चया सङ्कारो” ।

१६५ तत्थ कतमा सङ्कारपच्चया पि अविज्जा ?

य अज्जाण अदस्सन पे० अविज्जालङ्गी मोहो अकुसलमूल - अय वुच्चति “सङ्कारपच्चया पि अविज्जा” । 20

१६६ तत्थ कतम सङ्कारपच्चया विज्जाण ?

य चित्त मनो मानसं पे० तज्जामनोविज्जाणघातु - इदं वुच्चति “सङ्कारपच्चया विज्जाण” ।

१६७ तत्थ कतमो विज्जाणपच्चया पि सङ्कारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्त - अय वुच्चति “विज्जाणपच्चया पि सङ्कारो” । 25

१६८ तत्थ कतम विज्जाणपच्चया नाम ?

वेदनाक्खन्धो, सज्जाक्खन्धो, सङ्कारक्खन्धो - इद वुच्चति “विज्जाणपच्चया नाम” ।

१६६. तत्थ कतमं नामपच्चया पि विञ्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं .. पे०.. तज्जामनोविञ्जाणघातु -- इदं
वुच्चति "नामपच्चया पि विञ्जाणं" ।

१७०. नामपच्चया फस्सो ति । तत्थ कतमं नामं ?

उपेत्वा फस्सं, वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो
विञ्जाणक्खन्धो - इदं वुच्चति "नामं" ।

१७१. तत्थ कतमो नामपच्चया फस्सो ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं - अयं वुच्चति "नाम-
पच्चया फस्सो" ।

१७२. तत्थ कतमं फस्सपच्चया पि ज्ञामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, विञ्जाण-
क्खन्धो - इदं वुच्चति "फस्सपच्चया पि नामं" .. पे०... तेन वुच्चति
"एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

१७३ तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया

पि अविज्जा; सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया पि सङ्खारो;
विञ्जाणपच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया पि विञ्जाणं; नामरूप-
पच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया पि नामरूपं; छट्ठायतनपच्चया
फस्सो, फस्सपच्चया पि छट्ठायतनं; फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया
पि फस्सो; वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया पि वेदना; तण्हापच्चया
उपादानं, उपादानपच्चया पि तण्हा; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया
जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स
समुदयो होती ।

१७४. तत्थ कतमा अविज्जा ?

अविज्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्घी मोहो अकुसमूलं
- अयं वुच्चति "अविज्जा" ।

१७५. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं - अयं वुच्चति "अविज्जा-
पच्चया सङ्खारो ।

१७६ तत्थ कतमा सङ्खारपच्चया पि अविज्जा ?

य अज्जाण अदस्सन पे० अविज्जालङ्गी मोहो
अकुसलमूल - अय वुच्चति "सङ्खारपच्चया पि अविज्जा" ।

१७७ तत्थ कतम सङ्खारपच्चया विज्जाण ?

य चित्त मनो मानस पे० तज्जामनोविज्जाणघातु - इद वुच्चति "सङ्खारपच्चया विज्जाण" ।

१७८ तत्थ कतमो विज्जाणपच्चया पि सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्त - अय वुच्चति "विज्जाण-
पच्चया पि सङ्खारो" ।

१७९ तत्थ कतम विज्जाणपच्चया नामरूप ?

अत्थि नाम, अत्थि रूप ।

तत्थ कतम नाम ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इद वुच्चति
"नाम" ।

तत्थ कतम रूप ?

चक्खायतनस्स उपचयो, सीतायतनस्स उपचयो, घानायतनस्स

उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, य वा पनञ्ज
पि अत्थि रूप चित्तज चित्तहेतुक चित्तसमुद्धान - इद वुच्चति "रूप" ।

इति इद च नाम, इद च रूप । इद वुच्चति "विज्जाणपच्चया
नामरूप" ।

१८० नामरूपपच्चया पि विज्जाण ति । अत्थि नाम,

अत्थि रूप ।

तत्थ कतम नाम ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इद वुच्चति
"नाम" ।

तत्थ कतम रूप ?

य रूप निस्साय मनोविज्जाणघातु वत्तति - इद वुच्चति
"रूप" ।

इति इद च नाम, इद च रूप । इद वुच्चति "नामरूप" ।

१८१ तत्थ कतम नामरूपपच्चया पि विज्जाण ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं
वुच्चति "नामरूपपच्चया पि विञ्जाण" ।

१८२. नामरूपपच्चया छद्दायतनं ति । अत्थि नामं, अत्थि
रूपं ।

5 तत्थ कतमं नामं ?

वेदनावखन्धो, सञ्जावखन्धो, सङ्खारवखन्धो - इदं वुच्चति
"नामं" ।

तत्थ कतमं रूपं ?

10 यं रूपं निस्साय मनोविञ्जाणधातु वत्तति - इदं वुच्चति
"रूपं" ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "नामरूपं" ।

१८३. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया छद्दायतनं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं
वुच्चति "नामरूपपच्चया छद्दायतनं" ।

15 १८४. तत्थ कतमं छद्दायतनपच्चया पि नामरूपं ?

अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

B, 169

वेदनावखन्धो, सञ्जावखन्धो, सङ्खारवखन्धो - इदं वुच्चति
"नामं" ।

20 तत्थ कतमं रूपं ?

चक्खायतनस्स उपचयो, सोतायतनस्स उपचयो, धानायतनस्स
उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, यं वा पनञ्जं
पि अत्थि रूपं चित्तज्जं चित्तहेतुकं चित्तसमुद्धानं - इदं वुच्चति "रूपं" ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "छद्दायतनपच्चया
25 पि नामरूपं" ।

१८५. तत्थ कतमो छद्दायतनपच्चया फस्सो ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं - अयं वुच्चति
"छद्दायतनपच्चया फस्सो" ।

१८६. तत्थ कतमं फस्सपच्चया पि छद्दायतनं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणघातु - इदं
वुच्चति "फस्सपच्चया पि छट्ठायतनं" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खलखण्डस्स समुदयो होती" ति ।

१८७. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सहारो, सहारपच्चया
पि अविज्जा; सहारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया पि सहारो; 3
विञ्जाणपच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया पि विञ्जाणं; नामरूप-
पच्चया सळायतनं, छट्ठायतनपच्चया^१ पि नामरूपं; छट्ठायतनपच्चया
फस्सो, फस्सपच्चया पि छट्ठायतनं; फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया
पि फस्सो; वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया पि वेदना; तण्हापच्चया
उपादानं, उपादानपच्चया पि तण्हा; उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया 10
जाति, जातिपच्चया जराभरणं । एवमेतस्स केवलस्म दुक्खलखण्डस्स
समुदयो होति ।

R. 16

१८८. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अञ्जाणं अदस्सनं ... पे० . अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-
मूलं - अयं वुच्चति "अविज्जा" । 15

१८९. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सहारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "अविज्जा-
पच्चया सहारो" ।

१९०. तत्थ कतमा सहारपच्चया पि अविज्जा ?

यं अञ्जाणं अदस्सनं .. पे० . अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल- 20
मूलं - अयं वुच्चति "सहारपच्चया पि अविज्जा" ।

१९१. तत्थ कतमं सहारपच्चया विञ्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणघातु - इदं
वुच्चति "सहारपच्चया विञ्जाणं" ।

१९२. तत्थ कतमो विञ्जाणपच्चया पि सहारो ? 23

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "विञ्जाण-
पच्चया पि सहारो" ।

१९३. तत्थ कतमं विञ्जाणपच्चया नामरूपं ?

B. 170

१ सळायतनपच्चया - सी०, म्या०, रो०, एवमुत्तरि पि ।

अत्यि नामं, अत्यि रूपं ।

तत्य कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
"नामं" ।

5 तत्य कतमं रूपं ?

चक्खायतनस्स उपचयो, सोतायतनस्म उपचयो, घानायतनस्स
उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, यं वा पनञ्जं
पि अत्यि रूपं चित्तजं चित्तहेतुकं चित्तसमुद्धानं - इदं वुच्चति "रूपं" ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "विञ्जाणपच्चया
10 नामरूपं" ।

१६४. नामरूपपच्चया पि विञ्जाणं ति । अत्यि नामं,
अत्यि रूपं ।

तत्य कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
15 "नामं" ।

तत्य कतमं रूपं ?

यं रूपं निस्साय मनोविञ्जाणधातु वत्तति - इदं वुच्चति
"रूपं" ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "नामरूपं" ।

R. 164 20 १६५. तत्य कतमं नामरूपपच्चया पि विञ्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं .. पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं
वुच्चति "नामरूपपच्चया पि विञ्जाणं" ।

१६६. नामरूपपच्चया सल्लायतनं ति । अत्यि नामं, अत्यि रूपं ।
तत्य कतमं नामं ? -

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
"नामं" ।

तत्य कतमं रूपं ?

चत्तारो च महाभूता, यं च रूपं निस्साय मनोविञ्जाणधातु
वत्तति - इदं वुच्चति "रूपं" ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "नामरूपं" ।

१६७. तत्थ कतमं नामरूपपच्चया सळायतनं ?

चक्खायतनं, सोतायतनं, धानायतनं, जिह्वायतनं, कायायतनं, मनायतनं - इदं वुच्चति "नामरूपपच्चया सळायतनं" ।

१६८. तत्थ कतमं छट्ठायतनपच्चया पि नामरूपं ?

अत्थि नामं, अत्थि रूपं ।

तत्थ कतमं नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति "नामं" ।

तत्थ कतमं रूपं ?

चक्खायतनस्स उपचयो, सोतायतनस्स उपचयो, धानायतनस्स उपचयो, जिह्वायतनस्स उपचयो, कायायतनस्स उपचयो, यं वा पनञ्जं पि अत्थि रूपं चित्तजं चित्तहेतुकं चित्तसमुद्धानं - इदं वुच्चति "रूपं" ।

इति इदं च नामं, इदं च रूपं । इदं वुच्चति "छट्ठायतनपच्चया पि नामरूपं" ।

१६९. तत्थ कतमो छट्ठायतनपच्चया फस्सो ?

यो फस्सो फुराना सम्फुसना सम्फुसित्तं - अयं वुच्चति "छट्ठायतनपच्चया फस्सो" ।

२००. तत्थ कतमं फस्सपच्चया पि छट्ठायतनं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे० . तज्जामनोविज्जाणधातु - इदं वुच्चति "फस्सपच्चया पि छट्ठायतनं" ।

२०१. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

य चेतसिक सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

६. अकुसलनिहेतो

२०२. कतमे धम्मा अकुसला ?

यस्मिं समये अकुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्ससहगतं दिट्ठिगतसम्पयुत्तं ससङ्कारेण ... पे०... सोमनस्ससहगतं दिट्ठिगतविप्ययुत्तं

R. 165

रूपारम्भरणं वा ...पे०... सोमनस्ससहगतं दिट्ठिगतविप्पयुत्तं सप्तह्वारेण
 रूपारम्भणं वा सद्धारम्मणं वा गन्धारम्मणं वा रसारम्मणं वा फोट्टुब्बा-
 रम्मणं वा धम्मारम्मणं वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये अविज्जा-
 पच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामं,
 5 नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना,
 वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया
 भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स
 दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२०३. तत्थ कतमा अविज्जा ?

10 यं अज्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-
 मूलं - अयं वुच्चति "अविज्जा" ।

२०४. तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो ?

या चेतना मञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति
 अविज्जापच्चया सङ्खारो ... पे०... ।

15 २०५. तत्थ कतमो तण्हापच्चया अधिमोक्खो ?

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं
 वुच्चति "तण्हापच्चया अधिमोक्खो" ।

२०६. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

20 २०६. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?
 ठपेट्वा अधिमोक्खं, वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो
 विज्जाणक्खन्धो - अयं वुच्चति "अधिमोक्खपच्चया भवो" ... पे०...
 तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

२०७. कतमे धम्मा अकुसला ?

25 - यस्मिं समये अकुसलं चित्त उप्पन्नं होति उपेक्खासहगत दिट्ठिगत-
 सम्पयुत्तं रूपारम्मणं वा सद्धारम्मणं वा गन्धारम्मणं वा रसारम्मणं वा
 फोट्टुब्बारम्मणं वा धम्मारम्मणं वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये
 अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया
 नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं; छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया
 वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं, उपादानपच्चया
 भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स
 30 केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२०८ तत्थ वतमा अविज्जा ?

य अज्जाण अदस्सन पे० अविज्जालङ्गी मोहो
अदुसारा मूल - अय वुच्चति अविज्जा पे० ।

२०९ तत्थ वतमा फस्सपच्चया वेदना ?

य चेतसिक् नेव सात्त नासात्त चेतोसम्फस्सज अदुक्खमसुख 5
वेदयित चेतोसम्फस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - अय वुच्चति "फस्स-
पच्चया वेदना" पे० तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

२१० कतमे धम्मा अकुसला ?

यस्मिं समये अकुसल चित्त उप्पन्न होति उपेक्खासहगत दिट्ठि- 10
गतसम्पयुत्त ससङ्खारेण पे० उपेक्खासहगत दिट्ठिगतविप्पयुत्त रूपा-
रम्मण वा पे० उपेक्खासहगत दिट्ठिगतविप्पयुत्त ससङ्खारेण रूपा-
रम्मण वा सद्धारम्मण वा गन्धारम्मण वा रसारम्मण वा फोट्टुव्वारम्मण
वा धम्मारम्मण वा य य वा पनारब्भ, तस्मिं समये अविज्जापच्चया
सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाण, विज्जाणपच्चया नाम, नामपच्चया 15
छद्दायतन, छद्दायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना वदनापच्चया
तण्हा, तण्हापच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया
जाति, जातिपच्चया जराभरण । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स
समुदयो होति ।

२११ तत्थ कतमा अविज्जा पे० तेन वुच्चति "एवमेतस्स 20
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

२१२ कतमे धम्मा अकुसला ?

यस्मिं समये अकुसल चित्त उप्पन्न होति दोमनस्ससहगत पटिथ-
सम्पयुत्त रूपा रम्मण वा पे० दोमनस्ससहगत पटिथसम्पयुत्त
ससङ्खारेण रूपा रम्मण वा सद्धारम्मण वा गन्धारम्मण वा रसारम्मण 25
वा फोट्टुव्वारम्मण वा धम्मारम्मण वा य य वा पनारब्भ, तस्मिं समये
अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाण, विज्जाणपच्चया
नाम, नामपच्चया छद्दायतन, छद्दायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया
वेदना, वेदनापच्चया पटिथ, पटिथपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्ख-

पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खकखन्धस्स समुदयो होति ।

२१३. तत्थ कतमा अविज्जा ?

यं अज्जापं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-

5 मूलं - अयं वुच्चति "अविज्जा" ... पे०... अयं वुच्चति "छट्टायतनपच्चया फस्सो" ।

तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

R. 167

यं चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं चेतोसम्फस्सजं असातं दुक्खं

वेदयितं चेतोसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - अयं वुच्चति "फस्स-

10 पच्चया वेदना" ।

२१४. तत्थ कतमं वेदनापच्चया पटिघं ?

यो चित्तस्स आघातो ... पे०... चण्डिकं असुरोपो' अनत्तमनता

चित्तस्स - इदं वुच्चति "वेदनापच्चया पटिघं" ।

२१५. तत्थ कतमो पटिघपच्चया अधिमोक्खो ?

15 यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं वुच्चति "पटिघपच्चया अधिमोक्खो" ।

२१६. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

ठपेट्वा अधिमोक्खं, वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो सत्तारक्खन्धो

विज्जाणक्खन्धो - अयं वुच्चति "अधिमोक्खपच्चया भवो" ... पे०...

20 तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खकखन्धस्स समुदयो होती" ति ।

२१७ कतमे घम्मा अकुमला ?

तस्मिं समये अकुसलं चित्तं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं विचि-

किच्छासम्पयुत्तं रूपारम्मणं वा मद्दारम्मणं वा गन्धारम्मणं वा रसा-

रम्मणं वा फोट्टुव्वारम्मणं वा घम्मारम्मणं वा यं यं वा पनारत्तम, तस्मिं

D 174

25 समये अविज्जापच्चया महारो, सत्तारपच्चया-विज्जाणं, विज्जाण-

पच्चया नामं, नामपच्चया छट्टायतनं, छट्टायतनपच्चयो फस्सो, फस्स-

पच्चया वेदना, वेदनापच्चया विचिकिच्छा, विचिकिच्छापच्चया भवो,

भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुरा-

यत्तन्धस्स समुदयो होति ।

२१८ तत्थ वतमा अविज्जा ?

य अज्जाण अदस्सन पे० अविज्जालङ्गी मोहो अणुसल-
मूल - अय वुच्चति "अविज्जा" पे० अय वुच्चति "छट्वायतन-
पच्चया फस्सो" ।

२१९ तत्थ वतमा फस्सपच्चया वेदना ?

5

य चेतसिक्क नेव सात नासात चेतोसम्पस्सज अदुक्खममुग्ग
वेदयित, चेतोसम्पस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - अय वुच्चति "फस्स-
पच्चया वेदना" ।

२२० तत्थ वतमा वेदनापच्चया विचिकिच्छा ?

R 168

या कङ्खा कङ्खायना व ह्वायितत्त विमति विविक्किच्छा द्वेब्बह्क
द्विधापथो^१ ससयो अनेकसग्गाहो^२ आमप्पना परिसप्पना अपरियोगाहणा^३
छम्भितत्त^४ चित्तस्स मनोविलेखो - अय वुच्चति "वेदनापच्चया विचि-
किच्छा" ।

२२१ तत्थ कतमो विचिकिच्छापच्चया भवो ?

ठपेत्वा विचिकिच्छ, वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो सहार-
क्खन्धो विज्जाणक्खन्धो - अय वुच्चति "विचिकिच्छापच्चया भवो"
पे० तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
होती" ति ।

२२२ कतमे धम्मा अकुसला ?

यस्मिं समये अकुसल चित्त उप्पत्त होति उपेक्खासहगत उद्धच्च-
सम्पयुत्त रूपारम्मण वा सद्धारम्मण वा गन्वारम्मण वा रत्तारम्मण
वा फोट्टब्बारम्मण वा धम्मारम्मण वा य य वा पनारट्ठ, तस्मिं समये
अविज्जापच्चया सहारो, सहारपच्चया विज्जाण, विज्जाणपच्चया
नाम, नामपच्चया छट्वायतन, छट्वायतनपच्चया फस्सो फस्सपच्चया
वेदना, वेदनापच्चया उद्धच्च, उद्धच्चपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्ख-
पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण । एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२२३ तत्थ कतमा अविज्जा ?

B 170

१ द्विधापथो - सी० स्या० रो० । २ अनेकसग्गाहो - गी०, स्या० रा० । ३ अपरियोगाहणा - सी० स्या० रो० । ४ चम्भितत्त - स्या० रो० ।

यं अञ्जाणं अदस्सनं ... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-
मूलं - अयं वुच्चति "अविज्जा" ... पे०... अयं वुच्चति "छट्ठायतनपच्चया
फस्सो" ।

२२४. तत्थ कतमा फस्मपच्चया वेदना ?

- 5 यं चेतसिकं नेव सातं नासातं चेतोसम्फस्सजं अदुक्खमसुखं
वेदयितं चेतोसम्फस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति "फस्स-
पच्चया वेदना" ।

२२५. तत्थ कतमं वेदनापच्चया उद्धच्चं ?

- 10 यं चित्तस्स उद्धच्चं अवूपसमो^१ चेतसो विक्खेपो भन्तत्तं चित्तस्स-
इदं वुच्चति "वेदनापच्चया उद्धच्च" ।

२२६. तत्थ कतमो उद्धच्चपच्चया अधिमोक्खो ?

R. 169

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं
वुच्चति "उद्धच्चपच्चया अधिमोक्खो" ।

२२७. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

- 15 ठपेत्वा अधिमोक्खं, वेदनावखन्धो सञ्जावखन्धो सङ्खारवखन्धो
विञ्जाणवखन्धो - अयं वुच्चति "अधिमोक्खपच्चया भवो" .. पे०..
तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवखन्धस्स समुदयो होती" ति ।

१०. कुसलनिहेसो

२२८. कतमे धम्मा कुसला ?

- यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
20 सहगतं जाणसम्पयुत्त रूपारम्मणं वा सद्धारम्मणं वा गन्धारम्मणं वा
रसारम्मणं वा फोट्टुव्वारम्मणं वा धम्मारम्मणं वा यं यं वा पनारब्भ,
तस्मिं समये कुसलमूलपच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विञ्जाणं,
विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो,
फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो,
25 अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवखन्धस्स समुदयो होति ।

२२६. तत्थ कतमो कुसलमूला ?

अलोभो, अदोसो, अमोहो ।

तत्थ कतमो अलोभो ?

यो अलोभो अलुब्धना अलुब्धितत्तं असारारगो असारज्जना
असारज्जितत्तं अनभिज्झा अलोभो कुसलमूलं - अयं वुच्चति "अलोभो" । 5

तत्थ कतमो अदोसो ?

यो अदोसो अदुस्सना अदुस्सितत्तं अद्यापादो अद्यापज्जो
अदोसो कुसलमूलं - अयं वुच्चति "अदोसो" ।

तत्थ कतमो अमोहो ?

या पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि- 10
अयं वुच्चति "अमोहो" । इमे वुच्चन्ति "कुसलमूला" ।

२३०. तत्थ कतमो कुसलमूलपच्चया सङ्गारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "कुसलमूल-
पच्चया सङ्गारो" ।

२३१ तत्थ कतमं सङ्गारपच्चया विञ्जाणं . पे०.. 15
विञ्जाणपच्चया नामं . पे०.. नामपच्चया छट्ठायतन . पे०..
छट्ठायतनपच्चया फस्सो पे०. फस्सपच्चया वेदना . पे० अयं
वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना" ।

२३२ तत्थ कतमो वेदनापच्चया पसादो ?

या सट्ठा सट्ठहना ओकप्पना अभिप्पसादो - अयं वुच्चति 20
"वेदनापच्चया पसादो" ।

२३३. तत्थ कतमो पसादपच्चया अधिमोवखो ?

यो चित्तस्स अधिमोवखो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं
वुच्चति "पसादपच्चया अधिमोवखो" ।

२३४. तत्थ कतमो अधिमोवखपच्चया भवो ?

ठपेट्वा अधिमोवखं, वेदनावखन्धो सञ्जावखन्धो सङ्गार-
वखन्धो विञ्जाणवखन्धो - अयं वुच्चति "अधिमोवखपच्चया भवो" 25
... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुवखवखन्धस्स समुदयो
होती" ति ।

२३५. कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं ज्ञाणसम्पयुत्तं ससङ्खारेण रूपारम्मणं वा ... पे०... सोमनस्स-
सहगतं ज्ञाणविप्पयुत्तं रूपारम्मणं वा ... पे०... सोमनस्ससहगतं ज्ञाण-
5 विप्पयुत्तं ससङ्खारेण रूपारम्मणं वा सद्धारम्मणं वा गन्धारम्मणं वा
रत्सारम्मणं वा फोट्टव्वारम्मणं वा धम्मारम्मणं वा यं यं वा पत्तारब्भ,
B. 177 तस्मिं समये कुसलमूलपच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं,
विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो,
फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोवखो,
10 अधिमोवखपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

R. 171

२३६. तत्थ कतमे कुसलमूला ?

अलोभो, अदोसो ।

तत्थ कतमो अलोभो ?

15 यो अलोभो अलुब्भना अलुब्भितत्तं असारागो असारज्जना
असारज्जितत्तं अनभिज्जा अलोभो कुसलमूलं - अयं वुच्चति "अलोभो" ।

तत्थ कतमो अदोसो ?

यो अदोसो अदुस्सना अदुस्सितत्तं अव्यापादो अव्यापज्जो अदोसो
कुसलमूलं - अयं वुच्चति "अदोसो" । इमे वुच्चन्ति "कुसलमूला" ।

20 २३७ तत्थ कतमो कुसलमूलपच्चया सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्त - अयं वुच्चति "कुसलमूल-
पच्चया सङ्खारो" ... पे०... अयं वुच्चति "छट्ठायतनपच्चया फस्सो" ।

२३८. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं
25 चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना"
... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
होती" ति ।

२३९. कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं
30 ज्ञाणसम्पयुत्तं रूपारम्मणं वा ... पे०... उपेक्खासहगतं ज्ञाणसम्पयुत्तं

ससङ्घारेण रूपारम्भण वा सङ्घारम्भण वा गन्धारम्भण वा रसारम्भण
वा फोट्टव्वारम्भण वा धम्मारम्भण वा य य वा पनारब्भ, तस्मिं समये
कुसलमूलपच्चया सङ्घारो, सङ्घारपच्चया विज्जाण, विज्जाणपच्चया
नाम, नामपच्चया छट्ठायतन, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया
वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोवखो, अधिमोवख- 5
पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण । एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खवखन्धस्स समुदयो होति ।

२४० तत्थ कतमे कुसलमूला ?

B 170

अलोभो, अदोसो, अमोहो - इमे वुच्चन्ति "कुसलमूला" ।

२४१ तत्थ कतमो कुसलमूलपच्चया सङ्घारो ?

10

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्त - अय वुच्चति "कुसलमूल-
पच्चया सङ्घारो" पे० अय वुच्चति - "छट्ठायतनपच्चया फस्सो" ।

२४२ तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

य चेतसिक नेव सात् नासात् चेतोसम्फस्सज अदुक्खमसुख
वेदयित्त चेतोसम्फस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - अय वुच्चति "फस्स- 15
पच्चया वेदना" पे० तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवखन्धस्स
समुदयो होती" ति ।

२४३ कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये कामावचर कुसल चित्त उप्पन्न होति उपेवसासहगत
जाणविप्पयुत्त रूपारम्भण वा पे० उपेवसासहगत जाणविप्पयुत्त 20
ससङ्घारेण रूपारम्भण वा सङ्घारम्भण वा गन्धारम्भण वा रसारम्भण
वा फोट्टव्वारम्भण वा धम्मारम्भण वा य य वा पनारब्भ, तस्मिं समये
कुसलमूलपच्चया सङ्घारो, सङ्घारपच्चया विज्जाण, विज्जाणपच्चया
नाम, नामपच्चया छट्ठायतन, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया
वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोवखो, अधिमोवख- 25
पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण । एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खवखन्धस्स समुदयो होति ।

२४४ तत्थ कतमे कुसलमूला ?

अलोभो, अदोसो - इमे वुच्चन्ति "कुसलमूला" ।

२४५. तत्थ कतमो कुसलमूलपच्चया सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "कुसलमूल-
पच्चया सङ्खारो" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
वखन्धस्स समुदयो होती" ति ।

5 २४६. कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति विविच्चेव कामेहि
... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं, तस्मिं समये
कुसलमूलपच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाण-
पच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्स-
10 पच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधि-
मोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एव-
मेतस्स केवलस्स दुक्खवखन्धस्स समुदयो होति ।

२४७. तत्थ कतमे कुसलमूला ?

अलोभो, अदोसो, अमोहो - इमे वुच्चन्ति "कुसलमूला" ।

15 २४८. तत्थ कतमो कुसलमूलपच्चया सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "कुसलमूल-
पच्चया सङ्खारो" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवख-
न्धस्स समुदयो होती" ति ।

२४९. कतमे धम्मा कुसला ?

20 यस्मिं समये अरूपपपत्तिया मगं भावेति सब्बसो आकिञ्चञ्जा-
यतनं समतिक्कम्म नेवंसञ्जानांसञ्जायतनसञ्जासहगतं सुखस्स च
पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये कुसल-
मूलपच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं,
नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना,
25 वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया
भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स
दुक्खवखन्धस्स समुदयो होति ।

२५०. तत्थ कतमे कुसलमूला ?

अलोभो, अदोसो, अमोहो - इमे बुच्चन्ति "कुसलमूला" ।

२५१ तत्थ कतमो कुसलमूलपच्चया सङ्कारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्त - अय बुच्चति "कुसलमूल-
पच्चया सङ्कारो" पे० अय बुच्चति "छट्ठायतनपच्चया फस्सो" ।

२५२ तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

६

य चेतसिक सात चेतसिक सुख चेतोसम्फस्सज सात सुख वेदयित्त
चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अय बुच्चति "फस्सपच्चया वेदना"
पे० तेन बुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवक्खन्धस्स समुदयो
होती" ति ।

२५३ कतमे धम्मा कुसला ?

10 B 180

यस्मिं समये लोकुत्तर ज्ञान भावेति निय्यानिक अपचयगार्मि
दिट्ठिगतान पहाणाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि पे०
पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपद^१ दग्धाभिञ्ज, तस्मि
समये कुसलमूलपच्चया सङ्कारो, सङ्कारपच्चया विञ्जाण, विञ्जाण-
पच्चया नाम, नामपच्चया छट्ठायत्तम, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्स-
पच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधि-
मोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण । एवमे-
तेस धम्मान समुदयो होति ।

R 173

15

२५४ तत्थ कतमे कुसलमूला ?

अलोभो, अदोसो, अमोहो ।

20

तत्थ कतमो अलोभो पे० अदोसो पे० अमोहो ?

या पञ्चा पजानना पे० अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि
धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो मगगङ्ग मगपरियापन्न - अय बुच्चति
"अमोहो" । इमे बुच्चन्ति "कुसलमूला" ।

२५५ तत्थ कतमो कुसलमूलपच्चया सङ्कारो ?

25

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्त - अय बुच्चति "कुसलमूल-
पच्चया सङ्कारो" पे० अय बुच्चति "छट्ठायतनपच्चया फस्सो" ।

२५६ तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

य चेतसिक सात चेतसिक सुख चेतोसम्फस्सज सात सुख वेद-

१ दुक्खपटिपद - तां०, स्वा० ।

यितं चेतोसम्फत्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "फत्सपच्चया वेदना" ।

२५७. तत्थ कतमो वेदनापच्चया पसादो ?

या सद्धा सदहना ओकप्पना अभिप्पसादो - अयं वुच्चति
5 "वेदनापच्चया पसादो" ।

२५८. तत्थ कतमो पसादपच्चया अधिमोक्खो ?

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं
वुच्चति "पसादपच्चया अधिमोक्खो" ।

२५९. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

10 ठपेट्वा अधिमोक्खं, वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो
विञ्जाणक्खन्धो - अयं वुच्चति "अधिमोक्खपच्चया भवो" ... पे०...
अयं वुच्चति "जातिपच्चया जराभरणं" ।

२६०. एवमेतेसं धम्मानं समुदयो होती ति । एवमेतेसं धम्मानं

सङ्गति होति, समागमो होति, समोधानं होति, पातुभावो होति । तेन
15 वुच्चति "एवमेतेसं धम्मानं समुदयो होती" ति ।

११. अव्याकतनिद्देशो

२६१. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचित्त
विपाकं चक्खुविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रूपारम्मणं, तस्मिं
समये सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया
20 छद्दायतनं, छद्दायतनपच्चया फत्सो, फत्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया
भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जराभरणं । एवमेतस्स केवलस्स
दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२६२. तत्थ कतमो सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "सङ्खारो" ।

25 २६३. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विञ्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जाचक्खुविञ्जाणघातु - इदं
वुच्चति "सङ्खारपच्चया विञ्जाणं" ।

२६४. तत्थ कतमं विञ्जाणपच्चया नामं ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो - इदं वुच्चति
“विञ्जाणपच्चया नामं” ।

R 174

२६५. तत्थ कतमं नामपच्चया छट्ठायतनं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जाचक्खुविञ्जाणधातु - इदं 5
वुच्चति “नामपच्चया छट्ठायतनं” ।

२६६. तत्थ कतमो छट्ठायतनपच्चया फस्सो ?

यो फस्सो फुसना सम्फुसना सम्फुसितत्तं - अयं वुच्चति “छट्ठा-
.तनपच्चया फस्सो” ।

२६७. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं नेव सातं नासातं चेतोसम्फस्सजं अदुक्खमसुखं
अदयितं चेतोसम्फस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति “फस्स-
च्चया वेदना” ।

10

२६८. तत्थ कतमो वेदनापच्चया भवो ?

ठपेट्वा वेदनं, सञ्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो विञ्जाणक्खन्धो
- अयं वुच्चति “वेदनापच्चया भवो” ... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्सं समुदयो होती” ति ।

B 182

२६९. तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विञ्जाणं सङ्खारहेतुकं,

विञ्जाणपच्चया नामं विञ्जाणहेतुकं, नामपच्चया छट्ठायतनं नाम-
हेतुकं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो छट्ठायतनहेतुको, फस्सपच्चया वेदना
फस्सहेतुका, वेदनापच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरा-
मरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्सं समुदयो होति ।

20

२७०. तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विञ्जाणं सङ्खारसम्पयुत्तं,

विञ्जाणपच्चया नामं विञ्जाणसम्पयुत्तं, नामपच्चया छट्ठायतनं नाम-
सम्पयुत्तं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो छट्ठायतनसम्पयुत्तो, फस्सपच्चया
वेदना फस्ससम्पयुत्ता, वेदनापच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जाति-
पच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्सं समुदयो होति ।

25

२७१. तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाण-

पच्चया पि सङ्खारो; विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया पि विञ्जाणं;

R 175

नामपच्चया छद्दायतनं, छद्दायतनपच्चया पि नामं; छद्दायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया पि छद्दायतनं; फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पि फस्सो; - वेदनापच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

5 - २७२. कतमे धम्मा अब्बाकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतता उपचितता विपाकं सोतविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं सद्धारम्मणं ... पे०... घानविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं गन्धारम्मणं ... पे०... जिह्वा-
विञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रसारम्मणं ... पे० ... काय-
10 विञ्जाणं उप्पन्नं होति मुखसहगतं फोट्टुव्वारम्मणं, तस्मिं समये सङ्खार-
पच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छद्दायतनं,
छद्दायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया भवो, भव-
पच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होति ।

B 183 15

२७३. तत्थ कतमो सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "सङ्खारो"
... पे०... अयं वुच्चति "छद्दायतनपच्चया फस्सो" ।

२७४. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं कायिकं सातं कायिकं सुखं कायसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं
20 कायसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना" ।

२७५. तत्थ कतमो वेदनापच्चया भवो ?

ठपेत्वा वेदन, सञ्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो विञ्जाणक्खन्धो -
अयं वुच्चति "वेदनापच्चया भवो" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

23 २७६. कतमे धम्मा अब्बाकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतता उपचितता
विपाका मनोधातु उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा सद्दा-
रम्मणा वा गन्धारम्मणा वा रमारम्मणा वा फोट्टुव्वारम्मणा वा यं यं
376 वा पनारब्भ, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया

नाम, नामपञ्चया छद्वायतन, छद्वायतनपञ्चया फस्तो, फस्तपञ्चया वेदना, वेदनापञ्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपञ्चया भवो, भवपञ्चया जाति, जातिपञ्चया जरामरण । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवत्तन्धस्स समुदयो होति ।

२७७ तत्थ कतमो सङ्कारो ?

5

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्त - अय वुच्चति "सङ्कारो" ।

२७८ तत्थ कतम सङ्कारपञ्चया विञ्जाण ?

य चित्त मनो मानस पे० तञ्जामनोधातु - इद वुच्चति "सङ्कारपञ्चया विञ्जाण" पे० अय वुच्चति "छद्वायतनपञ्चया फस्तो" ।

10

२७९ तत्थ कतमा फस्तपञ्चया वेदना ?

य चेतसिक्ख नेव सात नासात चेतोसम्फस्सज अदुक्खमसुख वेदयित्त चेतोसम्फस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - अय वुच्चति "फस्तपञ्चया वेदना" ।

15

२८० तत्थ कतमो वेदनापञ्चया अधिमोक्खो ?

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अय वुच्चति "वेदनापञ्चया अधिमोक्खो" ।

२८१ तत्थ कतमो अधिमोक्खपञ्चया भवो ?

ठपेत्वा अधिमोक्ख, वेदनावत्तन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्कार-
क्खन्धो विञ्जाणक्खन्धो - अय वुच्चति "अधिमोक्खपञ्चया भवो"
पे० तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवत्तन्धस्स समुदयो
होती" ति ।

B 164

20

२८२ कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कत्ता उपचित्तता
विपाका मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति सोमनस्ससहगता रूपारम्भणा
वा सद्धारम्भणा वा गन्धारम्भणा वा रसारम्भणा वा फोट्टुव्वारम्भणा वा
धम्मारम्भणा वा य य वा पनारम्भ, तस्मिं समये सङ्कारपञ्चया विञ्जाण,
विञ्जाणपञ्चया नाम, नामपञ्चया छद्वायतन, छद्वायतनपञ्चया फस्तो,

25

फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२८३. तत्थ कतमो सङ्खारो ?

5 या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "सङ्खारो" ।

२८४. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विञ्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं वुच्चति "सङ्खारपच्चया विञ्जाणं" ... पे०... अयं वुच्चति "छट्ठायतन-पच्चया फस्सो" ।

10 २८५. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयित्तं चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना" ।

२८६. तत्थ कतमो वेदनापच्चया अधिमोक्खो ?

15 यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं वुच्चति "वेदनापच्चया अधिमोक्खो" ।

२८७. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

ठपेट्वा अधिमोक्खं, वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो विञ्जाणक्खन्धो = अयं वुच्चति "अधिमोक्खपच्चया भवो" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

२८८. कतमे घम्मा अव्याकता ?

20 यस्मिं समये कामावचरस्स कुमलस्म कम्मस्स कतत्ता उपचित्ता विपाका मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा सहारम्मणा वा गन्धारम्मणा वा रसारम्मणा वा फोट्टव्यारम्मणा वा घम्मारम्मणा वा यं यं वा पनारुभ, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, 25 फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

२८९. तत्थ कतमो गद्दारो ?

पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवखन्धस्स समुदयो होति ।

२६५. तत्थ कतमो सङ्खारो ?

५ या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं - अयं वुच्चति "सङ्खारो" ।

२६६. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विञ्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं .. पे०. तज्जामनोविञ्जाणघातु - इदं वुच्चति "सङ्खारपच्चया विञ्जाण" .. पे०... अयं वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना" ।

१० २६७. तत्थ कतमो वेदनापच्चया पसादो ?

R. 178

या सद्धा सदहना ओकप्पना अभिप्पसादो - अयं वुच्चति "वेदनापच्चया पसादो" ।

२६८. तत्थ कतमो पसादपच्चया अधिमोक्खो ?

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं वुच्चति "पसादपच्चया अधिमोक्खो" ।

१ २६९. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

ठपेत्वा अधिमोक्खं, वेदनावखन्धो सञ्जावखन्धो सङ्खारवखन्धो विञ्जाणवखन्धो - अयं वुच्चति "अधिमोक्खपच्चया भवो" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवखन्धस्स समुदयो होती" ति ।

२० ३००. कतमे धम्मा अव्याकता ?

12

यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पयवीकसिणं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति - इमे धम्मा कुसला ।

२३ ३०१. तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचित्ता विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति

पयवीकसिणं, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवखन्धस्स समुदयो होति ।

B 187

३०

३०२. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये अरूपूपपत्तिया मग्गं भावेति सव्वसो आकिञ्च-
ज्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जासहगतं सुखस्स
च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये
फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति - इमे धम्मा कुसला । 5

३०३. तस्सेव अरूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचि-
तत्ता विपाकं सव्वसो आकिञ्चज्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जा-
नासञ्जायतनसञ्जासहगतं सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं
उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विञ्जाण, विञ्जाण-
पच्चया नामं, नामपच्चया छद्दायतनं, छद्दायतनपच्चया फस्सो, फस्स- 10
पच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोवखो, अधि-
मोवखपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । R 179
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३०४. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञान भावेति निरयानिकं अपचयगांमि 15
दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि .. पे० ..
पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपद^१ दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये
फस्सो होति . पे० . अविक्खेपो होति - इमे धम्मा कुसला ।

३०५. तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता
विपाकं विविच्चेव कामेहि . पे० . पठम ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति 20
दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं^१, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विञ्जाण,
विञ्जाणपच्चया नाम, नामपच्चया छद्दायतन, छद्दायतनपच्चया फस्सो,
फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोवखो,
अधिमोवखपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । R. 180
एवमेतेसं धम्मानं समुदयो होति । 25

३०६. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये अकुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं
चक्खुविञ्जाण उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रूपारम्मणं ... पे० . सोत-

१ दुक्खपटिपद - ती०, स्या०, रो० । २ दन्धाभिञ्ज सुञ्जत - स्या०, रो० ।
वि०-२६

विज्ञाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं सद्धारम्मणं ... पे०... धानविज्ञाणं
उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं गन्धारम्मणं ... पे०... जिब्हाविज्ञाणं
उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रसारम्मणं .. पे०.. कायविज्ञाणं उप्पन्नं
होति दुक्खसहगतं फोट्टुव्वारम्मणं, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विज्ञाणं,
5 विज्ञाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठागतं, छट्ठागतनपच्चया फस्सो,
फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया
जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३०७. तत्थ कतमो सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं - अयं वुच्चति "सङ्खारो" ।

10 ३०८. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्ञाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जाकायविज्ञाणधातु - इदं
वुच्चति "सङ्खारपच्चया विज्ञाणं" ... पे०.. अयं वुच्चति "छट्ठागतन-
पच्चया फस्सो" ।

३०९. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

15 यं कायिकं असातं कायिकं दुक्खं कायसम्पस्सजं असातं दुक्खं
वेदयितं कायसम्पस्सजा असाता दुक्खा वेदना - अयं वुच्चति "फस्स-
पच्चया वेदना" ।

३१०. तत्थ कतमो वेदनापच्चया भवो ?

20 उपेक्खा वेदनं, सञ्जावखन्धो सङ्खारवखन्धो विज्ञाणवखन्धो -
अयं वुच्चति "वेदनापच्चया भवो" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

३११. कतमे धम्मा अव्याकता ?

R. 181 यस्मिं समये अकुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचित्तत्ता विपाका
मनोधातु उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपाग्गण्णा वा सद्धारम्मणा वा
25 गन्धारम्मणा वा रसारम्मणा वा फोट्टुव्वारम्मणा वा यं यं वा पनारब्भ,
तस्मिं समये सङ्खारपच्चया विज्ञाणं, विज्ञाणपच्चया नामं, नाम-
पच्चया छट्ठागतं, छट्ठागतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदना-
पच्चया अग्गिभोक्खो, अग्गिभोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जाति-
पच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३१२. तत्थ कतमो सङ्घारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति सङ्घारो ।

३१३. तत्थ कतमं सङ्घारपच्चया विञ्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोधातु - इदं वुच्चति
“सङ्घारपच्चया विञ्जाणं” ... पे०... अयं वुच्चति “छट्ठायतनपच्चया ५
फस्सो” ।

३१४. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं नेव सातं नासातं चेतोसम्फस्सजं अदुक्खमसुखा
वेदयितं चेतोसम्फस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना - अयं वुच्चति “फस्स-
पच्चया वेदना” ।

10

३१५. तत्थ कतमो वेदनापच्चया अधिमोक्खो ?

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं
वुच्चति “वेदनापच्चया अधिमोक्खो” ।

३१६. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

ठपेत्वा अधिमोक्खं, वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो सङ्घारक्खन्धो 15
विञ्जाणक्खन्धो - अयं वुच्चति “अधिमोक्खपच्चयां भवो” .. पे०...
तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

३१७. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये अकुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितता विपाका
मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा ... पे०... 20
धम्मारम्मणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये सङ्घारपच्चया विञ्जाणं,
विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो,
फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो,
भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होति ।

25

३१८. तत्थ कतमो सङ्घारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति “सङ्घारो” ।

३१९. तत्थ कतमं सङ्घारपच्चया विञ्जाणं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं

वुच्चति “सङ्खारपच्चया विञ्जाणं” ... पे०... तेन वुच्चति “एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति ।

३२०.. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये मनोधातु उप्पन्ना होति किरिया नेव कुसला ना-
 5 कुसला न च कम्मविपाका उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा ... पे०... फोट्ट-
 व्वारम्मणा वा ... पे०... मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति किरिया नेव
 कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका सोमनस्ससहगता रूपारम्मणा वा
 ... पे०... धम्मारम्मणा वा ... पे०... मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति
 किरिया नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका उपेक्खासहगता
 10 रूपारम्मणा वा ... पे०... धम्मारम्मणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं
 समये सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया
 छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया
 अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया
 जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

15 ३२१. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति किरिया नेव
 कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका सोमनस्ससहगता जाणसम्पयुत्ता
 ... पे०... सोमनस्ससहगता जाणसम्पयुत्ता ससङ्खारेण ... पे०... सोमनस्स-
 सहगता जाणविप्पयुत्ता ... पे०... सोमनस्ससहगता जाणविप्पयुत्ता
 20 ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगता जाणसम्पयुत्ता ... पे०... उपेक्खा-
 सहगता जाणसम्पयुत्ता ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगता जाण-
 विप्पयुत्ता .. पे०... उपेक्खासहगता जाणविप्पयुत्ता ससङ्खारेण रूपा-
 रम्मणा वा ... पे०... धम्मारम्मणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये
 सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठा-
 25 यतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया
 पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया
 जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स
 समुदयो होति ।

३२२. कतमे धम्मा अव्याकता ?

30 यस्मिं समये रूपायचरं ज्ञानं भावेति किरियं नव कुसलं नायुसलं

न च कम्मविपाक दिट्ठधम्मसुखविहार विविच्चेव कामेहि पे० पठम
 ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिण^१, तस्मिं समये सङ्खारपच्चया
 विञ्जाण, विञ्जाणपच्चया नाम, नामपच्चया छट्ठायतन, छट्ठायतन-
 पच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया
 अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया 5 B 191
 जरामरण । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवखन्धस्स समुदयो होति ।

३२३ कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये अरूपावचर ज्ञान भावेति किरिय नेव कुसल
 नाकुसल न च कम्मविपाक दिट्ठधम्मसुखविहार सट्ठसो आकिञ्चञ्जा-
 यतन समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जासहगत सुखस्स च 10
 पहाना पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये सङ्खार-
 पच्चया विञ्जाण, विञ्जाणपच्चया नाम, नामपच्चया छट्ठायतन, R 104
 छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो,
 पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति,
 जातिपच्चया जरामरण । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवखन्धस्स समुदयो 15
 होति ।

११ अविज्जामूलककुसलनिहेसो

३२४ कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये कामावचर कुसल चित्त उप्पन्न होति सोमनस्स-
 सहगत ज्ञाणसम्पयुत्त रूपारम्मण वा पे० धम्मारम्मण वा य य वा
 पनारब्भ, तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया 20
 विञ्जाण, विञ्जाणपच्चया नाम, नामपच्चया छट्ठायतन, छट्ठायतन-
 पच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया
 अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया
 जरामरण । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवखन्धस्स समुदयो होति ।

३२५ तत्थ कतमो अविज्जापच्चया सङ्खारो ?

25

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्त - अय वुच्चति "अविज्जा-
 पच्चया सङ्खारो" पे० अय वुच्चति "छट्ठायतनपच्चया फस्सो" ।

३२६. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिकं सातं चेतसिकं सुखं चेतोसम्फस्सजं सातं सुखं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - अयं वुच्चति "फस्सपच्चया वेदना" ।

B. 192

३२७ तत्थ कतमो वेदनापच्चया पसादो ?

या सद्धा सद्धना ओकप्पना अभिप्पसादो - अयं वुच्चति "वेदनापच्चया पसादो" ।

३२८. तत्थ कतमो पसादपच्चया अधिमोक्खो ?

यो चित्तस्स अधिमोक्खो अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं वुच्चति "पसादपच्चया अधिमोक्खो" ।

10 ३२९. तत्थ कतमो अधिमोक्खपच्चया भवो ?

उपेत्वा अधिमोक्ख, वेदनाक्खन्धो सञ्जावख्खन्धो सङ्खार-क्खन्धो विञ्जाणक्खन्धो - अयं वुच्चति "अधिमोक्खपच्चया भवो" ... पे०. तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

15 ३३०. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विञ्जाण, विञ्जाणपच्चया नाम, नामपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्ख-पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवक्खन्धस्स समुदयो होति ।

R 185

20 ३३१. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामरूप, नामरूपपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवक्खन्धस्स समुदयो होति ।

25 ३३२. तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसाद-पच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जाति-
30 पच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३३३ कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये कामावचर कुसल चित्त उप्पन्न होति सोमनस्स-
सहगत आणसम्पयुत्त ससङ्खारेण पे० सोमनस्ससहगत आणविप्प-
युत्त पे० सोमनस्ससहगत आणविप्पयुत्त ससङ्खारेण पे०
उपेक्खासहगत आणसम्पयुत्त पे० उपेक्खासहगत आणसम्पयुत्त 5 B 193
ससङ्खारेण पे० उपेक्खासहगत आणविप्पयुत्त पे० उपेक्खा-
सहगत आणविप्पयुत्त ससङ्खारेण रूपारम्भण वा पे० धम्मारम्भण
वा य य वा पनारब्भ, तस्मिं समये अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खार-
पच्चया विञ्जाण, विञ्जाणपच्चया नाम, नामपच्चया छट्ठायतन,
छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, 10
पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति,
जातिपच्चया जरामरण । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवक्खन्धस्स समुदयो
होति ।

३३४ कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मग्ग भावेति विविच्चेव कामेहि 15 R 186
पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिण, तस्मिं समये
अविज्जापच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विञ्जाण, विञ्जाणपच्चया
नाम, नामपच्चया छट्ठायतन, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया
वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्ख-
पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण । एवमेतस्स 20
केवलस्स दुक्खवक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३३५ कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये अरूपूपपत्तिया मग्ग भावेति सब्बसो आकिञ्चञ्जा-
यतन समतिककम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जासहगत सुखस्स च
पहाना पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये अविज्जा- 25
पच्चया सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विञ्जाण, विञ्जाणपच्चया नाम,
नामपच्चया छट्ठायतन, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना,
वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया
भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण । एवमेतस्स केवलस्स
दुक्खवक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३३६. कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये लोकोत्तरं ज्ञानं भावेति नित्यानिकं अपचयगामिं
दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०...
पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्वाभिञ्जं, तस्मिं समये
5 अविज्जापच्चया सहारो, सहारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया
नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया
वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया. अधिमोक्खो, अधिमोक्ख-
पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जराभरणं । एवमेतेसं
धम्मानं समुदयो होति ।

१३. कुसलमूलकविपाकनिद्वेसो

10 ३३७. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता
विपाकं चक्खुविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रूपारम्मणं, तस्मिं
समये कुसलमूलपच्चया सहारो, सहारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाण-
पच्चया नामं, नामपच्चया छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्स-
15 पच्चया वेदना, वेदनापच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया
जराभरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३३८. तत्थ कतमो कुसलमूलपच्चया सहारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं - अयं वुच्चति "कुसल-
मूलपच्चया सहारो" ... पे०... तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स
20 दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

३३९. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता
विपाकं सोतविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं सहारम्मणं ... पे०...
धानविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं गन्धारम्मणं ... पे० .. जिह्वा-
25 विञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रसारम्मणं ... पे०... काय-
विञ्जाणं उप्पन्नं होति सुखसहगतं फोट्टव्वारम्मणं ... पे०... मनोघातु
उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा ... पे०... फोट्टव्वारम्मणा

वा पे० मनोविज्ञानघातु उपपन्ना होति सोमनस्सहगता रूपा-
 रम्मणा वा पे० धम्मारम्मणा वा पे० मनोविज्ञानघातु
 उपपन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा पे० धम्मारम्मणा
 वा य य वा पनारब्ध, तस्मिं समये कुमलमूलपच्चया सङ्घारो, सङ्घार-
 पच्चया विज्ञान, विज्ञानपच्चया नाम, नामपच्चया छट्ठायतन, 3
 छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया अधिमोक्खो,
 अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जगमरण ।
 एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

R 10

R 152

३४० कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतता उपचितता 10
 विपाका मनोविज्ञानघातु उपपन्ना होति सोमनस्सहगता ज्ञानसम्प-
 युक्ता पे० सोमनस्सहगता ज्ञानसम्पयुक्ता ससङ्घारेण पे०
 सोमनस्सहगता ज्ञानविष्युक्ता पे० सोमनस्सहगता ज्ञानविष-
 युक्ता ससङ्घारेण पे० उपेक्खासहगता ज्ञानसम्पयुक्ता पे०
 उपेक्खासहगता ज्ञानसम्पयुक्ता ससङ्घारेण पे० उपेक्खामहगता 15
 ज्ञानविष्युक्ता पे० उपेक्खासहगता ज्ञानविष्युक्ता ससङ्घारेण
 रूपारम्मणा वा पे० धम्मारम्मणा वा य य वा पनारब्ध, तस्मिं
 समये कुसलमूलपच्चया सङ्घारो, सङ्घारपच्चया विज्ञान, विज्ञान-
 पच्चया नाम, नामपच्चया छट्ठायतन, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्स-
 पच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधि- 20
 मोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जगमरण ।
 एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३४१ कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये रूपपत्तिया मग्ग भावेति विविच्चेव कामेहि
 पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति पयवीकसिण, तस्मिं समये 25
 फस्सो होति पे० अविकखेपो होति - इमे धम्मा कुसला ।

३४२ तस्सेव एपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतता
 उपचितता विपाक विविच्चेव कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज
 विहरति पयवीकसिण, तस्मिं समये कुसलमूलपच्चया सङ्घारो,
 सङ्घारपच्चया विज्ञान, विज्ञानपच्चया नाम, नामपच्चया छट्ठायतन, 30

R. 189

छद्दायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

B. 196 5

३४३. कतमे धम्मा अब्याकता ?

यस्मिं समये अरूपपत्तिया मगं भावेति सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिककम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जासहगतं सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति - इमे धम्मा कुसला ।

10

३४४. तस्सेव अरूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिककम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जासहगतं सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये कुसलमूलपच्चया सङ्कारो, सङ्कारपच्चयां विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छद्दायतनं, छद्दायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

15

३४५. कतमे धम्मा अब्याकता ?

20

यस्मिं समये लोक्कतरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति - इमे धम्मा कुसला ।

25

३४६. तस्सेव लोक्कतरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता विपाकं विविच्चेव कामेहि... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जतं, तस्मिं समये कुसलमूलपच्चया सङ्कारो, सङ्कारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया छद्दायतनं, छद्दायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया पसादो, पसादपच्चया अधिमोक्खो, अधिमोक्खपच्चया

भवो, भवपञ्चया जाति, जातिपञ्चया जरामरण । एवमेतेस धम्मान समुदयो होति ।

२४ अकुसलमूलविपाकनिर्देशो

३४७ कतमे धम्मा अव्याकता ?

B 197,
R 199

यस्मिं समये अकुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाक
चक्खुविञ्जाण उप्पन्न होति उपेक्खासहगत रूपारम्मण, तस्मिं समये 5
अकुसलमूलपञ्चया सहारो, सहारपञ्चया विञ्जाण, विञ्जाणपञ्चया
नाम, नामपञ्चया छट्ठायतन, छट्ठायतनपञ्चया फस्सो, फस्सपञ्चया
वेदना, वेदनापञ्चया भवो, भवपञ्चया जाति, जातिपञ्चया जरामरण ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३४८ तत्थ कतमो अकुसलमूलपञ्चया सहारो ?

10

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्त - अयं वुच्चति "अकुसल-
मूलपञ्चया सहारो" पे० तेन वुच्चति "एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होती" ति ।

३४९ कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये अकुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाक 15
सोतविञ्जाण उप्पन्न होति उपेक्खासहगत सहारम्मण पे० धान-
विञ्जाण उप्पन्न होति उपेक्खासहगत गन्धारम्मण पे० जिह्वा-
विञ्जाण उप्पन्न होति उपेक्खासहगत रसारम्मण पे० काय-
विञ्जाण उप्पन्न होति दुक्खसहगत फोट्टुव्वारम्मण पे० मनोधातु
उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा पे० फोट्टुव्वारम्मणा 20
वा य य वा पनारब्भ, तस्मिं समये अकुसलमूलपञ्चया सहारो, सहार-
पञ्चया विञ्जाण, विञ्जाणपञ्चया नाम, नामपञ्चया छट्ठायतन,
छट्ठायतनपञ्चया फस्सो, फस्सपञ्चया वेदना, वेदनापञ्चया अधिमोक्खो,
अधिमोक्खपञ्चया भवो, भवपञ्चया जाति, जातिपञ्चया जरामरण ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । 25

३५० कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये अकुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाका
मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा पे०

B. 198

R. 191

धम्ममारम्भणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये अकुसलमूलपच्चया
सङ्खारो, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामं, नामपच्चया
छट्ठायतनं, छट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया
अधिभोक्खो, अधिभोक्खपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया
5 जरामरणं । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

३५१. तत्थ कतमो अकुसलमूलपच्चया सङ्खारो ?

या चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - अयं वुच्चति "अकुसल-
मूलपच्चया सङ्खारो" ।

३५२. तत्थ कतमं सङ्खारपच्चया विज्जाणं ?

10 यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणघातु - इदं
वुच्चति "सङ्खारपच्चया विज्जाणं" ।

३५३. तत्थ कतमं विज्जाणपच्चया नामं ?

वेदनावक्खन्धो, सञ्जावक्खन्धो, सङ्खारवक्खन्धो - इदं वुच्चति
"विज्जाणपच्चया नामं" ।

15 ३५४. तत्थ कतमं नामपच्चया छट्ठायतनं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणघातु - इदं
वुच्चति "नामपच्चया छट्ठायतनं" ।

३५५. तत्थ कतमो छट्ठायतनपच्चया फस्सो ?

यो फस्सो फुत्तना सम्फुत्तना सम्फुत्तित्तं - अयं वुच्चति "छट्ठा-
20 यतनपच्चया फस्सो" ।

३५६. तत्थ कतमा फस्सपच्चया वेदना ?

यं चेतसिक्कं नेव सातं नासातं चेतोसम्फस्सजं अदुक्खमसुखं
वेदयितं चेतोसम्फस्सजा अदुक्खममुखा वेदना - अयं वुच्चति "फस्स-
पच्चया वेदना" ।

25 ३५७. तत्थ कतमो वेदनापच्चया अधिभोक्खो ?

यो चित्तस्स अधिभोक्खो. अधिमुच्चना तदधिमुत्तता - अयं
वुच्चति "वेदनापच्चया अधिभोक्खो" ।

३५८. तत्थ कतमो अधिभोक्खपच्चया भवो ?

उपेत्त्वा अधिभोक्खं, वेदनावक्खन्धो मञ्जावक्खन्धो सङ्खार-
30 वक्खन्धो विज्जाणवक्खन्धो - अयं वुच्चति "अधिभोक्खपच्चया भवो" ।

३५६. तत्थ कतमा भवपच्चया जाति ?

या तेसं तेसं धम्मानं जाति सञ्जाति निव्वत्ति अभिनिव्वत्ति
पातुभावो - अयं वुच्चति "भवपच्चया जाति" ।

३६०. तत्थ कतमं जातिपच्चया जरामरणं ?

अत्थि जरा, अत्थि मरणं ।

5

तत्थ कतमा जरा ?

या तेसं तेसं धम्मानं जरा जीरणता आयुनो संहानि - अयं
वुच्चति "जरा" ।

B 199

तत्थ कतमं मरणं ?

यो तेसं तेसं धम्मानं खयो वयो भेदो परिभेदो अनिच्चता
अन्तरधानं - इदं वुच्चति "मरणं" ।

10

इति अयं च जरा, इदं च मरणं । इदं वुच्चति "जातिपच्चया
जरामरणं" ।

३६१ एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवखन्धस्स समुदयो होती ति ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवखन्धस्स सङ्गति होति, समागमो होति, समो-
धान होति, पातुभावो होति । तेन वुच्चति एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
वखन्धस्स समुदयो होती" ति ।

15

R. 192

पटिच्चसमुप्पादविभङ्गो^१ निट्ठितो^२ ।

-----:o:-----

१. पच्चयाकारविभङ्गो - सी०, स्था०, रो० । २. समतो - स्था० ।

७. सतिपट्टानविभङ्गो

-§ १. सुतन्तभाजनीयं

१. चत्तारो सतिपट्टाना - इध भिक्खु अज्झत्तं काये कायानु-
पस्सी विहरति वहिद्धा काये कायानुपस्सी विहरति अज्झत्तवहिद्धा काये
कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झा-
दोमनस्सं, अज्झत्तं वेदनासु वेदानानुपस्सी विहरति वहिद्धा वेदनासु
5 वेदानानुपस्सी विहरति अज्झत्तवहिद्धा वेदनासु वेदानानुपस्सी विहरति
आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं, अज्झत्तं
चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति वहिद्धा चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति अज्झत्त-
वहिद्धा चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य
लोके अभिज्झादोमनस्सं, अज्झत्तं धम्मेषु धम्मनानुपस्सी विहरति वहिद्धा
10 धम्मेषु धम्मनानुपस्सी विहरति अज्झत्तवहिद्धा धम्मेषु धम्मनानुपस्सी
विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं ।

१. कायानुपस्सना

२. कथं च भिक्खु अज्झत्तं काये कायानुपस्सी विहरति ?

- इध भिक्खु अज्झत्तं कायं उद्धं पादतला अघो केसमत्थका तच्च-
परियन्तं पूरं नानप्पकारस्स असुचिनो पच्चवेक्खति - "अत्थि इमास्मि
15 काये केसा लोमा नखा दन्ता तच्चो मंसं न्हारु अट्ठि^३ अट्ठिमिञ्ज^३ वक्कं
हृदयं यकनं किलोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं पित्तं
सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेदो अस्सु वसा खेत्तो सिञ्चाणिका तसिका
मुत्तं" ति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वावत्थितं^४
ववत्थपेति^५ । सो तं निमित्तं आसेवित्वा भावेत्वा बहुलीकरित्वा स्वाव-
20 त्थितं ववत्थपेत्वा वहिद्धा काये चित्तं उपसंहरति ।

३. कथं च भिक्खु वहिद्धां काये कायानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु वहिद्धा कायं उद्धं पादतला अघो केसमत्थका तच्च-

१ न्हारु - सा०; न्हारु - स्या०, रो० । २ अट्ठो - स्या०, रो० । ३ अट्ठि-
मिञ्जा - सा०, रो० । ४ स्ववत्थितं - स्या०, एवमुपरि पि । ५ अवत्थपेति - स्या०,
एवमुपरि पि; ववत्थपेति - रो० ।

R. 195

— इदं वुच्चति “सम्पजञ्जं” । इमिना सम्पजञ्जेन उपेतो. होति समुपेतो उपागतो समुपागतो उपपन्नो सम्पन्नो समन्नागतो । तेन वुच्चति “सम्पजानो” ति ।

६. सतिमा ति । तत्थ कतमा सति ?

5 या सति अनुस्सति... पे०... सम्मासति — अयं वुच्चति “सति” । इमाय सतिया उपेतो होति समुपेतो उपागतो समुपागतो उपपन्नो सम्पन्नो समन्नागतो । तेन वुच्चति “सतिमा” ति ।

१०. विनेय्य लोके अभिज्जादोमनस्सं ति । तत्थ कतमो लोको ?

10 स्वेव कायो लोको । पञ्च पि उपादानक्खन्धा लोको । अयं वुच्चति “लोको” ।

तत्थ कतमा अभिज्जा ?

यो रागो सारागो . पे०... चित्तस्स सारागो — अयं वुच्चति “अभिज्जा” ।

15 तत्थ कतमं दोमनस्सं ?

यं चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं चेतोसम्फस्सजं असातं दुक्खं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना — इदं वुच्चति “दोमनस्सं” ।

इति अयं च अभिज्जा इदं च दोमनस्सं इमम्हि लोके विनीता
20 होन्ति पटिविनीता सन्ता समिता वूपसन्ता अत्यङ्गता अब्भत्थङ्गता अप्पिता व्यप्पिता सोसिता विसोसिता द्यन्तीकता । तेन वुच्चति “विनेय्य लोके अभिज्जादोमनस्सं” ति ।

२. वेदनानुपस्सना

११. कथं च भिक्खु अज्जत्तं वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति ?

इय भिक्खु सुखं वेदनं वेदयमानो “सुखं वेदनं वेदयामी” ति
25 पजानाति, दुक्खं वेदनं वेदयमानो “दुक्खं वेदनं वेदयामी” ति पजानाति, अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयमानो “अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयामी” ति पजानाति, सामिसं वा सुखं वेदनं वेदयमानो “सामिसं सुखं वेदनं वेदयामी” ति पजानाति, निरामिसं वा सुखं वेदनं वेदयमानो “निरामिसं सुखं वेदनं

वेदयामी" ति पजानाति, सामिस वा दुक्ख वेदन वेदयमानो "सामिस दुक्ख वेदन वेदयामी" ति पजानाति, निरामिस वा दुक्ख वेदन वेदयमानो "निरामिस दुक्ख वेदन वेदयामी" ति पजानाति, सामिस वा अदुक्खमसुख वेदनं वेदयमानो "सामिस अदुक्खमसुख वेदन वेदयामी" ति पजानाति, निरामिस वा अदुक्खमसुख वेदन वेदयमानो "निरामिस अदुक्खमसुख वेदन वेदयामी" ति पजानाति । सो त निमित्त आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वावत्थित ववत्थपेति । सो त निमित्त आसेवित्वा भावेत्वा बहुलीकरित्वा स्वावत्थित ववत्थपेत्वा वहिद्धा वेदनासु चित्त उपसहरति ।

B. 203

R 196

१२ कथं च भिक्खु वहिद्धा वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति ? 10

इध भिक्खु सुख वेदन वेदयमानं "सुख वेदन वेदयती" ति पजानाति, दुक्ख वेदन वेदयमानं "दुक्ख वेदन वेदयती" ति पजानाति, अदुक्खमसुख वेदन वेदयमानं "अदुक्खमसुख वेदन वेदयती" ति पजानाति, सामिस वा सुख वेदन वेदयमानं "सामिस सुख वेदन वेदयती" ति पजानाति, निरामिस वा सुख वेदन वेदयमानं "निरामिस सुख वेदन वेदयती" ति पजानाति, सामिस वा दुक्ख वेदन वेदयमानं "सामिस दुक्ख वेदन वेदयती" ति पजानाति, निरामिस वा दुक्ख वेदन वेदयमानं "निरामिस दुक्ख वेदन वेदयती" ति पजानाति, सामिस वा अदुक्खमसुख वेदनं वेदयमानं "सामिस अदुक्खमसुख वेदन वेदयती" ति पजानाति, निरामिस वा अदुक्खमसुख वेदन वेदयमानं "निरामिस अदुक्खमसुख वेदन वेदयती" ति पजानाति । सो त निमित्त आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वावत्थित ववत्थपेति । सो त निमित्त आसेवित्वा भावेत्वा बहुलीकरित्वा स्वावत्थित ववत्थपेत्वा अज्झत्तवहिद्धा वेदनासु चित्त उपसहरति ।

15

20

१३ कथं च भिक्खु अज्झत्तवहिद्धा वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति ? 20

इध भिक्खु सुख वेदन "सुखा वेदना" ति पजानाति, दुक्ख वेदन "दुक्खा वेदना" ति पजानाति, अदुक्खमसुख वेदन "अदुक्खमसुखा वेदना" ति पजानाति, सामिस वा सुख वेदन "सामिसा सुखा वेदना" ति

१ वदियमान - सी०, रो०, एवमुपरि पि । २ स्या०, रा० षात्यवेणु नत्थि, एवमुपरि पि ।

पजानाति, निरामिसं वा-सुखं वेदनं "निरामिसा सुखा वेदना" ति पजानाति, सामिसं वा दुक्खं वेदनं "सामिसा दुक्खा वेदना" ति पजानाति, निरामिसं वा दुक्खं वेदनं "निरामिसा दुक्खा वेदना" ति पजानाति, सामिसं वा अदुक्खमसुखं वेदनं "सामिसा अदुक्खमसुखा वेदना" ति पजानाति, निरामिसं वा अदुक्खमसुखं वेदनं "निरामिसा अदुक्खमसुखा वेदना" ति पजानाति । एवं भिक्खु अज्झत्तब्रह्मिद्वा वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं ।

B. 204

5

R 197

10

१४. अनुपस्सी ति ... पे०... विहरती ति ... पे०... आतापी ति ... पे०... सम्पजानो ति ... पे०... सतिमा ति ... पे०... विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं ति । तत्थ कतमो लोको ?

सायेव वेदना लोको । पञ्च पि उपादानकंखन्धा लोको । अयं वुच्चति "लोको" ।

तत्थ कतमा अभिज्झा ?

यो रागो सारागो ... पे०... चित्तस्स सारागो - अयं वुच्चति "अभिज्झा" ।

15

तत्थ कतमं दोमनस्सं ?

यं चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं चेतोसम्फस्सजं असातं दुक्खं वेदयितं चेतोसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - इदं वुच्चति "दोमनस्स" ।

20

इति अयं च अभिज्झा इदं च दोमनस्सं इमम्हि लोके विनीता होन्ति पटिविनीता सन्ता समिता वूपसन्ता अत्यङ्गता अब्भत्यङ्गता अप्पिता व्यप्पिता सोसिता विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति "विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं" ति ।

३. चित्तानुपस्सना

१५. कथं च भिक्खु अज्झत्तं चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति ?

25

इध भिक्खु सरागं वा चित्तं "सारागं मे चित्तं" ति पजानाति, वीतरागं वा चित्तं "वीतरागं मे चित्तं" ति पजानाति, सदोसं वा चित्तं "सदोसं मे चित्तं" ति पजानाति, वीतदोसं वा चित्तं "वीतदोसं मे चित्तं" ति पजानाति, समोहं वा चित्तं "समोहं मे चित्तं" ति पजानाति, वीतमोहं वा चित्तं "वीतमोहं मे चित्तं" ति पजानाति, सङ्घित्तं वा चित्तं "सङ्घित्तं

मे चित्त" ति पजानाति, विखिलत्वं वा चित्त "विखिलत्त मे चित्त" ति पजानाति, महङ्गत वा चित्त "महङ्गत मे चित्त" ति पजानाति, अमहङ्गत वा चित्त "अमहङ्गत मे चित्त" ति पजानाति, सउत्तर वा चित्त "सउत्तर मे चित्त" ति पजानाति, अनुत्तर वा चित्त "अनुत्तर मे चित्त" ति पजानाति, समाहितं वा चित्त "समाहित मे चित्त" ति पजानाति, असमाहित, 5 D 205 वा चित्त "असमाहित मे चित्त" ति पजानाति, विमुक्त वा चित्त "विमुक्त मे, चित्त" ति पजानाति, अविमुक्त वा चित्त "अविमुक्त मे चित्त" ति पजानाति । सो त निमित्त आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वावत्थित ववत्थपेति । सो त निमित्त आसेवित्वा भावेत्वा बहुलीकरित्वा स्वावत्थित ववत्थपेत्वा बहिद्धा चित्ते चित्त उपसहरति । 10

१६ कथं च भिक्खु बहिद्धा चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु सराग वास्स चित्त "सरागमस्स" चित्त" ति पजानाति, वीतराग वास्स चित्त "वीतरागमस्स चित्त" ति पजानाति, सदोस वास्स चित्त "सदोसमस्स चित्त" ति पजानाति, वीतदोस वास्स चित्त R. 193 "वीतदोसमस्स चित्त" ति पजानाति, समोह वास्स चित्त "समोहमस्स 15 चित्त" ति पजानाति, वीतमोह वास्स चित्त "वीतमोहमस्स चित्त" ति पजानाति, सङ्घित्त वास्स चित्त "सङ्घित्तमस्स चित्त" ति पजानाति, विखिलत्त वास्स चित्त "विखिलत्तमस्स चित्त" ति पजानाति, महङ्गत वास्स चित्त "महङ्गतमस्स चित्त" ति पजानाति, अमहङ्गत वास्स चित्त "अमहङ्गतमस्स चित्त" ति पजानाति, सउत्तर वास्स चित्त "सउत्तरमस्स 20 चित्त" ति पजानाति, अनुत्तर वास्स चित्त "अनुत्तरमस्स चित्त" ति पजानाति, समाहित वास्स चित्त "समाहितमस्स चित्त" ति पजानाति, असमाहित वास्स चित्त "असमाहितमस्स चित्त" ति पजानाति, विमुक्त वास्स चित्त "विमुक्तमस्स चित्त" ति पजानाति, अविमुक्त वास्स चित्त "अविमुक्तमस्स चित्त" ति पजानाति । सो त निमित्त आसेवति भावेति 25 बहुलीकरोति स्वावत्थित ववत्थपेति । सो त निमित्त आसेवित्वा भावेत्वा बहुलीकरित्वा स्वावत्थित ववत्थपेत्वा अज्झत्तबहिद्धा चित्ते चित्त उपसहरति

१७. कथं च भिक्षु अज्झत्तवहिद्धा चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्षु सरागं वा चित्तं "सरागं चित्तं" ति पजानाति, वीतरागं वा चित्तं "वीतरागं चित्तं" ति पजानाति, सदोसं वा चित्तं "सदोसं चित्तं" ति पजानाति, वीतदोसं वा चित्तं "वीतदोसं चित्तं" ति पजानाति, समोहं वा चित्तं "समोहं चित्तं" ति पजानाति, वीतमोहं वा चित्तं "वीतमोहं चित्तं" ति पजानाति, सङ्घित्तं वा चित्तं "सङ्घित्तं चित्तं" ति पजानाति, विक्खित्तं वा चित्तं "विक्खित्तं चित्तं" ति पजानाति, महग्गतं वा चित्तं "महग्गतं चित्तं" ति पजानाति, अमहग्गतं वा चित्तं "अमहग्गतं चित्तं" ति पजानाति, सउत्तरं वा चित्तं "सउत्तरं चित्तं" ति पजानाति, अनुत्तरं वा चित्तं "अनुत्तरं चित्तं" ति पजानाति, समाहितं वा चित्तं "समाहितं चित्तं" ति पजानाति, असमाहितं वा चित्तं "असमाहितं चित्तं" ति पजानाति, विमुत्तं वा चित्तं "विमुत्तं चित्तं" ति पजानाति, अविमुत्तं वा चित्तं "अविमुत्तं चित्तं" ति पजानाति । एवं भिक्षु अज्झत्तवहिद्धा चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं ।

१८. अनुपस्सी ति ... पे०... विहरती ति ... पे०... आतापी ति ... पे०... सम्पजानो ति ... पे०... सतिमा ति ... पे०... विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं. ति । तत्थ कतमो लोको ?

तं येव चित्तं लोको । पञ्च पि उपादानक्खन्धा लोको - अयं वुच्चति "लोको" ।

तत्थ कतमा अभिज्झा ?

यो रागो सारागो ... पे०... चित्तस्स सारागो - अयं वुच्चति "अभिज्झा" ।

तत्थ कतमं दोमनस्सं ?

यं चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं चेतोसम्फस्सज्जं असातं दुक्खं वेदयित्तं चेतोसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - इदं वुच्चति "दोमनस्सं" ।

इति अयं च अभिज्झा इदं च दोमनस्सं इमहि लोके विनीता होन्ति पटिविनीता सन्ता समिता वूपसन्ता अत्थङ्गता अत्थङ्गता

अपिप्ता व्यपिप्ता सोसिता विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति "विनेय्य लोके अभिज्ञादोमनस्" ति ।

४ धम्मानुपस्सता

१६० कथं च भिक्खु अज्झत्त धम्मेषु धम्मानुपस्सो विहरति ?

इथ भिक्खु सन्त वा अज्झत्त कामच्छन्द "अत्थि मे अज्झत्त कामच्छन्दो" ति पजानाति, असन्त वा अज्झत्त कामच्छन्द "नत्थि मे अज्झत्त कामच्छन्दो" ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स उप्पादो होति त च पजानाति, यथा च उप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स पहान होति त च पजानाति, यथा च पहीनस्स कामच्छन्दस्स आर्याति अनुप्पादो होति त च पजानाति । सन्त वा अज्झत्त व्यापाद पे० सन्त वा वा अज्झत्त धीनमिद्ध^१ पे० सन्त वा अज्झत्त उट्ठच्चकुक्कुच्च पे० 10
मन्त वा अज्झत्त विचिकिच्छ "अत्थि मे अज्झत्त विचिकिच्छा" ति पजानाति, असन्त वा अज्झत्त विचिकिच्छ "नत्थि मे अज्झत्त विचिकिच्छा" ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नाय विचिकिच्छाय उप्पादो होति त च पजानाति, यथा च उप्पन्नाय विचिकिच्छाय पहान होति त च पजानाति, यथा च पहीनाय विचिकिच्छाय आर्याति अनुप्पादो होति 15
त च पजानाति ।

B 207

सन्त वा अज्झत्त सतिसम्बोज्झङ्ग "अत्थि मे अज्झत्त सतिसम्बोज्झङ्गो" ति पजानाति, असन्त वा अज्झत्त सतिसम्बोज्झङ्ग "नत्थि मे अज्झत्त सतिसम्बोज्झङ्गो" ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स सतिसम्बोज्झङ्गस्स उप्पादो होति त च पजानाति, यथा च उप्पन्नस्स सतिसम्बोज्झङ्गस्स भावनाय^१ पारिपूरी^२ होति त च पजानाति, सन्त वा अज्झत्त धम्मविचयसम्बोज्झङ्ग पे० सन्त वा अज्झत्त विरियसम्बोज्झङ्ग पे० सन्त वा अज्झत्त पीतिसम्बोज्झङ्ग पे० सन्त वा अज्झत्त पस्सद्विसम्बोज्झङ्ग पे० सन्त वा अज्झत्त समाधिसम्बोज्झङ्ग पे० सन्त वा अज्झत्त उपेक्खासम्बोज्झङ्ग "अत्थि मे अज्झत्त उपेक्खासम्बोज्झङ्गो" ति पजानाति, असन्त वा अज्झत्त उपेक्खासम्बोज्झङ्ग "नत्थि मे अज्झत्त उपेक्खासम्बोज्झङ्गो" ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स उपेक्खासम्बोज्झङ्गस्स उप्पादो होति त च पजानाति, 25

R 200

यथा च उप्पन्नस्स उपेक्खासम्बोज्झस्स भावनाय पारिपूरी होति तं च पजानाति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वावत्थितं ववत्थपेति । सो तं निमित्तं आसेवित्वा भावेत्वा बहुलीकरित्वा स्वावत्थितं ववत्थपेत्वा वहिद्धा धम्मेसु चित्तं उपसंहरति ।

- 5 २०. कथं च भिक्खु वहिद्धा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति ?
इध भिक्खु सन्तं वास्स कामच्छन्दं "अत्थिस्स कामच्छन्दो" ति पजानाति, असन्तं वास्स कामच्छन्दं "नत्थिस्स कामच्छन्दो" ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स उप्पादो होति तं च पजानाति, यथा च उप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स पहानं^१ होति तं च पजानाति,
10 यथा च पहीनस्स कामच्छन्दस्स आरयति अनुप्पादो होति तं च पजानाति । सन्तं वास्स व्यापादं ... पे०... सन्तं वास्स थीनमिद्धं ... पे०... सन्तं वास्स उद्धच्चकुक्कुच्चं ... पे०... सन्तं वास्स विचिकिच्छं "अत्थिस्स विचिकिच्छो" ति पजानाति, असन्तं वास्स विचिकिच्छं "नत्थिस्स विचिकिच्छो" ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नाय विचिकिच्छाय उप्पादो
15 होति तं च पजानाति, यथा च उप्पन्नाय विचिकिच्छाय पहानं होति तं च पजानाति, यथा च पहीनाय विचिकिच्छाय आरयति अनुप्पादो होति तं च पजानाति ।

- सन्तं वास्स सतिसम्बोज्झं "अत्थिस्स सतिसम्बोज्झो" ति पजानाति, असन्तं वास्स सतिसम्बोज्झं "नत्थिस्स सतिसम्बोज्झो" ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स सतिसम्बोज्झस्स उप्पादो होति तं च पजानाति, यथा च उप्पन्नस्स सतिसम्बोज्झस्स भावनाय पारिपूरी होति तं च पजानाति । सन्तं वास्स धम्मविचयसम्बोज्झं ... पे०... सन्तं वास्स विरियसम्बोज्झं ... पे०... सन्तं वास्स पीतिसम्बोज्झं ... पे०... सन्तं वास्स पस्सद्धिसम्बोज्झं ... पे०... सन्तं वास्स समाधिसम्बोज्झं ... पे०... सन्तं वास्स उपेक्खासम्बोज्झं "अत्थिस्स उपेक्खासम्बोज्झो" ति पजानाति, असन्तं वास्स उपेक्खासम्बोज्झं "नत्थिस्स उपेक्खासम्बोज्झो" ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स उपेक्खासम्बोज्झस्स उप्पादो होति तं च पजानाति, यथा च उप्पन्नस्स उपेक्खासम्बोज्झस्स भावनाय पारिपूरी होति तं च पजानाति । सो तं

B. 203

15

20

25

R. 201

निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वावत्थितं ववत्थपेति । सो तं
निमित्तं आसेवित्वा भावेत्वा बहुलीकरित्वा स्वावत्थितं ववत्थपेत्वा
अज्जत्तवहिद्धा धम्मेषु चित्तं उपसंहरति ।

२१. कथं च भिक्खु अज्जत्तवहिद्धा धम्मेषु धम्मानुपस्सी
विहरति ?

इध भिक्खु सन्तं वा कामच्छन्दं “अत्थि कामच्छन्दो” ति पजा-
नाति, असन्तं वा कामच्छन्दं “नत्थि कामच्छन्दो” ति पजानाति, यथा
च अनुप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स उप्पादो होति तं च पजानाति, यथा च
उप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स पहानं होति तं च पजानाति, यथा च पहीनस्स
कामच्छन्दस्स आर्यति अनुप्पादो होति तं च पजानाति । सन्तं वा
व्यापादं^१ ... पे०... सन्तं वा थीनमिद्धं ... पे०... सन्तं वा उद्धच्चकुक्कुच्चं
... पे०... सन्तं वा विचिकिच्छं “अत्थि विचिकिच्छा” ति पजानाति,
असन्तं वा विचिकिच्छं “नत्थि विचिकिच्छा” ति पजानाति, यथा च
अनुप्पन्नाय विचिकिच्छाय उप्पादो होति तं च पजानाति, यथा च उप्पन्नाय
विचिकिच्छाय पहानं होति तं च पजानाति, यथा च पहीनाय विचि-
किच्छाय आर्यति अनुप्पादो होति तं च पजानाति ।

सन्तं वा सतिसम्बोज्जङ्गं “अत्थि सतिसम्बोज्जङ्गो” ति पजा-
नाति, असन्तं वा सतिसम्बोज्जङ्गं “नत्थि सतिसम्बोज्जङ्गो” ति पजा-
नाति, यथा च अनुप्पन्नस्स सतिसम्बोज्जङ्गस्स उप्पादो होति तं च पजा-
नाति, यथा च उप्पन्नस्स सतिसम्बोज्जङ्गस्स भावनाय पारिपूरी होति
तं च पजानाति । सन्तं वा धम्मविचयसम्बोज्जङ्गं ... पे०... सन्तं वा
विरियसम्बोज्जङ्गं ... पे०... सन्तं वा पीतिसम्बोज्जङ्गं ... पे०... सन्तं
वा पस्सद्विसम्बोज्जङ्गं ... पे०... सन्तं वा समाधिसम्बोज्जङ्गं ... पे०...
सन्तं वा उपेक्खासम्बोज्जङ्गं “अत्थि उपेक्खासम्बोज्जङ्गो” ति पजा-
नाति, असन्तं वा उपेक्खासम्बोज्जङ्गं “नत्थि उपेक्खासम्बोज्जङ्गो”
ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स उपेक्खासम्बोज्जङ्गस्स उप्पादो होति
तं च पजानाति, यथा च उप्पन्नस्स उपेक्खासम्बोज्जङ्गस्स भावनाय
पारिपूरी होति तं च पजानाति । एवं भिक्खु अज्जत्तवहिद्धा धम्मेषु

१. व्यापाद - मी०, रो०, एवमुपरिपि ।

धम्मामनुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके
अभिज्झादोमनस्सं ।

२२. अनुपस्सी ति । तत्थ कतमा अनुपस्सना ?

R. 202

या पञ्चा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि -
५ अयं वुच्चति अनुपस्सना । इमाय अनुपस्सनाय उपेतो होति समुपेतो
उपागतो समुपागतो उपपन्नो सम्पन्नो समन्नागतो । तेन वुच्चति
“अनुपस्सी” ति ।

२३. विहरती ति । इरियति^१ वत्तति पालेति यपेति यापेति
चरति विहरति । तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

१० २४. आतापी ति । तत्थ कतमो^२ आतापो^३ ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो - अयं^४
वुच्चति “आतापो” । इमिना आतापेन उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो ।
तेन वुच्चति “आतापी” ति ।

२५. सम्पजानो ति । तत्थ कतमं सम्पजञ्जं ?

१५ या पञ्चा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि -
इदं वुच्चति “सम्पजञ्जं” । इमिना सम्पजञ्जेन उपेतो होति ... पे०...
समन्नागतो । तेन वुच्चति “सम्पजानो” ति ।

B. 210

२६. सतिमा ति । तत्थ कतमा सति ?

या सति अनुस्सति .. पे०... सम्मासति - अयं वुच्चति “सति” ।
२० इमाय सतिया उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो । तेन वुच्चति “सतिमा”
ति ।

२७. विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं ति । तत्थ कतमो
लोको ?

तेव धम्मा लोको । पञ्च पि उपादानवरत्तथा लोको । अयं
२५ वुच्चति “लोको” ।

तत्थ कतमा अभिज्झा ?

यो रागो सारागो ... पे०... चित्तस्स सारागो - अयं वुच्चति
“अभिज्झा” ।

१. समुपपन्नो - स्या०; समुपपन्नो - रो० । २. इरियति - गी० । ३-३. वत्तनं
घाताय - गी०; वत्तनं घातय्यं - स्या०, रो० । ४. इयं - गी०, स्या०, रो० ।

तत्थ कंतमं दोमनस्सं ?

यं चेतसिकं असातं चेतसिकं दुक्खं चेतोसम्फत्सजं असातं^१
दुक्खं वेदयितं चेतोसम्फत्सजा असाता दुक्खा वेदना - इदं वुच्चति
“दोमनस्सं” ।

इति अयं च अभिज्झा इदं च दोमनस्सं इमहि लोके विनीता^२
।होन्ति पटिविनीता सन्ता समिता वूपसन्ता अत्थङ्गता अन्वत्थङ्गता
अप्पिता व्यप्पिता सोमिता विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति
“विनेय्यः लोके अभिज्झादोमनस्सं” ति ।

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

२८. चत्तारो सतिपट्टाना - इध भिक्खु काये कायानुपस्सी
विहरति, वेदनासु वेदानानुपस्सी विहरति, चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति,^{१०}
धम्मेषु धम्मानुपस्सी विहरति ।

२९. कथं च भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ?

R. 203

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामि दिट्ठिगतान पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे० . पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं^३ दन्धा-^{१५}
भिञ्जं काये कायानुपस्सी, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति
सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति “सतिपट्टानं” ।
अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

३०. कथं च भिक्खु वेदनासु वेदानानुपस्सी विहरति ?

E. 211

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं^{२०}
अपचयगामि दिट्ठिगतान पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे० . पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं
दन्धाभिञ्जं वेदनासु वेदानानुपस्सी, या तस्मिं समये सति अनुस्सति
सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति
सतिपट्टानं । अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।^{२५}

१. आसात - सी० । २. दुक्खापटिपद - सी०, स्था०, रो० ।

३१. कथं च भिक्खु चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं चित्ते चित्तानुपस्सी, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति
सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति "सतिपट्टानं" ।
अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

३२. कथं च भिक्खु धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं धम्मेसु धम्मानुपस्सी, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति
सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति "सतिपट्टानं" ।
अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

३३. तत्थ कतमं सतिपट्टानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं धम्मेसु धम्मानुपस्सी, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति
सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति "सतिपट्टानं" ।
अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

३४. चत्तारो सतिपट्टाना - इध भिक्खु काये कायानुपस्सी
विहरति, वेदनानुपस्सी विहरति, चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति,
धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति ।

३५. कथं च भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविकलेपो होति । इमे
धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावित्ता

विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति
दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जतं काये कायानुपस्सी, या तस्मिं समये
सति अनुस्सति सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं —
इदं वुच्चति “सतिपट्टानं” । अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

३६. कथं च भिक्खु वेदनासु वेदानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
अपचयगार्मि दिट्ठिगतानं, पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे
धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता
विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति
दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जतं वेदनासु वेदानुपस्सी, या तस्मिं समये
सति अनुस्सति सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं —
इदं वुच्चति “सतिपट्टानं” । अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

३७. कथं च भिक्खु चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
अपचयगार्मि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे
धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता
विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति
दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जतं चित्ते चित्तानुपस्सी, या तस्मिं समये
सति अनुस्सति सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं — इदं
वुच्चति “सतिपट्टानं” । अवसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

३८. कथं च भिक्खु धम्मेषु धम्मानुपस्सी विहरति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
अपचयगार्मि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे
धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता

विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जतं धम्मेषु धम्मानुपस्सी, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति सतिसम्बोज्जङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति "सतिपट्टानं" । अरसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

५ ३६। तत्थ कतमं सतिपट्टानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं अपेचयगोमि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये फत्तो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मो कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदे दन्धाभिञ्जं सुञ्जतं, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति सतिसम्बोज्जङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति "सतिपट्टानं" । अरसेसा धम्मा सतिपट्टानसम्पयुत्ता ।

३.३.१. पञ्चापुच्छकं

१५ ४०. चत्तारो सतिपट्टाना - इध भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं, वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं, चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं, धम्मेषु धम्मानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं ।

B 214,
R 206

४१. चतुन्नं सतिपट्टानानं कति कुसला, कति अकुसला, कति अव्याकता ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुक्कमेन

४२. सिया कुसला, सिया अव्याकता । सिया सुत्ताय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खसमसुत्ताय वेदनाय सम्पयुत्ता । सिया

विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा । अनुपादिअनुपादानिया । असङ्घि-
 लिट्ठअसङ्घिलेसिका । : सिया सवितक्कसविचारा, सिया अविताक्क-
 विचारमत्ता, सिया अविताक्कअविचारा । सिया पीतिसहगता, सिया
 सुखसहगता, सिया उपेक्खासहगता । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वा ।
 नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वहेतुका । सिया अपचयगामिनो, सिया ५
 नेवाचयगामिनापचयगामिनो । सिया सेवखा, सिया असेक्खा । अप्पमाणा,
 अप्पमाणा रम्मणा । पणीत्ता । सिया सम्मतनियता, सिया अनियता ।
 न^१ मग्गारम्मणा, सिया मग्गहेतुका, सिया मग्गाधिपतिनो, सिया न
 वत्तव्वा मग्गहेतुका ति पि, मग्गाधिपतिनो ति पि । सिया उप्पन्ना,
 सिया अनुप्पन्ना, सिया उप्पादिनो । सिया^२ अतीता^३, सिया अनागता, 10
 सिया पच्चुप्पन्ना । न वत्तव्वा अतीतारम्मणा ति पि, अनागतारम्मणा
 ति पि, पच्चुप्पन्नारम्मणा ति पि । सिया अज्झत्ता, सिया
 वहिद्धा, सिया अज्झत्तवहिद्धा । वहिद्धारम्मणा । अनिदस्सन-
 अप्पटिघा ।

२. दुक्कमातिकानुषकमेन

४३. न हेतू । सहेतुका । हेतुसम्पयुत्ता । न वत्तव्वा हेतू चैव 15
 सहेतुका चा ति, सहेतुका चैव न च हेतू । न वत्तव्वा हेतू चैव हेतुसम्पयुत्ता
 चा ति, हेतुसम्पयुत्ता चैव न च हेतू । न हेतू सहेतुका ।

४४. सप्पच्चया । सङ्खता । अनिदस्सना । अप्पटिघा । अरूपा ।
 लोकुत्तरा । केनचि विञ्जेय्या, केनचि न विञ्जेय्या । नो आसवा ।
 अनासवा । आसवविप्पयुत्ता । न वत्तव्वा आसवा चैव सासवा चा ति पि, 20
 सासवा चैव नो च आसवा ति पि । न वत्तव्वा आसवा चैव आसवसम्पयुत्ता
 चा ति पि, आसवसम्पयुत्ता चैव नो च आसवा ति पि । आसवविप्पयुत्ता ।
 अनासवा । नो संयोजना ... पे०... नो गन्था ... पे०... नो ओघा ... पे०...
 नो योगा ... पे०... नो नीवरणा ... पे०... नो परामासा ... पे०... सारम्मणा ।
 नो चित्ता । चेतसिका । चित्तसम्पयुत्ता । चित्तसंसट्ठा । चित्तसमुद्धाना । 25
 चित्तसहभुनो । चित्तानुपरिवत्तिनो । चित्तसंसट्ठसमुद्धाना । चित्तसंसट्ठसमु-
 द्धानसहभुनो । चित्तसंसट्ठसमुद्धानानुपरिवत्तिनो । वाहिरा । नो उपादा ।

B. 215

अनुपादिभ्रा । नो उपादाना ... पे०... नो किलेसा ... पे०... न दस्सनेन
 पहातब्बा, न भावनाय पहातब्बा । न दस्सनेन पहातब्बहेतुका । न
 भावनाय पहातब्बहेतुका ।

४५. सिया सवितक्का, सिया अवितक्का । सिया सविचारा,
 5 सिया अविचारा । सिया सप्पीतिका, सिया अप्पीतिका । सिया
 पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता । सिया सुखसहगता, सिया न
 सुखसहगता । सिया उपेक्खासहगता, सिया न उपेक्खासहगता । न
 कामावचरा । न रूपावचरा । न अरूपावचरा । अपरियापन्ना । सिया
 10 अनुत्तरा । अरणा ति ।

सतिपट्टानविभङ्गो निट्ठितो ।

८. सम्पत्तयानविभङ्गो

§ १. मुत्तन्तभाजनीयं

१. चत्तारो सम्पत्तयाना - इध भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहाणाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति, अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठित्तिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुत्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ।

B. 216,
R. 209

२. कथं च भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ? तत्थ कतमे अनुप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा ?

तीणि अकुसलमूलानि - लोभो, दोसो, मोहो । तदेकट्ठा च किलेसा । तंसम्पयुत्तो वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, विञ्जाणक्खन्धो, तंसमुट्ठानं कायकम्मं वचीकम्मं मनोकम्म - इमे वुच्चन्ति "अनुप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा" । इति इमेसं अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ।

३. छन्दं जनेती ति । तत्थ कतमो छन्दो ?

यो छन्दो छन्दिकता कत्तुकम्म्यता कुसलो धम्मच्छन्दो - अयं वुच्चति "छन्दो" । इमं छन्दं जनेति सञ्जनेति उट्ठपेति समुट्ठपेति निव्वत्तेति अभिनिव्वत्तेति । तेन वुच्चति "छन्दं जनेती" ति ।

४. वायमती ति । तत्थ कतमो वायामो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो - अयं वुच्चति "वायामो" । इमिना वायामेन उपेतो होति समुपेतो उपागतो समुपागतो उपपन्नो सम्पन्नो समन्नागतो । तेन वुच्चति "वायमती" ति ।

R. 209

B. 217

५. विरियं आरभती ति । तत्प क्तमं विरियं ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो - इदं वुच्चति "विरियं" । इमं विरियं आरभति समाभति आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तेन वुच्चति "विरियं आरभती" ति ।

६. चित्तं पग्गप्हाती ति । तत्प क्तमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविज्जाणघातु - इदं वुच्चति "चित्तं" । इमं चित्तं पग्गप्हाति सम्पग्गप्हाति उपत्यम्भेति पच्चुपत्यम्भेति । तेन वुच्चति "चित्तं पग्गप्हाती" ति ।

७. पदहती ति । तत्प क्तमं पधानं ?

१० यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो - इदं वुच्चति "पधानं" । इमिना पधानेन उपेतो होति ... पे०... समद्भागतो । तेन वुच्चति "पदहती" ति ।

८. कयं च भिक्षु उप्पन्नानं पापकान् अकुसलानं धम्मानं पद्धानाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गप्हाति पदहति ?

१५ तत्प क्तमे उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा ?

तीणि अकुसलमूलानि - लोभो, दोगो, मोहो । तदेवद्वा पापिनेमा । तंमग्गमुत्तो वेदनाकरान्धो, मज्जाकरान्धो, सद्धारकरान्धो, विज्जाणकरान्धो, तंममुद्धानं वायपम्मं वचीयम्म मनोरम्मं - इमे वुच्चन्ति "उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा" । इति इमेन उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पद्धानाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गप्हाति पदहति ।

९. छन्दं जनेती ति । तत्प क्तमो छन्दो ?

२० यो छन्दो इन्द्रियाणा वसुधन्ता वुग्गो धम्मपान्दो - अयं वुच्चति "छन्दो" । इमं छन्दं जनेति मज्जजनेति उट्टेणंति ममुट्टेणंति निज्जणंति भनिनिज्जणंति । तेन वुच्चति "छन्दं जनेती" ति ।

१०. धाममती ति । तत्प क्तमो धायामो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो .. पे० सम्मावायामो - अयं वुच्चति "धायामो" । इमिना धायामेन उपेतो होति . पे० . सम्मा-
दतो । तेन वुच्चति "धायामो" ति ।

११ विरिय आरभती ति । तत्थ कतम विरिय ?

B 218

यो चेतसिको विरियारम्भो पे० सम्मावायामो - इद
वुच्चति "विरिय" । इम विरिय आरभति समारभति आसेवति भावेति
बहुलीकरोति । तेन वुच्चति "विरिय आरभती" ति ।

१२ चित्त पग्गण्हाती ति । तत्थ कतम चित्त ?

5

य चित्त मनो मानस पे० तज्जामनोविञ्जाणघातु - इद
वुच्चति "चित्त" । इम चित्त पग्गण्हाति सम्पग्गण्हाति उपत्यम्भेति
पच्चुपत्यम्भेति । तेन वुच्चति "चित्त पग्गण्हाती" ति ।

१३ पदहती ति । तत्थ कतम पधान ?

यो चेतसिको विरियारम्भो पे० सम्मावायामो - इद 10
वुच्चति "पधान" । इमिना पधानेन उपेतो होति पे० समन्नागतो ।
तेन वुच्चति "पदहती" ति ।

१४ कथ च भिक्खु अनुप्पन्नान कुसलान धम्मान उप्पादाय
छन्द जनेति वायमति विरिय आरभति चित्त पग्गण्हाति पदहति ? तत्थ
कतमे अनुप्पन्ना कुसला धम्मा ?

R 210

15

तीणि कुसलमलानि - अलोभो, अदोसो, अमोहो । तसम्पयुत्तो
वेदनाक्खन्धो सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो विञ्जाणक्खन्धो ।
तसमुट्ठान कायकम्म, वचीकम्म, मनोकम्म - इम वुच्चन्ति "अनुप्पन्ना
कुसला धम्मा" । इति इमेस अनुप्पन्नान कुसलान धम्मान उप्पादाय
छन्द जनेति वायमति विरिय आरभति चित्त पग्गण्हाति पदहति ।

20

१५ छन्द जनेती ति पे० वायमती ति पे० विरिय
आरभती ति पे० चित्त पग्गण्हाती ति पे० पदहती ति । तत्थ
कतम पधान ?

यो चेतसिको विरियारम्भो पे० सम्मावायामो - इद
वुच्चति "पधान" । इमिना पधानेन उपेतो होति पे० समन्नागतो । 25
तेन वुच्चति "पदहती" ति ।

१६ कथ च भिक्खु उप्पन्नान कुसलान धम्मान ठितिया असम्मो-
साय भिच्चोभावाय वेगुल्लाय भावनाय पारिप्परिया छन्द जनेति वायमति
वि०-२३

विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ? तत्थ कतमे उप्पन्ना कुसला धम्मा ?

B. 219

तीणि कुसलमूलानि — अलोभो, अदोसो, अमोहो । तंसम्पयुत्तो वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, विञ्जाणक्खन्धो, तंसमु-
5 ट्ठानं कायकम्मं -वचीकम्मं मनोकम्मं — इमे वुच्चन्ति “उप्पन्ना कुसला धम्मा” । इति इमेसं उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठित्तिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ।

१७. ठित्तिया ति । या ठिति सो असम्मोसो, यो असम्मोसो
10 सो भिय्योभावो, यो भिय्योभावो तं वेपुल्लं, यं वेपुल्लं सा भावना, या भावना सा पारिपूरी ।

१८. छन्दं जनेती ति ... पे०... वायमती ति ... पे०... विरियं आरभती ति ... पे०... चित्तं पग्गण्हाती ति ... पे०... पदहतो ति । तत्थ कतमं पधानं ?.

15 यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो — इदं वुच्चति “पधानं” । इमिना पधानेन उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो । तेन वुच्चति “पदहती” ति ।

§ २. अभिघम्मभाजनीयं

R. 211

१९. चत्तारो सम्मप्पधाना — इध भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति
20 चित्तं पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहाणाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति, अनु-
प्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठित्तिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति
25 विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ।

२०. कथं च भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं

अनुप्यादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोक्तरं ज्ञानं भावेति निग्यानिकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्वा- 5
भिञ्जं, तस्मिं समये अनुप्यन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्यादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ।

B. 220

२१. छन्दं जनेती ति । तत्थ कतमो छन्दो ?

यो छन्दो छन्दिकता-कत्तुकम्यता कुसलो धम्मच्छन्दो - अयं वुच्चति "छन्दो" । इमं छन्दं जनेति सञ्जनेति उट्टुपेति समुट्टुपेति 10
निव्वत्तेति अभिनिव्वत्तेति । तेन वुच्चति "छन्दं जनेती" ति ।

२२. वायमती ति । तत्थ कतमो वायामो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "वायामो" ।
इमिना वायामेन उपेतो होति समुपेतो उपागतो समुपागतो उपपन्नो 15
सम्पन्नो^१ समन्नागतो । तेन वुच्चति "वायमती" ति ।

२३. विरियं आरभती ति । तत्थ कतमं विरियं ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति "विरियं" । इमं
विरियं आरभति समारभति आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तेन 20
वुच्चति "विरियं आरभती" ति ।

२४. चित्तं पग्गण्हाती ति । तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जापण्णानु - इदं
वुच्चति "चित्तं" । इमं चित्तं पग्गण्हाति सम्पग्गण्हाति उरत्थम्वेनि
पञ्चुपत्यम्भेति । तेन वुच्चति "चित्तं पग्गण्हाती" ति ।

२५. पदहती ति । तत्थ कतमं सम्मप्यधानं ?

यो चेतसिको विरियारम्भो .. पे०... सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति "सम्मप्यधानं" ।
अवसेसा धम्मा सम्मप्यधानसम्पयुत्ता ।

१. उपपन्नो - सी० । २. समुपपन्नो - सी०; समुपपन्नो - ला० ।

२६. कथं च भिक्षु उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहाणाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गप्हाति पदहति ?

इथ भिक्षु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
5 अपचयगार्मि दिट्ठिगतानं पहाणाय पठमाय भूमिया पत्तिवा विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दग्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहाणाय
B. 221 छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गप्हाति पदहति ।

२७. छन्दं जनेती ति ... पे०... वायमती ति ... पे०... विरियं
10 आरभती ति ... पे०... चित्तं पग्गप्हाती ति ... पे०... पदहती ति । तत्प
कतमं सम्मप्पधानं ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्जङ्को मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति "सम्मप्पधानं" ।
अवसेमा धम्मा सम्मप्पधानसम्पयुत्ता ।

२८. कथं च भिक्षु अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय
15 छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गप्हाति पदहति ?

इथ भिक्षु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
अपचयगार्मि दिट्ठिगतानं पहाणाय पठमाय भूमिया पत्तिवा विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दग्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं जनेति
20 वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गप्हाति पदहति ।

B. 222

२९. छन्दं जनेती ति ... पे०... वायमती ति ... पे०... विरियं
आरभती ति ... पे०... चित्तं पग्गप्हाती ति ... पे०... पदहती ति । तत्प
कतमं सम्मप्पधानं ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्जङ्को मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति "सम्मप्पधानं" ।
अवसेमा धम्मा सम्मप्पधानसम्पयुत्ता ।

३०. कथं च भिक्षु उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय
30 छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गप्हाति पदहति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोक्कुत्तर ज्ञान भावेति निव्यानिक
अपचयगार्मिं दिट्ठिगतान पठानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपद दग्धा-
भिञ्ज, तस्मिं समये उप्पन्नान कुसलान धम्मान ठितिया असम्मोसाय
भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्द जनेति वायमति 5
विरिय आरभति चित्त पग्गण्हाति पदहति ।

३१ ठितिया ति । या ठिति सो असम्मोसो, यो असम्मोसो
सो भिय्योभावो, यो भिय्योभावो त वेपुल्ल, य वेपुल्ल सा भावना, या
भावना सा पारिपूरी ।

B 222

३२ छन्दं जनेती ति । तत्थ कतमो छन्दो ? 10
यो छन्दो छन्दिकता कत्तुकम्यता कुसलो धम्मच्छन्दो - अय
वुच्चति "छन्दो" । इम छन्द जनेति सञ्जनेति उट्टुपेति समुट्टुपेति
निव्वत्तेति अभिनिव्वत्तेति । तेन वुच्चति "छन्द जनेती" ति ।

३३ वायमती ति । तत्थ कतमो वायामो ?
यो चेतसिको विरियारम्भो पे० सम्मावायामो विरिय- 15
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्ग मग्गपरियापन्न - अय वुच्चति "वायामो" ।
इमिना वायामेन उपेतो होति पे० समन्नागतो । तेन वुच्चति
"वायमती" ति ।

३४ विरियं आरभती ति । तत्थ कतम विरिय ?
यो चेतसिको विरियारम्भो पे० सम्मावायामो विरिय- 20
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्ग मग्गपरियापन्न - इद वुच्चति "विरिय" । इम
विरिय आरभति समारभति आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तेन
वुच्चति "विरिय आरभती" ति ।

R 214

३५ चित्तं पग्गण्हाती ति । तत्थ कतम चित्त ?
य चित्त मनो मानस पे० तज्जामनोविञ्जाणघातु - इद 25
वुच्चति "चित्त" । इम चित्त पग्गण्हाति सम्पग्गण्हाति उपत्थम्भेति
पच्चुपत्थम्भेति । तेन वुच्चति "चित्त पग्गण्हाती" ति ।

३६ पदहती ति । तत्थ कतम सम्पपधान ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति "सम्मप्पधानं" ।
अवसेसा धम्मा सम्मप्पधानसम्पयुत्ता ।

३७. तत्थ कतमं सम्मप्पधानं ?

- 5 इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति नित्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, यो तस्मिं समये चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो
विरियसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - इदं वुच्चति "सम्म-
10 प्पधानं" । अवसेसा धम्मा सम्मप्पधानसम्पयुत्ता ।

— ० —

३. पञ्हापुच्छकं

B. 223

३८. चत्तारो सम्मप्पधाना - इध भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं
अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति
चित्तं पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय
... पे०... अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय ... पे०... उप्पन्नानं
15 कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुत्ताय भावनाय
पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति
पदहति ।

३९. चतुस्रं सम्मप्पधानानं कति कुसला, कति अकुसला, कति
अव्याकता ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमात्तिकानुक्कमेन

R. 215

- 20 ४०. कुसलायेव । सिया सुत्ताय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया
अदुक्खसमनुत्ताय वेदनाय सम्पयुत्ता । विपाकधम्मधम्मा । अनुपादिन्न-
अनुपादानिया । असङ्खित्ठिअसङ्खिलेसिका । सिया सवितक्क-
सविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा ।
गिया पीतिमहगता, सिया मुग्गसहगता, सिया उपेक्खासहगता । नेव
25 दस्मनेन न भायनाय पहातव्या । नेव दस्तानेन न भायनाय पहातव्य-
हेतुत्ता । अपचयगामिनो । सेक्का । अप्पमाणा । अप्पमाणारम्मणा ।
पणीत्ता । गम्मत्तनियता । न मग्गारम्मणा, मग्गहेतुक्का, सिया मग्गा-

पतिनो, सिया न वत्तव्वा भग्गाधिपतिनो ति । सिया उप्पन्ना, सिया
अनुप्पन्ना, न वत्तव्वा उप्पादिनो ति । सिया अतीता, सिया अनागता,
सिया पच्चुप्पन्ना । न वत्तव्वा अतीतारम्मणा ति पि, अनागतारम्मणा
ति पि, पच्चुप्पत्तारम्मणा ति पि । सिया अज्झत्ता, सिया वहिद्धा,
सिया अज्झत्तवहिद्धा । वहिद्धारम्मणा । अनिदस्स न अप्पटिघा । 5

२. दुक्कमातिकानुक्कमेन

४१. न हेतू । सहेतुका । हेतुसम्पयुत्ता । न वत्तव्वा हेतू चेव
सहेतुका चा ति, सहेतुका चेव न च हेतू । न वत्तव्वा हेतू चेव
हेतुसम्पयुत्ता चा ति, हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू । न हेतू सहेतुका ।

B 224

४२. सप्पच्चया । सङ्घता । अनिदस्सना । अप्पटिघा । अरूपा ।
लोकुत्तरा । केनचि विञ्जेय्या, केनचि न विञ्जेय्या । नो आसवा । 10
अनासवा । आसवविप्पयुत्ता । न वत्तव्वा आसवा चेव सासवा चा ति
पि, सासवा चेव नो च आसवा ति पि । न वत्तव्वा आसवा चेव आसव-
सम्पयुत्ता चा ति पि, आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवा ति पि ।
आसवविप्पयुत्ता । अनासवा । नो संयोजना ... पे०... नो गन्था .. पे०...
नो ओघा ... पे०... नो योगा ... पे० .. नो नीवरणा ... पे०... नो परामासा 15
... पे०... सारम्मणा । नो चित्ता । चेतसिका । चित्तसम्पयुत्ता ।
चित्तसंसट्ठा । चित्तसमुट्ठाना । चित्तसहभुनो । चित्तानुपरिवत्तिनो ।
चित्तसंसट्ठसमुट्ठाना । चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभुनो । चित्तसंसट्ठसमुट्ठाना-
नुपरिवत्तिनो । बाहिरा । नो उपादा । अनुपादिन्ना । नो उपादाना
... पे०... नो किलेसा ... पे० .. न दस्सनेन पहातव्वा । न भावनाय 20
पहातव्वा । न दस्सनेन पहातव्वहेतुका । न भावनाय पहातव्वहेतुका ।

४३. सिया सवित्तक्का, सिया अवित्तक्का । सिया सविचारा,
सिया अविचारा । सिया सप्पीतिका, सिया अप्पीतिका । सिया
पीतिसहगता; सिया न पीतिसहगता । सिया सुखसहगता, सिया न
सुखसहगता । सिया उपेक्खासहगता, सिया न उपेक्खासहगता । न 25
कामावचरा । न रूपावचरा । न अरूपावचरा । अपरियापन्ना ।
निध्यानिका । नियता । अनुत्तरा । अरणा ति ।

सम्पप्यानविमङ्गो निद्धितो ।

६. इद्धिपादविभङ्गो

§ १. सुत्तन्तभाजनीयं

B. 225,
R. 216

१. चत्तारो इद्धिपादा — इध भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्खार-
समन्नागतं इद्धिपादं भावेति, विरियसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धि-
पादं भावेति, चित्तसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति,
वीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति ।

१. छन्दिद्धिपादो

२. कथं च भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं
भावेति ?

छन्दं चे भिक्खु अधिपत्तिं करित्वा लभति समाधिं, लभति
चित्तस्सेकगतं^१ — अयं वुच्चति “छन्दसमाधि” । सो अनुप्पन्नानं पापकानं
अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति
१० चित्तं पग्गह्हाति पदहति, उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय
छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गह्हाति पदहति, अनु-
प्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति
चित्तं पग्गह्हाति पदहति, उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय
भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति
१५ विरियं आरभति चित्तं पग्गह्हाति पदहति । इमे वुच्चन्ति “पधान-
सङ्खारा” । इति अयं च छन्दसमाधि, इमे च पधानसङ्खारा । तदेकज्जं
अभिसञ्ज्जहित्वा अभिसङ्खिपित्वा छन्दसमाधिपधानसङ्खारो त्वेव सङ्खयं
गच्छति ।

३. तत्थ कतमो छन्दो ? यो छन्दो छन्दिकता कत्तुकम्पता
२० कुसलो धम्मच्छन्दो — अयं वुच्चति “छन्दो” ।

R. 217

तत्थ कतमो समाधि ?

या चित्तस्स ठिति सण्ठिति अवट्ठिति अविताहारो अविक्खेपो
अविताहटमानसता समथो समाधिन्द्रियं समाधिवलं सम्मासमाधि — अयं
वुच्चति “समाधि” ।

१. चित्तस्स एकगतं — सी०, स्या० । २. सङ्खं — सी० ।

तत्थ कतमो पधानसङ्घारो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो निक्कमो^१ परक्कमो उव्यामो वायामो
उस्साहो उस्सोब्धी यामो ठिति^२ असिथिलपरक्कमता अनिक्खित्तछन्दता
अनिक्खित्तधुरता धुरसम्पग्गाहो विरिय विरियिन्द्रिय विरियवल सम्मा-
वायामो - अय वुच्चति "पधानसङ्घारो" । इति इमिना च छन्देन,
इमिना च समाधिना, इमिना च पधानसङ्घारेण उपेतो होति समुपेतो
उपागतो समुपागतो उपपन्नो सम्पन्नो समन्नागतो । तेन वुच्चति "छन्द-
समाधिपधानसङ्घारसमन्नागतो" ति ।

B 226

४ इद्धी ति । या तेस धम्मान इद्धि समिद्धि इज्जना समिज्जना
लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

इद्धिपादो ति । तथाभूतस्स वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो,
सङ्घारक्खन्धो, विञ्जाणक्खन्धो ।

इद्धिपादं भावेती ति । ते धम्मे आसेवति भावेति बहुलीकरोति ।
तेन वुच्चति "इद्धिपाद भावेती" ति ।

२. विरियिद्धिपादो

५ कथं च भिक्खु विरियसमाधिपधानसङ्घारसमन्नागत इद्धि-
पाद भावेति ?

विरियं चे भिक्खु अधिपत्तिं करित्वा लभति समाधिं लभति
चित्तस्सेकगगत - अयं वुच्चति "विरियसमाधि" । सो अनुपपन्नान् पापकान्
अकुसलान् धम्मान् अनुपपादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति
चित्तं पगग्हाति पदहति, उपपन्नान् पापकान् अकुसलान् धम्मान् पहानाय

पे० अनुपपन्नान् कुसलान् धम्मान् उपादाय पे० उपपन्नान्
कुसलान् धम्मान् ठितिया असम्मोत्ताय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय
पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पगग्हाति
पदहति । इमे वुच्चन्ति "पधानसङ्घारा" । इति अयं च विरियसमाधि,
इमे च पधानसङ्घारा, तदेकज्ज अभिसञ्चहित्वा अभिसङ्घिपित्वा
विरियसमाधिपधानसङ्घारो त्वेव सङ्घं च गच्छति ।

६ तत्थ कतम विरिय ?

१ निक्कमा - सी० । २ धिति - सी०, स्या० ।

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो - इदं
वुच्चति "विरियं" ।

R. 218

तत्थ क्तमो समाधि ?

या चित्तस्स ठिति सण्ठिति अवट्ठिति अविसाहारो अविकल्पेपो
5 अविसाहटमानसता समथो समाधिन्द्रियं समाधिबलं सम्मासमाधि - अयं
वुच्चति "समाधि" ।

B. 227

तत्थ क्तमो पधानसङ्कारो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो - अयं
वुच्चति "पधानसङ्कारो" । इति इमिना च विरियेन, इमिना च
10 समाधिना, इमिना च पधानसङ्कारेण उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो ।
तेन वुच्चति "विरियसमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतो" ति ।

७. इद्धी ति । या तेसं धम्मानं इद्धि समिद्धि इज्जना समिज्जना
लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

इद्धिपादो ति । तथाभूतस्स वेदनाक्खन्धो ... पे०... विञ्जाण-
15 क्खन्धो ।

इद्धिपादं भावेती ति । ते धम्मे आसेवति भावेति बहुलीकरोति ।
तेन वुच्चति "इद्धिपादं भावेती" ति ।

३. चित्तिद्धिपादो

८. कथं च भिक्खु चित्तसमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतं इद्धिपादं
भावेति ?

20 चित्तं चे भिक्खु अधिपति करित्वा लभति समाधिं लभति चित्त-
स्सेकगतं - अयं वुच्चति "चित्तसमाधि" । सो अनुप्पन्नानं पापकानं
अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति
चित्तं पग्गहाति पदहति, उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पद्धानाय
... पे०... अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय ... पे०... उप्पन्नानं
25 कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय
पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गहाति
पदहति । इमे वुच्चन्ति "पधानसङ्कारा" । इति अयं च चित्तसमाधि,
इमे च पधानसङ्कारा; तदेकज्जं अभिसञ्जूहित्वा अभिसङ्घिपित्वा
चित्तसमाधिपधानसङ्कारो त्वेव सङ्गचं गच्छति ।

६. तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणघातु - इदं वुच्चति "चित्तं" ।

तत्थ कतमो समाधि ?

या चित्तस्स ठिति सण्ठिति ... पे०... सम्मासमाधि - अयं 5 वुच्चति "समाधि" ।

तत्थ कतमो पधानसङ्कारो ? यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो - अयं वुच्चति "पधानसङ्कारो" । इति इमिना च चित्तेन, इमिना च समाधिना, इमिना च पधानसङ्कारेण उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो । तेन वुच्चति "चित्तसमाधिपधानसङ्कारसमन्ना- 10 गतो" ति ।

R. 219

B. 22B

१०. इद्धी ति । या तेसं धम्मानं इद्धि समिद्धि इज्जना समि- 15 ज्जना लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा । इद्धिपादो ति । तथाभूतस्स वेदनाक्खन्धो ... पे०... विञ्जाण-क्खन्धो ।

इद्धिपादं भावेती ति । ते धम्मे आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तेन वुच्चति "इद्धिपादं भावेती" ति ।

४. वीमंसिद्धिपादो

११. कथं च भिक्खु वीमंसासमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति ?

वीमंसं चे भिक्खु अधिपत्तिं करित्वा लभति समाधिं लभति 20 चित्तस्सेकभातं - अयं वुच्चति "वीमंसासमाधि" । सो अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गह्हाति पदहति, उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय ... पे०... अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय ... पे० ... उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय 25 भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गह्हाति पदहति, इमे वुच्चन्ति "पधानसङ्कारा" । इति अयं च वीमंसासमाधि, इमे च पधानसङ्कारा; तदेकज्जं अभिसञ्जूहित्वा अभिसङ्खित्वा वीमंसासमाधिपधानसङ्कारो त्वेव सङ्ख्यं गच्छति ।

१२. तत्थ कतमा वीमंसा ?

या पञ्जा पजानना .. पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि -
अयं वुच्चति “वीमंसा” ।

तत्थ कतमो समाधि ?

5 या चित्तस्स ठिति सण्ठिति ... पे०... सम्मासमाधि - अयं वुच्चति
“समाधि” ।

तत्थ कतमो पधानसङ्कारो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो - अयं
वुच्चति “पधानसङ्कारो” । इति इमाय च वीमंसाय, इमिना च
10 समाधिना, इमिना च पधानसङ्कारेण उपेतो होति .. पे०... समन्नागतो ।
तेन वुच्चति “वीमंसासमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतो” ति ।

१३. इद्धो ति । या तेसं धम्मानं इद्धि समिद्धि इज्जना समि-
ज्जना लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

B. 229,
R. 220

१४. इद्धिपादो ति । तथाभूतस्स वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो,
15 सङ्कारक्खन्धो, विञ्जाणक्खन्धो ।

इद्धिपादं भावेती ति । ते धम्मे आसेवति भावेति बहुलीकरोति ।
तेन वुच्चति “इद्धिपादं भावेती” ति ।

६२. अभिधम्मभाजनीयं

१४. चत्तारो इद्धिपादा - इध भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्कार-
समन्नागतं इद्धिपादं भावेति, विरियसमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतं इद्धि-
20 पादं भावेति, चित्तसमाधिपधानसङ्कारसमन्नागत इद्धिपादं भावेति,
वीमंसासमाधिपधानसङ्कारसमन्नागत इद्धिपाद भावेति ।

१. छन्दिद्धिपादो

१५. कयं च भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतं इद्धि-
पादं भावेति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तर ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
25 अपचयगामि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपद दन्धा-

भिञ्ज, तस्मिं समये छन्दममाधिपधानसङ्घारसमन्नागत इद्विपाद भावेति ।

१६ तत्थ कतमो छन्दो ?

यो छन्दो छन्दिकता कत्तुवम्यता कुमलो धम्मच्छन्दो - अय वुच्चति "छन्दो" । 5

तत्थ कतमो समाधि ?

या चित्तस्स ठिति सण्ठिति पे० सम्मासमाधि समाधि-सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्ग मग्गपरियापन्न - अय वुच्चति "समाधि" ।

तत्थ कतमो पधानसङ्घारो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो पे० सम्मावायामो विरिय- 10 सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्ग मग्गपरियापन्न - अय वुच्चति "पधानसङ्घारो" । इति इमिना च छन्देन, इमिना च समाधिना, इमिना च पधानसङ्घारेण उपेतो होति पे० समन्नागतो । तेन वुच्चति "छन्दसमाधिपधान-सङ्घारसमन्नागतो" ति ।

१७ इद्धी ति । या तेस धम्मान इद्धि समिद्धि इज्झना समि- 15 B 230 ज्झना लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

इद्विपादो ति । तथाभूतस्स फस्सो पे० पग्गाहो अविक्खेपो । R 221

इद्विपादं भावेती ति । ते धम्मे आसेवति भावेति बहुली-करोति । तेन वुच्चति "इद्विपाद भावेती" ति ।

२. विरियिद्विपादो

१८ कथं च भिक्खु विरियसमाधिपधानसङ्घारसमन्नागत इद्वि- 20 पाद भावेति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तर ज्ञान भावेति निध्यानिक अपचयगामिं दिट्ठिगतान पहाणाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति दुवस्वपटिपद दग्धा-भिञ्ज, तस्मिं समये विरियसमाधिपधानसङ्घारसमन्नागत इद्विपाद 25 भावेति ।

१९ तत्थ कतम विरिय ?

यो चेतसिको विरियारम्भो पे० सम्मावायामो विरिय-सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्ग मग्गपरियापन्न - इध वुच्चति "विरिय" ।

तत्थ कतमो समाधि ?

या चित्तस्स ठिति सण्ठिति ... पे०... सम्मासमाधि समाधि-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "समाधि" ।

तत्थ कतमो पधानसङ्कारो ?

- 5 यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "पधानसङ्कारो" ।
इति इमिना च विरियेन, इमिना च समाधिना, इमिना च पधानसङ्कारेन
उपेतो होति ... पे०... समन्नागतो । तेन वुच्चति "विरियसमाधि-
पधानसङ्कारसमन्नागतो" ति ।

- 10 २०. इद्धी ति । या तेसं धम्मानं इद्धि समिद्धि इज्जना
समिज्जना लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उप-
सम्पदा ।

इद्धिपादो ति । तथाभूतस फत्सो ... पे०... पग्गाहो अविक्खेपो ।

इद्धिपादं भावेती ति । ते धम्मे आसेवति भावेति बहुलीकरोति ।

- 15 तेन वुच्चति "इद्धिपादं भावेती" ति ।

३. चित्तिद्धिपादो

- B. 231 २१. कयं च भिक्खु चित्तसमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतं इद्धि-
पादं भावेति ?

- R. 222 इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निरयानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पद्धानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
20 कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दग्धा-
भिज्जं, तस्मिं समये चित्तसमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतं इद्धिपादं
भावेति ।

२२. तत्थ कतमं चित्तं ?

- यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणघातु - इदं
25 वुच्चति "चित्तं" ।

तत्थ कतमो समाधि ?

या चित्तस्स ठिति सण्ठिति ... पे०... सम्मासमाधि समाधि-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "समाधि" ।

तत्थ कतमो पधानसङ्कारो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो पे० सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्जङ्गो मग्गङ्ग मग्गपरियापन्न - अयं वुच्चति "पधानसङ्कारो" ।
इति इमिना च चित्तेन, इमिना च समाधिना, इमिना च पधानसङ्कारेण
उपेतो होति पे० समन्नागतो । तेन वुच्चति "चित्तसमाधिपधान-
सङ्कारसमन्नागतो" ति ।

5

२३ इद्वी ति । या तेस धम्मान इद्धि समिद्धि इज्जना समि-
ज्जना लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्चिद्विरिया उपसम्पदा ।
इद्धिपादो ति । तथाभूतस्स फस्सो पे० पग्गाहो अविक्खेपो ।
इद्धिपाद भावेती ति । ते धम्मे आसेवति भावेति बहुलीकरोति ।
तेन वुच्चति "इद्धिपाद भावेती" ति ।

10

४ वीमसिद्धिपादो

२४ कथं च भिक्खु वीमसासमाधिपधानसङ्कारसमन्नागत
इद्धिपाद भावेति ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तर ज्ञान भावेति निय्यानिक
अपचयगामि दिट्ठिगतान पढानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपद दन्धा- 15
भिञ्जा, तस्मिं समये वीमसासमाधिपधानसङ्कारसमन्नागत इद्धिपाद
भावेति ।

२५ तत्थ कतमा वीमसा ?

B 232

या पञ्जा पजानना पे० अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि
धम्मविचयसम्बोज्जङ्गो मग्गङ्ग मग्गपरियापन्न - अयं वुच्चति 20
"वीमसा" ।

तत्थ कतमो समाधि ?

या चित्तस्स ठिठि सण्ठिति पे० सम्मासमाधि समाधि-
सम्बोज्जङ्गो मग्गङ्ग मग्गपरियापन्न - अयं वुच्चति "समाधि" ।

R 223

तत्थ कतमो पधानसङ्कारो ?

25

यो चेतसिको विरियारम्भो पे० सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्जङ्गो मग्गङ्ग मग्गपरियापन्न - अयं वुच्चति "पधानसङ्कारो" ।
इति इमाय च वीमसाय, इमिना च समाधिना, इमिना च पधानसङ्कारेण

उपेतो होति समुपेतो उपागतो समुपागतो उपपन्नो सम्पन्नो समन्नागतो ।
तेन वुच्चति “वीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतो” ति ।

२६. इद्धी ति । या तेसं धम्मानं इद्धि समिद्धि इज्झना समि-
ज्झना लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।
5 इद्धिपादो ति । तथाभूतस्स फस्सो ... पे०... पग्गाहो अविक्खेपो ।
इद्धिपादं भावेती ति । ते धम्मे आसेवति भावेति बहुलीकरोति ।
तेन वुच्चति “इद्धिपादं भावेती” ति ।

२७. चत्तारो इद्धिपादा - छन्दिद्धिपादो, विरियिद्धिपादो,
चित्तिद्धिपादो, वीमंसिद्धिपादो ।

10 २८. तत्थ कतमो छन्दिद्धिपादो ?

इध भिक्खु यास्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, यो तस्मिं समये छन्दो छन्दिकता कत्तुकम्यता कुसलो धम्म-
15 छन्दो - अयं वुच्चति “छन्दिद्धिपादो” । अवसेसा धम्मा छन्दिद्धिपाद-
सम्पयुत्ता ।

२९. तत्थ कतमो विरियिद्धिपादो ?

इध भिक्खु यास्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
E 233 20 कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, यो तस्मिं समये चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो
विरियसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गरियापन्नं - अयं वुच्चति विरियिद्धि-
पादो” । अवसेसा धम्मा विरियिद्धिपादसम्पयुत्ता ।

३०. तत्थ कतमो चित्तिद्धिपादो ?

R. 224 25 'इध' भिक्खु यास्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, यं तस्मिं समये चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाण-
घातु - अयं वुच्चति “चित्तिद्धिपादो” । अवसेसा धम्मा चित्तिद्धिपाद-
30 सम्पयुत्ता ।

३१. तस्य कतमो वीमंसिद्धिपादो ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं
अपचयगार्मि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दग्धा-
भिञ्जं, या तस्मिं समये पञ्जा पजानता ... पे०... अमोहो धम्मविचयो 5
सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं
वुच्चति "वीमंसिद्धिपादो" । अवसेसा धम्मा वीमंसिद्धिपादसम्पयुत्ता ।

३. पञ्हापुच्छकं

३२. चत्तारो इद्धिपादा - इध भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्खार-
समन्नागतं इद्धिपादं भावेति, विरियसमाधि ... पे०... चित्तसमाधि
... पे०... वीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति । 10

३३. चतुन्नं इद्धिपादानं कति कुसला, कति अकुसला, कति
अव्याकता ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुक्रमेण

३४. कुसलायेव । सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया
अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । विपाकधम्मधम्मा । अनुपादिन्न-
अनुपादानिया । असद्धिलिट्ठअसद्धिलेसिका । सिया सवित्तक्कसविचारा, 15
सिया अवित्तक्कविचारमत्ता, सिया अवित्तक्कअविचारा । सिया पीति-
सहगता, सिया सुखसहगता, सिया उपेक्खासहगता । नेव दस्सनेन न
भावनाय पहात्तव्वा । नेव दस्सनेन न भावनाय पहात्तव्वहेतुका । अप-
चयगामिनी । सेक्खा । अप्पमाणा^१ । अप्पमाणारम्मणा । पणीत्ता ।
सम्मत्तनियता । न मग्गारम्मणा, मग्गहेतुका, न मग्गाधिपतिनी । सिया 20
उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, न वत्तव्वा उप्पादिनी ति । सिया अतीत्ता,
सिया अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना । न वत्तव्वा अतीतारम्मणा ति 25
पि, अनागतारम्मणा ति पि, पच्चुप्पन्नारम्मणा ति पि । सिया
अज्झत्ता, सिया वहिद्धा, सिया अज्झत्तवहिद्धा । वहिद्धारम्मणा । अनि-
दस्सनअप्पटिथा ।

१. सी० पंत्पके नलिय ।

२. दुरुमातिकानुक्कमेन

R. 225

३५. वीमंसिद्धिपादो हेतु, तयो इद्धिपादा न हेतू । सहेतुका । हेतुसम्पयुक्ता । वीमंसिद्धिपादो हेतु चेव सहेतुको च, तयो इद्धिपादा न वत्तव्वा हेतू चेव सहेतुका चां ति, सहेतुका चेव न च हेतू । वीमंसिद्धिपादो हेतु चेव हेतुसम्पयुक्तो च, तयो इद्धिपादा न वत्तव्वा हेतू चेव हेतुसम्पयुक्ता चा ति, हेतुसम्पयुक्ता चेव न च हेतू । तयो इद्धिपादा न हेतू सहेतुका, वीमंसिद्धिपादो न वत्तव्वो न हेतु सहेतुको ति पि, न हेतु अहेतुको ति पि । सप्पच्चया । सङ्खता । अनिदस्सना । अप्पटिष्ठा । अरूपा । लोकुत्तरा । केनचि विञ्जेय्या, केनचि न विञ्जेय्या । नो आसवा । अनासवा । आसवविप्पयुक्ता । न वत्तव्वा आसवा चेव सासवा चा ति पि, सासवा चेव नो च आसवा ति पि । न वत्तव्वा आसवा चेव आसवसम्पयुक्ता चा ति पि, आसवसम्पयुक्ता चेव नो च आसवा ति पि । आसवविप्पयुक्ता । अनासवा ।

३६. नो संयोजना ... पे०... नो गन्या ... पे०... नो ओघा ... पे०... नो योगा ... पे०... नो नीवरणा ... पे०... नो परामासा ... पे०... सारम्मणा । तयो इद्धिपादा नो चित्ता, चित्तिद्धिपादो चित्तं । तयो इद्धिपादा चेतसिका, चित्तिद्धिपादो अचेतसिको । तयो इद्धिपादा चित्तसम्पयुक्ता, चित्तिद्धिपादो न वत्तव्वो चित्तेन सम्पयुक्तो ति पि, चित्तेन विप्पयुक्तो ति पि । तयो इद्धिपादा चित्तसंसट्ठा, चित्तिद्धिपादो न वत्तव्वो चित्तेन संसट्ठो ति पि, चित्तेन विसंसट्ठो ति पि । तयो इद्धिपादा चित्तसमुद्धाना, चित्तिद्धिपादो नो चित्तसमुद्धानो । तयो इद्धिपादा चित्तसहभुनो, चित्तिद्धिपादो नो चित्तसहभू । तयो इद्धिपादा चित्तानुपरिवत्तिनो, चित्तिद्धिपादो नो चित्तानुपरिवत्ति । तयो इद्धिपादा चित्तसंसट्ठसमुद्धाना, चित्तिद्धिपादो नो चित्तसंसट्ठसमुद्धानो । तयो इद्धिपादा चित्तसंसट्ठसमुद्धानसहभुनो, चित्तिद्धिपादो नो चित्तसंसट्ठसमुद्धानसहभू । तयो इद्धिपादा चित्तसंसट्ठसमुद्धानानुपरिवत्तिनो, चित्तिद्धिपादो नो चित्तसंसट्ठसमुद्धानानुपरिवत्ति ।

D. 235

३७. तयो इद्धिपादा याहिरा, चित्तिद्धिपादो प्रज्जत्तिको । नो उपादा । धनुपादिन्ना । नो उपादाना ... पे०... नो किल्लेमा ... पे०... न दस्सनेन पहातव्वा । न भावनाय पहातव्वा । न दस्सनेन पहातव्व-

हेतुका । न भावनाय पहातव्वहेतुका । सिया सवितक्का, सिया अवि-
 तक्का । सिया सविचारा, सिया अविचारा । सिया सप्पीतिका, सिया
 अप्पीतिका । सिया पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता । सिया सुखसह-
 गता, सिया न सुखसहगता । सिया उपेक्खासहगता, सिया न उपेक्खा-
 सहगता । न कामावचरा । न रूपावचरा । न अरूपावचरा । अपरिया- 5
 पन्ना । निय्यानिका । नियता । अनुत्तरा । अरणा ति ।

इद्धिपादविभङ्गो तिद्धितो ।

१०. वोज्झङ्गविभङ्गो

§ १. सुत्तन्तभाजनीयं

१. सत्तवोज्झङ्गा -- सतिसम्बोज्झङ्गो, धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो, विरियसम्बोज्झङ्गो, पीतिसम्बोज्झङ्गो, पस्सद्विसम्बोज्झङ्गो, समाधिसम्बोज्झङ्गो, उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ।

२. तत्थ कतमो सतिसम्बोज्झङ्गो ?

५ इध भिक्खु सतिमा होति परमेण सतिनेपक्केण समघ्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता होति^१ अनुस्सरिता -- अयं वुच्चति "सतिसम्बोज्झङ्गो" ।

३. सो तथा सतो विहरन्तो तं धम्मं पञ्जाय पविचिनति^२ पविचरति^३ परिवीमंसमापज्जति -- अयं वुच्चति "धम्मविचय-
१० सम्बोज्झङ्गो" ।

४. तस्स तं धम्मं पञ्जाय पविचिनतो पविचरतो परि-
वीमंसमापज्जतो आरद्धं होति विरियं असल्लीनं -- अयं वुच्चति
"विरियसम्बोज्झङ्गो" ।

५. आरद्धविरियस्स उप्पज्जति पीति निरामिसा -- अयं वुच्चति
१५ "पीतिसम्बोज्झङ्गो" ।

६. पीतिमनस्स कायो पि पस्सम्भति, चित्तं पि पस्सम्भति --
अयं वुच्चति "पस्सद्विसम्बोज्झङ्गो" ।

७. पस्सद्विकायस्स सुखिनो चित्तं समाधियति -- अयं वुच्चति
"समाधिसम्बोज्झङ्गो" ।

८. सो तथा समाहितं चित्तं साधुकं भज्जुपेक्खिता होति -- अयं
२० वुच्चति "उपेक्खासम्बोज्झङ्गो" ।

९. सत्त वोज्झङ्गा^४ -- सतिसम्बोज्झङ्गो, धम्मविचयसम्बो-

१. एता० पाठ्यके मयि । २-२. पविचिनति० - मी०; विचिनति पविचिनति -
एवा०, रो० । ३. मयि०गतङ्गा - मी० ।

ज्ज्ञो, विरियसम्बोज्ज्ञो, पीतिसम्बोज्ज्ञो, पस्सद्विसम्बोज्ज्ञो, समाधिसम्बोज्ज्ञो, उपेक्खासम्बोज्ज्ञो ।

१०. तत्थ कतमो सतिसम्बोज्ज्ञो ?

R. 228

अत्थि अज्ज्ञत्तं धम्मेसु सति, अत्थि वहिद्धा धम्मेसु सति । यदपि अज्ज्ञत्तं धम्मेसु सति तदपि सतिसम्बोज्ज्ञो अभिञ्जाय सम्बो- 5
धाय निव्वानाय संवत्तति । यदपि वहिद्धा धम्मेसु सति तदपि सति-
सम्बोज्ज्ञो अभिञ्जाय सम्बोधाय निव्वानाय संवत्तति ।

B. 237

११. तत्थ कतमो धम्मविचयसम्बोज्ज्ञो ?

अत्थि अज्ज्ञत्तं धम्मेसु पविचयो, अत्थि वहिद्धा धम्मेसु पविचयो । यदपि अज्ज्ञत्तं धम्मेसु पविचयो तदपि धम्मविचयसम्बो- 10
ज्ज्ञो अभिञ्जाय सम्बोधाय निव्वानाय संवत्तति । यदपि वहिद्धा
धम्मेसु पविचयो तदपि धम्मविचयसम्बोज्ज्ञो अभिञ्जाय सम्बोधाय
निव्वानाय संवत्तति ।

१२. तत्थ कतमो विरियसम्बोज्ज्ञो ?

अत्थि कायिकं विरियं, अत्थि चेतसिकं विरियं । यदपि कायिकं 15
विरियं तदपि विरियसम्बोज्ज्ञो अभिञ्जाय सम्बोधाय निव्वानाय
संवत्तति । यदपि चेतसिकं विरियं तदपि विरियसम्बोज्ज्ञो अभिञ्जाय
सम्बोधाय निव्वानाय संवत्तति ।

१३. तत्थ कतमो पीतिसम्बोज्ज्ञो ?

अत्थि सवितक्कसविचारा पीति, अत्थि अवितक्कअविचारा 20
पीति । यदपि सवितक्कसविचारा पीति तदपि पीतिसम्बोज्ज्ञो
अभिञ्जाय सम्बोधाय निव्वानाय संवत्तति । यदपि अवितक्कअविचारा
पीति तदपि पीतिसम्बोज्ज्ञो अभिञ्जाय सम्बोधाय निव्वानाय
संवत्तति ।

१४. तत्थ कतमो पस्सद्विसम्बोज्ज्ञो ?

25

अत्थि कायपस्सदि^१, अत्थि चित्तपस्सदि । यदपि कायपस्सदि
तदपि पस्सद्विसम्बोज्ज्ञो अभिञ्जाय सम्बोधाय निव्वानाय संवत्तति ।
यदपि चित्तपस्सदि तदपि पस्सद्विसम्बोज्ज्ञो अभिञ्जाय सम्बोधाय
निव्वानाय संवत्तति ।

22

१. कायपस्सदि - स्वा०, एवमुपरिपि ।

१५. तत्थ कतमो समाधिसम्बोज्झङ्गो ?

अत्थि सवितक्को सविचारो समाधि, अत्थि अवितक्को अविचारो समाधि । यदपि सवितक्को सविचारो समाधि तदपि समाधिसम्बोज्झङ्गो अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । यदपि अवितक्को अविचारो समाधि तदपि समाधिसम्बोज्झङ्गो अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति ।

१६. तत्थ कतमो उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ?

अत्थि अज्झत्तं धम्मेषु उपेक्खा, अत्थि वहिद्धा धम्मेषु उपेक्खा । यदपि अज्झत्तं धम्मेषु उपेक्खा तदपि उपेक्खासम्बोज्झङ्गो अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । यदपि वहिद्धा धम्मेषु उपेक्खा तदपि उपेक्खासम्बोज्झङ्गो अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति ।

B 238 10

R. 229

१७. सत्त वोज्झङ्गा - सतिसम्बोज्झङ्गो, धम्मविचय-सम्बोज्झङ्गो, विरियसम्बोज्झङ्गो, पीतिसम्बोज्झङ्गो, पस्सद्विसम्बोज्झङ्गो, समाधिसम्बोज्झङ्गो, उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ।

१८. तत्थ कतमो सतिसम्बोज्झङ्गो ?

इध भिक्खु सतिसम्बोज्झङ्गं भावेति विवेकनिस्सितं विराग-निस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्गपरिणामि, धम्मविचयसम्बोज्झङ्गं भावेति ... पे०... विरियसम्बोज्झङ्गं भावेति ... पीतिसम्बोज्झङ्गं भावेति ... पस्सद्विसम्बोज्झङ्गं भावेति ... समाधिसम्बोज्झङ्गं भावेति ... उपेक्खा-सम्बोज्झङ्गं भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्गपरिणामि ।

१९.

§ २. आभिधम्मभाजनीयं

१९. सत्त वोज्झङ्गा - सतिसम्बोज्झङ्गो, धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो, विरियसम्बोज्झङ्गो, पीतिसम्बोज्झङ्गो, पस्सद्विसम्बोज्झङ्गो, समाधिसम्बोज्झङ्गो, उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ।

२०. तत्थ कतमे सत्त वोज्झङ्गा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विधिच्चेव

कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये सत्त वोज्झङ्गा होन्ति - सतिसम्बोज्झङ्गो ... पे०...
उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ।

२१. तत्थ कतमो सतिसम्बोज्झङ्गो ?

या सति अनुस्सति .. पे०... सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो 5
मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सतिसम्बोज्झङ्गो" ।

२२. तत्थ कतमो धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो ?

या पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि
धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "धम्म-
विचयसम्बोज्झङ्गो" । 10

२३. तत्थ कतमो विरियसम्बोज्झङ्गो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "विरिय-
सम्बोज्झङ्गो" ।

२४. तत्थ कतमो पीतिसम्बोज्झङ्गो ? 15

या पीति पामोज्ज आमोदना पमोदना हासो पहासो चित्ति
ओदग्यं अत्तमनता चित्तस्स पीतिसम्बोज्झङ्गो - अयं वुच्चति "पीति-
सम्बोज्झङ्गो" ।

२५. तत्थ कतमो पस्सद्विसम्बोज्झङ्गो ?

या वेदनाक्खन्धस्स सञ्जाक्खन्धस्स सङ्खारक्खन्धस्स विञ्जाण- 20
क्खन्धस्स पस्साद्वि पटिप्पस्सद्वि पस्सम्भना पटिप्पस्सम्भना पटिप्पस्स-
म्भितत्तं पस्सद्विसम्बोज्झङ्गो - अयं वुच्चति "पस्सद्विसम्बोज्झङ्गो" ।

२६. तत्थ कतमो समाधिसम्बोज्झङ्गो ?

या चित्तस्स ठिति ... पे०... सम्मासमाधि समाधिसम्बोज्झङ्गो
मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "समाधिसम्बोज्झङ्गो" । 25

२७. तत्थ कतमो उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ?

या उपेक्खा उपेक्खना अज्झुपेक्खना मज्जात्तता चित्तस्स उपेक्खा-
सम्बोज्झङ्गो - अयं वुच्चति "उपेक्खासम्बोज्झङ्गो" । इमे वुच्चन्ति
सत्त वोज्झङ्गा । अवसेसा धम्मा सत्तहि वोज्झङ्गेहि सम्पयुत्ता ।

२८. सत्त वोज्झङ्गा - सतिसम्बोज्झङ्गो ... पे०... उपेक्खा-
सम्बोज्झङ्गो ।

२९. तत्थ कतमो सतिसम्बोज्झङ्गो ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं

- 5 अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो
मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सतिसम्बोज्झङ्गो" । अत्रसेसा
B. 240 धम्मा सतिसम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता ... पे०... अत्रसेसा धम्मा धम्मविचय-
10 सम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता ... पे०... अत्रसेसा धम्मा विरियसम्बोज्झङ्गसम्प-
युत्ता ... पे०... अत्रसेसा धम्मा पीतिसम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता ... पे०...
अत्रसेसा धम्मा पस्सदिसम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता ... पे०... अत्रसेसा धम्मा
समाधिसम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता ।

३०. तत्थ कतमो उपेक्खासम्बोज्झङ्गो ?

15

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं

- अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं
दन्धाभिञ्जं, या तस्मिं समये उपेक्खा उपेक्खना अज्झुपेक्खना
मज्झत्तता चित्तस्स उपेक्खासम्बोज्झङ्गो - अयं वुच्चति "उपेक्खा-
20 सम्बोज्झङ्गो" । अत्रसेसा धम्मा उपेक्खासम्बोज्झङ्गसम्पयुत्ता ।

R. 231

३१. सत्त वोज्झङ्गा - सतिसम्बोज्झङ्गो ... पे०... उपेक्खा-
सम्बोज्झङ्गो ।

३२. तत्थ कतमे सत्त वोज्झङ्गा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं

- 25 अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, यो तस्मिं समये फसो होति ... पे०... अविक्खेपो होति - इमे
धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता
विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति

दुक्खपटिपद दन्धाभिञ्ज सुञ्जात, तस्मिं समये सत्त वोञ्जङ्गा होन्ति -
सतिसम्बोज्जङ्गो पे० उपेक्खासम्बोज्जङ्गो ।

३३ तत्थ कतमो सतिसम्बोज्जङ्गो ?

या सति अनुस्सति पे० सम्मासति सतिसम्बोज्जङ्गो
मग्गङ्ग मग्गपरियापत्त - अय वुच्चति "सतिसम्बोज्जङ्गो" पे० । 5

३४ तत्थ कतमो उपेक्खासम्बोज्जङ्गो ?

या उपेक्खा उपेक्खना अञ्जुपेक्खना मज्जत्तता चित्तस्स उपेक्खा-
सम्बोज्जङ्गो - अय वुच्चति "उपेक्खासम्बोज्जङ्गो" । इमे वुच्चन्ति
"सत्त वोञ्जङ्गा" । अवसेसा धम्मा सत्तहि वोञ्जङ्गेहि सम्पयुत्ता ।

३५ सत्त वोञ्जङ्गा - सतिसम्बोज्जङ्गो पे० उपेक्खा- 10
सम्बोज्जङ्गो ।

३६ तत्थ कतमो सतिसम्बोज्जङ्गो ?

B 241

इथ भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तर ज्ञान भावेति निय्यानिक
अपचयगामिं दिट्ठिगतान पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपद दन्धा- 15
भिञ्जा, तस्मिं समये फत्तो होति पे० अविक्खेपो होति । इमे
धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता
विपाक विविच्चेव कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति
दुक्खपटिपद दन्धाभिञ्जा, या तस्मिं समये सति अनुस्सति सम्मासति
सतिसम्बोज्जङ्गो मग्गङ्ग मग्गपरियापत्त - अय वुच्चति "सतिसम्बो- 20
ज्जङ्गो" । अवसेसा धम्मा सतिसम्बोज्जङ्गसम्पयुत्ता पे० अवसेसा
धम्मा धम्मविचयसम्बोज्जङ्गसम्पयुत्ता पे० अवसेसा धम्मा विरिय-
सम्बोज्जङ्गसम्पयुत्ता पे० अवसेसा धम्मा पीतिसम्बोज्जङ्गसम्पयुत्ता

R 232

पे० अवसेसा धम्मा पस्सदिसम्बोज्जङ्गसम्पयुत्ता पे० अवसेसा
धम्मा समाधिसम्बोज्जङ्गसम्पयुत्ता ।

25

३७ तत्थ कतमो उपेक्खासम्बोज्जङ्गो ?

इथ भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तर ज्ञान भावेति निय्यानिक
अपचयगामिं दिट्ठिगतान पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपद दन्धा-
भिञ्जा, तस्मिं समये फत्तो होति पे० अविक्खेपो होति । इमे 30

धम्मा कुसला । तस्सेव लोक्कत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता
 विपाकं विविञ्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति
 दुक्खपटिपदं दन्धाभिज्जं सुज्जतं, या तस्मि समये उपेक्खा उपेक्खना
 अज्झुपेक्खना मज्जत्तता चित्तस्स उपेक्खासम्बोज्जङ्गो - अयं वुच्चति
 5 "उपेक्खासम्बोज्जङ्गो" । अवसेसा धम्मा उपेक्खासम्बोज्जङ्गसम्पयुत्ता ।

§ ३. पञ्हापुच्छकं

३८. सत्त वोज्जङ्गा - सतिसम्बोज्जङ्गो, धम्मविचयसम्बो-
 ज्जङ्गो, विरियसम्बोज्जङ्गो, पीतिसम्बोज्जङ्गो, पस्सद्विसम्बोज्जङ्गो,
 समाधिसम्बोज्जङ्गो, उपेक्खासम्बोज्जङ्गो ।

§B, 242

३९. सत्तभं वोज्जङ्गानं कति कुसला, कति अकुसला, कति
 10 अब्याकता ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुक्कमेन

४०. सिया कुसला, सिया अब्याकता । पीतिसम्बोज्जङ्गो
 सुखाय वेदनासम्पयुत्तो; छ वोज्जङ्गा सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता,
 सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । सिया विपाका, सिया विपाक-
 धम्मधम्मा । अनुपादिन्नअनुपादानिया । असद्विलिट्ठअसद्विलेसिका ।
 15 सिया सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्क-
 अविचारा । पीतिसम्बोज्जङ्गो न पीतिसहगतो, सुखसहगतो, न उपेक्खा-
 सहगतो; छ वोज्जङ्गा सिया पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, सिया
 20 उपेक्खासहगता । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वा । नेव दस्सनेन
 न भावनाय पहातव्वहेतुका । सिया अपचयगामिनो, सिया नेवाचय-
 गामिनापचयगामिनो । सिया सेक्खा, सिया असेक्खा । अप्पमाणा ।
 अप्पमाणारम्मणा । पणीता । सिया सम्मत्तनियता, सिया अनियता ।
 न मग्गारम्मणा, सिया मग्गहेतुका, सिया मग्गाधिपतिनो; सिया
 न वत्तव्वा मग्गहेतुका ति पि, मग्गाधिपतिनो ति पि । सिया
 उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, सिया उप्पादिनो । सिया अतीता, सिया
 25 अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना । न वत्तव्वा अतीतारम्मणा ति पि,
 अनागतारम्मणा ति पि, पच्चुप्पन्तारम्मणा ति पि । सिया अज्झत्ता,

R. 233

सिया बहिद्धा, सिया अज्जत्तवहिद्धा । बहिद्धारम्मणा^१ । अनिदस्सना-
अप्पटिघा ।

२ बुकमातिकानुवकमेन

४१ धम्मविचयसम्बोज्जङ्गो हेतु, छ बोज्जङ्गा न^२ हेतू ।
सहेतुका^३ । हेतुसम्पयुत्ता । धम्मविचयसम्बोज्जङ्गो हेतु चेव सहेतुको च,
छ बोज्जङ्गा न वत्तव्वा हेतू चेव सहेतुका चा ति, सहेतुका चेव न च 5
हेतू । धम्मविचयसम्बोज्जङ्गो हेतु चेव हेतुसम्पयुत्तो च, छ बोज्जङ्गा
न वत्तव्वा हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता चा ति, हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू ।
छ बोज्जङ्गा न हेतू सहेतुका, धम्मविचयसम्बोज्जङ्गो न वत्तव्वो न
हेतु सहेतुको ति पि, न हेतु अहेतुको ति पि । सप्पच्चया । सङ्खता ।
अनिदस्सना । अप्पटिघा । अरूपा । लोकुत्तरा । केनचि विञ्जेय्या, केनचि 10
न विञ्जेय्या । नो आसवा । अनासवा आसवविप्पयुत्ता । न^३ वत्तव्वा
आसवा चेव सासवा चा ति पि, सामवा चेव नो च आसवा ति
पि^३ । आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता चा ति पि, आसवसम्पयुत्ता
चेव नो च आसवा ति पि । आसवविप्पयुत्ता । अनासवा । नो
सयोजना पे० नो गन्था पे० नो ओघा पे० नो योगा 15
पे० नो नीवरणा पे० नो पराभासा पे सारम्मणा ।
नो चित्ता । चेतसिका । चित्तसम्पयुत्ता । चित्तससट्ठा । चित्तसमु-
ट्ठाना । चित्तसहभुनो । चित्तानुपरिवत्तिनो । चित्तससट्टममुट्ठाना ।
चित्तससट्टसमुट्ठानसहभुनो । चित्तससट्टसमुट्ठानानुपरिवत्तिनो । वाहिरा ।
नो उपादा । अनुपादिन्ना । नो उपादाना पे० नो किलेसा पे० 20
न दस्सनेन पहातव्वा । न भावनाय पहातव्वा । न दस्सनेन पहातव्व-
हेतुका । न भावनाय पहातव्वहेतुका । सिया सवितक्का, सिया अवि-
तक्का । सिया सविचारा, सिया अविचारा ।

४२ पीतिसम्बोज्जङ्गो अप्पीतिको, छ बोज्जङ्गा सिया
सप्पीतिका, सिया अप्पीतिका । पीतिसम्बोज्जङ्गो न पीतिसहगतो, 25
छ बोज्जङ्गा सिया पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता । पीतिसम्बो-
ज्जङ्गो सुखसहगतो, छ बोज्जङ्गा सिया सुखसहगता, सिया न सुख-

R 234

१ अज्जत्तवहिद्धारम्मणा - सी० । २-२ सी०, म० पोत्वकेमु नत्थि । ३-३ अय
पाठो म० पोत्वके न दिस्सति ।

सहगता । पीतिसम्बोज्जङ्गो न उपेक्खासहगतो, छ वोज्जङ्गा सिया उपेक्खासहगता, सिया न उपेक्खासहगता । न कामावचरा । न रूप-
वचरा । न अरूपावचरा । अपरियापन्ना । सिया निय्यानिका,
सिया अनिय्यानिका । सिया नियता, सिया अनियता । अनुत्तरा ।

5 अरणा ति ।

वोज्जङ्गविभङ्गो निट्ठितो ।

११. मग्गङ्गविभङ्गो

§ १. सुत्तन्तभाजनीयं

१. अरियो अट्टङ्गिको मग्गो, सेव्यधीदं - सम्मादिट्ठि, सम्मा-
सङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो,
सम्मासत्ति, सम्मासमाधि ।

B. 244,
R. 235

२. तत्थ कत्तमा सम्मादिट्ठि ?

दुक्खे जाणं, दुक्खसमुदये जाणं, दुक्खनिरोधे जाणं, दुक्ख- 5
निरोधगामिनिया पटिपदाय जाणं - अयं वुच्चति "सम्मादिट्ठि" ।

३. तत्थ कत्तमो सम्मासङ्कप्पो ?

नेक्खम्मसङ्कप्पो, अब्यापादसङ्कप्पो, अविहिंसासङ्कप्पो - अयं
वुच्चति "सम्मासङ्कप्पो" ।

४. तत्थ कत्तमा सम्मावाचा ?

10

मुत्तावादा वेरमणी, पिसुणाय^१ वाचाय^१ वेरमणी, फरुत्ताय वाचाय
वेरमणी, सम्फप्पलापा वेरमणी - अयं वुच्चति "सम्मावाचा" ।

५. तत्थ कत्तमो सम्माकम्मन्तो ?

पाणातिपात्ता वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी, कामेसुमिच्छा-
चारा वेरमणी - अयं वुच्चति "सम्माकम्मन्तो" ।

15

६. तत्थ कत्तमो सम्माआजीवो ?

इध अरियसावको मिच्छाआजीवं पहाय सम्माआजीवेन जीविकं^३
कप्पेति - अयं वुच्चति "सम्माआजीवो" ।

७. तत्थ कत्तमो सम्मावायामो ?

इध भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय 20
छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नानं
पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहाणाय छन्दं जनेति वायमति विरियं
आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति, अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय
छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नानं

१ मग्गविभङ्गो - सी०, स्या०, रो० । २-३. पिसुणावाचा - सी०, एवमुपरि पि ।
३. जीवित - स्या० ।

कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गह्हाति पदहति - अयं वुच्चति "सम्मावायामो" । :

R. 236

B. 245

८. तत्थ कतमा सम्मासति ?

5 इध भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं, वेदनासु वेदानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं, चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभि-
ज्झादोमनस्सं, धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा
10 विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं - अयं वुच्चति "सम्मासति" ।

९. तत्थ कतमो सम्मासमाधि ?

इध भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; वितक्कविचारानं रूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवि-
15 त्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो सुखं च कायेन पटिसंवेदेति, यं तं अरिया आचिक्खन्ति "उपेक्खको सतिमा सुखविहारो" ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; सुखस्स च पहाना
20 दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्यङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति - अयं वुच्चति "सम्मासमाधि" ।

१०. अरियो अट्टुङ्गिको मग्गो, सेय्यथीदं - सम्मादिट्ठि, सम्मा-सङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

25 ११. तत्थ कतमा सम्मादिट्ठि ?

इध भिक्खु सम्मादिट्ठि भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं धोस्सग्गपरिणामिं सम्मासङ्कप्पं भावेति ... पे०... सम्मा-वाचं भावेति ... पे०... सम्माकम्मन्तं भावेति ... पे०... सम्माआजीवं भावेति ... पे०... सम्मावायामं भावेति ... पे०... सम्मासति भावेति

... पे०... सम्मासमाधि भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं विरोध-
निस्सितं वोस्सग्गपरिणामि ।

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

१२. अट्टङ्गिको मग्गो - सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मा-
वाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासत्ति, सम्मा-
समाधि ।

१३. तत्थ कतमो अट्टङ्गिको मग्गो ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोक्कुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं^१ दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये अट्टङ्गिको मग्गो होति - सम्मादिट्ठि ... पे०...
सम्मासमाधि ।

१४. तत्थ कतमा सम्मादिट्ठि ?

या पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि
धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति
"सम्मादिट्ठि" ।

१५. तत्थ कतमो सम्मासङ्कप्पो ?

यो तक्को वितक्को सङ्कप्पो अप्पना व्यप्पना^२ चेतसो
अभिनिरोपना सम्मासङ्कप्पो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति
"सम्मासङ्कप्पो" ।

१६. तत्थ कतमा सम्मावाचा ?

या चतूहि वचीदुच्चरितेहि आरति विरति पटिविरति वेरमणी
अकिरिया अकरणं अनज्जापत्ति वेलाअनतिक्कमो सेतुघातो सम्मावाचा
मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मावाचा" ।

१७. तत्थ कतमो सम्माकम्मन्तो ?

या तीहि कायदुच्चरितेहि आरति विरति पटिविरति वेरमणी

१. दुक्खापटिपद - सी०, स्या० रो० । २. व्यप्पना - सी०, रो० ।

अकिरियां अकरणं अनज्ज्ञापत्ति वेलाअनतिककमो सेतुघातो सम्माकम्मन्तो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्माकम्मन्तो" ।

१८. तत्थ कतमो सम्माआजीवो ?

या मिच्छाआजीवा आरति विरति पटिविरति वेरमणी अकिरिया
5 अकरणं अनज्ज्ञापत्ति वेलाअनतिककमो सेतुघातो सम्माआजीवो मग्गङ्गं
मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्माआजीवो" ।

१९. तत्थ कतमो सम्मावायामो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मावायामो" ।

10 २०. तत्थ कतमा सम्मासति ?

या सति अनुस्सति ... पे०... सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं
मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मासति" ।

B. 247

२१. तत्थ कतमो सम्मासमाधि ?

या चित्तस्स ठिति ... पे०... सम्मासमाधि समाधिसम्बोज्झङ्गो
15 मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मासमाधि" । अयं वुच्चति
"अट्ठङ्गिको मग्गो" । अवत्तेसा धम्मा अट्ठङ्गिकेन मग्गेन सम्मयुत्ता ।

२२. पञ्चङ्गिको मग्गो - सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मा-
वायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

R. 239

२३. तत्थ कतमो पञ्चङ्गिको मग्गो ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भायेति निग्घानिकं
20 अपत्तयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविचत्तेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपगम्भज्ज विहरति दुग्गपटिपदं दग्धा-
भिञ्ज्जा, सस्मिं समये पञ्चङ्गिको मग्गो होति - सम्मादिट्ठि, सम्मा-
सङ्कप्पो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

25 २४. तत्थ कतमा सम्मादिट्ठि ?

या पञ्जा पजानवा ... पे०... धमोत्तो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि
धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मा-
दिट्ठि" ।

२५. तत्थ कतमो सम्मासङ्कप्पो ?

यो त्वको वितक्को पे० सम्मासङ्कप्पो मग्गङ्ग मग्गपरिया-
पत्त - अय वुच्चति "सम्मासङ्कप्पो" ।

२६ तत्थ कतमो सम्मावायामो ?

यो चेतसिको विरियारम्भो^१ पे० सम्मावायामो विरिय-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्ग मग्गपरियापत्त - अय वुच्चति "सम्मावायामो" । 5

२७ तत्थ कतमा सम्मासति ?

या सति अनुस्तति पे० सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्ग
मग्गपरियापत्त - अय वुच्चति "सम्मासति" ।

२८ तत्थ कतमो सम्मासमाधि ?

या चित्तस्स ठिति पे० सम्मासमाधि समाधिसम्बोज्झङ्गो 10
मग्गङ्ग मग्गपरियापत्त - अय वुच्चति "सम्मासमाधि" ।

अय वुच्चति "पञ्चङ्गिको मग्गो" । अयसेसा धम्मा पञ्च-
ङ्गिकेन मग्गेन सम्पयुत्ता ।

२९ पञ्चङ्गिको मग्गो - सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मा-
वायामो, सम्मासति, सम्मासनाधि । 15

३० तत्थ कतमा सम्मादिट्ठि ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तर ज्ञान भावेति निरय्यानिक
अपचयगामिं दिट्ठिगतान पहाणाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपद दन्वा-
भिञ्जा, या तस्मिं समये पञ्जा पजानना पे० अमोहो धम्म- 20
विचयो सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो मग्गङ्ग मग्गपरियापत्त -
अय वुच्चति "सम्मादिट्ठि" । अयसेसा धम्मा सम्मादिट्ठिया सम्पयुत्ता

पे० अयसेसा धम्मा सम्मासङ्कप्पेन सम्पयुत्ता पे० अयसेसा
धम्मा सम्मावायामेन सम्पयुत्ता पे० अयसेसा धम्मा सम्मासतिया
सम्पयुत्ता । 25

३१ तत्थ कतमो सम्मासमाधि ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तर ज्ञान भावेति निरय्यानिक
अपचयगामिं दिट्ठिगतान पहाणाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव

कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, या तस्मिं समये चित्तस्स ठिति ... पे०... सम्मासमाधि समाधि-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मासमाधि" ।
अवसेसा धम्मा सम्मासमाधिना सम्पयुत्ता ।

५ ३२. अट्टङ्गिको मग्गो - सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।

३३. तत्थ कतमो अट्टङ्गिको मग्गो ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहाणाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
10 भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे
11 धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलेस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता
विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति
दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जातं, तस्मिं समये अट्टङ्गिको मग्गो होति -
सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि । अयं वुच्चति "अट्टङ्गिको मग्गो" ।
15 अवसेसा धम्मा अट्टङ्गिकेन मग्गेन सम्पयुत्ता ।

३४. पञ्चङ्गिको मग्गो - सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मा-
वायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

३५. तत्थ कतमो पञ्चङ्गिको मग्गो ?

R 240

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
20 अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहाणाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
B. 249 कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति .. पे०... अविक्खेपो होति । इमे
धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलेस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता
विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति
25 दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जातं, तस्मिं समये पञ्चङ्गिको मग्गो
होति - सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मा-
समाधि । अयं वुच्चति "पञ्चङ्गिको मग्गो" । अवसेसा धम्मा पञ्च-
ङ्गिकेन मग्गेन सम्पयुत्ता ।

३६. पञ्चङ्गिको मग्गो - सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मा-
30 वायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

३७. तस्य कतमा सम्मादिट्टि ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे 5
धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुमलस्स ज्ञानस्स कतता भावितत्ता
विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति
दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जतं, या तस्मिं समये पज्जा, पजानना
... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो
मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मादिट्ठि" । अवसेसा धम्मा 10
सम्मादिट्ठिया सम्पयुत्ता ... पे०... अवसेसा धम्मा सम्मासङ्ख्येण सम्पयुत्ता
... पे०... अवसेसा धम्मा सम्मावायामेण सम्पयुत्ता ... पे०... अवसेसा
धम्मा सम्मासतिया सम्पयुत्ता ।

३८. तस्य कतमो सम्मासमाधि ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं 15
अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति पे० अविक्खेपो होति । इमे R 241
धम्मा कुसला । तस्सेव लोकुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतता
भावितत्ता विपाकं विविच्चेव कामेहि पे०. पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज 20
विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जतं, या तस्मिं समये
वित्तस्स ठिति सण्ठिति अवट्ठिति अविसाहारो अविक्खेपो अविसाहट-
मानसता समथो समाधिन्द्रियं समाधिवलं सम्मासमाधि समाधि-
सम्बोज्झङ्गो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नं - अयं वुच्चति "सम्मासमाधि" ।
अवसेसा धम्मा सम्मासमाधिना सम्पयुत्ता । B 250

३. पञ्हापुच्छकं

३६ अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो, सेय्यथीदं - सम्मादिट्ठि, सम्मा-
सङ्ख्यो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो,
सम्मासति, सम्मासमाधि ।

४०. अट्टन्नं मग्गञ्जानं कति कुसला, कति अकुसला, कति अव्याकता^१ ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुक्कमेन

४१. सिया कुसला, सिया अव्याकता । सम्मासङ्कप्पो सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो; सत्त मग्गञ्जा सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया
 5 अट्टक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । सिया विपाका, सिया विपाक-
 धम्मधम्मा । अनुपादिन्नअनुपादानिया^२ । असङ्किलिट्टुअसङ्किलेसिका^३ ।
 सम्मासङ्कप्पो अवितक्कविचारमत्तो; सत्त मग्गञ्जा सिया सवितक्क-
 सविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा ।
 सम्मासङ्कप्पो पीतिसहगतो, सुखसहगतो, न उपेक्खासहगतो; सत्त
 10 मग्गञ्जा सिया पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, सिया उपेक्खासहगता ।
 नेव दस्सनेन न भावनाय पहात्तव्वा । नेव दस्सनेन न भावनाय पहा-
 तव्वहेतुका । सिया अपचयगामिनो, सिया नेवाचयगामिनापचयगामिनो ।
 सिया सेक्खा, सिया असेक्खां । अप्पमाणां । अप्पमाणारम्मणा ।
 पणीता । सिया सम्मत्तनियता, सिया अनियता । न मग्गारम्मणां,
 15 सिया मग्गहेतुका, सिया मग्गाधिपतिनो; सिया न वत्तव्वा मग्गहेतुका
 ति पि, मग्गाधिपतिनो ति पि । सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, सिया
 उप्पादिनो । सिया अतीता, सिया अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना । न
 वत्तव्वा अतीतारम्मणा ति पि, अनागतारम्मणा ति पि, पच्चुप्पन्ना-
 रम्मणा ति पि । सिया अज्झत्ता, सिया वहिद्धा, सिया अज्झत्तवहिद्धा ।
 20 वहिद्धारम्मणा । अनिदस्सनअप्पटिघा ।

२. दुक्कमातिकानुक्कमेन

B. 251

४२. सम्मादिट्ठि हेतु, सत्त मग्गञ्जा न हेतू^४ । सहेतुका ।
 हेतुसम्पयुत्ता । सम्मादिट्ठि हेतु चेव सहेतुका च, सत्त मग्गञ्जा न
 वत्तव्वा हेतू चेव सहेतुका चा ति, सहेतुका चेव न च हेतू । सम्मादिट्ठि
 हेतु चेव हेतुसम्पयुत्ता च, सत्त मग्गञ्जा न वत्तव्वा हेतू चेव हेतुसम्प-
 25 युत्ता चा ति, हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू । सत्त मग्गञ्जा न हेतू सहेतुका,
 सम्मादिट्ठि न वत्तव्वा न हेतु सहेतुका ति पि, न हेतु अहेतुका ति पि ।

१. अव्याकता - मी०, रो०, एवमुपरि पि । २. अनुपादिणां अनुपादानिया - रो० ।

३. अविचरिणित्ठगणित्तिका - मी० । ४. हेतु - मी०, एवमुपरि पि ।

४३ सप्पच्चया । सङ्घता । अनिदस्सना । अप्पटिघा ।
अरूपा । लोकुत्तरा । केनचि विञ्जेय्या, केनचि न विञ्जेय्या ।

४४ नो आसवा । अनासवा । आसवविप्पयुत्ता । न वत्तव्वा
आसवा चेव सासवा चा ति पि, सासवा चेव नो च आसवा ति पि ।
न वत्तव्वा आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता चा ति पि, आसवसम्पयुत्ता चेव 5
नो च आसवा ति पि । आसवविप्पयुत्ता^१ । अनासवा^१ ।

४५ नो सयोजना पे० नो गन्था पे० नो ओघा
पे० नो योगा पे० नो नीवरणा पे० नो परामासा
पे० सारम्मणा । नो चित्ता । चेतसिका । चित्तसम्पयुत्ता । चित्त-
ससट्ठा । चित्तसमुद्धाना । चित्तसहभुनो । चित्तानुपरिवत्तिनो । चित्त- 10
ससट्ठसमुद्धाना । चित्तससट्ठसमुद्धानसहभुनो । चित्तससट्ठसमुद्धानानुपरि-
वत्तिनो । वाहिरा । नो^२ उपादा^३ । अनुपादिन्ना ।

४६ नो उपादाना पे० नो किलेसा पे० न दस्सनेन
पहातव्वा । न भावनाय पहातव्वा । न दस्सनेन पहातव्वहेतुका । न
भावनाय पहातव्वहेतुका । सम्मासङ्कप्पो अवितक्को, सत्त मग्गङ्गा 15
सिया सवितक्का, सिया अवितक्का । सम्मासङ्कप्पो सविचारो, सत्त
मग्गङ्गा सिया सविचारा, सिया अविचारा । सम्मासङ्कप्पो सप्पीतिको, E 232
सत्त मग्गङ्गा सिया सप्पीतिका, सिया अप्पीतिका । सम्मासङ्कप्पो
पीतिसहगतो, सत्त मग्गङ्गा सिया पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता ।
सम्मासङ्कप्पो सुखसहगतो, सत्त मग्गङ्गा सिया सुखसहगता, सिया न 20
सुखसहगता । सम्मासङ्कप्पो न उपेक्खासहगतो, सत्त मग्गङ्गा सिया
उपेक्खासहगता, सिया न उपेक्खासहगता । न कामावचरा । न रूपा-
वचरा । न अरूपावचरा । अपरियापन्ना । सिया निय्यानिका, सिया
अनिय्यानिका । सिया नियता, सिया अनियता । अनुत्तरा । अरणा ति ।
मग्गङ्गविभङ्गो^३ निट्ठितो^३ ।

—:o:—

१-१ आसवविप्पयुत्ता ० - स्या०, री० । २-२ नुपादा - स्या० । ३-३. मग्गविभङ्गो
सप्ततो - स्या०, मग्गविभङ्गो सप्ततो एवावसको - री० ।

१२. ज्ञानविभङ्गो

१. सुतन्तभाजनीयं

मातिकाज्ज्ञेसो

१. इध भिक्षु पातिमोक्खसंवरसंवृतो विहरति, आचारगोचर-
सम्पन्नो, अणुमत्तेसु^१ वज्जेसु भयदस्सावी, समादायं सिक्खति सिक्खा-
पदेसु इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो भोजने मत्तञ्चू पुब्बरत्तापररत्तं जागरियानु-
योगमनुयुत्तो सातच्चं नेपक्कं बोधिपक्खिकानं धम्मानं भावनानुयोग-
5 मनुयुत्तो ।

२. सो अभिक्कन्ते पटिक्कन्ते सम्पजानकारी होति, आलोकिते
विलोकिते सम्पजानकारी होति, सम्मिञ्जिते^२ पसारिते सम्पजानकारी
होति, सञ्जाटिपत्तेचीवरधारणे सम्पजानकारी होति, असिते पीते खायिते
सायिते सम्पजानकारी होति, उच्चारपस्सावकम्मे सम्पजानकारी होति,
10 गते ठिते निसिन्ने सुत्ते जागरिते भासिते तुण्हीभावे^३ सम्पजानकारी
होति ।

३. सो विवित्तं सेनासनं भजति अरञ्जं रुक्खमूलं पव्वतं कन्दरं
गिरिगुहं सुसानं वनपत्थं अब्भोकासं पलालपुञ्जं अप्पसद्दं अप्पनिग्घोसं
विजनवातं मनुस्सराहस्सेय्यकं^४ पटिसल्लानसारुपं^५ । सो अरञ्जगतो
15 वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा निसीदति पल्लञ्जं आभुजित्वा
उजुं कायं पणिघाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा ।

४. सो अभिञ्जं लोके पहाय विगताभिञ्जेन चेतसा विहरति,
अभिञ्जाय चित्तं परिसोधेति । व्यापादपदोसं पहाय अब्ब्यापन्नचित्तो
विहरति सब्बपाणभूतहितानुकम्पी, व्यापादपदोसा चित्तं परिसोधेति ।
20 थीनमिद्धं^६ पहाय विगतथीनमिद्धो विहरति आलोकसञ्ची सतो सम्प-
जानो, थीनमिद्धा चित्तं परिसोधेति । उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाय अनुद्धतो
विहरति. अञ्जत्तं वूपसन्तचित्तो, उद्धच्चकुक्कुच्चा चित्तं परिसोधेति ।

R. 245

१. अनुमत्तेसु - सी० । २. सम्मिञ्जिते - म० । ३. तुण्हीभावे - सी० । ४. मनुस्स-
राहसेय्यकं - छी०, स्था०, रो० । ५. पटिसल्लानसारुपं - सी०; पटिसल्लानसारुपं - स्था०,
रो० । ६. थीनमिद्धं - म०, एवमुपरि पि ।

विचिकिच्छं पहाय तिष्णविचिकिच्छो विहरति अथयङ्गयी' कुसलेसु
धम्मेसु, विचिकिच्छाय चित्तं परिसोधेति ।

५. सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपविकलेसे पञ्चाय
दुब्बलीकरणे विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं
सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; वितक्क- 5 B. 251
विचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं
अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; पीतिया
च विरागा उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो सुखं च कायेन
पटिसंवेदेति, यंतं अरिया आचिक्खन्ति - "उपेक्खको सतिमा सुखविहारी"
ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च 10
पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्यङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खा-
सतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; सब्वसो रूपसञ्जानं
समतिक्कमा पटिघसञ्जानं अत्यङ्गमा नानत्तसञ्जानं अमनसिकारा
"अनन्तो आकासो" ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति,
सब्वसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म "अनन्तं विञ्जाणं" ति 15
विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति; सब्वसो विञ्जाणञ्चायतनं
समतिक्कम्म "नत्थि किञ्ची" ति आकिञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति;
सब्वसो आकिञ्चञ्चायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्चायतनं
उपसम्पज्ज विहरति । ✓

मातिकानिद्देशो

६. इधा ति । इमिस्सा दिट्ठिया, इमिस्सा खन्तिया, इमिस्सा 20
रुचिया, इमस्मिं आदाये, इमस्मिं धम्मे, इमस्मिं विनये, इमस्मिं धम्म-
विनये, इमस्मिं पावचने, इमस्मिं ब्रह्मचरिये, इमस्मिं सत्युसासने । तेन
वुच्चति "इधा" ति ।

७. भिक्खु ति । समञ्जाय भिक्खु, पटिञ्जाय भिक्खु,
भिक्खती ति भिक्खु, भिक्खको ति भिक्खु, भिक्खाचरिय अज्जुपंगतो 25
ति भिक्खु, भिन्नपटघरो ति भिक्खु, भिन्दति पापके अकुसले धम्मे ति
भिक्खु, भिन्नत्ता पापकान अकुसलानं धम्मानं भिक्खु, ओधिंसो किलेसानं

पहाना भिक्खु, अनोधिसो किलेसानं पहाना भिक्खु, सेक्खो^१ भिक्खु, असेक्खो^१ भिक्खु, नेवसेक्खनासेक्खो भिक्खु, अग्गो भिक्खु, भद्रो भिक्खु, मण्डो भिक्खु, सारो भिक्खु. अग्गे सङ्घेन जत्तिचतुत्थेन कम्मेन अकुप्पेन ठानारहेन उपसम्पन्नो^२ ति । खु ।

5 ँ पातिमोक्ख ति । सील पतिट्ठा आदि चरण सयमो सवरो मोक्ख^३ पामोक्ख^३ कुसलान धम्मान समापत्तिया ।

B 255

संवरो ति । कायिको अवीतिक्कमो, वाचसिको अवीतिक्कमो, कायिकवाचसिको अवीतिक्कमो ।

सवुतो ति । इमिना पातिमोक्खसवरेन उपेतो होति समुपेतो
10 उपागतो समुपागतो उपपन्नो^३ सम्पन्नो^३ समन्नागतो । तेन वुच्चति “पातिमोक्खसवरसवुतो” ति ।

६ विहरती ति । इरियति^४ वत्तति पालेति यपेति यापेति चरति विहरति । तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

१० आचारगोचरसम्पन्नो ति । अत्थि आचारो, अत्थि
15 अनाचारो ।

तत्थ कत्तमो अनाचारो ?

कायिको वीतिक्कमो, वाचसिको वीतिक्कमो, कायिकवाचसिको वीतिक्कमो - अयं वुच्चति “अनाचारो” । सब्बो पि दुस्सील्य अनाचारो । इधेक्कच्चो वेळुदानेन वा पत्तदानेन वा पुप्फदानेन वा फलदानेन वा सिनान-
20 दानेन वा दन्तकट्टदानेन वा चाटुकम्यताय^५ वा मुग्गसूप्यताय^५ वा पारि-
भट्टचताय^५ वा जङ्घपेसनिकेन वा अञ्जतरञ्जतरेन वा बुद्धपटिकुट्टेन मिच्छाआजीवेन^६ जीविक^६ कप्पेति - अयं वुच्चति “अनाचारो” ।

तत्थ कत्तमो आचारो ?

कायिको अवीतिक्कमो, वाचसिको अवीतिक्कमो, कायिकवाच-
2. सिको अवीतिक्कमो - अयं वुच्चति “आचारो” । सब्बो पि सीलसवरो आचारो । इधेक्कच्चो न वेळुदानेन न पत्तदानेन न पुप्फदानेन न फलदानेन न सिनानदानेन न दन्तकट्टदानेन न चाटुकम्यताय न मुग्गसूप्यताय न

१-१ सेखो भिक्खु असेखो - रो० एवमुपरि पि । २-२ मूल पमूल - स्या०, रो० ।
३-३ उपपन्नो समुपन्नो - सी०, ० समुपन्नो - स्या०, रो० । ४ इरीयति - सी० । ५ पातु
कम्यताय - स्या०, पाटुकम्यताय - रो० । ६ मुग्गसूप्यताय - सी० मुग्गसूपताय - स्या०,
रो० । ७ पारिभट्टताय - सी० । ८ स्या०, रो० पात्यकेसु नत्थि । ९ मिच्छाजीवेन -
सी० । १० जीवित - स्या०, रो० ।

पारिमट्यताय न जङ्घपेसनिकेन न अञ्जतरञ्जतरेन वृद्धपट्टिकुट्टेन
मिच्छाआजीवेन जीविक कप्पेति - अयं वुच्चति "आचारो" ।

११. गोचरो ति । अत्य गोचरो, अत्य अगोचरो ।

तत्थ कतमो अगोचरो ?

इधेकच्चो वेसियागोचरो वा होति विघवागोचरो वा थुल्ल- 5 R 247
कुमारिगोचरो^१ वा पण्डकगोचरो वा भिक्खुनिगोचरो^२ वा पानागार-
गोचरो वा, ससट्ठो विहरति राजूहि राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थिय-
सावकेहि अननुलोमिकेन रासग्गेन^३, यानि वा पन तानि कुलानि D 256
अस्सद्वानि अप्पसन्नानि अनोपानभूतानि अक्कोसवपरिभासकानि अन्त्य-
कामानि अहितकामानि अफासुककामानि^४ अयोगक्खेमकामानि भिक्खून 10
भिक्खुनीन उपासकान उपासिकान, तथारूपानि कुलानि सेवति भजति
पयिरुपासति - अयं वुच्चति "अगोचरो" ।

तत्थ कतमो गोचरो ?

इधेकच्चो न वेसियागोचरो होति न विघवागोचरो न थुल्ल-
कुमारिगोचरो न पण्डकगोचरो न भिक्खुनिगोचरो न पानागारगोचरो, 15
अससट्ठो^५ विहरति राजूहि राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थियसावकेहि
अननुलोमिकेन ससग्गेन, यानि वा पन तानि कुलानि सद्वानि पसन्नानि
ओपानभूतानि कासावपज्जोतानि^६ इसिवातपट्टिवातानि अत्यकामानि
हितकामानि फासुककामानि योगक्खेमकामानि भिक्खून भिक्खुनीन
उपासकानं उपासिकान, तथारूपानि कुलानि सेवति भजति पयिरुपासति 20
- अयं वुच्चति "गोचरो" ।

इति इमिना च आचारेण इमिना च गोचरेण उपेतो होति .. पे० .
समन्नागतो । तेन वुच्चति "आचारगोचरसम्पन्नो" ति ।

१२ अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी ति । तत्थ कतमे अणुमत्ता
वज्जा ? 25

यानि तानि वज्जानि अप्पमत्तकानि ओरमत्तकानि लहुमानि^७
लहुसम्मत्तानि^८ सयमकरणीयानि सवरकरणीयानि चित्तुप्पादकरणीयानि

१ थुल्लकुमारिगोचरो - स्या०, रो० । २ भिक्खुनीगोचरो - सी०, स्या०, रो० ।
३ गिहिसाग्गेन - स्या०, रो०, एवमुपरि पि । ४ अफासुककामानि - स्या०, रो० । ५ न
ससट्ठो - स्या० । ६ कासावपज्जोतानि - स्या० । ७-८ लहुकानि लहुसम्मत्तानि - मी० ।
वि०-३८

मनसिकारपटिवद्धानि — इमे वुच्चन्ति “अणुमत्ता-वज्जा” । इति इमेषु अणुमत्तेषु वज्जेसु वज्जदस्सावी च होति भयदस्सावी च आदीनवदस्सावी च निस्सरणदस्सावी च । तेन वुच्चति “अणुमत्तेषु वज्जेसु भयदस्सावी” ति ।

R. 248 5

१३. समादाय सिक्खति सिक्खापदेसू ति । तत्थ कतमा सिक्खा ?

चतस्तो सिक्खा — भिक्खूनं भिक्खुसिक्खा, भिक्खुनीनं भिक्खुनि-सिक्खा, उपासकानं उपासकंसिक्खा, उपासिकानं उपासिकसिक्खा^१ । इमा वुच्चन्ति “सिक्खायो” । इति इमासु सिक्खासु सव्वेन सव्वं सव्वथा सव्वं असेसं-निस्सेसं समादाय वत्तति । तेन वुच्चति “समादाय सिक्खति सिक्खापदेसू” ति ।

१४. इन्द्रियेषु गुत्तद्वारो ति । अत्थि इन्द्रियेषु गुत्तद्वारता, अत्थि अगुत्तद्वारता^२ ।

B. 257

तत्थ कतमा इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारता ?

इधेकच्चो चक्खुना रूपं दिस्वा निमित्तग्गाही होति अनुव्यञ्जन-ग्गाही । जत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं अभिज्झा-दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय न पटिपज्जति, न रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये न संवरं आपज्जति । सोतेन सद्दं सुत्वा ... पे०... घानेन गन्धं घायित्वा ... पे०... जिब्हाय रसं सायित्वा ... पे०... कायेन फोट्टव्वं फुसित्वा ... पे०... मनसा धम्मं विञ्जाय निमित्तग्गाही होति अनुव्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय न पटिपज्जति, न रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये न संवरं आपज्जति । या इमेसं छन्नं इन्द्रियानं अगुत्ति अगोपना अनारक्खो^३ असंवरो — अयं वुच्चति “इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारता” ।

तत्थ कतमा इन्द्रियेषु गुत्तद्वारता ?

इधेकच्चो चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानु-व्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २ उपासिकागिक्खा — सी०, स्या०, रो० । ३. इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारता — स्या०, रो० । ४. अनारक्खा — सी० ।

अभिज्ञादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्मयेय्यु, तस्य सारगय
 पटिपज्जति, स्वसति चसुन्द्रिय, चकमुन्द्रिये गयर आपज्जति । गोतेन
 सइ सुत्वा पे० घानेन गन्ध घायित्वा पे० जिह्वाय ग्य मायित्वा
 पे० वायेन फोट्ट्व्य फुमित्वा पे० मनमा धम्म विज्जाय न
 निमित्तग्गाही होति नानुव्यञ्जनग्गाही । जत्ताधिकरणमेन मनिन्द्रिय 5
 अरावुत^१ विहरन्त अभिज्ञादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्म-
 वेय्यु, तस्स सवराय पटिपज्जति, स्वसति मनिन्द्रिय, मनिन्द्रिये सवर
 आपज्जति । या इमेस छत्र इन्द्रियान गुत्ति गोपना आरखलो सवरो - अय
 वुच्चति "इन्द्रियेषु गुत्तद्वारता" । इमाय इन्द्रियेषु गुत्तद्वारताय उपेतो R 249
 होति समुपेतो पे० समन्नागतो । तेन वुच्चति "इन्द्रियेषु गुत्तद्वारो" 10
 ति ।

१५ भोजने मत्तञ्जू ति । अत्थि भोजने मत्तञ्जुता, अत्थि
 भोजने^२ अमत्तञ्जुता ।

तत्थ कतमा भोजने अमत्तञ्जुता ?

इधेक्को अप्पटिसह्वा अयोनिस्सो आहार आहारेति दवाय 15
 मदाय मण्डनाय विभूसनाय^३ । या तत्थ असन्तुट्ठिता अमत्तञ्जुता
 अप्पटिसह्वा भोजने - अय वुच्चति "भोजने अमत्तञ्जुता" ति ।

तत्थ कतमा भोजने मत्तञ्जुता ?

इधेक्को पटिसह्वा योनिस्सो आहार आहारेति - "नेव दवाय
 न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव इमस्स वायस्स ठितिया 20
 अप्पत्ताक्क विहिंसुपरत्तिया^४ बह्वात्तरिअनुग्गहाय, इत्ति पुराणं च वेदन
 पटिहह्वामि नव च वेदन न उप्पादेस्सामि यात्ता च मे भविस्सति अन-
 वज्जता च फासु विहारो चा" ति । या तत्थ सन्तुट्ठिता मत्तञ्जुता
 पटिसह्वा भोजने - अय वुच्चति "भोजने मत्तञ्जुता" । इमाय भोजने
 मत्तञ्जुताय उपेतो होति पे० समन्नागतो । तेन वुच्चति "भोजने 25
 मत्तञ्जू" ति ।

१६ कथं च भिक्खु पुट्टरत्तापररत्त जागरियानुयोगमनुयुत्तो
 होति ?

१ सबुत - सी०, स्या० । २ सी० पोत्वके नत्थि । ३ सी० पोपने नत्थि ।

४ विहिंसुपरत्तिया - स्या० ।

इधं भिक्खु दिवसं चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि^१ धम्मेहि चित्तं परिसोधेति, रत्तिया पठमयामं चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति, रत्तिया मज्झिमयामं दक्खिणेन पस्सेन सीहसेय्यं कप्पेति पादे^२ पादं अच्चाधाय सतो सम्पजानो उट्टानसञ्जं मनसि-
 5 करित्वा, रत्तिया पच्छिमयामं पच्चुट्ठाय चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति । एवं भिक्खु पुव्वरत्तापररत्तं जागरियानुयोगमनुयुत्तो^३ ।

१७. सातच्चं ति । यो चेतसिको विरियारम्भो ... पे०... सम्मावायामो ।

10 १८. नेपक्कं ति । या पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि ।

१९. बोधिपक्खिकानं^४ धम्मानं भावनानुयोगमनुयुत्तो ति । तत्थ कतमे बोधिपक्खिका धम्मा ?

सत्त वोज्झङ्गा - सतिसम्बोज्झङ्गो, धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो,
 15 विरियसम्बोज्झङ्गो, पीतिसम्बोज्झङ्गो, पस्सद्विसम्बोज्झङ्गो, समाधि-
 R. 250 सम्बोज्झङ्गो, उपेक्खासम्बोज्झङ्गो । इमे वुच्चन्ति “बोधिपक्खिका धम्मा” । इति^५ ते^६ बोधिपक्खिके धम्मे आसेवति भावेति बहुलीकरोति । तेन वुच्चति “बोधिपक्खिकानं धम्मानं भावनानुयोगमनुयुत्तो” ति ।

B. 250 २०. कथं च भिक्खु अभिक्कन्ते पटिक्कन्ते सम्पजानकारी
 20 होति, आलोकिते विलोकिते सम्पजानकारी होति, सम्मिञ्जिते^७ पसारिते सम्पजानकारी होति, सङ्घाटिपत्तंचीवरधारणे सम्पजानकारी होति, असिते पीते खायिते सायिते सम्पजानकारी होति, उच्चारपस्सावकम्मै सम्पजानकारी होति, गते ठिते निसिन्ने सुत्ते जागरिते भासिते तुण्हीभावे सम्पजानकारी होति ?

25 इधं भिक्खु सतो सम्पजानो अभिक्कमति, सतो सम्पजानो पटिक्कमति, सतो सम्पजानो आलोकेति, सतो सम्पजानो विलोकिते, सतो सम्पजानो सम्मिञ्जेति, सतो सम्पजानो पसारति, सतो सम्पजानकारी

१. आवरणीयेहि - स्या०, रो० । २. पादेन - स्या०, रो० । ३. जागरियानुयोगमनुयुत्तो होति - स्या०, रो० । ४. बोधिपक्खिकानं - सी० । ५. स्या० पोत्ववे नरिय । ६. इमे - सी०, रो० । ७. सम्मिञ्जिते - म० ।

होति, सङ्घाटिपत्तचीवरधारणे सतो सम्पजानकारी होति, असिते पीते खायिते सायिते सतो सम्पजानकारी होति, उच्चारपस्सावकम्मे सतो सम्पजानकारी होति, गते ठिते निसिन्ने सुत्ते जागरिते भासिते तुण्हीभावे सतो सम्पजानकारी होती ति ।

२१. तत्थ^१ कतमा सति ?

५

या सति अनुस्सति पटिस्सति सति सरणता धारणता अपि-
लापनता असम्मसुसन्ता सति सतिन्द्रियं सतिवलं सम्मासति - अयं
बुच्चति "सति" ।

२२. सम्पजानो ति । तत्थ कतमं सम्पजञ्जं ? या पञ्जा
पजानना विचयो पविचयो धम्मविचयो सल्लवखणा उपलवखणा पच्चुप- 10
लवखणा पण्डिच्चं कोसल्लं नेपुञ्जं वेभव्या चिन्ता उपपरिक्खा भूरीमेधा
परिणायिका विपस्सना सम्पजञ्जं पतोदो पञ्जा पञ्जिन्द्रियं पञ्जा-
वलं पञ्जासत्थं पञ्जापासादो पञ्जाआलोको पञ्जाओभासो पञ्जा-
पज्जोतो पञ्जारतनं अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - इदं बुच्चति
"सम्पजञ्जं" । इति इमाय च सतिया इमिना च सम्पजञ्जेन उपेतो 15
होति ... पे०... समन्नागतो । एवं भिक्खु सतो सम्पजानो अभिक्कमति,
सतो सम्पजानो पटिक्कमति, सतो सम्पजानो आलोकेति, सतो सम्प-
जानो विलोकेति, सतो सम्पजानो सम्मिञ्जेति, सतो सम्पजानो पसारति,
सतो सम्पजानकारी होति, सङ्घाटिपत्तचीवरधारणे सतो सम्पजानकारी
होति, असिते पीते खायिते सायिते सतो सम्पजानकारी होति, उच्चार- 20
पस्सावकम्मे सतो सम्पजानकारी होति, गते ठिते निसिन्ने सुत्ते जागरिते
भासिते तुण्हीभावे सम्पजानकारी होति । R 251
R 260

२३. विवित्तं ति । सन्तिके चे पि सेनासनं होति, तं च
अनाकिण्णं गहट्ठेहि पव्वजितेहि । तेन तं विवित्तं । दूरे चे पि सेनासनं
होति, तं च अनाकिण्णं गहट्ठेहि पव्वजितेहि । तेन तं विवित्तं । 25

२४. सेनासनं ति । मञ्चो पि सेनासनं, पीठं पि सेनासनं,
भिसि^१ पि सेनासनं, विम्बोहनं^२ पि सेनासनं, विहारो पि सेनासनं, अङ्गु-
योगो पि सेनासनं, पासादो पि सेनासनं, अट्ठो पि सेनासनं, माळो^४ पि

१. सतो नि - म्या०, रो० । २. भिसी - सी० । ३. विम्बोहन - म० । ४. माजो -
सी०, स्या० ।

सेनासनं, लेणं^१ पि सेनासनं, गुहा पि सेनासनं, रुक्खमूलं पि सेनासनं, वेळुगुम्बो पि सेनासनं । यत्थ वा पन भिक्खु पटिक्कमन्ति सच्चमेतं सेनासनं ।

२५. विवित्तं सेनासनं भजती ति । इमं विवित्तं सेनासनं
5 भजति सम्भजति सेवति निसेवति संसेवति । तेन वुच्चति “विवित्तं”
सेनासनं^२ भजती” ति ।

२६. अरञ्जं ति । निक्खमित्वा वहि इन्दखीला सच्चमेतं
अरञ्जं ।

२७. रुक्खमूलं ति । रुक्खमूलं येव रुक्खमूलं । पव्वतो येव
10 पव्वतो । कन्दरा येव कन्दरा । गिरिगुहा येव गिरिगुहा । सुसानं-येव
सुसानं । अब्भोकासो येव अब्भोकासो । पलालपुञ्जो येव पलालपुञ्जो ।

२८. वनपत्थं ति । दूरानमेतं सेनासनानं अधिवचनं । वनपत्थं
ति । वनसण्डानमेतं सेनासनानं अधिवचनं । वनपत्थं ति । भीसन-
कानमेतं^३ सेनासनानं अधिवचनं । वनपत्थं ति । सलोमहंसानमेतं सेना-
15 सनानं अधिवचनं । वनपत्थं ति । परियन्तानमेतं सेनासनानं अधि-
वचनं । वनपत्थं ति । न मनुस्सूपचारानमेतं^४ सेनासनानं अधिवचनं ।
वनपत्थं ति । दुरभिसम्भवानमेतं सेनासनानं अधिवचनं ।

B. 261

२९. अप्पसद्दं ति । सन्तिके चे पि सेनासनं होति, तं च अना-
किण्णं गहट्ठेहि पव्वजितेहि । तेन तं अप्पसद्दं । दूरे चे पि सेनासनं
20 होति, तं च अनाकिण्णं गहट्ठेहि पव्वजितेहि । तेन तं अप्पसद्दं ।

R. 252

३०. अप्पनिग्घोसं ति । यदेव तं अप्पसद्दं तदेव तं अप्प-
निग्घोसं । यदेव तं अप्पनिग्घोसं तदेव तं विजनवातं । यदेव तं विजन-
वातं तदेव तं मनुस्सराहस्सेय्यकं । यदेव तं मनुस्सराहस्सेय्यकं तदेव तं
पटिसल्लानसारुपं^५ ।

25

३१. अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा
ति । अरञ्जगतो वा होति रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा ।

१. लेण - सी०, स्या०, रो० । २-२. स्या०, रो० पोत्थकेणु नत्थि । ३. भीसनकानमेतं
- सी०, स्या०, रो० । ४. मनुस्सुपचारानमेतं - सी०, स्या०, रो० । ५. पटिसल्लानसारुपं
- स्या०, रो० ।

३२ निसीदति पल्लङ्ग आभुजित्वा ति । निसिद्धो होति
पल्लङ्ग आभुजित्वा ।

३३ उजु फायं पणिवाया ति । उजुको होति वायो डिने
पणिहितो ।

३४ परिमुलं सति उपट्टपेत्वा ति । तत्थ वतमा सति ? 3

या सति अनुस्सति पट्टिस्सति पे० सम्मानति — अय वुच्चति
“सति” । अय सति उपट्टिता होति सुपट्टिता नामिवग्गे वा मुरानिमित्तं
वा । तेन वुच्चति “परिमुलं सति उपट्टपेत्वा” ति ।

३५ अभिज्झं लोके पहाया ति । तत्थ वतमा अभिज्झा ?

यो रागो सारागो पे० चित्तस्स सारागो — अय वुच्चति 10
“अभिज्झा” ।

तत्थ कतमो लोको ?

पञ्चुपादानकरन्धा लोको — अय वुच्चति “लोको” । अय
अभिज्झा इमं हि लोके सन्ता होति समिता वूपसन्ता अत्यङ्गता
अवमत्यङ्गता अप्पिता व्यप्पिता सोमिता विसोसिता ध्यन्तीवता । तेन 15
वुच्चति “अभिज्झ लोके पहाया” ति ।

३६ विगताभिज्झेन चेतसा ति । तत्थ वतमं चित्त ?

य चित्त मनो मानस पे० तज्जामनोविज्जाणधानु — इद
वुच्चति “चित्त” । इद चित्त विगताभिज्झ होति । तेन वुच्चति
“विगताभिज्झेन चेतसा” ति । 20

३७ विहरती ति । इरियति वतति पालेति यपेति यापेति
चरति विहरति । तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

B 262

३८ अभिज्झाय चित्त परिसोधेती ति । तत्थ कतमा
अभिज्झा ?

यो रागो सारागो पे० चित्तस्स सारागो — अय वुच्चति 25
“अभिज्झा” ।

तत्थ कतम चित्त ?

य चित्त मनो मानस पे० तज्जामनोविज्जाणधानु — इद
वुच्चति “चित्त” । इद चित्त इमाय अभिज्झाय सोधेति विसोधेति

परिसोधेति मोचेति विमोचेति परिमोचेति । तेन वुच्चति "अभिज्ञाय चित्तं परिसोधेती" ति ।

R. 253

३६. व्यापादपदोसं^१ पहाया ति । अत्थि व्यापादो, अत्थि पदासो ।

5 तत्थ कतमो व्यापादो ?

यो चित्तस्स आघातो पटिघातो पटिघं पटिविरोधो कोपो पकोपो सम्पकोपो दोसो पदोसो सम्पदोसो चित्तस्स व्यापत्ति मनोपदोसो कोधो कुज्झना कुज्झितत्तं दोसो दुस्सना^२ दुस्सितत्तं^३ व्यापत्ति व्यापज्जना व्यापज्जितत्तं^३ विरोधो पटिविरोधो चण्डिकं असुरोपो अनत्तमनता

10 चित्तस्स अयं वुच्चति "व्यापादो" ।

तत्थ कतमो पदोसो ?

यो व्यापादो सो पदोसो, यो पदोसो सो व्यापादो । इति अयं च व्यापादो अयं च पदोसो सन्ता होन्ति समिता वूपसन्ता अत्थङ्गता अन्वत्थङ्गता अण्णिता व्यण्णिता सोसिता विसोसिता व्यन्तीकता ।

15 तेन वुच्चति "व्यापादपदोसं पहाया" ति ।

४०. अव्यापन्नचित्तो ति । तत्थ कतमं चित्तं ? यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणघातु - इदं वुच्चति "चित्तं" । इदं चित्तं अव्यापन्नं होति । तेन वुच्चति "अव्यापन्नचित्तो" ति ।

४१. विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

B. 263

20 ४२. व्यापादपदोसा चित्तं परिसोधेती ति । अत्थि व्यापादो अत्थि पदोसो ।

तत्थ कतमो व्यापादो ?

यो चित्तस्स आघातो ... पे०... चण्डिकं असुरोपो अनत्तमनता चित्तस्स - अयं वुच्चति "व्यापादो" ।

25 तत्थ कतमो पदोसो ?

यो व्यापादो सो पदोसो, यो पदोसो सो व्यापादो ।

तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणघातु - इदं

१. व्यापादपदोस - सी०, रो०, एवमुपति षि । २-२. इत्थना इत्थितत्त - स्या० ।
३. सी० पोत्थके नत्थि ।

बुञ्चति "चित्तं" । इदं चित्तं इमम्हा व्यापादपदोसा सोधेति विसोधेति परिसोधेति मोचेति विमोचेति परिमोचेति । तेन बुञ्चति "व्यापाद-पदोसा चित्तं परिसोधेती" ति ।

४३. धीनमिद्वं^१ पहाप्या ति । अत्य धीनं, अत्य मिद्वं ।

तत्य कतमं धीनं ?

5

या चित्तस्स अकल्यता अकम्मञ्जता ओलीयना रल्लीयना लीनं लीयना लीयितत्तं धीनं धीयना धीयितत्तं चित्तस्स - इदं बुञ्चति "धीनं" ।

तत्य कतमं मिद्वं ?

या कायस्स अकल्यता अकम्मञ्जता ओनाहो परियोनाहो 10 R. 251
अन्तोसमोरोधो मिद्वं सुप्पं^२ पचलायिका सुप्पं सुप्पना^३ सुप्पितत्तं - इदं बुञ्चति "मिद्वं" ।

इति इदं च धीनं इदं च मिद्वं सन्ता होन्ति समिता वूपसन्ता अत्यङ्गता अन्वत्यङ्गता अप्पिता व्यप्पिता सोसिता विसोसिता व्यन्तीकता । तेन बुञ्चति "धीनमिद्वं पहाया" ति । 15

४४. विगतधीनमिद्वो ति । तस्स धीनमिद्वस्स चत्ता वन्तत्ता मुत्तत्ता पहीनत्ता पटिनिस्सट्टत्ता पहीनपटिनिस्सट्टत्ता । तेन बुञ्चति "विगतधीनमिद्वो" ति ।

४५. विहरती ति ... पे०... तेन बुञ्चति "विहरती" ति ।

४६. आलोकसञ्जी ति । तत्य कतमा सञ्जा ? 20

या सञ्जा सञ्जानना सञ्जानितत्तं - अयं बुञ्चति "सञ्जा" । अयं सञ्जा आलोका होति विवटा परिसुद्धा परियोदाता । तेन बुञ्चति "आलोकसञ्जी" ति । D. 264

४७. सतो सम्पजानो ति । तत्य कतमा सति ?

या सति अनुस्सति ... पे०... सम्मासति - अयं बुञ्चति "सति" । 25

तत्य कतमं सम्पजञ्जं ?

या पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो घम्मविचयो सम्मादिट्ठि - इदं बुञ्चति "सम्पजञ्जं" । इति इमाय च सतिया इमिना च सम्प-

१. धिनमिद्वं - म०, एवमुपरि पि । २. सोपं - स्वा०, रो० । ३-३. सुपना सुपितत्तं - स्वा०, रो० ।

जञ्जेन उपेतो होति . पे०.. समन्नागतो । तेन वुच्चति "सतो सम्पजानो" ति ।

४८. थीनमिद्धा चित्तं परिसोधेती ति । अत्थि थीनं, अत्थि मिद्धं ।

5 तत्थ कतमं थीनं ... पे०... इदं वुच्चति "थीनं" ।

तत्थ कतमं मिद्धं ... पे०... इदं वुच्चति "मिद्धं" ।

तत्थ कतमं चित्तं ... पे०... इदं वुच्चति "चित्तं" । इदं चित्तं इमम्हा थीनमिद्धा सोधेति विसोधेति परिसोधेति मोचेति विमोचेति परिमोचेति । तेन वुच्चति "थीनमिद्धा चित्तं परिसोधेती" ति ।

10 ४९. उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाया ति । अत्थि उद्धच्चं, अत्थि कुक्कुच्चं ।

R 255

तत्थ कतमं उद्धच्चं ?

यं चित्तस्स उद्धच्चं अबूपसमो चेतसो विक्खेपो भन्तत्तं चित्तस्स - इदं वुच्चति "उद्धच्चं" ।

15 तत्थ कतमं कुक्कुच्चं ?

अकप्पिये कप्पियसञ्जिता, कप्पिये अकप्पियसञ्जिता, अवज्जे वज्जसञ्जिता, वज्जे अवज्जसञ्जिता, य एवरूपं कुक्कुच्चं कुक्कुच्चायना कुक्कुच्चायितत्तं चेतसो विप्पटिसारो मनोविलेखो - इदं वुच्चति "कुक्कुच्चं" । इति इदं च उद्धच्चं इदं च कुक्कुच्चं सन्ता होन्ति समिता 20 वूपसन्ता अत्थङ्गता अब्भत्थङ्गता अप्पिता व्यप्पिता सोसिता विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति "उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाया" ति ।

५०. अनुद्धतो ति । तस्स उद्धच्चकुक्कुच्चस्स चत्तत्ता वन्तत्ता मुत्तत्ता पहीनत्ता पटिनिस्सट्ठत्ता पहीनपटिनिस्सट्ठत्ता । तेन वुच्चति "अनुद्धतो" ति ।

25 ५१. विहरती ति .. पे० . तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

B 265

५२. वूपसन्तचित्तो ति । तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानस ... पे०.. तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं वुच्चति "चित्तं" । इदं चित्तं अज्जत्त सन्तं होति समित वूपसन्तं । तेन वुच्चति "अज्जत्त वूपसन्तचित्तो" ति ।

५३. उद्वच्चकुक्कुच्चा चित्तं परिसोधेतीति । अतिय उद्वच्चं,
अतिय कुक्कुच्चं ।

तत्य कतमं उद्वच्चं ?

यं चित्तस्स उद्वच्चं अवूपसमो चेतसो विक्खेपा भन्तत्त चित्तस्स —
इदं वुच्चति “उद्वच्चं” ।

तत्य कतमं कुक्कुच्चं ... पे०... इदं वुच्चति “कुक्कुच्चं” ।

तत्य कतमं चित्तं ... पे०... इदं वुच्चति “चित्तं” । इदं चित्तं
इमम्हा उद्वच्चकुक्कुच्चा सोधेति विसोधेति परिसोधेति मोचेति
विमोचेति परिमोचेति । तेन वुच्चति “उद्वच्चकुक्कुच्चा चित्तं
परिसोधेती” ति ।

५४. विचिकिच्छं पहायाति । तत्य कतमा विचिकिच्छा ?

या कङ्खा कङ्खायना कङ्खायितत्तं विमति विचिकिच्छा द्वेहकं
द्विधापयो^१ संसयो अनेकसंगाहो^२ आसप्पना परिसप्पना अपरियोगाहणा^३
छम्भितत्तं^४ चित्तस्स मनोविलेखो — अयं वुच्चति “विचिकिच्छा” ।
अयं विचिकिच्छा सन्ता होति समिता वूपसन्ता अत्यङ्गता अन्वत्यङ्गता
अप्पिता व्यप्पिता सोसिता विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति
“विचिकिच्छं पहाया” ति ।

५५. तिण्णविचिकिच्छोति । इमं विचिकिच्छं तिण्णो होति

उत्तिण्णो नित्तिण्णो पारङ्गतो^५ पारमनुप्पत्तो । तेन वुच्चति “तिण्ण-
विचिकिच्छो” ति ।

५६. विहरतीति . . पे० . तेन वुच्चति विहरतीति ।

५७. अकथङ्कथी कुसलेसु धम्मेषु ति । इमाय विचिकिच्छाय
कुसलेसु धम्मेषु न कङ्खति न विचिकिच्छति अकथङ्कथी होति निवकथ-
ङ्कथी^६ विकथङ्कथी^७ । तेन वुच्चति “अकथङ्कथी कुसलेसु धम्मेषु” ति ।

५८. विचिकिच्छाय चित्तं परिसोधेतीति । तत्य कतमा
विचिकिच्छा ?

१. द्वेषापयो — सी०, स्या०, रो० । २. अनेकसंगाहो — सी०, स्या०, रो० ।

३. अपरियोगहना — सी०; अपरियोगाहना — स्या०, रो० । ४. छम्भितत्त — स्या०, रो० ।

५. पारगतो — स्या०, रो० । ६-६ म० पोत्थके नत्थि । ७-७ निवकथङ्कथो विगतकथङ्कथो —

स्या०, रो० ।

या कङ्क्षा कङ्क्षायना कङ्क्षायितत्तं छम्भितत्तं चित्तस्स मनो-
विलेसो - अयं वुच्चति "विचिकिच्छा" ।

B 266

तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणघातु - इदं
5 वुच्चति "चित्तं" । इदं चित्तं इमाय विचिकिच्छाय सोधेति विसोधेति
परिसोधेति मोचेति विमोचेति परिमोचेति । तेन वुच्चति विचिकिच्छाय
चित्तं परिसोधेती" ति ।

५६. इमे पञ्च नीवरणे पहाया ति । इमे पञ्च नीवरणा
सन्ता होन्ति समिता वूपसन्ता अत्यङ्गता अब्भत्यङ्गता अप्पिता व्यप्पिता
10 सोसिता विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति "इमे पञ्च नीवरणे
पहाया" ति ।

६०. चेतसो उपविकलेसे ति ? इमे पञ्च नीवरणा चित्तस्स
उपविकलेसा ।

६१. पञ्जाय दुव्वलीकरणे ति । इमेहि पञ्चहि नीवरणेहि
15 अनुप्पन्ना चेव पञ्जा न उप्पज्जति उप्पन्ना च पञ्जा निरुज्जति ।
तेन वुच्चति "पञ्जाय दुव्वलीकरणे" ति ।

६२. विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेही ति ।
तत्थ कतमे कामा ?

छन्दो कामो, रागो कामो, छन्दरागो कामो, सङ्कप्पो कामो,
20 रागो कामो, सङ्कप्परागो कामो - इमे वुच्चन्ति "कामा" ।

तत्थ कतमे अकुसला धम्मा ?

R. 257

कामच्छन्दो, व्यापादो, थीनं, मिदं, उद्वच्चं, कुक्कुच्चं, विचि-
किच्छा - इमे वुच्चन्ति "अकुसला धम्मा" । इति इमेहि च कामेहि
इमेहि च अकुसलेहि धम्मेहि विवित्तो होति । तेन वुच्चति "विविच्चेव
25 कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेही" ति ।

६३. सवितथकं सविचारं ति । अत्थिय वितथको, अत्थिय
विचारो ।

तत्थ कतमो वितथको ?

यो तथको वितथको सङ्कप्पो अप्पना व्यप्पना चेतनो अभिनि-
30 रोपना सम्मासङ्कप्पो - अयं वुच्चति "वितथको" ।

तत्थ कतमो विचारो ?

यो चारो विचारो अनुविचारो उपविचारो चित्तस्स अनुसन्धनता
अनुपेक्खनता - अयं वुच्चति "विचारो" । इति इमिना च वित्तक्वेन
इमिना च विचारेण उपेतो होति पे० समन्नागतो । तेन वुच्चति
"सवितक्क सविचार" ति ।

B 257

5

६४ विवेकजं ति । वित्तक्को, विचारो, पीति, सुख, चित्तस्से-
कग्गता - ते इमस्मिं विवेके जाता होन्ति सञ्जाता निव्वत्ता अभि-
निव्वत्ता पानुभूता । तेन वुच्चति "विवेकज" ति ।

६५ पीत्तिमुख ति । अत्थि पीत्ति, अत्थि सुख ।

तत्थ कतमा पीत्ति ?

10

या पीत्ति पामोज्ज आमोदना पमोदना हासो पहासो वित्ति
ओदग्ग^३ अत्तमनता चित्तस्स - अयं वुच्चति "पीत्ति" ।

तत्थ कतमं मुख ?

य चेतसिक सात् चेतसिक सुख चेतोसम्फस्सज सात् सुख वेदयित
चेतोसम्फस्सजा सात्ता सुखा वेदना - इदं वुच्चति "सुख" । इदं सुख
इमाय पीत्तिया सहगतं होति सहजात् ससट्ठ सम्पयुत्त । तेन वुच्चति
"पीत्तिसुख" ति ।

15

६६ पठमं ति । गणनानुपुव्वता^३ पठम । इदं पठमं समा-
पज्जती ति पठम ।

६७ ज्ञान ति । वित्तक्को, विचारो, पीत्ति, सुख, चित्तस्से-
कग्गता ।

20

६८ उपसम्पज्जा ति । यो पठमस्स ज्ञानस्स लाभो पटिलाभो
पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

६९ विहरती ति पे० तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

७० वित्तक्कविचारान वूपसमा ति । अत्थि वित्तक्को, अत्थि
विचारो ।

25

तत्थ कतमो वित्तक्को ?

यो तक्को वित्तक्को पे० सम्मासङ्कप्पो - अयं वुच्चति
"वित्तक्को" ।

तत्थ कतमो विचारो ?

R. 258

यो चारो विचारो अनुविचारो उपविचारो चित्तस्स अनुसन्धनता अनुपेक्खनता — अयं वुच्चति “विचारो” । इति अयं च वित्तक्को अयं च विचारो सन्ता होन्ति समिता वूपसन्ता अत्यङ्गता अब्भत्यङ्गता
5 अप्पिता व्यप्पिता गोसिता विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति “वित्तक्कविचारानं वूपसमा” ति ।

B. 268

७१. अज्झत्तं ति । यं अज्झत्तं पच्चत्तं ।

७२. सम्पसादनं ति । या सद्धा सहहना ओकप्पना अभि-
प्पसादो ।

10 ७३. चेतसो एकोदिभावं ति । या चित्तस्स ठिति ... पे०...
सम्मासमाधि ।

७४. अवित्तक्कं अविचारं ति । अत्थि वित्तक्को, अत्थि विचारो ।
तत्थ कतमो वित्तक्को ?

यो तक्को वित्तक्को ... पे०.. सम्मासङ्कप्पो — अयं वुच्चति
15 “वित्तक्को” ।

तत्थ कतमो विचारो ?

यो चारो अनुचारो^१ विचारो अनुविचारो उपविचारो चित्तस्स
अनुसन्धनता अनुपेक्खनता — अयं वुच्चति “विचारो” ।

इति अयं च वित्तक्को अयं च विचारो सन्ता होति समिता
20 वूपसन्ता अत्यङ्गता अब्भत्यङ्गता अप्पिता व्यप्पिता सोसिता विसोसिता
व्यन्तीकता । तेन वुच्चति “अवित्तक्कं अविचारं” ति ।

७५. समाधिजं ति । सम्पसादो पीतिसुखं — ते इस्मिं
समाधिम्हि जाता होन्ति सञ्जाता निव्वत्ता अभिनिव्वत्ता पातुभूता ।
तेन वुच्चति “समाधिजं” ति ।

25 ७६. पीतिसुखं ति । अत्थि पीति, अत्थि सुखं ।

तत्थ कतमा पीति ... पे०... अयं वुच्चति “पीति” ।

तत्थ कतमं सुखं ... पे०.. इदं वुच्चति “सुखं” । इदं सुखं
इमाय पीतिया सहगतं होति सहजातं संसट्टं सम्पयुत्तं । तेन वुच्चति
“पीतिसुखं” ति ।

१. री०, स्था०, रो० पोत्यकेषु नत्थि ।

७७ दुतिय ति । गणनानुपुञ्जता दुतिय । इद दुतिय समा-
पञ्जती ति दुतिय ।

७८ ज्ञानं ति । सम्पसादो, पीति, सुख, चित्तस्सेकगता ।

७९ उपसम्पञ्जा ति । यो दुतियस्स ज्ञानस्स लाभो पटिलाभो
पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्चिदकिरिया उपसम्पदा ।

B 269

5

८० विहरती ति पे० तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

R 259

८१ पीतिया च विरागा ति । तत्थ कतमा पीति ?

या पीति पामोज्ज आमोदना पमोदना हासो पहासो वित्ति
ओदग्य अत्तमनता चित्तस्स - अय वुच्चति "पीति" । अय पीति सन्ता
होति समिता वूपसन्ता अत्थङ्गता अत्थङ्गता अत्थङ्गता व्यपिता सोसिता 10
विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति "पीतिया च विरागा" ति ।

८२ उपेक्खको ति । तत्थ कतमा उपेक्खा ?

या उपेक्खा उपेक्खना अज्झुपेक्खना मज्झलता चित्तस्स - अय
वुच्चति "उपेक्खा" । इमाय उपेक्खाय उपेतो होति पे० समन्ना-
गतो । तेन वुच्चति "उपेक्खको" ति ।

15

८३ विहरती ति पे० तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

८४ सतो च सम्पजानो ति । तत्थ कतमा सति ?

या सति अनुस्सति पे० सम्मासति - अय वुच्चति "सति" ।
तत्थ कतम सम्पजञ्ज ?

या पञ्जा पजानना पे० अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - 20
इद वुच्चति "सम्पजञ्ज" । इति इमाय च सतिया इमिना च सम्प-
जञ्जेन उपेतो होति पे० समन्नागतो । तेन वुच्चति "सतो च
सम्पजानो" ति ।

८५ सुख च कायेन पटिसवेदेतो ति । तत्थ कतम सुख ?

य चेतसिक सात चेतसिक सुख चेतोसम्पस्सज सात सुख वेदयित 25
चेतोसम्पस्सजा साता सुखा वेदना - इद वुच्चति "सुख" ।

तत्थ कतमो कायो ?

सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, विञ्जाणक्खन्धो - अय
वुच्चति "कायो" । इद सुख इमिना कायेन पटिसवेदेति । तेन वुच्चति
"सुख च कायेन पटिसवेदेती" ति ।

30

B 270

८६ यं तं अरिया आचिक्खन्ती ति । तत्थ कतमे अरिया ?
अरिया वुच्चन्ति बुद्धा च बुद्धसावका च । ते इम आचिक्खन्ति
देसेन्ति पञ्जापेन्ति^१ पट्टपेन्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तानि^२ करोन्ति^३
पकासेन्ति । तेन वुच्चति “यं तं अरिया आचिक्खन्ती” ति ।

5

८७ उपेक्खको सतिमा सुखविहारी ति । तत्थ कतमा
उपेक्खा ?

या उपेक्खा उपेक्खना अज्झुपेक्खना मज्झतता चित्तस्स - अयं
वुच्चति “उपेक्खा” ।

R 250

तत्थ कतमा सति ?

10

या सति अनुस्सति पे० सम्मासति - अयं वुच्चति
“सति” ।

तत्थ कतम सुख ?

य चेतसिक सात चेतसिक सुख चेतोसम्फस्सज सात सुख वेदयित
चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - इदं वुच्चति “सुख” ।

15

इति इमाय च उपेक्खाय इमाय च सतिया इमिना च सुखेन
समन्नागतो इरियति वत्तति पालेति यपेति यापेति चरति विहरति ।
तेन वुच्चति “उपेक्खको सतिमा सुखविहारी” ति ।

८८ ततिय ति । गणनानुपुव्वता ततिय । इदं ततिय समा-
पज्जती ति ततिय ।

20

८९ ज्ञानं ति । उपेक्खा, सति, सम्पजञ्ज, सुख, चित्तस्से
कमगता ।

९० उपसम्पज्जा ति । यो ततियस्स ज्ञानस्स लाभो पटिलाभो
पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

९१ विहरती ति पे० तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

25

९२ सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना ति । अत्थि सुख,
अत्थि दुक्ख ।

तत्थ कतम सुख ?

१ पञ्जापेन्ति - म० । २-२ उत्तानि करोति - सी०, उत्तानीकरोन्ति - स्या०,
रो० ।

य कायिक सात कायिक सुख कायसम्फस्सज सात सुख वेदयित
कायसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - इद वुच्चति "सुख" ।

तत्थ कतम दुक्ख ?

B 271

य कायिक असात कायिक दुक्ख कायसम्फस्सज असात दुक्ख
वेदयित कायसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - इद वुच्चति "दुक्ख" । 5

इति इद च सुख इद च दुक्ख सन्ता होन्ति समिता वूपसन्ता
अत्थङ्गता अब्भत्थङ्गता अप्पिता व्यप्पिता सोसिता विसोसिता व्यन्ती-
कता । तेन वुच्चति "सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना" ति ।

६३ पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्थङ्गमा ति । अत्थि
सोमनस्स, अत्थि दोमनस्स । 10

तत्थ कतम सोमनस्स ?

य चेतसिक सात चेतसिक सुख चेतोसम्फस्सज सात सुख वेदयित
चेतोसम्फस्सजा साता सुखा वेदना - इद वुच्चति "सोमनस्स" ।

तत्थ कतम दोमनस्स ?

य चेतसिक असात चेतसिक दुक्ख चेतोसम्फस्सज असात 15
दुक्ख वेदयित चेतोसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - इद वुच्चति
"दोमनस्स" ।

इति इद च सोमनस्स इद च दोमनस्स पुब्बेव सन्ता होन्ति
समिता वूपसन्ता अत्थङ्गता अब्भत्थङ्गता अप्पिता व्यप्पिता सोसिता
विसोसिता व्यन्तीकता । तेन वुच्चति "पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान 20
अत्थङ्गमा" ति ।

R 261

६४ अदुक्खमसुख ति । य चेतसिक नेव सात नासात चेतो-
सम्फस्सज अदुक्खमसुख वेदयित चेतोसम्फस्सजा अदुक्खमसुखा वेदना ।
तेन वुच्चति "अदुक्खमसुख" ति ।

६५ उपेक्खासतिपरिचुद्धि ति । तत्थ कतमा उपेक्खा ? 25
या उपेक्खा उपेक्खना अज्झपेक्खना मज्झत्तता चित्तस्स - अय
वुच्चति "उपेक्खा" ।

तत्थ कतमा सति ?

या सति अनुस्सति पे० सम्मासति - अय वुच्चति "सति" ।

अयं सति इमाय उपेक्खाय विवटा होति परिसुद्धा परियोदाता । तेन वुच्चति “उपेक्खासतिपारिसुद्धि” ति ।

६६. चतुत्थं ति । गणनानुपुब्बता चतुत्थं, इदं चतुत्थं समापज्जती ति चतुत्थं ।

5 ६७. ज्ञानं ति । उपेक्खा, सति, चित्तस्तेकगता ।

B. 272

६८. उपसम्पज्जा ति । यो चतुत्थस्स ज्ञानस्स लाभो पटि-
लाभो पत्ति सम्पत्ति फुत्तना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

६९. विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

१००. सब्वसो रूपसञ्जानं समतिक्कमा ति । तत्थ कतमा
10 रूपसञ्जा^१ ?

रूपावचरसमापत्ति^२ समापन्नस्स वा उपपन्नस्स वा दिट्ठधम्मसुख-
विहारिस्स वा सञ्जा सञ्जानना सञ्जानितत्तं – इमा वुच्चन्ति “रूप-
सञ्जायो” । इमा रूपसञ्जायो अतिक्कन्तो होति वीतिक्कन्तो समति-
क्कन्तो । तेन वुच्चति “सब्वसो रूपसञ्जानं समतिक्कमा” ति ।

15 १०१. पटिघसञ्जानं अत्थङ्गमा ति । तत्थ कतमा पटिघ-
सञ्जा^३ ?

रूपसञ्जा सहसञ्जा .. पे०... फोटुब्बसञ्जा – इमा वुच्चन्ति
पटिघसञ्जायो । इमा पटिघसञ्जायो सन्ता होन्ति समिता वूपसन्ता
अत्थङ्गता अब्भत्थङ्गता अप्पिता व्यप्पिता सोसिता विसोसिता व्यन्ती-
20 कता । तेन वुच्चति “पटिघसञ्जानं अत्थङ्गमा” ति ।

१०२. नानत्तसञ्जानं अमनसिकारा^४ ति । तत्थ कतमा
नानत्तसञ्जा^५ ?

असमापन्नस्स^६ मनोधातु समङ्गिस्स वा मनोविञ्जाणधातु
समङ्गिस्स वा सञ्जा सञ्जानना सञ्जानितत्तं – इमा वुच्चन्ति
25 “नानत्तसञ्जायो” । इमा नानत्तसञ्जायो न मनसि करोति । तेन
वुच्चति “नानत्तसञ्जानं अमनसिकारा” ति ।

१०३. अनन्तो आकासो ति । तत्थ कतमो आकासो ?

१. रूपसञ्जायो – स्या०, रो० । २. या रूपावचरसमापत्ति – स्या०, रो० ।

३. पटिघसञ्जायो – स्या०, रो० । ४. नानत्तसञ्जायो – स्या०, रो० । ५. या असमा-
पन्नस्स – स्या०, रो० ।

यो आकासो आकासगतं अघं अघगतं विवरो विवरगतं असम्फुट्टं चतूहि महाभूतेहि - अयं वुच्चति "आकासो" । तस्मिन् आकासे चित्तं ठपेति सण्ठपेति अनन्तं फरति । तेन वुच्चति "अनन्तो आकासो" ति ।

१०४. आकासानञ्चायतनं ति । आकासानञ्चायतनं समापन्नस्स वा उपपन्नस्स वा दिट्ठधम्मसुखविहारिस्स वा चित्तचेतसिका धम्मा । . .

१०५. उपसम्पज्जा -ति । यो आकासानञ्चायतनस्स लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

१०६. विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

B. 273

१०७. सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्मा ति । इमं आकासानञ्चायतनं अतिक्कन्तो होति वीतिक्कन्तो समतिक्कन्तो । तेन वुच्चति "सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्मा" ति ।

१०८. अनन्तं विञ्जाणं ति । तंयेव आकासं विञ्जाणेन फुट्टं मनसि करोति अनन्तं फरति । तेन वुच्चति "अनन्तं विञ्जाणं" ति ।

१०९. विञ्जाणञ्चायतनं ति । विञ्जाणञ्चायतनं समापन्नस्स वा उपपन्नस्स वा दिट्ठधम्मसुखविहारिस्स वा चित्तचेतसिका धम्मा ।

११०. उपसम्पज्जा ति । यो विञ्जाणञ्चायतनस्स लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

१११. विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

११२. सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्मा ति । इमं विञ्जाणञ्चायतनं अतिक्कन्तो होति वीतिक्कन्तो समतिक्कन्तो । तेन वुच्चति "सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्मा" ति ।

११३. नत्थि किञ्ची ति । तंयेव विञ्जाणं भावेति^३ विभावेति अन्तरभावेति, "नत्थि किञ्ची" ति पस्सति । तेन वुच्चति "नत्थि किञ्ची" ति ।

११४. आकिञ्चञ्चायतनं ति । आकिञ्चञ्चायतनं समापन्नस्स वा उपपन्नस्स वा दिट्ठधम्मसुखविहारिस्स वा चित्तचेतसिका धम्मा ।

R. 263

११५. उपसम्पज्जा ति । यो आकिञ्चञ्जायतनस्स लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

११६. विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

११७. सब्वसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्मा ति । इमं
5 आकिञ्चञ्जायतनं अतिक्कन्तो होति वीतिक्कन्तो समतिक्कन्तो । तेन वुच्चति "सब्वसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्मा" ति ।

B. 274

नेवसञ्जीनासञ्जी' ति । तंयेव आकिञ्चञ्जायतनं सन्ततो मनसि करोति सङ्खारावसेससमापत्ति भावेति । तेन वुच्चति "नेव-सञ्जीनासञ्जी" ति ।

10 ११८. नेवसञ्जानासञ्जायतनं ति । नेवसञ्जानासञ्जायतनं समापन्नस्स वा उपपन्नस्स वा दिट्ठधम्मसुखविहारिस्स वा चित्त-चेतसिका धम्मा ।

११९. उपसम्पज्जा ति । यो नेवसञ्जानासञ्जायतनस्स लाभो पटिलाभो पत्ति सम्पत्ति फुसना सच्छिकिरिया उपसम्पदा ।

15 १२०. विहरती ति । इरियति वत्तति पालेति यपेति यापेति चरति विहरति । तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

— ० —

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

१. रूपावचरकुत्तलं

चतुक्कं

१२१. चत्तारि ज्ञानानि - पठमं ज्ञानं, दुत्तियं ज्ञानं, ततियं ज्ञानं, चतुत्तयं ज्ञानं ।

१२२. तत्थ कतमं पठमं ज्ञानं ?

20 इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपत्तिया मग्गं भायेति विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं', तस्मिं समये पञ्चङ्गिकं ज्ञानं होति - वितक्को, विचारो, पीत्ति, सुखं, चित्तस्से-कग्गता । इदं वुच्चति "पठमं ज्ञानं" । अयसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

१. अय पाठो मानिषायं नन्धि, निदंमे पन गण्यपोत्पोगु दिसति । २. पठवीरगिणं - सी०, रया०, रो०, एयमुपरि पि ।

१२३ तत्थ कतम दुतिय ज्ञान ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्ग भावेति वितक्क-
विचारान वूपसमा पे० दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति पथवी-
कसिण, तस्मिं समये तिवज्झिक ज्ञान होति - पीति, सुख,
चित्तस्सेकग्गता । इद वुच्चति "दुतिय ज्ञान" । अरवसेसा धम्मा 5
ज्ञानसम्पयुत्ता ।

B 275

१२४ तत्थ कतम ततिय ज्ञान ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्ग भावेति पीतिया च
विरागा पे० ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिण, तस्मिं
समये दुवज्झिक ज्ञान होति - सुख, चित्तस्सेकग्गता । इद वुच्चति "ततिय 10
ज्ञान" । अरवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

R 264

१२५ तत्थ कतम चतुत्थ ज्ञान ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्ग भावेति सुखस्स च
पहाना पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिण, तस्मिं
समये दुवज्झिक ज्ञान होति - उपेक्खा, चित्तस्सेकग्गता । इद वुच्चति 15
"चतुत्थ ज्ञान" । अरवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

पञ्चमं

१२६ इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्ग भावेति
विविच्चेव कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति पथवी-
कसिण, तस्मिं समये पञ्चज्झिक ज्ञान होति - वितक्को, विचारो, पीति,
सुख, चित्तस्सेकग्गता । इद वुच्चति "पठम ज्ञान" । अरवसेसा धम्मा 20
ज्ञानसम्पयुत्ता ।

१२७ इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्ग भावेति
विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि अरवितक्क विचारमत्त
विवेकज पीतिसुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिण, तस्मिं
समये चतुरज्झिक ज्ञान होति - विचारो, पीति, सुख, चित्तस्सेकग्गता । 25
इद वुच्चति "दुतिय ज्ञान" । अरवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

१२८ इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्ग भावेति
वितक्कविचारान वूपसमा पे० ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति
पथवीकसिण, तस्मिं समये तिवज्झिक ज्ञान होति - पीति, सुख, चित्तस्से-

कग्गता । इदं वुच्चति “ततियं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञान-
सम्पयुत्ता ।

१२६. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति
पीतिया च विरागा ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवी-
5 कसिणं, तस्मिं समये दुवङ्गिकं ज्ञानं होति — सुखं, चित्तस्सेकग्गता । इदं
वुच्चति “चतुत्थं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता । .

B. 276

१३०. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मगं भावेति
सुखस्स च पहाना ... पे०... पञ्चमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवी-
कसिणं, तस्मिं समये दुवङ्गिकं ज्ञानं होति — उपेक्खा, चित्तस्सेकग्गता ।
10 इदं वुच्चति “पञ्चमं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

२. अरूपावचरकुसलं

R. 265

१३१. इध भिक्खु यस्मिं समये अरूपपपत्तिया मगं भावेति
सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतन-
सञ्जासहगतं सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज
विहरति, तस्मिं समये दुवङ्गिकं ज्ञानं होति — उपेक्खा, चित्तस्सेकग्गता ।
15 इदं वुच्चति “चतुत्थं ज्ञानं” । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

३. लोकुत्तरकुसलं

चतुष्कं

१३२. चत्तारि ज्ञानानि — पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं
ज्ञानं, चतुत्थं ज्ञानं ।

१३३. तत्थ कतमं पठमं ज्ञानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं
20 अपचयगामिं दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दग्धा-
भिञ्जं, तस्मिं समये पञ्चङ्गिकं ज्ञानं होति — वितक्को, विचारो,
पीति, सुखं, चित्तस्सेकग्गता । इदं वुच्चति “पठमं ज्ञानं” । अवसेसा
धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

25

१३४. तत्थ कतमं दुतियं ज्ञानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्यानिकं

अपचयगार्मि दिद्विगतान पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया वितक्क-
विचारान वूपसमा पे० दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपद
दन्धाभिञ्ज, तस्मिं समये तिवङ्गिक ज्ञान होति - पीति, सुख, चित्तस्से-
कग्गता । इदं वुच्चति "दुतिय ज्ञान" । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

१३५ तत्थ कतम ततिय ज्ञान ?

5 B 277

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तर ज्ञान भावेति निव्यानिक
अपचयगार्मि दिद्विगतान पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया पीतिया च
विरागा पे० ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपद दन्धा-
भिञ्ज, तस्मिं समये दुवङ्गिक ज्ञान होति - सुख, चित्तस्सेकग्गता ।
इदं वुच्चति "ततिय ज्ञान" । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

10

१३६ तत्थ कतम चतुत्थ ज्ञान ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तर ज्ञान भावेति निव्यानिक
अपचयगार्मि दिद्विगतान पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया सुखस्स च
पहाना पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपद दन्धा-
भिञ्ज, तस्मिं समये दुवङ्गिक ज्ञान होति - उपेक्खा, चित्तस्सेकग्गता ।
इदं वुच्चति "चतुत्थ ज्ञान" । अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

15

पञ्चक

१३७ इध भिक्खु यस्मिं समय लोकुत्तर ज्ञान भावेति निव्या-
निक अपचयगार्मि दिद्विगतान पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विवि-
च्चेव कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपद
दन्धाभिञ्ज, तस्मिं समये पञ्चङ्गिक ज्ञान होति - वितक्को, विचारो,
पीति, सुख, चित्तस्सेकग्गता । इदं वुच्चति "पठम ज्ञान" । अवसेसा
धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

R 266

20

१३८ इध भिक्खु यस्मिं समय लोकुत्तर ज्ञान भावेति निव्या-
निक अपचयगार्मि दिद्विगतान पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विवि-
च्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि श्रवितक्क विचारमत्त
विवेकज पीतिसुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपद दन्धा-
भिञ्ज, तस्मिं समये चतुरङ्गिक ज्ञान होति - विचारो, पीति, सुख,

25

चित्तस्सेकग्गता । इदं वुच्चति "दुतियं ज्ञानं" । अरवसेसा धम्मा ज्ञान-
सम्पयुत्ता ।

१३६. इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्या-
निकं अपचयगार्मि दिट्ठिगतानं पहाणाय पठमाय भूमिया पत्तिया वितक्क-
5 विचारानं वूपसमा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं
दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये तिवज्झिकं ज्ञानं होति - पीति, सुखं, चित्तस्से-
कग्गता । इदं वुच्चति "ततियं ज्ञानं" । अरवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

१४०. इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्या-
निकं अपचयगार्मि दिट्ठिगतानं पहाणाय पठमाय भूमिया पत्तिया पीतिया
B. 278 10 च विरागा ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं
दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये दुवज्झिकं ज्ञानं होति - सुखं, चित्तस्से-
कग्गता । इदं वुच्चति "चतुत्थं ज्ञानं" । अरवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

१४१. इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निय्या-
निकं अपचयगार्मि दिट्ठिगतानं पहाणाय पठमाय भूमिया पत्तिया सुखस्स
15 च पहाणा ... पे०... पञ्चमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं
दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये दुवज्झिकं ज्ञानं होति - उपेक्खा, चित्तस्से-
कग्गता । इदं वुच्चति "पञ्चमं ज्ञानं" । अरवसेसा धम्मा ज्ञान-
सम्पयुत्ता ।

४. रूपावचरविपाका

१४२. चत्तारि ज्ञानानि - पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं
ज्ञानं, चतुत्थं ज्ञानं ।

20 १४३. तत्थ, कतमं पठमं ज्ञानं ?
इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपत्तिया मग्ग भावेति विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं, तस्मिं
समये फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे धम्मा कुसला ।
तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाक
25 विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं,
३. 267 तस्मिं समये पञ्चज्झिकं ज्ञानं होति - वितक्को, विचारो, पीति, सुखं,
चित्तस्सेकग्गता । इदं वुच्चति "पठमं ज्ञानं" । अरवसेसा धम्मा ज्ञान-
सम्पयुत्ता ।

१४४ तत्थ कतम दुतिय ज्ञान ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मग्ग भावेति वितवर-
विचारान वूपसमा पे० दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति पथवी-
कसिण, तस्मिं समये फस्सो होति पे० अविक्खेपो होति । इमे
धम्मा कुसला । तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचि- 5
तत्ता विपाक वितक्कविचारान वूपसमा पे० दुतिय ज्ञान पे०
ततिय ज्ञान पे० चतुत्थ ज्ञान पे० पठम ज्ञान पे० पञ्चम
ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिण, तस्मिं समये दुवङ्गिक ज्ञान
होति - उपेक्खा, चित्तस्सेकग्गता । इद वुच्चति "पञ्चम ज्ञान" ।
अवसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता पे० । 10

५. अरूपावचरविपाका

१४५ इध भिक्खु यस्मिं समये अरूपूपपत्तिया मग्ग भावेति
सव्वसो आकिञ्चञ्जायतन समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतन-
सञ्जासहगत सुखस्स च पहाना पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज
विहरति, तस्मिं समये फस्सो होति पे० अविक्खेपो होति । इमे
धम्मा कुसला । तस्सेव अरूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उप- 15
चित्तत्ता विपाक सव्वसो आकिञ्चञ्जायतन समतिक्कम्म नेवसञ्जाना-
सञ्जायतनसञ्जासहगत सुखस्स च पहाना पे० चतुत्थ ज्ञान
उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये दुवङ्गिक ज्ञान होति - उपेक्खा,
चित्तस्सेकग्गता । इद वुच्चति "चतुत्थ ज्ञान" । अवसेसा धम्मा ज्ञान-
सम्पयुत्ता । 20

६. लोकुत्तरविपाका

१४६ चत्तारि ज्ञानानि - पठम ज्ञान, दुतिय ज्ञान, ततिय ज्ञान,
चतुत्थ ज्ञान ।

१४७ तत्थ कतम पठम ज्ञान ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोकुत्तर ज्ञान भावेति निय्यानिक
अपचयगामिं दिट्ठिगतान पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव 25
कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपद दन्धा-
भिञ्ज, तस्मिं समये फस्सो होति पे० अविक्खेपो होति । इमे
वि०-४१

धम्मा कुसला । तस्सेव लोक्कुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता विपाकं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जतं, तस्मिं समये पञ्चङ्गिकं ज्ञानं होति - वितक्को, विचारो, पीति, सुखं, चित्तस्सेकगता । इदं वुच्चति "पठमं ज्ञानं" । अक्खसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

१४८. तत्थ कतमं दुतियं ज्ञानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये लोक्कुत्तरं ज्ञानं भावेति निव्यानिकं अपचयगामि दिट्ठिगतानं पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया वितक्क-विचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा कुसला । तस्सेव लोक्कुत्तरस्स कुसलस्स ज्ञानस्स कतत्ता भावितत्ता विपाकं वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... पे०... ततियं ज्ञानं ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं ... पे०... पठमं ज्ञानं ... पे०... पञ्चमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं सुञ्जतं, तस्मिं समये दुवङ्गिकं ज्ञानं होति - उपेक्खा, चित्तस्सेकगता । इदं वुच्चति "पञ्चमं ज्ञानं" । अक्खसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

B. 280

७. रूपाट्पावचरकिरिया

१४९. चत्तारि ज्ञानानि - पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं ज्ञानं, चतुत्थं ज्ञानं ।

१५०. तत्थ कतमं पठमं ज्ञानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपावचरं ज्ञानं भावेति किरियं नेव कुसल नाकुसलं न च कम्मविपाकं दिट्ठधम्मसुखविहारं विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं, तस्मिं समये पञ्चङ्गिकं ज्ञानं होति - वितक्को, विचारो, पीति, सुखं, चित्तस्सेकगता । इदं वुच्चति "पठमं ज्ञानं" । अक्खसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

१५१. तत्थ कतमं दुतियं ज्ञानं ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपावचरं ज्ञानं भावेति किरियं नेव कुसलं नाकुसलं न च कम्मविपाकं दिट्ठधम्मसुखविहारं वित्तभविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... पे०... ततियं ज्ञानं ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं

पे० पठम ज्ञान पे० पञ्चम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति पथवी-
कसिण, तस्मिं समये दुवङ्गिक ज्ञान होति - उपेक्खा, चित्तस्सेकग्गता ।
इद वुच्चति "पञ्चम ज्ञान" । अत्रसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ।

R 269

१५२ इध भिक्खु यस्मिं समये अरूपावचर ज्ञान भावेति
किरिय नेव कुसल नाकुसल न च कम्मविपाक दिट्ठधम्मसुखविहार सव्वसो 5
आकिञ्चञ्जायतन समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जा-
सहगत सुखस्स च पहाना पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति,
तस्मिं समये दुवङ्गिक ज्ञान होति - उपेक्खा, चित्तस्सेकग्गता । इद
वुच्चति "चतुत्थ ज्ञान" । अत्रसेसा धम्मा ज्ञानसम्पयुत्ता ति ।

—०—

§ ३. पञ्चापुच्छक

१५३ चत्तारि ज्ञानानि - इध भिक्खु विविच्चेव कामेहि 10 B 261
विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्क^१ राविचार विवेकज पीतिसुख
पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति पे० वितक्कविचारान वूपसमा
अज्झत्त सम्पसादन चेतसो एकोदिभाव अविक्क अविचार समाधिज
पीतिसुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति पे० पीतिया च विरागा
उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो सुख च कायेन पटिसवेदेति, य 15
त अरिया आचिक्खन्ति - 'उपेक्खको सतिमा सुखविहारी' ति ततिय
ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति पे० सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना
पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्थङ्गमा अदुक्खमसुख उपेक्खासति-
पारिसुद्धि चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति ।

१५४ चतुन्न ज्ञानान कति कुसला, कति अकुसला, कति 20
अव्याकता पे० कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुक्कमेन

१५५ सिया कुसला, सिया अव्याकता । तीणि ज्ञानानि^२ -
एत्युप्पन्न सुख वेदन ठपेट्वा सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, चतुत्थ ज्ञान -
एत्युप्पन्न अदुक्खमसुख वेदन ठपेट्वा अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ।

R. 270

सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्म-
 धम्मा । सिया उपादिनुपादानिया, सिया अनुपादिनुपादानिया, सिया
 अनुपादिन्ननुपादानिया । सिया असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका, सिया असङ्क-
 लिट्ठअसङ्किलेसिका । पठमं ज्ञानं - एत्थुप्पन्ने वितक्कविचारे ठपेत्वा
 5 सवितक्कं सविचारं, तीणि ज्ञानानि अविक्कअविचारा । द्वे ज्ञानानि -
 एत्थुप्पन्नं पीतिं ठपेत्वा पीतिसहगता, तीणि ज्ञानानि - एत्थुप्पन्नं सुखं
 ठपेत्वा सुखसहगता, चतुत्थं ज्ञानं - एत्थुप्पन्नं उपेक्खं ठपेत्वा उपेक्खा-
 सहगतं । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वा । नेव दस्सनेन न भावनाय
 पहातव्वहेतुका । सिया आचयगामिनो, सिया अपचयगामिनो, सिया
 10 नेवाचयगामिनापचयगामिनो । सिया सेक्खा, सिया असेक्खा, सिया
 नेवसेक्खनासेक्खा । सिया महग्गता, सिया अप्पमाणा । तीणि ज्ञानानि
 न वत्तव्वा परित्तारम्मणा ति पि, महग्गतारम्मणा ति पि, सिया
 अप्पमाणारम्मणा, सिया न वत्तव्वा अप्पमाणारम्मणा ति; चतुत्थं ज्ञानं
 सिया परित्तारम्मणं, सिया महग्गतारम्मणं, सिया अप्पमाणारम्मणं;
 15 सिया न वत्तव्वं परित्तारम्मणं ति पि, महग्गतारम्मणं ति पि,
 अप्पमाणारम्मणं ति पि । सिया मज्झिमा, सिया पणीता । सिया सम्मत्त-
 नियता, सिया अनियता । तीणि ज्ञानानि न मग्गारम्मणा, सिया मग्गहेतुका,
 सिया मग्गाधिपतिनो, सिया न वत्तव्वा मग्गहेतुका ति पि, मग्गा-
 धिपतिनो ति पि; चतुत्थं ज्ञानं सिया मग्गारम्मणं, सिया मग्गहेतुकं, सिया
 20 मग्गाधिपति, सिया न वत्तव्वं मग्गारम्मणं ति पि, मग्गहेतुकं ति पि
 मग्गाधिपती ति पि । सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, सिया उप्पादिनो ।
 सिया अतीता, सिया अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना । तीणि ज्ञानानि न
 वत्तव्वा अतीतारम्मणा ति पि, अनागतारम्मणा ति पि, पच्चुप्पन्नारम्मणा
 ति पि; चतुत्थं ज्ञानं सिया अतीतारम्मणं, सिया अनागतारम्मणं, सिया
 25 पच्चुप्पन्नारम्मणं, सिया न वत्तव्वं अतीतारम्मणं ति पि, अनागता-
 रम्मणं ति पि, पच्चुप्पन्नारम्मणं ति पि । सिया अज्झत्ता, सिया
 वहिद्धा, सिया अज्झत्तवहिद्धा । तीणि ज्ञानानि वहिद्धारम्मणा, चतुत्थं
 ज्ञानं सिया अज्झत्तारम्मणं, सिया वहिद्धारम्मणं, सिया अज्झत्तवहिद्धा-
 रम्मणं, सिया न वत्तव्वं अज्झत्तारम्मणं ति पि, वहिद्धारम्मणं ति,
 30 पि, अज्झत्तवहिद्धारम्मणं ति पि । अनिदस्सनअप्पटिधां ।

B 282

२. द्रुक्मातिकानुक्कमेन

१५६. न हेतू । सहेतुका । हेतुसम्पयुक्ता । न वत्तव्वा हेतू
चेव सहेतुका चा ति, सहेतुकां चेव न च हेतू । न वत्तव्वा हेतू
चेव हेतुसम्पयुक्तां चा ति, हेतुसम्पयुक्ता चेव न च हेतू । न हेतू
सहेतुका ।

१५७. सम्पच्चया । सङ्घता । अनिदस्सना । अप्पटिघा । 5
अरूपा । सिया लोकिया, सिया लोकुत्तरा । केनचि विञ्जेय्या,
केनचि न विञ्जेय्या ।

R. 271

१५८. नो आसवा । सिया सासवा, सिया अनासवा ।
आसवविप्पयुक्ता । न वत्तव्वा आसवा चेव सासवा चा ति, सिया
सासवा चेव नो च आसवा, सिया न वत्तव्वा सासवा चेव नो च आसवा 10
ति । न वत्तव्वा आसवा चेव आसवसम्पयुक्ता चा ति पि, आसव-
सम्पयुक्ता चेव नो च आसवा ति पि । सिया आसवविप्पयुक्ता सासवा,
सिया आसवविप्पयुक्ता अनासवा ।

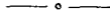
B 383

१५९. नो संयोजना .. पे० नो गन्था पे० .. नो ओघा
... पे० .. नो योगा पे० नो नीवरणा पे० नो परामासा पे० 15
सारम्मणा । नो चित्ता । चेतसिका । चित्तसम्पयुक्ता । चित्तसंसद्दा ।
चित्तसमुद्धाना । चित्तसहभुनो । चित्तानुपरिवत्तिनो । चित्तसंसद्द-
समुद्धाना । चित्तसंसद्दसमुद्धानसहभुनो । चित्तससद्दसमुद्धानानुपरि-
वत्तिनो । वाहिरा । नो उपादा । सिया उपादिन्ना, सिया अनुपादिन्ना ।

१६०. नो उपादाना पे० नो किलेसा .. पे० न दस्सनेन 20
पहातव्वा । न भावनाय पहातव्वा । न दस्सनेन पहातव्वहेतुका । न भावनाय
पहातव्वहेतुका । पठमं ज्ञानं - एत्थुप्पन्नं वितक्कं ठपेत्वा सवितक्कं, तीणि
ज्ञानानि अचित्तक्का । पठमं ज्ञानं - एत्थुप्पन्नं विचारं ठपेत्वा सविचारं,
तीणि ज्ञानानि अविचारा । द्वे ज्ञानानि - एत्थुप्पन्नं पीत्तिं ठपेत्वा
सप्पीतिका, द्वे ज्ञानानि अप्पीतिका । द्वे ज्ञानानि - एत्थुप्पन्नं पीत्तिं 25
ठपेत्वा पीत्तिसहगता, द्वे ज्ञानानि न पीत्तिसहगता । तीणि ज्ञानानि -
एत्थुप्पन्नं सुखं ठपेत्वा सुखसहगता, चतुत्थं ज्ञानं न सुखसहगतं । चतुत्थं
ज्ञानं - एत्थुप्पन्नं उपेक्कं ठपेत्वा उपेक्खासहगतं, तीणि ज्ञानानि उपेक्खा-

सहृगता । न कामावचरा । सिया रूपावचरा, सिया न रूपावचरा ।
 सीणि ज्ञानानि न अरूपावचरा, चतुत्थ ज्ञान सिया अरूपावचर, सिया
 न अरूपावचर । सिया परियापन्ना, सिया अपरियापन्ना । सिया निव्या-
 निका, सिया अनिव्यानिका । सिया नियता, सिया अनियता । सिया
 5 सउत्तरा, सिया अनुत्तरा । अरणा ति ।

ज्ञानविभङ्गो निद्रितो ।

B 285,
R 273

यं चित्तं मनो मानसं हृदयं पण्डरं मनो मनायतनं मनिन्द्रियं
विञ्जाणं विञ्जाणक्खन्धो तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं वुच्चति
“चित्तं” । इदं चित्तं इमाय मेत्ताय सहगतं होति सहजातं संसद्वं सम्प-
युत्तं । तेन वुच्चति “मेत्तासहगतेन चेतसा” ति ।

5 ३. एकं दिसं ति । पुरत्थिमं वा दिसं पच्छिमं वा दिसं उत्तरं
वा दिसं दक्खिणं वा दिसं उद्धं वा अधो वा तिरियं वा विदिसं वा ।

फरित्वा ति । फरित्वा अधिमुच्चित्वा ।

विहरती ति । इरियति वत्तति पालेति यपेति यापेति चरति
विहरति । तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

10 तथा दुत्तियं ति । यथेव एकं दिसं तथा दुत्तियं दिसं तथा तत्तियं
दिसं तथा चतुत्थं दिसं तथा उद्धं तथा अधो तथा तिरियं तथा विदिसं ।

सव्वधि सव्वत्तताय सव्वावन्तं लोकं ति । सव्वेन सव्वं सव्वथा
सव्वं असेसं निस्सेसं । परियादायवचनमेतं - “सव्वधि सव्वत्तताय
सव्वावन्तं लोकं” ति ।

15 ४. मेत्तासहगतेन चेतसा ति । तत्थ कतमा मेत्ता ?

या सत्तेसु मेत्ति मेत्तायना मेत्तायित्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति - अयं
वुच्चति “मेत्ता” ।

तत्थ कतम चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं .. पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं
20 वुच्चति “चित्तं” । इदं चित्तं इमाय मेत्ताय सहगतं होति सहजातं संसद्वं
सम्पयुत्तं । तेन वुच्चति “मेत्तासहगतेन चेतसा” ति ।

विपुत्तेना ति । यं विपुलं तं महग्गतं, यं महग्गतं तं अप्पमाणं,
यं अप्पमाणं सो अवेरो, यो अवेरो सो अव्यापज्जो ।

फरित्वा ति । फरित्वा अधिमुच्चित्वा ।

25 विहरती ति .. पे०... तेन वुच्चति “विहरती” ति ।

२. फरणां

D 285

५. कयं च भिक्खु करणासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा
विहरति ?

सेय्यथापि नाम एकं पुगलं दुग्गतं दुरुपेतं दिस्वा करुणायेय्य,
एवमव'सव्वे सत्ते करुणाय फरति^१ ।

तत्थ कतमा करुणा ?

या सत्तेसु करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतोविमुत्ति -
अयं वुच्चति "करुणा" ।

5

तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं पे० तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं
वुच्चति "चित्तं" । इदं चित्तं इमाय करुणाय सहगतं होति सहजातं
संसट्ठं सम्पयुत्तं । तेन वुच्चति "करुणासहगतेन चेतसा" ति ।

R 274

६. एकं दिसं ति । पुरत्थिमं वा दिसं पच्छिमं वा दिसं उत्तरं
वा दिसं दक्खिणं वा दिसं उद्धं वा अघो वा तिरियं वा विदिसं वा ।

10

फरित्वा ति । फरित्वा अधिमुच्चित्त्वा ।

विहरती ति । इरियति वत्तति पालेति यपेति यापेति चरति
विहरति । तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

तथा द्रुत्थियं ति । यथेव एक दिसं तथा द्रुत्थिय दिसं तथा ततियं
दिसं तथा चतुत्थ दिसं तथा उद्ध तथा अघो तथा तिरिय तथा विदिस ।

15

सव्वधि सव्वत्तताय सव्वावन्तं लोकं ति । सव्वेन सव्वं सव्वथा
सव्वं असेस निस्सेस । परियादायवचनमेत - "सव्वधि सव्वत्तताय
सव्वावन्तं लोकं" ति ।

७ करुणासहगतेन चेतसा ति । तत्थ कतमा करुणा ?

20

या सत्तेसु करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतोविमुत्ति -
अयं वुच्चति "करुणा" ।

तत्थ कतमं चित्तं ?

य चित्तं मनो मानसं पे० तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं
वुच्चति "चित्तं" । इदं चित्तं इमाय करुणाय सहगतं होति सहजातं
संसट्ठं सम्पयुत्तं । तेन वुच्चति "करुणासहगतेन चेतसा" ति ।

25

B 287

विपुलेना ति । य विपुलं त महग्गतं, य महग्गतं त अप्पमाणं,
यं अप्पमाणं सो अवेरो, यो अवेरो सो अव्यापज्जो ।

फरित्वा ति । फरित्वा अधिमुच्चित्त्वा ।

विहरती ति . पे० तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

30

१ एवमेव - सी० । २. विहरति - सी० ।

३. मुदिता

८. कथं च भिक्खु मुदितासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति ?

सेय्यथापि नाम एकं पुग्गलं पियं मनापं दिस्वा मुदितो अस्स, एवमेव सब्बे सत्ते मुदिताय फरति ।

5 तत्थ कतमा मुदिता ?

या सत्तेसु मुदिता मुदितायना मुदितायितत्तं मुदिताचेतो-
विमुत्ति - अयं वुच्चति "मुदिता" ।

R. 275

तत्थ कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं ... पे०... तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं
10 वुच्चति "चित्तं" । इदं चित्तं इमाय मुदिताय सहगतं होति सहजातं
संसट्ठं सम्पयुत्तं । तेन वुच्चति "मुदितासहगतेन चेतसा" ति ।

९. एकं दिसं ति । पुरत्थिमं वा दिसं पच्छिमं वा दिसं उत्तरं वा दिसं दक्खिणं वा दिसं उद्धं वा अधो वा तिरियं वा विदिसं वा ।

फरित्वा ति । फरित्वा अधिमुच्चित्वा ।

15 विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

तथा दुत्तियं ति । यथेव एकं दिसं तथा दुत्तियं दिसं तथा तत्तियं दिसं तथा चतुत्थं दिसं तथा उद्धं तथा अधो तथा तिरियं तथा विदिसं ।

B. 288

सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं ति । सब्बेन सब्बं सब्बथा सब्बं असेसं निस्सेसं । परियादायवचनमेतं - "सब्बधि सब्बत्तताय
20 सब्बावन्तं लोकं" ति ।

१०. मुदितासहगतेन चेतसा ति । तत्थ कतमा मुदिता ?

या सत्तेसु मुदिता मुदितायना मुदितायितत्तं मुदिताचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "मुदिता" ।

तत्थ कतमं चित्तं ?

25 यं चित्तं मनो मानसं .. पे०.. तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं वुच्चति "चित्तं" । इदं चित्तं इमाय मुदिताय सहगतं होति सहजातं संसट्ठं सम्पयुत्तं । तेन वुच्चति "मुदितासहगतेन चेतसा" ति ।

विपुलेना ति । यं विपुलं तं महगगतं, यं महगगतं तं अप्पमाणं, यं अप्पमाणं सो अवेरो, यो अवेरो सो अब्बापज्जो ।

फरित्वा ति । फरित्वा अधिमुच्चित्वा ।

विहरती ति पे० तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

४. उपेक्षा

११ कथं च भिक्षु उपेक्षासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा
विहरति ?

सेव्यथापि नाम एकं पुगलं नेव मनाप न अमनापं दिस्वा 5
उपेक्षाको अस्स, एवमेव सव्वे सत्ते उपेक्षायं फरति ।

तत्थं कतमा उपेक्षा ?

या सत्तेसु उपेक्षा उपेक्षायना उपेक्षायितत्तं उपेक्षाचेतो-
विमुत्ति - अयं वुच्चति "उपेक्षा" ।

R 276

तत्थं कतमं चित्तं ?

10

यं चित्तं मनो मानसं पे० तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं
वुच्चति "चित्तं" । इदं चित्तं इमायं उपेक्षायं सहगतं होति सहजातं
ससट्ठं सम्पयुत्तं । तेन वुच्चति "उपेक्षासहगतेन चेतसा" ति ।

१२ एकं दिसं ति । पुरत्थिमं वा दिसं पच्छिमं वा दिसं उत्तरं
वा दिसं दक्खिणं वा दिसं उद्धं वा अधो वा तिरियं वा विदिसं वा ।

15

फरित्वा ति । फरित्वा अधिमुच्चित्वा ।

B 289

विहरती ति पे० तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

तथा दुत्तियं ति । यथेव एकं दिसं तथा दुत्तियं दिसं तथा तत्तियं
दिसं तथा चतुत्थं दिसं तथा उद्धं तथा अधो तथा तिरियं तथा विदिसं ।

सव्वधिं सव्वत्ततायं सव्वावन्तं लोकं ति । सव्वेन सव्वं सव्वथा 20
सव्वं असेसं निस्सेसं । परियादायवचनमेतं - "सव्वधिं सव्वत्ततायं
सव्वावन्तं लोकं" ति ।

१३ उपेक्षासहगतेन चेतसा ति । तत्थं कतमा उपेक्षा ?

या सत्तेसु उपेक्षा उपेक्षायना उपेक्षायितत्तं उपेक्षाचेतो-
विमुत्ति - अयं वुच्चति "उपेक्षा" ।

25

तत्थं कतमं चित्तं ?

यं चित्तं मनो मानसं पे० तज्जामनोविञ्जाणधातु - इदं
वुच्चति "चित्तं" । इदं चित्तं इमायं उपेक्षायं सहगतं होति सहजातं
ससट्ठं सम्पयुत्तं । तेन वुच्चति "उपेक्षासहगतेन चेतसा" ति ।

विपुलेना ति । यं विपुलं तं महग्गतं, यं महग्गतं तं अप्पमाणं,
यं अप्पमाणं सो अवेरो, यो अवेरो सो अब्ब्यापज्जो ।

फरित्वा ति । फरित्वा अधिभुच्चित्वा ।

विहरती ति ... पे०... तेन वुच्चति "विहरती" ति ।

— ० —

§ २: अभिधम्मभाजनीयं

१४. चतस्सो अप्पमज्जायो — मेत्ता, करुणा, मुदिता, उपेक्खा ।

१. मेत्ता

१५. तत्थ कतमा मेत्ता ?

R. 277

B. 290

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्गं भावेति विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं, या
तस्मिं समये भेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति — अयं वुच्चति
10 "मेत्ता" । अवसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता ।

१६. तत्थ कतमा मेत्ता ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्गं भावेति वितक्क-
विचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं,
या तस्मिं समये भेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति — अयं
15 वुच्चति "मेत्ता" । अवसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता

१७. तत्थ कतमा मेत्ता ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्गं भावेति पीतिया चं
विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं, या
तस्मिं समये भेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति — अयं वुच्चति
20 "मेत्ता" । अवसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता ।

१८. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्गं भावेति विविच्चेव
कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं, या तस्मिं
समये भेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति — अयं वुच्चति
"मेत्ता" । अवसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता ।

25

१९. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्गं भावेति

विविच्चेव' कामेहि विविच्च अमुगलेहि धम्मेहि' अत्रित्तत्र विचारमत्ता
विवेवज पीतिमुत्त दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगत, या
तस्मिं समये मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्त मेत्ताचेतोविमुत्ति - अय वुच्चति
"मेत्ता" । अवसेमा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता ।

२० इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्ग भावेति विरागा- ३
विचारान वूपसमा पे० ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगत,
या तस्मिं समये मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्त मेत्ताचेतोविमुत्ति - अय
वुच्चति "मेत्ता" । अवसेमा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता ।

२१ इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्ग भावेति पीतिया
च विरागा पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगत, या 10
तस्मिं समये मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्त मेत्ताचेतोविमुत्ति - अय वुच्चति
"मेत्ता" । अवसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता । B 291

२ करुणा

२२ तत्थ कतमा करुणा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्ग भावेति विविच्चेव
कामेहि पे० षष्ठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति करुणासहगत, या 15
तस्मिं समये करुणा करुणायना करुणायितत्त करुणाचेतोविमुत्ति -
अय वुच्चति "करुणा" । अवसेमा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

२३ तत्थ कतमा करुणा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्ग भावेति पीतिया च
विरागा पे० दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति करुणासहगत, या 20
तस्मिं समये करुणा करुणायना करुणायितत्त करुणाचेतोविमुत्ति - अय
वुच्चति "करुणा" । अवसेसा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

२४ तत्थ कतमा करुणा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्ग भावेति पीतिया च
विरागा पे० ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति करुणासहगत, या 25
तस्मिं समये करुणा करुणायना करुणायितत्त करुणाचेतोविमुत्ति - अय
वुच्चति "करुणा" । अवसेसा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

२५. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्गं भावेति विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति करुणासहगतं, या तस्मिं समये करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "करुणा" । अवसेसा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

5 २६. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्गं भावेति विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि अवित्रकं विचारमत्तं विवेकजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति करुणासहगतं, या तस्मिं समये करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "करुणा" । अवसेसा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

10 २७. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्गं भावेति वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति करुणासहगतं, या तस्मिं समये करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "करुणा" । अवसेसा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

R. 279

B. 292

२८. इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्गं भावेति पीतिया च विरागा ... पे०... चतुत्यं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति करुणासहगतं, या तस्मिं समये करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "करुणा" । अवसेसा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

३. मुदिता

२९. तत्य कतमा मुदिता ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्गं भावेति विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मुदितासहगतं, या तस्मिं समये मुदिता मुदितायना मुदितायितत्तं मुदिताचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "मुदिता" । अवसेसा धम्मा मुदिताय सम्पयुत्ता ।

३०. तत्य कतमा मुदिता ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्गं भावेति वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मुदितासहगतं, या तस्मिं समये मुदिता मुदितायतना मुदितायितत्तं मुदिताचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "मुदिता" । अवसेसा धम्मा मुदिताय सम्पयुत्ता ।

३१ तत्थ कतमा मुदिता ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्ग भावेति पीतिया च विरागा पे० ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति मुदितासहगत, या तस्मिं समये मुदिता मुदितायना मुदितायितत्त मुदिताचेतोविमुत्ति - अय वुच्चति "मुदिता" । अवसेसा धम्मा मुदिताय सम्पयुत्ता । 5

३२ इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्ग भावेति विविच्चेव कामेहि पे० षठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति मुदिता-सहगत, या तस्मिं समये मुदिता मुदितायना मुदितायितत्त मुदिताचेतो-विमुत्ति - अय वुच्चति "मुदिता" । अवसेसा धम्मा मुदिताय सम्पयुत्ता ।

३३ इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्ग भावेति विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि अविक्क विचारमत्त विवेकज पीतिसुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति मुदितासहगत, या तस्मिं समये मुदिता मुदितायना मुदितायितत्त मुदिताचेतोविमुत्ति - अय वुच्चति "मुदिता" । अवसेसा धम्मा मुदिताय सम्पयुत्ता । 10

B 293

३४ इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्ग भावेति वितक्कविचारान वृपसमा पे० ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति मुदितासहगत, या तस्मिं समये मुदिता मुदितायना मुदितायितत्त मुदिता-चेतोविमुत्ति - अय वुच्चति "मुदिता" । अवसेसा धम्मा मुदिताय सम्पयुत्ता । 15

३५ इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्ग भावेति पीतिया च विरागा पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति मुदितासहगत, या तस्मिं समये मुदिता मुदितायना मुदितायितत्त मुदिताचेतोविमुत्ति - अय वुच्चति "मुदिता" । अवसेसा धम्मा मुदिताय सम्पयुत्ता । 20

४ उपेक्खा

३६ तत्थ कतमा उपेक्खा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपपपत्तिया मग्ग भावेति सुखस्स च पहाना पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति उपेक्खासहगत, या तस्मिं समये उपेक्खा उपेक्खायना उपेक्खायितत्त उपेक्खाचेतोविमुत्ति - अय वुच्चति "उपेक्खा" । अवसेसा धम्मा उपेक्खाय सम्पयुत्ता । 25

५. विपाका

३७. चतस्सो अण्णमञ्जायो – मेत्ता, करुणा, मुदिता, उपेक्खा ।

३८. तत्थ कतमा मेत्ता ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मग्गं भावेति विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं, तस्मिं
 5 समये फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे धम्मा कुसला ।
 तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं
 विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं,
 या तस्मिं समये मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति – अयं
 वुच्चति “मेत्ता” । अवंसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता ।

10 ३९. तत्थ कतमा मेत्ता ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मग्गं भावेति वितक्क-
 R 280 विचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्ता-
 सहगतं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे
 B. 294 धम्मा कुसला । तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उप-
 15 चितत्ता विपाकं वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... पे०...
 ततियं ज्ञानं ... पे०... पठमं ज्ञानं ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... पे०... ततियं
 ज्ञानं ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं, या तस्मिं
 समये मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति – अयं वुच्चति
 “मेत्ता” । अवंसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता ।

20 ४०. तत्थ कतमा करुणा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मग्गं भावेति विविच्चेव
 कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति करुणासहगतं, तस्मिं
 समये फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे धम्मा कुसला ।
 तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं
 25 विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति करुणा-
 सहगतं, या तस्मिं समये करुणा करुणायना करुणायितत्तं करुणाचेतो-
 विमुत्ति – अयं वुच्चति “करुणा” । अवंसेसा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

४१. तत्थ कतमा करुणा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मग्गं भावेति वितक्क-

विचारान वूपसमा पे० दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति करणा-
सहगत, तस्मिं समये फस्सो होति पे० अविक्खेपो होति । इमे
धम्मा कुसला । तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता
विपाक वितक्कविचारान वूपसमा पे० दुतिय ज्ञान पे० ततिय
ज्ञान पे० पठम ज्ञान पे० दुतिय ज्ञान पे० ततिय ज्ञान 5
पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति करुणासहगत, या तस्मिं समये
करुणा करुणायना करुणायित्त करुणाचेतोविमुत्ति - अय वुच्चति
“करुणा” । अवसेसा धम्मा करुणाय सम्पयुत्ता ।

४२ तत्थ कतमा मुदिता ?

R 281

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मग्ग भावेति विविच्चेव 10
कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति मुदितासहगत, तस्मिं
समये फस्सो होति पे० अविक्खेपो होति । इमे धम्मा कुसला ।
तस्सेव रूपावचरस्स कुमलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाक
विविच्चेव कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति मुदिता-
सहगत, या तस्मिं समये मुदिता मुदितायना मुदितायित्त मुदिताचेतो- 15
विमुत्ति - अय वुच्चति “मुदिता” । अवसेसा धम्मा मुदिताय सम्पयुत्ता ।

४३ तत्थ कतमा मुदिता ?

B 295

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मग्ग भावति वितक्क-
विचारान वूपसमा पे० दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति मुदिता-
सहगत, तस्मिं समये फस्सो होति पे० अविक्खेपो होति । इमे धम्मा 20
कुसला । तस्सेव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता
विपाक वितक्कविचारान वूपसमा पे० दुतिय ज्ञान पे० ततिय
ज्ञान पे० पठम ज्ञान पे० दुतिय ज्ञान पे० ततिय ज्ञान
पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति मुदितासहगत, या तस्मिं समये
मुदिता मुदितायना मुदितायित्त मुदिताचेतोविमुत्ति - अय वुच्चति 25
“मुदिता” । अवसेसा धम्मा मुदिताय सम्पयुत्ता ।

४४ तत्थ कतमा उपेक्खा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मग्ग भावेति मुखस्स च
पहाना पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति उपेक्खासहगत, तस्मिं
समये फस्सो होति पे० अविक्खेपो होति । इमे धम्मा कुसला । 30

तस्सोव रूपावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं सुखस्स
 च पहाना दुक्खस्स च पहाना ... पे०... चतुर्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति
 उपेक्खासहगतं, या तस्मिं समये उपेक्खा उपेक्खायना उपेक्खायितत्तं
 उपेक्खाचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "उपेक्खा" । अवसेसा धम्मा
 5 उपेक्खाय सम्पयुत्ता ।

६. किरिया

४५. चतस्सो अप्पमञ्जायो - मेत्ता, करुणा, मुदिता, उपेक्खा ।

४६. तत्थ कतमा मेत्ता ?

R. 282 10

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपावचरं ज्ञानं भावेति किरियं नेव
 कुसलं नाकुसलं न च कम्मविपाकं दिट्ठधम्मसुखविहारं विविच्चेव कामेहि
 ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं, या तस्मिं समये
 मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं मेत्ताचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "मेत्ता" ।
 अवसेसा धम्मा मेत्ताय सम्पयुत्ता ।

४७. तत्थ कतमा मेत्ता ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपावचरं ज्ञानं भावेति किरियं नेव
 15 कुसलं नाकुसलं न च कम्मविपाकं दिट्ठधम्मसुखविहारं वितक्कविचारानं
 वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... पे०... ततियं ज्ञानं ... पे०... पठमं ज्ञानं
 ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... पे०... ततियं ज्ञानं ... पे०... चतुर्थं ज्ञानं उप-
 सम्पज्ज विहरति मेत्तासहगतं, या तस्मिं समये मेत्ति मेत्तायना मेत्तायितत्तं
 मेत्ताचेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "मेत्ता" । अवसेसा धम्मा मेत्ताय
 20 सम्पयुत्ता ।

B. 296

४८. तत्थ कतमा करुणा ... पे०... तत्थ कतमा मुदिता
 ... पे०... तत्थ कतमा उपेक्खा ?

इध भिक्खु यस्मिं समये रूपावचरं ज्ञानं भावेति किरियं नेव
 कुसलं नाकुसलं न च कम्मविपाकं दिट्ठधम्मसुखविहारं सुखस्स च पहाना
 25 दुक्खस्स च पहाना ... पे०... चतुर्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति उपेक्खा-
 सहगतं, या तस्मिं समये उपेक्खा उपेक्खायना उपेक्खायितत्तं उपेक्खा-
 चेतोविमुत्ति - अयं वुच्चति "उपेक्खा" । अवसेसा धम्मा उपेक्खाय
 सम्पयुत्ता ।

§ ३. पञ्हापुच्छकं

४६. चतस्सो अप्पमञ्जायो - इध भिक्खु मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं, इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अब्बेरेन अब्बापज्जेन फरित्वा विहरति; करुणासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं, इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं करुणासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अब्बेरेन अब्बापज्जेन फरित्वा विहरति; मुदितासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं, इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मुदितासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अब्बेरेन अब्बापज्जेन फरित्वा विहरति; उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं, इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अब्बेरेन अब्बापज्जेन फरित्वा विहरति ।

५०. चतुन्नं अप्पमञ्जानं कति कुसला, कति अकुसला, कति अब्बाकता ... पे०. कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुक्कमेन .

५१. सिया कुसला, सिया अब्बाकता । तिस्सो अप्पमञ्जायो सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, उपेक्खा अदुक्खममुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा । सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नुपादानिया । असङ्गिनिट्ठसङ्गिलेसिका । तिस्सो अप्पमञ्जायो सिया सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा; उपेक्खा अवितक्कअविचारा । तिस्सो अप्पमञ्जायो सिया पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, न उपेक्खासहगता, सिया न वत्तव्वा पीतिसहगता ति; उपेक्खा उपेक्खासहगता । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वा । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वहेतुका । सिया आचय-

५५. नो उपादाना ... पे०... नो किलेसा ... पे०... न दस्सनेन
 पहातब्बा । न भावनाय पहातब्बा । न दस्सनेन पहातब्बहेतुका । न
 भावनाय पहातब्बहेतुका । तिस्सो अप्पमञ्जायो सिया सवितक्का,
 सिया अवितक्का; उपेक्खा अवितक्का । तिस्सो अप्पमञ्जायो सिया
 सविचारा, सिया अविचारा; उपेक्खा अविचारा । तिस्सो अप्पमञ्जायो 5
 सिया सप्पीतिका, सिया अप्पीतिका; उपेक्खा अप्पीतिका । तिस्सो
 अप्पमञ्जायो सिया पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता; उपेक्खा
 न पीतिसहगता । तिस्सो अप्पमञ्जायो सुखसहगता, उपेक्खा न सुख-
 सहगता । उपेक्खा उपेक्खासहगता, तिस्सो अप्पमञ्जायो न उपेक्खा-
 सहगता । न कामावचरा । रूपावचरा । न अरूपावचरा । परियापन्ना । 10
 अनिय्यानिका । अनियता । सउत्तरा । अरणा ति ।

अप्पमञ्जाविभङ्गो निट्ठितो ।

१४. सिक्खापदविभङ्गो

§ १. अभिधम्मभाजनीयं

B. 299,
R. 285

१. पञ्च सिक्खापदानि — पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं, अदिन्नादाना वेरमणीसिक्खापदं, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणीसिक्खापदं, मुसावादा वेरमणीसिक्खापदं, सुरामेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापदं ।

२. तत्थ कतमं पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-सहगतं आणसम्पयुत्तं पाणातिपाता विरमन्तस्स, या तस्मिं समये पाणातिपाता आरति विरति पटिविरति वेरमणी अकिरिया अकरणं अनज्जापत्ति वेलाअनतिककमो सेतुघातो — इदं वुच्चति “पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं” । अवसेसा धम्मा वेरमणिया सम्पयुत्ता ।

३. तत्थ कतमं पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-सहगतं आणसम्पयुत्तं पाणातिपाता विरमन्तस्स, या तस्मिं समये चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयितत्तं — इदं वुच्चति “पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं” । अवसेसा धम्मा चेतनाय सम्पयुत्ता ।

४. तत्थ कतमं पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-सहगतं आणसम्पयुत्तं पाणातिपाता विरमन्तस्स, यो' तस्मिं समये' फस्सो ... पे०... पग्गाहो अविकखेपो — इदं वुच्चति “पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं” ।

५. तत्थ कतमं पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-सहगतं आणसम्पयुत्तं ससङ्कारेण ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्पयुत्तं ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्पयुत्तं ससङ्कारेण ... पे०... उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं

R. 286

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं आणसम्पयुत्तं सुरामेरयमज्जपमादट्टाना विरमन्तस्स, यो तस्मिं
समये फस्सो ... पे०... पग्गाहो अविक्खेपो - इदं वुच्चति "सुरामेरय-
मज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापदं" ।

B. 301 5

११. तत्थ कतमं सुरामेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापदं ?
यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं आणसम्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्प-
युत्तं ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०...
उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं
10 ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगतं आणविप्पयुत्तं' ... पे०... उपेक्खा-
सहगतं आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण सुरामेरयमज्जपमादट्टाना विरमन्तस्स,
या तस्मिं समये सुरामेरयमज्जपमादट्टाना आरति विरति पटिविरति
वेरमणी अकिरिया अकरणं अनज्जापत्ति वेलाअनतिककमो सेतुघातो -
इदं वुच्चति "सुरामेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापदं" । अवसेसा
15 : धम्मा वेरमणिया सम्पयुत्ता ।

१२. तत्थ कतमं सुरामेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापदं ?
यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं
आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण सुरामेरयमज्जपमादट्टाना विरमन्तस्स, या
तस्मिं समये चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - इदं वुच्चति "सुरामेरय-
20 मज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापदं" । अवसेसा धम्मा चेतनाय
सम्पयुत्ता ।

१३. तत्थ कतमं सुरामेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापदं ?
यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं
आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण सुरामेरयमज्जपमादट्टाना विरमन्तस्स, यो
.280 25 तस्मिं समये फस्सो ... पे०... पग्गाहो अविक्खेपो - इदं वुच्चति "सुरा-
मेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापदं" ।

१४. पञ्च मिक्खापदानि - पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं,
अदिग्घादाना वेरमणीसिक्खापदं, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणीसिक्खापदं,

मुसावादा वेरमणीमिक्खापद, मुग्गमेग्गमज्जत्तमाग्गाना वेरमणी-
सिक्खापद ।

१५ तत्त्व वतम पाणातिपाता वेरमणीमिक्खापद ?

यस्मिं समये कामावचर कुसल चित्त उप्पन्नं होति मोमनम्म-
सहगतं ज्ञाणसम्पयुत्तं हीनं मज्झिमं पणीतं छन्दाधिपनेय्यं 3
विरियाधिपतेय्यं चित्ताधिपनेय्यं वीमगाधिपनेय्यं छन्दाधि-
पतेय्यं हीनं मज्झिमं पणीतं विरियाधिपनेय्यं हीनं मज्झिमं B १७.
पणीतं चित्ताधिपतेय्यं हीनं मज्झिमं पणीतं वीमगाधिपनेय्यं
हीनं मज्झिमं पणीतं पाणातिपाता विरमन्तम्म, या तस्मिं समये
पाणातिपाता अरतिं विगतिं पटिविगतिं वेरमणी अविग्गिया अरग्ग 10
अनज्झापत्तिं वेलाअनतिक्रमो सेतुघातो - इदं बुच्चति "पाणातिपाता
वेरमणीसिक्खापद" । अवसेसा धम्मा वेरमणिया सम्पयुत्ता ।

१६ तत्त्व वतम पाणातिपाता वेरमणीमिक्खापद ?

यस्मिं समये कामावचर कुसल चित्त उप्पन्नं होति मोमनम्म-
सहगतं ज्ञाणसम्पयुत्तं हीनं मज्झिमं पणीतं छन्दाधिपनेय्यं 15
विरियाधिपतेय्यं चित्ताधिपतेय्यं वीमगाधिपनेय्यं छन्दाधि-
पतेय्यं हीनं मज्झिमं पणीतं विग्गियाधिपनेय्यं हीनं मज्झिमं
पणीतं चित्ताधिपतेय्यं हीनं मज्झिमं पणीतं वीमगाधिपनेय्यं
हीनं मज्झिमं पणीतं पाणातिपाता विरमन्तस्स, या तस्मिं समये
चेतना सञ्चेतना सञ्चेतयित्तं - इदं बुच्चति "पाणातिपाता वेरमणी- 20
सिक्खापद" । अवसेसा धम्मा चेतनाय सम्पयुत्ता ।

१७ तत्त्व वतम पाणातिपाता वेरमणीमिक्खापद ?

यस्मिं समये कामावचर कुसल चित्त उप्पन्नं होति मोमनम्म-
सहगतं ज्ञाणसम्पयुत्तं हीनं मज्झिमं पणीतं छन्दाधिपनेय्यं
विरियाधिपतेय्यं चित्ताधिपनेय्यं वीमगाधिपनेय्यं छन्दाधि- 25
पतेय्यं हीनं मज्झिमं पणीतं विरियाधिपनेय्यं हीनं मज्झिमं
पणीतं चित्ताधिपतेय्यं हीनं मज्झिमं पणीतं वीमगाधि-
पतेय्यं हीनं मज्झिमं पणीतं पाणातिपाता विरमन्तम्म,
यो तस्मिं समये पम्मो पे० पग्गाहो अविक्खेपो - इदं बुच्चति
"पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापद" ।

R 227

१८ तत्थ क्तम पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापद ?

- यस्मिं समये कामावचर कुसल चित्त उप्पन्न होति सोमनस्स-
सहगत आणसम्पयुत्त ससङ्खारेण पे० सोमनस्ससहगत आणविप्प-
युत्त पे० सोमनस्ससहगत आणविप्पयुत्त ससङ्खारेण पे०
5 उपेक्खासहगत आणसम्पयुत्त पे० उपेक्खासहगत आणसम्पयुत्त
ससङ्खारेण पे० उपेक्खासहगत आणविप्पयुत्त पे० उपेक्खा-
सहगत आणविप्पयुत्त ससङ्खारेण हीन मज्झिम पणीत छन्दाधि-
पतेय्य विरियाधिपतेय्य चित्ताधिपतेय्य छन्दाधिपतेय्य हीन
मज्झिम पणीत विरियाधिपतेय्य हीन मज्झिम पणीत
10 चित्ताधिपतेय्य हीन मज्झिम पणीत पाणातिपाता विरमन्तस्स,
या तस्मिं समये पाणातिपाता आरति विरति पटिविरति वेरमणी
अकिरिया अकरण अनज्जापत्ति वेलाअनतिकम्मो मेतुघातो - इद वुच्चति
“पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापद” । अदसेसा धम्मा वेरमणिया सम्प-
युत्ता पे० अदसेसा धम्मा चेतनाय सम्पयुत्ता पे० फत्सो पे०
15 पग्गाहो अविकसेपो - इद वुच्चति “पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापद” ।

१९ तत्थ क्तम अदिन्नादाना वेरमणीसिक्खापद पे०
कामेसुमिच्छाचारा वेरमणीसिक्खापद पे० मुसावादा वेरमणी-
सिक्खापद पे० सुरामेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापद ?

- यस्मिं समये कामावचर कुसल चित्त उप्पन्न होति सोमनस्स-
20 सहगत आणसम्पयुत्त हीन मज्झिम पणीत छन्दाधिपतेय्य
विरियाधिपतेय्य चित्ताधिपतेय्य वीमसाधिपतेय्य छन्दाधि-
पतेय्य हीन मज्झिम पणीत विरियाधिपतेय्य हीन मज्झिम
पणीत चित्ताधिपतेय्य हीन मज्झिम पणीत वीमसाधिपतेय्य
हीन मज्झिम पणीत सुरामेरयमज्जपमादट्टाना विरमन्तस्स, या
25 तस्मिं समये सुरामेरयमज्जपमादट्टाना आरति विरति पटिविरति
वेरमणी अकिरिया अकरण अनज्जापत्ति वेलाअनतिकम्मो मेतुघातो -
इद वुच्चति “सुरामेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापद” । अदसेसा
धम्मा वेरमणिया सम्पयुत्ता पे० अदसेसा धम्मा चेतनाय सम्पयुत्ता
पे० फत्सो पे० पग्गाहो अविकसेपो - इद वुच्चति “सुरा-
30 मेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापद” ।

२० तस्य कतम सुरामेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापद ?

यस्मिं समये कामावचरे कुसल चित्त उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं आणसम्पयुत्तं ससह्वारेण पे० सोमनस्ससहगतं आणविप्प-
युत्तं पे० सोमनस्ससहगतं आणविप्पयुत्तं ससह्वारेण पे०
उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं पे० उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं 5
ससह्वारेण पे० उपेक्खासहगतं आणविप्पयुत्तं पे० उपेक्खा-
सहगतं आणविप्पयुत्तं ससह्वारेण हीनं मज्झिमं पणीतं छन्दाधि-
पतेय्यं विरियाधिपतेय्यं चित्ताधिपतेय्यं छन्दाधिपतेय्यं हीनं
मज्झिमं पणीतं विरियाधिपतेय्यं हीनं मज्झिमं पणीतं
चित्ताधिपतेय्यं हीनं मज्झिमं पणीतं सुरामेरयमज्जपमादट्टाना विर- 10
मन्तस्स, या तस्मिं समये सुरामेरयमज्जपमादट्टाना आरतिं विरतिं
पटिविरतिं वेरमणीं अकिरियां अकरणं अनज्जापत्तिं वेलाअनतिककमो
सेतुधातो — इदं बुच्चति “सुरामेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापदं” ।
अवसेसा धम्मा वेरमणियां सम्पयुत्ता पे० अवसेसा धम्मा चेतनाय
सम्पयुत्ता पे० फस्सो पे० पग्गाहो अविक्खेपो — इदं बुच्चति 15
“सुरामेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणीसिक्खापदं” ।

B 304

२१ कतमे धम्मा सिक्खा ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं आणसम्पयुत्तं रूपारम्मणं वा पे० धम्मारम्मणं वा यं यं
वा पनारब्धं, तस्मिं समये फस्सो होति पे० अविक्खेपो होति । इमे 20
धम्मा सिक्खा ।

२२ कतमे धम्मा सिक्खा ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं आणसम्पयुत्तं ससह्वारेण पे० सोमनस्ससहगतं आणविप्प-
युत्तं पे० सोमनस्ससहगतं आणविप्पयुत्तं ससह्वारेण पे० 25
उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं पे० उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं
ससह्वारेण पे० उपेक्खासहगतं आणविप्पयुत्तं पे० उपेक्खा-
सहगतं आणविप्पयुत्तं ससह्वारेण रूपारम्मणं वा पे० धम्मारम्मणं
वा यं यं वा पनारब्धं, तस्मिं समये फस्सो होति पे० . अविक्खेपो
होति । इमे धम्मा सिक्खा ।

R 291

२३. कतमे धम्मा सिक्खा ?

- यस्मिं समये रूपूपपत्तिया ममं भावेति ... पे०... अरूपूपपात्तया मगं भावेति ... पे०... लोकुत्तरं ज्ञानं भावेति निध्यानिकं अपचयगामि दिट्ठिगतानं पहानाय पठनाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि ... पे०...
 5 पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे धम्मा सिक्खा ।

— ० —

१२. पञ्हापुच्छकं

२४. पञ्च सिक्खापदानि - पाणातिपाता वेरमणीसिक्खापदं, अदिन्नादाना वेरमणीसिक्खापदं, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणीसिक्खापदं, मुसावादा वेरमणीसिक्खापदं, सुरामेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणी-
 10 सिक्खापदं ।

B. 305

२५. पञ्चन्नं सिक्खापदानं कति कुसला, कति अकुसला, कति अव्याकता ... पे०... कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुक्कमेन

२६. कुसलायेव । सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । विपाकधम्मधम्मा । अनुपादिन्नु-
 15 पादानिया । असङ्खिलिद्वुसङ्खिलेसिका । सवितवकसविचारा । सिया पीतिसहगता, सिया सुखसहगता, सिया उपेक्खासहगता ।

R. 292

- नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वा । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वहेतुका । आचयगामिनो । नेवसेक्खनासेक्खा । परित्ता । परित्ता-
 20 रम्मणा । मज्झिमा । अनियता । न वत्तव्वा मग्गारम्मणा ति पि, मग्गाहेतुका ति पि, मग्गाधिपतिनो ति पि । सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, न वत्तव्वा उप्पादिनो ति । सिया अतीता, सिया अना-
 गता, सिया पञ्चुप्पन्ना । पञ्चुप्पन्नारम्मणा । सिया अज्झत्ता, सिया वहिद्धा, सिया अज्झत्तवहिद्धा । वहिद्धारम्मणा । अनिदस्सनअप्पटिघा ।

२. दुक्कमातिकानुक्कमेन

२७. न हेतू । सहेतुका । हेतुसम्पयुत्ता । न वत्तव्वा हेतू
 25 चैव सहेतुका चा ति, सहेतुका चैव न च हेतू । न वत्तव्वा हेतू चैव हेतुसम्पयुत्ता चा ति, हेतुसम्पयुत्ता चैव न च हेतू । न हेतु सहेतुका ।

२८ सप्पञ्चया । सहृता । अनिदस्सना । अप्पट्टिया ।
अरूपा । लोक्किया । केनचि विञ्जेय्या, वेनचि न विञ्जेय्या ।

२९ नो आसवा । सासवा । आसवविप्पयुत्ता । न
वत्तव्वा आसवा चेव सासवा चा ति, सासवा चेव नो च आमवा । न
वत्तव्वा आसवा चेव आसवमम्पयुत्ता चा ति पि, आसवसम्पयुत्ता चेव 5
नो च आसवा ति पि । आसवविप्पयुत्ता सासवा ।

३० नो सयोजना पे० नो गन्या पे० नो ओघा
पे० नो योगा पे० नो नीवरणा पे० नो परामासा
पे० सारम्मणा । नो चित्ता । चेतसिका । चित्तसम्पयुत्ता । 10
चित्तससट्ठा । चित्तसमुट्ठाना । चित्तसहभुनो । चित्तानुपरिवत्तिनो ।
चित्तससट्ठसमुट्ठाना । चित्तससट्ठसमुट्ठानसहभुनो । चित्तससट्ठसमुट्ठानानु-
परिवत्तिनो । बाहिरा । नो उपादा । अनुपादिता । नो उपादाना
पे० नो किलेसा ।

३१ न दस्सनेन पहातव्वा । न भावनाय पहातव्वा । न
दस्सनेन पहातव्वहेतुका । न भावनाय पहातव्वहेतुका । सवितक्का । 15
सविचारा । सिया सप्पीतिका, सिया अप्पीतिका । सिया पीतिसहगता,
सिया न पीतिसहगता । सिया सुखसहगता, सिया न सुखसहगता ।
सिया उपेक्खासहगता, सिया न उपेक्खासहगता । कामावचरा ।
न रूपावचरा । न अरूपावचरा । परियापना । अनिय्यानिक्का ।
अनियता । सउत्तरा । अरणा ति । 20

सिक्खापदविभङ्गो निर्द्धितो ।

— ० —

१५. पटिसम्भिदाविभङ्गो

१. सुत्तन्तभाजनीयं

१. सङ्गहवारो

१. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्यपटिसम्भिदा, धम्मपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा^१ ।

अत्ये जाणं अत्यपटिसम्भिदा, धम्मे जाणं धम्मपटिसम्भिदा, तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा, जाणेषु जाणं १ पटिभानपटिसम्भिदा^१ ।

२. सच्चवारो

२. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्यपटिसम्भिदा, धम्मपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

दुक्खे जाणं अत्यपटिसम्भिदा, दुक्खसमुदये जाणं धम्मपटिसम्भिदा, दुक्खनिरोधे जाणं अत्यपटिसम्भिदा, दुक्खनिरोधगामिनिया 10 पटिपदाय जाणं धम्मपटिसम्भिदा, तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा, जाणेषु जाणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

३. हेतुवारो

३. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्यपटिसम्भिदा, धम्मपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

हेतुमिह जाणं धम्मपटिसम्भिदा, हेतुफले जाणं अत्यपटिसम्भिदा, तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा, जाणेषु 15 जाणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

४. धम्मवारो

४. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्यपटिसम्भिदा, धम्मपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

ये धम्मा जाता भूता सञ्जाता निव्वता अभिनिव्वता पातुभूता, 20 इमेणु धम्मेणु जाणं अत्यपटिसम्भिदा; यम्हा^१ धम्मा^१ ते धम्मा जाता

१. पटिभानपटिसम्भिदा - स्या०, रो०. एवमपरि रि । १-१. वेहि धम्मंहेहि - स्या०, रो० ।

भूता सञ्जाता निव्वत्ता अभिनिव्वत्ता पातुभूता, तेसु धम्मेषु ज्ञाण
धम्मपटिसम्भिदा, तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे ज्ञाण निरुत्तिपटिसम्भिदा,
ज्ञाणेषु ज्ञाण पटिभानपटिसम्भिदा ।

B 308

५. पटिच्चसमुप्पादवारो

५ चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटि-
सम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

R 294

5

जरामरणे ज्ञाण अत्थपटिसम्भिदा, जरामरणसमुदये ज्ञाण
धम्मपटिसम्भिदा, जरामरणनिरोधे ज्ञाण अत्थपटिसम्भिदा, जरामरण-
निरोधगामिनिया पटिपदाय ज्ञाण धम्मपटिसम्भिदा, तत्र धम्मनिरुत्ता-
भिलापे ज्ञाण निरुत्तिपटिसम्भिदा, ज्ञाणेषु ज्ञाण पटिभानपटिसम्भिदा ।

६ चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटि-
सम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

10

जातिया ज्ञाण पे० भवे ज्ञाण पे० उपादाने ज्ञाण
पे० तण्हाय ज्ञाण पे० वेदनाय ज्ञाण पे० फस्से ज्ञाण
पे० सञ्जायतने ज्ञाण पे० नामरूपे ज्ञाण पे० विञ्जाणे
ज्ञाण पे० सङ्खारेसु ज्ञाण अत्थपटिसम्भिदा, सङ्खारसमुदये ज्ञाण
धम्मपटिसम्भिदा, सङ्खारनिरोधे ज्ञाण अत्थपटिसम्भिदा, सङ्खार-
निरोधगामिनिया पटिपदाय ज्ञाण धम्मपटिसम्भिदा, तत्र धम्मनिरुत्ता-
भिलापे ज्ञाण निरुत्तिपटिसम्भिदा, ज्ञाणेषु ज्ञाण पटिभानपटिसम्भिदा ।

15

६ परित्तिवारो

७ चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटि-
सम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

20

तत्थ क्तमा धम्मपटिसम्भिदा ?

इध भिक्खु धम्म जानाति - सुत्त गेय्य वेय्याकरण गाथ उदान
इतिवुत्तक जातक अग्भूतधम्म^१ वेदल्ल । अय वुच्चति "धम्मपटि-
सम्भिदा" । सो तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थ जानाति - "अय इमस्स
भासितस्स अत्थो, अय इमस्स भासितस्स अत्थो" ति । अय वुच्चति

25

“अत्यपटिसम्भदा” । तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं निरुत्तिपटि-
सम्भदा । आणेषु आणं पटिभानपटिसम्भदा ।

— ० —

§ २. अभिधम्मभाजनीयं

१. कुसलवारो

८. चतस्सो पटिसम्भदा — अत्यपटिसम्भदा, धम्मपटि-
सम्भदा, निरुत्तिपटिसम्भदा, पटिभानपटिसम्भदा ।

९. कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
5 सहगतं आणसम्पयुत्तं रूपारम्मणं वा ... पे०... धम्मारम्मणं वा यं यं
R.295 वा पनारब्भ, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति ।
इमे धम्मा कुसला । इमेषु धम्मेसु आणं धम्मपटिसम्भदा । तेसं
विपाके आणं अत्यपटिसम्भदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जात्ति
होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं निरुत्तिपटिसम्भदा । येन आणेन
10 तानि आणानि जानाति — “इमानि आणानि इदमत्यजोतकानी” ति,
आणेषु आणं पटिभानपटिसम्भदा ।

१०. चतस्सो पटिसम्भदा — अत्यपटिसम्भदा, धम्मपटि-
सम्भदा, निरुत्तिपटिसम्भदा, पटिभानपटिसम्भदा ।

११. कतमे धम्मा कुसला ?

15 यस्मिं समये कामावचरं कुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्स-
सहगतं आणसम्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्प-
युत्तं ... पे०... सोमनस्ससहगतं आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०...
उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खासहगतं आणसम्पयुत्तं
ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगतं आणविप्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खा-
20 सहगतं आणविप्पयुत्तं ससङ्खारेण रूपारम्मणं वा ... पे०... धम्मारम्मणं
वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो
होति । इमे धम्मा कुसला । इमेषु धम्मेसु आणं धम्मपटिसम्भदा ।
तेसं विपाके आणं अत्यपटिसम्भदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं
पञ्जात्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं निरुत्तिपटिसम्भदा ।

येन आणेन तानि आणानि जानाति - "इमानि आणानि इदमत्य-
जोतकानी" ति, आणेषु आण पटिभानपटिसम्भिदा ।

१२ चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्यपटिसम्भिदा, धम्मपटि-
सम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

१३ कतमे धम्मा कुसला ?

5 L 310

यस्मिं समये रूपूपपत्तिया मग्ग भावेति विविच्चेव कामेहि
पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति पयवीकसिण^१, तस्मिं समये
फत्सो होति पे० अविकखेपो होति । इमे धम्मा कुसला । इमेसु
धम्मेसु आण धम्मपटिसम्भिदा । तेस विपाके आण अत्यपटिसम्भिदा ।
याय निरुत्तिया तेस धम्मान पञ्जात्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे
आण निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन आणेन तानि आणानि जानाति -
"इमानि आणानि इदमत्यजोतकानी" ति, आणेषु आण पटिभान-
पटिसम्भिदा ।

१४ चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्यपटिसम्भिदा, धम्मपटि-
सम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

R 295

15

१५ कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये अरूपूपपत्तिया मग्ग भावेति सब्बसो आकिञ्चञ्जा-
यतन समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जासहगत सुखस्स च
पहाना पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये फत्सो
होति पे० अविकखेपो होति । इमे धम्मा कुसला । इमेसु धम्मेसु
आण धम्मपटिसम्भिदा । तेस विपाके आण अत्यपटिसम्भिदा । याय
निरुत्तिया तेस धम्मान पञ्जात्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आण
निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन आणेन तानि आणानि जानाति - "इमानि
आणानि इदमत्यजोतकानी" ति, आणेषु आण पटिभानपटिसम्भिदा ।

१६ चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्यपटिसम्भिदा, धम्मपटि-
सम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

25

१७ कतमे धम्मा कुसला ?

यस्मिं समये लोकुत्तर ज्ञान भावेति निय्यानिक अपचयगामि
दिट्ठिगतान पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि पे०

१ पठवीकसिण - सी०, पठवीकसिण - स्वा०, रो० ।

पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपदं दन्धाभिञ्जं, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा कुसला । इमेसु धम्मेसु ज्ञाणं धम्मपटिसम्भिदा । तेसं विपाके ज्ञाणं अत्यपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जात्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे

३ 5 ज्ञाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन ज्ञाणेन तानि ज्ञाणानि जानाति - “इमानि ज्ञाणानि इदमत्यजोतकानी” ति, ज्ञाणेषु ज्ञाणं पटिभान-पटिसम्भिदा ।

२. अकुसलवारो

B. 311

१८. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्यपटिसम्भिदा, धम्मपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

10

१९. कतमे धम्मा अकुसला ?

यस्मिं समये अकुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्ससहगतं दिट्ठिगतसम्पयुत्तं रूपारम्मणं वा ... पे०... धम्मारम्मणं वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा अकुसला । इमेसु धम्मेसु ज्ञाणं धम्मपटिसम्भिदा । तेसं विपाके

15 ज्ञाणं अत्यपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जात्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे ज्ञाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन ज्ञाणेन तानि ज्ञाणानि जानाति - “इमानि ज्ञाणानि इदमत्यजोतकानी” ति, ज्ञाणेषु ज्ञाणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

R. 297

२०. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्यपटिसम्भिदा, धम्मपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

20

२१. कतमे धम्मा अकुसला ?

यस्मिं समये अकुसलं चित्तं उप्पन्नं होति सोमनस्ससहगतं दिट्ठिगतसम्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०... सोमनस्ससहगतं दिट्ठिगतविप्पयुत्तं ... पे०... सोमनस्ससहगतं दिट्ठिगतविप्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खा-

25 सहगतं दिट्ठिगतसम्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खासहगतं दिट्ठिगतसम्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगतं दिट्ठिगतविप्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खासहगतं दिट्ठिगतविप्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०... दोमनस्ससहगतं पटिघ-

सम्पयुत्तं ... पे०... दोमनस्ससहगतं पटिघसम्पयुत्तं ससङ्खारेण ... पे०...
 उपेक्खासहगतं विचिकिच्छासम्पयुत्तं ... पे०... उपेक्खासहगतं उद्धच्च-
 सम्पयुत्तं रूपारम्भणं वा ... पे०... धम्मारम्भणं वा यं यं वा पनारब्धं,
 तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे धम्मा
 अकुसला । इमेषु धम्मेषु जाणं धम्मपटिसम्भिदा । तेसं विपाके जाणं 5
 अत्यपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जात्ति होति तत्र
 धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन जाणेन तानि
 जाणानि जानाति - "इमानि जाणानि इदमत्यजोतकानी" ति, जाणेषु
 जाणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

२. विपाकवारो

२२. तिस्सो पटिसम्भिदा - अत्यपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि- 10 B. 312
 सम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

२३. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता
 विपाकं चक्खुविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रूपारम्भणं, तस्मिं
 समये फस्सो होति, वेदना होति, सञ्जा होति, चेतना होति, चित्तं होति, 15
 उपेक्खा होति, चित्तस्सेकगता होति, मनिन्द्रियं होति, उपेक्खिन्द्रियं
 होति, जीवित्तिन्द्रियं होति, ये वा पन तस्मिं समये अञ्जे पि अत्य
 पटिच्चसमुप्पन्ना अरूपिनो धम्मा । इमे धम्मा अव्याकता । इमेषु धम्मेषु
 जाणं अत्यपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जात्ति होति
 तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन जाणेन तानि 20
 जाणानि जानाति - "इमानि जाणानि इदमत्यजोतकानी" ति,
 जाणेषु जाणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

२४. तिस्सो पटिसम्भिदा - अत्यपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि-
 सम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

२५. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता
 विपाकं सोतविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं सद्धारम्भणं ... पे०...
 धानविञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं गन्धारम्भणं ... पे०... जिह्वा-
 विञ्जाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रसारम्भणं ... पे०... कायविञ्जाणं 25

उपपन्नं होति सुखसहगतं फोट्टुव्वारम्मणं, तस्मिं समये फत्सो होति, वेदना होति, सञ्जा होति, चेतना होति, चित्तं होति, सुखं होति, चित्तस्सेवगता होति, मनिन्द्रियं होति, सुखिन्द्रियं होति, जीवितिन्द्रियं होति, ये वा पन तस्मिं समये अञ्जे पि अत्थि पटिच्चसमुप्पन्ना अरुपिनो
 5 धम्मा । इमे धम्मा अव्याकता । इमेसु धम्मेसु जाणं अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जात्ति होति तत्र धम्मनिरत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन जाणेन तानि जाणानि जानाति - "इमानि जाणानि इदमत्थजोतकानी" ति, जाणेसु जाणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

10 २६. तिस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

B. 313

२७. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाका मनोधानु उपपन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा ... पे०...
 15 फोट्टुव्वारम्मणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये फत्सो होति, वेदना होति, सञ्जा होति, चेतना होति, चित्तं होति, वितवको होति, विचारो होति, उपेक्खा होति, चित्तस्सेकगता होति, मनिन्द्रियं होति, उपेक्खिन्द्रियं होति, जीवितिन्द्रियं होति, ये वा पन तस्मिं समये अञ्जे पि अत्थि पटिच्चसमुप्पन्ना अरुपिनो धम्मा । इमे धम्मा अव्याकता । इमेसु
 20 धम्मेसु जाणं अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जात्ति होति तत्र धम्मनिरत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन जाणेन तानि जाणानि जानाति - "इमानि जाणानि इदमत्थजोतकानी" ति, जाणेसु जाणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

२८. तिस्सो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

२९. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स पुमानस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाका मनोविञ्जाणधानु उपपन्ना होति भोगनस्सगहगता रूपारम्मणा वा ... पे०... धम्मरम्मणा वा यं यं वा पनारब्भं, तस्मिं समये फत्सो
 30 होति, वेदना होति, सञ्जा होति, चेतना होति, चित्तं होति, वितवको

होति, विचारो होति, पीति होति, सुख होति, चित्तस्सेकगता होति, मनिन्द्रिय होति, सोमनस्सिन्द्रिय होति, जीवित्तिन्द्रिय होति, ये वा पन तस्मिं समये अञ्च पि अत्थि पटिच्चसमुप्पन्ना अरूपिनो धम्मा । इमे धम्मा अब्बाकता । इमेसु धम्मेसु जाण अत्थपटिमम्भिदा । याय निरुत्तिया तेस धम्मान पञ्जात्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाण 5 निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन जाणेन तानि जाणानि जानाति - "इमानि जाणानि इदमत्थजोतकानी" ति, जाणेषु जाण पटिभानपटिमम्भिदा ।

R 299

३० तिससो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

३१ कतमे धम्मा अब्बाकता ?

१९

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचित्ता विपाका मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्भणा वा पे० धम्मारम्भणा वा य य वा पनारब्भ, तस्मिं समये फस्सो होति, वेदना होति, सञ्जा होति, चेतना होति, चित्त होति, वित्तवको होति, विचारो होति, उपेक्खा होति, चित्तस्सेकगता होति, मनिन्द्रिय 15 होति, उपेक्खिन्द्रिय होति, जीवित्तिन्द्रिय' होति', ये वा पन तस्मिं समये अञ्चे पि अत्थि पटिच्चसमुप्पन्ना अरूपिनो धम्मा । इमे धम्मा अब्बाकता । इमेसु धम्मेसु जाण अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेस धम्मान पञ्जात्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाण निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन जाणेन तानि जाणानि जानाति - "इमानि जाणानि 20 इदमत्थजोतकानी" ति, जाणेषु जाण पटिभानपटिसम्भिदा ।

B 311

३२ तिससो पटिसम्भिदा - अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

३३ कतमे धम्मा अब्बाकता ?

यस्मिं समये कामावचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचित्ता 25 विपाका मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति सोमनस्ससहगता जाणसम्पयुत्ता पे० सोमनस्ससहगता जाणसम्पयुत्ता ससह्वारेण पे० सोमनस्ससहगता जाणविप्पयुत्ता पे० सोमनस्ससहगता जाणविप्प-

युक्ता ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगता जाणसम्पयुक्ता ... पे०...
 उपेक्खासहगता जाणसम्पयुक्ता ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगता
 जाणविप्पयुक्ता ... पे०... उपेक्खासहगता जाणविप्पयुक्ता ससङ्खारेण
 रूपारम्भणा वा ... पे०... धम्मारम्भणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये
 5 फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा अब्ब्याकता ।
 इमेसु धम्मेसु जाणं अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं
 पञ्जत्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा ।
 येन जाणेन तानि जाणानि जानाति -- “इमानि जाणानि इदमत्थ-
 जोत्तकानी” ति, जाणेसु जाणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

10 ३४. तिस्सो पटिसम्भिदा -- अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि-
 सम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

३५. कतमे धम्मा अब्ब्याकता ?

यास्मिं समये रूपूपपत्तिया मगं भावेति विविच्चेव कामेहि
 ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं, तस्मिं समये
 B. 315 15 फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा कुसला । तस्सेव
 रूपवचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाकं विविच्चेव
 कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति पथवीकसिणं, तस्मिं
 समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा अब्ब्याकता ।
 इमेसु धम्मेसु जाणं अत्थपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं
 20 पञ्जत्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा ।
 येन जाणेन तानि जाणानि जानाति -- “इमानि जाणानि इदमत्थ-
 जोत्तकानी” ति, जाणेसु जाणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

R. 300

३६. तिस्सो पटिसम्भिदा -- अत्थपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि-
 सम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

25 ३७. कतमे धम्मा अब्ब्याकता ?

यास्मिं समये अरूपूपपत्तिया मगं भावेति सब्वसो आकिञ्चञ्जा-
 यतनं समतिवकम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जासहगतं सुखस्स च
 पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये फस्सो
 होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा कुसला । तस्सेव अरूपा-

वचरस्स कुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाक सव्वसो आविञ्च-
 ञ्जायतन समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जासहगत सुवस्स
 च पहाना पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये फस्सो
 होति पे० अविकखेपो होति । इमे धम्मा अव्याकता । इमेषु
 धम्मेसु जाण अत्यपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया तेस धम्मान पञ्जत्ति 5
 होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाण निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन जाणेन
 तानि जाणानि जानाति - "इमानि जाणानि इदमत्यजोतकानी" ति,
 जाणेषु जाण पटिभानपटिसम्भिदा ।

३८ तिस्सो पटिसम्भिदा - अत्यपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि-
 सम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा । 10

३९ कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये लोकोत्तर ज्ञान भावेति निव्यानिव अपचयगामि
 दिट्ठिगतान पहानाय पठमाय भूमिया पत्तिया विविच्चेव कामेहि पे०
 पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपद^१ दन्धाभिञ्ज, तस्मिं समये
 फस्सो होति पे० अविकखेपो होति । इमे धम्मा कुसला । तस्सेव 15
 लोकोत्तरस्स कुसलस्स कम्मस्स^२ कतत्ता भावितत्ता विपाक विविच्चेव
 कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति दुक्खपटिपद दन्धा-
 भिञ्ज सुञ्जत, तस्मिं समये फस्सो होति पे० अविकखेपो होति ।
 इमे धम्मा अव्याकता । इमेषु धम्मेसु जाण अत्यपटिसम्भिदा । याय
 निरुत्तिया तेस धम्मान पञ्जत्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाण 20
 निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन जाणेन तानि जाणानि जानाति - "इमानि
 जाणानि इदमत्यजोतकानी" ति, जाणेषु जाण पटिभानपटिसम्भिदा ।

B 316

४० तिस्सो पटिसम्भिदा - अत्यपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटि-
 सम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

४१ कतमे धम्मा अव्याकता ?

25 R 301

यस्मिं समये अकुसलस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता विपाक
 चक्खुविञ्जाण उप्पन्न होति उपेक्खासहगत रूपारम्मण पे०
 सोतविञ्जाण उप्पन्न होति उपेक्खासहगत सद्धारम्मण पे०
 घानविञ्जाण उप्पन्न होति उपेक्खासहगत गन्धारम्मण पे०

१ दुक्खापटिपद - सी०, स्था०, रो०, एवमुपरि वि । २ ज्ञानस्स - स्या०, रो० ।

जिह्वाविज्ञाणं उप्पन्नं होति उपेक्खासहगतं रसारम्मणं ... पे०...
 कायविज्ञाणं उप्पन्नं होति दुक्खसहगतं फोट्टुव्वारम्मणं, तस्मिं समये
 फस्सो होति, वेदना होति, सञ्जा होति, चेतना होति, चित्तं होति,
 दुक्खं होति, चित्तस्सेकगता होति, मनिन्द्रियं होति, दुक्खिन्द्रियं होति,
 5 जीवित्तिन्द्रियं होति, ये वा पन तस्मिं समये अञ्जे पि अत्थि पटिच्च-
 समुप्पन्ना अरूपिनो धम्मा । इमे धम्मा अव्याकता । इमेषु धम्मेसु जाणं
 अत्थपटिसम्भदा । याय निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जत्ति होति तत्र
 धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भदा । येन जाणेन तानि
 जाणानि जानाति - "इमानि जाणानि इदमत्थजोतकानी" ति, जाणेषु
 10 जाणं पटिभानपटिसम्भदा ।

४२. तित्तसो पटिसम्भदा - अत्थपटिसम्भदा, निरुत्तिपटि-
 सम्भदा, पटिभानसम्भदा ।

४३. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये अकुसलस्स कम्मस्स कतता उपचितता विपाका
 15 मनोधातु उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता रूपारम्मणा वा ... पे०... फोट्टुव्वा-
 रम्मणा वा ... पे०... मनोविज्ञाणधातु उप्पन्ना होति उपेक्खासहगता
 रूपारम्मणा वा ... पे०... धम्मारम्मणा वा यं यं वा पनारब्भ, तस्मिं समये
 B. 317 फस्सो होति, वेदना होति, सञ्जा होति, चेतना होति, चित्तं होति,
 वितक्को होति, विचारो होति, उपेक्खा होति, चित्तस्सेकगता होति,
 20 मनिन्द्रियं होति, उपेक्खिन्द्रियं होति, जीवित्तिन्द्रियं होति, ये वा पन
 तस्मिं समये अञ्जे पि अत्थि पटिच्चसमुप्पन्ना अरूपिनो धम्मा । इमे
 धम्मा अव्याकता । इमेषु धम्मेसु जाणं अत्थपटिसम्भदा । याय
 निरुत्तिया तेसं धम्मानं पञ्जत्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं
 निरुत्तिपटिसम्भदा । येन जाणेन तानि जाणानि जानाति - "इमानि
 जाणानि इदमत्थजोतकानी" ति, जाणेषु जाणं पटिभानपटिसम्भदा ।

४. किरियवारो

25 ४४. तित्तसो पटिसम्भदा - अत्थपटिसम्भदा, निरुत्तिपटि-
 सम्भदा, पटिभानपटिसम्भदा ।

४५. कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये मनोधातु उपपन्ना होति विरिया नेव कुसला नाकुसला
 न च कम्मविपाका उपेक्खासहगता एवारम्मणा वा पे० फोद्धन्ना-
 रम्मणा वा य य वा पनारब्भ, तस्मिं समये फस्सो होति, वेदना होति,
 सञ्जा होति, चेतना होति, चित्त होति, वितक्को होति, विचारो होति,
 उपेक्खा होति, चित्तस्सेवग्गता होति, मनिन्द्रिय होति, उपेक्खिन्द्रिय 5
 होति, जीवित्तिन्द्रिय होति, ये वा पन तस्मिं समये अञ्जे पि अत्यि पटिच्च-
 समुप्पन्ना अरूपिनो धम्मा । इमे धम्मा अव्याकता । इमेसु धम्मेसु आण
 अत्यपटिसम्भदा । याय निरुत्तिया तेस धम्मान पञ्जात्ति होति तत्र
 धम्मनिरुत्ताभिलापे आण निरुत्तिपटिसम्भदा । येन आणेन तानि
 आणानि जानाति — “इमानि आणानि इदमत्यजोतकानी” ति, आणेनु 10
 आण पटिभानपटिसम्भदा ।

४६ तिस्सो पटिसम्भदा — अत्यपटिसम्भदा, निरुत्तिपटि-
 सम्भदा, पटिभानपटिसम्भदा ।

४७ कतमे धम्मा अव्याकता ?

यस्मिं समये मनोविञ्जाणधातु उपपन्ना होति विरिया नेव 15
 कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका सोमनस्ससहगता एवारम्मणा वा
 पे० धम्मरम्मणा वा पे० मनोविञ्जाणधातु उपपन्ना होति
 विरिया नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका उपेक्खासहगता एपा-
 रम्मणा वा पे० धम्मरम्मणा वा य य वा पनारब्भ, तस्मिं समये
 फस्सो होति, वेदना होति, सञ्जा होति, चेतना होति, चित्त होति, 20
 वितक्को होति, विचारो होति, उपेक्खा होति, चित्तस्सेवग्गता होति,
 विरियिन्द्रिय होति, समाधिन्द्रिय होति, मनिन्द्रिय होति, उपेक्खिन्द्रिय
 होति, जीवित्तिन्द्रिय होति, ये वा पन तस्मिं समये अञ्ज पि अत्यि
 पटिच्चसमुप्पन्ना अरूपिनो धम्मा । इमे धम्मा अव्याकता । इमेसु धम्मेसु
 आण अत्यपटिसम्भदा । याय निरुत्तिया तेस धम्मान पञ्जात्ति होति 25
 तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आण निरुत्तिपटिसम्भदा । येन आणेन तानि
 आणानि जानाति — “इमानि आणानि इदमत्यजोतकानी” ति, आणसु
 आण पटिभानपटिसम्भदा ।

४८ तिस्सो पटिसम्भदा — अत्यपटिसम्भदा, निरुत्तिपटि-
 सम्भदा, पटिभानपटिसम्भदा ।

४६. कतमे धम्मा अव्याकृता ?

- यस्मिं समये मनोविञ्जाणधातु उप्पन्ना होति किरिया नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका सोमनस्ससहगता जाणसम्पयुत्ता ... पे०... सोमनस्ससहगता जाणसम्पयुत्ता ससङ्खारेण ... पे०... सोमनस्स-
- 5 सहगता जाणविप्पयुत्ता ... पे०... सोमनस्ससहगता जाणविप्पयुत्ता ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगता जाणसम्पयुत्ता ... पे०... उपेक्खासहगता जाणसम्पयुत्ता ससङ्खारेण .. पे०.. उपेक्खासहगता जाणविप्पयुत्ता ... पे०... उपेक्खासहगता जाणविप्पयुत्ता ससङ्खारेण ... पे०... रूपावचरं ज्ञानं भावेति ... पे०... अरूपावचरं ज्ञानं भावेति किरियं नेव
- 10 कुसलं नाकुसलं न च कम्मविपाकं दिट्ठधम्मसुखविहारं ... पे०... सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जासहगतं सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविकखेपो होति । इमे धम्मा अव्याकृता । इमेसु धम्मेसु जाणं अत्यपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया
- 15 तेसं धम्मानं पञ्जति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे जाणं निरुत्तिपटिसम्भिदा । येन जाणेन तानि जाणानि जानाति -- "इमानि जाणानि इदमत्यजोतकानी" ति, जाणेसु जाणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

R. 303

B 319

५०. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्यपटिसम्भिदा, धम्मपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा । तिस्सो पटिसम्भिदा कामावचरकुसलतो चतूसु जाणसम्पयुत्तेसु चित्तुप्पादेसु, किरियतो चतूसु जाणसम्पयुत्तेसु चित्तुप्पादेसु उप्पज्जन्ति । अत्यपटिसम्भिदा एतेसु चैव उप्पज्जति, चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु च उप्पज्जति ।

§ ३. पञ्हापुच्छकं

५१. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्यपटिसम्भिदा, धम्मपटिसम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

५२. चतुन्नं पटिसम्भदानं कति कुसला, कति अकुसला, कति अव्याकता .. पे०.. कति सरणा, कति अरणा ?

१. तिकमातिकानुक्कमेन

५३. सिया कुसला, सिया अव्याकता ।

सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अद्दुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ।

तिस्सो पटिसम्भदा सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा; अत्थपटिसम्भदा सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा ।

तिस्सो पटिसम्भदा अनुपादिन्नपादानिया, अत्थपटिसम्भदा सिया अनुपादिन्नपादानिया, सिया अनुपादिन्नअनुपादानिया ।

तिस्सो पटिसम्भदा असङ्घिलिट्ठअसङ्घिलेसिका, अत्थपटिसम्भदा सिया असङ्घिलिट्ठअसङ्घिलेसिका, सिया असङ्घिलिट्ठअसङ्घिलेसिका ।

तिस्सो पटिसम्भदा सवितक्कसविचारा; अत्थपटिसम्भदा सिया सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्कअविचारा । सिया पोतिसहगता, सिया सुखसहगता, सिया उपेक्खासहगता । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वा । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वहेतुका ।

तिस्सो पटिसम्भदा सिया आचयगामिनो, सिया नेवाचयगामिनापचयगामिनो, अत्थपटिसम्भदा सिया आचयगामिनी, सिया अपचयगामिनी, सिया नेवाचयगामिनापचयगामिनी ।

तिस्सो पटिसम्भदा नेवसेक्खनासेक्खा, अत्थपटिसम्भदा सिया सेक्खा, सिया असेक्खा, सिया नेवसेक्खनासेक्खा ।

तिस्सो पटिसम्भदा परित्ता, अत्थपटिसम्भदा सिया परित्ता, सिया अप्पमाणा ।

निरुत्तिपटिसम्भदा परित्तारम्मणा, तिस्सो पटिसम्भदा सिया परित्तारम्मणा, सिया महग्गतारम्मणा, सिया अप्पमाणारम्मणा ।

४६. कतमे धम्मा अव्याकृता ?

यस्मिं समये मनोविञ्जाणघातु उप्पन्ना होति किरिया नेव कुसला नाकुसला न च कम्मविपाका सोमनस्ससहगता आणसम्पयुत्ता ... पे०... सोमनस्ससहगता आणसम्पयुत्ता ससङ्खारेण ... पे०... सोमनस्स-
 5 सहगता आणविप्पयुत्ता ... पे०... सोमनस्ससहगता आणविप्पयुत्ता ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगता आणसम्पयुत्ता ... पे०... उपेक्खा-
 सहगता आणसम्पयुत्ता ससङ्खारेण ... पे०... उपेक्खासहगता आणविप्प-
 युत्ता ... पे०... उपेक्खासहगता आणविप्पयुत्ता ससङ्खारेण ... पे०...
 रूपावचरं ज्ञानं भावेति ... पे०... अरूपावचरं ज्ञानं भावेति किरियं नेव
 10 कुसलं नाकुसलं न च कम्मविपाकं दिट्ठधम्मसुखविहारं ... पे०... सव्वसो
 आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जा-
 सहगतं सुखस्त च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति,
 तस्मिं समये फस्सो होति ... पे०... अविक्खेपो होति । इमे धम्मा
 अव्याकृता । इमेसु धम्मेसु आणं अत्यपटिसम्भिदा । याय निरुत्तिया
 15 तेसं धम्मानं पञ्जात्ति होति तत्र धम्मनिरुत्ताभिलापे आणं निरुत्तिपटि-
 सम्भिदा । येन आणेण तानि आणानि जानाति - “इमानि आणानि
 इदमत्यजोतकानी” ति, आणेषु आणं पटिभानपटिसम्भिदा ।

R. 303

B. 319

५०. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्यपटिसम्भिदा, धम्मपटि-
 सम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा । तिस्सो पटि-
 20 सम्भिदा कामावचरकुसलतो चतूसु आणसम्पयुत्तेसु चित्तुप्पादेसु,
 किरियतो चतूसु आणसम्पयुत्तेसु चित्तुप्पादेसु उप्पज्जन्ति । अत्यपटि-
 सम्भिदा एतेसु चेव उप्पज्जति, चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेसु च उप्प-
 ज्जति ।

१. ३. पञ्हापुच्छकं

५१. चतस्सो पटिसम्भिदा - अत्यपटिसम्भिदा, धम्मपटि-
 25 सम्भिदा, निरुत्तिपटिसम्भिदा, पटिभानपटिसम्भिदा ।

५२ चतुन्न पटिसम्भिदान कति कुसला, कति अकुसला, कति
अव्याकता पे० कति सरणा, कति अरणा ?

१ तिकमातिकानुष्कमेन

५३ सिया कुसला, सिया अव्याकता ।

सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय
सम्पयुत्ता ।

5

तिस्सो पटिसम्भिदा सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाक-
नविपाकधम्मधम्मा, अत्थपटिसम्भिदा सिया विपाका, सिया विपाक-
धम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा ।

तिस्सो पटिसम्भिदा अनुपादिन्नपादानिया, अत्थपटिसम्भिदा
सिया अनुपादिन्नपादानिया, सिया अनुपादिन्नअनुपादानिया ।

10

तिस्सो पटिसम्भिदा असङ्खिलिट्ठअसङ्खिलेसिका, अत्थपटि-
सम्भिदा सिया असङ्खिलिट्ठअसङ्खिलेसिका, सिया असङ्खिलिट्ठअसङ्खि-
लेसिका ।

तिस्सो पटिसम्भिदा सवितक्कसविचारा, अत्थपटिसम्भिदा
सिया सवितक्कसविचारा, सिया अवितक्कविचारमत्ता, सिया अवितक्क-
अविचारा । सिया पीतिसहगता, सिया मुखसहगता, सिया उपेक्खा-
सहगता । नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वा । नेव दस्सनेन न भावनाय
पहातव्वहेतुका ।

15

तिस्सो पटिसम्भिदा सिया आचयगामिनो, सिया नेवाचय-
गामिनापचयगामिनो, अत्थपटिसम्भिदा सिया आचयगामिनी, सिया
अपचयगामिनी, सिया नेवाचयगामिनापचयगामिनी ।

20 R 304

तिस्सो पटिसम्भिदा नेवसेक्खनासेक्खा, अत्थपटिसम्भिदा सिया
सेक्खा, सिया असेक्खा, सिया नेवसेक्खनासेक्खा^१ ।

B 320

तिस्सो पटिसम्भिदा परित्ता, अत्थपटिसम्भिदा सिया परित्ता,
सिया अप्पमाणा ।

25

निरुत्तिपटिसम्भिदा परित्तारम्मणा, तिस्सो पटिसम्भिदा सिया
परित्तारम्मणा, सिया महम्मतारम्मणा, सिया अप्पमाणारम्मणा ।

१ नेव सेक्खा नासेक्खा - सी०, स्या०, नेव सेखा नासेखा - रो० ।

तिस्सो पटिसम्भिदा मज्झिमा; अत्थपटिसम्भिदा सिया मज्झिमा, सिया पणीता ।

तिस्सो पटिसम्भिदा अनियता; अत्थपटिसम्भिदा सिया सम्मत्तनियता, सिया अनियता ।

- 5 निरुत्तिपटिसम्भिदा न वत्तव्वा — मग्गारम्मणा ति पि, मग्ग-हेतुका ति पि, मग्गाधिपतिनी ति पि; अत्थपटिसम्भिदा न मग्गारम्मणा, सिया मग्गहेतुका, सिया मग्गाधिपतिनी, सिया न वत्तव्वा मग्गहेतुका ति पि, मग्गाधिपतिनी ति पि; द्वे पटिसम्भिदा सिया मग्गारम्मणा, न मग्गहेतुका, सिया मग्गाधिपतिनो, सिया न वत्तव्वा
10 मग्गारम्मणा ति पि, मग्गाधिपतिनो ति पि ।

तिस्सो पटिसम्भिदा सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, न वत्तव्वा उप्पादिनो ति; अत्थपटिसम्भिदा सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, सिया उप्पादिनी । सिया अतीता, सिया अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना ।

- निरुत्तिपटिसम्भिदा पच्चुप्पन्नारम्मणा; द्वे पटिसम्भिदा सिया
15 अतीतारम्मणा, सिया अनागतारम्मणा, सिया पच्चुप्पन्नारम्मणा; अत्थपटिसम्भिदा सिया अतीतारम्मणा, सिया अनागतारम्मणा, सिया पच्चुप्पन्नारम्मणा, सिया न वत्तव्वा अतीतारम्मणा ति पि, अनागतारम्मणा ति पि, पच्चुप्पन्नारम्मणा ति पि । सिया अज्झत्ता, सिया वहिद्धा, सिया अज्झत्तवहिद्धा ।

- 20 निरुत्तिपटिसम्भिदा वहिद्धारम्मणा; तिस्सो पटिसम्भिदा सिया अज्झत्तारम्मणा, सिया वहिद्धारम्मणा, सिया अज्झत्तवहिद्धारम्मणा । अनिदस्सनअपटिघा ।

२. दुक्कमातिकानुक्कमेन

५४. हेतू । सहेतुका । हेतुसम्पयुत्ता । हेतू चेव सहेतुका च । हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता च । न वत्तव्वा न हेतू सहेतुका ति पि, न हेतू
25 अहेतुका ति पि ।

५५. सम्पच्चया । सद्दता । अनिदस्सना । अपटिघा । अरूपा । तिस्सो पटिसम्भिदा लोकिया, अत्थपटिसम्भिदा सिया लोकिया, सिया लोकुत्तरा । केनचि विञ्जेय्या, केनचि न विञ्जेय्या ।

५६. नो आसवा । तिस्सो पटिसम्भिदा सासवा; अत्थपटिसम्भिदा गिया सासवा, गिया अनासवा । आसवदिप्पयुत्ता । तिस्सो पटि-

सम्भिदा न वत्तव्वा आसवा चैव सासवा चा ति, सासवा चैव नो न
 आसवा, अत्यपटिसम्भिदा न वत्तव्वा आमवा^१ चैव सासवा चा ति,
 सिया सासवा चैव नो च आसवा^१, सिया न वत्तव्वा सासवा चैव नो च
 आसवा ति । न वत्तव्वा आसवा चैव आसवसम्पयुत्ता चा ति पि,
 आसवसम्पयुत्ता चैव नो च आसवा ति पि । तिस्सो पटिसम्भिदा 5
 आसवविष्पयुत्ता सासवा, अत्यपटिसम्भिदा सिया आसवविष्पयुत्ता
 सासवा, सिया आसवविष्पयुत्ता अनासवा ।

५७. नो सयोजना पे० नो गन्या पे०. नो ओघा
 पे० नो योगा पे० नो नीवरणा पे० नो परामासा
 पे० सारम्भणा । नो चित्ता । चेतसिका । चित्तसम्पयुत्ता । 10
 चित्तससट्ठा । चित्तसमुद्धाना । चित्तसहभुनो । चित्तानुपरिवत्तिनो ।
 चित्तससट्ठसमुद्धाना । चित्तससट्ठसमुद्धानसहभुनो । चित्तसमट्ठसमुद्धानु
 नानुपरिवत्तिनो । वाहिरा । नो उपादा । अनुपादिना ।

५८ नो उपादाना पे० नो किलेसा पे० न दस्सनेन
 पहातव्वा । न भावनाय पहातव्वा । न दस्सनेन पहातव्वहेतुका । न भाव- 15
 नाय पहातव्वहेतुका । तिस्सो पटिसम्भिदा सवितक्का, अत्यपटिसम्भिदा
 सिया सवितक्का, सिया अविक्का । तिस्सो पटिसम्भिदा सविचारा;
 अत्यपटिसम्भिदा सिया सविचारा, सिया अविचारा । सिया सप्पीतिका,
 सिया अप्पीतिका । सिया पीतिसहगता, सिया न पीतिसहगता । सिया
 सुखसहगता, सिया न सुखसहगता । सिया उपेक्खासहगता, सिया न 20
 उपेक्खासहगता । तिस्सो पटिसम्भिदा कामावचरा, अत्यपटिसम्भिदा
 सिया कामावचरा, सिया न कामावचरा । न रूपावचरा । न अरूपावचरा ।
 तिस्सो पटिसम्भिदा परियापन्ना, अत्यपटिसम्भिदा सिया परियापन्ना,
 सिया अपरियापन्ना । तिस्सो पटिसम्भिदा अनिय्यानिका, अत्यपटि-
 सम्भिदा सिया निय्यानिका, सिया अनिय्यानिका । तिस्सो पटिसम्भिदा 25
 अनियता, अत्यपटिसम्भिदा सिया नियता, सिया अनियता । तिस्सो
 पटिसम्भिदा सउत्तरा, अत्यपटिसम्भिदा सिया सउत्तरा, सिया अनु-
 त्तरा । अरणा ति ।

पटिसम्भिदाविभङ्गो निद्रितो

१६. जाणविभङ्गो

§ १. भातिकाउद्देशो

एकविधेन

१. एकविधेन जाणवत्यु -

(१) पञ्च विञ्जाणा न हेतू, अहेतुका, हेतुविष्युत्ता, सप्पच्चया, सङ्खता, अरूपा, लोकिया, सासवा, संयोजनिया, गन्थनिया, ओघनिया, योगनिया, नीवरणिया, परामट्टा, उपादानिया, सङ्किलेसिका, 5 ग्रव्याकता, सारम्मणा, अचेतसिका, विपाका, उपादिन्नुपादानिया, असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका, न सवितक्कसविचारा, न अवितक्कविचारमत्ता, अवितक्कअविचारा, न पीतिसहगता, नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वा, नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वहेतुका, नेवाचयगामिनापचयगामिनो, नेवसेक्खनासेक्खा, परित्ता, कामावचारा, न हपावचारा, न अरूपावचारा, 10 परियापन्ना, नो अपरियापन्ना, अनियता, अनिय्यानिका, उप्पन्नमनो-विञ्चेय्या, अनिच्छा, जराभिभूता

(२) पञ्च विञ्जाणा उप्पन्नवत्युका

(३) पुरेजातवत्युका पुरेजातारम्मणा

(४) अज्झत्तिकवत्युका वाहिरारम्मणा

15 (५) असम्भिन्नवत्युका असम्भिन्नारम्मणा

(६) नानावत्युका नानारम्मणा

(७) न अञ्जमञ्जस्स गोचरविगयं पच्चनुभोन्ति

(८) न अममन्नाहारा उप्पज्जन्ति

(९) न अमनसिकारा उप्पज्जन्ति

20 (१०) न अट्ठोकिण्णा उप्पज्जन्ति

(११) न अपुट्ठं अचरिमं उप्पज्जन्ति

(१२) न अञ्जमञ्जस्स ममनन्तरा उप्पज्जन्ति

(१३) पञ्च विञ्जाणा अनाभोगा

(१४) पञ्चत्ति विञ्जाणेहि न कञ्चिं धम्मं पटियिजानाति

25 अञ्जत्त अग्निनिपातमत्ता

- (१५) पञ्चन्नं विञ्जाणानं समनन्तरां पि न कञ्चि धम्मं
पटिविजानाति
- (१६) पञ्चहि विञ्जाणेहि न कञ्चि इरियापथं कप्पेति
- (१७) पञ्चन्नं विञ्जाणानं समनन्तरां पि न कञ्चि इरिया-
पथं कप्पेति 5
- (१८) पञ्चहि विञ्जाणेहि न कायकम्मं न वचीकम्मं पट्टपेति
- (१९) पञ्चन्नं विञ्जाणानं समनन्तरां पि न कायकम्मं न
वचीकम्मं पट्टपेति
- (२०) पञ्चहि विञ्जाणेहि न कुसलाकुसलं धम्मं समादियति
- (२१) पञ्चन्नं विञ्जाणानं समनन्तरां पि न कुसलाकुसलं 10
धम्मं समादियति
- (२२) पञ्चहि विञ्जाणेहि न समापज्जति न बुद्धाति R. 300
- (२३) पञ्चन्नं विञ्जाणानं समनन्तरां पि न समापज्जति न
बुद्धाति
- (२४) पञ्चहि विञ्जाणेहि न चवति न उप्पज्जति 15
- (२५) पञ्चन्नं विञ्जाणानं समनन्तरां पि न चवति न
उप्पज्जति
- (२६) पञ्चहि विञ्जाणेहि न सुपति न पटिवुज्झति न
सुपिनं पस्सति B. 324
- (२७) पञ्चन्नं विञ्जाणानं समनन्तरां पि न सुपति न 20
पटिवुज्झति न सुपिनं पस्सति, याथावकवत्युविभावना
पञ्जा

एवं एकविधेन जाणवत्यु ।

दुविधेन

२. दुविधेन जाणवत्यु -

- (१) लोकिया पञ्जा, लोकुत्तरा पञ्जा 25
- (२) केनचि विञ्जेय्या पञ्जा, केनचि न विञ्जेय्या
पञ्जा
- (३) सासवा पञ्जा, अनासवा पञ्जा

(४) आसवविष्ययुक्ता सासवा पञ्जा, आसवविष्ययुक्ता
अनासवा पञ्जा

(५) संयोजनिया पञ्जा, असंयोजनिया पञ्जा

(६) संयोजनविष्ययुक्ता संयोजनिया पञ्जा, संयोजन-
विष्ययुक्ता असंयोजनिया पञ्जा

(७) गन्थनिया पञ्जा, अगन्थनिया पञ्जा

(८) गन्थविष्ययुक्ता गन्थनिया पञ्जा, गन्थविष्ययुक्ता
अगन्थनिया पञ्जा

(९) ओघनिया पञ्जा, अनोघनिया पञ्जा

(१०) ओघविष्ययुक्ता ओघनिया पञ्जा, ओघविष्ययुक्ता
अनोघनिया पञ्जा

(११) योगनिया पञ्जा, अयोगनिया पञ्जा

(१२) योगविष्ययुक्ता योगनिया पञ्जा, योगविष्ययुक्ता
अयोगनिया पञ्जा

(१३) नीवरणिया पञ्जा, अनीवरणिया पञ्जा

(१४) नीवरणविष्ययुक्ता नीवरणिया पञ्जा, नीवरणविष्य-
युक्ता अनीवरणिया पञ्जा

(१५) परामट्टा पञ्जा, अपरामट्टा पञ्जा

(१६) परामासविष्ययुक्ता परामट्टा पञ्जा, परामासविष्ययुक्ता
अपरामट्टा पञ्जा

(१७) उपादिन्ना पञ्जा, अनुपादिन्ना पञ्जा

(१८) उपादानिया पञ्जा, अनुपादानिया पञ्जा

(१९) उपादानविष्ययुक्ता उपादानिया पञ्जा, उपादान-
विष्ययुक्ता अनुपादानिया पञ्जा

(२०) सङ्किलेसिका पञ्जा, असङ्किलेसिका पञ्जा

(२१) किलेसविष्ययुक्ता सङ्किलेसिका पञ्जा, किलेसविष्य-
युक्ता असङ्किलेसिका पञ्जा

(२२) सवितक्का पञ्जा, अवितक्का पञ्जा

- (२३) सविचारा पञ्जा, अविचारा पञ्जा
 (२४) सप्पीतिका पञ्जा, अप्पीतिका पञ्जा
 (२५) पीतिसहगता पञ्जा, न पीतिसहगता पञ्जा
 (२६) सुखसहगता पञ्जा, न सुखसहगता पञ्जा
 (२७) उपेक्खासहगता पञ्जा, न उपेक्खासहगता पञ्जा 5
 (२८) कामावचरा पञ्जा, न कामावचरा पञ्जा
 (२९) रूपावचरा पञ्जा, न रूपावचरा पञ्जा
 (३०) अरूपावचरा पञ्जा, न अरूपावचरा पञ्जा
 (३१) परियापन्ना पञ्जा, अपरियापन्ना पञ्जा
 (३२) निय्यानिका पञ्जा, अनिय्यानिका पञ्जा 10
 (३३) नियता पञ्जा, अनियता पञ्जा
 (३४) सउत्तरा पञ्जा, अनुत्तरा पञ्जा B. 325
 (३५) अत्यजापिका पञ्जा, जापित्त्या पञ्जा
 एवं दुविधेन जाणवत्थु ।

तिविधेन

३. तिविधेन जाणवत्थु - 15 R. 310
 (१) चिन्तामया पञ्जा, सुतमया पञ्जा, भावनामया पञ्जा
 (२) दानमया पञ्जा, सीलमया पञ्जा, भावनामया पञ्जा
 (३) अधिसीले पञ्जा, अधिचित्ते पञ्जा, अधिपञ्जाय 20 पञ्जा
 (४) आयकोसल्लं, अपायकोसल्लं, उपायकोसल्लं
 (५) विपाका पञ्जा, विपाकधम्मधम्मा पञ्जा, नेव-
 विपाकनविपाकधम्मधम्मा पञ्जा
 (६) उपादिन्नुपादानिया पञ्जा, अनुपादिन्नुपादानिया 25 पञ्जा, अनुपादिन्ननुपादानिया पञ्जा
 (७) सवितक्कसविचारा पञ्जा, अवितक्कविचारमत्ता पञ्जा, अवितक्कअविचारा पञ्जा

- (८) पीतिसहगता पञ्जा, सुखसहगता पञ्जा, उपेक्खा-
सहगता पञ्जा
- (९) आचयगामिनी पञ्जा, अपचयगामिनी पञ्जा, नेवा-
चयगामिनापचयगामिनी पञ्जा
- 5 (१०) सेक्खा पञ्जा, असेक्खा पञ्जा, नेवसेक्खनासेक्खा
पञ्जा
- (११) परित्ता पञ्जा, महग्गता पञ्जा, अप्पमाणा पञ्जा
- (१२) परित्तारम्मणा पञ्जा, महग्गतारम्मणा पञ्जा, अप्प-
माणारम्मणा पञ्जा
- 10 (१३) मग्गारम्मणा पञ्जा, मग्गहेतुका पञ्जा, मग्गाधि-
पत्तिनी पञ्जा
- (१४) उप्पन्ना पञ्जा, अनुप्पन्ना पञ्जा, उप्पादिनी पञ्जा
- R. 311 (१५) अतीता पञ्जा, अनागता पञ्जा, पच्चुप्पन्ना पञ्जा
- (१६) अतीतारम्मणा पञ्जा, अनागतारम्मणा पञ्जा, पच्चु-
प्पन्नारम्मणा पञ्जा
- 15 (१७) अज्झत्ता पञ्जा, बहिद्धा पञ्जा, अज्झत्तबहिद्धा पञ्जा
- (१८) अज्झत्तारम्मणा पञ्जा, बहिद्धारम्मणा पञ्जा,
अज्झत्तबहिद्धारम्मणा पञ्जा
- (१९) सवितक्कसविचारा पञ्जा अत्थि विपाका, अत्थि
20 विपाकधम्मघम्मा, अत्थि नेवविपाकनविपाक-
धम्मघम्मा
- (२०) अत्थि उपादिच्चुपादानिया, अत्थि अनुपादिच्चुपादानिया,
अत्थि अनुपादिन्ननुपादानिया
- (२१) अत्थि पीतिसहगता, अत्थि सुखसहगता, अत्थि उपेक्खा-
25 सहगता
- (२२) अत्थि आचयगामिनी, अत्थि अपचयगामिनी, अत्थि
नेवाचयगामिनापचयगामिनी
- (२३) अत्थि सेक्खा, अत्थि असेक्खा, अत्थि नेवसेक्खनासेक्खा
- (२४) अत्थि परित्ता, अत्थि महग्गता, अत्थि अप्पमाणा

R. 313

5

10

15

20

25

R. 314

D. 227

(४२) अत्यि आचयगामिनी, अत्यि अपचयगामिनी, अत्यि नेवाचयगामिनापचयगामिनी

(४३) अत्यि सेक्खा, अत्यि असेक्खा, अत्यि नेवसेक्खनासेक्खा

(४४) अत्यि परित्तारम्मणा, अत्यि महग्गतारम्मणा, अत्यि अप्पमाणारम्मणा

(४५) अत्यि मग्गारम्मणा, अत्यि मग्गहेतुका, अत्यि मग्गाधिपतिनी

(४६) अत्यि उप्पन्ना, अत्यि अनुप्पन्ना, अत्यि उप्पादिनी

(४७) अत्यि अतीता, अत्यि अनागता, अत्यि पच्चुप्पन्ना

(४८) अत्यि अतीतारम्मणा, अत्यि अनागतारम्मणा, अत्यि पच्चुप्पन्नारम्मणा

(४९) अत्यि अज्झत्ता, अत्यि वहिद्धा, अत्यि अज्झत्तवहिद्धा

(५०) अत्यि अज्झत्तारम्मणा, अत्यि वहिद्धारम्मणा, अत्यि अज्झत्तवहिद्धारम्मणा

(५१) पीतिसहगता पज्जा सुखसहगता पज्जा अत्यि विपाका, अत्यि विपाकधम्मधम्मा, अत्यि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा

(५२) अत्यि उपादिनुपादानिया, अत्यि अनुपादिनुपादानिया, अत्यि अनुपादिन्ननुपादानिया

(५३) अत्यि सवितक्कमविचारा, अत्यि अवितक्कविचारमत्ता, अत्यि अवितक्कविचारा

(५४) अत्यि आचयगामिनी, अत्यि अपचयगामिनी, अत्यि नेवाचयगामिनापचयगामिनी

(५५) अत्यि सेक्खा, अत्यि असेक्खा, अत्यि नेवनेक्खनासेक्खा

(५६) अत्यि परित्ता, अत्यि महग्गता, अत्यि अप्पमाणा

(५७) अत्यि परित्तारम्मणा, अत्यि महग्गतारम्मणा, अत्यि अप्पमाणारम्मणा

(५८) अत्यि मग्गारम्मणा, अत्यि मग्गहेतुका, अत्यि मग्गाधिपतिनी

- (५६) अत्थि उप्पन्ना, अत्थि अनुप्पन्ना, अत्थि उप्पादिनी
- (६०) अत्थि अतीता, अत्थि अनागता, अत्थि पच्चुप्पन्ना
- (६१) अत्थि अतीतारम्मणा, अत्थि अनागतारम्मणा, अत्थि पच्चुप्पन्नारम्मणा
- (६२) अत्थि अज्झता, अत्थि वहिद्धा, अत्थि अज्झत्तवहिद्धा 5
- (६३) अत्थि अज्झत्तारम्मणा, अत्थि वहिद्धारम्मणा, अत्थि अज्झत्तवहिद्धारम्मणा
- (६४) उपेक्खासहगता पञ्जा अत्थि विपाका, अत्थि विपाकधम्मधम्मा, अत्थि नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा
- (६५) अत्थि उपादिन्नुपादानिया, अत्थि अनुपादिन्नुपादानिया, 10 अत्थि अनुपादिन्ननुपादानिया
- (६६) अत्थि आचयगामिनी, अत्थि अपचयगामिनी, अत्थि नेवाचयगामिनापचयगामिनी
- (६७) अत्थि सेक्खा, अत्थि असेक्खा, अत्थि नेवसेक्खनासेक्खा
- (६८) अत्थि परित्ता, अत्थि महग्गता, अत्थि अप्पमाणा 15
- (६९) अत्थि परित्तारम्मणा, अत्थि महग्गतारम्मणा, अत्थि अप्पमाणारम्मणा
- (७०) अत्थि मग्गारम्मणा, अत्थि मग्गहेतुका, अत्थि मग्गाधिपतिनी
- (७१) अत्थि उप्पन्ना, अत्थि अनुप्पन्ना, अत्थि उप्पादिनी 20 R 315
- (७२) अत्थि अतीता, अत्थि अनागता, अत्थि पच्चुप्पन्ना
- (७३) अत्थि अतीतारम्मणा, अत्थि अनागतारम्मणा, अत्थि पच्चुप्पन्नारम्मणा
- (७४) अत्थि अज्झता, अत्थि वहिद्धा, अत्थि अज्झत्तवहिद्धा
- (७५) अत्थि अज्झत्तारम्मणा, अत्थि वहिद्धारम्मणा, अत्थि 25 अज्झत्तवहिद्धारम्मणा

एव त्तिविधेन आणवत्थु ।

चतुर्विधेन

४. चतुर्विधेन जाणवत्तु -

(१) कम्मस्सकतजाणं, सच्चानुलोमिकं जाणं, मग्गसमङ्गिस्स जाणं, फलसमङ्गिस्स जाणं

(२) दुक्खे जाणं, दुक्खसमुदये जाणं, दुक्खनिरोधे जाणं, दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय जाणं

(३) कामावचरा पञ्ञा, रूपावचरा पञ्ञा, अरूपावचरा पञ्ञा, अपरियापत्तां पञ्ञा

(४) धम्मो जाणं, अन्वये जाणं, परिये^१ जाणं, सम्मतिजाणं^२

(५) अत्थि पञ्ञा आचयाय नो अपचयाय, अत्थि पञ्ञा अपचयाय नो आचयाय, अत्थि पञ्ञा आचयाय चैव अपचयाय च, अत्थि पञ्ञा नेवाचयाय नो अपचयाय

(६) अत्थि पञ्ञा निव्विदाय नो पटिवेधाय, अत्थि पञ्ञा पटिवेधाय नो निव्विदाय, अत्थि पञ्ञा निव्विदाय चैव पटिवेधाय च, अत्थि पञ्ञा नेव निव्विदाय नो पटिवेधाय

(७) हानभागिनी पञ्ञा, ठितिभागिनी पञ्ञा, विसेस-भागिनी पञ्ञा, निव्वेधभागिनी पञ्ञा

(८) चतस्सो पटिसम्भदा

(९) चतस्सो पटिपदा

(१०) चत्तारि आरम्मणानि

(११) जरामरणे जाणं, जरामरणसमुदये जाणं, जरामरण-निरोधे जाणं, जरामरणनिरोधगामिनिया पटिपदाय जाणं

(१२-२१) जातिया जाणं ... पे०... भवे जाणं ... पे०...

उपादाने जाणं ... पे०... तप्हाय जाणं ... पे०... वेदनाय जाणं ... पे०...

फस्से जाणं ... पे०... सळायतने जाणं ... पे०... नामरूपे जाणं ... पे०...

विञ्ञाणे जाणं ... पे०... सङ्खारेसु जाणं, सङ्खारसमुदये जाणं, सङ्खार-निरोधे जाणं, सङ्खारनिरोधगामिनिया पटिपदाय जाणं

एवं चतुर्विधेन जाणवत्तु ।

पञ्चविधेन

५. पञ्चविधेन जाणवत्यु -

(१) पञ्चङ्गिको सम्मासमाधि

(२) पञ्चजाणिको सम्मासमाधि

एवं पञ्चविधेन जाणवत्यु ।

द्विविधेन

६. द्विविधेन जाणवत्यु -

5

(१) द्विसु अभिञ्जासु पञ्जा

एवं द्विविधेन जाणवत्यु ।

सत्तविधेन

७. सत्तविधेन जाणवत्यु -

(१) सत्तसत्तितं जाणवत्यूनं

एवं सत्तविधेन जाणवत्यु ।

10

अट्टविधेन

८. अट्टविधेन जाणवत्यु -

R. 317

(१) चतसु मग्गेषु, चतसु फलेषु पञ्जा

एव अट्टविधेन जाणवत्यु ।

नवविधेन

९. नवविधेन जाणवत्यु -

(१) नवसु अनुपुब्बविहारसमापत्तीसु पञ्जा

15

एव नवविधेन जाणवत्यु ।

दसविधेन

१०. दसविधेन जाणवत्यु -

दस तथागतस्स तथागतवत्थानि येहि वनेहि समन्नागतो तथागतो
आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचवकं पवत्तेति ।
कतमानि दस ?

B 329

20

(१) इध तथागतो ठानं च ठानतो अट्टानं च अट्टानतो

यथाभूतं पजानाति । यं पि तथागतो ठानं च ठानतो अट्टानं च अट्टानंतो यथाभूतं पजानाति, इदं पि तथागतस्स तथागतवलं होति, यं वलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

5 (२) पुन च परं तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्म-
समादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति । यं पि तथागतो
अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं
यथाभूतं पजानाति, इदं पि तथागतस्स तथागतवलं होति, यं वलं आगम्म
तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं
10 पवत्तेति ।

(३) पुन च परं तथागतो सब्वत्थगामिनिं पटिपदं यथाभूतं
पजानाति । यं पि तथागतो सब्वत्थगामिनिं पटिपदं यथाभूतं पजानाति,
इदं पि तथागतस्स तथागतवलं होति, यं वलं आगम्म तथागतो आसभं
ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

15 (४) पुन च परं तथागतो अनेकधातुनानाधातुलोकं
यथाभूतं पजानाति । यं पि तथागतो अनेकधातुनानाधातुलोकं यथाभूतं
पजानाति, इदं पि तथागतस्स तथागतवलं होति, यं वलं आगम्म तथागतो
आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

R. 318 20 (५) पुन च परं तथागतो सत्तानं नानाधिमुत्तिकतं यथाभूतं
पजानाति । यं पि तथागतो सत्तानं नानाधिमुत्तिकतं यथाभूतं पजानाति,
इदं पि तथागतस्स तथागतवलं होति, यं वलं आगम्म तथागतो आसभं
ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

B. 330 25 (६) पुन च परं तथागतो परसत्तानं परपुग्गलानं इन्द्रियपरो-
परियत्तं यथाभूतं पजानाति । यं पि तथागतो परसत्तानं परपुग्गलानं
इन्द्रियपरोपरियत्तं यथाभूतं पजानाति, इदं पि तथागतस्स तथागतवलं
होति, यं वलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिगायु
सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

(७) पुन च परं तथागतो ज्ञानविमोक्कपसमाधिपत्तीनं
सन्धिजेणं बोदानं वुट्टानं यथाभूतं पजानाति । यं पि तथागतो ज्ञान-

विमोक्षसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं बोदानं वृद्धानं यथाभूतं पजानाति,
इदं पि तथागतस्स तथागतवलं होति, यं वल आगम्म तथागतो आसभं
ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

(८) पुन च परं तथागतो पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूतं
पजानाति । यं पि तथागतो पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूतं पजानाति, 5
इदं पि तथागतस्स तथागतवलं होति, यं वलं आगम्म तथागतो आसभं
ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

(९) पुन च परं तथागतो सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं
पजानाति । यं पि तथागतो सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं पजानाति, इदं पि
तथागतस्स तथागतवलं होति, यं वलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं 10
पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

(१०) पुन च परं तथागतो आसवान खय यथाभूतं पजानाति ।
यं पि तथागतो आसवानं खय यथाभूतं पजानाति, इदं पि तथागतस्स
तथागतवलं होति, यं वल आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति,
परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । 15

इमानि दस तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो
तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं
पवत्तेति ।

एवं दसविधेन जाणवत्थु ।

§ २. मातिकानिद्देशो

१. एकविधेन

१ पञ्चविञ्जाणा^१ न हेतुमेव, अहेतुकमेव, हेतुविप्पयुत्तमेव, 20 B 331,
सप्पञ्चयमेव, सङ्खतमेव, अरूपमेव, लोकियमेव, सासवमेव, सयोजनिय-
मेव, गन्थनियमेव, ओघनियमेव, योगनियमेव, नीवरणियमेव, परामट्टमेव,
उपादानियमेव, सङ्किलेसिकमेव, अव्याकतमेव, सारम्मणमेव, अचेत-
सिकमेव, विषाकमेव, उपादिघुपादानियमेव, असङ्किलिट्टसङ्किलेसिकमेव,
R. 319

१ ° विञ्जाण - स्या०, रो० ।

न सवितककसविचारमेव, न अचितककविचारमतमेव, अचितककअविचार-
मेव, न पीतिसहगतमेव, नेव दस्सनेन न भावनाय पहातव्वमेव, नेव
दस्सनेन न भावनाय पहातव्वहेतुकमेव, नेवाचयगामिनापचयगामिमेव,
नेवसेक्खनासेक्खमेव, परित्तमेव, कामावचरमेव, न रूपावचरमेव, न
5 अरूपावचरमेव^१, परियापन्नमेव, नो अपरियापन्नमेव, अनियतमेव,
अनिव्यानिकमेव, उप्पन्न मनोविञ्जाणविञ्जेय्यमेव, अनिच्चमेव,
आभिभूतमेव ।

२ पञ्च विञ्जाणा उप्पन्नवत्थुका उप्पन्नारम्मणा ति ।
उप्पन्नस्मि वत्थुस्मि उप्पन्ने आरम्मणे उप्पज्जन्ति ।

10 ३ पुरेजातवत्थुका पुरेजातारम्मणा ति । पुरेजातस्मि वत्थुस्मि
पुरेजाते आरम्मणे उप्पज्जन्ति ।

४ अज्जत्तिकवत्थुका बाहिरारम्मणा ति । पञ्चन्न विञ्जा
णान वत्थु^३ अज्जत्तिका आरम्मणा वाहिरा ।

५ असम्भिन्नवत्थुका असम्भिन्नारम्मणा ति । असम्भिन्नस्मि
15 वत्थुस्मि असम्भिन्ने आरम्मणे उप्पज्जन्ति ।

६ नानावत्थुका नानारम्मणा ति । अञ्ज चक्खुविञ्जाणस्स
वत्थु च आरम्मण च, अञ्ज सोतविञ्जाणस्स वत्थु च आरम्मण
च, अञ्ज धानविञ्जाणस्स वत्थु च आरम्मण च, अञ्ज जिह्वाविञ्जा-
णस्स वत्थु च आरम्मण च, अञ्ज कायविञ्जाणस्स वत्थु च
20 आरम्मण च ।

७ न अञ्जामञ्जस्स गोचरविसय पच्चनुभोन्ती ति । चक्खु-
विञ्जाणस्स गोचरविसय सोतविञ्जाण न पच्चनुभोति, सोतविञ्जा-
णस्स गोचरविसय पि चक्खुविञ्जाण न पच्चनुभोति, चक्खुविञ्जाणस्स
गोचरविसय धानविञ्जाण न पच्चनुभोति, धानविञ्जाणस्स गोचर-
विसय पि चक्खुविञ्जाण न पच्चनुभोति, चक्खुविञ्जाणस्स गोचर-
विसय जिह्वाविञ्जाण न पच्चनुभोति, जिह्वाविञ्जाणस्स गोचरविसय
पि चक्खुविञ्जाण न पच्चनुभोति, चक्खुविञ्जाणस्स गोचरविसय
कायविञ्जाण न पच्चनुभोति, कायविञ्जाणस्स गोचरविसय पि

B 332

R 320

चक्षुर्विज्ञानं न पचनुभोति, सोतविज्ञानं स्स पे० घानविज्ञानं स्स पे० जिह्वाविज्ञानं स्स पे० कायविज्ञानं स्स गोचर-
 विसयं चक्षुर्विज्ञानं न पचनुभोति, चक्षुर्विज्ञानं स्स गोचरविसयं
 पि कायविज्ञानं न पचनुभोति, कायविज्ञानं स्स गोचरविसयं सोत-
 विज्ञानं न पचनुभोति, सोतविज्ञानं स्स गोचरविसयं पि काय- 5
 विज्ञानं न पचनुभोति, कायविज्ञानं स्स गोचरविसयं घानविज्ञानं
 न पचनुभोति, घानविज्ञानं स्स गोचरविसयं पि कायविज्ञानं न
 पचनुभोति, कायविज्ञानं स्स गोचरविसयं जिह्वाविज्ञानं न पचनु-
 भोति, जिह्वाविज्ञानं स्स गोचरविसयं पि कायविज्ञानं न पचनुभोति ।

८ न असमन्नाहारा उपपज्जन्ती ति । समन्नाहरन्तस्स 10
 उपपज्जन्ति ।

९ न मनसिकारा उपपज्जन्ती ति । मनसिकरोन्तस्स
 उपपज्जन्ति ।

१० न अब्बोकिण्णा उपपज्जन्ती ति । न पटिपाटिया 15
 उपपज्जन्ति ।

११ न अपुब्बं अचरिमं उपपज्जन्ती ति । न एकवखणे
 उपपज्जन्ति ।

१२ न अज्जमज्जास्स समनन्तरा उपपज्जन्ती ति । चक्षु-
 विज्ञानं स्स उपपन्नसमनन्तरा सोतविज्ञानं न उपपज्जति, सोत-
 विज्ञानं स्स उपपन्नसमनन्तरा पि चक्षुर्विज्ञानं न उपपज्जति, चक्षु- 20
 विज्ञानं स्स उपपन्नसमनन्तरा घानविज्ञानं न उपपज्जति, घानविज्ञान-
 णस्स उपपन्नसमनन्तरा पि चक्षुर्विज्ञानं न उपपज्जति, चक्षुर्विज्ञान-
 णस्स उपपन्नसमनन्तरा जिह्वाविज्ञानं न उपपज्जति, जिह्वाविज्ञान-
 णस्स उपपन्नसमनन्तरा पि चक्षुर्विज्ञानं न उपपज्जति, चक्षुर्विज्ञान-
 णस्स उपपन्नसमनन्तरा कायविज्ञानं न उपपज्जति, कायविज्ञानं स्स 25
 उपपन्नसमनन्तरा पि चक्षुर्विज्ञानं न उपपज्जति, सोतविज्ञानं स्स

पे० घानविज्ञानं स्स पे० जिह्वाविज्ञानं स्स पे०
 कायविज्ञानं स्स उपपन्नसमनन्तरा चक्षुर्विज्ञानं न उपपज्जति, चक्षु-
 विज्ञानं स्स उपपन्नसमनन्तरा पि कायविज्ञानं न उपपज्जति, काय-
 विज्ञानं स्स उपपन्नसमनन्तरा सोतविज्ञानं न उपपज्जति, सोत- 30
 विज्ञानं स्स उपपन्नसमनन्तरा पि कायविज्ञानं न उपपज्जति, काय-

R. 321

विज्जाणस्स उप्पन्नसमनन्तरा धानविज्जाणं न उप्पज्जति, धान-
विज्जाणस्स उप्पन्नसमनन्तरा पि कायविज्जाणं न उप्पज्जति, काय-
विज्जाणस्स उप्पन्नसमनन्तरा जिह्वाविज्जाणं ने उप्पज्जति, जिह्वा-
विज्जाणस्स उप्पन्नसमनन्तरा पि कायविज्जाणं न उप्पज्जति ।

5 १३. पञ्च विज्जाणा अनाभोगा ति । पञ्चन्नं विज्जाणानं
नत्थि आवट्टना^१ वा आभोगो वा समन्नाहारो वा मनसिकारो वा ।

१४. पञ्चहि विज्जाणेहि न कञ्चि^२ धम्मं पटिविजानाती
ति । पञ्चहि विज्जाणेहि न कञ्चि धम्मं पटिविजानाति ।

अञ्जत्र अभिनिपातमत्ता ति । अञ्जत्र आपातमत्ता ।

10 १५. पञ्चन्नं विज्जाणानं समनन्तरा पि न कञ्चि धम्मं
पटिविजानाती ति । पञ्चन्नं विज्जाणानं समनन्तरा मनोधातुया पि
न कञ्चि धम्मं पटिविजानाति ।

१६. पञ्चहि विज्जाणेहि न कञ्चि इरियापथं कप्पेती ति ।
पञ्चहि विज्जाणेहि न कञ्चि इरियापथं कप्पेति - गमनं वा ठानं वा
15 निसज्जं वा सेय्यं वा ।

१७. पञ्चन्नं विज्जाणानं समनन्तरा पि न कञ्चि इरियापथं
कप्पेती ति । पञ्चन्नं विज्जाणानं समनन्तरा मनोधातुया पि न कञ्चि
इरियापथं कप्पेति - गमनं वा ठानं वा निसज्जं वा सेय्यं वा ।

१८. पञ्चहि विज्जाणेहि न कायकम्मं न वचीकम्मं पट्टपेती
20 ति । पञ्चहि विज्जाणेहि न कायकम्मं न^३ वचीकम्मं पट्टपेति ।

१९. पञ्चन्नं विज्जाणानं समनन्तरा पि न कायकम्मं न
वचीकम्मं पट्टपेती ति । पञ्चन्नं विज्जाणानं समनन्तरा मनोधातुया
पि न कायकम्मं न वचीकम्मं पट्टपेति ।

२०. पञ्चहि विज्जाणेहि न कुसलाकुसलं धम्मं समादियती
25 ति । पञ्चहि विज्जाणेहि न कुसलाकुसलं धम्मं समादियति ।

२१. पञ्चन्नं विज्जाणानं समनन्तरा पि न कुसलाकुसलं धम्मं

१. आवज्जना - सी०, स्या०, रो० । २. कञ्चि - सी०, एवमुपरि पि । ३. सी०,
स्या० पोत्यक्केसु नत्थि ।

समादियती ति । पञ्चन्न विञ्जाणान समनन्तरा मनोधातुया पि न कुसलाकुसल धम्म समादियति ।

२२ पञ्चहि विञ्जाणेहि न समापज्जति न वुट्ठाती ति । पञ्चहि विञ्जाणेहि न समापज्जति न वुट्ठाति ।

२३ पञ्चन्नं विञ्जाणानं समनन्तरा पि न समापज्जति न 5 B 334
वुट्ठाती ति । पञ्चन्न विञ्जाणान समनन्तरा मनोधातुया पि न R 322
समापज्जति न वुट्ठाति ।

२४ पञ्चहि विञ्जाणेहि न चवति न उप्पज्जती ति । पञ्चहि विञ्जाणेहि न चवति न उप्पज्जति ।

२५ पञ्चन्नं विञ्जाणानं समनन्तरा पि न चवति न 10
उप्पज्जती ति । पञ्चन्न विञ्जाणान समनन्तरा मनोधातुया पि न
चवति न उप्पज्जति ।

२६ पञ्चहि विञ्जाणेहि न सुपति न पटिवुज्जति न सुपिनं पस्सती ति । पञ्चहि विञ्जाणेहि न सुपति न पटिवुज्जति न सुपिनं पस्सति । 15

२७ पञ्चन्नं विञ्जाणानं समनन्तरा पि न सुपति न पटि-
बुज्जति न सुपिनं पस्सती ति । पञ्चन्न विञ्जाणान समनन्तरा मनो-
धातुया पि न सुपति न पटिवुज्जति न सुपिनं पस्सति । एव याथावक-
वत्थुविभावता पञ्जा ।

एव एकाविधेन ज्ञाणवत्थु ।

20

२ दुविधेन

२८ (१) तीसु भूमिसु कुसलाव्याकते^१ पञ्जा लोकिया पञ्जा । चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेसु पञ्जा लोकुत्तरा पञ्जा ।

(२) सत्त्वा व पञ्जा केनचि विञ्जेय्या, केनचि न विञ्जेय्या ।

(३) तीसु भूमिसु कुसलाव्याकते पञ्जा सासवा पञ्जा । 25
चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेसु पञ्जा अनासवा पञ्जा ।

(४) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा आसवविष्युत्ता सासवा पञ्जा । चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेसु पञ्जा आसवविष्युत्ता अनासवा पञ्जा ।

(५) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा सयोजनिया पञ्जा ।
5 चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेसु पञ्जा असयोजनिया पञ्जा ।

(६) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा सयोजनविष्युत्ता सयोजनिया पञ्जा । चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेसु पञ्जा सयोजन-विष्युत्ता असयोजनिया पञ्जा ।

B 333

(७) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा गन्थनिया पञ्जा ।
10 चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेसु पञ्जा अगन्थनिया पञ्जा ।

(८) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा गन्थविष्युत्ता गन्थनिया पञ्जा । चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेसु पञ्जा गन्थविष्युत्ता अगन्थनिया पञ्जा ।

(९) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा ओघनिया पञ्जा ।
15 चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेसु पञ्जा अनोघनिया पञ्जा ।

R 323

(१०) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा ओघविष्युत्ता ओघनिया पञ्जा । चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेसु पञ्जा ओघविष्युत्ता अनोघनिया पञ्जा ।

(११) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा योगनिया पञ्जा ।
20 चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेसु पञ्जा अयोगनिया पञ्जा ।

(१२) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा योगविष्युत्ता योगनिया पञ्जा । चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेसु पञ्जा योगविष्युत्ता अयोगनिया पञ्जा ।

(१३) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा नीवरणिया पञ्जा ।
25 चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेसु पञ्जा अनोवरणिया पञ्जा ।

(१४) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा नीवरणविष्युत्ता नीवरणिया पञ्जा । चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेसु पञ्जा नीवरणविष्युत्ता अनोवरणिया पञ्जा ।

(१५) तीसु भूमीसु कुसलाव्यावते पञ्जा परामद्धा पञ्जा ।
चतसु मग्गेषु चतसु फलेसु पञ्जा अपरामद्धा पञ्जा ।

(१६) तीसु भूमीसु कुसलाव्यावते पञ्जा परामासविप्पयुत्ता
परामद्धा पञ्जा । चतसु मग्गेषु चतसु फलेसु पञ्जा परामासविप्पयुत्ता
अपरामद्धा पञ्जा । 5

(१७) तीसु भूमीसु विपाके पञ्जा उपादिन्ना पञ्जा ।
तीसु भूमीसु कुसले तीसु भूमीसु किरियाव्याकते चतसु मग्गेषु चतसु
फलेसु पञ्जा अनुपादिन्ना पञ्जा ।

(१८) तीसु भूमीसु कुसलाव्यावते पञ्जा उपादानिया
पञ्जा । चतसु मग्गेषु चतसु फलेसु पञ्जा अनुपादानिया पञ्जा । 10

(१९) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा उपादानविप्पयुत्ता
उपादानिया पञ्जा । चतसु मग्गेषु चतसु फलेसु पञ्जा उपादान-
विप्पयुत्ता अनुपादानिया पञ्जा ।

(२०) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा सङ्किलेमिवा
पञ्जा । चतसु मग्गेषु चतसु फलेसु पञ्जा असङ्किलेसिवा पञ्जा । 15

(२१) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा विलेमविप्पयुत्ता
सङ्किलेसिका पञ्जा । चतसु मग्गेषु चतसु फलेसु पञ्जा विलेसविप्प-
युत्ता असङ्किलेसिका पञ्जा । B 336

(२२) वितक्कसम्पयुत्ता पञ्जा सवितक्का पञ्जा । वितक्क-
विप्पयुत्ता पञ्जा अवितक्का पञ्जा । 20

(२३) विचारसम्पयुत्ता पञ्जा सविचारा पञ्जा । विचार-
विप्पयुत्ता पञ्जा अविचारा पञ्जा ।

(२४) पीतिसम्पयुत्ता पञ्जा सप्पीतिका पञ्जा । पीति-
विप्पयुत्ता पञ्जा अप्पीतिका पञ्जा ।

(२५) पीतिसम्पयुत्ता पञ्जा पीतिसहगता पञ्जा । पीति- 25
विप्पयुत्ता पञ्जा न पीतिसहगता पञ्जा ।

(२६) सुखसम्पयुत्ता पञ्जा सुखसहगता पञ्जा । सुख-
विप्पयुत्ता पञ्जा न सुखसहगता पञ्जा । R 321

(२७) उपेखासम्पयुक्ता पञ्जा उपेखासहगता पञ्जा ।
उपेखाविष्पयुक्ता पञ्जा न उपेखासहगता पञ्जा ।

(२८) कामावचरकुसलाव्याकते पञ्जा कामावचरा पञ्जा ।
रूपावचरा पञ्जा^१ अरूपावचरा पञ्जा अपरियापन्ना पञ्जा न कामा-
5 वचरा पञ्जा ।

(२९) रूपावचरकुसलाव्याकते पञ्जा रूपावचरा पञ्जा ।
कामावचरा पञ्जा अरूपावचरा पञ्जा अपरियापन्ना पञ्जा न
रूपावचरा पञ्जा ।

(३०) अरूपावचरकुसलाव्याकते पञ्जा अरूपावचरा पञ्जा ।
10 कामावचरा पञ्जा रूपावचरा पञ्जा अपरियापन्ना पञ्जा न अरूपा-
वचरा पञ्जा ।

(३१) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा परियापन्ना पञ्जा ।
चतूसु भग्नेसु चतूसु फलेसु पञ्जा अपरियापन्ना पञ्जा ।

(३२) चतूसु भग्नेसु पञ्जा^२ निय्यानिका पञ्जा । तीसु
15 भूमीसु कुसले चतूसु भूमीसु विपाके तीसु भूमीसु किरियाव्याकते पञ्जा
अनिय्यानिका पञ्जा ।

(३३) चतूसु भग्नेसु पञ्जा नियता पञ्जा । तीसु भूमीसु
कुसले चतूसु भूमीसु विपाके तीसु भूमीसु किरियाव्याकते पञ्जा
अनियता पञ्जा ।

20 (३४) तीसु भूमीसु कुसलाव्याकते पञ्जा सउत्तरा पञ्जा ।
चतूसु भग्नेसु चतूसु फलेसु पञ्जा अनुत्तरा पञ्जा ।

(३५) तत्थ कतमा अत्थजापिका पञ्जा ?

चतूसु भूमीसु कुसले अरहतो अभिञ्जा उप्पादेन्तस्स समापत्ति
उप्पादेन्तस्स किरियाव्याकते पञ्जा अत्थजापिका पञ्जा । चतूसु
25 भूमीसु विपाके अरहतो उप्पन्नाय अभिञ्जाय् उप्पन्नाय समापत्तिया
किरियाव्याकते पञ्जा जापित्तया पञ्जा ।

एवं द्वुविधेन जाणवत्थु ।

३ तिबिपेत

२६ (१. क) तत्थ कतमा चिन्तामया पज्जा ?

B 317

योगविहितेसु वा कम्मायतनेसु योगविहितेसु वा सिप्पायतनेसु
योगविहितेसु वा विज्जाट्टानेसु^१ कम्मस्सकत वा सच्चानुलोमिक वा
रूप अनिच्च ति वा वेदना पे० सज्जा सद्द्वारा विज्जाण
अनिच्च ति वा, य एवरूपि अनुलोमिक खन्ति दिट्ठि र्खि मुदि^२ पेक्ख 5
धम्मनिज्झानकखन्ति परतो अस्सुत्वा^३ पटिलभति - अय वुच्चति "चिन्ता-
मया पज्जा" ।

R. 325

(ख) तत्थ कतमा सुतमया पज्जा ?

योगविहितेसु वा कम्मायतनेसु योगविहितेसु वा सिप्पायतनेसु
योगविहितेसु वा विज्जाट्टानेसु कम्मस्सकत वा सच्चानुलोमिक वा रूप 10
अनिच्च ति वा वेदना पे० सज्जा सद्द्वारा विज्जाण अनिच्च
ति वा, य एवरूपि अनुलोमिक खन्ति दिट्ठि र्खि मुदि पेक्ख धम्मनिज्झान-
नकखन्ति परतो सुत्वा पटिलभति - अय वुच्चति "सुतमया पज्जा" ।

(ग) सब्वा पि समापन्नस्स पज्जा भावनामया पज्जा ।

(२. क) तत्थ कतमा दानमया पज्जा ?

15

दान आरब्ध दानाधिगच्छ या उप्पज्जति पज्जा पजानना
पे० अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अय वुच्चति "दानमया
पज्जा" ।

(ख) तत्थ कतमा सीलमया पज्जा ?

सील आरब्ध सीलाधिगच्छ या उप्पज्जति पज्जा पजानना 20
पे० अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अय वुच्चति "सीलमया
पज्जा" ।

(ग) सब्वा पि समापन्नस्स पज्जा भावनामया पज्जा ।

(३ क) तत्थ कतमा अधिसीले पज्जा ?

पातिमोक्खसवर^४ सवरन्तस्स^५ या उप्पज्जति पज्जा पजानना 25
पे० अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अय वुच्चति "अधिसीले
पज्जा" ।

१ विज्जट्टानसु - स्या० रो०, एवमुपरि पि । २ भुति - स्या०, रो० । ३ असुत्वा
सी० । ४-५ पातिमोक्खसवरसवतस्स - स्या०, रो० ।

(ख) तत्थ कतमा अधिचित्ते पञ्जा ?

रूपावचरारूपावचरसमापत्ति समापज्जन्तस्स या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "अधिचित्ते पञ्जा" ।

(ग) तत्थ कतमा अधिपञ्जाय पञ्जा ?

चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेसु पञ्जा - अयं वुच्चति "अधिपञ्जाय पञ्जा" ।

(४. क) तत्थ कतमं आयकोसल्लं ?

"इमे धम्मे मनसिकरोतो अनुप्पन्ना चेव अकुसला धम्मा न उप्पज्जन्ति, उप्पन्ना च अकुसला धम्मा पहीयन्ति । इमे वा पनिमे धम्मे मनसिकरोतो अनुप्पन्ना चेव कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति, उप्पन्ना च कुसला धम्मा भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तन्ती" ति - या तत्थ पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - इदं वुच्चति "आयकोसल्लं" ।

(ख) तत्थ कतमं अपायकोसल्लं ?

"इमे धम्मे मनसिकरोतो अनुप्पन्ना चेव कुसला धम्मा न उप्पज्जन्ति, उप्पन्ना च कुसला धम्मा निरुज्जन्ति । इमे वा पत्तिमे धम्मे मनसिकरोतो अनुप्पन्ना चेव अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति, उप्पन्ना च अकुसला धम्मा भिय्योभावाय वेपुल्लाय संवत्तन्ती" ति - या तत्थ पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - इदं वुच्चति "अपायकोसल्लं" ।

(ग) सब्बा पि तत्रुपाया पञ्जा उपायकोसल्लं ।

(५. क) चतूसु भूमीसु विपाके पञ्जा विपाका पञ्जा ।

(ख) चतूसु भूमीसु कुसले पञ्जा विपाकधम्मधम्मा पञ्जा ।

(ग) तीसु भूमीसु किरियाव्याकते पञ्जा नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा पञ्जा ।

(६. क) तीसु भूमीसु विपाके पञ्जा उपादिन्नूपादानिया पञ्जा ।

(ख) तीसु भूमीसु कुसले तीसु भूमीसु किरियाव्याकते पञ्जा अनुपादिन्नूपादानिया पञ्जा ।

(ग) चतूसु मग्गोसु चतूसु फलेसु पञ्जा अनुपादिन्ननुपादानिया पञ्जा ।

(७. क) वितक्कविचारसम्पयुत्ता पञ्जा सवितक्कसविचारा पञ्जा ।

(ख) वितक्कविप्पयुत्ता विचारसम्पयुत्ता पञ्जा अवितक्क- 5
विचारमत्ता पञ्जा ।

(ग) वितक्कविचारविप्पयुत्ता पञ्जा अवितक्कअविचारा पञ्जा ।

(८. क) पीतिसम्पयुत्ता पञ्जा पीतिसहगता पञ्जा ।

(ख) सुखसम्पयुत्ता पञ्जा सुखसहगता पञ्जा । 10

(ग) उपेक्खासम्पयुत्ता पञ्जा उपेक्खासहगता पञ्जा ।

(९ क) तीसु भूमीसु कुसले पञ्जा आचयगामिनी पञ्जा । B 339

(ख) चतूसु मग्गोसु पञ्जा अपचयगामिनी पञ्जा ।

(ग) चतूसु भूमीसु विपाके तीसु भूमीसु किरियाव्याकते पञ्जा
नेवाचयगामिनापचयगामिनी पञ्जा । 15

(१०. क) चतूसु मग्गोसु तीसु फलेसु पञ्जा सेक्खा पञ्जा ।

(ख) उपरिट्ठिमा अरहत्तफले पञ्जा असेक्खा पञ्जा ।

(ग) तीसु भूमीसु कुसले तीसु भूमीसु विपाके तीसु भूमीसु
किरियाव्याकते पञ्जा नेवसेक्खनासेक्खा पञ्जा ।

(११. क) कामावचरकुसलाव्याकते पञ्जा परित्ता पञ्जा । 20

(ख) रूपावचरारूपावचरकुसलाव्याकते पञ्जा महग्गता
पञ्जा ।

(ग) चतूसु मग्गोसु चतूसु फलेसु पञ्जा अप्पमाणा पञ्जा ।

(१२. क) तत्थ कतमा परित्तारम्मणा पञ्जा ?

परित्ते धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०... 25 R 327

अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अय बुच्चति "परित्तारम्मणा
पञ्जा" ।

(ख) तत्थ कतमा महग्गतारम्मणा पञ्जा ?

महग्गते धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०..

अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "महग्गतारम्मणा पञ्जा" ।

(ग) तत्थ कतमा अप्पमाणारम्मणा पञ्जा ?

अप्पमाणे धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०...

5 अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "अप्पमाणारम्मणा पञ्जा" ।

(१३. क) तत्थ कतमा मग्गारम्मणा पञ्जा ?

अरियमग्गं आरब्भ या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०...

अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "मग्गारम्मणा पञ्जा" ।

10 (ख) चतूसु मग्गेषु पञ्जा मग्गहेतुका पञ्जा ।

(ग) तत्थ कतमा मग्गाधिपतिनी पञ्जा ?

अरियमग्गं अधिपतिं करित्वा या उप्पज्जति पञ्जा पजानना

... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "मग्गाधिपतिनी पञ्जा" ।

B. 340 15 (१४) चतूसु भूमीसु विपाके पञ्जा सिया उप्पन्ना, सिया उप्पादिनी, न वत्तव्वा अनुप्पन्ना ति । चतूसु भूमीसु कुसले तीसु भूमीसु किरियाव्याकते पञ्जा सिया उप्पन्ना, सिया अनुप्पन्ना, न वत्तव्वा उप्पादिनी ति ।

(१५) सब्वा व पञ्जा सिया अतीता, सिया अनागता, सिया पच्चुप्पन्ना ।

(१६. क) तत्थ कतमा अतीतारम्मणा पञ्जा ?

अतीते धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०...

अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "अतीतारम्मणा पञ्जा" ।

25 (ख) तत्थ कतमा अनागतारम्मणा पञ्जा ?

अनागते धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०...

अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "अनागतारम्मणा पञ्जा" ।

(ग) तत्थ कतमा पच्चुप्पन्नारम्मणा पञ्जा ?

30 पच्चुप्पन्ने धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०...

अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "पञ्चुप्पन्नारम्मणा पञ्जा" ।

(१७) सव्वा व पञ्जा सिया अज्झत्ता, सिया वहिद्धा, सिया अज्झत्तवहिद्धा ।

(१८. क) तत्थ कतमा अज्झत्तारम्मणा पञ्जा ? 5

अज्झत्ते धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०... R. 328

अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "अज्झत्तारम्मणा पञ्जा" ।

(ख) तत्थ कतमा वहिद्धारम्मणा पञ्जा ?

वहिद्धा धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०... 10

अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "वहिद्धारम्मणा पञ्जा" ।

(ग) तत्थ कतमा अज्झत्तवहिद्धारम्मणा पञ्जा ?

अज्झत्तवहिद्धा धम्मे आरब्भ या उप्पज्जति पञ्जा पजानता

... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "अज्झत्त- 15
वहिद्धारम्मणा पञ्जा" ।

एवं तिविधेन जाणवत्थु ।

४. चतुर्विधेन

३०. (१.क) तत्थ कतमं कम्मस्सकतजाणं ?

B. 341

"अत्थि दिन्नं, अत्थि यिट्ठं, अत्थि हुतं, अत्थि सुकटदुक्कटानं" कम्मानं फलं विपाको, अत्थि अयं लोको, अत्थि परो लोको, अत्थि माता, 20
अत्थि पिता, अत्थि सत्ता ओपपात्तिका, अत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्म-
गता सम्मापटिपन्ना ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्जा सच्छि-
कत्वा पवेदेन्ती" ति - या एवरूपा पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो
धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - इदं वुच्चति "कम्मस्सकतजाणं" ।

उपेत्वा सच्चानुलोमिकं जाणं, सव्वा पि सासवा कुसला पञ्जा 23
कम्मस्सकतजाणं ।

(ख) तत्थ कतमं सच्चानुलोमिकं जाणं ?

“रूपं अनिच्चं” ति वा वेदना ... पे०... सञ्जा ... सङ्कारा ...
 “विञ्जाणं अनिच्चं” ति वा या एवरूपी अनुलोमिका खन्ति दिट्ठि रुचि
 मुदि पेक्खा धम्मनिज्झानक्खन्ति - इदं वुच्चति “सच्चानुलोमिकं
 जाणं” ।

5 (ग) चतूसु मग्गेषु पञ्जा मग्गसमङ्गिस्स जाणं ।

(घ) चतूसु फलेषु पञ्जा फलसमङ्गिस्स जाणं ।

(२) मग्गसमङ्गिस्स जाणं दुक्खे पेतं जाणं, दुक्खसमुदये
 पेतं जाणं, दुक्खनिरोधे पेतं जाणं, दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय
 पेतं जाणं ।

10 (क) तत्थ कतमं दुक्खे जाणं ?

दुक्खं आरब्भ या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो
 धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - इदं वुच्चति “दुक्खे जाणं” ।

(ख-घ) दुक्खसमुदयं आरब्भ ... पे०... दुक्खनिरोधं आरब्भ
 ... पे०... दुक्खनिरोधगामिनिं पटिपदं आरब्भ या उप्पज्जति पञ्जा
 15 पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - इदं वुच्चति
 “दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय जाणं” ।

(३) कामावचरकुसलाव्याकते पञ्जा कामावचरा पञ्जा ।
 रूपावचरकुसलाव्याकते पञ्जा रूपावचरा पञ्जा । अरूपावचरकुसला-
 व्याकते पञ्जा अरूपावचरा पञ्जा । चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेषु
 20 पञ्जा अपरियापत्ता पञ्जा ।

(४. क) तत्थ कतमं धम्मे जाणं ?

चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेषु पञ्जा धम्मे जाणं ।

(ख) सो इमिना धम्मेन जातेन^१ दिट्ठेन पत्तेन विदितेन
 342 25 परियोगाब्हेन अतीतानागतेन^२ नयं^३ नेति । “ये हि^४ केचि अतीतमद्धानं
 समाणा वा ब्राह्मणा वा दुक्खं अब्भञ्जंसु”, दुक्खसमुदयं अब्भञ्जंसु,
 दुक्खनिरोधं अब्भञ्जंसु, दुक्खनिरोधगामिनिं पटिपदं अब्भञ्जंसु,
 इमञ्चेव ते दुक्खं अब्भञ्जंसु, इमञ्चेव ते दुक्खसमुदयं अब्भञ्जंसु,
 इमञ्चेव ते दुक्खनिरोधं अब्भञ्जंसु, इमञ्चेव ते दुक्खनिरोधगामिनिं

१. जानेन - सी० । २. अतीतानागते - त्या०, रो० । ३. यं - सी० । ४. पि
 सी० । ५. अब्भञ्जिणु - त्या०, रो०, एवमुपरि पि ।

पटिपद अन्वञ्जसु । ये हि^१ केचि अनागतमद्धान समणा वा ब्राह्मणा वा दुक्ख अभिजानिस्सन्ति, दुक्खसमुदय अभिजानिस्सन्ति, दुक्खनिरोध अभिजानिस्सन्ति, दुक्खनिरोधगामिनि पटिपद अभिजानिस्सन्ति, इमञ्जेव ते दुक्ख अभिजानिस्सन्ति, इमञ्जेव ते दुक्खसमुदय अभिजानिस्सन्ति, इमञ्जेव ते दुक्खनिरोध अभिजानिस्सन्ति, इमञ्जेव ते दुक्खनिरोधगामिनि पटिपद अभिजानिस्सन्ती” ति - या तत्थ पञ्जा पजानना पे० अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - इद वुच्चति “अन्वये ज्ञाण” ।

(ग) तत्थ कतम परिये ज्ञाण ?

इध भिक्खु परसत्तान परपुग्गलान चेतसा चेतो परिच्च 10 पजानाति । सराग वा चित्त “सराग चित्त” ति पजानाति, वीतराग वा चित्त “वीतराग चित्त” ति पजानाति, सदोस वा चित्त “सदोस चित्त” ति पजानाति, वीतदोस वा चित्त “वीतदोस चित्त” ति पजानाति, समोह वा चित्त “समोह चित्त” ति पजानाति, वीतमोह वा चित्त “वीतमोह चित्त” ति पजानाति, सङ्घित्त वा चित्त “सङ्घित्त चित्त” ति पजानाति, विक्खित्त 15 वा चित्त “विक्खित्त चित्त” ति पजानाति, महग्गत वा चित्त “महग्गत चित्त” ति पजानाति, अमहग्गत वा चित्त “अमहग्गत चित्त” ति पजानाति, सउत्तर वा चित्त “सउत्तर चित्त” ति पजानाति, अनुत्तर वा चित्त “अनुत्तर चित्त” ति पजानाति, समाहित वा चित्त “समाहित चित्त” ति पजानाति, असमाहित वा चित्त “असमाहित चित्त” ति पजानाति, विमुत्त वा चित्त 20 “विमुत्त चित्त” ति पजानाति, अविमुत्त वा चित्त “अविमुत्त चित्त” ति पजानाती ति - या तत्थ पञ्जा पजानना पे० अमोहो धम्म- R 330 विचयो सम्मादिट्ठि - इद वुच्चति “परिये ज्ञाण” ।

(घ) ठपेट्वा धम्मे ज्ञाण अन्वये ज्ञाण परिये ज्ञाण, अवसेसा पञ्जा सम्मुत्तिज्ञाण । 25

(५ क) तत्थ कतमा पञ्जा आचयाय नो अपचयाय ?

कामावचरकुसले पञ्जा आचयाय नो अपचयाय ।

(ख) चत्सु मग्गेसु पञ्जा अपचयाय नो आचयाय ।

(ग) रूपावचरारूपावचरकुसले पञ्जा आचयाय चेव अप- 30 चयाय च ।

(घ) अवसेसा पञ्जा नेव आचयाय नो अपचयाय ।

(६ क) तत्थ कतमा पञ्जा निव्विदाय नो पटिवेधाय ?

याय पञ्जाय कामेसु वीतरागो होति, न च अभिञ्जायो पटिविज्जति न च सच्चानि - अय वुच्चति "पञ्जा निव्विदाय नो पटिवेधाय" ।

(ख) स्वेव पञ्जाय कामेसु वीतरागो समानो अभिञ्जायो पटिविज्जति न च सच्चानि - अय वुच्चति "पञ्जा पटिवेधाय नो निव्विदाय" ।

(ग) चत्सु मग्गेषु पञ्जा निव्विदाय चेव पटिवेधाय च ।

10 (घ) अवसेसा पञ्जा नेव निव्विदाय नो पटिवेधाय ।

(७ क) तत्थ कतमा हानभागिनी पञ्जा ?

पठमस्स ज्ञानस्स लाभो^१ कामसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति हानभागिनी पञ्जा ।

(ख) तदनुधम्मता सति सन्तिट्ठति ठितिभागिनी^२ पञ्जा ।

15 (ग) अवितक्कसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विसेसभागिनी पञ्जा ।

(घ) निव्विदासहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विरागूपसञ्जिता^३ निव्वेधभागिनी पञ्जा ।

दुतियस्स ज्ञानस्स लाभो वितक्कसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति हानभागिनी पञ्जा । तदनुधम्मता सति सन्तिट्ठति ठितिभागिनी^१ पञ्जा । उपेक्खासहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विसेसभागिनी पञ्जा । निव्विदासहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विरागूपसञ्जिता^३ निव्वेधभागिनी पञ्जा ।

ततियस्स ज्ञानस्स लाभो पीतिसुखसहगता^४ सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति हानभागिनी पञ्जा । तदनुधम्मता सति सन्तिट्ठति ठितिभागिनी पञ्जा । अदुक्खमसुखसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विसेसभागिनी पञ्जा । निव्विदासहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विरागूपसञ्जिता निव्वेधभागिनी पञ्जा ।

१ लाभि - स्या० रो० । २ पिति० - सी० । ३ विरागूपसञ्जिता - स्या० विरागूपसहिता - रो० । ४ पीतिसहगता - स्या०, रो० ।

चतुत्यस्त ज्ञानस्त लाभी उपेक्खासहगता' सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति हानभागिनी पञ्जा । तदनुधम्मता मति सन्तिट्ठति टिट्ठि-
भागिनी पञ्जा । आकासानञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा
समुदाचरन्ति विसेसभागिनी पञ्जा । निव्विदासहगता सञ्जामनसि-
कारा समुदाचरन्ति विरागूपसञ्जिता निव्वेधभागिनी पञ्जा ।

आकासानञ्चायतनस्त लाभी रूपसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति हानभागिनी पञ्जा । तदनुधम्मता सति सन्तिट्ठति
ठितिभागिनी पञ्जा । विञ्जाणञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा
समुदाचरन्ति विसेसभागिनी पञ्जा । निव्विदासहगता सञ्जामनसि-
कारा समुदाचरन्ति विरागूपसञ्जिता निव्वेधभागिनी पञ्जा ।

विञ्जाणञ्चायतनस्त लाभी आकासानञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति हानभागिनी पञ्जा । तदनुधम्मता
सति सन्तिट्ठति ठितिभागिनी पञ्जा । आकिञ्चञ्जायतनसहगता
सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विसेसभागिनी पञ्जा । निव्विदा-
सहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विरागूपसञ्जिता निव्वेध-
भागिनी पञ्जा ।

आकिञ्चञ्जायतनस्त लाभी विञ्जाणञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति हानभागिनी पञ्जा । तदनुधम्मता
सति सन्तिट्ठति ठितिभागिनी पञ्जा । नेवसञ्जानासञ्जायतनसहगता
सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विसेसभागिनी पञ्जा । निव्विदा-
सहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति विरागूपसञ्जिता निव्वेध-
भागिनी पञ्जा ।

(८) तत्थ कतमा चतस्सो पटिसम्भिदा ?

अत्थपटिसम्भिदा, धम्मपटिसम्भिदा, निहत्तिपटिसम्भिदा, पटि-
भानपटिसम्भिदा^१ ।

अत्थे जाण अत्थपटिसम्भिदा, धम्मे जाण धम्मपटिसम्भिदा,
तत्र^२ धम्मनिहत्ताभिलापे जाण निहत्तिपटिसम्भिदा, जाणेषु जाण
पटिभानपटिसम्भिदा ।

इमा चतस्सो पटिसम्भिदा ।

१ सुखसहगता - स्वा०, रो० । २ पटिभानपटिसम्भिदा - स्वा०, रो० । ३. त्थ
- सी० ।

(६) तत्थ कतमा चतस्सो पटिपदा ?

दुक्खपटिपदा दन्धाभिञ्जा पञ्जा, दुक्खपटिपदा खिप्पाभिञ्जा पञ्जा, सुखपटिपदा दन्धाभिञ्जा पञ्जा, सुखपटिपदा खिप्पाभिञ्जा पञ्जा ।

5 (क) तत्थ कतमा दुक्खपटिपदा दन्धाभिञ्जा पञ्जा ?
R. 332 किञ्चयेन कसिरेन समाधिं उप्पादेन्तस्स दन्धं तण्हानं अभिजानन्तस्स या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "दुक्खपटिपदा दन्धाभिञ्जा पञ्जा" ।

(ख) तत्थ कतमा दुक्खपटिपदा खिप्पाभिञ्जा पञ्जा ?
10 किञ्चयेन कसिरेन समाधिं उप्पादेन्तस्स खिप्पं तण्हानं अभिजानन्तस्स या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "दुक्खपटिपदा खिप्पाभिञ्जा पञ्जा" ।

B 345 (ग) तत्थ कतमा सुखपटिपदा दन्धाभिञ्जा पञ्जा ?
अकिञ्चयेन अकसिरेन समाधिं उप्पादेन्तस्स दन्धं तण्हानं अभिजानन्तस्स या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०.. अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "सुखपटिपदा दन्धाभिञ्जा पञ्जा" ।

(घ) तत्थ कतमा सुखपटिपदा खिप्पाभिञ्जा पञ्जा ?
अकिञ्चयेन अकसिरेन समाधिं उप्पादेन्तस्स खिप्पं तण्हानं अभिजानन्तस्स या उप्पज्जति पञ्जा पजानना . पे०. . अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "सुखपटिपदा खिप्पाभिञ्जा पञ्जा" ।

20 इमा चतस्सो पटिपदा ।

(१०) तत्थ कतमानि चत्तारि आरम्मणानि ?

परित्ता परित्तारम्मणा पञ्जा, परित्ता अप्पमाणा रम्मणा पञ्जा, अप्पमाणा परित्तारम्मणा पञ्जा, अप्पमाणा अप्पमाणा रम्मणा पञ्जा ।

25 (क) तत्थ कतमा परित्ता परित्तारम्मणा पञ्जा ?

समाधिस्स न निकामलाभिस्स आरम्मणं थोकं फरन्तस्स या उप्पज्जति पञ्जा पजानना . पे०. . अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति "परित्ता परित्तारम्मणा पञ्जा" ।

(ख) तत्थ कतमा परित्ता अप्पमाणारम्मणा पञ्ञा ?

समाधिस्स न निकामलाभिस्स आरम्मणं विपुलं फरन्तस्स या
उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि
— अयं वुच्चति “परित्ता अप्पमाणारम्मणा पञ्ञा” ।

(ग) तत्थ कतमा अप्पमाणा परित्तारम्मणा पञ्ञा ?

5

समाधिस्स निकामलाभिस्स आरम्मणं थोकं फरन्तस्स या
उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि —
अयं वुच्चति “अप्पमाणा परित्तारम्मणा पञ्ञा” ।

(घ) तत्थ कतमा अप्पमाणा अप्पमाणारम्मणा पञ्ञा ?

समाधिस्स निकामलाभिस्स आरम्मणं विपुलं फरन्तस्स या 10
उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि —
अयं वुच्चति “अप्पमाणा अप्पमाणारम्मणा पञ्ञा” ।

R 333

इमानि चत्तारि आरम्मणानि ।

(११) मग्गसमङ्गिस्स जाणं जरामरणे पेतं जाणं, जरामरण-
समुदये पेतं जाणं, जरामरणनिरोधे पेतं जाणं, जरामरणनिरोधगामि- 15
निया पटिपदाय पेतं जाणं ।

(क) तत्थ कतमं जरामरणे जाणं ?

B. 346

जरामरणं आरब्भ या उप्पज्जति पञ्ञा पजानना ... पे०...
अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि — इदं वुच्चति “जरामरणे जाण” ।

(ख-घ) जरामरणसमुदयं आरब्भ . पे०... जरामरणनिरोधं 20
आरब्भ ... पे०... जरामरणनिरोधगामिनि पटिपदं आरब्भ या उप्पज्जति
पञ्ञा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि — इदं वुच्चति
“जरामरणनिरोधगामिनिया पटिपदाय जाण” ।

(१२-२१) धम्मसमङ्गिस्स^१ जाण जातिया पेतं जाणं .. पे० .
भवे पेतं जाणं ... पे०... उपादाने पेतं जाणं ... पे०... तण्हाय पेतं जाणं 25
... पे०... वेदनाय पेतं जाणं ... पे०... फस्से पेतं जाणं . पे० . सळायतने
पेतं जाणं ... पे०... नामरूपे पेतं जाणं ... पे०. विञ्ञाणे पेतं जाणं
... पे०... सङ्खारेसु^२ पेतं जाणं, सङ्खारसमुदये पेतं जाणं, सङ्खारनिरोधे
पेतं जाणं, सङ्खारनिरोधगामिनिया पटिपदाय पेतं जाणं ।

तत्थ कतमं सङ्खारेसु जाणं ?

30

सङ्कारे आरब्धं या उप्पज्जति पञ्जा पजानना ... पे०...
अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - इदं वुच्चति "सङ्कारेसु जाणं" ।

सङ्कारसमुदयं आरब्धं ... पे०... सङ्कारनिरोधं आरब्धं ... पे०...
सङ्कारनिरोधगामिनिं पटिपदं आरब्धं या उप्पज्जति पञ्जा पजानना
5 ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि - इदं वुच्चति "सङ्कारनिरोध-
गामिनिया पटिपदाय जाणं ।

एवं चतुर्विधेन जाणवत्थु ।

५. पञ्चविधेन

३१. (१) तत्थ कंतमो पञ्चङ्गिको सम्मासमाधि ?

पीतिफरणता, सुखफरणता, चेतोफरणता, आलोकफरणता,
10 पञ्चवेक्खणानिमित्तं ।

द्वीसु ज्ञानेसु पञ्जा पीतिफरणता । तीसु ज्ञानेसु पञ्जा
सुखफरणता । परचित्ते जाणं चेतोफरणता । दिव्वचक्खु आलोक-
फरणता । तम्हा तम्हा समाधिम्हा वुद्धितस्स पञ्चवेक्खणाजाणं
पञ्चवेक्खणानिमित्तं । अयं वुच्चति पञ्चङ्गिको सम्मासमाधि ।

(२) तत्थ कंतमो पञ्चजाणिको सम्मासमाधि ?

"अयं समाधि पञ्चुप्पन्नमुखो चैव आर्याति च सुखविपाको" ति
पञ्चत्तञ्जेव जाणं उप्पज्जति । "अयं समाधि अरियो निरामिसो" ति
पञ्चत्तञ्जेव जाणं उप्पज्जति । "अयं समाधि महापुरिससेवितो"
ति पञ्चत्तञ्जेव जाणं उप्पज्जति । "अयं समाधि सन्तो पणीतो
20 पटिप्पस्सद्वलद्धो^१ एकोदिभावाधिगतो न ससङ्कारनिग्गह्वारितगतो"
ति पञ्चत्तञ्जेव जाणं उप्पज्जति । सो खो पनाहं इमं समाधि सतो^२
समापज्जामि सतो वुट्टहामी" ति पञ्चत्तञ्जेव जाणं उप्पज्जति ।
अयं पञ्चजाणिको सम्मासमाधि ।

एवं पञ्चविधेन जाणवत्थु ।

६. द्धम्विधेन

३२. तत्थ कन्ता द्धमु अभिञ्जामु पञ्जा ?

१. धम्मगुणित्थेनो - ग्वा०, रो० । २. पटिप्पग्गजा सतो - गी०; पटिप्पग्गजि-
सतो - रवा०, रो० । ३. कम्मत्तारनिग्गह्वारितगतो - रवा०; कम्मत्तारनिग्गह्वारितगतो -
रो० । ४. सतो य - रवा०, रो० ।

इद्विधिं जाण, सोतघातुविसुद्धिया जाण, परचित्ते जाणं,
पुब्बेनिवासानुस्सतिया^१ जाण, सत्तान चुतूपपाते जाण, आसवान खये
जाण - इमा छसु अभिञ्जासु पञ्जा ।

एव छब्बिधेन जाणवत्थु ।

७ सत्तविधेन

३३ तत्थ कतमानि सत्तसत्तति^१ जाणवत्थूनि ?

5

जातिपच्चया जरामरण ति जाण, असति जातिया नत्थि
जरामण ति जाण, अतीत पि अद्धान जातिपच्चया जरामरण ति जाण,
असति जातिया नत्थि जरामरण ति जाण, अनागत पि अद्धान जाति-
पच्चया जरामरण ति जाण, असति जातिया नत्थि जरामरण ति जाण ।
य पिस्स त धम्मट्ठित्तिजाण त पि खयधम्म वयधम्म विरागधम्म निरोध-
धम्म ति जाण, भवपच्चया जाती ति जाण पे० उपादानपच्चया
भवो ति जाण पे० तण्हापच्चया उपादान ति जाण पे० वेदना-
पच्चया तण्हा ति जाण पे० फस्सपच्चया वेदना ति जाण पे०
सल्लायतनपच्चया फस्सो ति जाण पे० नामरूपपच्चया सल्लायतन
ति जाण पे० विञ्जाणपच्चया नामरूप ति जाण पे०
सङ्खारपच्चया विञ्जाण ति जाण पे० अविज्जापच्चया सङ्खारा
ति जाण, असति अविज्जाय नत्थि सङ्खारा ति जाण, अतीत पि अद्धान
अविज्जापच्चया सङ्खारा ति जाण, असति अविज्जाय नत्थि सङ्खारा
ति जाण, अनागत पि अद्धान अविज्जापच्चया सङ्खारा ति जाण,
असति अविज्जाय नत्थि सङ्खारा ति जाण । य पिस्स त धम्मट्ठित्ति-
जाण त पि खयधम्म वयधम्म विरागधम्म निरोधधम्म ति जाण ।
इमानि सत्तसत्तति^३ जाणवत्थूनि ।

R 335

B 348

20

एव सत्तविधेन जाणवत्थु ।

८ अट्ठविधेन

३४ तत्थ कतमा चतूसु मग्गेसु चतूसु फलेसु पञ्जा ?

सोतापत्तिमग्गे पञ्जा, सोतापत्तिफले पञ्जा, सकदागामिमग्गे
पञ्जा, सकदागामिफले पञ्जा, अनागामिमग्गे पञ्जा, अनागामिफले

25

१ पुब्बेनिवासानुस्सति - सी०, स्या०, रो० । २ सत्तसत्तति - स्या०, रो० ।

३ सत्तति - सी० ।

पञ्जा, अरहत्तमगो पञ्जा, अरहत्तफले पञ्जा - इमा चतूसु मगोसु
चतूसु फलेसु पञ्जा ।

एवं अट्टविधेन जाणवत्थु ।

६. नवविधेन

३५. तत्थ कतमा नवसु अनुपुव्वविहारसमापत्तीसु पञ्जा ?
5 पठमज्झानसमापत्तिया पञ्जा, दुतियज्झानसमापत्तिया पञ्जा,
ततियज्झानसमापत्तिया पञ्जा, चतुत्यज्झानसमापत्तिया पञ्जा,
आकासानञ्चायतनसमापत्तिया पञ्जा, विञ्जाणञ्चायतनसमापत्तिया
पञ्जा, आकिञ्चञ्चायतनसमापत्तिया पञ्जा, नेवसञ्जानासञ्जा-
यतनसमापत्तिया पञ्जा, सञ्जावेदयितनिरोधसमापत्तिया वुट्ठितस्स
10 पच्चवेक्खणाञ्चाणं - इमा नवसु अनुपुव्वविहारसमापत्तीसु पञ्जा ।

एवं नवविधेन जाणवत्थु ।

१०. दसविधेन

३६. (१) तत्थ कतमं तथागतस्स ठानं च ठानतो अट्टानं च
अट्टानतो यथाभूतं जाणं ?

- R. 336 15 इध तथागतो "अट्टानमेतं अनवकासो यं दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो
कञ्चि सद्धारं निच्चतो उपगच्छेय्य, नेतं ठानं विज्जती" ति पजानाति ।
'ठानं च सो एतं विज्जति यं पुयुज्जनो कञ्चि सद्धारं निच्चतो उपगच्छेय्य,
ठानमेतं विज्जती" ति पजानाति । "अट्टानमेतं अनवकासो यं दिट्ठि-
सम्पन्नो पुग्गलो कञ्चि सद्धारं सुखतो उपगच्छेय्य, नेतं ठानं विज्जती"
ति पजानाति । "ठानं च सो एतं विज्जति यं पुयुज्जनो कञ्चि सद्धारं
B. 349 20 सुखतो उपगच्छेय्य, ठानमेतं विज्जती" ति पजानाति । "अट्टानमेतं
अनवकासो यं दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कञ्चि धम्मं अत्यतो उपगच्छेय्य,
नेतं ठानं विज्जती" ति पजानाति । "ठानं च सो एतं विज्जति यं पुयु-
ज्जनो कञ्चि धम्मं अत्यतो उपगच्छेय्य, ठानमेतं विज्जती" ति पजा-
नाति । "अट्टानमेतं अनवकासो यं दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो मातरं जीविता
25 घोरोपेय्य, नेतं ठानं विज्जती" ति पजानाति । "ठानं च सो एतं विज्जति
यं पुयुज्जनो मातरं जीविता घोरोपेय्य, ठानमेतं विज्जती" ति पजानाति ।

विपाको निव्वत्तेय्य, नेतं ठानं विज्जती ति पजानाति । ठानं च खो एतं विज्जति यं वचीदुच्चरितस्स ... पे०...^१ यं मनोदुच्चरितस्स अनिट्ठो अकन्तो अमनापो विपाको निव्वत्तेय्य, ठानमेतं विज्जती ति पजानाति ।

“अट्टानमेतं अनवकासो यं कायसुचरितस्स अनिट्ठो अकन्तो अमनापो विपाको निव्वत्तेय्य, नेतं ठानं विज्जती” ति पजानाति । “ठानं च खो एतं विज्जति यं कायसुचरितस्स इट्ठो कन्तो मनापो विपाको निव्वत्तेय्य, ठानमेतं विज्जती” ति पजानाति । अट्टानमेतं अनवकासो यं वचीसुचरितस्स ... पे०... यं मनोसुचरितस्स अनिट्ठो अकन्तो अमनापो विपाको निव्वत्तेय्य, नेतं ठानं विज्जती ति पजानाति । ठानं च खो एतं विज्जति यं वचीसुचरितस्स ... पे०... यं मनोसुचरितस्स इट्ठो कन्तो मनापो विपाको निव्वत्तेय्य, ठानमेतं विज्जती ति पजानाति ।

“अट्टानमेतं अनवकासो यं कायदुच्चरितसमङ्गी तन्निदानं^२ तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गातिं सग्गं लोकं उपपज्जेय्य^३, नेतं ठानं विज्जती” ति पजानाति । “ठानं च खो एतं विज्जति यं काय-
दुच्चरितसमङ्गी तन्निदानं तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गातिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य, ठानमेतं विज्जती” ति पजानाति । अट्टानमेतं अनवकासो यं वचीदुच्चरितसमङ्गी ... पे०... यं मनोदुच्चरित-समङ्गी तन्निदानं तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गातिं सग्गं लोकं उपपज्जेय्य, नेतं ठानं विज्जती ति पजानाति । ठानं च खो एतं विज्जति यं वचीदुच्चरितसमङ्गी ... पे०... यं मनोदुच्चरितसमङ्गी तन्निदानं तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गातिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य, ठानमेतं विज्जती ति पजानाति ।

“अट्टानमेतं अनवकासो यं कायसुचरितसमङ्गी तन्निदानं तप्प-च्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गातिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य, नेतं ठानं विज्जती” ति पजानाति । “ठानं च खो एतं विज्जति यं काय-सुचरितसमङ्गी तन्निदानं तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गातिं सग्गं लोकं उपपज्जेय्य, ठानमेतं विज्जती” ति पजानाति । अट्टानमेतं अनवकासो यं वचीसुचरितसमङ्गी ... पे०... यं मनोसुचरितसमङ्गी

तन्निदानं तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
निरयं उपपज्जेय्य, नेतं ठानं विज्जती ति पजानाति । ठानं च खो एतं
विज्जति यं वचीसुचरितसमङ्गी ... पे०... यं मनोसुचरितसमङ्गी तन्निदानं
तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जेय्य, ठानमेतं
विज्जती ति पजानाति । “ये ये धम्मा येसं येसं धम्मानं हेतू पच्चया 5
उपादाय^१ तं तं ठानं, ये ये धम्मा येसं येसं धम्मानं न हेतू अप्पच्चया^२
उपादाय तं तं अट्टानं” ति । या तत्थ पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो
धम्मविचयो सम्मादिट्ठि — इदं तथागतस्स ठानं च ठानतो अट्टानं च
अट्टानतो यथाभूतं ज्ञाणं ।

(२) तत्थ कतमं^३ तथागतस्स अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्म- 10
समादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं ज्ञाणं ?

इध तथागतो पजानाति — “अत्येकच्चानि पापकानि कम्म-
समादानानि गतिसम्पत्तिपटिवाब्धानि न विपच्चन्ति^४ । अत्येकच्चानि
पापकानि कम्मसमादानानि उपधिसम्पत्तिपटिवाब्धानि न विपच्चन्ति ।
अत्येकच्चानि पापकानि कम्मसमादानानि कालसम्पत्तिपटिवाब्धानि न 15
विपच्चन्ति । अत्येकच्चानि पापकानि कम्मसमादानानि पयोगसम्पत्ति-
पटिवाब्धानि न विपच्चन्ति ।

“अत्येकच्चानि पापकानि कम्मसमादानानि गतिविपत्तिं आगम्म
विपच्चन्ति । अत्येकच्चानि पापकानि कम्मसमादानानि उपधिविपत्तिं
आगम्म विपच्चन्ति । अत्येकच्चानि पापकानि कम्मसमादानानि काल- 20
विपत्तिं आगम्म विपच्चन्ति । अत्येकच्चानि पापकानि कम्मसमादानानि
पयोगविपत्तिं आगम्म विपच्चन्ति ।

“अत्येकच्चानि कल्याणानि कम्मसमादानानि गतिविपत्तिपटि-
वाब्धानि न विपच्चन्ति । अत्येकच्चानि कल्याणानि कम्मसमादानानि
उपधिविपत्तिपटिवाब्धानि न विपच्चन्ति । अत्येकच्चानि कल्याणानि 25
कम्मसमादानानि कालविपत्तिपटिवाब्धानि न विपच्चन्ति । अत्ये-
कच्चानि कल्याणानि कम्मसमादानानि पयोगविपत्तिपटिवाब्धानि न
विपच्चन्ति ।

“अत्येकच्चानि कल्याणानि कम्मसमादानानि गतिसम्पत्तिं

१. उपादाय — स्या०, रो० । २. न पच्चया — स्या०, रो० । ३. कतमा — रो० ।
४. विपच्चन्ति — स्या०, रो०, एवमुपदि ति ।

R. 339

B. 352

आगम्म विपच्चन्ति । अत्येकच्चानि कल्याणानि कम्मसमादानानि उपधिसम्पत्ति आगम्म विपच्चन्ति । अत्येकच्चानि कल्याणानि कम्मसमादानानि कालसम्पत्ति आगम्म विपच्चन्ति । अत्येकच्चानि कल्याणानि कम्मसमादानानि पयोगसम्पत्ति आगम्म विपच्चन्ती” ति ।

- 5 या तत्थ पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि — इदं तथागतस्स अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं ज्ञाणं ।

(३) तत्थ कतमं तथागतस्स सब्बत्थगामिनि^१ पटिपदं यथाभूतं ज्ञाणं ?

- 10 इध तथागतो “अयं मग्गो अयं पटिपदा निरयगामी^२” ति पजानाति, “अयं मग्गो अयं पटिपदा तिरच्छानयोनिगामी^३” ति पजानाति, “अयं मग्गो अयं पटिपदा पेत्तिविसयगामी^४” ति पजानाति, “अयं मग्गो अयं पटिपदा मनुस्सलोकगामी” ति पजानाति, “अयं मग्गो अयं पटिपदा देवलोकगामी” ति पजानाति, “अयं मग्गो अयं पटिपदा निव्वानगामी” ति पजानाती ति ।

या तत्थ पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि — इदं तथागतस्स सब्बत्थगामिनि पटिपदं यथाभूतं ज्ञाणं ।

(४) तत्थ कतमं तथागतस्स अनेकधातुनानाधातुलोकं यथाभूतं ज्ञाणं ?

- 20 इध तथागतो खन्धनानत्तं पजानाति, आयतनानत्तं पजानाति, धातुनानत्तं पजानाति, अनेकधातुनानाधातुलोकनानत्तं पजानाती ति । या तत्थ पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि — इदं तथागतस्स अनेकधातुनानाधातुलोकं यथाभूतं ज्ञाणं ।

(५) तत्थ कतमं तथागतस्स सत्तानं नानाधिमुत्तिकत्तं यथाभूतं ज्ञाणं ?

इध तथागतो पजानाति — “सन्ति सत्ता हीनाधिमुत्तिका, सन्ति सत्ता पणीताधिमुत्तिका ।^१ हीनाधिमुत्तिका सत्ता हीनाधिमुत्तिके सत्ते सेवन्ति भजन्ति पयिरपासन्ति । पणीताधिमुत्तिका सत्ता पणीताधिमुत्तिके सत्तं सेवन्ति भजन्ति पयिरपासन्ति ।

१. सब्बत्थगामिनी — मी० । २. निरयगामिनी — सी०, स्या०, रो०, एवमुपरि णि ।

३. तिरच्छानगामिनी — स्या०, रो० । ४. पेत्तिविसयगामिनी — स्या०, रो० ।

“अतीत पि अद्धान हीनाधिमुक्तिका सत्ता हीनाधिमुक्तिके सत्त
सोर्विसु भजिसु पयिरुपासिसु, पणीताधिमुक्तिका सत्ता पणीताधिमुक्तिके
सत्ते सोर्विसु भजिसु पयिरुपासिसु ।

“अनागत पि अद्धान हीनाधिमुक्तिका सत्ता हीनाधिमुक्तिके सत्ते
सेविस्सन्ति भजिस्सन्ति पयिरुपासिस्सन्ति, पणीताधिमुक्तिवा सत्ता 5
पणीताधिमुक्तिके सत्ते सेविस्सन्ति भजिस्सन्ति पयिरुपासिस्सन्ती”
ति । या तत्थ पञ्जा पजानना पे० अनोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि
— इद तथागतस्स सत्तान नानाधिमुक्तिकत्त यथाभूत्त ज्ञाण ।

(६) तत्थ कतम तथागतस्स परसत्तान परपुग्गलान इन्द्रिय-
परोपरियत्त यथाभूत्त ज्ञाण ? इध तथागतो सत्तान आसय पजानाति, 10
अनुसय पजानाति, चरित पजानाति, अधिमुत्त पजानाति, अप्परजक्खे
महारजक्खे तिक्खिन्द्रिये मुदिन्द्रिये^१ स्वाकारे द्वाकारे सुविञ्जापये
दुविञ्जापये^२ भब्बाभव्वे सत्ते पजानाति ।

कतमो च सत्तान आसयो ? “सस्सतो लोको” ति वा,
“असस्सतो लोको” ति वा, “अन्तवा लोको” ति वा, “अनन्तवा लोको” 15
ति वा, “त जीव त सरीर” ति वा, “अञ्ज जीव अञ्ज सरीर” ति वा,
“होति तथागतो पर मरणा ति वा, “न होति तथागतो पर मरणा” ति वा,
“होति च न च होति तथागतो पर मरणा” ति वा, “नेव होति न न होति
तथागतो पर मरणा” ति वा, इति भवदिट्ठिसन्निस्सिता वा सत्ता होन्ति
विभवदिट्ठिसन्निस्सिता वा । एते वा पन उभो अन्ते अनुपगम्म 20
इदप्पच्चयता पटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेषु अनुलोमिका खन्ति पटिलद्धा
होति यथाभूत्त^३ ज्ञाण । अय सत्तान आसयो ।

कतमो च सत्तान अनुसयो ? सत्तानुसया — कामरागानुसयो,
पटिधानुसयो, मानानुसयो, दिट्ठानुसयो, विचिकिञ्चानुसयो, भवरागानु-
सयो, अविज्जानुसयो । य लोके पियरुप सातरुप एत्थ सत्तान रागानुसयो 25
अनुसेति । य लोके अप्पियरुप असातरुप एत्थ सत्तान पटिधानुसयो
अनुसेति । इति इमेषु द्वीसु धम्मेषु अविज्जानुपतिना । तदेव्हो मानो
च दिट्ठि च विचिकिञ्छो च ददुब्बा । अय सत्तान अनुसयो ।

कतम च सत्तान चरित ? पृञ्जाभिउद्धारो, अपुञ्जाभि-

१ मुदिन्द्रिये — सी० । २ सुविञ्जापय — ता० । ३ दत्तामृतशा — म्या०, रो० ।

सङ्कारो, आनेञ्जाभिसङ्कारो, परित्तभूमको वा महाभूमको वा - इदं सत्तानं चरितं ।

B. 354 कतमा च सत्तानं अधिमुत्ति ? सन्ति सत्ता हीनाधिमुत्तिका, सन्ति सत्ता पणीताधिमुत्तिका । हीनाधिमुत्तिका सत्ता हीनाधिमुत्तिके सत्ते सेवन्ति भजन्ति पयिरुपासन्ति । पणीताधिमुत्तिका सत्ता पणीताधिमुत्तिके सत्ते सेवन्ति भजन्ति पयिरुपासन्ति ।

R. 311 5 अतीतं पि अद्धानं हीनाधिमुत्तिका सत्ता हीनाधिमुत्तिके सत्ते सेविसु भजिसु पयिरुपासिसु । पणीताधिमुत्तिका सत्ता पणीताधिमुत्तिके सत्ते सेविसु भजिसु पयिरुपासिसु ।

10 - अनागतं पि अद्धानं हीनाधिमुत्तिका सत्ता हीनाधिमुत्तिके सत्ते संविस्सन्ति भजिस्सन्ति पयिरुपासिस्सन्ति । पणीताधिमुत्तिका सत्ता पणीताधिमुत्तिके सत्ते सेविस्सन्ति भजिस्सन्ति पयिरुपासिस्सन्ति । अयं सत्तानं अधिमुत्ति ।

कतमे ते सत्ता महारजक्खा ? दस किलेसवत्थूनि - लोभो, दोसो, मोहो, मानो, दिट्ठि, विचिकिच्छा, थीन^१, उद्धच्चं, अहिरिकं, अनोत्तप्यं । येसं सत्तानं इमानि दस किलेसवत्थूनि आसेवितानि भावितानि बहुलीकतानि उस्सदगतानि, इमे ते सत्ता महारजक्खा ।

कतमे ते सत्ता अप्परजक्खा ? येसं सत्तानं इमानि दस किलेसवत्थूनि अनासेवितानि अभावितानि अवहुलीकतानि अनुस्सदगतानि, इमे ते सत्ता अप्परजक्खा ।

कतमे ते सत्ता मुदिन्द्रिया ? पञ्चिन्द्रियानि - सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं । येसं सत्तानं इमानि पञ्चिन्द्रियानि अनासेवितानि अभावितानि अवहुलीकतानि अनुस्सदगतानि, इमे ते सत्ता मुदिन्द्रिया ।

25 कतमे ते सत्ता तिक्खिन्द्रिया ? येसं सत्तानं इमानि पञ्चिन्द्रियानि आसेवितानि भावितानि बहुलीकतानि उस्सदगतानि, इमे ते सत्ता तिक्खिन्द्रिया ।

B. 355 कतमे ते सत्ता द्वाकारा ? ये ते सत्ता पापांसया पापानुसया पापचरिता पापाधिमुत्तिका महारजक्खा मुदिन्द्रिया, इमे ते सत्ता द्वाकारा ।

कतमे ते सत्ता स्वाकारा ? ये त गत्ता बल्याणासया कल्याण-
चरिता बल्याणाधिमुत्तिवा अप्परजवसा तिविरान्द्रिया, इमे ते गत्ता
स्वाकारा ।

वनमे ते सत्ता दुविञ्जापया ? ये च^१ ते गत्ता द्वाराग, तेन
ते सत्ता दुविञ्जापया । ये च^१ ते गत्ता स्वाकारा, तेन ते सत्ता ५
सुविञ्जापया ।

कतमे ते सत्ता अभव्वा ? ये ते गत्ता कम्मावरणेन नमन्नागता
किलेसावरणेन समन्नागता विपावावरणेन समन्नागता असाद्धा अञ्च-
न्दिका दुप्पञ्जा अभव्वा नियाम ओववमित्तु कुसलेसु धम्मंगु सम्मत,
इमे ते सत्ता अभव्वा । 10

कतमे ते सत्ता भव्वा ? ये ते गत्ता न कम्मावरणेन नमन्नागता
न किलेसावरणेन समन्नागता न विपावावरणेन समन्नागता नद्धा छन्दिका
पञ्जवन्तो भव्वा नियाम ओववमित्तु कुसलेसु धम्मंगु सम्मत, इमे ते
सत्ता भव्वा ति । या तत्थ पञ्जा पजानना पे० अमोहो धम्मनिचयो
सम्मादिट्ठि — इद तथागतस्स परमत्तान परपुग्गलान इन्द्रियपणेपरियत्त 15
यथाभूत जाण ।

(७) तत्थ कतम तथागतस्स ज्ञानविमोक्खसमाधिस्सामापत्तीन
सङ्खिलेस बोदान वुट्ठान यथाभूत जाण ?

ज्ञायी ति । चत्तारो ज्ञायी । अत्येक्कच्चो ज्ञायी सम्पत्तियेव^१
समान विपत्ती ति पच्चवेति, अत्येक्कच्चो ज्ञायी विपत्तियेव^२ समान 20
सम्पत्ती ति पच्चवेति, अत्येक्कच्चो ज्ञायी सम्पत्तियेव समान नम्पत्ती ति
पच्चवेति, अत्येक्कच्चो ज्ञायी विपत्तियेव समान विपत्ता ति पच्चवेति —
इमे चत्तारो ज्ञायी ।

अपरे^३ पि चत्तारो ज्ञायी । अत्येक्कच्चो ज्ञायी दग्ध नमापज्जति
सिप्प वुट्ठति, अत्येक्कच्चो ज्ञायी सिप्प समापज्जति दग्ध वुट्ठति, अत्ये- 25
क्कच्चो ज्ञायी दग्ध समापज्जति दग्ध वुट्ठति, अत्येक्कच्चो ज्ञायी सिप्प
समापज्जति सिप्प वुट्ठति — इमे चत्तारो ज्ञायी । B 3/6

अपरे पि चत्तारो ज्ञायी । अत्येक्कच्चो ज्ञायी नमाधिस्मिं
समाधिकुमलो होति, न नमाधिस्मिं समापत्तिवुसलो, अत्येक्कच्चो ज्ञायी

१ व - सी०, रो० । २ सम्पत्तियेव - सी०, स्ता० । ३ विपत्तियेव - जी०, स्ता० ।
४ अपरो - सी० ।

समाधिस्मि समापत्तिकुसलो होति, न समाधिस्मि समाधिकुसलो; अत्येकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति, समाधिस्मि समापत्तिकुसलो च; अत्येकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समाधिकुसलो होति, न समाधिस्मि समापत्तिकुसलो - इमे चत्तारो ज्ञायी ।

5 ज्ञानं ति । चत्तारि ज्ञानानि - पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं ज्ञानं, चतुत्यं ज्ञानं ।

विमोक्खो ति । अट्ट विमोक्खा । रूपी^१ रूपानि पस्सति - अयं पठमो विमोक्खो । अज्झत्तं अरूपसञ्जी वहिद्धा रूपानि पस्सति - अयं दुतियो विमोक्खो । सुभन्तेव अधिमुत्तो होति - अयं ततियो विमोक्खो ।

10 सव्वसो रूपसञ्जानं समतिक्कमा पटिघसञ्जानं अत्यङ्गमा नानत्त-सञ्जानं अमनसिकारा अनन्तो आकासो ति आकासानञ्चायतनं उप-सम्पज्ज विहरति - अयं चतुत्यो विमोक्खो । सव्वसो आकासानञ्चा-यतनं समतिक्कम्म अनन्तं विञ्जाणं^१ ति^३ विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज

R. 313 15 विहरति - अयं पञ्चमो विमोक्खो । सव्वसो विञ्जाणञ्चायतनं

समतिक्कम्म नत्थि किञ्चि ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति - अयं छट्ठो विमोक्खो । सव्वसो आकिञ्चञ्चायतनं समति-क्कम्म नेवसञ्जानासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति - अयं सत्तमो विमोक्खो । सव्वसो नेवसञ्जानासञ्चायतनं समतिक्कम्म सञ्जा-वेदयित्तिरोधं उपसम्पज्ज विहरति - अयं अट्ठमो विमोक्खो ।

20 समाधी ति । तयो समाधी - सवितक्कसविचारो समाधि, अवितक्कविचारमत्तो समाधि, अवितक्कअविचारो समाधि ।

B. 357 समापत्ती ति । नव अनुपुव्वविहारसमापत्तियो - पठमज्ज्ञान-समापत्ति, दुतियज्ज्ञानसमापत्ति, ततियज्ज्ञानसमापत्ति, चतुत्यज्ज्ञान-

25 समापत्ति, आकासानञ्चायतनसमापत्ति, विञ्जाणञ्चायतनसमापत्ति, आकिञ्चञ्चायतनसमापत्ति, नेवसञ्जानासञ्चायतनसमापत्ति, सञ्जा-वेदयित्तिरोधसमापत्ति ।

सङ्गिल्लेसं ति । हानभागियो धम्मो । वोदानं ति । विसेस-भागियो धम्मो । वुट्ठानं ति । वोदानं पि वुट्ठानं, तम्हा तम्हा समाधिम्हा वुट्ठानं पि वुट्ठानं ति । या तत्थ पञ्जा पजानता ... पे०... अमोहो धम्म-

विचयो सम्मादिट्टि - इद तथागतस्स ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीन
सङ्खिलेस बोदान बुट्टान यथाभूत ज्ञाण ।

(८) तत्थ कतम तथागतस्स पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूत
ज्ञाण ?

इध तथागतो अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति, सेव्यथीद^१ - 5
एक पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्रो पि जातियो चतस्सो पि जातियो
पञ्च पि जातियो दस^२ पि^३ जातियो वीस^३ पि^३ जातियो तिस पि जातियो
चत्तालीस^४ पि जातियो पञ्चास पि जातियो जातिसत्त पि जातिसहस्स
पि जातिसत्तसहस्स पि अनेके पि सवट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि
सवट्टविवट्टकप्पे “अमुनासि एवनामो एवगोत्तो एववण्णो एवमाहारो 10
एवसुखदुक्खप्पटिसवेदी” एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुज उदपादि,
तवापासि एवनामो एवगोत्तो एववण्णो एवमाहारो एवसुखदुक्खप्पटि-
सवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधपपन्नो” ति । इति साकार
सउद्देस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरती ति । या तत्थ पञ्जा
पजानना पे० अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्टि - इद तथागतस्स 15
पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूत ज्ञाण ।

(९) तत्थ कतम तथागतस्स सत्तान चुतूपपात यथाभूत^५ R 344
ज्ञाण ?

इध तथागतो दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन
सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते मुवण्णे दुव्वण्णे, सुगते 20
दुग्गते यथाकम्मूपगे^६ सत्ते पजानाति - “इमे वत भोन्तो सत्ता काय-
दुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन
समन्नागता अरियान उपवादका मिच्छादिट्टिका मिच्छादिट्टिकम्म-
समादाना । ते कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय
उपपन्ना । इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वची- 25
सुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियान अनुपवादका
सम्मादिट्टिका सम्मादिट्टिकम्मसमादाना । ते कायस्स भेदा पर मरणा
सुर्गति सग्य लोक उपपन्ना” ति । इति दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अति-

१ सेव्यथीद - म० । २ दसग्गि - रो० । ३-३ वीसत्तिग्गि - सो० । ४ चत्ता-
लीस - सो० रो० । ५ एवसुखदुक्खप्पटिसवेदी - सो०, त्या०, रो० । ६ त्या० पोत्थके
नत्थि । ७ यथाकम्मूपगे - त्या०, रो० ।

वकन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुव्वण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाती ति । या तत्थ पञ्जा पजानना .. पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि — इदं तथागतस्स सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं जाणं ।

- 5 (१०) तत्थ कतमं तथागतस्स आसवानं खयं^१ यथाभूतं जाणं ?
इध तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जा-
विमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरती
ति । या तत्थ पञ्जा पजानना ... पे०... अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि
— इदं तथागतस्स आसवानं खयं यथाभूतं जाणं ति* ।

जाणविभङ्गो निट्ठितो ।

—:०:—

१. एवे — सी०, रो० । *एत्थ — 'इमानि एव तथागतस्य तथागतवर्ताः । वेहिं वनेहिं
अपज्जन्ते तथागतो धम्मं दापयन्ति पटिपत्तन्ति परिगणुं गीटादां वरुणिं वण्णवक्कं वसोणिं ।
एवं दग्गिधेण आणत्तं' ति सी०, रो० । 'अपनेनुं परिणो वण्णे दिग्गि' ।

१७. खुद्दकवत्युविभङ्गो

११. मातिकाउद्देशो

१. एककमातिका .

(१) जातिमदो	(२५) परिणाहमदो ^१	
(२) शोक्तमदो	(२६) सष्ठानमदो	
(३) आरोग्यमदो	(२७) पारिपूरिमदो	
(४) योव्वनमदो	(२८) मदो	
(५) जीवितमदो	(२९) पमादो	5
(६) लाभमदो	(३०) थम्भो	
(७) सक्कारमदो	(३१) सारम्भो	
(८) गरुकारमदो	(३२) अत्रिच्छता ^४	
(९) पुरेक्खारमदो	(३३) महिच्छता	
(१०) परिवारमदो	(३४) पापिच्छता	10
(११) भोगमदो	(३५) सिङ्ग	
(१२) वण्णमदो	(३६) तित्तिणं	
(१३) सुतमदो	(३७) चापल्य	
(१४) पटिभानमदो ^१	(३८) असभागवुत्ति	
(१५) रत्तञ्जुमदो	(३९) अरति	15
(१६) पिण्डपात्तिकमदो	(४०) तन्दी ^५	
(१७) अनवञ्जातमदो ^२	(४१) विजम्भिता ^६	
(१८) इरियापयमदो	(४२) भत्तसम्मदो	
(१९) इद्धिमदो	(४३) चेतसो च ^७ लीनत्त	
(२०) यसमदो	(४४) कुहना	20
(२१) सीलमदो	(४५) लपना	
(२२) ज्ञानमदो	(४६) नेमित्तिकता	
(२३) सिप्पमदो	(४७) निप्पेसिकता	
(२४) आरोहमदो	(४८) लाभेन लाभ निजिगोसनता ^८	

B 357,
R. 315

5

10

15

20

R 346

१ पटिभाणमदो - सी०, स्या०, रो० । २ अनवञ्जातिमदो - स्या०, रो० ।
३ परिणाहमदो - सी० । ४ अत्रिच्छता - स्या०, रो० । ५ तन्दी - सी०, स्या० ।
६ विजम्भिता - सी०, स्या०, रो० । ७ स्या०, रो० पोयकेनु नीच । ८ निजिगिनत्ता -
सी०; जिगिनत्ता - स्या०, रो० ।

- (४६) सेय्योहमस्मी ति मानो
 (५०) सदिसोहमस्मी ति मानो
 (५१) हीनोहमस्मी ति मानो
 (५२) सेय्यस्त सेय्योहमस्मी ति मानो
 5 (५३) सेय्यस्त सदिसोहमस्मी ति मानो
 (५४) सेय्यस्त हीनोहमस्मी ति मानो
 (५५) सदिसस्त सेय्योहमस्मी ति मानो
 (५६) सदिसस्त सदिसोहमस्मी ति मानो
 (५७) सदिसस्त हीनोहमस्मी ति मानो
 10 (५८) हीनस्त सेय्योहमस्मी ति मानो
 (५९) हीनस्त सदिसोहमस्मी ति मानो
 (६०) हीनस्त हीनोहमस्मी ति मानो
 (६१) मानो (६६) जनपदवितक्को
 (६२) अतिमानो (७०) अमरवितक्को
 15 (६३) मानातिमानो (७१) परानुद्वयतापटि-
 (६४) ओमानो सयुक्तो^१ वितक्को
 (६५) अधिमानो (७२) लाभसकारसिलोक-
 (६६) अस्मिमानो पटिसयुक्तो वितक्को
 (६७) मिच्छामानो (७३) अनवञ्जत्तिपटि-
 20 (६८) ज्ञातिवितक्को सयुक्तो वितक्को

२. वृकमातिका

- (१) कोधो च, उपनाहो च (६) भवदिट्ठि च, विभवदिट्ठि च
 (२) मक्खो च, पळासो^२ च (७) सस्ततदिट्ठि च, उच्छेद-
 (३) इस्सा च, मच्छरिय च दिट्ठि च
 (४) माया च, साठेय्य^३ च (८) अन्तवादिट्ठि च, अनन्तवा-
 (५) अविज्जा च, भवतण्हा च दिट्ठि च

- (६) पुव्वन्तानुदिट्ठि च, अपरन्तानुदिट्ठि च
 (१०) अहिरिक च, अनोत्तप्प च
 (११) दोवचस्सता च, पापमित्तता च
 (१२) अनज्जवो^१ च, अमद्दवो च
 (१३) अक्खन्ति च, असोरच्च च 5
 (१४) असाखल्य^२ च, अप्पटिसन्वारो च
 (१५) इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारता च, भोजने अमत्तञ्जुता च R 317
 (१६) मुट्ठस्सच्च^३ च, असम्पजञ्ज च
 (१७) सीलविपत्ति च, दिट्ठिविपत्ति च
 (१८) अज्जत्तसयोजन च, वहिद्दासयोजन च 10

३ तिकमातिका

- (१) तीणि अकुसलमूलानि (१५) तीणि तित्थायतनानि
 (२) तयो अकुसलवितक्का (१६) तयो किञ्चना
 (३) तिस्सो अकुसलसञ्जा (१७) तीणि अङ्गणानि
 (४) तिस्सो अकुसलधानुयो (१८) तीणि मलानि
 (५) तीणि दुच्चरितानि (१९) तीणि विसमानि 15
 (६) तयो आसवा (२०) अपरानि पि तीणि
 (७) तीणि सयोजनानि विसमानि
 (८) तिस्सो तण्हा (२१) तयो अग्गी
 (९) अपरा पि तिस्सो तण्हा (२२) तयो कसावा
 (१०) अपरा^४ पि तिस्सो तण्हा^४ (२३) अपरे पि तयो कसावा 20
 (११) तिस्सो एसना (२४) अस्साददिट्ठि, अत्तानुदिट्ठि,
 (१२) तिस्सो विधा मिच्छादिट्ठि
 (१३) तीणि भयानि (२५) अरति, विहेसा, अघम्म-
 (१४) तीणि तमानि चरिया
 (२६) दोवचस्सता, पापमित्तता, नानत्तसञ्जा 25

१ अनाज्जवो - स्या० । २ असाखल्य - सी० । ३ मुट्ठस्सच्च - सी०, स्या०,
 रो०, एवमुपरि पि । ४-४ म० पोत्यके नत्थि, अपरा पि तिस्सो तण्हा, अपरा.. -
 रो० ।

- (२७) उद्धच्चं, कोसज्जं, पमादो
 (२८) असन्तुद्धिता, असम्पज्जता, महिच्छता
 (२९) अहिरिकं, अनोत्तप्पं, पमादो
 (३०) अनादरियं, दोवचस्सता, पापमित्ता
 5 (३१) अस्सद्विय, अवदञ्चुता, कोसज्जं
 (३२) उद्धच्चं, असंवरो, दुस्सील्यं
 (३३) अरियानं अदस्सनकम्यता, सद्धम्मं असोतुकम्यता,
 उपारम्मचित्ता
 (३४) मुट्ठस्सच्चं, असम्पज्ज, चेतसो विक्खेपो
 R 349 10 (३५) अयोनिसो मनसिकारो, कुम्मग्गसेवना, चेतसो च
 लीनत्तं

४. चतुक्कमातिका

- (१) चत्तारो आसवा (१०) अपरे पि चत्तारो
 (२) चत्तारो गत्था अनरियवोहारा
 B 361 (३) चत्तारो ओघा (११) चत्तारि दुच्चरितानि
 15 (४) चत्तारो योगा (१२) अपरानि पि चत्तारि
 (५) चत्तारि उपादानानि दुच्चरितानि
 (६) चत्तारो तण्हुप्पादा (१३) चत्तारि भयानि
 (७) चत्तारि अगतिगमनानि (१४) अपरानि पि चत्तारि
 (८) चत्तारो विपरियासा' भयानि
 20 (९) चत्तारो अनरियवोहारा (१५) चतस्सो दिट्ठियो

५. पञ्चकामातिका

- (१) पञ्चोरम्भागियानि (३) पञ्च मच्छरियानि
 संयोजनानि (४) पञ्च सङ्गा
 (२) पञ्चुद्धम्भागियानि (५) पञ्च सल्ला
 संयोजनानि (६) पञ्च चेतोमित्ता
 25 (७) पञ्च चेतसोविनिबन्धा

- (८) पञ्च नीवरणानि (१२) पञ्च व्यमना
 (९) पञ्च कम्मानि आनन्त- (१३) पञ्च अयसन्तिया
 रिकानि^१ - आदीनवा
 (१०) पञ्च दिट्ठियो (१४) पञ्च भयानि
 (११) पञ्च बेरा 5
 (१५) पञ्च दिट्ठधम्मनिव्वानवादा

६ छवकमानिका

- (१) छ विवादमूलानि (८) छ सोमनस्सुपविचारा R 319
 (२) छ छन्दरागा^२ (९) छ दोमनस्सुपविचारा
 (३) छ विरोधवत्थूनि (१०) छ उपेवत्सुपविचारा^३
 (४) छ तण्हाकाया (११) छ गेहसितानि 10
 (५) छ अगारवा सोमनस्मानि
 (६) छ परिहानिया धम्मा (१२) छ गेहमितानि
 (७) अपरे पि छ परिहानिया दोमनस्सानि
 धम्मा (१३) छ गेहमिता उपेवग्गा
 (१४) छ दिट्ठियो 15

७ सत्तकमातिका

- (१) सत्त अनुसया (४) सत्त असद्धम्मा
 (२) सत्त सयोजनानि (५) सत्त दुच्चरितानि
 (३) सत्त परियुद्धानानि (६) सत्त माना
 (७) सत्त दिट्ठियो

८ अट्टकमातिका

- (१) अट्ट किलेसवत्थूनि (३) अट्टसु लोकधम्मेषु 20 B 362
 (२) अट्ट कुसीतवत्थूनि चित्तस्स पटिघातो

१ अनन्तरिकानि - रो० । २ छन्दरागा गेहसिता धम्मा - स्या०, रो० ।
 ३ उपेवत्सुपविचारा - स्या० ।

- (४) अट्ट अनरियवोहारा (७) अट्ट असञ्जिवादा
 (५) अट्ट मिच्छता (८) अट्ट नेवसञ्जि-
 (६) अट्ट पुरिसदोसा नासञ्जिवादा

६ नवकमातिका

- 5 (१) नव आघातवत्थूनि (५) नव इञ्जितानि
 (२) नव पुरिसमलानि (६) नव मञ्जितानि
 (३) नवविधा माना (७) नव फन्दितानि
 (४) नव तण्हामूलका^१ धम्मा (८) नव पपञ्चितानि
 (९) नव सङ्खतानि

१०. दसकमातिका

- 10 (१) दस किलेसवत्थूनि (५) दस मिच्छता
 (२) दस आघातवत्थूनि (६) दसवत्थुका मिच्छादिट्ठि
 (३) दस अकुसलकम्मपथा (७) दसवत्थुका अन्तगाहिका
 (४) दस सयोजनानि दिट्ठि

११. तण्हाविचरितानि

अट्टारस तण्हाविचरितानि अञ्जत्तिकस्स उपादाय, अट्टारस
 तण्हाविचरितानि वाहिरस्स उपादाय, तदेकञ्च अभिसञ्जूहित्वा^२
 15 अभिसङ्खिपित्वा छत्तिस तण्हाविचरितानि होन्ति । इति अतीतानि
 छत्तिस तण्हाविचरितानि, अनागतानि छत्तिस तण्हाविचरितानि,
 पच्चुप्पन्नानि छत्तिस तण्हाविचरितानि, तदेकञ्च अभिसञ्जूहित्वा
 अभिसङ्खिपित्वा अट्ट तण्हाविचरितसतं होति । यानि च द्वासट्ठि
 दिट्ठिगतानि ब्रह्माजाले वेय्याकरणे वुत्तानि भगवता ।

— ० —

§ २. एककमातिकानिद्देशो

(१) जातिमदो

१. तत्थ कतमो जातिमदो ?

जातिं पटिच्च मदो मज्जना मज्जितत्तं मानो मज्जना मञ्जि-

तत्त उन्नति' उन्नामो' धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्म - अय
वुच्चति "जातिमदो" ।

(२-२७) गोत्तमदादी

२ तत्थ कत्तमो गोत्तमदो ?

गोत्त पटिच्च पे० आरोग्य पटिच्च पे० योव्वनं
पटिच्च पे० जीवित पटिच्च पे० लाभ पटिच्च पे० सक्कार 5
पटिच्च पे० गरुकार पटिच्च पे० पुरेक्सार पटिच्च पे०
परिवार पटिच्च पे० भोग पटिच्च पे० वण्ण पटिच्च पे०
सुत पटिच्च पे० पटिभान पटिच्च पे० रत्तञ्जुत पटिच्च
पे० पिण्डपातिकत्त पटिच्च पे० अनवञ्जात पटिच्च पे०
इरियापथ पटिच्च पे० इद्धि पटिच्च पे० यस्स पटिच्च पे० 10
सील पटिच्च पे० ज्ञान पटिच्च पे० सिण्ण पटिच्च पे०
आरोह पटिच्च पे० परिणाह पटिच्च पे० सण्ठान पटिच्च
पे० पारिपूर्ति पटिच्च मदो मज्जना मज्जितत्त मानो^१ मज्जना
मज्जितत्त उन्नति उन्नामो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्म - अय
वुच्चति "पारिपूरिमदो" । 15

(२८) मदो

३ तत्थ कत्तमो मदो ?

यो मदो मज्जना मज्जितत्त मानो मज्जना मज्जितत्त उन्नति
उन्नामो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्म - अय वुच्चति "मदो" ।

(२९) पमादो

४ तत्थ कत्तमो पमादो ?

कायदुच्चरिते वा वचीदुच्चरिते वा मनोदुच्चरिते वा पञ्चसु 20
वा कामगुणेषु चित्तस्म वोस्सग्गो वोस्सग्गानुप्पदान कुसलान वा धम्मान
भावनाय असक्कच्चकिरियता असात्तच्चकिरियता अनद्धितकिरियता^३
ओलीनवुत्तिता निक्खित्तद्धन्दता^४ निक्खित्तधुरता अनासेवना अभावना

१-१ उण्णति उण्णामो - स्या०, उण्णति उण्णामो - रो०, एवमुपरि पि । २ मानो
ध - म० । ३ अनिद्धित० - सो०, रो० । ४ निक्खित्तद्धन्दता - स्या० ।

अवहृलीकम्मं अनधिट्टानं अननुयोगो पमादो, यो एवरूपो पमादो पमज्जना पमज्जितत्तं - अयं वुच्चति "पमादो" ।

(३०) थम्भो

५. तत्थ कतमो थम्भो ?

यो थम्भो थम्भना थम्भितत्तं कक्खळियं^१ फारसियं^२ उजुचित्ता

5 अमुदुत्ता - अयं वुच्चति "थम्भो" ।

(३१) सारम्भो

६ तत्थ कतमो सारम्भो ?

यो सारम्भो पटिसारम्भो सारम्भना पटिसारम्भना पटिसारम्भितत्तं - अयं वुच्चति "सारम्भो" ।

(३२) अत्रिच्छता

७ तत्थ कतमा अत्रिच्छता ?

10 इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिवसारेहि^३ पञ्चहि वा कामगुणेहि असन्तुट्टस्स भिव्व्योकम्यता, या एवरूपा इच्छा इच्छागता^४ अत्रिच्छता रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं वुच्चति "अत्रिच्छता" ।

R. 351

(३३) महिच्छता

८ तत्थ कतमा महिच्छता ?

15 इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिवसारेहि पञ्चहि वा कामगुणेहि असन्तुट्टस्स भिव्व्योकम्यता, या एवरूपा इच्छा इच्छागता महिच्छता रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं वुच्चति "महिच्छता" ।

(३४) पापिच्छता

९ तत्थ कतमा पापिच्छता ?

20 इधेकच्चो अस्मदो नमानो "मदो ति मं जनो जानात्" ति इच्छति, दुस्सरीत्तो नमानो "मोलवा ति म जनो जानात्" ति इच्छति,

१ कक्खळिय - गी०, रा० । २ फारसिय - रो० । ३ इतरितर - ग्या० ।

४ इच्छागता - एपा०, रो०, एवमुत्तरि ति ।

अप्पस्सुतो समानो “बहुस्सुतो ति म जनो जानात्” ति इच्छति, गम्भ-
णिकारामो समानो “पविचित्तो ति म जनो जानात्” ति इच्छति, दुग्भित्तो
समानो “आरद्धविरियो ति म जनो जानात्” ति इच्छति, मुट्ठम्भनो
समानो “उपट्टितस्सती ति म जनो जानात्” ति इच्छति, अगमाहिनो
समानो “समाहितो ति म जनो जानात्” ति इच्छति, दुग्ग्ज्जो गमानो 5
“पञ्जवा ति म जनो जानात्” ति इच्छति, अग्गीणासवो गमानो
“खीणासवो ति म जनो जानात्” ति इच्छति - या एवस्सा इच्छा
इच्छागता पापिच्छता रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अय
वुच्चति “पापिच्छता” ।

(३५) सिद्ध

१० तत्थ वत्तम सिद्धं ?

10

य सिद्धं सिद्धारता चातुरता^१ चातुरिय परिकवत्तता^२ पाग्गिक्क-
त्तिय^३ - इदं वुच्चति “सिद्धं” ।

(३६) तित्तिण

११ तत्थ कत्तम तित्तिणं ?

य तित्तिणं तित्तिणायना तित्तिणायित्तत्त लोलुप्प लोलुप्पायना
लोलुप्पायित्तत्त पुच्छञ्जिवता^४ साधुक्कम्यता - इदं वुच्चति “तित्तिणं” । 15

(३७) चापल्य

१२ तत्थ वत्तम चापल्यं ?

D 365

चीवरमण्डना पत्तमण्डना सेनामनमण्डना इमस्स वा पूत्तिवायस्स
वाहिरान वा परिकवारान मण्डना विभूसना वेळ्ढना^५ परिवेळ्ढना^६
गिद्धिकता^७ गिद्धिवत्त^८ चपलता चापल्य - इदं वुच्चति “चापल्य” ।

(३८) असभागवत्ति

१३ तत्थ वत्तम असभागवत्तिं ?

20

मातरि वा पितरि वा जेट्ठे वा भातरि वा आचरियेसु वा
उपज्जाये^९ वा बुद्धे वा सावकेसु वा अज्जतरज्जतरसु गट्ठानियेसु^{१०}

१ मुट्ठस्सति - सी०, स्था० रो० । २ चतुरता - स्था० रो० । ३ परिकवत्तता -
स्था० । ४ पाग्गिक्कत्तिय - स्था० परिकवत्तिय - रो० । ५ पुच्छञ्जिवता - स्था०, रो० ।
६-६ वेळ्ढना परिवेळ्ढना - सी० । ७-७ गेधिरा वा गेधिरत्त - मा० । ८ उज्ज्वलेसु -
सी० । ९ गट्ठानियेसु - सी०, गट्ठानियेसु - स्था०, व गट्ठानियेसु - रो० ।

विप्पटिकूलगाहिता^१ विपच्चनीकंसातता^२ अनादरियं अनादरियता^३
अगारवता अप्पतिस्सवता^४ - अयं वुच्चति "असभागवृत्ति" ।

(३६) अरति

१४. तत्थ कतमा अरति ?

पन्तेसु वा सेनासनेसु अञ्जतरञ्जतरसेसु वा अधिकुसलेसु
५ धम्मेसु^५ अरति अरतिता अनभिरति अनभिरमणा उक्कण्ठिता परि-
तस्सिता^६ - अयं वुच्चति "अरति" ।

(४०) तन्दी

१५. तत्थ कतमा तन्दी ?

या तन्दी तन्दियना तन्दिमनकता आलस्यं आलस्यायना^७
आलस्यायितत्तं^८ - अयं वुच्चति "तन्दी" ।

(४१) विजम्भिता

१० १६. तत्थ कतमा विजम्भिता ?

या कायस्स जम्भना विजम्भना आनमना विनमना सत्तमना
पणमना व्याधियकं^९ - अयं वुच्चति "विजम्भिता" ।

(४२) भत्तसम्मदो

१७. तत्थ कतमो भत्तसम्मदो ?

या भुत्ताविस्स भत्तमुच्छ्रा भत्तकिलमथो भत्तपरिळाहो^{१०} काय-
१५ दुट्ठुल्लं - अयं वुच्चति "भत्तसम्मदो" ।

(४३) चेतसो च लीनत्तं

१८. तत्थ कतमं चेतसो च^{११} लीनत्तं ?

या चित्तस्स अकल्यता^{१२} अकम्मञ्जता ओलीयना सल्लीयना
लीनं लीयना लीयितत्तं थीनं थीयना थीयितत्तं चित्तस्स - इदं वुच्चति
"चेतसो च लीनत्तं" ।

१. विप्पटिकूलगाहिता - सी०, स्या०; विप्पटिकूलगाहिता - रो० । २. विपच्चा-
निवसातता - सी० । ३. अनादरता - स्या०, रो० । ४. अप्पटिस्सवता - स्या०, रो० ।
५. धम्मेसु वा - रो० । ६. परितसिता - स्या० । ७-७ आलसायना आलसायितत्तं -
स्या०, रो० । ८. व्याधियकं - सी०, रो० । ९. भत्तपरिलाहो - सी० । १०. स्या०, रो०
पोत्थनेसु नत्थि । ११. प्रवृत्तता - सी० ।

(४४) कुहना

१६. तत्थ कतमा कुहना ?

लाभसक्कारसिलोकसन्निसितस्स पापिच्छस्स इच्छापकतस्स पच्चयपटिसेवनसङ्घातेन वा सामन्तजप्पित्तेन वा इरियापथस्स वा अठपना^१ ठपना. सण्ठपना भाकुटिता^२ भाकुटियं कुहना कुहायना कुहितत्तं - अयं वुच्चति "कुहना" ।

5

(४५) लपना

२०. तत्थ कतमा लपना ?

लाभसक्कारसिलोकसन्निसितस्स पापिच्छस्स इच्छापकतस्स या परेसं आलपना लपना सल्लपना उल्लपना समुल्लपना उन्नहना समुन्नहना उक्काचना^३ समुक्काचना^३ अनुप्पियभाणिता चाटुकम्यता^४ मुग्गसूप्यता^५ पारिभट्ठता^६ - अयं वुच्चति "लपना" ।

B. 366

10

(४६) नेमित्तिकता

२१. तत्थ कतमा नेमित्तिकता ?

लाभसक्कारसिलोकसन्निसितस्स पापिच्छस्स इच्छापकतस्स यं परेसं निमित्तं निमित्तकम्मं ओभासो ओभासकम्मं सामन्तजप्पा परिकथा - अयं वुच्चति "नेमित्तिकता" ।

R 353

(४७) निप्पेसिकता

२२. तत्थ कतमा निप्पेसिकता ?

लाभसक्कारसिलोकसन्निसितस्स पापिच्छस्स इच्छापकतस्स या परेसं अक्कोसना वम्भना गरहणा उक्खेपना समुक्खेपना खिपना सङ्घिपना पापना सम्पापना अवण्णहारिका परपिट्ठिमंसिकता - अयं वुच्चति "निप्पेसिकता" ।

15

(४८) लाभेन लाभं निजिगीसनता

२३. तत्थ कतमा लाभेन लाभं निजिगीसनता ?

लाभसक्कारसिलोकसन्निसितो पापिच्छो इच्छापकतो इतो

20

१. अट्टपना - सी०, स्या०, रो० । २. भाकुटिका - स्या०, रो० । ३-३. उक्कापना समुक्कापना - स्या० । ४. पातुकम्यता - स्या०, रो० । ५. मुग्गसूपता - स्या०; मुग्गसूपता - रो० । ६. पारिभट्टता - सी०, रो० ।

लद्धं आमिसं अमुत्र हरति अमुत्र वा लद्धं आमिसं इध आहरति, या एवरूपामिससस्^१ एट्टि गवेट्टि परियेट्टि एसना गवेसना परियेसना - अयं वुच्चति "लाभेन लाभं निजिगीसनता" ।

(४६) सेय्योहमस्मी ति मानो

२४. तत्थ कतमो सेय्योहमस्मी ति मानो ?

5 इधेकच्चो जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा वण्णपोक्खर-
ताय वा धनेन वा अज्जेनेन वा कम्मायतनेन वा सिप्पायतनेन वा
विज्जाट्टानेन^२ वा सुतेन वा पटिभानेन वा अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना
मानं जप्पेति, यो एवरूपो मानो मञ्जना मञ्जितत्तं उन्नति उन्नामो
धजो सम्पग्गाहो^३ केतुकम्यता चित्तस्स - अयं वुच्चति "सेय्योहमस्मी ति
10 मानो" ।

(५०) सदिसोहमस्मी ति मानो

२५. तत्थ कतमो सदिसोहमस्मी ति मानो ?

B. 367

15 इधेकच्चो जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा वण्णपोक्खर-
ताय वा धनेन वा अज्जेनेन वा कम्मायतनेन वा सिप्पायतनेन वा
विज्जाट्टानेन वा सुतेन वा पटिभानेन वा अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना
मानं जप्पेति, यो एवरूपो मानो मञ्जना मञ्जितत्तं उन्नति उन्नामो
धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अयं वुच्चति "सदिसोहमस्मी
ति मानो" ।

(५१) हीनोहमस्मी ति मानो

२६. तत्थ कतमो हीनोहमस्मी ति मानो ?

20 इधेकच्चो जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा वण्णपोक्खर-
ताय वा धनेन वा अज्जेनेन वा कम्मायतनेन वा सिप्पायतनेन वा
विज्जाट्टानेन वा सुतेन वा पटिभानेन वा अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना
ओमानं जप्पेति, यो एवरूपो ओमानो ओमञ्जना ओमञ्जितत्तं हीळना
ओहीळना ओहीळितत्तं अत्तुञ्जा अत्तवञ्जा^४ अत्तपरिभवो - अयं
वुच्चति "हीनोहमस्मी ति मानो" ।

१. आमिसेन आमिसस्स - ती०, स्या०, रो० । २. विज्जट्टानेन - स्या०, रो० ।
३. सम्पग्गाहो - सी०, एवमुपरि पि । ४. अत्तवञ्जा - स्या० ।

सो तं निस्साय मानं जप्पेति । यो एवरूपो मानो मञ्जाना मञ्जितत्तं
... पे०... केतुकम्पता चित्तस्स - अयं वुच्चति "सदिसस्स सेय्योहमस्मी
ति मानो" ।

(५६) सदिसस्स सदिसोहमस्मी ति मानो

३१. तत्थ कतमो सदिसस्स सदिसोहमस्मी ति मानो ?

- 5 इधेकच्चो सदिसो होति जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा
... पे०... अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना परेहि सदिसं अत्तानं दहति;
सो तं निस्साय मानं जप्पेति । यो एवरूपो मानो मञ्जाना मञ्जितत्तं
उन्नति उन्नमो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्पता चित्तस्स - अयं वुच्चति
"सदिसस्स सदिसोहमस्मी ति मानो" ।

(५७) सदिसस्स हीनोहमस्मी ति मानो

- 10 ३२. तत्थ कतमो सदिसस्स^१ हीनोहमस्मी ति मानो ?

- इधेकच्चो सदिसो होति जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन
वा ... पे०... अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना परेहि हीनं अत्तानं दहति;
सो तं निस्साय ओमानं^२ जप्पेति । यो एवरूपो ओमानो ओमञ्जाना
ओमञ्जितत्तं हीळना ओहीळना ओहीळितत्तं अत्तुञ्जा अत्तवञ्जा^३
15 अत्तपरिभवो - अयं वुच्चति "सदिसस्स हीनोहमस्मी ति मानो" ।

(५८) हीनस्स सेय्योहमस्मी ति मानो

३३. तत्थ कतमो हीनस्स सेय्योहमस्मी ति मानो ?

- इधेकच्चो हीनो होति जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा
... पे०... अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना परेहि सेय्यं अत्तानं दहति; सो तं
निस्साय मानं जप्पेति । यो एवरूपो मानो मञ्जाना मञ्जितत्तं उन्नति
20 उन्नमो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्पता चित्तस्स - अयं वुच्चति "हीनस्स
सेय्योहमस्मी ति मानो" ।

(५९) हीनस्स सदिसोहमस्मी ति मानो

३४. तत्थ कतमो हीनस्स सदिसोहमस्मी ति मानो ?

इधेकच्चो हीनो होति जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा

पे० अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना परेहि सदिस अत्तान दहति, सो त निस्साय मान जप्पेति । यो एवरूपो मानो मञ्जना मञ्जितत्त उन्नति उन्नामो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अय वुच्चति "हीनस्स सदिसोहमस्मी ति मानो" ।

R 355

(६०) हीनस्स हीनोहमस्मी ति मानो

३५ तत्थ कतमो हीनस्स हीनोहमस्मी ति मानो ? 5

इधेकच्चो हीनो होति जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा

पे० अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना परेहि सदिस अत्तान दहति, सो त निस्साय ओमान जप्पेति । यो एवरूपो ओमानो ओमञ्जना ओमञ्जितत्त हीळना ओहीळना ओहीळितत्त अत्तुञ्जा अत्तवञ्जा अत्तपरिभवो - अय वुच्चति "हीनस्स हीनोहमस्मी ति मानो" । 10

(६१) मानो

३६ तत्थ कतमो मानो ?

यो मानो मञ्जना मञ्जितत्त उन्नति उन्नामो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अय वुच्चति "मानो" ।

(६२) अतिमानो

३७ तत्थ कतमो अतिमानो ?

इधेकच्चो जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा पे० 15
अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना परेहि^१ अत्तान^२ अतिमञ्जति । यो एवरूपो मानो मञ्जना मञ्जितत्त उन्नति उन्नामो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अय वुच्चति "अतिमानो" ।

(६३) मानातिमानो

३८ तत्थ कतमो मानातिमानो ?

इधेकच्चो जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा पे० 20
अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना पुब्बकाल परेहि सदिस अत्तान दहति, अपरकाल^१ अत्तान सेत्थ दहति* । यो एवरूपो मानो मञ्जना मञ्जितत्त

१ परे-स्या० । २ स्या० पोत्थवे नत्थि । ३ अपरकाले - रो० । * एत्थ - परेहि हीन न दहती ति स्या०, रो० पोत्थवेसु धधि F पाठो विस्सति ।

उन्नति उन्नामो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अयं वुच्चति
“मानातिमानो” ।

(६४) ओमानो

३६. तत्थ कतमो ओमानो ?

इधेक्कच्चो जातिया वा गोत्तेन वा कोलपुत्तियेन वा वण्णपोक्खर-

B. 370 5 ताय वा धनेन वा अज्जेनेन वा कम्मायतनेन वा सिप्पायतनेन वा
विज्जाट्टानेन वा सुतेन वा पटिभानेन वा अज्जातरज्जातरेन वत्थुना
ओमानं जप्पेति । यो एवरूपो ओमानो ओमज्जना ओमज्जितत्तं
हीळना ओहीळना ओहीळितत्तं अत्तुज्जा अत्तवज्जा अत्तपरिभवो -
अयं वुच्चति “ओमानो” ।

(६५) अधिमानो

10 ४०. तत्थ कतमो अधिमानो ?

अप्पत्ते पत्तसज्जिता, अकत्ते कत्तंसज्जिता, अनधिगतं अधिगत-
सज्जिता, असच्छिकत्ते सच्छिकत्तसज्जिता, यो एवरूपो मानो मज्जना
मज्जितत्तं उन्नति उन्नामो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अयं
वुच्चति “अधिमानो” ।

(६६) अस्मिमानो

R. 356 15 ४१. तत्थ कतमो अस्मिमानो ?

रूपं अस्मी ति मानो, अस्मी ति छन्दो, अस्मी ति अनुसयो,
वेदना ... पे०... सज्जा ... पे०... सह्वारा ... पे०... विज्जाणं अस्मी ति
मानो, अस्मी ति छन्दो, अस्मी ति अनुसयो, यो एवरूपो मानो मज्जना
मज्जितत्तं उन्नति उन्नामो धजो सम्पग्गाहो केतुकम्यता चित्तस्स - अयं
20 वुच्चति “अस्मिमानो” ।

(६७) मिच्छामानो

४२. तत्थ कतमो मिच्छामानो ?

इधेक्कच्चो पापयेन वा कम्मायतनेन पापयेन वा सिप्पायतनेन
पापयेन वा विज्जाट्टानेन पापयेन वा सुतेन पापयेन वा पटिभानेन पापयेन
वा गीलेन पापयेन वा वनेन पापयेन वा भीनच्चतेन पापियेन वा दिट्ठिया
25 अज्जातरज्जातरेन वत्थुना मानं जप्पेति, यो एवरूपो मानो मज्जना

मञ्जिततं उन्नति उन्नमो धजो सम्पगाहो केतुकम्पता चित्तस्स - अयं
वुच्चति "मिच्छामानो" ।

(६८) जातिवितक्को

४३. तत्थ कतमो जातिवितक्को ?

जातके आरब्भ गेहसितो तक्को वितक्को मिच्छासङ्कप्पो - अयं
वुच्चति "जातिवितक्को" ।

5

(६९) जनपदवितक्को

४४. तत्थ कतमो जनपदवितक्को ?

जनपदं आरब्भ गेहसितो तक्को वितक्को मिच्छासङ्कप्पो - अयं
वुच्चति "जनपदवितक्को" ।

(७०) अमरवितक्को

४५. तत्थ कतमो अमरवितक्को ?

दुक्करकारितापटिसंयुत्तो^१ वा दिट्ठिगतपटिमंयुत्तो वा गेहसितो
तक्को वितक्को मिच्छासङ्कप्पो - अयं वुच्चति "अमरवितक्को" ।

10

(७१) परानुद्दयतापटिसंयुत्तो वितक्को

४६. तत्थ कतमो परानुद्दयतापटिसंयुत्तो वितक्को ?

इधेकच्चो गिहिसंसद्दो विहरति सहनन्दी सहभोकी, गुणितेमु
सुखितो, दुक्खितेमु दुक्खितो, उप्पन्नेसु किच्चकरणोयेसु अत्तना वा^२
ोगं आपज्जति । यो तत्थ गेहसितो तक्को वितक्को मिच्छासङ्कप्पो -
अयं वुच्चति "परानुद्दयतापटिसंयुत्तो वितक्को" ।

B. 371

15

(७२) लाभदिपटिसंयुत्तो वितक्को

४७. तत्थ कतमो लाभसक्कारसिलोकपटिसंयुत्तो वितक्को ?

लाभसक्कारसिलोकं आरब्भ गेहसितो तक्को वितक्को मिच्छा-
सङ्कप्पो - अयं वुच्चति "लाभसक्कारसिलोकपटिसंयुत्तो वितक्को" ।

(७३) अनवञ्जतिपटिसंयुत्तो वितक्को

४८. तत्थ कतमो अनवञ्जतिपटिसंयुत्तो वितक्को ?

इधेकच्चो जातिया वा गोतेन वा कोलपुत्तियेन वा वण्णपोम्ब-

20

१. दुक्करकारितापटिसंयुत्तो - स्या०, रो० । २. व - स्या०, रो० ।

रताय वा घनेन वा अञ्जनेन वा कम्मायतनेन वा सिप्पायतनेन वा विज्जाट्टानेन वा सुतेन वा पटिभानेन वा अञ्जतरञ्जतरेन वत्थुना मा^१ मं परे अवजानिंस्सु ति । यो तत्थ मेहिसितो तक्को वितक्को मिच्छा-सङ्कप्पो - अयं वुच्चति "अनवञ्जत्तिपटिसंयुत्तो वितक्को" ।

§ ३. दुक्कमात्तिकानिद्वेसो

(१) कोधो च उपनाहो च

५ ४६. (क) तत्थ कतमो कोधो ?

यो कोधो कुञ्जना कुञ्जितत्तं दोसो दुस्सना^१ दुस्सितत्तं व्यापत्ति व्यापज्जना व्यापज्जितत्तं विरोधो पटिविरोधो चण्डिकं असुरोपो अनत्तमनता चित्तस्त - अयं वुच्चति "कोधो" ।

(ख) तत्थ कतमो उपनाहो ?

१० पुब्बकालं कोधो, अपरं कालं उपनाहो । यो एवरूपो उपनाहो उपनय्हना^२ उपनय्हितत्तं^३ अट्टपना^४ ठपना सण्टपना अनुसंसन्दना अनुप्प-वन्धना दब्धीकम्मं कोधस्स - अयं वुच्चति "उपनाहो" ।

(२) मक्खो च पळासो च

१०. (क) तत्थ कतमो मक्खो ?

१५ अयं वुच्चति "मक्खो" । यो मक्खो मक्खायना^१ मक्खायितत्तं^२ निट्ठुरियं निट्ठुरियकम्मं -

(ख) तत्थ कतमो पळासो ?

यो पळासो पळासायना^१ पळासाहारो^२ विवादट्टानं युपग्गाहो अप्पटिनिस्सगो - अयं वुच्चति "पळासो" ।

(३) इस्सा च मच्छरियं च

११. (क) तत्थ कतमा इस्सा ?

२० या परलाभसक्कारगरुकारमाननवन्दनपूजनासु इस्सा इस्सायना इस्सायितत्तं उमूया उमूयना उमूयितत्तं - अयं वुच्चति "इस्सा" ।

१. वा - धी० । २-३. दूग्गा इमित्त - स्या० । ३-३. उपनय्हना उपनय्हित - स्या०; उपनय्हना उपनय्हित - रो० । ४. प्राठपना - यो० । ५-५. मक्खायना मक्खायित - यो०; मक्खायना मक्खायित - स्या०, रो० । ६. पलासो - स्या०, रो०, एवमुगारिणि । ७. पलासायित पलासाहरो - स्या०, रो० ।

(ख) तत्थ कतम मच्छरिय ?

पञ्च मच्छरियानि - आवासमच्छरिय, कुलमच्छरिय, लाभ-
मच्छरिय, वण्णमच्छरिय, धम्ममच्छरिय । य एवरूप मच्छेरे मच्छरायना
मच्छरायित्त वेविच्छ कदरिय कटुकञ्चुकता अग्गहित्त^१ चित्तस्स -
इद वुच्चति "मच्छरिय" ।

5

(४) माया च साठेय्यं च

५२ (क) तत्थ कतमा माया ?

इधेकच्चो कायेन दुच्चरित चरित्वा, वाचाय दुच्चरित चरित्वा,
मनसा दुच्चरित चरित्वा तस्स पटिच्छादनहेतु^२ पापिक इच्छ पणिदहति ।
"मा म जञ्जा" ति इच्छति । "मा म जञ्जा" ति सङ्कप्पेति^३ ।
"मा म जञ्जा" ति वाच भासति । "मा म जञ्जा" ति कायेन
परक्कमति । या एवरूपा माया मायाविता अच्चासरा वञ्चना
निकति विकिरणा^४ परिहरणा गूहना^५ परिगूहना^६ छादना पटिच्छादना^७
अनुत्तानीकम्म^८ अनाविकम्म^९ वोच्छादना पापकिरिया - अय वुच्चति
"माया" ।

R 358

10

(ख) तत्थ कतम साठेय्य ?

15

इधेकच्चो सठो^१ होति परिसठो । य तत्थ सठ सठता साठेय्य
कक्करता^२ कक्करिय^३ परिवसत्तता पारिवसत्तिय - इद वुच्चति
"साठेय्य" ।

(५) अविज्जा च भवतण्हा च

५३ (क) तत्थ कतमा अविज्जा ?

य अञ्जाण अदस्सन पे^० अविज्जालङ्गी मोहो
अकुसलमूल - अय वुच्चति "अविज्जा" ।

20

(ख) तत्थ कतमा भवतण्हा ?

यो भवेसु भवच्छन्दो भवरागो भवनन्दी भवतण्हा भवसिन्हेहो
भवपरिल्लाहो भवमुच्छा भवज्ज्ञोसान - अय वुच्चति "भवतण्हा" ।

१ पणहित्त - सी० । २ पटिच्छादनहेतु - सी०, स्या०, रो० । ३ सङ्कप्पति
- स्या० । ४ विकिरण - सी०, विकीरणा - स्या०, रो० । ५-६ गूहना परिगूहना - सी०,
स्या०, रो० । ७ परिच्छादना - स्या०, रो० । ८ अनुत्तानिकम्म - सी० । ९ अनावीकम्म
- सी० । १० सथो - स्या०, एवमुपरि पि । १०-१० कक्कळा कक्कळिय - स्या० ।

(६) भवदिट् च विभवदिट् च

B. 373

५४. (क) तत्थं कतमा भवदिट् ?

“भविस्सति अत्ता च लोको चा” ति - या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो - अयं वुच्चति “भवदिट्ठि” ।

(ख) तत्थं कतमा विभवदिट् ?

5 “न भविस्सति अत्ता च लोको चा” ति - या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो - अयं वुच्चति विभवदिट्ठि^३ ।

(७) सस्सतदिट् च उच्छेददिट् च

५५. (क) तत्थं कतमा सस्सतदिट् ?

“सस्सतो अत्ता च लोको चा” ति - या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो - अयं वुच्चति “सस्सतदिट्ठि” ।

10 (ख) तत्थं कतमा उच्छेददिट् ?

“उच्छिज्जिंस्सति अत्ता च लोको चा” ति - या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो - अयं वुच्चति “उच्छेददिट्ठि” ।

(८) अन्तवादिट् च अनन्तवादिट् च

५६. (क) तत्थं कतमा अन्तवादिट् ?

15 “अन्तवा अत्ता च लोको चा” ति - या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो - अयं वुच्चति “अन्तवादिट्ठि” ।

R. 359

(ख) तत्थं कतमा अनन्तवादिट् ?

“अनन्तवा अत्ता च लोको चा” ति - या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो - अयं वुच्चति “अनन्तवादिट्ठि” ।

(९) पुब्बन्तानुदिट् च अपरन्तानुदिट् च

५७ (क) तत्थं कतमा पुब्बन्तानुदिट् ?

20 पुब्बन्तं आरब्भ या उप्पज्जति दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो - अयं वुच्चति “पुब्बन्तानुदिट्ठि” ।

(ख) तत्थं कतमा अपरन्तानुदिट् ?

१. विपरियेसग्गाहो - गी०, रो०; विपरियेसग्गाहो - स्या०, एवमुपरि वि । २. भवदिट्ठि - सी० ।

अपरन्त आरब्ध या उप्पज्जति दिट्ठि दिट्ठिगत पे०
विपरियासग्गाहो - अय वुच्चति "अपरन्तानुदिट्ठि" ।

(१०) अहिरिक च अनोत्तप्प च

५८ (क) तत्थ कतम अहिरिक ?

य न हिरीयति^१ हिरियितव्वेन, न हिरीयति पापकान अकुसलान
धम्मान समापत्तिया - इद वुच्चति "अहिरिक" । ५

(ख) तत्थ कतम अनोत्तप्प ?

य न ओत्तप्पति, ओत्तप्पितव्वेन न ओत्तप्पति पापकान
अकुसलान धम्मान समापत्तिया - इद वुच्चति "अनोत्तप्प" ।

(११) दोवचस्सता च पापमित्तता च

५९ (क) तत्थ कतमा दोवचस्सता ?

सहधम्मिके वुच्चमाने^२ दोवचस्साय दोवचस्सिय दोवचस्सता^३ 10
विप्पटिकुलगाहिता^४ विपच्चनीकसातता अनादरिय अनादरता अगार-
वता अप्पत्तिस्सवता - अय वुच्चति "दोवचस्सता" ।

(ख) तत्थ कतमा पापमित्तता ?

ये ते पुग्गला अस्सद्धा दुस्सीला अप्पस्सुता मच्छरिनो दुप्पज्जा,
या तेम सेवना निसेवना ससेवना भजना सम्भजना भत्ति सम्भत्ति सम्प- 15
वङ्कता - अय वुच्चति "पापमित्तता" ।

B 374

(१२) अनज्जवो च अमद्दवो च

६० (क) तत्थ कतमो अनज्जवो ?

यो अनज्जवो अनज्जवता जिम्हता वङ्कता कुटिलता - अय
वुच्चति "अनज्जवो" ।

(ख) तत्थ कतमो अमद्दवो ?

या अमुदुता अमद्दवता कक्खल्लिय फारुसिय कक्खल्लता कठिनता^५
उजुचित्तता अमुदुता - अय वुच्चति "अमद्दवो" । 20

(१३) अक्खन्ति च असोरक्क च

६१ (क) तत्थ कतमा अक्खन्ति ?

१ हिरियति - स्या०, रो० । २ वुच्चमाने दोवचस्सता - सी० । ३ दोवचस्सिता -
सी० । ४ विप्पटिकूलगाहिता - सी० स्या०, रो० । ५ अनाग्गवो - स्या०, एवमुपरि पि ।
६ कठिनता - स्या० ।

या अक्खन्ति अक्खमनता अनधिवासनता चण्डिकं असुरोपो
अनत्तमनता चित्तस्स - अयं वुच्चति "अक्खन्ति" ।

(ख) तत्थ कतमं असोरच्चं ?

कायिको वीतिककमो वाचसिको वीतिककमो कायिकवाचसिको
5 वीतिककमो - इदं वुच्चति "असोरच्चं" । सब्बं पि दुस्सील्यं असोरच्चं ।

(१४) असाखल्यं च अप्पटिसन्धारो च

६२. (क) तत्थ कतमं असाखल्यं ?

या सा वाचा कण्डका^१ कक्कसा परकट्टुका परामिसज्जनी कोध-
सामन्ता असमाधिसंवत्तनिका तथारूपि वाचं भासिता होति । या
तत्थ असण्हुवाचता असखिलवाचता फहसवाचता - इदं वुच्चति
10 "असाखल्यं" ।

(ख) तत्थ कतमो अप्पटिसन्धारो ?

द्वे पटिसन्धारो - आमिसपटिसन्धारो च धम्मपटिसन्धारो च ।
इधेकच्चो अप्पटिसन्धारको होति आमिसपटिसन्धारेण वा धम्मपटि-
सन्धारेण वा - अयं वुच्चति "अप्पटिसन्धारो" ।

(१५) इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारता च भोजने अमत्तञ्जुता च

15 ६३. (क) तत्थ कतमा इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारता ?

इधेकच्चो चक्खुना रूपं दिस्वा निमित्तंगाही होति अनुव्यञ्जन-
ग्गाही । यत्वाधिकरणमेतं चक्खुन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा
पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय न पटिपज्जति,
न रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये न संवरे आपज्जति । सोतेन सद्दं
20 मुत्वा ... पे०... धानेन गन्धं घायित्वा ... पे०... जिह्वाय रसं सायित्वा
... पे०... कायेन फोट्टुव्वं फुसित्वा ... पे०... मनसा धम्मं विञ्जाय निमित्त-
ग्गाही होति अनुव्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेतं मनिन्द्रियं असंवृतं
विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स
संवराय न पटिपज्जति, न रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये न संवरं
25 आपज्जति । या इमेसं ध्दन्नं इन्द्रियानं अगुत्ति अगोपना अनारक्खो असंवरो
- अयं वुच्चति "इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारता" ।

(ख) तत्थ कतमा भोजने अमत्तञ्जुता ?

इधेकच्चो अप्पटिसह्वा अयोनिस्सो आहार आहारेति दवाय मदाय मण्डनाय विभूसनाय । या तत्थ असन्तुट्ठिता अमत्तञ्जुता अप्पटिसह्वा भोजने - अय वुच्चति "भोजने अमत्तञ्जुता ।"

(१६) मुट्टस्सच्चं च असम्पजञ्जा च

६४ (क) तत्थ कतम मुट्टस्सच्च ?

5

या अस्सति^१ अननुस्सति अप्पटिस्सति अस्सति^२ अस्सरणता अधारणता पिलापनता सम्मुसनता - इद वुच्चति "मुट्टस्सच्च" ।

(ख) तत्थ कतम असम्पजञ्जा ?

R 361

य अञ्जाण अदस्सन् पे० अविज्जालङ्गी मोहो अकुसलमूल - इद वुच्चति "असम्पजञ्जा" ।

10

(१७) सीलविपत्ति च दिट्ठिविपत्ति च

६५ (क) तत्थ कतमा सीलविपत्ति ?

यो^१ कायिको वीतिककमो वाचसिको वीतिककमो कायिकवाचसिको वीतिककमो - अय वुच्चति "सीलविपत्ति" । सच्च पि दुस्सोत्थ सीलविपत्ति ।

(ख) तत्थ कतमा दिट्ठिविपत्ति ?

15

"नत्थि दिट्ठ, नत्थि यिट्ठ पे० ये इम च लोक पर च लोक सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पचेदेन्ती" ति - या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगत पे० विपरियासग्गाहो - अय वुच्चति "दिट्ठिविपत्ति" । सच्च पि मिच्छादिट्ठि दिट्ठिविपत्ति ।

(१८) अज्जत्तसयोजनं च बहिद्दासयोजनं च

६६ (क) तत्थ कतम अज्जत्तसयोजन ?

20

पञ्चोरम्भागियानि सयोजनानि - अज्जत्तसयोजन ।

(ख) पञ्चुट्ठम्भागियानि सयोजनानि - बहिद्दासयोजन ।

— ० —

§ ४. तिक्रमातिकानिद्देशो

(१) तीणि अकुसलमूलानि

६७ तत्थ कतमानि तीणि अकुसलमूलानि ?

B 376

१ अयति - खी०, रो० । २ रय०, रो० फोत्पकेणु नत्थि ।

लोभो, दोसो, मोहो ।

(क) तत्थ क्तमो लोभो ?

यो रागो सारागो अनुरयो अनुरोधो नन्दी नन्दिरागो^१ चित्तस्स
 सारागो इच्छा मुच्छा अज्झोसानं गेधो परिगेधो^२ सङ्गो^३ पङ्को एजा
 5 माया जनिका^४ सञ्जननी सिञ्चिनी जालिनी सरिता विसत्तिका सोते^५
 विसटा आयूहनी^६ दुतिया पणिधि भवनेत्ति^७ वनं वनथो सन्थवो^८ सिनेहो^९
 अपेक्खा पटिबन्धु^{१०} आसा आसीसना^{११} आसीसितत्तं^{१२} रूपासा सदासा
 गन्धासा रसासा फोट्टव्वासा लाभासा धनासा पुत्तासा जीवितासा जप्पा^{१३}
 अभिजप्पा जप्पना^{१४} जप्पितत्तं लोलुप्यं लोलुप्पायना लोलुप्पायितत्तं
 10 पुच्छञ्जिकता^{१५} साधुकम्मता^{१६} अधम्मरागो विसमलोभो निकन्ति
 निकामना पत्यना पिहना सम्पत्यना कामतण्हा भवतण्हा विभवतण्हा
 रूपतण्हा अरूपतण्हा निरोधतण्हा सद्दतण्हा रूपतण्हा^{१७} गन्धतण्हा रसतण्हा
 फोट्टव्वतण्हा धम्मतण्हा ओघो योगो गन्थो उपादानं आवरणं नीवरणं
 छदनं^{१८} वन्धनं उपक्किलेसो अनुसयो परियुट्ठानं लता वेविच्छं दुक्खमूलं
 15 दुक्खनिदानं दुक्खप्पभवो मारपासो मारवळिसं^{१९} मारविसयो तण्हानदी
 तण्हाजालं तण्हागद्दुलं तण्हासमुट्ठो अभिज्जा लोभो अकुसलमूलं -
 अयं वुच्चति "लोभो" ।

R. 362

(ख) तत्थ क्तमो दोसो ?

"अनत्थं मे अचरी" ति आघातो जायति, "अनत्थं मे चरती" ति
 20 आघातो जायति, "अनत्थं मे चरिस्सती" ति आघातो जायति, "पियस्स
 मे मनापस्स अनत्थं अचरि" ... पे०... अनत्थं चरति ... पे०... "अनत्थं
 चरिस्सती" ति आघातो जायति, "अपियस्स मे अमनापस्स अत्थं
 अचरि" ... पे०... अत्थं चरति ... पे०... "अत्थं चरिस्सती"
 ति आघातो जायति, अट्टाने वा पन आघातो जायति । यो
 25 एवरूपो चित्तस्स आघातो पटिघातो पटिघं पटिविरोधो कोपो पकोपो
 सम्पकोपो दोसो पदोसो सम्पदोसो चित्तस्स व्यापत्ति^{२०} मनोपदोसो कोयो

१. नन्दीरागो - स्या०, रो० । २. परिगेधो - स्या०, रो० । ३. मट्ठो - सो० ।
 ४. जनिया - सो० । ५. गुप्त - स्या०, रो० । ६. चापुग्गि - सो० । ७. भवनेत्ती - रो० ।
 ८. सन्थवो - सो० । ९. सिनेहो - सो० । १०. पटिगण्णु - सो० । ११-१२. चागिगण्ण
 ष मिगिगण - सो०, स्या०, रो० । १३. जप्पा पत्रप्पा - स्या०, रो० । १४. जप्पा जप्पना - स्या०,
 रो० । १५. दुत्थिचरता - स्या०, रो० । १६. साधुकम्मता - सो०; साधुक्कम्मता - रो० ।
 १७. सो०, म० पंत्यवेणु ति । १८. दानन - स्या०, रो० । १९. मारवळियं -
 स्या०, रो० । २०. पण्णपि - रो० ।

कुञ्जना कुञ्जिततं दोगो दुग्गना' दुग्गिननं' व्यापति व्यापञ्जना
व्यापञ्जिततं विरोधो पट्टिनिरोधो चण्डिकां प्रगुरोसो धननमना
चित्तस्स - अयं वुच्चति "दोगो" ।

(ग) तस्य वनमो मोहो ?

दुग्गे अञ्जाणं, दुग्गागमदये अञ्जाणं, दुग्गानिरोधे अञ्जाणं, १
दुग्गानिरोधगामिनिया पट्टिपदाय अञ्जाणं, पुब्बन्ते अञ्जाणं, अगन्ते
अञ्जाणं, पुब्बन्तापरन्ते अञ्जाणं, इदणञ्जयता पट्टिचामपत्तेगु
धम्मेषु अञ्जाणं, यं एवस्यं अञ्जाणं अदग्गनं ... पे०... अविग्गालद्धी
मोहो अकुसलमूलं - अयं वुच्चति "मोहो" ।

इमानि तीणि अकुसलमूलानि ।

१७

(२) तयो अकुसलविनया

६८. तस्य कतमं तयो अकुसलविनया ?

कामवितरको, व्यापादवितरको, विहिगावितरको ।

(क) तस्य कतमो कामविनयो ?

कामपटिसंयुत्तो तवको वितरको मिच्छामङ्कणो - अयं वुच्चति
"कामवितरको" ।

१८

(ग) तस्य कतमो व्यापादविनयो ?

व्यापादपटिसंयुत्तो तवको वितरको मिच्छामङ्कणो - अयं
वुच्चति "व्यापादवितरको" ।

R. २/३

(ग) तस्य कतमो विहिगावितरको ?

विहिगापटिसंयुत्तो तवको वितरको मिच्छामङ्कणो - अयं २०
वुच्चति "विहिगावितरको" ।

इमे तयो अकुसलविनया' ।

(३) तिस्रो अकुसलमञ्जा

६९. तस्य वनमा तिस्रो अकुसलमञ्जा ?

काममञ्जा, व्यापादमञ्जा, विहिगामञ्जा ।

(क) तस्य वनमा काममञ्जा ?

कामपटिसंयुत्ता' मञ्जा मञ्जानना मञ्जानिततं - अयं
वुच्चति "काममञ्जा" ।

२५

(ख) तत्थ कतमा व्यापादसञ्जा ?

व्यापादपटिसंयुत्ता सञ्जा सञ्जानना सञ्जानितत्तं - अयं
वुच्चति "व्यापादसञ्जा" ।

(ग) तत्थ कतमा विहिंसासञ्जा ?

5 विहिंसापटिसंयुत्ता सञ्जा सञ्जानना सञ्जानितत्तं - अयं
वुच्चति "विहिंसासञ्जा" ।

इमा तिस्सो अकुसलसञ्जा ।

(४) तिस्सो अकुसलघातुयो

७०. तत्थ कतमा तिस्सो अकुसलघातुयो ?

कामघातु, व्यापादघातु, विहिंसाघातु ।

B 378 10

तत्थ कतमा कामघातु ?

कामवितक्को कामघातु । व्यापादवितक्को व्यापादघातु ।

विहिंसावितक्को विहिंसाघातु ।

(क) तत्थ कतमो कामवितक्को ?

15 कामपटिसंयुत्तो तवको वितक्को मिच्छासङ्कप्पो - अयं वुच्चति
"कामवितक्को" ।

(ख) तत्थ कतमो व्यापादवितक्को ?

व्यापादपटिसंयुत्तो तवको वितक्को मिच्छासङ्कप्पो - अयं
वुच्चति "व्यापादवितक्को" ।

(ग) तत्थ कतमो विहिंसावितक्को ?

20 विहिंसापटिसंयुत्तो तवको वितक्को मिच्छासङ्कप्पो - अयं
वुच्चति "विहिंसावितक्को" ।

इमा तिस्सो अकुसलघातुयो ।

(५) तीणि दुच्चरितानि

७१. तत्थ कतमानि तीणि दुच्चरितानि ?

कायदुच्चरितं, वचीदुच्चरितं, मनोदुच्चरितं ।

25

(क) तत्थ कतमं कायदुच्चरितं ?

पाणातिपातो, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारो - इदं वुच्चति
"कायदुच्चरितं" ।

(ख) तत्थ कतमं वचीदुच्चरितं ?

मुसावादो, पिसुणा वाचा, फरसा वाचा, सम्फप्पलापो - इदं
वुच्चति "वचीदुच्चरितं" ।

(ग) तत्थ कतमं मनोदुच्चरितं ?

अभिज्झा, व्यापादो, मिच्छादिट्ठि - इदं वुच्चति "मनो-
दुच्चरितं" ।

R. 364

5.

(क-ग) तत्थ कतमं कायदुच्चरितं ?

अकुसलं कायकम्मं कायदुच्चरितं, अकुसलं वचीकम्मं वची-
दुच्चरितं, अकुसलं मनोकम्मं मनोदुच्चरितं ।

तत्थ कतमं अकुसलं कायकम्मं ?

अकुसला कायसञ्चेतना अकुसलं कायकम्मं, अकुसला वची- 10
सञ्चेतना अकुसलं वचीकम्मं, अकुसला मनोसञ्चेतना अकुसलं
मनोकम्मं ।

इमानि तीणि दुच्चरितानि ।

(६) तयो आसवा

७२. तत्थ कतमे तयो आसवा ?

कामासवो, भवासवो, अविज्जासवो ।

15

(क) तत्थ कतमो कामासवो ?

यो कामेसु कामच्छन्दो कामरागो कामनन्दी कामतण्हा काम-
सिनेहो कामपरिज्झाहो काममुच्छ्रा कामज्झोसानं - अयं वुच्चति
"कामासवो" ।

(ख) तत्थ कतमो भवासवो ?

20 B. 379

यो भवेसु भवच्छन्दो ... पे०... भवज्झोसानं - अयं वुच्चति
"भवासवो" ।

(ग) तत्थ कतमो अविज्जासवो ?

दुक्खे अञ्जाणं... पे०... अविज्जालङ्गी मोहो अकुसलमूलं - अयं
वुच्चति "अविज्जासवो" ।

25

इमे तयो आसवा ।

-(७) तीणि संयोजनानि

७३. तत्थ कतमानि तीणि संयोजनानि ?

सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलव्वतपरामासो

(क) तत्थ कतमा सक्कायदिट्ठि ?

इध अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियानं अदस्सावी अरियधम्मस्स अकोविदो अरियधम्मे अविनीतो, सप्पुरिसानं अदस्सावी सप्पुरिसधम्मस्स अकोविदो सप्पुरिसधम्मे अविनीतो - रूपं अत्ततो समनुपस्सति रूपवत्तं
5 वा अत्तानं अत्तनि वा रूपं रूपस्मिं वा अत्तानं । वेदनं ... पे०... सञ्जं .. पे०... सङ्खारे .. पे०... विञ्जाणं अत्ततो समनुपस्सति विञ्जाणवत्तं वा अत्तानं अत्तनि वा विञ्जाणं विञ्जाणस्मिं वा अत्तानं । या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो - अयं वुच्चति "सक्कायदिट्ठि" ।

(ख) तत्थ कतमा विचिकिच्छा ?

10 सत्थरि कङ्कति विचिकिच्छति, धम्मे कङ्कति विचिकिच्छति, सङ्घे कङ्कति विचिकिच्छति, सिक्खाय कङ्कति विचिकिच्छति, पुब्बन्ते कङ्कति विचिकिच्छति, अपरन्ते कङ्कति विचिकिच्छति, पुब्बन्तापरन्ते कङ्कति विचिकिच्छति, इदप्पच्चयत्तापटिच्चसमुपत्तेसु धम्मेसु कङ्कति विचिकिच्छति । या एवरूपा कङ्का कङ्कायना कङ्कायितत्तं थम्भितत्तं
15 चित्तस्स मनोविलेखो - अयं वुच्चति "विचिकिच्छा" ।

(ग) तत्थ कतमो सीलव्वत्तपरामासो ?

"इतो वहिद्धा समणब्राह्मिणानं सीलेन सुद्धि वतेन सुद्धि सीलव्वत्तेन सुद्धी" - ति - या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो - अयं वुच्चति "सीलव्वत्तपरामासो" ।

20 इमानि तीणि संयोजनानि ।

(द) तिस्सो तण्हा

७४. तत्थ कतमा तिस्सो तण्हा ?

कामतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा ।

तत्थ कतमा भवतण्हा ?

भवदिट्ठिसहगतो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं

25 वुच्चति "भवतण्हा" ।

तत्थ कतमा विभवतण्हा ?

१. विपरियेसग्गाहो - सी०, रो०; विपरियेसग्गाहो - स्था० । २. 'विमति विषेविच्छा हेन्हाव देषापथो ससयो धनेसग्गाहो धामपत्ता परितप्पना अपरियेसग्गाहो' नि त्या०, रो० पाठयेवेगु अधिचो पाठो दिरगति । ३. थम्भितत्तं - सी० । ४. 'धनुनयो धनुरोपो नन्दी नन्दीरागो' नि त्या०, रो० पोत्तयेगु अधिचो पाठो दिरगति ।

उच्छेदंदिद्विसहगतो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
बुच्चति "विभवतण्हा" । अवसेसा तण्हा कामतण्हा ।

तत्थ कतमा कामतण्हा ?

कामघातुपटिसंयुत्तो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
बुच्चति "कामतण्हा" ।

5

रूपघातुअरूपघातुपटिसंयुत्तो रागो सारागो चित्तस्स सारागो -
अयं बुच्चति "भवतण्हा" ।

उच्छेदंदिद्विसहगतो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
बुच्चति "विभवतण्हा" ।

इमा तिस्सो तण्हा ।

10

(९) अपरा पि तिस्सो तण्हा

७५. तत्थ कतमा अपरा पि तिस्सो तण्हा ?

कामतण्हा, रूपतण्हा, अरूपतण्हा ।

(क) तत्थ कतमा कामतण्हा ?

कामघातुपटिसंयुत्तो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
बुच्चति "कामतण्हा" ।

15

(ख) तत्थ कतमा रूपतण्हा ?

रूपघातुपटिसंयुत्तो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
बुच्चति "रूपतण्हा" ।

(ग) तत्थ कतमा अरूपतण्हा ?

R 366

अरूपघातुपटिसंयुत्तो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
बुच्चति "अरूपतण्हा" । इमा तिस्सो तण्हा ।

20

(१०) अपरा पि तिस्सो तण्हा

७६. तत्थ कतमा अपरा पि तिस्सो तण्हा ?

रूपतण्हा, अरूपतण्हा, निरोधतण्हा ।

(क) तत्थ कतमा रूपतण्हा ?

रूपघातुपटिसंयुत्तो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
बुच्चति "रूपतण्हा" ।

25

(ख) तत्थ कतमा अरूपतण्हा ?

अरूपघातुपटिसंयुत्तो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
बुच्चति "अरूपतण्हा" ।

(ग) तत्थ कतमा निरोधतण्हा ?

उच्छेददिट्ठिसहगतो रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं वुच्चति "निरोधतण्हा" । इमा तिस्सो तण्हा ।

(११) तिस्सो एसनां

B. 391

७७. तत्थ कतमा तिस्सो एसना ?

5 कामेसना, भवेसना, ब्रह्मचरियेसना ।

(क) तत्थ कतमा कामेसना ?

यो कामेसु कामच्छन्दो ... पे०... कामज्झोसानं - अयं वुच्चति "कामेसना" ।

(ख) तत्थ कतमा भवेसना ?

10 यो भवेसु भवच्छन्दो ... पे०... भवज्झोसानं - अयं वुच्चति "भवेसना" ।

(ग) तत्थ कतमा ब्रह्मचरियेसना ?

"सस्सतो लोको" ति वा, "असस्सतो लोको" ति-वा ... पे०...
"नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा" ति वा या एवरूपा दिट्ठि
15 दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो - अयं वुच्चति "ब्रह्मचरियेसना" ।

७८. (क) कामभवो' तदेकट्ठं अकुसलं कायकम्मं वचीकम्मं मनोकम्मं - अयं वुच्चति "कामेसना" ।

(ख) भवरागो' तदेकट्ठं अकुसलं कायकम्मं वचीकम्मं मनो-
कम्मं - अयं वुच्चति "भवेसना" ।

R. 367 20

(ग) अन्तग्गाहिका दिट्ठि तदेकट्ठं अकुसलं कायकम्मं वची-
कम्मं मनोकम्मं - अयं वुच्चति "ब्रह्मचरियेसना" ।

इमा तिस्सो एमना ।

(१२) तिस्सो विषा

७९. तत्थ कतमा तिस्सो विषा ?

25 "सेव्योहमस्मी" ति विषा, "सदिसोहमस्मी" ति विषा, "हीनो-
हमस्मी" ति विषा - इमा तिस्सो विषा ।

(१३) तीणि भयानि

८० तत्त्व कतमानि तीणि भयानि ?

जातिभय, जराभय, मरणभय ।

(क) तत्त्व कतम जातिभय ?

जातिं पटिच्च भय भयानक छम्भितत्त लोमहसो चेतसो उत्रासो

— इद वुच्चति "जातिभय" ।

5

(ख) तत्त्व कतम जराभय ?

जर पटिच्च भय भयानक छम्भितत्त लोमहसो चेतसो उत्रासो

— इद वुच्चति "जराभय" ।

(ग) तत्त्व कतम मरणभय ?

मरण पटिच्च भय भयानक छम्भितत्त लोमहसो चेतसो उत्रासो 10

— इद वुच्चति "मरणभय" ।

B 302

इमानि तीणि भयानि ।

(१४) तीणि तमानि

८१ तत्त्व कतमानि तीणि तमानि ?

अतीत वा अद्धान आरब्ध कह्वति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति
न सम्पसीदति, अनागत वा अद्धान आरब्ध कह्वति विचिकिच्छति 15
नाधिमुच्चति न सम्पसीदति, एतरहि वा पच्चुप्पन्न अद्धान आरब्ध
कह्वति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति — इमानि तीणि
तमानि ।

(१५) तीणि तित्थायतनानि

८२ तत्त्व कतमानि तीणि तित्थायतनानि ?

इधेकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा एववादी होति एवदिट्ठी — 20

"य किञ्चाय पुरिसपुगलो पटिसवेदेति सुख वा दुक्ख वा अदुक्खममुख
वा, सब्ब त पुब्बे कतहेतू" ति, इध पनेकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा
एववादी होति एवदिट्ठी — "य किञ्चाय पुरिसपुगलो पटिसवेदेति सुख
वा दुक्ख वा अदुक्खममुख वा, सब्ब त इस्सरनिम्मानहेतू" ति, इध
पनेकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा एववादी होति एवदिट्ठी — "य किञ्चाय

पुरिसपुग्गलो पटिसंवेदेति मुखं वा दुक्खं वा अदुक्खमसुखं वा, सब्ब तं अहेतु अपच्चया" ति - इमानि तीणि तित्थायतनानि ।

(१६) तयो किञ्चना

८३. तत्थ कतमे तयो किञ्चना ?

रागो किञ्चनं, दोसो किञ्चनं, मोहो किञ्चनं - इमे तयो
५ किञ्चना ।

(१७) तीणि अङ्गणानि

८४ तत्थ कतमानि तीणि अङ्गणानि ?

रागो अङ्गणं, दोसो अङ्गणं, मोहो अङ्गणं - इमानि तीणि
अङ्गणानि ।

(१८) तीणि मलानि

८५ तत्थ कतमानि तीणि मलानि ?

१० रागो मलं, दोसो मलं, मोहो मलं - इमानि तीणि मलानि ।

(१९) तीणि विसमानि

८६. तत्थ कतमानि तीणि विसमानि ?

रागो विसमं, दोसो विसमं, मोहो विसमं - इमानि तीणि
विसमानि ।

(२०) अपरानि पि तीणि विसमानि

८७ तत्थ कतमानि अपरानि पि तीणि विसमानि ?

१५ कायविसमं, वचीविसमं, मनोविसमं - इमानि तीणि विसमानि ।

(२१) तयो अग्गी

८८. तत्थ कतमे तयो अग्गी ?

रागग्गि, दोसग्गि, मोहग्गि - इमे तयो अग्गी ।

(२२) तयो कसावा

८९. तत्थ कतमे तयो कसावा ?

रागकसावा, दोसकसावा, मोहकसावा - इमे तयो कसावा ।

(२३) अपरे पि तयो कसावा

९०. तत्थ कतमे अपरे पि तयो कसावा ?

कायकसावो, वचीकसावो, मनोकसावो - इमे तयो कयावा ।

(२४. क) अस्साददिट्टि

६१. तत्थ कतमा अस्साददिट्टि ?

इधेकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा एवादी होति एवंदिट्ठी -
“नत्थि कामेसु दोसो” ति । सो कामेसु पातव्यतं आपज्जति । अयं
वुच्चति “अस्साददिट्टि” ।

5

(ख) अत्तानुदिट्टि /

६२. तत्थ कतमा अत्तानुदिट्टि ?

इध अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियान अदस्सावी अरियधम्मस्म
अकोविदो अरियधम्मे अविनीतो, सप्पुरिसानं अदस्सावी सप्पुरिसधम्मस्म
अकोविदो सप्पुरिसधम्मे अविनीतो - रूपं अत्ततो समनुपस्सति रूपवन्तं
वा अत्तानं अत्तनि वा रूप रूपस्मि वा अत्तान । वेदनं . पे०... सञ्जं 10
.. पे० . सङ्गारे .. पे० विञ्जाण अत्ततो समनुपस्सति विञ्जाणवन्तं
वा अत्तानं अत्तनि वा विञ्जाणं विञ्जाणस्मि वा अत्तान । या एवरूपा
दिट्ठि दिट्ठिगतं पे० . विपरियासग्गाहो - अयं वुच्चति “अत्तानुदिट्टि” ।

(ग) मिच्छादिट्टि

६३. तत्थ कतमा मिच्छादिट्टि ?

R. 369

“नत्थि दिल्लं, नत्थि यिट्ठं . पे० . ये इमं च लोकं परं च लोकं 15
सयं अभिञ्जा सञ्छिक्त्वा पवेदेन्ती” ति - या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं
. पे० . विपरियासग्गाहो - अयं वुच्चति “मिच्छादिट्टि” ।

सस्सतदिट्ठि अस्साददिट्ठि, सक्कायदिट्ठि अत्तानुदिट्ठि, उच्छेद-
दिट्ठि मिच्छादिट्ठि ।

(२५. क) अरति

६४. तत्थ कतमा अरति ?

20

पन्तेमु वा सेनासनेमु अञ्जतरञ्जतरेसु वा अधिकुसन्नेसु धम्मेषु
अरति अरतिता^१ अनभिरति अनभिरमणा^२ उक्काण्ठिता परितस्सिता -
अयं वुच्चति “अरति” ।

१ अरतिता - सो०, स्या०, रो० । २ अनभिरमणा - स्या०, ने० । ३ परितस्सिता -
का - खी०; परितस्सिता - स्या० ।

(स) विहेसा

६५. तत्थ कतमा विहेसा ?

इधेकच्चो पाणिना वा लेङ्ङुना वा दण्डेन वा सत्थेन वा रज्जुया वा अञ्जतरञ्जतरेण सत्ते विहेठेति, या एवरूपा हेठना विहेठना हिंसना विहिंसना रोसना विरोसना परूपघातो - अयं वुच्चति "विहेसा" ।

(ग) अधम्मचरिया

६६. तत्थ कतमा अधम्मचरिया ?

कायेन अधम्मचरियाविसमचरिया, वाचाय अधम्मचरिया-विसमचरिया, मनसा अधम्मचरियाविसमचरिया - अयं वुच्चति "अधम्मचरिया" ।

(२६. फ) दोवचस्सता

६७. तत्थ कतमा दोवचस्सता ?

10 सहयम्मिके वुच्चमाने दोवचस्सायं दोवचस्सियं दोवचस्सता विप्पटिकुलगाहिता' विपच्चनीकसात्तता अनादरियं अनादरता अगारवता अप्पतिस्सवता - अयं वुच्चति "दोवचस्सता" ।

(स) पापमित्तता

६८. तत्थ कतमा पापमित्तता ?

15 ये ते पुग्गला अस्सद्धा दुस्सीला अप्पस्सुता मच्छरिणो दुप्पञ्जा, या तेमं सेवना निसेवना संसेवना भजना सम्भजना भत्ति सम्भत्ति तंसम्प-वद्धता - अयं वुच्चति "पापमित्तता" ।

(स) नानत्तगञ्जा

६९. तत्थ कतमा नानत्तगञ्जा ?

कायमञ्जा, दयापादगञ्जा, विहिंसागञ्जा - अयं वुच्चति "नानत्तगञ्जा" । मच्चा पि अकुमला' गञ्जा' नानत्तगञ्जा ।

(२७. फ) उदच्चं

१००. तत्थ वनमं उदच्चं ?

20 य नित्तम्म उदच्च अणुणगमां धेनवो विग्गंपो भन्नत्तं नित्तम्म - इदं वुच्चति "उदच्चं" ।

(ख) कोसज्जं

१०१. तत्थ कतमं कोसज्जं ?

कायदुच्चरिते वा वचीदुच्चरिते वा मनोदुच्चरिते वा पञ्चसु
 वा कामगुणेषु चित्तस्स वोस्सग्गो वोस्सग्गानुप्पदानं कुसलानं^१ धम्मानं
 भावनाय असक्कच्चकिरियता असातच्चकिरियता अनट्ठितकिरियता^२
 ओलीनवुत्तिता निक्खित्तद्धन्दता निक्खित्तधुरता अनासेवना अभावना 5
 अबहुलीकम्मं अनधिट्ठानं अननुयोगो पमादो — इदं वुच्चति “कोसज्जं” ।

R. 370

(ग) पमादो

१०२. तत्थ कतमो पमादो ?

कायदुच्चरिते वा वचीदुच्चरिते वा मनोदुच्चरिते वा पञ्चसु
 वा कामगुणेषु चित्तस्स वोस्सग्गो वोस्सग्गानुप्पदानं कुसलानं धम्मानं
 भावनाय असक्कच्चकिरियता असातच्चकिरियता अनट्ठितकिरियता 10
 ओलीनवुत्तिता निक्खित्तद्धन्दता निक्खित्तधुरता अनासेवना अभावना
 अबहुलीकम्मं अनधिट्ठानं अननुयोगो पमादो, यो एवरूपो पमादो
 पमज्जना पमज्जिततत्तं — अयं वुच्चति “पमादो” ।

(२८. क) असन्तुट्ठिता

१०३. तत्थ कतमा असन्तुट्ठिता ?

इत्तरित्तरचीवरपिण्डपातसेनासन्नगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खा- 15
 रेहि पञ्चहि वा कामगुणेहि असन्तुट्ठस्स भिय्योकम्पता, या एवरूपा
 इच्छा इच्छागतता^३ असन्तुट्ठिता रागो सारागो चित्तस्स सारागो — अयं
 वुच्चति “असन्तुट्ठिता” ।

B 385

(ख) असम्पज्जता

१०४. तत्थ कतमा असम्पज्जता ?

यं अज्जाणं अदस्सनं ... पे० . अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल- 20
 मूलं — अयं वुच्चति “असम्पज्जता” ।

(ग) महिच्छता

१०५. तत्थ कतमा महिच्छता ?

१ कुसलान वा — म्या०, रो० । २ अनिट्ठितकिरियता — सी०, रो० । ३ इच्छागत —
 सी०, म्या०, रो० ।

इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खा-
रेहि पञ्चहि वा कामगुणेहि असन्तुट्टस्स भिय्योकम्यता, या एवत्पा
इच्छा इच्छागता महिच्छता रागो सारागो चित्तस्स सारागो - अयं
वुच्चति "महिच्छता" ।

(२६. क) अहिरिकं

१०६. तत्थ कतमं अहिरिकं ?

यं न हिरीयति^१ हिरीयित्व्वेन, न हिरीयति पापकानं अकुसलानं
धम्मानं समापत्तिया - इदं वुच्चति "अहिरिकं" ।

(ख) अनोत्तप्यं

१०७. तत्थ कतमं अनोत्तप्यं ?

यं न ओत्तप्पति ओत्तप्पित्व्वेन, न ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं
१० धम्मानं समापत्तिया - इदं वुच्चति "अनोत्तप्यं" ।

(ग) पमादो

१०८. तत्थ कतमो पमादो ?

कायदुच्चरिते वा वचीदुच्चरिते वा मनोदुच्चरिते वा पञ्चसु
R. 371 वा कामगुणेषु चित्तस्स योस्मग्गो योस्साग्गानुप्पदानं कुसलानं धम्मानं
भावनाय अमक्कच्चकिरियता अगातच्चकिरियता अनट्ठितकिरियता
१५ ओलीनवुत्तिता निक्खित्तद्धन्दा निक्खित्तधुरता अनासेयना अभावना
अबहुलीकम्मं अनधिट्ठानं अननुयोगो पमादो, यो एवत्पो पमादो
पमज्जना पमज्जिततं - अयं वुच्चति "पमादो" ।

(३०. क) अनादरियं

१०९. तत्थ कतमं अनादरियं ?

यं अनादरियं अनादरता अगारवता अप्पतिस्तायता अगहा^२
२० अनादायना अनदायिततं अतोत्यं अचित्तीकारो - इदं वुच्चति
"अनादरियं" ।

(ग) दोषघरता

११०. तत्थ कतमा दोषघरता ?

१ हिरीयति - एता०, शी० । २-२ अगात अगातवता अगातवता - एता० ।
३. अचित्तीकारो - एता०; अचित्तीकारो - शी० ।

यं चित्तस्स उद्धच्चं अणुपसमो चेतसो विवखेपो भवन्तत्तं चित्तस्स
- इदं वुच्चति "उद्धच्चं" ।

(ख) असंवरो

११६. तत्थ कतमो असंवरो ?

इधेकच्चो चक्खुना रूपंदिस्वा निमित्तगाही होति अनुव्यञ्जन-
गाही । यत्वाधिकरणमेतं चक्खुन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं अभिज्ञा-
दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्यं, तस्स संवराय न पटि-
पज्जति, न रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये न संवरं आपज्जति । सोतेन
सदं सुत्वा ... पे०... घानेन गन्धं धायित्वा ... पे०... जिह्वाय रसं सापित्वा
... पे०... कायेन फोडुच्चं फुसित्वा ... पे०... मनसा धम्मं विञ्जाय
निमित्तगाही होति अनुव्यञ्जनगाही । यत्वाधिकरणमेतं-मनिन्द्रियं
असंवृतं विहरन्तं अभिज्ञादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्स-
वेय्यं, तस्स संवराय न पटिपज्जति, न रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये न
संवरं आपज्जति - अयं वुच्चति "असंवरो" ।

B 387

(ग) दुस्सील्यं

११७. तत्थ कतमं दुस्सील्यं ?

कायिको वीतिक्कमो, वाचसिको वीतिक्कमो, कायिकवाचसिको
वीतिक्कमो - इदं वुच्चति "दुस्सील्यं" ।

(३३. क) अरियानं अदस्सनकम्यता

११८. तत्थ कतमा अरियानं अदस्सनकम्यता ?

तत्थ कतमे अरिया ?

अरिया वुच्चन्ति बुद्धा च बुद्धसावका च ।

या इमेसं अरियानं अदस्सनकम्यता अदट्ठुकम्यता असमतु-
कम्यता असमागन्तुकम्यता - अयं वुच्चति "अरियानं अदस्सनकम्यता" ।

(ख) सद्धम्मं असोतुकम्यता

११९. तत्थ कतमा सद्धम्मं असोतुकम्यता ?

तत्थ कतमो सद्धम्मो ?

चत्तारो सतिपट्टाना, चत्तारो सम्मप्पधाना, चत्तारो इद्धिपादा,
पञ्चिन्द्रियानि, पञ्च बलानि, सत्त वोज्झङ्गा, अरियो अट्ठर्ङ्गिको
मग्गो - अयं वुच्चति "सद्धम्मो" ।

या इमस्स सद्धम्मस्स असोतुवम्यता अगवताम्यता^१ अनुग्गहेतु-
कम्यता अधारेतुवम्यता — अय वुच्चति “मद्धम्म अगोतुम्यता” ।

(ग) उपारम्भचित्तता

१२० तत्थ कतमा उपारम्भचित्तता ?

तत्थ कतमो उपारम्भो ?

R 373

यो उपारम्भो अनुपारम्भो^२ उपारम्भना अनुपारम्भना अनु- 5
पारम्भित्त उज्जा अवज्जा परिभवो रन्धगवेमिता — अय वुच्चति
“उपारम्भचित्तता” ।

(३४. क) मुट्टस्सच्च

१२१ तत्थ कतम मुट्टस्सच्च^३ ?

या अस्सति^४ अननुस्सति^५ अप्पटिस्सति अस्माति अस्सरणता^६
अधारणता पिलापनता सम्मुसनता^७ — इद वुच्चति “मुट्टस्सच्च” । 10

(ल) असम्पजज्जं

१२२ तत्थ कतम असम्पजज्जं ?

य अज्जाण अदस्सन पे० अविज्जालङ्गी मोहो अकुमलमूल
— इद वुच्चति “असम्पजज्जं” ।

(ग) चेतसो विक्खेपो

१२३ तत्थ कतमो चेतसो विक्खेपो ?

य चित्तस्स उद्धच्च अकूपसमो चेतमो विक्खेपो भन्तत्त 15
चित्तस्स — अय वुच्चति “चेतसो विक्खेपो” ।

(३५ क) अयोनिसो मनसिकारो

१२४ तत्थ कतमो अयोनिसो मनसिकारो ?

अनिच्चे “निच्च” ति अयोनिसो मनसिकारो, दुक्खे “सुख” ति
अयोनिसो मनसिकारो, अनत्तनि “अत्ता” ति अयोनिसो मनसिकारो,
असुभे “सुभ” ति अयोनिसो मनसिकारो, सच्चविप्पत्तिकुलेन^८ वा 20 B 388

१ असवताम्यता — स्या० । २ अनुपारम्भो — स्या० रो० । ३ मुट्टस्सच्च —
स्या०, रो० । ४ अस्सति — सी०, रो० । ५ अननुस्सति — स्या० । ६ अस्सरणता — सी०,
स्या०, रो० । ७ सम्मुसनता — सी०, रो० । ८ सच्चविप्पत्तिकुलेन — सी०, स्या० । ९ ।

चित्तस्स आवट्टना^१ अनावट्टना^१ आभोगो समन्नाहारो मनसिकारो - अयं
वुच्चति "अयोनिसो मनसिकारो" ।

(ख) कुम्मग्गसेवना

१२५. तत्थ कतमा कुम्मग्गसेवना ?

तत्थ कतमो कुम्मग्गो ?

- 5 मिच्छादिट्ठि, मिच्छासङ्कप्पो, मिच्छावाचा, -मिच्छाकम्मन्तो,
मिच्छाआजीवो, मिच्छावायामो, मिच्छासति, मिच्छासमाधि - अयं
वुच्चति "कुम्मग्गो" । या इमस्स कुम्मग्गस्स सेवना निसेवना संसेवना
उज्जना सम्भजना भत्ति सम्भत्ति तसम्पवङ्कता - अयं वुच्चति "कुम्मग्ग-
सेवना" ।

(ग) चेतसो च लीनत्तं

- 10 १२६ तत्थ कतमं चेतसो च^२ लीनत्तं ?

या चित्तस्स अकल्यता अकम्मञ्जता ओलीयना सल्लीयना
लीनं लीयना लीयितत्तं थीनं^३ थीयना थीयितत्तं चित्तस्स - इदं वुच्चति
"चेतसो च लीनत्तं" ।

----- ० -----

§ ५. चतुक्कमातिकानिद्देशो

(१) चत्तारो आसवा -

१२७. तत्थ कतमे चत्तारो आसवा ?

- 15 कामासवो, भवासवो, दिट्ठासवो, अविज्जासवो ।

(क) कामासवो

१२८. तत्थ कतमो कामासवो ?

यो कामेसु कामच्छन्दो कामरागो कामनन्दी कामतण्हा
कामसिनेहो कामपरिळाहो काममुच्छा कामज्झोसान - अयं वुच्चति
"कामासवो" ।

१-१. आवज्जना अनावज्जना - स्या० । २ स्या०, से० शोत्यकेणु गतिव ।
३ पित्त-म० ।

(ल) भवासवो

१२६ तत्थ कतमो भवासवो ?

यो भवेसु भवच्छन्दो पे० भवज्ज्ञोसान - अय वुच्चति
“भवसवो” ।

(ग) दिट्ठासवो

१३० तत्थ कतमो दिट्ठासवो ?

“सस्सतो लोको” ति वा, “अमस्सतो लोको” ति वा, “अन्तवा 5
लोको” ति वा, “अनन्तवा लोको” ति वा, “त जीव त गरीर” ति वा,
“अञ्ज जीव अञ्ज सरीर” ति वा, “होति तथागतो पर मरणा” ति वा,
“न होति तथागतो पर मरणा” ति वा, “होति च न च होति तथागतो
पर मरणा” ति वा, “नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा” ति वा ।
या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगत पे० विपरियासग्गाहो - अय वुच्चति 10 B 369
“दिट्ठासवो” । सट्ठा पि मिच्छादिट्ठि दिट्ठासवो ।

(घ) अविज्जासवो

१३१ तत्थ कतमो अविज्जासवो ?

दुक्खे अज्जाण, दुक्खसमुदये अज्जाण दुक्खनिरोधे अज्जाण,
दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय अज्जाण पुट्टन्ते अज्जाण, अपरन्ते
अज्जाण, पुव्वन्तापरन्त अज्जाण, इदप्पच्चयता पटिच्चसमुपपन्नेसु 15
धम्मेषु अज्जाण । य एवरूप अज्जाण अदस्सन पे० अविज्जालङ्गी
मोहो अकुसलमल - अय वुच्चति “अविज्जासवो” ।

इमे चत्तारो आसवा ।

(२-५) चत्तारो गन्यादी

१३२ तत्थ कतमे चत्तारो गन्या पे० चत्तारो ओघा 18 R 375
पे० चत्तारो योगा पे० चत्तारि उपादानानि ?

कामुपादान, दिट्ठुपादान, सीलन्वतुपादान, अत्तवादुपादान ।

(क) कामुपादान

१३३ तत्थ कतम कामुपादान ?

यो कामेषु कामच्छन्दो पे० कामज्ज्ञोसान - इद वुच्चति
“कामुपादान” ।

१-१ सीतम्बुपादान अत्तवादुपादान - सी० एवमुपरि वि ।

(ब) दिट्ठुपादानं

१३४. तत्थ कतमं दिट्ठुपादानं ?

“नत्थि दिट्ठं, नत्थि यिट्ठं ... पे०... ये इमं च लोकं पर च लोकं सयं अभिञ्जा सच्चिक्त्वा पवेदेन्ती” ति । या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो - इदं वुच्चति “दिट्ठुपादानं” । ठपेत्वा
5 सोलब्बतुपादानं च अत्तवाटुपादानं च सब्वा पि मिच्छादिट्ठि दिट्ठुपादानं ।

(ग) सीलब्बतुपादानं

१३५. तत्थ कतमं सीलब्बतुपादानं ?

इतो वहिद्धा समणब्राह्मणानं सीलेन सुद्धि वतेन सुद्धि सीलब्बतेन सुद्धी ति । या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो - इदं
10 वुच्चति “सीलब्बतुपादानं” ।

(घ) अत्तवाटुपादानं

१३६. तत्थ कतमं अत्तवाटुपादानं ?

इध अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियानं अदस्सावी अरियधम्मस्स अकोविदो अरियधम्मे अविनीतो, सप्पुरिसानं अदस्सावी सप्पुरिसधम्मस्स अकोविदो सप्पुरिसधम्मे अविनीतो - रूपं अत्ततो समनुपस्सति रूपवत्तं वा
15 अत्तानं अत्तनि वा रूपं रूपस्मिं वा अत्तानं । वेदनं ... पे०... सञ्जं ... पे०... सङ्खारे ... पे०... विञ्जाणं अत्ततो समनुपस्सति विञ्जाणवत्तं वा अत्तानं अत्तनि वा विञ्जाणं विञ्जाणस्मिं वा अत्तानं । या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं ... पे०... विपरियासग्गाहो - इदं वुच्चति “अत्तवाटुपादानं” ।
इमानि चत्तारि उपादानानि ।

(ङ) चत्तारो तण्हुप्पादा

१३७. तत्थ कतमे चत्तारो तण्हुप्पादा ?

चीवरहेतु वा भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, पिण्ड-
पातहेतु वा भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, सेनासनहेतु वा भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, इतिभवाभवहेतु वा भिक्खुनो तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति - इमे चत्तारो तण्हुप्पादा ।

(च) चत्तारि अगतिगमनानि

१३८. तत्थ कतमानि चत्तारि अगतिगमनानि ?

छन्दागतिं गच्छति, दोसागतिं गच्छति, मोहागतिं गच्छति, भयागतिं गच्छति । या एवरूपा अगतिं अगतिगमनं छन्दगमनं वरगमनं वारिगमनं - इमानि चत्वारि अगतिगमनानि ।

(८) चत्वारो विपरियासा

१३९ तत्थ कतमे चत्वारो विपरियासा^२ ?

अनिच्चे "निच्च" ति सञ्जाविपरियासो चित्तविपरियासो 5
दिट्ठिविपरियासो, दुक्खे "सुख" ति सञ्जाविपरियासो चित्तविपरियासो
दिट्ठिविपरियासो, अनत्तनि "अत्ता" ति सञ्जाविपरियासो चित्तविपरि-
यासो दिट्ठिविपरियासो, असुभे "सुभ" ति सञ्जाविपरियासो चित्त-
विपरियासो दिट्ठिविपरियासो - इमे चत्वारो विपरियासा ।

(९) चत्वारो अनरियवोहारा

१४० तत्थ कतमे चत्वारो अनरियवोहारा ? 10

अदिट्ठे दिट्ठवादिता, अस्सुते सुतवादिता, अमुते मुतवादिता,
अविञ्जाते विञ्जातवादिता - इमे चत्वारो अनरियवोहारा ।

(१०) अपरे पि चत्वारो अनरियवोहारा

१४१ तत्थ कतमे अपरे पि चत्वारो अनरियवोहारा ?

दिट्ठे अदिट्ठवादिता, सुते अस्सुतवादिता, मुते, अमुतवादिता,
विञ्जाते अविञ्जातवादिता - इमे चत्वारो अनरियवोहारा । 15

(११) चत्वारि दुच्चरितानि

१४२ तत्थ कतमानि चत्वारि दुच्चरितानि ?

पाणातिपातो, अदिन्नादान, कामेसुमिच्छाचारो, मुसावादो -
इमानि चत्वारि दुच्चरितानि ।

(१२) अपरानि पि चत्वारि दुच्चरितानि

१४३ तत्थ कतमानि अपरानि पि चत्वारि दुच्चरितानि ?

मुसावादो, पिसुणा वाचा, फरुसा वाचा, सम्फप्पलापो - इमानि 20
चत्वारि दुच्चरितानि ।

१-१ अगतिगमना - सी०, एवमुपरि पि । २ विपरियासा - सी०, स्था०, रो०,
एवमुपरि पि ।

(१३) चत्वारि भयानि

१४४. तत्थ कतमानि चत्वारि भयानि ?

जातिभयं, जराभयं, व्याधिभयं, मरणभयं - इमानि चत्वारि भयानि ।

(१४) अपरानि पि चत्वारि भयानि

१४५. तत्थ कतमानि अपरानि पि चत्वारि भयानि ?

5 राजभयं, चौरभयं, अग्निभयं, उदकभयं - इमानि चत्वारि भयानि ।

R. 391

१४६. तत्थ कतमानि अपरानि पि चत्वारि भयानि ?

ऊमिभयं, कुम्भीलभयं, आवट्टभयं, सुसुकाभयं - इमानि चत्वारि भयानि ।

10

१४७. तत्थ कतमानि अपरानि पि चत्वारि भयानि ?

अत्तानुवादभयं, परानुवादभयं, दण्डभयं, दुग्गतिभयं - इमानि चत्वारि भयानि ।

(१५) चतस्सो दिट्ठियो

१४८. तत्थ कतमा चतस्सो दिट्ठियो ?

R. 277 15

“सयङ्कतं सुखदुक्खं” ति सच्चतो थेततो दिट्ठि उप्पज्जति,
 “परङ्कतं सुखदुक्खं” ति सच्चतो थेततो दिट्ठि उप्पज्जति, “सयङ्कतं
 च परङ्कतं च सुखदुक्खं” ति सच्चतो थेततो दिट्ठि उप्पज्जति, “असयङ्कारं
 अपरङ्कारं अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्खं” ति सच्चतो थेततो दिट्ठि
 उप्पज्जति - इमा चतस्सो दिट्ठियो ।

१६. पञ्चकमात्तिकानिहेसो

(१) पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि

१४९. तत्थ कतमानि पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि ?

20

सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलच्चतपरामासो, कामच्छन्दो, व्यापादो - इमानि पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि ।

१. दुग्गित्तमयं - सी०, स्या०, रो० । २. परवत - स्या०, रो० । ३-३. अतयं वत
 अपरवत - स्या० ।

(२) पञ्चद्वम्भागियानि संयोजनानि

१५०. तत्थ कतमानि पञ्चद्वम्भागियानि संयोजनानि ?

रूपरागो, ग्रसरूपरागो, मानो, उद्वच्चं, अविज्जा - उमानि

पञ्चद्वम्भागियानि संयोजनानि ।

(३) पञ्च मच्छरियानि

१५१. तत्थ कतमानि पञ्च मच्छरियानि ?

आवासमच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं, वण्णमच्छरियं, ५

धम्ममच्छरियं - इमानि पञ्च मच्छरियानि ।

(४) पञ्च सङ्गा

१५२. तत्थ कतमे पञ्च सङ्गा ?

रागसङ्गो, दोससङ्गो, मोहसङ्गो, मानसङ्गो, दिट्ठिसङ्गो - इमे

पञ्च सङ्गा ।

(५) पञ्च सल्ला

१५३. तत्थ कतमे पञ्च सल्ला ?

रागसल्लं, दोससल्लं, मोहसल्लं, मानसल्लं, दिट्ठिसल्लं - इमे

पञ्च सल्ला ।

(६) पञ्च चेतोखिला

१५४. तत्थ कतमे पञ्च चेतोखिला ?

सत्थरि कङ्कति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति,
 घम्मे कङ्कति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति, सङ्गे कङ्कति
 विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति, सिक्खाय कङ्कति विचि-
 किच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति, सन्नह्यचारोसु कुपितो होति
 अनत्तमनो आहतचित्तो खिलजातो - इमे पञ्च चेतोखिला ।

15 B 322

(७) पञ्च चेतसो विनिबन्धा

१५५. तत्थ कतमे पञ्च चेतसो विनिबन्धा ?

कामे अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो^१ अविगतपेमो अविगत-
 पिपासो अविगतपरिच्छाहो अविगततण्हो; काये अवीतरागो होति ...

20

रूपे अवीतरागो होति ... यावदत्थं उदरावदेहकं भुञ्जित्वा सेय्यसुखं पस्ससुखं^१ मिद्धसुखं अनयुत्तो विहरति; अञ्जतरं देवनिकायं पणिघाय ब्रह्मचरियं चरति - "इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा" ति - इमे पञ्च चेतसो-
5 विनिवन्धा ।

(८) पञ्च नीवरणानि

१५६. तत्थ कतमानि पञ्च नीवरणानि ?

कामच्छन्दनीवरणं, व्यापाइनीवरणं, थीनमिद्धनीवरणं^२, उद्धच्च-
कुक्कुच्चनीवरणं, विचिकिच्छानीवरणं - इमानि पञ्च नीवरणानि ।

(९) पञ्च कम्मनि आनन्तरिकानि

१५७. तत्थ कतमानि पञ्च कम्मनि आनन्तरिकानि^३ ?

10 माता जीविता वोरपिता^४ होति, पिता जीविता वोरपितो होति, अरहन्तो^५ जीविता वोरपितो होति, दुट्ठेन चित्तेन तथागतस्स लोहितं उप्पादितं होति, सङ्घो भिन्नो होति - इमानि पञ्च कम्मनि आनन्तरिकानि ।

(१०) पञ्च दिट्ठियो

१५८. तत्थ कतमा पञ्च दिट्ठियो ?

15 "सञ्जी अत्ता होति अरोगो परं मरणा" ति इत्थेके अभि-
वदन्ति, "असञ्जी अत्ता होति अरोगो परं मरणा" ति इत्थेके अभि-
वदन्ति, "नेवसञ्जीनासञ्जी अत्ता होति अरोगो परं मरणा" ति इत्थेके
अभिवदन्ति, सतो वा पन सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्जापेत्ति^६,
दिट्ठघम्मनिव्वानं वा पनेके अभिवदन्ति - इमा पञ्च दिट्ठियो ।

(११) पञ्च वेरा

20 १५९. तत्थ कतमे पञ्च वेरा ?

पाणातिपातो, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारो, मुसावादो, सुरा-
मेरयमज्जपमादट्ठाना^७ - इमे पञ्च वेरा ।

१. फस्ससुखं - सी०, गे० । २. थिनमिद्धनीवरणं - म०, एवमुपरि पि । ३. आनन्त-
रियाणि - सी० । ४. वोरपेता - रो०, एवमुपरि पि । ५. अरहा - स्या०, रो० । ६. पञ्जापेत्ति
- म० । ७. सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं - सी०, स्या० ।

(१२) पञ्च व्यसना

१६० तत्र कतमे पञ्च व्यसना^१ ?

B ३०३

धातिव्यसन, भोगव्यसन, रोगव्यसन, गीतव्यसन, दिदृष्टव्यसन —
इमे पञ्च व्यसना ।

(१३) पञ्च अनत्यन्तिया आशीनवा

१६१ तत्र कतमे पञ्च अनत्यन्तिया आशीनवा ?

बहुनो जनस्तु अपिपयो होति अमनापो, वेरबहुलो च^२ होति, 5
वज्जबहुलो च^३, सम्मूहो वान करोति, कायस्म भेदा पर मरणा
अयायं दुग्गतिं विनिपात निरय उपपज्जति — इमे पञ्च अनत्यन्तिया
आशीनवा ।

R ३१७

(१४) पञ्च भयानि

१६२ तत्र कतमानि पञ्च भयानि ?

आजीवकभय^४, असिलोकभय, परिसमारज्जभय, मरणभय, 10
दुग्गतिभय — इमानि पञ्च भयानि ।

(१५) पञ्च दिदृष्टमनिव्वानवादा

१६३ तत्र कतमे पञ्च दिदृष्टमनिव्वानवादा ?

(क) इधेकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा एववादी होति एवदिद्वी^५
— “यतो खो, भो, अय अत्ता पञ्चहि वामगुणेहि समपितो समङ्गीभूतो”
परिचारेति, एत्तावता खो, भो, अय अत्ता परमदिदृष्टमनिव्वानपत्तो 15
होती” ति । इत्येके सतो सत्तस्स परमदिदृष्टमनिव्वान पञ्जापेन्ति ।

(ख) तमञ्जो एवमाह — “अत्थि खो, भो, एसो अत्ता
य त्व वदेसि नेसो नत्थी ति वदामि । नो च खो, भो, अय अत्ता एत्तावता
परमदिदृष्टमनिव्वानपत्तो होति । त विस्म हेतु ? कामा हि, भो,
अनिच्चा दुक्खा विपरिणामधम्मा । तेम विपरिणामञ्जायाभावा 20
उपपज्जन्ति सोरुपरिदेवदुक्खदोगनस्सुपायाना ।

“यतो खो, भो, अय अत्ता विविन्चेव कामेहि पे० पठम
ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, एत्तावता खो, भो, अय अत्ता परमदिदृष्टम-

१ व्यसना — सो०, स्या०, रा० । २ स्या० पोदक नयि । ३ आशीनव्यसना —
सो०, रो० । ४ एवदिद्वि — धी०, स्या० । ५ समङ्गीभूतो — धी०, स्या०, रो० ।

निव्वानप्पत्तो होती” ति । इत्थेके सतो सत्तस्स परमदिट्ठधम्मनिव्वानं पञ्जापेन्ति ।

(ग) तमञ्चो एवमाह - “अत्थि खो, भो, एसो अत्ता यं त्वं वदेसि । नेसो नत्थी ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता
5 एत्तावता परमदिट्ठधम्मनिव्वानप्पत्तो होति । तं किस्स हेतु ? यदेव तत्थ वितक्कितं विचारितं एतेन एतं ओळारिकं अक्खायति ।

“यतो खो, भो, अयं अत्ता वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०...
दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता परमदिट्ठ-
धम्मनिव्वानप्पत्तो होती” ति । इत्थेके सतो सत्तस्स परमदिट्ठधम्म-
10 निव्वानं पञ्जापेन्ति ।

B. 394

(घ) तमञ्चो एवमाह - “अत्थि खो, भो, एसो अत्ता यं त्वं वदेसि । नेसो नत्थी ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता
एत्तावता परमदिट्ठधम्मनिव्वानप्पत्तो होति । तं किस्स हेतु ? यदेव
तत्थ पीतिगतं चेतसो उप्पिलावितं^१, एतेन एतं ओळारिकं अक्खायति ।

15 “यतो खो, भो, अयं अत्ता पीतिया च विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता परमदिट्ठ-
धम्मनिव्वानप्पत्तो होती” ति । इत्थेके सतो सत्तस्स परमदिट्ठधम्म-
R. 390 निव्वानं पञ्जापेन्ति ।

(ङ) तमञ्चो एवमाह - “अत्थि खो, भो, एसो अत्ता यं त्वं
20 वदेसि । नेसो नत्थी ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता एत्तावता परमदिट्ठधम्मनिव्वानप्पत्तो होति । तं किस्स हेतु ? यदेव तत्थ सुखपीति^१ चेतसो आभोगो, एतेन एतं ओळारिकं अक्खायति ।

“यतो खो, भो, अयं अत्ता सुखस्स च पहाना .. पे०... चतुत्थं ज्ञानं
उपसम्पज्ज विहरति, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता परमदिट्ठधम्म-
25 निव्वानप्पत्तो होती” ति । इत्थेके सतो सत्तस्स परमदिट्ठधम्मनिव्वानं पञ्जापेन्ति ।

इमे पञ्च दिट्ठधम्मनिव्वानवादा ।

— ० —

५७. छन्दमार्तिशानिद्वयो

(१) छ विवादमूलानि

१६४. तस्य कतमे छ विवादमूलानि ?

कोषो, मागो, उस्मा, गाठेय्य', पापिन्दवा, मन्दिद्विपगमानिना
- इमानि छ विवादमूलानि ।

(२) छ छन्दरागा

१६५. तस्य कतमे छ छन्दरागा ?

छन्दरागा' गेहमिना धम्मा' । मनापियेमु' र्पेमु गेहमिनो रागो ३
सारागो चित्तस्म मारागो, मनापियेमु गदेमु . पे० मनापियेमु गन्गेमु
... पे०... मनापियेमु रगेमु . पे० मनापियेमु फोट्टुव्वेमु . पे०
मनापियेमु धम्मेसु गेहसितो रागो मारागो चित्तस्म मारागो - इमे छ
छन्दरागा ।

(३) छ विरोधवन्धूनि

१६६. तस्य कतमे छ विरोधवन्धूनि ?

अमनापियेमु र्पेमु चित्तस्म आघातो पट्टिघातो चण्डिरह
असुरोपो अनत्तमनता चित्तस्म, अमनापियेमु गदेमु पे० अमनापियेमु
गन्धेसु .. पे० . अमनापियेमु रगेमु पे० अमनापियेमु फोट्टुव्वेमु
... पे०... अमनापियेमु धम्मेसु चित्तस्म आघातो पट्टिघातो चण्डिरह 10
असुरोपो अनत्तमनता चित्तस्म - इमानि छ विरोधवन्धूनि । 15

(४) छ तण्हाकाया

१६७. तस्य कतमे छ तण्हाकाया ?

रूपतण्हा, सइतण्हा, गन्धतण्हा, रसनण्हा, फोट्टुव्वतण्हा, धम्म-
तण्हा - इमे छ तण्हाकाया ।

(५) छ अगारवा

१६८. तस्य कतमे छ अगारवा ?

सत्वरि अगारवो विहरति अप्पनिम्मो', धम्मे अगारवो विहरति 20

१. मापेम्मं - स्वा०, एवमुत्तरि ति । २. छन्दरागादेव्वेसु धम्मा - स्वा०, रो० ।

३-३. स्वा०, रो० पोप्पेसु ति । ४. मनापियेसु - स्वा०, रो०, एवमुत्तरि ति ।

५. अप्पटिसो - स्वा०, रो०, एवमुत्तरि ति ।

अप्पतिस्सो, सङ्घे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, अप्पभादे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, पट्टि-सन्धारे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो - इमे छ अगारवा ।

(६) छ परिहानिया धम्मा

१६६ तत्थ कतमे छ परिहानिया धम्मा ?

5 कम्मरामता, भस्सरामता, निहारामता, सङ्गणिकारामता, ससम्भारामता, पपञ्चारामता - इमे छ परिहानिया धम्मा ।

(७) अपरे पि छ परिहानिया धम्मा

१७० तत्थ कतमे अपरे पि छ परिहानिया धम्मा ?

कम्मरामता, भस्सरामता, निहारामता, सङ्गणिकारामता, दोवचस्सता, पापमित्तता - इमे छ परिहानिया धम्मा ।

(८) छ सोमनस्सुपविचारा

10 १७१ तत्थ कतमे छ सोमनस्सुपविचारा ?

चक्खुना रूप दिस्वा सोमनस्सट्ठानिय रूप उपविचरति, सोतेन सह सुत्वा पे० धानेन गन्ध घायित्वा पे० जिब्हाय रस सायित्वा पे० कायेन फोट्टव्व फुसित्वा पे० मनसा धम्म विञ्जाय सोमनस्सट्ठानिय धम्म उपविचरति - इमे छ सोमनस्सुपविचारा ।

(९) छ दोमनस्सुपविचारा

15 १७२ तत्थ कतमे छ दोमनस्सुपविचारा ?

चक्खुना रूप दिस्वा दोमनस्सट्ठानिय रूप उपविचरति, सोतेन सह सुत्वा पे० धानेन गन्ध घायित्वा पे० जिब्हाय रस सायित्वा पे० कायेन फोट्टव्व फुसित्वा पे० मनसा धम्म विञ्जाय दोमनस्सट्ठानिय धम्म उपविचरति - इमे छ दोमनस्सुपविचारा ।

(१०) छ उपेक्खुपविचारा

20 १७३ तत्थ कतमे छ उपेक्खुपविचारा ?

चक्खुना रूप दिस्वा उपेक्खुपविचारा रूप उपविचरति, सोतेन सह सुत्वा पे० धानेन गन्ध घायित्वा पे० जिब्हाय रस सायित्वा पे० कायेन फोट्टव्व फुसित्वा पे० मनसा धम्म विञ्जाय उपेक्खुपविचारा रूप उपविचरति - इमे छ उपेक्खुपविचारा ।

(११) छ गेहसितानि सोमनस्तानि

१७४ तत्त्व कतमानि छ गेहगितानि सोमनस्तानि ?

D 376

मनापियेसु रूपेसु गेहमित चेतमिव सात चेतसिक मुत्त चंतो-
सम्फस्सज सात सुख वेदयित चेतोसम्फस्सजा साता मुत्ता वेदना, मनापि-
येसु सहेसु पे० मनापियेसु गन्धेसु पे० मनापियेसु रसेसु पे०
मनापियेसु फोद्ध्वेसु पे० मनापियेसु घम्मेसु गेहमित चेतमिव सात 5
चेतसिक सुख चेतोसम्फस्सज सात मुत्त वेदयित चेतोसम्फस्सजा साता
सुत्ता वेदना - इमानि छ गेहसितानि सोमनस्तानि ।

R 372

(१२) छ गेहसितानि दोमनस्तानि

१७५ तत्त्व कतमानि छ गेहगितानि दोमनस्तानि ?

अमनापियेसु रूपेसु गेहसित चेतसिक असात चेतमिव दुक्ख
चेतोसम्फस्सज असात दुक्ख वेदयित चेतोसम्फस्सजा असाता दुग्गा 10
वेदना, अमनापियेसु सहेसु पे० अमनापियेसु गन्धेसु पे० अमना-
पियेसु रसेसु पे० अमनापियेसु फोद्ध्वेसु पे० अमनापियेसु
घम्मेसु गेहसित चेतसिक असात चेतसिक दुक्ख चेतोसम्फस्सज असात
दुक्ख वेदयित चेतोसम्फस्सजा असाता दुक्खा वेदना - इमानि छ
गेहसितानि दोमनस्तानि । 15

(१३) छ गेहसिता उपेक्खा

१७६ तत्त्व कतमा छ गेहसिता उपेक्खा ?

उपेक्खाट्टानियेसु रूपेसु गेहसित चेतसिक नेव सात नामात
चेतोसम्फस्सज अद्रुक्खमसुत्त वेदयित चेतोसम्फस्सजा अद्रुक्खमसुत्ता
वेदना, उपेक्खाट्टानियेसु सहेसु पे० उपेक्खाट्टानियेसु गन्धेसु पे०
उपेक्खाट्टानियेसु रसेसु पे० उपेक्खाट्टानियेसु फोद्ध्वेसु पे० 20
उपेक्खाट्टानियेसु घम्मेसु गेहसित चेतसिक नेव सात नामात चेतो-
सम्फस्सज अद्रुक्खमसुत्त वेदयित चेतोसम्फस्सजा अद्रुक्खमसुत्ता वेदना -
इमा छ गेहसिता उपेक्खा ।

(१४) छ दिट्ठियो

१७७ तत्त्व कतमा छ दिट्ठियो ?

१ कतमे - रो० । २ उपेक्खाट्टानियेसु - मी०, उपेक्खाट्टानियेसु - त्या०, उपेक्खा
ट्टानियेसु - रो०, एवमुत्तरि ति ।

“अत्थि मे अत्ता” ति वा अस्स सच्चतो थेततो दिट्ठि उप्पज्जति,
 “नत्थि मे अत्ता” ति वा अस्स सच्चतो थेततो दिट्ठि उप्पज्जति, “अत्तना
 वा अत्तानं सञ्जानामी” ति वा अस्स सच्चतो थेततो दिट्ठि उप्पज्जति,
 “अत्तना वा अनत्तानं सञ्जानामी” ति वा अस्स सच्चतो थेततो दिट्ठि
 5 उप्पज्जति, “अनत्तना वा अत्तानं सञ्जानामी” ति वा अस्स सच्चतो
 थेततो दिट्ठि उप्पज्जति; अथ^१ वां पनस्स एवंदिट्ठी होति^२ - “सो मे
 अयं अत्ता वदो वेदेय्यो तत्र^३ तत्र दीघरत्तं कल्याणपापकानं कम्मानं^४
 विपाकं पच्चनुभोति । न सो जातो नाहोसि, न सो जातो न भविस्सति,
 निच्चो धुवो सस्सतो अविपरिणामधम्मो” ति वा-पनस्स^५ सच्चतो थेततो
 10 दिट्ठि उप्पज्जति । इमा छ दिट्ठियो ।

६. सत्तकमात्तिकानिद्देशो

(१) सत्तानुसया

R. 383

१७८. तत्थ कतमे सत्तानुसया ?

कामरागानुसयो, पटिघानुसयो, मानानुसयो, दिट्ठानुसयो,
 विचिकिच्छानुसयो, भवरागानुसयो, अविज्जानुसयो - इमे सत्त अनुसया ।

(२) सत्त संयोजनानि

१७९. तत्थ कतमानि सत्त संयोजनानि ?

15 कामरागसंयोजनं, पटिघसंयोजनं, मानसंयोजनं, दिट्ठिसंयोजनं,
 विचिकिच्छासंयोजनं, भवरागसंयोजनं, अविज्जासंयोजनं - इमानि सत्त
 संयोजनानि ।

(३) सत्त परियुद्धानानि

१८०. तत्थ कतमानि^१ सत्त परियुद्धानानि^२ ?

20 कामरागपरियुद्धानं, पटिघपरियुद्धानं, मानपरियुद्धानं, दिट्ठिपरि-
 युद्धानं, विचिकिच्छापरियुद्धानं, भवरागपरियुद्धानं, अविज्जापरियुद्धानं -
 इमानि^३ सत्त परियुद्धानानि ।

१ स्या० पोत्थके नत्थि । २-२ स्या० पोत्थके नत्थि । ३. रो० पोत्थके नत्थि ।
 ४. धम्मान - स्या०, रो० । ५ अस्स - स्या० । ६ क्तमे - रो० । ७. परियुद्धाना - रो० ।
 ८. इमे - रो० ।

(४) सत् असद्वम्मा

१८१. तत्थ कतमे सत् असद्वम्मा ?

अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी होति, अप्पम्मुतो होति, कुसीतो होति, मुट्टस्सती होति, दुप्पञ्चो होति - इमे सत् असद्वम्मा ।

(५) सत् दुच्चरितानि

१८२. तत्थ कतमानि सत् दुच्चरितानि ?

पाणातिपातो, अदिन्नादानं, कामंमुमिच्छाचारो, मुसावादो, पिसुणा वाचा, फरसा वाचा, सम्फप्पलापो - इमानि सत् दुच्चरितानि ।

(६) सत् माना

१८३. तत्थ कतमे सत् माना ?

मानो, अतिमानो, माणातिमानो, ओमानो, अधिमानो, अस्मि-मानो, मिच्छामानो - इमे सत् माना ।

(७) सत् दिट्ठियो

१८४ (क). तत्थ कतमा सत् दिट्ठियो ?

इधेक्कच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा एवंपादो होति एवंपिड्ढी - "यतो खो, भो, अयं अत्ता रूपी चातुम्महाभूतिको मातापैतिकसम्भवो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति न होति परं मरणा, एत्तावता सो भो, अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती" ति । इत्येके सतो मत्तस्स उच्छेदं विनासं विभव पञ्जापेत्ति ।

(ख) तमञ्चो एवमाह - "अत्थि खो, भो, एत्तो अत्ता यं त्वं वदेसि । 'नेसो नत्थी' ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता एत्तावता सम्मा समुच्छिन्नो होति । अत्थि खो भो अञ्चो अत्ता दिव्वो रूपी कामावचरो कवल्लीकारभवसो^१ । तं त्वं न जानासि न पस्ससि । तमहं जानामि पस्सामि । सो खो, भो, अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति न होति परं मरणा, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता

१. चातुम्महाभूतिको - म० । २. मानापैतिकसम्भवो - सो०; मातापैतिकसम्भवो - स्या० । ३. कवळिङ्कारभवसो - सो०; कवळिङ्कारहारभावो - स्या०, रो० ।

सम्मासमुच्छिन्नो होती” ति । इत्येके सतो सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्जापेन्ति ।

(ग) तमञ्चो एवमाह - “अत्थि खो, भो, एसो अत्ता यं त्वं वदेसि । ‘नेसो नत्थी’ ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता^१ एत्तावता
5 सम्मा समुच्छिन्नो होति । अत्थि खो, भो, अञ्चो अत्ता दिव्वो रूपी मनोमयो^२ सब्वङ्गपच्चङ्गी अहीनिन्द्रियो । तं त्वं न जानासि न पस्ससि । तमहं जानामि पस्सामि । सो खो, भो, अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति न होति परं मरणा, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती” ति । इत्येके सतो सत्तस्स उच्छेदं विनासं
10 विभवं पञ्जापेन्ति ।

(घ) तमञ्चो एवमाह - “अत्थि खो, भो, एसो अत्ता यं त्वं वदेसि । ‘नेसो नत्थी’ ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता एत्तावता सम्मा समुच्छिन्नो होति । अत्थि खो, भो, अञ्चो अत्ता सब्वसो रूपसञ्जानं समतिक्कमा पटिघसञ्जानं अत्थङ्गमा तानत्त-
15 सञ्जानं अमनसिकारा अनन्तो आकासो ति आकासानञ्चायतनूपगो । तं त्वं न जानासि न पस्ससि । तमहं जानामि पस्सामि । सो खो, भो, अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति न होति परं मरणा, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती” ति । इत्येके सतो सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्जापेन्ति ।

B. 399 20

(ङ) तमञ्चो एवमाह - “अत्थि खो, भो, एसो अत्ता यं त्वं वदेसि । ‘नेसो नत्थी’ ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता एत्तावता सम्मा समुच्छिन्नो होति । अत्थि खो, भो, अञ्चो अत्ता सब्वसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म अनन्तं विञ्जाणं ति विञ्जाणञ्चा-
यतनूपगो । तं त्वं न जानासि न पस्ससि । तमहं जानामि पस्सामि ।
25 सो खो, भो, अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति न होति परं मरणा, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती” ति । इत्येके सतो सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्जापेन्ति ।

(च) तमञ्चो एवमाह - “अत्थि खो, भो, एसो अत्ता यं

त्वं वदेसि । 'नेसो नत्थी' ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता एत्ता-
वता सम्मा समुच्छिन्नो होति । अत्थि खो, भो, अञ्चो अत्ता सब्वसो
विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म नत्थि किञ्ची ति आकिञ्चञ्जाय-
तनूपगो । तं त्वं न जानासि न पस्ससि । तमहं जानामि पस्सामि ।
सो खो, भो, अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति न होति परं
मरणा, एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती" ति ।
इत्येके सतो सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्जापेन्ति ।

R. 305

5

(छ) तमञ्चो एवमाह — "अत्थि खो पन एसो अत्ता यं त्वं
वदेसि । 'नेसो नत्थी' ति वदामि । नो च खो, भो, अयं अत्ता एत्तावता
सम्मा समुच्छिन्नो होति । अत्थि खो, भो, अञ्चो अत्ता सब्वसो
आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनूपगो । तं
त्वं न जानासि न पस्ससि । तमहं जानामि पस्सामि । सो खो, भो,
अत्ता यतो कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति न होति परं मरणा,
एत्तावता खो, भो, अयं अत्ता सम्मा समुच्छिन्नो होती" ति । इत्येके सतो
सत्तस्स उच्छेदं विनासं विभवं पञ्जापेन्ति ।

15

इमा^१ सत्त दिट्ठियो ।

— ० —

§ ६. अट्टकमातिकानिद्देशो

(१) अट्ट किलेसवत्थूनि

१८५. तत्थ कतमानि अट्ट किलेसवत्थूनि ?

लोभो, दोसो, मोहो, मानो, दिट्ठि, विचिकिच्छा, थीन, उद्धच्चं —
इमानि अट्ट किलेसवत्थूनि ।

(२) अट्ट कुसीतवत्थूनि

१८६. तत्थ कतमानि अट्ट कुसीतवत्थूनि ?

20 B. 400

(क) इध भिक्खुना कम्मं कातव्वं^१ होति । तस्स एवं होति —
"कम्मं खो मे कातव्वं भविस्सति । कम्मं खो पन मे करोन्तस्स कायो
किलमिस्सति । हन्दाहं निपज्जामी" ति । सो निपज्जति; न विरियं^२

१. इमानि — त्या०, रो० । २. कतव्व — त्या०, रो० । ३. वीरिय — म०,
एवमुपरि पि ।

आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया, अनधिगतस्स अधिगमाय, असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इद पठम कुसीतवत्थु^१ ।

(ख) पुन च पर भिक्खुना कम्म कत होति । तस्म एव होति -
 “अह खो कम्म अकासिं । कम्म खो पन मे करोन्तस्स कायो किलन्तो ।
 5 हन्दाह निपज्जामी” ति । सो निपज्जति, न विरिय आरभति अप्पत्तस्स
 पत्तिया, अनधिगतस्स अधिगमाय, असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय ।
 इद दुतिय कुसीतवत्थु ।

R 386

(ग) पुन च पर भिक्खुना मग्गो गन्तव्वो होति । तस्स एव
 होति - “मग्गो खो मे^२ गन्तव्वो भविस्सति । मग्ग खो पन मे गच्छन्तस्स
 10 कायो किलमिस्सति । हन्दाह निपज्जामी” ति । सो निपज्जति, न
 विरिय आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया, अनधिगतस्स अधिगमाय, असच्छि-
 कतस्स सच्छिकिरियाय । इद ततिय कुसीतवत्थु ।

(घ) पुन च पर भिक्खुना मग्गो गतो होति । तस्स एव
 होति - “अह खो मग्ग अगमासिं । मग्ग खो पन मे गच्छन्तस्स कायो
 15 किलन्तो । हन्दाह निपज्जामी” ति । सो निपज्जति, न विगिय
 आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया, अनधिगतस्स अधिगमाय, असच्छिकतस्स
 सच्छिकिरियाय । इद चतुत्थ कुसीतवत्थु ।

(ङ) पुन च पर भिक्खु गाम वा निगम वा पिण्डाय चरन्तो न
 लभति लूखस्स^३ वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारिपूर्तिं । तस्स
 20 एव होति - “अह खो गाम वा निगम वा पिण्डाय चरन्तो नालत्थ लूखस्स
 वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारिपूर्तिं । तस्स मे कायो किलन्तो
 अकम्मञ्जो । हन्दाह निपज्जामी” ति । सो निपज्जति, न विरिय
 आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया, अनधिगतस्स अधिगमाय, असच्छिकतस्स
 सच्छिकिरियाय । इद पञ्चम कुसीतवत्थु ।

(च) पुन च पर भिक्खु गाम वा निगम वा पिण्डाय चरन्तो
 लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारिपूर्तिं । तस्स
 एव होति - “अह खो गाम वा निगम वा पिण्डाय चरन्तो अलत्थ लूखस्स
 वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारिपूर्तिं । तस्स मे कायो किलन्तो
 25 अकम्मञ्जो मामाचित मञ्जे । हन्दाह निपज्जामी” ति । सो

B 401

निपज्जति; न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया, अनधिगतस्स अधि-
गमाय, असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं छट्ठं कुसीतवत्थु ।

(छ) पुन च परं भिक्खुनो उप्पन्नो होति अप्पमत्तको आवाधो ।
तस्स एवं होति - "उप्पन्नो खो मे अयं अप्पमत्तको आवाधो । अत्थि
कप्पो निपज्जतुं । हन्दाहं निपज्जामी" ति । सो निपज्जति; न 5
विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया, अनधिगतस्स अधिगमाय, असच्छि-
कतस्स सच्छिकिरियाय । इदं सत्तमं कुसीतवत्थु ।

(ज) पुन च परं भिक्खु गिलानवुट्ठितो^१ होति अचिरवुट्ठितो
गेलञ्जा । तस्स एवं होति - "अहं खो गिलानवुट्ठितो अचिरवुट्ठितो
गेलञ्जा । तस्स मे कायो दुव्वलो अकम्मञ्जो । हन्दाहं निप- 10
ज्जामी" ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया,
अनधिगतस्स अधिगमाय, असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं अट्ठमं
कुसीतवत्थु ।

इमानि अट्ठ कुसीतवत्थूनि ।

(३) अट्ठसु लोकधम्मेषु चित्तस्स पटिघातो

१८७. तत्थ कतमेसु अट्ठसु लोकधम्मेषु चित्तस्स पटिघातो ? 15 R. 387
लाभे सारागो, अलाभे पटिविरोधो, यसे सारागो, अयसे पटि-
विरोधो, पसंसाय सारागो, निन्दाय पटिविरोधो, सुखे सारागो, दुक्खे
पटिविरोधो - इमेषु अट्ठसु लोकधम्मेषु चित्तस्स पटिघातो ।

(४) अट्ठअनरियवोहारा

१८८. तत्थ कतमे अट्ठ अनरियवोहारा ?
अदिट्ठे दिट्ठवादिता, अस्सुते^२ सुतवादिता, अमुते मुतवादिता, 20
अविञ्जाते विञ्जातवादिता, दिट्ठे अदिट्ठवादिता, सुते अस्सुतवादिता,
मुते अमुतवादिता, विञ्जाते अविञ्जातवादिता - इमे अट्ठ अनरिय-
वोहारा ।

(५) अट्ठ मिच्छता

१८९. तत्थ कतमे अट्ठ मिच्छता ?

मिच्छादिट्ठि, मिच्छासङ्कप्पो, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्तो, 25

१. गिलाना वुट्ठितो - सी०, स्या०, रो० । २. अमुते - सी०, स्या०, रो० ।

मिच्छाआजीवो, मिच्छावायामो, मिच्छासति, मिच्छासमाधि - इमे
अट्ट मिच्छता ।

(६) अट्ट पुरिसदोसा

B 402

१६०. तत्थ कतमे अट्ट पुरिसदोसा ?

(क) इघ भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु
5 भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो^१ "न सरामि न सरामी" ति
अस्सतिया^२ व^३ निव्वेठेति^३ । अयं पठमो पुरिसदोसो ।

(ख) पुन च परं भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु
भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकयेव पटिप्परति - "किं नु खो
तुय्हं बालस्स अव्यत्तस्स^४ भणितेन ! त्वं^५ पि नामं मं भणितच्चं मञ्जसी"
10 ति । अयं दुतियो पुरिसदोसो ।

(ग) पुन च परं भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु
भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकयेव^६ पच्चारोपेति - "त्वं पि
खोसि इत्यन्नामं आपत्तिं आपन्नो । त्वं ताव पठमं पटिकरोही" ति ।
अयं ततियो पुरिसदोसो ।

15 (घ) पुन च परं भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति । सो
भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो अञ्जेनाञ्ज^७ पटिचरति,
बहिद्धा कयं अपनमेति, कोपं च दोसं च अप्पच्चय च पातुकरोति । अयं
चतुत्यो पुरिसदोसो ।

R 380 20 (ङ) पुन च परं भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति । सो
भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो सट्ठमज्जे वाहाविकसेपक
भजति । अयं पञ्चमो पुरिसदोसो ।

(च) पुन च परं भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति । सो
भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो अनादियित्वा^८ गद्धं,
अनादियित्वा चोदरं, नापत्तिको व येन वामं पक्कमति । अयं छट्ठो
25 पुग्गिदोसो ।

(छ) पुन च परं भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति । सो

१. सोदीयमानो - म० । २. अस्सतिया - त्या०, रो० । ३. निव्वेठेति - सी० ।
४. अव्यत्तस्स - सी०, रो० । ५. तुय्हं - सी० । ६. चोदकयेव - त्या० । ७. अञ्जेनाञ्ज -
सी०, त्या०, रो० । ८. अनादियित्वा - त्या०, एवमुपरि रि ।

भिक्षु भिक्षुहि आपत्तिया चोदियमानो "नेवाहं आपन्नोम्हि", न पनाहं
अनापन्नोम्ही" ति तुण्हीभूतो सङ्घं विहेसेति । अयं सत्तमो पुरिसदोसो ।

(ज) पुन च परं भिक्षू भिक्षुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो
भिक्षु भिक्षुहि आपत्तिया चोदियमानो एवमाह - "किं नु खो तुम्हे
आयस्मन्तो अतिवाब्हुं मयि^३ व्यावटा । इदानाहं सिक्खं पच्चवखाय 5 B. 403
हीनायावत्तिस्सामी" ति । सो सिक्खं पच्चवखाय हीनायावत्तित्वा
एवमाह - "इदानि खो तुम्हे आयस्मन्तो अत्तमना होया" ति । अयं
अद्वैतो पुरिसदोसो ।

इमे अद्वैतपुरिसदोसा ।

(७) अद्वैत असञ्जीवादा

१६१. तत्थ कतमे अद्वैत असञ्जीवादा^३ ?

10

"रूपी अत्ता होति अरोगो परं मरणा" ति - असञ्जी ति नं
पञ्जापेन्ति; अरूपी अत्ता ... पे०... रूपी च अरूपी च ... पे०... नेवरूपी-
नारूपी ... पे०... "अन्तवा अत्ता होति अरोगो परं मरणा" ति - असञ्जी
ति नं पञ्जापेन्ति; "अनन्तवा अत्ता होति अरोगो परं मरणा" ति -
असञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति; "अन्तवा च अनन्तवा च अत्ता होति 15 R. 389
अरोगो परं मरणा" ति - असञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति, "नेवन्तवा
नानन्तवा अत्ता होति अरोगो परं मरणा" ति - असञ्जी ति नं पञ्जा-
पेन्ति । इमे अद्वैत असञ्जीवादा ।

(८) अद्वैत नेवसञ्जीनासञ्जीवादा

१६२. तत्थ कतमे अद्वैत नेवसञ्जीनासञ्जीवादा ?

"रूपी अत्ता होति अरोगो परं मरणा" ति - नेवसञ्जीना- 20
सञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति; "अरूपी अत्ता होति अरोगो परं मरणा"
ति - नेवसञ्जीनासञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति; "रूपी च अरूपी च अत्ता
होति अरोगो परं मरणा" ति - नेवसञ्जीनासञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति;
"नेवरूपीनारूपी अत्ता होति अरोगो परं मरणा" ति - नेवसञ्जी-
नासञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति; "अन्तवा अत्ता होति अरोगो परं 25
मरणा" ति - नेवसञ्जीनासञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति; "अनन्तवा"

१. आपन्नोस्मो - सी० । २. मयो - सी० । ३. असञ्जीवादा - स्या० ।

४. अन्तवा - म० ।

अत्ता होति अरोगो परं मरणा” ति - नेवसञ्जीनासञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति; “अन्तवा च अनन्तवा च अत्ता होति अरोगो परं मरणा” ति - नेवसञ्जीनासञ्जी ति नं पञ्जापेन्ति; “नेवन्तवा नानन्तवा अत्ता होति अरोगो परं मरणा” ति - नेवसञ्जीनासञ्जी 5 ति नं पञ्जापेन्ति । इमे अट्ट नेवसञ्जीनासञ्जीवादा ।

— ० —

§ १०. नवकमातिकानिद्देशो

(१) नव आघातवत्थूनि

१६३. तत्थ कतमानि नव आघातवत्थूनि ?

“अनत्थं मे अचरी” ति आघातो जायति; “अनत्थं म चरती”

B. 404 ति आघातो जायति; “अनत्थं मे चरिस्सती” ति आघातो जायति;

“पियस्स मे मनापस्स अनत्थं अचरि” ... पे०... अनत्थं चरति ... पे०...

10 अनत्थं चरिस्सती ति आघातो जायति; अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं अचरि ... पे०... अत्थं चरति ... पे०... अत्थं चरिस्सती ति आघातो जायति । इमानि नव आघातवत्थूनि ।

(२) नव पुरिसमलानि

१६४. तत्थ कतमानि नव पुरिसमलानि ?

कोधो, मक्खो, इस्सा, मच्छरियं, माया, साठेय्यं, मुसावादो,

15 पापिच्छता^१, मिच्छादिट्ठि - इमानि नव पुरिसमलानि ।

(३) नवविधा भाना

१६५. तत्थ कतमे नवविधा भाना ?

“सेय्यस्स सेय्योहमस्मी” ति भानो, “सेय्यस्स सदिसोहमस्मी”

ति भानो, “सेय्यस्स हीनोहमस्मी” ति भानो, “सदिसस्स सेय्योहमस्मी”

ति भानो, “सदिसस्स सदिसोहमस्मी” ति भानो, “सदिसस्स हीनोहमस्मी”

20 ति भानो, “हीनस्स सेय्योहमस्मी” ति भानो, “हीनस्स सदिसोहमस्मी”

ति भानो, “हीनस्स हीनोहमस्मी” ति भानो - इमे नवविधा भाना ।

(४) नव तण्हानूलका धम्मा

१६६. तत्थ कतमे नव तण्हामूलका धम्मा ?

१. सापेय्यं - स्या० । २. पापिच्छा - स्या०, से० ।

तण्हं पटिच्च परियेसना, परियेसनं पटिच्च लाभो, लाभं पटिच्च विनिच्छयो, विनिच्छयं पटिच्च छन्दरागो, छन्दरागं पटिच्च अज्जोगानं, अज्जोसानं पटिच्च परिग्गहो, परिग्गहं पटिच्च मच्छरियं, मच्छरियं पटिच्च आरक्खलो, आरक्खणाधिकरणं दण्डादान-सत्यादान-कलह-विग्गह-विवाद-तुवंतुवं-पेसुञ्ज-भुसावादा^१ अनेके पापका अकुसला धम्मा ५ सम्भवन्ति - इमे नव तण्हामूलका धम्मा ।

(५) नव इञ्जितानि

१६७. तत्थ कतमानि नव इञ्जितानि ?

“अस्मी” ति इञ्जितमेतं, “अहमस्मी” ति इञ्जितमेतं, “अय-महमस्मी” ति इञ्जितमेतं “भविस्स” ति इञ्जितमेतं, “रूपी भविस्स” ति इञ्जितमेतं, “अरूपी भविस्स” ति इञ्जितमेतं, “सञ्जी भविस्स” 10 ति इञ्जितमेतं, “असञ्जी भविस्स” ति इञ्जितमेतं, “नेवसञ्जी-नासञ्जी भविस्स” ति इञ्जितमेत - इमानि नव इञ्जितानि ।

(६-६.) नव मञ्जितादीनि

१६८ तत्थ कतमानि नव मञ्जितानि ... नव फन्दितानि ... नव पपञ्चितानि नव सङ्गतानि ?

“अस्मी” ति सङ्गतमेतं, “अहमस्मी” ति सङ्गतमेतं, “अय-महमस्मी” ति सङ्गतमेतं, “भविस्स” ति सङ्गतमेतं, “रूपी भविस्स” ति सङ्गतमेतं, “अरूपी भविस्स” ति सङ्गतमेतं, “सञ्जी भविस्स” ति सङ्गतमेतं, “असञ्जी भविस्स” ति सङ्गतमेतं, “नेवसञ्जीनासञ्जी भविस्स” ति सङ्गतमेतं - इमानि नव सङ्गतानि । 15

R. 391

B. 405

§ ११. दसकमातिकानिहेसो

(१) दस किलेसवत्थूनि

१६९. तत्थ कतमानि दस किलेसवत्थूनि ?

20

लोभो, दोसो, मोहो, मानो, दिट्ठि, विचिकिच्छा, थोन्^२, उद्धच्चं, अहिरिकं, अनोत्तप्पं - इमानि दस किलेसवत्थूनि ।

(२) दस आघातवत्थूनि

२००. तत्थ कतमानि दस आघातवत्थूनि ?

“अनत्थं मे अचरी” ति आघातो जायति, “अनत्थं मे चरती” ति आघातो जायति, “अनत्थं मे चरिस्सती” ति आघातो जायति, “पियस्स मे मनापस्स अनत्थं अचरि” ... पे०... अनत्थं चरति ... पे०... अनत्थं चरिस्सती ति आघातो जायति, अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं अचरि ... पे०... अत्थं चरति ... पे०... अत्थं चरिस्सती ति आघातो जायति, अट्ठाने वा पन आघातो जायति - इमानि दस आघातवत्थूनि ।

(३) दस अकुसलकम्मपथा

२०१. तत्थ कतमे दस अकुसलकम्मपथा ?

पाणातिपातो, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारो, मुसावादो, पिसुणा वाचा, फरसा वाचा, सम्फप्पलापो, अभिज्झा, व्यापादो, मिच्छा-
दिट्ठि - इमे दस अकुसलकम्मपथा ।

(४) दस संयोजनानि

२०२. तत्थ कतमानि दस संयोजनानि ?

कामरागसंयोजनं, पटिघसंयोजनं, मानसंयोजनं, दिट्ठिसंयोजनं, विचिकिच्छासंयोजनं, सीलव्वतपरामाससंयोजनं, भवरागसंयोजनं, इस्सासंयोजनं, मच्छरियसंयोजनं, अविज्जासंयोजनं - इमानि दस संयोजनानि ।

(५) दस मिच्छता

२०३. तत्थ कतमे दस मिच्छता ?

मिच्छादिट्ठि, मिच्छासङ्कप्पो, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्तो, मिच्छाआजीवो, मिच्छावायामो, मिच्छासति, मिच्छासमाधि, मिच्छा-
जाणं, मिच्छाविमुत्ति - इमे दस मिच्छता ।

(६) दसवत्थुका मिच्छादिट्ठि

२०४. तत्थ कतमा दसवत्थुका मिच्छादिट्ठि ?

नत्थि दिप्तं, नत्थि यिट्ठं, नत्थि हुतं, नत्थि सुकतदुक्कटानं^१ कम्मनं फलं विपाको, नत्थि अयं लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता,

१. वतमा - रो० । २. गुट्टदुक्कटानं - सी०, स्वा०, रो० ।

नत्य पिता, नत्य सत्ता ओपपातिका, नत्य लोके समणब्राह्मणा
सम्मग्गता सम्मा पटिपन्ना ये इमं च लोकं परं च लोकं गयं अभिञ्जा
सच्छिकत्वा पवेदेन्ती ति - ग्रयं दमवत्युका मिच्छादिट्ठि ।

(७) दसवत्युका अन्तग्गाहिका दिट्ठि

२०५. तत्य कतमा दमवत्युका अन्तग्गाहिका दिट्ठि ?

सस्सतो लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा, अन्तवा लोको 5
ति वा, अनन्तवा लोको ति वा, तं जीवं तं सरीरं ति वा, अञ्जं जीवं
अञ्जं सरीरं ति वा, होति तथागतो परं मरणा ति वा, न होति तथागतो
परं मरणा ति वा, होति च न च होति तथागतो परं मरणा ति वा, नेव
होति न न होति तथागतो परं मरणा ति वा - ग्रयं दसवत्युका अन्तग्गाहिका
दिट्ठि । 10

० —

§ १२. तण्हाविचरितानि

(१) अज्झत्तिकस्स उपादाय

२०६. तत्य कतमानि अट्टारस तण्हाविचरितानि अज्झत्तिकस्स
उपादाय ?

अस्मी ति होति, इत्यस्मी ति होति, एवस्मी ति होति, अञ्ज-
थास्मी^१ ति होति, भविस्सं ति होति, इत्य भविस्सं ति होति, एवं भविस्सं
ति होति, अञ्जथा भविस्स ति होति, असस्मी^२ ति होति, सातस्मी ति 15
होति, सियं ति होति, इत्यं सियं ति होति, एवं सियं ति होति, अञ्जथा
सियं ति होति, अपाहं सियं ति होति, अपाहं इत्यं सियं ति होति, अपाहं
एवं सियं ति होति, अपाहं अञ्जथा सियं ति होति । R. 393

२०७. (१) कथं च अस्मी ति होति ?

कच्चि^३ धम्म अनवकारि^४ करित्वा एपं ... पे०... वेदनं ... 20
सञ्जं ... सङ्खारे ... विञ्जाणं अस्मी ति छन्दं पटिलभति, अस्मी ति
मानं पटिलभति, अस्मी ति दिट्ठि पटिलभति । तस्मि सति इमानि
पपञ्चितानि होन्ति - इत्यस्मी ति वा एवस्मी ति वा अञ्जथास्मी
ति वा ।

१. अञ्जयास्मी - रो० । २. तस्मी ति होति असस्मी - सी० । ३. विञ्चि -
सी० । ४. अनवकारी - सी० ।

B. 407

(२) कथं च इत्थस्मी ति होति ?

खत्तियोस्मी ति वा, ब्राह्मणोस्मी ति वा, वेस्सोस्मी ति वा, सुट्ठोस्मी ति वा, गहट्ठोस्मी ति वा, पव्वजितोस्मी ति वा, देवोस्मी ति वा, मनुस्सोस्मी ति वा, रूपीस्मी ति वा, अरूपीस्मी ति वा, सञ्जीस्मी ति वा, असञ्जीस्मी ति वा, नेवसञ्जीनासञ्जीस्मी ति वा - एवं इत्थस्मी ति होति ।

(३) कथं च एवस्मी ति होति ?

परपुग्गलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो तथाहं खत्तियोस्मी ति वा, यथा सो ब्राह्मणो तथाहं ब्राह्मणोस्मी ति वा, यथा सो वेस्सो तथाहं वेस्सोस्मी ति वा यथा सो सुट्ठो तथाहं सुट्ठोस्मी ति वा, यथा सो गहट्ठो तथाहं गहट्ठोस्मी ति वा, यथा सो पव्वजितो तथाहं पव्वजितोस्मी ति वा, यथा सो देवो तथाहं देवोस्मी ति वा, यथा सो मनुस्सो तथाहं मनुस्सोस्मी ति वा, यथा सो रूपी तथाहं रूपीस्मी ति वा, यथा सो अरूपी तथाहं अरूपीस्मी ति वा, यथा सो सञ्जी तथाहं सञ्जीस्मी ति वा, यथा सो असञ्जी तथाहं असञ्जीस्मी ति वा, यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी तथाहं नेवसञ्जीनासञ्जीस्मी ति वा - एवं एवस्मी ति होति ।

(४) कथं च अञ्जथास्मी ति होति ?

परपुग्गलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो नाहं तथा खत्तियोस्मी ति वा यथा सो ब्राह्मणो नाहं तथा ब्राह्मणोस्मी ति वा, यथा सो वेस्सो नाहं तथा वेस्सोस्मी ति वा, यथा सो सुट्ठो नाहं तथा सुट्ठोस्मी ति वा, यथा सो गहट्ठो नाहं तथा गहट्ठोस्मी ति वा, यथा सो पव्वजितो नाहं तथा पव्वजितोस्मी ति वा, यथा सो देवो नाहं तथा देवोस्मी ति वा, यथा सो मनुस्सो नाहं तथा मनुस्सोस्मी ति वा, यथा सो रूपी नाहं तथा रूपीस्मी ति वा, यथा सो अरूपी नाहं तथा अरूपीस्मी ति वा, यथा सो सञ्जी नाहं तथा सञ्जीस्मी ति वा, यथा सो असञ्जी नाहं तथा असञ्जीस्मी ति वा, यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी नाहं तथा नेवसञ्जीनासञ्जीस्मी ति वा - एवं अञ्जथास्मी ति होति ।

(५) कथं च भविस्सं ति होति ?

कच्चि धम्मं अनवकारि कस्सिवा रूपं .. पे०... वेदनं ... सञ्जं ...

R. 394

B 408

सङ्कारे विञ्जाण भविस्स ति द्दन्द पटिलभति, भविस्स ति मान पटिलभति, भविस्स ति दिट्ठि पटिलभति । तस्मि सति इमानि पपञ्चितानि होन्ति - इत्थ भविस्स ति वा, एव भविस्स ति वा, अञ्जथा भविस्स ति वा ।

(६) कथं च इत्थं भविस्स ति होति ? 5

खत्तियो भविस्स ति वा, ब्राह्मणो भविस्स ति वा, वेस्सो भविस्स ति वा, सुट्ठो भविस्स ति वा, गहट्ठो भविस्स ति वा, पव्वजितो भविस्स ति वा, देवो भविस्स ति वा, मनुस्सो भविस्स ति वा, रूपो भविस्स ति वा, अरूपो भविस्स ति वा, सञ्जी भविस्स ति वा, असञ्जी भविस्स ति वा, नेवसञ्जीनासञ्जी भविस्स ति वा - एव इत्थं भविस्स ति 10 होति ।

(७) कथं च एव भविस्स ति होति ?

परपुग्गल उपनिधाय यथा सो खत्तियो तथाह खत्तियो भविस्स ति वा, यथा सो ब्राह्मणो तथाह ब्राह्मणो भविस्स ति वा पे० यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी तथाह नेवसञ्जीनासञ्जी भविस्स ति वा - एव 15 एव भविस्स ति होति ।

(८) कथं च अञ्जथा भविस्स ति होति ?

परपुग्गल उपनिधाय यथा सो खत्तियो नाह तथा खत्तियो भविस्स ति वा, यथा सो ब्राह्मणो नाह तथा ब्राह्मणो भविस्स ति वा पे० यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी नाह तथा नेवसञ्जीनासञ्जी 20 भविस्स ति वा - एव अञ्जथा भविस्स ति होति ।

(९) कथं च असस्मी^३ ति होति ?

कच्चि^३ धम्म अनवकारि करित्वा रूप पे० वेदन सञ्ज सङ्कारे विञ्जाण निच्चोस्मि धुवोस्मि सस्ततोस्मि अविपरिणाम-धम्मोस्मी ति - एव असस्मी ति होति । 25

(१०) कथं च सातस्मी^४ ति होति ?

कच्चि^४ धम्म अनवकारि करित्वा रूप पे० वेदन सञ्ज सङ्कारे विञ्जाण उच्चिज्जिस्सामि धिनस्सिस्सामि न भविस्सामी ति - एव सातस्मी ति होति ।

१ एव - सी० ५० । २ सस्मी - सी० । ३ कच्चि - सी० । ४ असस्मी - सी० ।

(११) कथं च सियं ति होति ?

B. 409

कञ्चि धम्मं अनवकारिं करित्वा रूपं ... पे०... वेदनं ... सञ्जं ... सङ्कारे ... विञ्जाणं सियं ति छन्दं पटिलभति, सियं ति मानं पटिलभति, सियं ति दिट्ठि पटिलभति । तस्मि सति इमानि पपञ्चितानि
5 होन्ति - इत्थं सियं ति वा, एवं सियं ति वा, अञ्जथा सियं ति वा ।

(१२) कथं च इत्थं सियं ति होति ?

खत्तियो सियं ति वा, ब्राह्मणो सियं ति वा, वेस्सो सियं ति वा, सुद्धो सियं ति वा, गहट्ठो सियं ति वा, पव्वजितो सियं ति वा, देवो सियं ति वा, मनुस्सो सियं ति वा, रूपी सियं ति वा, अरूपी सियं ति वा, सञ्जी
10 सियं ति वा, असञ्जी सियं ति वा, नेवसञ्जीनासञ्जी सियं ति वा - एवं इत्थं सियं ति होति ।

(१३) कथं च एवं सियं ति होति ?

परपुग्गलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो तथाहं खत्तियो सियं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो तथाहं ब्राह्मणो सियं ति वा ... पे०... यथा सो
15 नेवसञ्जीनासञ्जी तथाहं नेवसञ्जीनासञ्जी सियं ति वा - एवं एवं सियं ति होति ।

(१४) कथं च अञ्जथा सियं ति होति ?

परपुग्गलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो नाहं तथा खत्तियो सियं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो नाहं तथा ब्राह्मणो सियं ति वा ... पे०... यथा
20 सो नेवसञ्जीनासञ्जी नाहं तथा नेवसञ्जीनासञ्जी सियं ति वा - एवं अञ्जथा सियं ति होति ।

(१५) कथं च अपाहं सियं ति होति ?

कञ्चि धम्मं अनवकारिं करित्वा रूपं ... वेदनं ... सञ्जं ... सङ्कारे ... विञ्जाणं अपाहं सियं ति छन्दं पटिलभति, अपाहं सियं ति मानं पटिलभति, अपाहं सियं ति दिट्ठि पटिलभति । तस्मि सति इमानि पपञ्चितानि
25 होन्ति - अपाहं इत्थं सियं ति वा, अपाहं एवं सियं ति वा, अपाहं अञ्जथा सियं ति वा ।

(१६) कथं च अपाहं इत्थं सियं ति होति ?

अपाहं खत्तियो सियं ति वा, अपाहं ब्राह्मणो सियं ति वा, अपाहं

२०६. (१) कथं च इमिना अस्मी ति होति ?

R. 397

कञ्चि धम्मं अवकारि^१ करित्वा रूपं ... वेदनं ... सञ्जं ... सङ्कारे ... विञ्जाणं इमिना अस्मी ति छन्दं पटिलभति, इमिना अस्मी ति मानं पटिलभति, इमिना अस्मी ति दिट्ठि पटिलभति । तस्मि सति इमानि पपञ्चितानि होन्ति - इमिना इत्थस्मी ति वा, इमिना एवस्मी ति वा, इमिना अञ्जथास्मी ति वा ।

B. 411

(२) कथं च इमिना इत्थस्मी ति होति ?

इमिना खत्तियोस्मी ति वा, इमिना ब्राह्मणोस्मी ति वा, इमिना वेस्सोस्मी ति वा, इमिना सुट्ठोस्मी ति वा, इमिना गहट्ठोस्मी ति वा, इमिना पब्बजितोस्मी ति वा, इमिना देवोस्मी ति वा, इमिना मनुस्सोस्मी ति वा, इमिना रूपीस्मी ति वा, इमिना अरूपीस्मी ति वा, इमिना सञ्जीस्मी ति वा, इमिना असञ्जीस्मी ति वा, इमिना नेवसञ्जी-नासञ्जीस्मी ति वा - एवं इमिना इत्थस्मी ति होति ।

(३) कथं च इमिना एवस्मी ति होति ?

परपुग्गलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो इमिना तथाहं खत्तियोस्मी ति वा, यथा सो ब्राह्मणो इमिना तथाहं ब्राह्मणोस्मी ति वा ... पे०... यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी इमिना तथाहं नेवसञ्जीनासञ्जीस्मी ति वा - एवं इमिना एवस्मी ति होति ।

(४) कथं च इमिना अञ्जथास्मी ति होति ?

परपुग्गलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो इमिना नाहं तथा खत्तियोस्मी ति वा, यथा सो ब्राह्मणो इमिना नाहं तथा ब्राह्मणोस्मी ति वा ... पे०. यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी इमिना नाहं तथा नेवसञ्जी-नासञ्जीस्मी ति वा - एवं इमिना अञ्जथास्मी ति होति ।

(५) कथं च इमिना भविस्सं ति होति ?

कञ्चि धम्मं अवकारि^१ करित्वा रूपं ... वेदनं ... सञ्जं ... सङ्कारे ... विञ्जाणं इमिना भविस्सं ति छन्दं पटिलभति, इमिना भविस्सं ति मानं पटिलभति, इमिना भविस्सं ति दिट्ठि पटिलभति । तस्मि सति इमानि पपञ्चितानि होन्ति - इमिना इत्थं भविस्सं ति वा, इमिना एवं भविस्सं ति वा, इमिना अञ्जथा भविस्सं ति वा ।

१. भवन्तारि - सो०; भवन्तारि - रो०, एवमुपरि ति ।

(६) कथं च इमिना इत्य भविस्म ति होति ?

इमिना सत्तियो भविस्स ति वा पे० इमिना अस्यपी भविस्स ति वा, इमिना सञ्जी भविस्स ति वा, इमिना असञ्जी भविस्स ति वा, इमिना नेवसञ्जीनासञ्जी भविस्स ति वा - एव इमिना इत्य भविस्स ति होति ।

5

(७) कथं च इमिना एव भविस्स ति होति ?

परपुग्गल उपनिघाय यथा सो सत्तियो इमिना तथाह सत्तियो भविस्स ति वा, यथा सो ब्राह्मणो इमिना तथाह ब्राह्मणो भविस्स ति वा पे० यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी इमिना तथाह नेवसञ्जीनासञ्जी भविस्स ति वा - एव इमिना एव भविस्स ति होति ।

B 412

10

(८) कथं च इमिना अञ्जया भविस्स ति होति ?

परपुग्गल उपनिघाय यथा सो सत्तियो इमिना नाह तथा सत्तियो भविस्स ति वा, यथा सो ब्राह्मणो इमिना नाह तथा ब्राह्मणो भविस्स ति वा पे० यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी इमिना नाह तथा नेवसञ्जीनासञ्जी भविस्स ति वा - एव इमिना अञ्जया भविस्स ति होति ।

15

(९) कथं च इमिना असस्मी ति होति ?

कञ्चि घम्म अवकारिं करित्वा रूप पे० वेदन सञ्ज सङ्कारे विञ्जाण इमिना निच्चोस्मि धुवोस्मि सस्सतोस्मि अविपरिणामधम्मोस्मी ति - एव इमिना असस्मी ति होति ।

(१०) कथं च इमिना^१ सातस्मी ति होति ?

20

कञ्चि घम्म अवकारिं करित्वा रूप पे० वेदन सञ्ज सङ्कारे विञ्जाण इमिना उच्चिज्जिस्सामि विनस्मि-स्सामि न भविस्सामी ति - एव इमिना सातस्मी ति होति ।

(११) कथं च इमिना सिय ति होति ?

कञ्चि घम्म अवकारिं करित्वा रूप पे० वेदन सञ्ज सङ्कारे विञ्जाण इमिना सिय ति छन्द पटिलभति, इमिना सिय ति मान पटिलभति, इमिना सिय ति दिट्ठि पटिलभति । तस्मि सति इमानि पपञ्चितानि होन्ति - इमिना इत्य मिय ति वा, इमिना एव सिय ति वा, इमिना अञ्जया सिय ति वा ।

25

(१२) कथं च इमिना इत्थं सियं ति होति ?

इमिना खत्तियो सियं ति वा, इमिना ब्राह्मणो सियं ति वा, इमिना वेस्सो सियं ति वा, इमिना सुट्ठो सियं ति वा, इमिना गहट्ठो सियं ति वा, इमिना पव्वजितो सियं ति वा, इमिना देवो सियं ति वा, इमिना मनुस्सो सियं ति वा, इमिना रूपी सियं ति वा, इमिना अरूपी सियं ति वा, इमिना सञ्जी सियं ति वा, इमिना असञ्जी सियं ति वा, इमिना नेवसञ्जीनासञ्जी सियं पि वा - एवं इमिना इत्थं सियं ति होति ।

R. 399

B. 413

(१३) कथं च इमिना एवं सियं ति होति ?

परपुगलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो इमिना तथाहं खत्तियो सियं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो इमिना तथाहं ब्राह्मणो सियं ति वा ... पे०... यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी इमिना तथाहं नेवसञ्जीनासञ्जी सियं ति वा - एवं इमिना एवं सियं ति होति ।

(१४) कथं च इमिना अञ्जथा सियं ति होति ?

परपुगलं उपनिधाय यथा सो खत्तियो इमिना नाहं तथां खत्तियो सियं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो इमिना नाहं तथा ब्राह्मणो सियं ति वा ... पे०... यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी इमिना नाहं तथा नेवसञ्जीनासञ्जी सियं ति वा - एवं इमिना अञ्जथा सियं ति होति ।

(१५) कथं च इमिना अपाहं सियं ति होति ?

कञ्चि घम्मं अवकारि करित्वा रूपं ... पे०... वेदनं ... सञ्जं ... सङ्गारे ... विञ्जाणं इमिना अपाहं सियं ति छन्दं पटिलभति, इमिना अपाहं सियं ति मानं पटिलभति, इमिना अपाहं सियं ति दिट्ठि पटिलभति । तास्मि सति इमानि पपञ्चितानि होन्ति - इमिना अपाहं इत्थं सियं ति वा, इमिना अपाहं एवं सियं ति वा, इमिना अपाहं अञ्जथा मियं ति वा ।

25 (१६) कथं च इमिना अपाहं इत्थं सियं ति होति ?

इमिना अपाहं सत्तियो सियं ति वा, इमिना अपाहं ब्राह्मणो सियं ति वा, इमिना अपाहं वेस्सो सियं ति वा, इमिना अपाहं सुट्ठो सियं ति वा, इमिना अपाहं गहट्ठो सियं ति वा, इमिना अपाहं पव्वजितो सियं ति वा, इमिना अपाहं देवो मियं ति वा, इमिना अपाहं मनुस्सो सियं ति वा, इमिना 30 अपाहं रूपी मियं ति वा, इमिना अपाहं अरूपी मियं ति वा, इमिना अपाहं

सञ्जी सियं ति वा, इमिना अपाहं असञ्जी गियं ति वा, इमिना अपाहं
नेवसञ्जीनासञ्जी सियं ति वा - एवं इमिना अपाहं इत्थं सियं ति होति ।

(१७) कथं च इमिना अपाहं एवं सियं ति होति ?

परपुगलं उपनिधाय यथा सो सत्तियो इमिना अपाहं तथा
सत्तियो सियं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो इमिना अपाहं तथा ब्राह्मणो गियं 5
ति वा ... पे०... यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी इमिना अपाहं तथा
नेवसञ्जीनासञ्जी सियं ति वा - एवं इमिना अपाहं एवं सियं ति होति ।

(१८) कथं च इमिना अपाहं अञ्जथा सियं ति होति ?

परपुगलं उपनिधाय यथा सो सत्तियो इमिना अपाहं न तथा
सत्तियो सियं ति वा, यथा सो ब्राह्मणो इमिना अपाहं न तथा ब्राह्मणो 10
सियं ति वा ... पे०... यथा सो नेवसञ्जीनासञ्जी इमिना अपाहं न
तथा नेवसञ्जीनासञ्जी सियं ति वा - एवं इमिना अपाहं अञ्जथा
सियं ति होति ।

इमानि अट्टारस तण्हाविचरितानि बाहिरस्स उपादाय ।

इति' इमानि अट्टारस तण्हाविचरितानि अञ्जत्तिकस्स उपादाय, 15
इमानि अट्टारस तण्हाविचरितानि बाहिरस्स उपादाय, तदेकञ्जं
अभिसञ्जूहित्वा अभिसङ्घिपित्वा छत्तिस तण्हाविचरितानि होन्ति ।
इति एवरूपानि अतोतानि छत्तिस तण्हाविचरितानि, अनागतानि छत्तिम
तण्हाविचरितानि, पच्चुप्पन्नानि छत्तिस तण्हाविचरितानि, तदेकञ्जं
अभिसञ्जूहित्वा अभिसङ्घिपित्वा अट्टतण्हाविचरितसत्त' होति । 20

२१० तत्थ कतमानि द्वासट्ठि दिट्ठिगतानि ब्रह्मजाले वेय्याकरणे
वुत्तानि भगवता ?

चत्तारो सस्सतवादा, चत्तारो एकच्चसस्सतिका, चत्तारो अन्ता-
नन्तिका, चत्तारो अमराविकखेपिका, द्वे अधिच्चसमुप्पन्निका, सोळम
सञ्जीवादा', अट्ट असञ्जीवादा, अट्ट नेवसञ्जीनासञ्जीवादा, सत्त 25
उच्छेदेवादा, पञ्च दिट्ठधम्मनिद्वानवादा - इमानि द्वासट्ठि दिट्ठिगतानि
ब्रह्मजाले वेय्याकरणे वुत्तानि भगवता ति ।

शुद्धवत्तुविभङ्गो निट्ठितो ।

—:—:—

१८. धम्महृदयविभङ्गो

§ १. सब्बसङ्गाहिकं

१. कति खन्धा, कति आरयतनानि, कति धातुयो, कति सच्चानि, कति इन्द्रियानि, कति हेतू, कति आहारा, कति फस्सा, कति वेदना, कति सञ्जा, कति चेतना, कति चित्तानि ?

२. पञ्चकखन्धा, द्वादसायतनानि, अट्टारस धातुयो, चत्तारि सच्चानि, बावीसतिन्द्रियानि, नव हेतू, चत्तारो आहारा, सत्त फस्सा, सत्त वेदना, सत्त सञ्जा, सत्त चेतना, सत्त चित्तानि ।

३. तत्थ कतमे पञ्चकखन्धा ?

रूपकखन्धो, वेदनाकखन्धो, सञ्जाकखन्धो, सङ्खारकखन्धो, विञ्जाणकखन्धो - इमे वुच्चन्ति "पञ्चकखन्धा" ।

४. तत्थ कतमानि द्वादसायतनानि ?

चक्खायतनं, रूपायतनं, सोत्तायतनं, सद्दायतनं, धानायतनं, गन्धायतनं, जिह्वायतनं, रसायतनं, कायायतनं, फोट्टव्वायतनं, मनायतनं, धम्मायतनं - इमानि^१ वुच्चन्ति "द्वादसायतनानि" ।

५. तत्थ कतमा अट्टारस धातुयो ?

चक्खुधातु, रूपधातु, चक्खुविञ्जाणधातु, सोतधातु, सद्धातु, सोतविञ्जाणधातु, धानधातु, गन्धधातु, धानविञ्जाणधातु, जिह्वाधातु, रसधातु, जिह्वाविञ्जाणधातु, कायधातु, फोट्टव्वधातु, कायविञ्जाणधातु, मनोधातु, धम्मधातु, मनोविञ्जाणधातु - इमा वुच्चन्ति "अट्टारस धातुयो" ।

६. तत्थ कतमानि चत्तारि सच्चानि ?

दुक्खसच्चं, समुदयसच्चं, निरोधसच्चं, मग्गसच्चं - इमानि वुच्चन्ति "चत्तारि सच्चानि" ।

७. तत्थ कतमानि बावीसतिन्द्रियानि ?

चक्खुन्द्रियं, सोत्तिन्द्रियं, धानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं,

मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं, पुरिसिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, मुषिन्द्रियं, दुक्खिन्द्रियं, मोमनस्सिन्द्रियं, दोमनस्मिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं, मद्धिन्द्रियं, विरिधिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्जिन्द्रियं, अनज्जातज्जा-
स्सामोतिन्द्रियं^१, अज्जिन्द्रियं, अज्जाताविन्द्रियं - इमानि वुच्चन्ति
“वावीसतिन्द्रियानि” ।

5

८. तत्थ कतमे नव हेतू ?

तयो कुसलहेतू, तयो अकुसलहेतू, तयो अव्याकतहेतू ।

तत्थ कतमे तयो कुसलहेतू ?

अलोभो कुसलहेतु, अदोसो कुसलहेतु, अमोहो कुसलहेतु - इमे
तयो कुसलहेतू ।

10

तत्थ कतमे तयो अकुसलहेतू ?

लोभो अकुसलहेतु, दोसो अकुसलहेतु, मोहो अकुसलहेतु - इमे
तयो अकुसलहेतू ।

तत्थ कतमे तयो अव्याकतहेतू ?

कुसलानं वा धम्मानं विपाकतो किरियाव्याकतेसु वा धम्मेसु
अलोभो, अदोसो, अमोहो - इमे तयो अव्याकतहेतू ।

15

इमे वुच्चन्ति “नव हेतू” ।

९ तत्थ कतमे चत्तारो आहारा ?

कवळीकाराहारो^२, फस्साहारो, मनोसञ्चेतनाहारो, विज्जाणा-
हारो - इमे वुच्चन्ति “चत्तारो आहारा” ।

R 403

20

१० तत्थ कतमे सत्त फस्सा ?

चक्खुसम्फस्सो, सोतसम्फस्सो, घानसम्फस्सो, जिह्वासम्फस्सो,
कायसम्फस्सो, मनोघातुसम्फस्सो, मनोविज्जाणघातुसम्फस्सो - इमे
वुच्चन्ति “सत्त फस्सा”^३ ।

११. तत्थ कतमा सत्त वेदना ?

25

चक्खुसम्फस्सजा वेदना, सोतसम्फस्सजा वेदना, घानसम्फस्सजा
वेदना, जिह्वासम्फस्सजा वेदना, कायसम्फस्सजा वेदना, मनोघातु-
सम्फस्सजा वेदना, मनोविज्जाणघातुसम्फस्सजा वेदना - इमा वुच्चन्ति
“सत्त वेदना” ।

१. अनज्जातज्जास्सामोतिन्द्रियं - त्या० । २. कवळीकारो आहारो - सी०, त्या०,
रो० । ३. सम्फस्सो - सी० ।

१२. तत्थ कतमा सत्त सञ्जा ?

चक्खुसम्फस्सजा सञ्जा, सोतसम्फस्सजा सञ्जा, धान-
सम्फस्सजा सञ्जा, जिब्हासम्फस्सजा सञ्जा, कायसम्फस्सजा सञ्जा,
मनोधातुसम्फस्सजा सञ्जा, मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सजा सञ्जा -
5 इमा वुच्चन्ति "सत्त सञ्जा" ।

B 417

१३. तत्थ कतमा सत्त चेतना ?

चक्खुसम्फस्सजा चेतना, सोतसम्फस्सजा चेतना, धानसम्फस्सजा
चेतना, जिब्हासम्फस्सजा चेतना, कायसम्फस्सजा चेतना, मनोधातु-
सम्फस्सजा चेतना, मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सजा चेतना - इमा वुच्चन्ति
10 "सत्त चेतना" ।

R. 404

१४. तत्थ कतमानि सत्त चित्तानि ?

चक्खुविञ्जाणं, सोतविञ्जाणं, धानविञ्जाणं, जिब्हा-
विञ्जाणं, कायविञ्जाणं, मनोधातु, मनोविञ्जाणधातु - इमानि
वुच्चन्ति "सत्त चित्तानि" ।

— ० —

§ २. उप्पत्तानुप्पत्ती

१. कामधातुया

15 १५. कामधातुया कति खन्धा, कति आयतनानि, कति धातुयो,
कति सच्चानि, कति इन्द्रियानि, कति हेतू, कति आहारा, कति फस्सा,
कति वेदना, कति सञ्जा, कति चेतना, कति चित्तानि ?

कामधातुया पञ्चखन्धा, द्वादसायतनानि, अट्टारस धातुयो,
तीणि सच्चानि, षाधीसतिन्द्रियानि, नव हेतू, चत्तारो आहारा,
20 सत्त फस्सा, सत्त वेदना, सत्त सञ्जा, सत्त चेतना, सत्त चित्तानि ।

१६. तत्थ कतमे कामधातुया पञ्चखसन्धा ?

रूपखसन्धो, वेदनाखसन्धो, सञ्जाखसन्धो, सङ्खारखसन्धो,
विञ्जाणखसन्धो - इमे वुच्चन्ति "कामधातुया पञ्चखसन्धा" ।

१७. तत्थ कतमानि कामधातुया द्वादसायतनानि ?

25 चरसायतनं, रूपायतनं, सोतायतनं, सद्दायतनं, धानायतनं, गन्धा-

यतनं, जिह्वायतनं, रमायतनं, कायायतनं, फोट्टुच्चायतनं, मनायतनं, धम्मायतनं - इमानि वुच्चन्ति "कामधातुया द्वादसायतनानि" ।

१८. तस्य कतमा कामधातुया अट्टारम धातुयो ?

चक्षुधातु, रूपधातु, चक्षुविज्जाणधातु, गोनधातु, गदधातु, सोतविज्जाणधातु, धानधातु, गन्धधातु, धानविज्जाणधातु, जिह्वा- 5
धातु, रमधातु, जिह्वाविज्जाणधातु, कायधातु, फोट्टुच्चायतु, काय-
विज्जाणधातु, मनोधातु, धम्मधातु, मनोविज्जाणधातु - इमा वुच्चन्ति B 410
"कामधातुया अट्टारस धातुयो" ।

१९. तस्य कतमानि कामधातुया तीणि सच्चानि ?

दुक्खसच्चं, समुदयसच्चं, मग्गसच्चं - इमानि वुच्चन्ति "काम- 10
धातुया तीणि सच्चानि" ।

२०. तस्य कतमानि कामधातुया वावीमनिन्द्रियानि ?

चक्षुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं .. पे० अज्जाताविन्द्रिय - इमानि
वुच्चन्ति "कामधातुया वावीसतिन्द्रियानि" ।

२१. तस्य कतमे कामधातुया नव हेतू ?

तयो कुसलहेतू, तयो अकुसलहेतू, तयो अव्याकृतहेतू पे० . 15
इमे वुच्चन्ति "कामधातुया नव हेतू" ।

२२. तस्य कतमे कामधातुया चत्तारो आहारा ?

कवळीकाराहारो, फस्साहारो, मनोसञ्चेतनाहारो, विज्जाणा- R 405
हारो - इमे वुच्चन्ति "कामधातुया चत्तारो आहारा" । 20

२३. तस्य कतमे कामधातुया सत्त फस्सा ?

चक्षुसम्पस्सो, सोतसम्पस्सो, धानसम्पस्सो, जिह्वासम्पस्सो,
कायसम्पस्सो, मनोधातुसम्पस्सो, मनोविज्जाणधातुसम्पस्सो - इमे
वुच्चन्ति "कामधातुया सत्त फस्सा" ।

२४. तस्य कतमा कामधातुया सत्त वेदना ?

चक्षुसम्पस्सजा वेदना, सोतसम्पस्सजा वेदना, धानसम्पस्सजा
वेदना, जिह्वासम्पस्सजा वेदना, कायसम्पस्सजा वेदना, मनोधातु- 25
सम्पस्सजा वेदना, मनोविज्जाणधातुसम्पस्सजा वेदना - इमा वुच्चन्ति
"कामधातुया सत्त वेदना" ।

२५. तत्थ कतमा कामधातुया सत्त सञ्जा ?

चक्खुसम्फस्सजा सञ्जा, सोतसम्फस्सजा सञ्जा, घान-
सम्फस्सजा सञ्जा, जिव्हासम्फस्सजा सञ्जा, कायसम्फस्सजा सञ्जा,
मनोधातुसम्फस्सजा सञ्जा, मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सजा सञ्जा -
5 इमा वुच्चन्ति "कामधातुया सत्त सञ्जा" ।

B. 419

२६. तत्थ कतमा कामधातुया सत्त चेतना ?

चक्खुसम्फस्सजा चेतना, सोतसम्फस्सजा चेतना, घानसम्फस्सजा
चेतना, जिव्हासम्फस्सजा चेतना, कायसम्फस्सजा चेतना, मनोधातु-
सम्फस्सजा चेतना, मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सजा चेतना - इमा
10 वुच्चन्ति "कामधातुया सत्त चेतना" ।

२७. तत्थ कतमानि कामधातुया सत्त चित्तानि ?

चक्खुविञ्जाणं, सोतविञ्जाणं, घानविञ्जाणं, जिव्हा-
विञ्जाणं, कायविञ्जाणं, मनोधातु, मनोविञ्जाणधातु - इमानि
वुच्चन्ति "कामधातुया सत्त चित्तानि" ।

२. रूपधातुया

15 २८. रूपधातुया कति खन्धा, कति आयतना, कति धातुयो,
कति सच्चानि, कति इन्द्रियानि ... पे०... कति चित्तानि ?

रूपधातुया पञ्चकखन्धा, छ आयतनानि, नव धातुयो,
तीणि सच्चानि, चुद्दिसिन्द्रियानि, अट्ट हेतू, तयो आहारा, चत्तारो फस्सा,
चतस्सो वेदना, चतस्सो सञ्जा, चतस्सो चेतना, चत्तारि चित्तानि ।

20 २९. तत्थ कतमे रूपधातुया पञ्चकखन्धा ?

रूपकखन्धो, वेदनाकखन्धो, सञ्जाकखन्धो, सङ्खारकखन्धो,
विञ्जाणकखन्धो - इमे वुच्चन्ति "रूपधातुया पञ्चकखन्धा" ।

३०. तत्थ कतमानि रूपधातुया छ आयतनानि ?

चक्खायतनं, रूपायतनं, सोतायतनं, सद्दायतनं, मनायतनं, धम्मा-
25 यतनं - इमानि वुच्चन्ति "रूपधातुया छ आयतनानि" ।

३१. तत्थ कतमा रूपधातुया नव धातुयो ?

चक्खुधातु, रूपधातु, चक्खुविञ्जाणधातु, सोतधातु, सद्धातु,
सोतविञ्जाणधातु, मनोधातु, धम्मधातु, मनोविञ्जाणधातु - इमा
वुच्चन्ति "रूपधातुया नव धातुयो" ।

३२ तत्थ क्तमानि रूपधातुया तौणि सच्चानि ?

दुक्खसच्च, समुदयसच्च, मग्गसच्च - इमानि वुच्चन्ति "रूप-
धातुया तौणि सच्चानि" ।

३३ तत्थ क्तमानि रूपधातुया चुट्टसिन्द्रियानि ?

चक्खुन्द्रिय, सोतिन्द्रिय, मनिन्द्रिय, जीवितिन्द्रिय, सोमनस्सि- 5
न्द्रिय, उपेक्खिन्द्रिय, सद्धिन्द्रिय, विरियिन्द्रिय, सतिन्द्रिय, समाधिन्द्रिय,
पञ्चिन्द्रिय, अनञ्जातञ्जस्सामीतिन्द्रिय, अञ्चिन्द्रिय, अञ्जाता-
विन्द्रिय - इमानि वुच्चन्ति "रूपधातुया चुट्टसिन्द्रियानि" ।

B 420

R 406

३४ तत्थ क्तमे रूपधातुया अट्ट हेतू ?

तयो कुसलहेतू, द्वे अकुसलहेतू, तयो अव्याकतहेतू । 10

तत्थ क्तमे तयो कुसलहेतू ?

अलोभो कुसलहेतु, अदोसो कुसलहेतु, अमोहो कुसलहेतु - इम
तयो कुसलहेतू ।

तत्थ क्तमे द्वे अकुसलहेतू ?

लोभो अकुसलहेतु, मोहो अकुसलहेतु - इमे द्वे अकुसलहेतू । 15

तत्थ क्तमे तयो अव्याकतहेतू ?

कुसलान वा धम्मान विपाकतो किरियाव्याकतेसु वा धम्मसु
अलोभो, अदोसो, अमोहो - इमे तयो अव्याकतहेतू ।

इमे वुच्चन्ति रूपधातुया अट्ट हेतू ।

३५ तत्थ क्तमे रूपधातुया तयो आहारा ?

फस्साहारो, मनोसञ्चेतनाहारो, विञ्जाणाहारो - इमे
वुच्चन्ति "रूपधातुया तयो आहारा" । 20

३६ तत्थ क्तमे रूपधातुया चत्तारो फस्सा ?

चक्खुसम्फस्सो, सोतसम्फस्सो, मनोधातुसम्फस्सो, मनोविञ्जाण-
धातुसम्फस्सो - इमे वुच्चन्ति "रूपधातुया चत्तारो फस्सा" । 25

३७ तत्थ क्तमा रूपधातुया चतस्सो वेदना पे० . चतस्सो

सञ्जा पे० चतस्सो चेतना पे० चत्तारि चित्तानि ?

चक्खुविञ्जाण, सोतविञ्जाण, मनोधातु, मनोविञ्जाणधातु -
इमानि वुच्चन्ति "रूपधातुया चत्तारि चित्तानि" ।

३. अरूपधातुया

B. 421

३८. अरूपधातुया कति खन्धा ... पे०... कति चित्तानि ?

अरूपधातुया चत्तारो खन्धा, द्वे आयतनानि, द्वे धातुयो,
तीणि सञ्चानि, एकादसिन्द्रियानि, अट्ट हेतू, तयो आहारा, एको फस्सो,
एका वेदना, एका सञ्जा, एका चेतना, एकं चित्तं ।

R. 407 · 5

३९. तत्थ कतमे अरूपधातुया चत्तारो खन्धा ?

वेदनाक्खन्धो, सञ्जाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, विञ्जाणक्खन्धो
- इमे वुच्चन्ति "अरूपधातुया चत्तारो खन्धा" ।

४०. तत्थ कतमानि अरूपधातुया द्वे आयतनानि ?

मनायतनं, धम्मायतनं - इमानि वुच्चन्ति "अरूपधातुया द्वे
10 आयतनानि" ।

४१. तत्थ कतमा अरूपधातुया द्वे धातुयो ?

मनोविञ्जाणधातु, धम्मधातु - इमा वुच्चन्ति "अरूपधातुया
द्वे धातुयो" ।

४२. तत्थ कतमानि अरूपधातुया तीणि सञ्चानि ?

15 दुक्खसञ्चं, समुदयसञ्चं, मृगसञ्चं - इमानि वुच्चन्ति "अरूप-
धातुया तीणि सञ्चानि" ।

४३. तत्थ कतमानि अरूपधातुया एकादसिन्द्रियानि ?

मनिन्द्रियं, जीवित्तिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं, उपेविखिन्द्रियं,
सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं,
20 अञ्चिन्द्रियं, अञ्जाताधिन्द्रियं - इमानि वुच्चन्ति "अरूपधातुया
एकादसिन्द्रियानि" ।

४४. तत्थ कतमे अरूपधातुया अट्ट हेतू ?

तयो कुसलहेतू, द्वे अकुसलहेतू, तयो अव्याकत्तेहेतू ... पे०... इमे
वुच्चन्ति "अरूपधातुया अट्ट हेतू" ।

25

४५. तत्थ कतमे अरूपधातुया तयो आहारा ?

फस्माहारो, मनोसञ्चेतनाहारो, विञ्जाणाहारो - इमे
वुच्चन्ति "अरूपधातुया तयो आहारा" ।

४६ तत्थ कतमो^१ अरूपधातुया एको फस्सो ?

मनोविञ्जाणधातुसम्पस्सो - अयं वुच्चति "अरूपधातुया एको फस्सो" ।

४७ तत्थ कतमा अरूपधातुया एका वेदना पे० एका सञ्जा पे० एका चेतना पे० एक चित्त ?

B 422

5

मनोविञ्जाणधातु - इदं वुच्चति "अरूपधातुया एक चित्त" ।

४. अपरियापन्ने

४८ अपरियापन्ने कति खन्धा पे० कति चित्तानि ?

अपरियापन्ने चत्तारो खन्धा, द्वे आयतनानि, द्वे धातुयो, द्वे सच्चानि, द्वादसिन्द्रियानि, छ हेत, तयो आहारा, एको फस्सो, एका वेदना, एका सञ्जा, एका चेतना एक चित्त ।

R 400

10

४९ तत्थ कतमे अपरियापन्ने चत्तारो खन्धा ?

वेदनाखन्धो, सञ्जाखन्धो, सङ्खारखन्धो, विञ्जाणखन्धो - इमे वुच्चन्ति "अपरियापन्ने चत्तारो खन्धा" ।

५० तत्थ कतमानि अपरियापन्ने द्वे आयतनानि ?

मनायतन, धम्मायतन - इमानि वुच्चन्ति "अपरियापन्ने द्वे आयतनानि" ।

15

५१ तत्थ कतमा^२ अपरियापन्ने द्वे धातुयो ?

मनोविञ्जाणधातु, धम्मधातु - इमा वुच्चन्ति "अपरियापन्ने द्वे धातुयो" ।

५२ तत्थ कतमानि अपरियापन्ने द्वे सच्चानि ?

20

मगसच्च, निरोधसच्च - इमानि वुच्चन्ति "अपरियापन्ने द्वे सच्चानि" ।

५३ तत्थ कतमानि अपरियापन्ने द्वादसिन्द्रियानि ?

मनिन्द्रिय, जीवित्तिन्द्रिय, सोमनस्सिन्द्रिय, उपेक्खिन्द्रिय, सट्ठिन्द्रिय, विरियिन्द्रिय, सतिन्द्रिय, समाधिन्द्रिय, पञ्चिन्द्रिय, अतञ्जा-
तञ्जस्सामीतिन्द्रिय, अञ्चिन्द्रिय, अञ्जाताविन्द्रिय - इमानि वुच्चन्ति
"अपरियापन्ने द्वादसिन्द्रियानि" ।

25

५४. तत्थ कतमे अपरियापन्ने छ हेतू ?

तयो कुसलहेतू, तयो अव्याकतहेतू ।

नत्थ कतमे तयो कुसलहेतू ?

अलोभो कुसलहेतु, अदोसो कुसलहेतु, अमोहो कुसलहेतु - इमे

5 तयो कुसलहेतू ।

B. 423

तत्थ कतमे तयो अव्याकतहेतू ?

कुसलानं धम्मनं विपाकतो अलोभो, अदोसो, अमोहो - इमे
तयो अव्याकतहेतू ।

इमे वुच्चन्ति "अपरियापन्ने छ हेतू" ।

10

५५. तत्थ कतमे अपरियापन्ने तयो आहारा ?

फस्साहारो, मनोसञ्चेतनाहारो, विञ्जाणाहारो - इमे
वुच्चन्ति "अपरियापन्ने तयो आहारा" ।

५६. तत्थ कतमो अपरियापन्ने एको फस्सो ?

मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सो - अयं वुच्चति "अपरियापन्ने
15 एको फस्सो" ।

५७. तत्थ कतमा अपरियापन्ने 'एका वेदना ... पे०... एका
सञ्जा ... पे०... एका चेतना .. पे० एकं चित्तं ?

R. 409

मनोविञ्जाणधातु - इदं वुच्चति "अपरियापन्ने एकं चित्तं" ।

§ ३. परियापन्नापरियापन्नं

१. कामधातुया

५८. पञ्चन्नं खन्धानं कति कामधातुपरियापन्ना, कति न
20 कामधातुपरियापन्ना ... पे०... सत्तन्नं चित्तानं कति कामधातुपरियापन्ना,
कति न कामधातुपरियापन्ना ?

रूपखन्धो कामधातुपरियापन्नो; चत्तारो खन्धा सिया काम-
धातुपरियापन्ना, सिया न कामधातुपरियापन्ना ।

दसायतना कामधातुपरियापन्ना; द्वे आयतना सिया काम-
25 धातुपरियापन्ना, सिया न कामधातुपरियापन्ना ।

सोऽस धातुयो कामधातुपरियापन्ना; द्वे धातुयो सिया
कामधातुपरियापन्ना, मिया न कामधातुपरियापन्ना ।

समुदयसच्चं कामधातुपरियापन्नं; द्वे सच्चा न कामधातु-
परियापन्ना; दुक्खसच्चं सिया कामधातुपरियापन्नं, सिया न कामधातु-
परियापन्नं ।

5

दसिन्द्रिया कामधातुपरियापन्ना; तीणिन्द्रिया न कामधातु-
परियापन्ना; नविन्द्रिया सिया कामधातुपरियापन्ना, सिया न कामधातु-
परियापन्ना ।

तयो अकुसलहेतू कामधातुपरियापन्ना; छ हेतू सिया
कामधातुपरियापन्ना, सिया न कामधातुपरियापन्ना ।

10

कवळीकारो आहारो कामधातुपरियापन्नो; तयो आहारा
सिया कामधातुपरियापन्ना, सिया न कामधातुपरियापन्ना ।

B. 424

छ फस्सा कामधातुपरियापन्ना, मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सो
सिया कामधातुपरियापन्नो, सिया न कामधातुपरियापन्नो ।

छ वेदना पे० छ सञ्जा .. छ चेतना ... छ चित्ता
कामधातुपरियापन्ना, मनोविञ्जाणधातु सिया कामधातुपरियापन्ना,
सिया न कामधातुपरियापन्ना ।

15

२. रूपधातुया

५६ पञ्चन्न खन्धान कति रूपधातुपरियापन्ना, कति न रूप-
धातुपरियापन्ना पे० सत्तन्न चित्तान कति रूपधातुपरियापन्ना, कति
न रूपधातुपरियापन्ना ?

20

रूपक्खन्धो न रूपधातुपरियापन्नो; चत्तारो खन्धा सिया
रूपधातुपरियापन्ना, सिया न रूपधातुपरियापन्ना ।

R 410

दसायतना न रूपधातुपरियापन्ना, द्वे आयतना सिया
रूपधातुपरियापन्ना, सिया न रूपधातुपरियापन्ना ।

सोऽस धातुयो न रूपधातुपरियापन्ना; द्वे धातुयो सिया
रूपधातुपरियापन्ना, सिया न रूपधातुपरियापन्ना ।

25

तीणि सच्चानि^१ न रूपधातुपरियापन्ना; दुक्खसच्च सिया
रूपधातुपरियापन्न, सिया न रूपधातुपरियापन्न ।

१ सच्चा - स्या०, एवमुपरि पि ।

तेरसिन्द्रिया न रूपधातुपरियापन्ना; नविन्द्रिया ह्रसिया रूप-
धातुपरियापन्ना, सिया न रूपधातुपरियापन्ना ।

" तयो अकुसलहेतू न रूपधातुपरियापन्ना; छ हेतू सिया
रूपधातुपरियापन्ना, सिया न रूपधातुपरियापन्ना ।

5 कवळीकारो आहारो न रूपधातुपरियापन्नो; तयो आहारा
सिया रूपधातुपरियापन्ना, सिया न रूपधातुपरियापन्ना ।

छ फत्सा न रूपधातुपरियापन्ना; मनोविञ्जाणधातुसम्फत्सो
सिया रूपधातुपरियापन्नो, सिया न रूपधातुपरियापन्नो ।

B 425 11/ छ वेदना ... पे०... छ सञ्जा ... छ चेतना ... छ चित्ता
10 न रूपधातुपरियापन्ना; मनोविञ्जाणधातु सिया रूपधातुपरियापन्ना,
सिया न रूपधातुपरियापन्ना ।

३. अरूपधातुया

६०. पञ्चन्नं खन्धानं कति अरूपधातुपरियापन्ना, कति न
अरूपधातुपरियापन्ना' ... पे०... सत्तन्नं चित्तानं कति अरूपधातुपरिया-
पन्ना, कति न अरूपधातुपरियापन्ना ?

15 रूपवखन्धो न अरूपधातुपरियापन्नो; चत्तारो खन्धा सिया
अरूपधातुपरियापन्ना, सिया न अरूपधातुपरियापन्ना ।

दसायतना न अरूपधातुपरियापन्ना; द्वे आयतना सिया
अरूपधातुपरियापन्ना, सिया न अरूपधातुपरियापन्ना ।

सोळस धातुयो न अरूपधातुपरियापन्ना; द्वे धातुयो सिया
20 अरूपधातुपरियापन्ना, सिया न अरूपधातुपरियापन्ना ।

तीणि सच्चानि^१ न अरूपधातुपरियापन्नानि^३ ।

दुक्खसच्चं सिया अरूपधातुपरियापन्नं, सिया न अरूप-
धातुपरियापन्नं ।

R 411 चुट्टसिन्द्रिया न अरूपधातुपरियापन्ना; अट्टिन्द्रिया सिया
25 अरूपधातुपरियापन्ना, सिया न अरूपधातुपरियापन्ना ।

१. रूपधातुपरियापन्ना - ५० । २. सच्चा - त्या०, रो० । ३. अरूपधातुपरियापन्ना -
स्या०, रो० ।

तयो अकुसलहेतू न अरूपधातुपरियापन्ना; छ हेतू सिया अरूपधातुपरियापन्ना, सिया न अरूपधातुपरियापन्ना ।

कवळीकारो आहारो न अरूपधातुपरियापन्नो; तयो आहारा सिया अरूपधातुपरियापन्ना, सिया न अरूपधातुपरियापन्ना ।

छ फस्सा न अरूपधातुपरियापन्ना; मनोविञ्जाणघातु- 5 सम्फस्सो सिया अरूपधातुपरियापन्नो, सिया न अरूपधातुपरियापन्नो ।

छ वेदना ... पे०... छ सञ्जा ... छ चेतना ... छ चित्ता न अरूपधातुपरियापन्ना; मनोविञ्जाणघातु सिया अरूपधातुपरियापन्ना, सिया न अरूपधातुपरियापन्ना ।

४. परियापन्नापरियापन्नं

६१. पञ्चन्नं खन्धानं कति परियापन्ना, कति अपरियापन्ना 10 B 426
... पे०... सत्तन्नं चित्तानं कति परियापन्ना, कति अपरियापन्ना ?

रूपक्खन्धो परियापन्नो; चत्तारो खन्धा सिया परियापन्ना, सिया अपरियापन्ना ।

दसायतना परियापन्ना, द्वे आयतना सिया परियापन्ना, सिया अपरियापन्ना । 15

सोळस धातुयो परियापन्ना, द्वे धातुयो सिया परियापन्ना, सिया अपरियापन्ना ।

-द्वे सच्चा परियापन्ना; द्वे सच्चा अपरियापन्ना ।

दसिन्द्रिया परियापन्ना, तीणिन्द्रिया अपरियापन्ना; नविन्द्रिया सिया परियापन्ना, सिया अपरियापन्ना । 20

तयो अकुसलहेतू परियापन्ना, छ हेतू सिया परियापन्ना, सिया अपरियापन्ना ।

कवळीकारो आहारो परियापन्नो, तयो आहारा सिया परियापन्ना, सिया अपरियापन्ना ।

छ फस्सा परियापन्ना; मनोविञ्जाणघातुसम्फस्सो सिया 25 परियापन्नो, सिया अपरियापन्नो ।

छ वेदना . पे०. छ सञ्जा . छ चेतना ... छ चित्ता परियापन्ना; मनोविञ्जाणघातु सिया परियापन्ना, सिया अपरियापन्ना ।

§ ४. पातुभावाभावा

१. कामधातुया

६२. कामधातुया उपपत्तिकरणे^१ कति खन्वा पातुभवन्ति ... पे०... कति चित्तानि पातुभवन्ति ?

R. 412

B. 427

कामधातुया उपपत्तिकरणे सव्वेसं पञ्चवखन्धा पातुभवन्ति; कस्सचि एकादसायतनानि पातुभवन्ति; कस्सचि दसायतनानि पातुभवन्ति; कस्सचि अपरानि दसायतनानि पातुभवन्ति; कस्सचि नवायतनानि पातुभवन्ति; कस्सचि सत्तायतनानि पातुभवन्ति; कस्सचि एकादस धातुयो पातुभवन्ति; कस्सचि दस धातुयो पातुभवन्ति; कस्सचि अपरा दस धातुयो पातुभवन्ति; कस्सचि नव धातुयो पातुभवन्ति; कस्सचि सत्त धातुयो पातुभवन्ति; सव्वेसं एकं सच्चं पातुभवति; कस्सचि चुट्ठसिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि तेरसिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि अपरानि तेरसिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि द्वादसिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि दसिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि नवसिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि अपरानि नवसिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि अट्ठिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि अपरानि अट्ठिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि सत्तिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि पञ्चिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि चत्तारिन्द्रियानि पातुभवन्ति; कस्सचि तयो हेतू पातुभवन्ति; कस्सचि द्वे हेतू पातुभवन्ति; कस्सचि^२ अहेतुका पातुभवन्ति; सव्वेसं चत्तारो आहारा पातुभवन्ति; सव्वेसं एको फस्सो पातुभवति; सव्वेसं एका वेदना ... एका सञ्जा ... एका चेतना ... एकं चित्तं पातुभवति ।

६३. कामधातुया उपपत्तिकरणे सव्वेसं कतमे पञ्चवखन्धा पातुभवन्ति ?

रूपवखन्धो ... पे०... विञ्जाणवखन्धो - कामधातुया उपपत्तिकरणे सव्वेसं इमे पञ्चवखन्धा पातुभवन्ति ।

25

६४. कामधातुया उपपत्तिकरणे कस्स^३ एकादसायतनानि पातुभवन्ति ?

१. उपपत्तिकरणे - सी०, रो० । २. केचि - स्या, रो० । ३. कस्सचि - सी० ।

कामावचरान देवान, पठमकप्पिकान मनुस्सान, ओपपातिकान पेतान, ओपपातिकान असुरान, ओपपातिकान तिरच्छानगतान, नेरयिकान परिपुण्णायतनान उपपत्तिक्खणे एकादसायतनानि पातुभवन्ति - चक्खायतन, रूपायतन, सोत्तायतन, धानायतन, गन्धायतन, जिह्वायतन, रसायतन, कायायतन, फोट्टुब्बायतन, मनायतन, धम्मायतन । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेस इमानि एकादसायतनानि पातुभवन्ति । 5

६५ कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स दसायतनानि पातुभवन्ति ?

ओपपातिकान पेतान, ओपपातिकान असुरान, ओपपातिकान तिरच्छानगतान नेरयिकान, जच्चन्धान उपपत्तिक्खणे दसायतनानि पातुभवन्ति - रूपायतन, सोत्तायतन, धानायतन, गन्धायतन, जिह्वायतन, रसायतन, कायायतन, फोट्टुब्बायतन, मनायतन, धम्मायतन । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेस इमानि दसायतनानि पातुभवन्ति । 10

D 426

R 413

६६ कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स अपरानि दसायतनानि पातुभवन्ति ? 15

ओपपातिकान पेतान, ओपपातिकान असुरान, ओपपातिकान तिरच्छानगतान नेरयिकान, जच्चवधिरान उपपत्तिक्खणे दसायतनानि पातुभवन्ति - चक्खायतन, रूपायतन, धानायतन, गन्धायतन, जिह्वायतन, रसायतन, कायायतन, फोट्टुब्बायतन, मनायतन, धम्मायतन । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेस इमानि दसायतनानि पातुभवन्ति । 20

६७ कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स नवायतनानि पातुभवन्ति ?

ओपपातिकान पेतान, ओपपातिकान असुरान, ओपपातिकान तिरच्छानगतान नेरयिकान, जच्चन्धवधिरान उपपत्तिक्खणे नवायतनानि पातुभवन्ति - रूपायतन, धानायतन, गन्धायतन, जिह्वायतन, रसायतन, कायायतन, फोट्टुब्बायतन, मनायतन, धम्मायतन । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेस इमानि नवायतनानि पातुभवन्ति । 25

६८ कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स सत्तायतनानि पातुभवन्ति ?

गम्भसेत्थकान सत्तान उपपत्तिक्खणे सत्तायतनानि पातुभवन्ति - 30

रूपायतनं, गन्धायतनं, रसायतनं, कायायतनं, फोट्टुव्वायतनं, मनायतनं, धम्मायतनं । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमानि सत्तायतनानि पातुभवन्ति ।

६६. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स एकादस धातुयो पातु-
5 भवन्ति ?

कामावचरानं देवानं, पठमकप्पिकानं मनुस्सानं, ओपपातिकानं पेतानं, ओपपातिकानं असुरानं, ओपपातिकानं तिरच्छानगतानं नेरयिकानं परिपुण्णायतनानं उपपत्तिक्खणे एकादस धातुयो पातुभवन्ति - चक्खुधातु, रूपधातु, सोतधातु, धानधातु, गन्धधातु, जिह्वाधातु, रसधातु, कायधातु,
10 फोट्टुव्वधातु, मनोविञ्जाणधातु, धम्मधातु । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमा' एकादस धातुयो पातुभवन्ति ।

B. 429 ७०. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स दस धातुयो पातु-
भवन्ति ?

R. 414 ओपपातिकानं पेतानं, ओपपातिकानं असुरानं, ओपपातिकानं
15 तिरच्छानगतानं नेरयिकानं, जच्चन्धानं उपपत्तिक्खणे दस धातुयो पातु-
भवन्ति - रूपधातु, सोतधातु, धानधातु, गन्धधातु, जिह्वाधातु, रसधातु,
कायधातु, फोट्टुव्वधातु, मनोविञ्जाणधातु, धम्मधातु । कामधातुया
उपपत्तिक्खणे एतेसं इमा दस धातुयो पातुभवन्ति ।

७१. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स अपरा दस धातुयो
20 पातुभवन्ति ?

ओपपातिकानं पेतानं, ओपपातिकानं असुरानं, ओपपातिकानं
तिरच्छानगतानं नेरयिकानं, जच्चन्धधिरानं उपपत्तिक्खणे दस धातुयो
पातुभवन्ति - चक्खुधातु, रूपधातु, धानधातु, गन्धधातु, जिह्वाधातु,
रसधातु, कायधातु, फोट्टुव्वधातु, मनोविञ्जाणधातु, धम्मधातु । काम-
25 धातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमा दस धातुयो पातुभवन्ति ।

७२. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स नव धातुयो पातु-
भवन्ति ?

ओपपातिकानं पेतानं, ओपपातिकानं असुरानं, ओपपातिकानं
तिरच्छानगतानं नेरयिकानं, जच्चन्धधिरानं उपपत्तिक्खणे नव धातुयो

पातुभवन्ति - रूपधातु, धानधातु, गन्धधातु, जिह्वाधातु, रसधातु, कायधातु, फोट्ट्वधातु, मनोविञ्जाणधातु, धम्मधातु । कामधातुया उपपत्तिक्वणे एतेसं इमा नद्य धातुयो पातुभवन्ति ।

७३. कामधातुया उपपत्तिक्वणे कस्स सत्त धातुयो पातुभवन्ति ?

गवभसेय्यकानं सत्तानं उपपत्तिक्वणे सत्त धातुयो पातुभवन्ति - रूपधातु, गन्धधातु, रसधातु, कायधातु, फोट्ट्वधातु, मनोविञ्जाणधातु, धम्मधातु । कामधातुया उपपत्तिक्वणे एतेसं इमा सत्त धातुयो पातुभवन्ति ।

७४. कामधातुया उपपत्तिक्वणे सव्वेसं कतमं एकं सच्चं पातुभवति ?

दुक्खसच्चं - कामधातुया उपपत्तिक्वणे सव्वेसं इदं एकं सच्चं पातुभवति ।

७५. कामधातुया उपपत्तिक्वणे कस्स चुट्टसिन्द्रियानि पातुभवन्ति ?

कामावचरानं देवानं, सहेतुकानं ज्ञाणसम्पयुत्तानं उपपत्तिक्वणे चुट्टसिन्द्रियानि पातुभवन्ति - चक्खुन्द्रियं, सोत्तिन्द्रियं, धानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं वा पुरिसिन्द्रियं वा, जीवितिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं वा उपेक्खिन्द्रियं वा, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सत्तिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, एत्थिन्द्रियं । कामधातुया उपपत्तिक्वणे एतेसं इमानि चुट्टसिन्द्रियानि पातुभवन्ति ।

७६. कामधातुया उपपत्तिक्वणे कस्स तेरसिन्द्रियानि पातुभवन्ति ?

कामावचरानं देवानं सहेतुकानं ज्ञाणविप्पयुत्तानं उपपत्तिक्वणे तेरसिन्द्रियानि पातुभवन्ति - चक्खुन्द्रियं, सोत्तिन्द्रियं, धानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं वा पुरिसिन्द्रियं वा, जीवितिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं वा उपेक्खिन्द्रियं वा, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सत्तिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं । कामधातुया उपपत्तिक्वणे एतेसं इमानि तेरसिन्द्रियानि पातुभवन्ति ।

७७. कामधातुया उपपत्तिक्वखणे कस्स अपरानि तेरसिन्द्रियानि पातुभवन्ति ?

पठमकप्पिकानं मनुस्सानं सहेतुकानं आणसम्पयुत्तानं उपपत्तिक्वखणे तेरसिन्द्रियानि पातुभवन्ति - चक्खुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, घानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं वा उपेक्खिन्द्रियं वा, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं । कामधातुया उपपत्तिक्वखणे एतेसं इमानि तेरसिन्द्रियानि पातुभवन्ति ।

७८. कामधातुया उपपत्तिक्वखणे कस्स द्वादसिन्द्रियानि पातुभवन्ति ?

पठमकप्पिकानं मनुस्सानं सहेतुकानं आणविप्पयुत्तानं उपपत्तिक्वखणे द्वादसिन्द्रियानि पातुभवन्ति - चक्खुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, घानिन्द्रियं, जिह्विन्द्रियं, कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं वा उपेक्खिन्द्रियं वा, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं । कामधातुया उपपत्तिक्वखणे एतेसं इमानि द्वादसिन्द्रियानि पातुभवन्ति ।

७९. कामधातुया उपपत्तिक्वखणे कस्स दसिन्द्रियानि पातुभवन्ति ?

गव्वभसेय्यकानं सत्तानं सहेतुकानं आणसम्पयुत्तानं उपपत्तिक्वखणे दसिन्द्रियानि पातुभवन्ति - कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं वा पुरिसिन्द्रियं वा, जीवितिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं वा उपेक्खिन्द्रियं वा, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं । कामधातुया उपपत्तिक्वखणे एतेसं इमानि दसिन्द्रियानि पातुभवन्ति ।

R. 416 ८०. कामधातुया उपपत्तिक्वखणे कस्स नविन्द्रियानि पातुभवन्ति ?

गव्वभसेय्यकानं सत्तानं सहेतुकानं आणविप्पयुत्तानं उपपत्तिक्वखणे नविन्द्रियानि पातुभवन्ति - कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं वा पुरिसिन्द्रियं वा, जीवितिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं वा उपेक्खिन्द्रियं वा, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं । कामधातुया उपपत्तिक्वखणे एतेसं इमानि नविन्द्रियानि पातुभवन्ति ।

८१. कामधातुया उपपत्तिक्वखणे कस्स अपरानि नविन्द्रियानि पातुभवन्ति ?

ओपपातिकान् पेतान्, ओपपातिकान् असुरान्, ओपपातिकान्
तिरच्छानगतान् नेरयिकान् पग्निपुण्यायतनान् उपपत्तिवक्षणे नविन्द्रियानि
पातुभवन्ति - चक्षुन्द्रिय, सोतिन्द्रिय, घानिन्द्रिय, जिह्विन्द्रिय, कायि-
न्द्रिय, मनिन्द्रिय, इत्यिन्द्रिय वा पुरिसिन्द्रिय वा जीवितिन्द्रिय,
उपेक्षिन्द्रिय । कामधातुया उपपत्तिवक्षणे एतेषु इमानि नविन्द्रियानि 5
पातुभवन्ति ।

८२ कामधातुया उपपत्तिवक्षणे कस्स अट्टिन्द्रियानि पातु
भवन्ति ?

ओपपातिकान् पेतान्, ओपपातिकान् असुरान्, ओपपातिकान्
तिरच्छानगतान् नेरयिकान्, जच्चन्धान् उपपत्तिवक्षणे अट्टिन्द्रियानि 10
पातुभवन्ति - सोतिन्द्रिय, घानिन्द्रिय, जिह्विन्द्रिय, कायिन्द्रिय, मनिन्द्रिय
इत्यिन्द्रिय वा पुरिसिन्द्रिय वा, जीवितिन्द्रिय, उपेक्षिन्द्रिय । कामधातुया
उपपत्तिवक्षणे एतेषु इमानि अट्टिन्द्रियानि पातुभवन्ति ।

८३ कामधातुया उपपत्तिवक्षणे कस्स अपरानि अट्टिन्द्रियानि
पातुभवन्ति ? 15

ओपपातिकान् पेतान्, ओपपातिकान् असुरान्, ओपपातिकान्
तिरच्छानगतान् नेरयिकान्, जच्चवधिरान् उपपत्तिवक्षणे अट्टिन्द्रियानि
पातुभवन्ति - चक्षुन्द्रिय, घानिन्द्रिय, जिह्विन्द्रिय, कायिन्द्रिय मनिन्द्रिय,
इत्यिन्द्रिय वा पुरिसिन्द्रिय वा, जीवितिन्द्रिय, उपेक्षिन्द्रिय । काम-
धातुया उपपत्तिवक्षणे एतेषु इमानि अट्टिन्द्रियानि पातुभवन्ति । 20

८४ कामधातुया उपपत्तिवक्षणे कस्स सत्तिन्द्रियानि पातु-
भवन्ति ?

ओपपातिकान् पेतान्, ओपपातिकान् असुरान्, ओपपातिकान्
तिरच्छानगतान् नेरयिकान्, जच्चन्धवधिरान् उपपत्तिवक्षणे सत्तिन्द्रियानि
पातुभवन्ति - घानिन्द्रिय, जिह्विन्द्रिय, कायिन्द्रिय, मनिन्द्रिय, इत्यि 25 R 417
न्द्रिय वा पुरिसिन्द्रिय वा, जीवितिन्द्रिय, उपेक्षिन्द्रिय । कामधातुया
उपपत्तिवक्षणे एतेषु इमानि सत्तिन्द्रियानि पातुभवन्ति ।

८५ कामधातुया उपपत्तिवक्षणे कस्स पञ्चिन्द्रियानि
पातुभवन्ति ?

गव्वसेय्यकान् सत्तान् अहेतुकान्, ठपेट्वा नपुसकान्, उप- 30

B 432

पत्तिक्खणे पञ्चिन्द्रियानि पातुभवन्ति - कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं वा पुरिसिन्द्रियं वा, जीवितिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेस इमानि पञ्चिन्द्रियानि पातुभवन्ति ।

८६. कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स चत्तारिन्द्रियानि पातुभवन्ति ?

गव्वसेय्यकानं सत्तानं^१ अहेतुकानं, नपुंसकानं उपपत्तिक्खणे चत्तारिन्द्रियानि पातुभवन्ति - कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमानि चत्तारिन्द्रियानि पातुभवन्ति ।

10 ८७ कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स तयो हेतू पातुभवन्ति ?

कामावचरान देवानं, पठमकप्पिकानं मनुस्सानं, गव्वसेय्यकानं सत्तानं सहेतुकानं आणसम्पयुत्तानं उपपत्तिक्खणे तयो हेतू पातुभवन्ति - अलोभो विपाकहेतु, अदोसो विपाकहेतु, अमोहो विपाकहेतु । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमे तयो हेतू पातुभवन्ति ।

15 ८८ कामधातुया उपपत्तिक्खणे कस्स द्वे हेतू पातुभवन्ति ?

कामावचरानं देवानं, पठमकप्पिकानं मनुस्सानं, गव्वसेय्यकानं सत्तानं सहेतुकानं आणविप्पयुत्तानं उपपत्तिक्खणे द्वे हेतू पातुभवन्ति - अलोभो विपाकहेतु, अदोसो विपाकहेतु । कामधातुया उपपत्तिक्खणे एतेसं इमे द्वे हेतू पातुभवन्ति ।

20 अथसेसानं सत्तानं अहेतुका पातुभवन्ति ।

८९. कामधातुया उपपत्तिक्खणे सब्बेसं कतमो चत्तारो आहारो पातुभवन्ति ?

कवळोकारो आहारो, फस्साहारो, मनोसञ्चेतनाहारो, विञ्जाणाहारो - कामधातुया उपपत्तिक्खणे सब्बेसं इमे चत्तारो आहारो पातुभवन्ति ।

९० कामधातुया उपपत्तिक्खणे सब्बेसं कतमो एको फस्सो पातुभवति ?

मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सो - कामधातुया उपपत्तिक्खणे सब्बेसं अय एको फस्सो पातुभवति ।

६१ कामधातुया उपपत्तिवसणे सद्यसे वतमा एता वेदना एवा सञ्जा एवा चेतना एव चित्त पातुभवति ?

मनोविज्ञाणधातु - कामधातुया उपपत्तिवसणे सद्यसे इद एक चित्त पातुभवति ।

२ रूपधातुया

६२ रूपधातुया उपपत्तिवसणे कति सन्धा पातुभवन्ति ५
पे० कति चित्तानि पातुभवन्ति ?

रूपधातुया उपपत्तिवसणे, उपेत्या असञ्जसत्तान देवान, पञ्चवखन्धा पातुभवन्ति, पञ्चायतनानि पातुभवन्ति, पञ्च धातुयो पातुभवन्ति, एक सच्च पातुभवति, दसिन्द्रियानि पातुभवन्ति, तयो हेतू पातुभवन्ति, तयो आहार पातुभवन्ति, एवो फसरो पातुभवति, एवा 10 वेदना एवा सञ्जा एवा चेतना एव चित्त पातुभवति ।

६३ रूपधातुया उपपत्तिवसणे कतमे पञ्चवखन्धा पातुभवन्ति ?

रूपवखन्धो, वेदनावखन्धो, सञ्जावखन्धो, सद्धारवखन्धो, विज्ञाणवखन्धो - रूपधातुया उपपत्तिवसणे इमे पञ्चवखन्धा 15 पातुभवन्ति ।

६४ रूपधातुया उपपत्तिवसणे कतमानि पञ्चायतनानि पातुभवन्ति ?

चवसायतन, रूपायतन, सोत्तायतन, मनायतन, धम्मायतन - रूपधातुया उपपत्तिवसणे इमानि पञ्चायतनानि पातुभवन्ति । 20

६५ रूपधातुया उपपत्तिवसणे कतमा पञ्च धातुयो पातुभवन्ति ?

चखुधातु, रूपधातु सोतधातु, मनोविज्ञाणधातु, धम्मधातु - रूपधातुया उपपत्तिवसणे इमा पञ्च धातुयो पातुभवन्ति ।

६६ रूपधातुया उपपत्तिवसणे कतम एक सच्च पातुभवति ? 25

दुवखसच्च - रूपधातुया उपपत्तिवसणे इद एक सच्च पातुभवति ।

६७ रूपधातुया उपपत्तिवसणे कतमानि दसिन्द्रियानि पातुभवन्ति ?

R. 419

चक्षुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, जीवित्तिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं वा उपेक्षित्तिन्द्रियं वा, सद्भिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं - रूपधातुया उपपत्तिवखणे इमानि दसिन्द्रियानि पातुभवन्ति ।

5 ६८. रूपधातुया उपपत्तिवखणे कतमे तयो हेतू पातुभवन्ति ?
अलोभो विपाकहेतु, अदोसो विपाकहेतु, अमोहो विपाकहेतु
- रूपधातुया उपपत्तिवखणे इमे तयो हेतू पातुभवन्ति ।

B. 434

६९. रूपधातुया उपपत्तिवखणे कतमे तयो आहारा पातुभवन्ति ?

10 फस्साहारो, मनोसञ्चेतनाहारो, विञ्जाणाहारो - रूपधातुया उपपत्तिवखणे इमे तयो आहारा पातुभवन्ति ।

१००. रूपधातुया उपपत्तिवखणे कतमो एको फस्सो पातुभवति ?
मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सो^३ - रूपधातुया उपपत्तिवखणे अयं एको फस्सो पातुभवति ।

15 १०१. रूपधातुया उपपत्तिवखणे कतमा एका वेदना ... एका सञ्जा ... एका चेतना ... एकं चित्तं पातुभवति ?

मनोविञ्जाणधातु - रूपधातुया उपपत्तिवखणे इदं एकं चित्तं पातुभवति ।

३. असञ्जसत्तान

१०२. असञ्जसत्तानं देवानं उपपत्तिवखणे कति खन्धा
20 पातुभवन्ति ... पे०... कति चित्तानि पातुभवन्ति ?

असञ्जसत्तानं देवानं उपपत्तिवखणे एको खन्धो पातुभवति - रूपखन्धो; द्वे आयतनानि पातुभवन्ति - रूपायतनं, धम्मायतनं; द्वे धातुयो पातुभवन्ति - रूपधातु, धम्मधातु; एकं सच्चं पातुभवति - दुक्खसच्चं; एकिन्द्रियं पातुभवति - रूपजीवित्तिन्द्रियं ।
25 असञ्जसत्ता देवा अहेतुका अनाहारा अफस्सका अवेदनका असञ्जका अचेतनका अचित्तका पातुभवन्ति ।

१. वीरियिन्द्रियं - ५०, एवमुपरि वि । २. फस्साहार - १०० । ३. मनोविञ्जाण-धातुसम्फस्सो पातुभवति - १०० ।

४. अरूपधातुया

१०३. अरूपधातुया उपपत्तिकक्षणे कति खन्धाः पातुभवन्ति ?
... पे०... कति चित्तानि पातुभवन्ति ?

अरूपधातुया उपपत्तिकक्षणे चत्तारो खन्धाः पातुभवन्ति, द्वे आयतनानि पातुभवन्ति, द्वे धातुयोः पातुभवन्ति, एकं सच्चं पातुभवति, अट्टिन्द्रियानि पातुभवन्ति, तयो हेतू पातुभवन्ति, तयो आहारा पातुभवन्ति, 5
एको फस्सो पातुभवति, एका वेदना ... एका सञ्ज्ञा ... एका चेतना ...
एकं चित्तं पातुभवति । R. 420

१०४. अरूपधातुया उपपत्तिकक्षणे कतमे चत्तारो खन्धाः पातुभवन्ति ? B. 435

वेदनाक्खन्धो, सञ्ज्ञाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, विञ्जाणक्खन्धो 10
- अरूपधातुया उपपत्तिकक्षणे इमे चत्तारो खन्धाः पातुभवन्ति ।

१०५. अरूपधातुया उपपत्तिकक्षणे कतमानि द्वे आयतनानि पातुभवन्ति ?

मनायतनं, धम्मायतनं - अरूपधातुया उपपत्तिकक्षणे इमानि द्वे आयतनानि पातुभवन्ति । 15

१०६. अरूपधातुया उपपत्तिकक्षणे कतमा द्वे धातुयोः पातुभवन्ति ?

मनोविञ्जाणधातु, धम्मधातु - अरूपधातुया उपपत्तिकक्षणे इमा द्वे धातुयोः पातुभवन्ति ।

१०७. अरूपधातुया उपपत्तिकक्षणे कतमं एकं सच्चं पातुभवति ? 20
दुक्खसच्चं - अरूपधातुया उपपत्तिकक्षणे इदं एकं सच्चं पातुभवति ।

१०८. अरूपधातुया उपपत्तिकक्षणे कतमानि अट्टिन्द्रियानि पातुभवन्ति ?

मनिन्द्रियं, जीवित्तिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, 25
सत्तिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं - अरूपधातुया उपपत्तिकक्षणे इमानि अट्टिन्द्रियानि पातुभवन्ति ।

१०९. अरूपधातुया उपपत्तिकक्षणे कतमे तयो हेतू पातुभवन्ति ?

अलोभो विपाकहेतु, अदोसो विपाकहेतु, अमोहो विपाकहेतु -
अरूपधातुया उपपत्तिक्रमेण इमे तयो हेतू पातुभवन्ति ।

११०. अरूपधातुया उपपत्तिक्रमेण कतमे तयो आहारा पातु-
भवन्ति ?

5 फस्साहारो, मनोसञ्चेतनाहारो, विञ्जाणाहारो - अरूप-
धातुया उपपत्तिक्रमेण इमे तयो आहारा पातुभवन्ति ।

१११. अरूपधातुया उपपत्तिक्रमेण कतमो एको फस्सो
पातुभवति ?

10 मनोविञ्जाणधातुसम्पस्सो - अरूपधातुया उपपत्तिक्रमेण अयं
एको फस्सो पातुभवति ।

११२. अरूपधातुया उपपत्तिक्रमेण कतमा एका वेदना ... पे०...
एका सञ्जा ... एका चेतना .. एक चित्तं पातुभवति ?

मनोविञ्जाणधातु - अरूपधातुया उपपत्तिक्रमेण इदं एकं चित्तं
पातुभवति ।

— ० —

४५. भूमयो

15 ११३. कामावचरा धम्मा, न कामावचरा धम्मा, रूपावचरा
धम्मा, न रूपावचरा धम्मा, अरूपावचरा धम्मा, न अरूपावचरा धम्मा,
परियापन्ना धम्मा, अपरियापन्ना धम्मा ।

११४. कतमे धम्मा कामावचरा ?

20 हेतुतो अबोचिनिरयं परियन्तं करित्वा, उपरितो परनिम्मित-
वस्तवत्ती देवे अन्तोकरित्वा, यं एतस्मि अन्तरे एत्थावचरा एत्थ परियापन्ना
खन्धधातुआयतना; रूपं, वेदना, सञ्जा, सङ्खारा, विञ्जाण - इमे
धम्मा कामावचरा ।

११५. कतमे धम्मा न कामावचरा ?

25 रूपावचरा, अरूपावचरा, अपरियापन्ना - इमे धम्मा न
कामावचरा ।

११६. कतमे धम्मा रूपावचरा ?

हेतुतो ब्रह्मालोकं परियन्तं करित्वा, उपरितो अकनिट्ठे देवे

अन्तोकरित्वा, यं एतस्मि अन्तरे एत्थावचरा एत्थ परियापन्ना समापन्नस्स वा उपपन्नस्स वा दिट्ठधम्मसुखविहारिस्स वा चित्तचेतसिका धम्मा - इमे धम्मा रूपवचरा ।

११७. कतमे धम्मा न रूपवचरा ?

कामावचरा, अरूपवचरा, अपरियापन्ना - इमे धम्मा न रूपवचरा ।

११८. कतमे धम्मा अरूपवचरा ?

हेट्ठतो आकासानञ्जायतनूपगे देवे परियन्तं करित्वा, उपरितो नेवसञ्जानासञ्जायतनूपगे देवे अन्तोकरित्वा, यं एतस्मि अन्तरे एत्थावचरा एत्थ परियापन्ना समापन्नस्स वा उपपन्नस्स वा दिट्ठधम्मसुख- 10 विहारिस्स वा चित्तचेतसिका धम्मा - इमे धम्मा अरूपवचरा ।

११९. कतमे धम्मा न अरूपवचरा ?

कामावचरा, रूपवचरा, अपरियापन्ना - इमे धम्मा न अरूपवचरा ।

१२०. कतमे धम्मा परियापन्ना ?

15

सासवा कुसलाकुसलव्याकता धम्मा कामावचरा, रूपवचरा, अरूपवचरा, रूपवस्त्रन्धो, वेदनावस्त्रन्धो, सञ्जावस्त्रन्धो, सङ्घारवस्त्रन्धो, विञ्जाणवस्त्रन्धो - इमे धम्मा परियापन्ना ।

१२१. कतमे धम्मा अपरियापन्ना ?

भग्गा च, भग्गफलानि च, असङ्घता च धातु - इमे धम्मा 20 अपरियापन्ना ।

—o—

१६. उत्पादककम्म - श्रायुष्पमाणानि

१. उत्पादककम्मनि

१२२. देवा ति । तयो देवा - सम्मुतिदेवा^१, उपपत्तिदेवा^२, विसुद्धिदेवा ।

सम्मुतिदेवा नाम - राजानो, देवियो, कुमारा ।

१. सम्मुतिदेवा - त्या०, रो० । २. उपपत्तिदेवा - सी०, रो० ।

उपपत्तिदेवा नाम - चातुम्महाराजिके^१ देवे उपादाय तदुपरि देवा ।

विसुद्धिदेवा नाम - अरहन्तो वुच्चन्ति ।

१२३. दानं दत्त्वा, सीलं समादियित्वा^२, उपोसथकम्मं कत्वा
५ कत्थ उपपज्जन्ति ?

दानं दत्त्वा, सीलं समादियित्वा, उपोसथकम्मं कत्वा अप्पेकच्चे खत्तियमहासालानं^३ सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे ब्राह्मणमहासालानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे गहपतिमहासालानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे चातुम्महाराजिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे
१० तार्वत्तिसानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे यामानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे तुसितानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे निम्मानरतीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे परनिम्मित-
वसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति ।

२. आयुप्पमाणानि

१२४. मनुस्सानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
१५ वस्ससतं, अप्पं वा भिय्यो^४ ।

१२५. चातुम्महाराजिकानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
यानि मानुसकानि^५ पञ्चास वस्सानि, चातुम्महाराजिकानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिस रत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेण दिव्वानि पञ्च वस्ससतानि
२० चातुम्महाराजिकानं देवानं आयुप्पमाणं ।

१२६. मनुस्सानं गणनाय कित्तकं होति ?
नवुति वस्ससतसहस्सानि ।

B. 438

१२७. तार्वत्तिसानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
यं मानुसकं वस्ससतं, तार्वत्तिसानं देवानं ऐसो एको रत्तिन्दिवो ।
२५ ताय रत्तिया तिस रत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो ।
तेन संवच्छरेण दिव्वं वस्ससहस्सं तार्वत्तिसानं देवानं आयुप्पमाणं ।

१. चातुम्महाराजिके - म० । २. समादियित्वा - स्या० । ३. महासाळान - सी०, एषमुपरि पि । ४. भिय्यो वा - स्या०, रो० । ५. मानुस्सकानि - सी०, रो० ।

१२८ मनुस्सान गणनाय कित्तकं होति ?

तिस्सो च वस्सकोटियो सट्ठि^१ च वस्ससतसहस्सानि ।

१२९ यामान देवान कित्तकं आयुष्पमाणं ?

यानि मानुसकानि द्वे वस्ससतानि, यामान देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादस-
मासियो सबच्छरो । तेन सबच्छरेण दिव्वानि द्वे वस्ससहस्सानि
यामान देवान आयुष्पमाणं ।

R 423

१३० मनुस्सान गणनाय कित्तकं होति ?

चुट्ठस^२ च वस्सकोटियो चत्तारीस^३ च वस्ससतसहस्सानि ।

१३१ तुसितान देवान कित्तकं आयुष्पमाणं ?

यानि मानुसकानि चत्तारि वस्ससतानि, तुसितान देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सबच्छरो । तेन सबच्छरेण दिव्वानि चत्तारि वस्ससहस्सानि तुसितान देवान आयुष्पमाणं ।

10

१३२ मनुस्सान गणनाय कित्तकं होति ?

सत्तपञ्जास वस्सकोटियो सट्ठि च वस्ससतसहस्सानि ।

१३३ निम्मानरतीन देवान कित्तकं आयुष्पमाणं ?

यानि मानुसकानि अट्ठ वस्ससतानि, निम्मानरतीन देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सबच्छरो । तेन सबच्छरेण दिव्वानि अट्ठ वस्ससहस्सानि
निम्मानरतीन देवान आयुष्पमाणं ।

15

१३४ मनुस्सान गणनाय कित्तकं होति ?

द्वे वस्सकोटिसतानि तिस^४ च वस्सकोटियो चत्तारीस च वस्ससतसहस्सानि ।

१३५ परनिम्मितवसवत्तीन देवान कित्तकं आयुष्पमाणं ?

यानि मानुसकानि सोळस वस्ससतानि, परनिम्मितवसवत्तीन देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सबच्छरो । तेन सबच्छरेण दिव्वानि सोळस वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीन देवान आयुष्पमाणं ।

25

१. सट्ठि—स्या० रो० । २ चुट्ठस—स्या० रो० । ३ चत्तारीस—स्या० ।
४ तिसो—सो० रो० ।

B. 439

१३६. मनुस्नानं गणनाय कित्तकं होति ?

नव च वस्सकोटिसतानि एकवीसं च वस्सकोटियो सट्ठि च वस्स-
सतसहस्सानी ति ।

- 5 छ' एते' कामावचरा, सव्वकामसमिद्धिनो ।
सव्वेसं एकसह्वातो, आयु भवति कित्तको ॥
द्वादस कोटिसतं तेसं, अट्ठवीसं च कोटियो ।
पञ्जास सतसहस्सानि, वस्सग्गेन पकासिता ति ॥

R. 424

१३७. पठमं ज्ञानं परित्तं भावेत्वा कथं उपपज्जन्ति ?

पठमं ज्ञानं परित्तं भावेत्वा ब्रह्मपारिसज्जानं देवानं सहव्यतं^३

10 उपपज्जन्ति ।

तेसं कित्तकं आयुप्पमाणं ?

कप्पस्स ततियो भागो ।

१३८. पठमं ज्ञानं मज्झिमं भावेत्वा कथं उपपज्जन्ति ?

पठमं ज्ञानं मज्झिमं भावेत्वा ब्रह्मपुरोहितानं देवानं सहव्यतं

15 उपपज्जन्ति ।

तेसं कित्तकं आयुप्पमाणं ?

उपड्ढकप्पो ।

१३९. पठमं ज्ञानं पणीतं भावेत्वा कथं उपपज्जन्ति ?

पठमं ज्ञानं पणीतं भावेत्वा महाब्रह्मानं देवानं सहव्यतं उप-

20 पज्जन्ति ।

तेसं कित्तकं आयुप्पमाणं ?

कप्पो ।

१४०. दुतियं ज्ञानं परित्तं भावेत्वा कथं उपपज्जन्ति ?

दुतियं ज्ञानं परित्तं भावेत्वा परित्ताभानं देवानं सहव्यतं

25 उपपज्जन्ति ।

तेसं कित्तकं आयुप्पमाणं ?

द्वे कप्पा ।

१४१. दुतियं ज्ञानं मज्झिमं भावेत्वा कथं उपपज्जन्ति ?

दुतिय ज्ञान मज्झिम भावेत्वा अप्पमाणाभान देवान सहव्यत
उपपज्जन्ति ।

तेस कित्तक आयुष्पमाण ?

चत्तारो कप्पा ।

१४२ दुतिय ज्ञान पणीत भावेत्वा क्त्य उपपज्जन्ति ? 3

दुतिय ज्ञान पणीत भावेत्वा आभस्मरान देवान सहव्यत
उपपज्जन्ति ।

तेस कित्तक आयुष्पमाण ?

अट्ठ कप्पा ।

१४३ ततिय ज्ञान परित्त भावेत्वा क्त्य उपपज्जन्ति ? 10

ततिय ज्ञान परित्त भावेत्वा परित्तनुभान देवान सहव्यत
उपपज्जन्ति ।

तेस कित्तक आयुष्पमाण ?

सोळस कप्पा ।

१४४ ततिय ज्ञान मज्झिम भावेत्वा क्त्य उपपज्जन्ति ? 15 B 440

ततिय ज्ञान मज्झिम भावेत्वा अप्पमाणनुभान देवान सहव्यत
उपपज्जन्ति ।

तेस कित्तक आयुष्पमाण ?

R 425

वात्तिस^१ कप्पा ।

१४५ ततिय ज्ञान पणीत भावेत्वा क्त्य उपपज्जन्ति ? 20

ततिय ज्ञान पणीत भावेत्वा मुभविण्हान देवान सहव्यत उप-
पज्जन्ति ।

तेस कित्तक आयुष्पमाण ?

~

चतुसट्ठि^२ कप्पा ।

१४६ चतुत्य ज्ञान भावेत्वा आरम्मणानानत्तता मनसिकार- 25
नानत्तता छन्दनानत्तता पणिधिनानत्तता अधिमोक्खनानत्तता अभिनीहार-
नानत्तता पञ्जानानत्तता अप्पेकच्चे अमज्जासत्तान देवान सहव्यत उप-
पज्जन्ति, अप्पेकच्चे वेहप्फलान देवान सहव्यत उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे
अविहान देवान सहव्यत उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे अतप्पान देवान सहव्यत

उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे सुदस्सानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे सुदस्सीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे अकनिट्ठानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे आकासानञ्चायतनूपगानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे विञ्जाणञ्चायतनूपगानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे आकिञ्चञ्जायतनूपगानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति, अप्पेकच्चे नेवसञ्जानासञ्जायतनूपगानं देवानं सहव्यतं उपपज्जन्ति ।

१४७ असञ्जासत्तानं च वेहप्फलानं च देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?

10 पञ्चकप्पसत्तानि ।

• १४८. अविहानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
कप्पसहस्म ।

१४९. अतप्पानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
द्वे कप्पसहस्सानि ।

15 १५०. सुदस्सानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
चत्तारि कप्पसहस्सानि ।

• १५१. सुदस्सीनं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
अट्ठ कप्पसहस्मानि ।

20 १५२. अकनिट्ठानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
सोळस कप्पसहस्सानि ।

• १५३. आकामानञ्चायतनूपगानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
दीमति कप्पसहस्सानि ।

B 441 १५४. विञ्जाणञ्चायतनूपगानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
चत्तारीस कप्पसहस्सानि ।

R 426 25 १५५. आकिञ्चञ्जायतनूपगानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?
गट्ठि कप्पसहस्सानि ।

१५६. नेवसञ्जानासञ्जायतनूपगानं देवानं कित्तकं आयुप्पमाणं ?

चतुरासीति कप्पसहस्रानी ति ।

उक्खित्ता पुञ्जतेजेन, कामरूपगति^१ गता ।
 भवगतं^२ पि सम्पत्ता, पुनागच्छन्ति^३ दुग्गति ॥
 ताव दीघायुका सत्ता, चवन्ति आयुसह्वया ।
 नत्थि कोचि भवो निच्चो, इति वुत्तं महेसिना ॥ 5
 तस्मा हि धीरा निपका, निपुणा ग्रत्यचिन्तका ।
 जरामरणमोक्खाय, भावेन्ति मग्गमुत्तमं ॥
 भावयित्वा सुचि मग्गं, निव्वानोगधगामिनं ।
 सव्वासवे परिञ्जाय, परिनिव्वन्ति अनासवा ति ॥

§ ७. अभिञ्जेय्यादी

१५७ पञ्चन्न खन्धान कति अभिञ्जेय्या, कति परिञ्जेय्या, 10
 कति पहातव्वा, कति भावेतव्वा, कति सच्छिकातव्वा, कति न पहातव्वा,
 न भावेतव्वा, न सच्छिकातव्वा पे० सत्तन्न चित्तान कति अभिञ्जेय्या,
 कति परिञ्जेय्या, कति पहातव्वा, कति भावेतव्वा, कति सच्छिकातव्वा,
 कति न पहातव्वा न भावेतव्वा न सच्छिकातव्वा ?

रूपखन्धो अभिञ्जेय्यो परिञ्जेय्यो न पहातव्वो न 15
 भावेतव्वो न सच्छिकातव्वो । चत्तारो खन्धा अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या,
 सिया पहातव्वा, सिया भावेतव्वा, सिया सच्छिकातव्वा, सिया न
 पहातव्वा न भावेतव्वा न^४ सच्छिकातव्वा ।

दसायतना अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या न पहातव्वा न 18 412
 भावेतव्वा न सच्छिकातव्वा । द्वे आयतना अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या, 20
 सिया पहातव्वा, सिया भावेतव्वा, सिया सच्छिकातव्वा, सिया न
 पहातव्वा न भावेतव्वा न सच्छिकातव्वा ।

सोळस धातुयो अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या न पहातव्वा न
 भावेतव्वा न सच्छिकातव्वा । द्वे धातुयो अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या,
 सिया पहातव्वा, सिया भावेतव्वा, सिया सच्छिकातव्वा, सिया न पहा- 25
 तव्वा न भावेतव्वा न सच्छिकातव्वा ।

१ कामरूपगती - रो० । २ भवग वा - स्या० । ३ पुन गच्छन्ति - स्या०, रो० ।
 ४ सिया न - रो० ।

R. 427

समुदयसत्त्वं अभिञ्जेय्यं परिञ्जेय्यं पहातत्वं न भावेतत्वं
 न सच्छिकातत्वं । मगसत्त्वं अभिञ्जेय्यं परिञ्जेय्यं न पहातत्वं
 भावेतत्वं न सच्छिकातत्वं । निरोधसत्त्वं अभिञ्जेय्यं परिञ्जेय्यं
 न पहातत्वं न भावेतत्वं सच्छिकातत्वं । दुःखसत्त्वं अभिञ्जेय्यं
 5 परिञ्जेय्यं, सिया पहातत्वं, न भावेतत्वं, न सच्छिकातत्वं, सिया
 न पहातत्वं ।

नविन्द्रिया अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या न पहातत्वा न
 भावेतत्वा न सच्छिकातत्वा । दोमनस्सिन्द्रियं अभिञ्जेय्यं परिञ्जेय्यं
 पहातत्वं न भावेतत्वं न सच्छिकातत्वं । अनञ्जातञ्जस्सामी-
 10 तिन्द्रियं^१ अभिञ्जेय्यं परिञ्जेय्यं न पहातत्वं भावेतत्वं^२ न सच्छि-
 कातत्वं । अञ्जिन्द्रियं अभिञ्जेय्यं परिञ्जेय्यं न पहातत्वं, सिया
 भावेतत्वं, सिया सच्छिकातत्वं । अञ्जाताविन्द्रियं अभिञ्जेय्यं परि-
 ञ्जेय्यं न पहातत्वं न भावेतत्वं सच्छिकातत्वं । तीणिन्द्रिया अभि-
 15 कातत्वा, सिया न भावेतत्वा, सच्छिकातत्वा^३ । छ इन्द्रिया अभिञ्जेय्या
 परिञ्जेय्या, सिया पहातत्वा, सिया भावेतत्वा, सिया सच्छिकातत्वा,
 सिया न पहातत्वा न भावेतत्वा न सच्छिकातत्वा ।

तयो अकुसलहेतू अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या पहातत्वा न
 भावेतत्वा न सच्छिकातत्वा । तयो कुसलहेतू अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या
 20 न पहातत्वा, सिया भावेतत्वा, न सच्छिकातत्वा, सिया न भावेतत्वा ।
 तयो अव्याकतहेतू अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या न पहातत्वा न भावेतत्वा,
 सिया सच्छिकातत्वा, सिया न सच्छिकातत्वा ।

B. 443

कवळीकारो^४ आहारो अभिञ्जेय्यो परिञ्जेय्यो न पहातत्वा
 न भावेतत्वा न सच्छिकातत्वा । तयो आहारा अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या,
 25 सिया पहातत्वा, सिया भावेतत्वा, सिया सच्छिकातत्वा, सिया न
 पहातत्वा न भावेतत्वा न सच्छिकातत्वा ।

छ फस्सा अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या न पहातत्वा न
 भावेतत्वा न सच्छिकातत्वा । मनोविञ्जाणघातुसम्फस्सो अभिञ्जेय्यो

१. स्या० पोत्यके नत्ति । २. धनञ्जतञ्जस्सामीतिन्द्रियं - स्या० । ३. न भावेतत्वं -
 रो० । ४. न सच्छिकातत्वा - सी०, स्या०, रो० । ५. कवळीकारो - सी०, स्या०, रो० ।

परिञ्जेय्यो, सिया पहातव्वो सिया भावेतव्वो, सिया सच्छिकातव्वो, सिया न पहातव्वो न भावेतव्वो न सच्छिकातव्वो ।

छ वेदना पे० छ सञ्जा छ चेतना छ चित्ता
अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या न पहातव्वा न भावेतव्वा न सच्छिकातव्वा ।
मनोविञ्जाणघातु अभिञ्जेय्या परिञ्जेय्या, सिया पहातव्वा, सिया 5
भावेतव्वा, सिया सच्छिकातव्वा, सिया न पहातव्वा न भावेतव्वा न
सच्छिकातव्वा । R 429

— ० —

५ ८ सारम्मणानारम्मणा

१५८ पञ्चन्न खन्धान कति सारम्मणा, कति अनारम्मणा
पे० सत्तन्न चित्तान कति सारम्मणा, कति अनारम्मणा ?

रूपखन्धो अनारम्मणो । चत्तागे खन्धा सारम्मणा । 10

दसायतना अनारम्मणा । मनायतन सारम्मण । धम्मायतन
सिया सारम्मण, सिया अनारम्मण ।

दस धातुयो अनारम्मणा । सत्त धातुयो सारम्मणा ।
धम्मधातु सिया सारम्मणा, सिया अनारम्मणा ।

द्वे सच्चा सारम्मणा । निरोधसच्च अनारम्मण । दुक्ख- 15
सच्च सिया सारम्मण, सिया अनारम्मण ।

सत्तिन्द्रिया अनारम्मणा । चुट्टसिन्द्रिया सारम्मणा ।
जीवित्तिन्द्रिय सिया सारम्मण, सिया अनारम्मण । नव हेतू सारम्मणा ।
कवलीकारो आहारो अनारम्मणो । तयो आहारा सारम्मणा । सत्त
फस्सा सत्त वेदना सत्त सञ्जा सत्त चेतना सत्त चित्ता 20
सारम्मणा ।

पञ्चन्न खन्धान कति सारम्मणारम्मणा, कति अनारम्मणा-
रम्मणा पे० सत्तन्न चित्तान कति सारम्मणारम्मणा, कति
अनारम्मणारम्मणा ?

B 444

रूपखन्धो अनारम्मणो । चत्तागे खन्धा सिया सारम्मणा- 25
रम्मणा, सिया अनारम्मणारम्मणा ।

दसायतना अनारम्मणा । मनायतन सिया सारम्मणा-

रम्मणं, सिया अनारम्मणारम्मणं । धम्मायतनं सिया सारम्मणारम्मणं,
सिया अनारम्मणारम्मणं, सिया अनारम्मणं ।

दस धातुयो अनारम्मणा । छ धातुयो अनारम्मणारम्मणा ।
मनोविञ्जाणधातु सिया सारम्मणारम्मणा, सिया अनारम्मणारम्मणा ।
5 धम्मधातु सिया सारम्मणारम्मणा, सिया अनारम्मणारम्मणा, सिया
अनारम्मणा ।

R. 429

निरोधसच्चं अनारम्मणं । भग्गसच्चं अनारम्मणारम्मणं ।
समुदयसच्चं सिया सारम्मणारम्मणं, सिया अनारम्मणारम्मणं । दुक्ख-
सच्चं सिया सारम्मणारम्मणं, सिया अनारम्मणारम्मणं, सिया
10 अनारम्मणं ।

सत्तिन्द्रिया अनारम्मणा । पञ्चिन्द्रिया अनारम्मणारम्मणा ।
नविन्द्रिया सिया सारम्मणारम्मणा, सिया अनारम्मणारम्मणा ।
जीवित्तिन्द्रियं सिया सारम्मणारम्मणं, सिया अनारम्मणारम्मणं, सिया
अनारम्मणं ।

15 नव हेतू सिया सारम्मणारम्मणा, सिया अनारम्मणा-
रम्मणा । कव्वळीकारो आहारो अनारम्मणो । तयो आहारा सिया
सारम्मणारम्मणा, मिया अनारम्मणारम्मणा । छ फस्सा अनारम्मणा-
रम्मणा । मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सो सिया सारम्मणारम्मणो सिया
अनारम्मणारम्मणो । छ वेदना ... छ सञ्जा ... छ चेतना ...
20 छ चित्ता अनारम्मणारम्मणा । मनोविञ्जाणधातु सिया सारम्मणा-
रम्मणा, सिया अनारम्मणारम्मणा ।

—o—

१६. दिट्ठसुतमुतादो

१५६. पञ्चमं एण्धानं कति दिट्ठं, कति मुता, कति मुता,
कति विञ्जाता, कति न दिट्ठं न मुता न मुता न विञ्जाता ... पे०...
सत्तमं चित्तानं कति दिट्ठं, कति मुता, कति मुता, कति विञ्जाता, कति
D 445 न दिट्ठं न मुता न मुता न विञ्जाता ?
25

म्पागन्धो मिया दिट्ठो, मिया मुतो, मिया मुतो, सिया

अव्याकता । द्वे धातुयो सिया कुसला, सिया अकुसला, सिया अव्याकता ।
समुदयसच्चं अकुसलं । मगसच्चं कुसलं । निरोधसच्चं अव्याकतं ।
दुक्खसच्चं सिया कुसलं, सिया अकुसलं, सिया अव्याकतं ।

दसिन्द्रिया अव्याकता । दोमनस्सिन्द्रियं अकुसलं ।
5 अनञ्जातञ्जास्सामीतिन्द्रियं कुसलं । चत्तारिन्द्रिया सिया कुसला,
सिया अव्याकता । छ इन्द्रिया सिया कुसला, सिया अकुसला, सिया
अव्याकता ।

तयो कुसलहेतू कुसला । तयो अकुसलहेतू अकुसला ।
तयो अव्याकतहेतू अव्याकता । कवळीकारो आहारो अव्याकतो । तयो
10 आहारा सिया कुसला, सिया अकुसला, सिया अव्याकता । छ फस्सा
अव्याकता । मनोविञ्जाणघातुसम्फस्सो सिया कुसलो, सिया अकुसलो,
सिया अव्याकतो । छ वेदना ... छ सञ्जा ... छ चेतना ... छ चित्ता
अव्याकता । मनोविञ्जाणघातु सिया कुसला, सिया अकुसला, सिया
अव्याकता ।

15 १६१. पञ्चन्नं खन्धानं कति सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, कति
दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता, कति अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता
... पे०... सत्तन्नं चित्तानं कति सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, कति दुक्खाय
वेदनाय सम्पयुत्ता, कति अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ?

द्वे एन्धा न यत्तव्वा सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ति
20 पि, दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता ति पि, अदुक्खमसुखाय वेदनाय
सम्पयुत्ता ति पि । तयो खन्धा सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया
दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता, गिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ।

131 दगायतना न यत्तव्वा सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ति
पि, दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता ति पि, अदुक्खमसुखाय वेदनाय
25 सम्पयुत्ता ति पि । मनायतनं गिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, गिया
दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं, गिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं ।
धम्मामतनं गिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, गिया दुक्खाय वेदनाय
सम्पयुत्तं, गिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, गिया न यत्तव्वं
30 सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं ति पि, दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं ति पि,
अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं ति पि ।

कवलीकारो आहारो न वत्तव्वो .सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ति पि, दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो ति पि, अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ति पि । तयो आहारा सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ।

पञ्च फस्सा अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता । कायविञ्जाणधातुसम्फस्सो सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो । मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सो सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, सिया अदुक्खम-
10 सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो ।

सत्त वेदना न वत्तव्वा सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ति पि, दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता ति पि, अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ति पि । पञ्च सञ्जा ... पञ्च चेतना ... पञ्च चित्ता अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, कायविञ्जाणधातु^१ सिया सुखाय
15 वेदनाय सम्पयुत्ता^२, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता । मनोविञ्जाण-
धातु सिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता, सिया अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता ।

१६२. पञ्चन्नं खन्धानं कति विपाका, कति विपाकधम्मधम्मा, कति नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा ...पे०... सत्तन्नं चित्तानं कति विपाका,
20 कति विपाकधम्मधम्मा, कति नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा ?

रूपकखन्धो नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । चत्तारो खन्धा सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाक-
नविपाकधम्मधम्मा ।

दसायतना नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा । द्वायतना सिया
25 विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्म-
धम्मा ।

दस धातुयो नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा । पञ्च धातुयो विपाका । मनोधातु सिया विपाका, सिया नेवविपाकनविपाक-

धम्मधम्मा । द्वे धातुयो सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा ।

द्वे सच्चा विपाकधम्मधम्मा । निरोधसच्चं नेवविपाक-
नविपाकधम्मधम्मं । दुक्खसच्चं मिया विपाकं, सिया विपाकधम्मधम्मं,
सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मं । १५

सत्तिन्द्रिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा । तीणिन्द्रिया
विपाका । द्विन्द्रिया^१ विपाकधम्मधम्मा । अञ्जिन्द्रियं सिया
विपाकं, सिया विपाकधम्मधम्मं । नविन्द्रिया सिया विपाका, सिया
विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा ।

छ हेतू विपाकधम्मधम्मा । तयो अब्याकतहेतू सिया^{१०}
विपाका, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्ममा ।

कवळीकारो आहारो नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । तयो
आहारा सिया विपाका, सिया विपाकधम्मधम्मा, सिया नेवविपाक-
नविपाकधम्मधम्ममा । पञ्च फस्सा विपाका । मनोधातुसम्फस्सो सिया
विपाको, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मो । मनोविञ्जाणधातु- १५
सम्फस्सो सिया विपाको, सिया विपाकधम्मधम्मो, सिया नेवविपाक-
नविपाकधम्मधम्मो । पञ्च वेदना .. पञ्च सञ्जा .. पञ्च चेतता ...
पञ्च चित्ता विपाका । मनोधातु सिया विपाका, सिया नेवविपाक-
नविपाकधम्मधम्ममा । मनोविञ्जाणधातु सिया विपाका, सिया विपाक-
धम्मधम्ममा, सिया नेवविपाकनविपाकधम्मधम्ममा । २०

१६३. पञ्चस्रं खन्धानं कति उपादिञ्चुपादानिया^२, कति
अनुपादिञ्चुपादानिया, कति अनुपादिञ्चअनुपादानिया .. पे०... सत्तस्रं
चित्तानं कति उपादिञ्चुपादानिया, कति अनुपादिञ्चुपादानिया, कति
अनुपादिञ्चअनुपादानिया ?

हपक्खन्धो सिया उपादिञ्चुपादानियो, सिया अनुपादिञ्चु- २५ ३ ४५०
पादानियो । चत्तारो खन्धा सिया उपादिञ्चुपादानिया, सिया
अनुपादिञ्चुपादानिया, सिया अनुपादिञ्चअनुपादानिया ।

पञ्चायतना उपादिञ्चुपादानिया । सहायतनं अनुपा-

१ इन्द्रिया - सी०; द्वे इन्द्रिया - रो० । २ उपादिञ्चुपादानिया - रो०,
एवमुपरि पि ।

दिन्नुपादानियं । चत्तारो आयतना सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया
अनुपादिन्नुपादानिया । द्वायतना सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया
अनुपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नअनुपादानिया ।

दस धातुयो उपादिन्नुपादानिया । सद्धातु अनुपादिन्नु-
5 पादानिया । पञ्च धातुयो सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नु-
पादानिया । द्वे धातुयो सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नु-
पादानिया, सिया अनुपादिन्नअनुपादानिया ।

समुदयसच्चं अनुपादिन्नुपादानियं । द्वे सच्चा अनुपादिन्न-
अनुपादानिया । दुक्खसच्चं सिया उपादिन्नुपादानियं, सिया अनुपादिन्नु-
10 पादानियं ।

नविन्द्रिया उपादिन्नुपादानिया । दोमनस्सिन्द्रियं अनु-
पादिन्नुपादानियं । तीणिन्द्रिया अनुपादिन्नअनुपादानिया । नविन्द्रिया
सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्न-
अनुपादानिया । तयो अकुसलहेतू अनुपादिन्नुपादानिया । तयो कुसलहेतू
15 सिया अनुपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नअनुपादानिया । तयो
अव्याकतहेतू सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नुपादानिया,
सिया अनुपादिन्नअनुपादानिया ।

कवळीकारो आहारो सिया उपादिन्नुपादानियो, सिया
अनुपादिन्नुपादानियो । तयो आहारा सिया उपादिन्नुपादानिया, सिया
20 अनुपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नअनुपादानिया ।

पञ्च फस्सा उपादिन्नुपादानिया । मनोधातुसम्फस्सो
सिया उपादिन्नुपादानियो, सिया अनुपादिन्नुपादानियो । मनोविञ्जाण-
धातुसम्फस्सो सिया उपादिन्नुपादानियो, सिया अनुपादिन्नुपादानियो,
सिया अनुपादिन्नअनुपादानियो । पञ्च वेदना ... पञ्च सञ्जा ... पञ्च
25 चेतना ... पञ्च चित्ता उपादिन्नुपादानिया । मनोधातु सिया उपादिन्नु-
पादानिया, सिया अनुपादिन्नुपादानिया । मनोविञ्जाणधातु सिया
उपादिन्नुपादानिया, सिया अनुपादिन्नअनुपादानिया, सिया अनुपादिन्न-
अनुपादानिया ।

कति सवितक्कसविचारा, कति अविक्कविचारमत्ता, कति अविक्क-
अविचारा ?

रूपखन्धो अविक्कअविचारो । तयो खन्धा मिया
सवितक्कसविचारा, सिया अविक्कविचारमत्ता, सिया अविक्क-
अविचारा । सङ्खारखन्धो सिया सवितक्कसविचारो, सिया अविक्क- 5
विचारमत्तो, सिया अविक्कअविचारो सिया न वत्तञ्चो सवितक्क-
सविचारो ति पि अविक्कविचारमत्तो ति पि, अविक्कअविचारो
ति पि ।

R 435

दसायतना अविक्कअविचारा । मनायतन सिया सवितक्क-
सविचार, सिया अविक्कविचारमत्त, सिया अविक्कअविचार । 10
धम्मायतन सिया सवितक्कसविचार, सिया अविक्कविचारमत्त, सिया
अविक्कअविचार, सिया न वत्तव्व सवितक्कसविचार ति पि,
अविक्कविचारमत्त ति पि, अविक्कअविचार ति पि ।

पद्दस धातुयो अविक्कअविचारा । मनोधातु सवितक्क-
सविचारा । मनोवञ्जाणधातु सिया सवितक्कसविचारा, सिया 15
अविक्कविचारमत्ता, सिया अविक्कअविचारा । धम्मधातु सिया
सवितक्कसविचारा, सिया अविक्कविचारमत्ता, सिया अविक्क-
अविचारा, सिया न वत्तव्वा सवितक्कसविचारा ति पि, अविक्क-
विचारमत्ता ति पि, अविक्कअविचारा ति पि ।

समुदयसञ्च सवितक्कसविचार । निरोधसञ्च अविक्क- 20
अविचार । मग्गसञ्च सिया सवितक्कसविचार, सिया अविक्क-
विचारमत्त, सिया अविक्कअविचार । दुक्खसञ्च सिया सवितक्क-
सविचार, सिया अविक्कविचारमत्त, सिया अविक्कअविचार, सिया
न वत्तव्व सवितक्कसविचार ति पि, अविक्कविचारमत्त ति पि,
अविक्कअविचार ति पि ।

25

नविन्द्रिया अविक्कअविचारा । दोमनस्सिन्द्रिय सवितक्क-
सविचार । उपेक्खिन्द्रिय सिया सविक्कसविचार, सिया अविक्क-
अविचार । एकादसिन्द्रिया सिया सवितक्कसविचारा, मिया अविक्क-
विचारमत्ता, सिया अविक्कअविचारा ।

B. 452

तयो अकुसलहेतू सवितक्कसविचारा । छ हेतू सिया
 सवितक्कसविचारा, सिया अविक्कविचारमत्ता, सिया अविक्क-
 अविचारा । कवळीकारो आहारो अविक्कअविचारो । तयो आहारा
 सिया सवितक्कसविचारा, सिया अविक्कविचारमत्ता, सिया अविक्क-
 5 अविचारा । पञ्च फस्सा अविक्कअविचारा । मनोधातुसम्फस्सो
 सवितक्कसविचारो । मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सो सिया सवितक्क-
 सविचारो, सिया अविक्कविचारमत्तो, सिया अविक्कअविचारो । पञ्च
 वेदना ... पञ्च सञ्जा ... पञ्च चेतना ... पञ्च चित्ता अविक्क-
 अविचारा मनोधातु सवितक्कसविचारा, मनोविञ्जाणधातु सिया
 10 सवितक्कसविचारा, सिया अविक्कविचारमत्ता, सिया अविक्क-
 अविचारा ।

२. दुक्कानि

१६५. पञ्चन्नं खन्धानं कति रूपा, कति अरूपा ... पे०...
 सत्तन्नं चित्तानं कति रूपा, कति अरूपा ?

R. 436

रूपखन्धो रूपं । चत्तारो खन्धा अरूपा । दसायतना
 15 रूपा । मनायतनं अरूपं । धम्मायतनं सिया रूपं, सिया अरूपं ।
 दस धातुयो रूपा । सत्त धातुयो अरूपा । धम्मधातु सिया रूपा, सिया
 अरूपा । तीणि सञ्चानि अरूपा । दुक्खसञ्चं सिया रूपं, सिया अरूपं ।
 सत्तिन्द्रिया रूपा । चुट्टसिन्द्रिया अरूपा । जीवित्तिन्द्रियं सिया रूपं, सिया
 अरूपं । नव हेतू अरूपा । कवळीकारो आहारो रूपं । तयो आहारा
 20 अरूपा । सत्त फस्सा अरूपा । सत्त वेदना ... सत्त सञ्जा ... सत्त चेतना
 सत्त चित्ता अरूपा ।

१६६. पञ्चन्नं खन्धानं कति लोक्किया, कति लोक्कुत्तरा ?
 द्वादसन्नं आयतनानं कति लोक्किया, कति लोक्कुत्तरा ? अट्टारसन्नं धातून्
 कति लोक्किया, कति लोक्कुत्तरा ? चतुन्नं सञ्चानं कति लोक्किया, कति
 25 लोक्कुत्तरा ... पे०... सत्तन्नं चित्तानं कति लोक्किया, कति लोक्कुत्तरा ?

B. 453

रूपखन्धो लोक्कियो । चत्तारो खन्धा सिया लोक्किया,
 सिया लोक्कुत्तरा । दसायतना लोक्किया । द्वे आयतना सिया लोक्किया,
 सिया लोक्कुत्तरा । सोळस धातुयो लोक्किया । द्वे धातुयो सिया लोक्किया,
 सिया लोक्कुत्तरा । द्वे सञ्चा लोक्किया । द्वे सञ्चा लोक्कुत्तरा ।

दसिन्द्रिया लोकिया । तीणिन्द्रिया लोकुत्तरा । नविन्द्रिया
 सिया लोकिया, सिया लोकुत्तरा । तयो अकुसलहेतू लोकिया ।
 छ हेतू सिया लोकिया, सिया लोकुत्तरा । ऋवळीकारो आहारो लोकियो ।
 तयो आहारा सिया लोकिया, सिया लोकुत्तरा । छ फस्सा लोकिया ।
 मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सो सिया लोकियो, सिया लोकुत्तरो । छ 5
 वेदना लोकिया । मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सजा वेदना सिया लोकिया,
 सिया लोकुत्तरा । छ सञ्जा लोकिया । मनोविञ्जाणधातुसम्फस्सजा
 सञ्जा सिया लोकिया, सिया लोकुत्तरा । छ चेतना लोकिया । मनो-
 विञ्जाणधातुसम्फस्सजा चेतना सिया लोकिया, सिया लोकुत्तरा ।
 छ चित्ता लोकिया । मनोविञ्जाणधातु सिया लोकिया, सिया 10
 लोकुत्तरा ति ।

अभिञ्जा द्वे सारम्मणा^१, दिट्ठा कुसलवेदना ।

विपाका च उपादिज्ञा, वितक्कं^२ रूपलोकिया^३ ति ॥

धम्महृदयविभङ्गो निट्ठितो^४ ।

—:०:—

विभङ्गप्पकरणं^५ निट्ठितं^६ ।

१. सारम्मणा - स्या०, रो० । २-२. वितक्कं लोकिया सी०, स्या०; वितक्क-
 रूपेण लोकिया - रो० । ३. समत्तो - स्या०, रो० । ४. विभङ्गप्पकरणं - म० ।
 ५. समत्तं - सी० ।

विशेषतपदानं
अनुषकमणिका

अ		अञ्जयास्मी ति, कथ	४७२
अवनिट्टा, देवा	५०२, ५०८	अञ्जामञ्जचतुवरा	१००
अबुसलवम्मपया, दस	४७०	अञ्जाताविन्द्रिय, कतम	१५६
अबुसलधातुयो, तिस्सो	४३४	अञ्जिन्द्रिय, कतम	१५६
अबुसलभूलपच्चया सद्धारो, कतमो	२३५, २३६	अट्टवभातिवरा	४१३
अबुसलभूलानि, तीणि	२५६, २५७	अट्टङ्गिबो मम्मो, अरियो	२८५-२८७, २६०
अबुसलवितववा, तयो	४३३	अट्ट, भारियबोहारा	४६५
अबुसलसञ्जा, तिस्सो	४३३, ४३४	- असञ्जीवादा	४६७, ४७६
अबुसलहेतु, तयो	४८१, ५१०	- वित्तसवत्पूनि	४६३
अबुसला, धम्मा	२०७, २११, २१७, ३०८, ३५४	- बुसीतवत्पूनि	४६५
- वेदना	६	- नेवसञ्जीनासञ्जीवादा	४६७, ४६८, ४७६
अवलन्ति, कतमा	४२६	- पुरिसदोसा	४६७
अगन्धनिमा, पञ्जा	३८२	- मिच्छता	४६६
अगारवा, छ	४५८	- विमोक्खा	४०६
अग्गी, तयो	४४०	- कतमे अरूपधातुया	४८६
अङ्गणानि, तीणि	४४०	अट्टमु लोकधम्मेषु, चित्तस पटिपातो	४६५
अङ्गण, दोतो	४४०	अट्टारस, तण्हाविचरितानि अज्जातिवस्स	
- मोहो	४४०	उपादाय	४७५
- रायो	४४०	- तण्हाविचरितानि, कतमानि	४७१
अजाता, वेदना	६	- तण्हाविचरितानि बाहिरस्स	
अज्जत्तबहिद्धारम्मणा, पञ्जा	३८६	उपादाय	४७५, ४७६
अज्जत्तसयोजन, कतम	४३१	- धातुयो	१०८, ११२, ४८०
अज्जत्तारम्मणा पञ्जा	३८६	अणुमत्ता वज्जा, कतमा	२६७
अज्जत्ता वेदना	६	अतप्पान, देवान	५०७
- सञ्जा	६	अतिमानो, कतमो	४२३
अज्जत्तिका, आकासपातु	१०५	अतीतानामतपन्नुप्पसा, वेदना	५
- आपोधातु	१०३	अतीतानामतपन्नुप्पसा, रूप	३
- तेजोधातु	१०३	अतीतारम्मणा, पञ्जा	३८८
- पथवीधातु	१०२	अतीता, वेदना	५
- वायोधातु	१०४, १०५	- सद्धारा	११
अज्जत्त रूप	४	- सञ्जा	८
- विञ्जाण	१५	अतीत, रूप	३
अञ्जाया भविस्स ति कथ	४७३	- विञ्जाण	१४
- तिय ति, कथ	४७४	अत्तवाडुपादान, कतम	४५०
		अत्तानुदिट्ठि कतमा	४४१

अत्यजायिका पञ्जा	३८४	अनुपादिप्रअनुपादानिया, पञ्जा	३८७
अत्यपटिसम्भवा	३५०, ३५४, ३६२	अनुपादिज्ञा, पञ्जा	३८३
- अत्ये ज्ञाण	३६३	अनुपादिनुपादानिया, पञ्जा	३८६
- दुक्खनिरोधे ज्ञाण	३५०	अनुपुञ्जविहारगामापत्तियो, नव	४०६
- दुक्खे ज्ञाण	३५०	अनुसया, सत	४६०
अत्रिच्छता, कतमा	४१६	अनोपनिया, पञ्जा	३८२
अदिज्ञादाना वेरमणीसिक्खापद, कतम	३४२, ३४६	अनोत्प, कतम	४२६, ४४५
अदुक्खमसुखा, वेदना	६	अन्तगाहिका दिट्ठि, दसवरयुका	४७१
अदोसे, कतमो	२१३, २१४	अन्तवादिट्ठि, कतमा	४२८
अधम्मचरिया, कतमा	४४२	अन्तान्तिका, चत्तारो	४७६
अधिचित्तं, पञ्जा	३८६	अपचयगामिनी, पञ्जा	३८७
अधिच्चसमुप्यत्तिका, द्वे	४७८	अपचयाय नो आचमाय, पञ्जा	३६१
अधिपञ्जाप, पञ्जा	३८६	अपरत्तानुदिट्ठि, कतमा	४२८
अपिमानो, कतमो	४२४	अपरानि पि चत्तारि, दुक्खरित्तानि	४५१
अधिमोक्खपच्चया भवो	२१२, २१३, २१८, २२१, २२३, २३०, २३६	- तीणि, विसमानि	४४०
अधिसीले, पञ्जा	३८५	अपरा पि तित्तो, तण्हा	४११, ४३७
अनञ्जवो, कतमो	४२६	अपरामद्दा, पञ्जा	३८३
अनञ्जासञ्जस्तामीतिन्द्रिय कतम	१५६	अपरियापन्ना, धम्मा	५०३
अनन्तवादिट्ठि, कतमा	४२८	- पञ्जा	३८४, ३६०
अनरियवोहरा, अट्ठ	४६५	अपरिसापन्ने, एक चित्त	४८८
अनवञ्जातिपटिसमुत्तो वित्तवको, कतमो	४२५	- छ हेतु	४८८
अनागतारम्मणा, पञ्जा	३८८	अपरे पि चत्तारो, अनरियवोहरा	४५१
अनागता, वेदना	६	- चत्तारो, क्षायी	४०५
- सङ्कारा	११, १२	- छ, परिहानिया धम्मा	४५८
- सञ्जा	८	- तपो, कसावा	४४०
अनागतं, रूप	३	अपायकोसल्ल, कतम	३८६
- विञ्जाण	१५	अपाह अञ्जाया सिथ ति, कय	४७५
अनाचारो	२६६	अपाह इत्थं सिथ ति, कय	४७४
अनादरिय, कतम	४४५	अपाह एव सिथ ति, कय	४७५
अनासवा, पञ्जा	३८१	अपाह सिथ ति, कय	४७४
- वेदना	७	अप्यटिसन्यारो, कतमो	४३०
अनिदस्सनअप्यटिध धम्मायतनपरियापन, रूप	११२	अप्यमञ्जायो, चत्तस्तो	३२२, ३२६, ३३८, ३३६
अनियता, पञ्जा	३८४	अप्यमाणसुमान, देवान	५०७
अनिय्यानिका, पञ्जा	३८४	अप्यमाणा अप्यमाणारम्मणा, पञ्जा	३६४, ३६५
अनीवरणिया, पञ्जा	३८२	- पञ्जा	३८७
अनुत्तरा, पञ्जा	३८४	- परित्तारम्मणा, पञ्जा	३६४, ३६५
अनुपस्सना, कतमा	२३६, २४०	अप्यमाणामान, देवान	५०७
अनुपादानिया, पञ्जा	३८३	अप्यमाणारम्मणा, पञ्जा	३८८

अपरजकता, सता	४०४	अविज्ञा, कतमा	१७३, १८१, १८३, १८४-१८६
अप्येहि सम्पयोगो दुक्खो, कतमो	१२८		१९१, १९३-१९६, १९८, २०१
अप्पीतिका, पञ्चा	३८३		२०२, २०४, २०८-२११, ४१७
अव्याकतहेतु, तयो	४८१	अविज्ञाधातु	१०४, १०६, १०९
अव्यावता धम्मा, कतमे	२१८, २२०-२२६, २३२	अविज्ञानुसरो	४०१
	-२३४, ३५४, ३६२	अविज्ञापञ्चमा सहारो	१७३, १८३, १८६, १९८, २०१, २०४, २०५, २११
- वेदना	६	- अविज्ञासम्पुत्तो	१९३
अव्यापादधातु, कतमा	१०८	- अविज्ञाहेतुको	१८७-१८६
अमब्बा, सता	४०५		१९१
अभिज्ञा, कतमा	२४०, २४२, २४४,	अविज्ञासवो, कतमो	४३५, ४४६
	२४८, ३०३	अवितककविचारो, सत्ताधि	४०६
अमद्दो, कतमो	४२६	अवितककविचारमत्ता पञ्चा	३८७
अमरवितकको, कतमो	४२५	अवितककविचारमत्तो, सत्ताधि	४०६
अमराविकल्पिका, घत्तारो	४७६	अवितकका, पञ्चा	३८३
अमोहो, कतमो	२१३	अविहान, देवानि	४०७
अयोगिनिया, पञ्चा	३८२	अविहिंसाधातु, कतमा	१०८
अयोनिखो गनसिकारो, कतमो	४४७	असङ्खिलेयिका, पञ्चा	३८३
अरञ्ज	३७२	असङ्गता धातु	८८, ११२
अरांत, कतमा	४१८, ४४१	अगञ्जारात्तान, देवानि	४००, ४०७, ४०८
अरियसच्चानि, चत्तारि	१२६, १४३	असञ्जीवादा, अट्ट	४६७, ४७६
अरियसत्त्व, दुक्खनिरोधमामिनी पटिपदा	१२६	असद्धम्मा, सत्त	४६१
- दुक्खनिरोधो	१२६	असन्नुद्धिता, कतमा	४४३
- दुक्खसमुदयो	१२६	असत्तागवृत्ति, कतम	४१७
- दुक्ख	१२६	असत्ताजञ्जता, कतमा	४४३
अरिया, कतमे	४४६	असत्ताजञ्ज, कतम	४३१, ४४७
अरियान अदरसनवम्यता, कतमा	४४६	असत्तो ति, कथ	४७३
अरियो, अट्टङ्गिको मग्गो	१३३, २८५-२८७, २९०	असत्तास्य, कतम	४३०
अरूपजीवितिन्द्रिय, कतम	१५७	असत्ता, पञ्चा	३८७
अरूपसत्ता, कतमा	४३७	असत्तरत्त्व, कतम	४३०
अरूपधातुया	४८६	अस्तिमार्गो, कतमो	४२४
- उपपत्तिवत्तयो	४०१, ५०२	अस्मी ति, कथ	४७१
- एव चित्त	४८७	अस्तादिय, कतम	४४५
अस्त्वावचरा धम्मा, कतमे	५०३	अस्तादादिट्ठि, कतमा	४४१
- पञ्चा	३८३	अस्तयोचनिया, पञ्चा	३८२
अरूपपत्तिया मग्ग मावेत्ति	३५३	अस्तवरो, कतमो	४४६
अस्तामो, कतमो	२१३, २१४	अहिंसिक, कतम	४२६, ४४५
अस्तदञ्जुता, कतमा	४४५		
अस्तिधारा, पञ्चा	३८३		

आ		इन्द्रिपाद, चित्तसमाधिपधानसङ्कार-	२६४, २६६,
		समभ्रागत	२६८, २७०
आकासधातु	१०२, १०५, १०६	- इन्द्रसमाधिपधानसङ्कार०	२६४, २६८
- भ्रञ्जतिवा	१०५	- विरियसमाधिपधान०	२६४, २६५, २६६
- बाहिरा	१०५, १०६	- कीमसासमाधि०	२६४, २६७, २६८, २७०
आकासानञ्चायतनूपमान, देवान	५०८	इन्द्रियानि, बावीसति	४८०
आकासो, कतमो	३१४	इन्द्रियेभ्यु अगुत्तद्वारता, वतमा	२६८, ४३०
आकिञ्चञ्ज्जायतनूपमान, देवान	५०८	- गुत्तद्वारता, वतमा	२६८
आयातवत्पूनि, दस	४६८, ४७०	इमिना भ्रञ्जया भविस्स ति, कय	४७७
आचयगामिनी, पञ्जा	३८७	इमिना भ्रञ्जया सिय ति, कय	४७८
आचयाय चैव अपचयाय च, पञ्जा	३६१	- भ्रञ्जयास्मी ति, कय	४७६
- नो अपचयाय, पञ्जा	३६१	- अपाह भ्रञ्जया सिय ति, कय	४७६
आचारगोचरमम्यन्नो	२६६	- इत्य सिय ति, कय	४७८
आचारो	२६६, २६७	- एव सिय ति कय	४७६
आतापी	२३६, २४८	- सिय ति, कय	४७८
आनेञ्जाभिम्हारो, वतमो	१७३	- असस्मी ति, कय	४७६
आपोधातु	१०२, १०३	- अस्मी ति, कय	४७७
- भ्रञ्जतिवा	१०३	- इत्यस्मी ति, कय	४७६
- बाहिरा	१०३	- इत्य भविस्स ति, कय	४७७
आमसराण , देवान	५०७	- सिय ति, कय	४७८
आयकोसल्ल, कतम	३८६	- एवस्मी ति, कय	४७६
आयतनानि, छ	४८०, ४८४	- एव भविस्स ति, कय	४७७
आरम्भणानि, चत्तारि	३६४, ३६५	- सिय ति, कय	४७८
आलोकफरणता	३६६	- भविस्स ति, कय	४७६
आवागमच्छरिय	४२७	- सातस्मी ति, कय	४७७
आसवविष्णुना अनासवा, पञ्जा	३-२	- सिय ति कय	४७७
- सासवा पञ्जा	३-२	इस्सा, कतमा	४२६
आमवा, चत्तारो	४४८		
- तयो	४३५	उ	
आहार, चत्तारो	४८०, ४८१, ५१३	उच्छेदविट्ठि, कतमा	४२८
आहारो, कबलीकारो	४, ११२, ५१०, ५१८, ५२१	उच्छेदवादा, सत	४७६
इ		उद्धन्व, कतम	३०६, ३०७, ४४२
इत्यस्मी ति, कय	४७२	उपमाहो, कतमो	४२६
इत्थिन्द्रिय, कतम	१५७	उपपत्तिदेवा	५०४
इत्य भविस्स ति, कय	४७३	उपपत्तिभवो, कतमो	१७५
- सिय ति, कय	४७४	उपादानपच्चया पि तण्हा, कतमा	२००
इदि	२६६, २६८-२७२	- भवो, कतमो	१७५, १८३, २००
इदिधादा, चत्तारो	२६४, २६८, २७२, २७३	उपादानविष्णुसा अनुवादानिया, पञ्जा	३८३
		- उपादानिया, पञ्जा	३८३

उपादानानि, चत्वारि	४४६, ४५०
उपादानिया, पञ्चा	३८३
उपादिभ्रा, पञ्चा	३८३
उपादिभ्रुपादानिया, पञ्चा	३८६
उपायकोसल्ल, कतम	३८६
उपायासो, कतमो	१२७, १७६
उपारम्भचित्ता, कतमा	४४७
उपारम्भो, कतमो	४४७
उपासकसिक्खा	२६८
उपासिकासिक्खा	२६८
उपेक्खा, कतमा	३११, ३१२, ३३१, ३३५, ३३७
उपेक्खाधातु	१०६
उपेक्खासम्बोज्झङ्गो	२७६-२८२, ३०७
उपेक्खासहृगता, पञ्चा	३८३, ३८७
उपेक्खिन्द्रिय, कतम	१५८
उपेक्खुपविचार, छ	४५८
उप्पादककम्मनि	५०३

ए

एककमातिका	४०६
एकच्चसस्सतिका, चत्तारो	४७६
एका चेतना, कतमा	४८७, ४८८
एकादसिन्द्रियानि, अरूपधातुया	४८६
एका वेदना, कतमा	४८७, ४७७
- सञ्जा, कतमा	४८७, ४८८
एको फस्सो, कतमो	४८७, ४८८
एक चित्त, कतम	४८७, ४८८
एवस्मी ति, कथ	४७२
एव भवित्थ ति, कथ	४७३
- सिय ति, कथ	४७४
एसत्ता, तिस्रो	४३८

ओ

ओपनिया, पञ्चा	३८२
ओपविप्युत्ता अनोपनिया, पञ्चा	३८२
- ओपनिया, पञ्चा	३८२
ओधा, चत्तारो	४४६
ओपपादिनान, भट्टारान	४६३
- तिरच्छानगतान	४६३
- पेतान	४६३

ओमानो, कतमो	४२४
ओरम्भागियानि सयोजनानि, पञ्च	४५२
ओळारिका, वेदना	६
- सङ्कारा	१२
- सञ्जा	६
ओळारिक, रूप	४
- विञ्जाण	१५

क

कति विट्ठा, पञ्चस्र खन्धान	५१२
- न विट्ठा न सुता	५१२
- भुता	५१२
- लोकिया, चतुस्र सञ्चान	५२०
- द्वादसन्न आयतनान	५२०
- पञ्चस्र खन्धान	५२०
- सत्तन्न चित्तान	५२०
- लोकुत्तरा, भट्टारसन्न धातून	५२०
- चतुस्र सञ्चान	५२०
- द्वादसन्न आयतनान	५२०
- पञ्चस्र खन्धान	५२०
- सत्तन्न चित्तान	५२०
- विपाका, पञ्चस्र खन्धान, सत्तन्न चित्तान	५१६
- विञ्जाता	५१२
- सुता	५१२
कथ उपपज्जन्ति, दान दत्त्वा	५०४
कवलीकारो, आहारो	४, ११२
कम्मभवो, कतमो	१७५
कम्मसकत्तज्जाय, कतम	३८६
कम्मनि भ्रान्तरिकानि, पञ्च	४५४
करुणा, कतमा	३२६, ३३३, ३३६
कसावा, तपो	४४०, ४४१
कामतग्हा, कतमा	४३७
कामधातु, कतमा	१०७
कामधातुया	४८८, ४६२-४६८
- भट्टारस धातुयो, कतमा	४८३
- उपपत्तिकरणे	४६७
- चत्तारो आहारो, कतमे	४८३
- तीणि सञ्चानि, कतमानि	४८३
- द्वादशायतनानि, कतमानि	४८२

कामधातुया नव हेतु, वतमे	४८३	वित्तक प्रायुष्माण, प्राविञ्चञ्जायतनूपगान०	५०८
- पञ्चवक्षन्धा, वतमे	४८२	- चातुम्महाराजिकान देवान	५०४
- वावीसतिन्द्रियानि, कतमानि	४८३	- त्तार्वातिसान देवान	५०४
- सत्त चित्तानि, कतमानि	४८४	- सुसितान देवान	५०५
- चेतना, कतमा	४८४	- निम्मानरतीन, देवान	५०५
- फत्सा, वतमे	४८३	- नेवसञ्जानागञ्जाना-	
- वेदना, कतगा	४८३	यतनूपगान०	५०८
- सञ्जा, कतमा	४८४	- परनिम्मितवमवतीन देवान	५०५
कामरागानुसयो	४०३	- मनुस्सान	५०४, ५०६
कामवितक्को, कतमो	४३३, ४३४	- यामान, देवान	४०५
कानसञ्जा, कतमा	४३३	- विञ्जापञ्चायतनूपगान०	५०८
कामा, कतमे	३०८	- सुदस्सान देवान	५०८
कामावचरा धम्मा, कतमे	५०२	- सुदस्तीन देवान	५०८
- पञ्जा	३८४	किलेसवत्थूनि, षट्ठ	४६३
कामावचरान, देवान	४६३, ४६८	- दत्त	४०४, ४६६
कामावचर कुसल, चित्त	३४४, ३४५	किलेसविपयुत्ता भ्रसङ्किलेसिका, पञ्जा	३८३
कामासवो, कतमो	४३४, ४६८	- सङ्किलेसिका, पञ्जा	३८३
कामुपादान, कतम	४४६	कुक्कुच्च कतम	३०६, ३०७
कामेसाना, कतमा	४३०	कुम्मग्गसेवना, वतमा	४४८
कामेसुमिच्छाचारा वेरमणीसिक्खापद कतम	३४३	कुम्ममो, कतमो	४४८
कापटुच्चरित, कतम	४३४, ४३५	कुलमच्छरिय	४२७
कापधातु, कतमा	११०	कुसलमूलपञ्चया सङ्कारो, वतमो	२१३-२१७, २३२
कायविञ्जाणधातु	१०६, ११०, ११६	कुसलमूला धम्मा, कतमे	२१३-२१७
कायविञ्जाण	१५	कुसलमूलानि, तीणि	२५८
कायविसम	४४०	कुसलहेतु, तयो	४८१
कायसङ्कारो, वतमो	१७३	कुसलाकुसला, वेदना	६
कायसम्भसजा, सञ्जा	६	कुसला धम्मा, कतमे	१८१, २१२, २१४-२१६, २२६-२३२, २३४, ३५२,
कामानुपस्सी	२४६, २५०		३५३
कामायतन	८३, ८४	कुसीतवत्थु, षट्ठम	४६५
कारिणि द्रव्य, कतम	१५६	- चतुत्थ	४६४
कायो, कतमो	३११	- छट्ठ	४६५
विञ्चना, तयो	४४०	- ततिय	४६४
किञ्चन, दोसो	४४०	- दुत्तिय	४६४
- मोहो	४४०	- पञ्चम	४६४
- रागो	४४०	- षट्ठम	४६५
विक्कञ्च भायुष्माण, अकनिट्टान देवान	५०८	- सत्तम	४६५
- अत्तप्पान देवान	५०८	कुसीतवत्थूनि, षट्ठ	४६५
- अविहान देवान	५०८	कुत्वा, कतमा	४१६
- अकासानञ्चायतनूपगान०	५०८		

केनचि न विञ्ज्येया, पञ्जा	३८१	चतुर्वक्त्रमातिका	४१२
- विञ्ज्येया, पञ्जा	३८१	चतुर्व्य, ज्ञान	१३५, ३१७, ३१९-३२३, ५०७
कोधो, कतमो	४२६	चतुरङ्गिक, ज्ञान	३१७, ३१९
कोसञ्ज, कतम	४४२, ४४५	चतुसु फलेसु, पञ्जा	३९४
		- मगोसु पञ्जा	३९७
ग		चत्तारि, अगतिपमनानि	४५०
गन्धनिया, पञ्जा	३८२	- अरियसन्धानि	१२६, १४३
गन्धविष्णुमुत्ता अगन्धनिया, पञ्जा	३८२	- आरम्मणानि	३९४, ३९५
- गन्धनिया, पञ्जा	३८२	- उपादानानि	४४९, ४५०
गन्धा, चत्तारो	४४९	- चित्तानि	४८४
गन्धघातु, कतमा	१०९	- चित्तानि, रूपधातुया	४८५
गन्धायतन	८३, ८७	- ज्ञानानि	३१६, ३१८, ३२०-३२२, ४०६
गोहसिता उपेक्ला, छ	४५९	- कुञ्चरितानि	४५१
गोहसितानि दोमनस्सानि, छ	४५९	- भवानि	४५२
- सोमनस्सानि, छ	४५९	- सन्धानि	१३५, १४०, १४२
गोचरो, कतमो	२९७	चत्तारो, अनरियबोहारा	४५१
गोत्तमदो, कतमो	४१५	- अन्तान्तिका	४७९
		- अमराविकक्षेपिका	४७९
घ		- आसवा	४४८
घानघातु कतमा	१०९	- आहारा	४८०, ४८१, ५१३
घानविञ्जाणघातु	१०६, १०९, ११०	- इन्द्रिणादा	२६४, २६८, २७२, २७३
घानविञ्जाण	१५	- एकच्छसस्मविका	४७९
घानसम्फल्सजा, सञ्जा	९	- घोषा, कतमे	४४९
घानायतन	८३, ८४	- खन्धा, अपरियागने	४८७
घानिन्द्रिय, कतम	१५६	- अरूपधातुया	४८६
		- गथा	४४९
च		- ज्ञायी	४०५
चक्खायतन	८३	- तद्दुष्पादाना	४५०
चक्खुधातु, कतमा	१०९	- फत्सा, रूपधातुया	४८५
चक्खुन्द्रिय, कतम	१५६	- महाभूता	१७४
चक्खुविञ्जाणघातु	१०६, १०९	- योगा	४४९
चक्खुविञ्जाण	१५	- विपरियासा	४५१
चत्तसो, अप्पमञ्जायो	३३२, ३३६, ३३८, ३३९	- सतिपट्टाना	२३८, २४९, २५०, २५२
- चेतना, रूपधातुया	४८६	- सम्मप्यपाला	२५५, २५८, २६२
- दिट्ठियो	२५२	- सस्सवनादा	४७९
- पटिपदा	३९४	चरित, कतम सत्तान	४०३
- पटिसम्भदा	३५०-३५४, ३६२, ३६३	चातुम्महारानिका, देवा	५०४
- वेदना, रूपधातुया	४८५	चापत्य कतम	४१७
- मञ्जा, रूपधातुया	४८५	चित्तसमाधि	२६६
- मिक्खा	२९८		

तिस्तो, सप्ता	४३६-४३८	दिट्टानुगयो	४०३
- पटिसम्मिदा	३५५-३६१	दिट्टानुगयो, वनमो	४१६
- विधा	४३८	दिट्टिग्वानि, द्वागट्टि	४०६
तीणि, भ्रुकुसलमूलानि	२५६, २५७, ४३१	दिट्टियो, षत्तम्भो	४५०
- अङ्गणानि	४४०	- छ	४५६, ६६०
- कुसलमूलानि	२५८	- पञ्च	६५६
- तमानि	४३६	- मत्त	४६१, ४६२
- तिरयायतनानि	४३६, ४४०	दिट्टिविपत्ति, पतमा	४३१
- दुच्चरितानि	४३५, ४३५	दिट्टिमम्भतो, पुग्गो	३६८
- भयानि	४३६	दिट्टुत्थादान, वतम	४५०
- मलानि	४४०	दुक्कमात्तिवा	४१०
- विसमानि	४४०	पुक्कानि	५२०
- सच्चानि	५१३	दुक्कपधानु	१०६
- अरुपघातुया	४८६	दुक्कानिरोग्गामिनी पटिपदा	१३५, १३७-१४३
- सयोजनानि	४३५	- अरियमच्च	१३३
तुसितान, देवान	५०४, ५०५	दुक्कानिरोयो, वतमो	१३५, १३७-१४३
तेजोधातु, अञ्जलिका	१०२, १०३	दुक्कानिरोव अरियसच्च, वतम	१३१
- बाहिरा	१०४	दुक्कपटिपदा विण्णामिञ्जा, पञ्जा	३६४
		- दग्घामिञ्जा, पञ्जा	३६४
थ		दुक्कममुदयो	१३५, १३७-१४३
थम्भो, कतमो	४१६	दुक्कसमुदय अरियमच्च, वतम	१२६
थीन, कतम	३४४	दुक्कया, वेदना	६
द		दुक्क अरियमच्च, वतम	१२६, १२७, १३५, १३८-१४३, १७६
दसकमातिका	४१४	दुक्किल्लिन्द्रिय, वतम	१५८
दस, भ्रुकुसलकम्मपथा	४७०	दुच्चरितानि चतारि	४५१
- आघातवत्थूनि	४७०	- तीणि	४३४, ४३५
- किल्लेसवत्थूनि	४०४, ४६६	- गत्त	४६१
- मिच्छता	४७०	दुत्तिय, क्षान	१३५, ३१७-३२२
- सयोजनानि	४७०	- पणीत	५०७
दसवत्थुका, अन्तग्गाहिका दिट्ठि	४७१	- परित्त	५०६
- मिच्छादिट्ठि	४७०, ४७१	- मञ्जिम	५०६, ५०७
दानमया, पञ्जा	३८५	दुक्कङ्गिक, क्षान	३१८, ३२०
दाकारा, सत्ता	४०४	दुक्कविञ्जापथा, सत्ता	४०५
दादसायतनानि	८३, ८८, ४७६	दुस्सोत्थ, वनम	४४६
दादसिन्द्रियानि, अपरिप्यापन्ने	४८७	दूरे, रूप	३
दासट्ठि, दिट्ठिगतानि	४७६	- विञ्जाण	१६
दिट्ठमन्निव्वानवादा, पञ्च	४५५, ४५६, ४७६	- वेदना	७, १०
दिट्ठमुत्तमुत्तादी	५१२	- सङ्घारा	१३

देवा, तयो	५०३	दोक्चस्सता, कतमा	४२६, ४४२, ४४४
देवान, प्रकविद्वान	५०२, ५०८	दोसकसावो	४४०
- अतप्पान	५०७	दोसग्गि	४४०
- अत्पमागमुभान	५०७	दोसो, कतमो	४३२
- अत्पमाणाभान	५०७		
- अविहान	५०७		
- असञ्जसत्तान	५००, ५०७		
- प्राकासानञ्चायतनूपगान	५०८		
- प्राकिञ्चञ्जायतनूपगान	५०८		
- आभस्सरान	५०७		
- कामावचरान	४६८		
- कित्तक आयुत्पमाण	५०८		
- चातुम्भह्णरुजिकान	५०४		
- तार्वतिसान	५०४		
- तुत्तितान	५०४, ५०५		
- निम्मानरत्तीन	५०४, ५०५		
- नेवसञ्जानासञ्जायतनूपगान	५०८		
- परनिम्मितवसवत्तीन	५०४, ५०५		
- परित्तमुभान	५०७		
- परित्ताभान	५०६		
- ब्रह्मपारिसञ्जान	५०६		
- ब्रह्मपुरोहितान	५०६		
- ब्रह्मब्रह्मान	५०६		
- ग्रामान	५०४, ५०५		
- वेदुष्कलान	५०७, ५०८		
- सुदस्मान	५०८		
- सुदस्मीन	५०८		
- सुभकिण्हान	५०७		
द्वे, अकृतसलेह्ण	४८६		
- अधिच्चसम्पन्निवा	४७६		
- आयतनानि, अपरियापत्रे	४८७		
- अरूपधातुया	४८६		
- धातुयो, अपरियापत्रे	४८७		
- अरूपधातुया	४८६		
- सञ्चानि, अपरियापत्रे	४८७		
दोमनस्सधातु	१०६		
दोमनस्सिग्गिन्द्रिय, धत्तम	१५८		
दोमनस्स, धत्तम	१२७, १७७, २४०, २४२, २४४, २४६, ३१३		
		ध	
		धम्मधातु	१११, ११२
		- सिया अचेतसिका	१२१
		- अतीता	११५
		- अनागता	११५
		- अनारम्भणा	१२१
		- अप्पच्चया	११६
		- अरूपा	११७
		- अवितक्कअविचारा	११३
		- अवितक्कविचारमत्ता	११३
		- असङ्खता	११५
		- आसवा	११७
		- उपादा	१२२
		- उपादान	१२२
		- विलेसा	१२३
		- चेव किलेसत्तम्पुत्ता च	१२४
		- गन्थो	११८
		- चित्तविष्पयुत्ता	१२१
		- चित्तविससङ्गा	१२१
		- चित्तसम्पुत्ता	१२१
		- चित्तसहभू	१२१
		- चित्तससट्ठममुद्दानसहभू	१२२
		- चित्तससट्ठममुद्दाना	१२२
		- चित्तससट्ठा	१२१
		- चित्तानुपरिवत्ती	१२१
		- चेतसिका	१२१
		- न हेतु अहेतुका	११६
		- सहेतुका	११६
		- नीवरण	११६
		- नो आसवा	११७
		- उपादा	१२२
		- उपादान	१२२
		- विलेसा	१२३

धम्मघातु, सिया नो गन्थो

११८ धम्मा, मितग्गा

- चित्तसहभू

१२१ धम्मामतन

- चित्तससट्टममुद्धानसहभू

१२२ - गिगा धनेतगिग

- चित्तससट्टसमुद्धाना

१२७ - अनारम्मण

- चित्तानुपरिवत्ती

१२१ - धणच्चय

- नीवरण

११६ - धरप

- परामागो

१२० - धवितात्तागिवाग्गतं

- सयोजन

११८ - धमद्दत

- पच्चुप्पत्ता

११५ - ध्रासवो

- परामामविष्पयुता

१२० - उपादा

- परामाससम्पयुता

१२० - उपादान

- परामासो

१२० - किलेसो

- रूपा

११७ - गन्थो

- सण्णच्चया

११६ - चित्तविण्युत्त

- सवितक्कसविचारा

११३ - चित्तविरासट्टं

- सारम्मणा

१२१ - चित्तमग्गयुत्त

- सयोजन

११८ - चित्तसहभू

- हेतु

११५ - चित्तससट्टममुद्धानसहभू

धम्मपटित्तम्भिदा

३५०-३५४, ३६२

- दुक्खनिरोधगामिनिया पटि-

पदाय आण

३५०

- दुक्खसमुदये आण

३५०

- धम्मे आण

३६३

४२७

धम्ममच्छरिय

धम्मविचयसम्बोग्गाङ्गो

२७६, २७७, २८२, ३००

धम्मानुपस्सी

२४५, २४७-२४९

धम्मा अकुसला, कतमे

२०७-२११, २१७, २५५,

२५६, ३५४

- अपरियापत्ता, कतमे

५०३

- धन्याकता, कतमे

२१८, २२१-२२६,

२३२-२३५, ३५५-३६२

- अरूपावचरा, कतमे

५०३

- कुसलमूला, कतमे

२१७

- कुसला, कतमे

१८१, २१२, २१४-२१६

२२६-२३४, ३५२, ३५३

- न अरूपावचरा

५०३

- न कामावचरा

५०२

- न रूपावचरा

५०३

- परियापत्ता

५०३

- नीवरण

११७

- नो ध्रासवो

१२१

- उपादा

१२०

- उपादान

१२०

- किलेसो

१२०

- गन्था

११५

- चित्तसहभू

११५

- चित्तससट्टममुद्धानसहभू

१२०

- चित्तससट्टममुद्धानानुपरिवत्ति

१२०

- चित्तससट्टममुद्धान

१२०

- चित्तानुपरिवत्ति

१२०

- नीवरण

११७

- परामागो

१२०

- धम्मामतन

१२१

- गिगा धनेतगिग

१२२

- अनारम्मण

१२७

- धणच्चय

१२१

- धरप

११६

- धवितात्तागिवाग्गतं

१२०

- धमद्दत

११८

- ध्रासवो

१२०

- उपादा

१२०

- उपादान

१२०

- किलेसो

१२०

- गन्था

११५

- चित्तविण्युत्त

११६

- चित्तविरासट्टं

११३

- चित्तमग्गयुत्त

१२१

- चित्तसहभू

११८

- चित्तससट्टममुद्धानसहभू

११५

- चित्तससट्टममुद्धानानुपरिवत्ति

११५

- चित्तससट्टममुद्धान

११५

- चित्तमसट्ट

११५

- चित्तानुपरिवत्ति

११५

- चेतसिक्क

११५

- न हेतु

११५

- अहेतुक्क

११५

- महेतुक्क

११५

धम्मायतन सिद्धा नो सयोजन	६३	नवविधा, माना	४६८
- परामासविष्युत्त	६६	नानत्तसञ्ज्ञा, कतमा	३१४, ४४२
- परामाससम्पुत्त	६६	नामपच्चया छद्दायतन	१०२, १८४, १८५, १८८, १९६, २०४, २१६, २३६
- परामासो	६६	- पि विञ्जाण	१६६, २०२, २०३, २०६
- रूप	६२	- फस्तो	२०२
- सङ्घत	६२	- नामसम्पुत्तो	१६४
- सप्पच्चय	६२	नामरूपपच्चया छद्दायतन नामसम्पुत्त	१६६, १६७
- सवितक्कसविचार	८६	- सञ्जायतन	१७४, १८२, १८७, २०७
- सारम्मण	६७	- तामरूपहेतुक	१६०, १६२
- सयोजन	६३	नाम, कतम	१७४, १८४, १८६, १६०, १६१, १६५-१६७, २०३, २०४, २०६
- हेतु	६१	निष्पेक्षिता, कतमा	४१६
धम्मे ज्ञाण, कतम	३६०	निव्विदाय नो पटिवेधाय पञ्जा, कतमा	३६२
धम्मो, विसेसभागियो	४०६	निव्वेधगामिनी, पञ्जा	३६२, ३६३
- हानभागियो	४०६	निम्मानरतीन, देवान	५०४, ५०५
धातुयो, अट्टारस	१०८, ११२, ४८०	नियता, पञ्जा	३८४
- छ	१०२, १०६, १०८	निय्यानिका, पञ्जा	३८४
- नव	४८४	निरुत्तिपटिसम्भवा	३५०, ३५४, ३६३
		- धम्मनिरुत्ताभिलाषे	ज्ञाण ३५०, ३६३
न		नीवरणविष्युत्ता अनीवरणिया, पञ्जा	३८२
न अरूपावचरा, धम्मा	५०३	- नीवरणिया, पञ्जा	३८२
- पञ्जा	३८४	नीवरणा, पञ्च	३०८
- उपेक्खासहगता, पञ्जा	३८४	नीवरणिया, पञ्जा	३८२
- कामावचरा, धम्मा	५०२	नेक्खम्मधातु, कतमा	१०८
- पञ्जा	३८४	नेमित्तिकता, कतमा	४१६
- पीतिसहगता, पञ्जा	३८३	नेरयिकान परिपुण्णायतनान	४६३
- रूपावचरा, धम्मा	५०३	नेव आचयाय नो अपचयाय, पञ्जा	३६२
- सुखसहगता, पञ्जा	३८३	नेवविपाकधम्मधम्मा, पञ्जा	३८६
नव, अनुबुद्धविहारसमापत्तियो	३६८, ४०६	नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतनूपगान, देवान	५०८
- आघातवत्थूनि	४६८	नेवसञ्जीनासञ्जीवादा, अट्ट	४६८, ४७६
- इञ्जितानि	४६६	नेवाचयगामिनापचयगामिनी, पञ्जा	३८७
- तण्हामूलका धम्मा	४६६		
- धातुयो	४८४	प	
- पपञ्चितानि	४६६	पच्चयत्तुक्क	१७७, १८१
- पुरिसमत्तानि	४६८	पच्चवेकत्तणानिमित्त	३६६
- फन्दितानि	४६६	पच्चुप्पसारम्मणा, पञ्जा	३८८, ३८९
- मञ्जितानि	४६६	पच्चुप्पजा, वेदना	६
- सङ्घतानि	४६६	- सङ्घारा	१२
- हेतू	४८०, ४८१		
- नववमात्तिका	४१४		

पञ्चपुष्पा, सञ्ज्ञा	८	पञ्ज्ञा, अनीवरणीया	३८२
पञ्चपुष्पत्र, रूप	४	- अनुत्तरा	३८६
- विञ्ज्ञाण	१५	- अनुपादानिया	३८३
पञ्चकस्तन्धा	३, १७, ७०, ४८०, ४८४	- अनुपादिभ्रानुपादानिया	३८७
पञ्चद्विको, मगो	२८८-२९०	- अनुपादिष्ठा	३८३
- सम्मासमाधि	३९६	- अनुपादिभ्रुपादानिया	३८६
पञ्चद्विक, ज्ञान	३१७, ३१९	- भ्रनोपनिया	३८२
पञ्च, प्रादीनवा, अकलन्तिया	४५५	- अषचयगामिनी	३०७
- भ्रानन्तरिकानि कम्मानि	४५४	- भ्रपरामट्टा	३८३
- उद्धम्भागियानि सयोजनानि	४३१, ४५३	- भ्रपरियापष्ठा	३८४, ३९०
- भ्रोरम्भागियानि, सयोजनानि	४३१, ४५२	- भ्रप्यमाणा	३८७
- चेतसो विनिबन्धा	४५४	- भ्रप्यमाणा रम्मणा	३८८
- दिट्टधम्मनिब्वानवादा	४५५, ४५६, ४७९	- भ्रप्पीतिवा	३८३
- दिट्टियो	४५४	- भ्रयोगनिया	३८२
- नीवरणानि	३०८, ४५४	- भ्ररूपावचरा	३८४
- व्यसना	४५५	- भ्रविचारा	३८३
- भयानि	४५५	- भ्रवितक्कभ्रविचारा	३८७
- मच्छरियानि	४२७, ४५३	- भ्रवितक्कविचारमत्ता	३८७
- विञ्ज्ञाणा	३७७	- भ्रवितक्का	३८३
- वेरा	४५४	- भ्रसङ्किलेसिका	३८३
- सङ्गा	४५३	- भ्रसेक्खा	३८७
- सल्ला	४५३	- भ्रसयोजनिया	३८२
- सिक्खापदानि	३४२, ३४४, ३४८	- भ्राचयगामिनी	३८७
पञ्चकमातिका	४१२	- भ्रासवविप्पयुत्ता भ्रनासवा	३८२
पञ्चञ्जाणिको, तम्मासमाधि	३९६	- सासवा	३८२
पञ्चम, ज्ञान	३१८, ३२०-३२२	- उपादानविप्पयुत्ता अनुपादानिया	३८३
पञ्चिन्द्रियानि	४०४	- उपादानिया	३८३
पञ्ज्ञा, भ्रगन्यनिया	३८२	- उपादानिया	३८३
- भ्रज्जत्तवहिद्धारम्मणा	३८६	- उपादिता	३८३
- भ्रज्जत्तारम्मणा	३८६	- उपादिनुपादानिया	३८६
- भ्रतीतारम्मणा	३८८	- उपेक्खसहगता	८४, ३८७
- भ्रत्यजापिका	३८४	- भ्रोपनिया	३८२
- भ्रधिचित्ते	३०६	- भ्रोधविप्पयुत्ता भ्रनोपनिया	३८२
- भ्रधिपञ्ज्ञाय	३०६	- भ्रोधविप्पयुत्ता भ्रोपनिया	३८२
- भ्रधिसीले	३८५	- कामावचरा	३८४
- भ्रनागता रम्मणा	३८८	- किलेसविप्पयुत्ता भ्रसङ्किलेसिका	३८३
- भ्रनामवा	३८९	- किलेसविप्पयुत्ता सङ्किलेसिका	३८३
- भ्रनियता	३८४	- केनचि न विञ्जेय्या	३८१
- भ्रनिय्यानिका	३८४	- केनचि विञ्जेय्या	३८१

पञ्जा, गन्धनिया	३८७	पञ्जा, लोखिया	३८१
- गन्धविष्ययुक्ता अगन्धनिया	३८२	- लोमुत्तरा	३८१
- गन्धनिया	३८२	- विपाकधम्मधम्मा	३८६
- चिन्तामया	३८५	- विपाका	३८६
- जापित्तया	३८४	- सउत्तरा	३८४
- ठित्तिभागिनी	३८२	- सच्चुलेसिका	३८४
- दानमया	३८५	- सप्पोत्तिका	३८३
- न अरूपावचरा	३८४	- मविचारा	३८३
- उपेक्खासहगता	३८४	- सवित्तञ्चसविचारा	३८७
- कामावचरा	३८४	- सवित्तवका	३८३
- पीतिसहगता	३८३	- सासवा	३८१
- रूपावचरा	३८४	- सीलमया	३८५
- सुखसहगता	३८३	- सुखसहगता	३८३, ३८७
- निब्बेधभागिनी	३८२	- सुतमया	३८५
- नियता	३८४	- सेक्खा	३८७
- निर्यानिका	३८४	- सयोजनविष्ययुक्ता असयोजनिया	३८२
- नीवरणविष्ययुक्ता अनवीवरनिया	३८२	- सयोजनिया	३८२
- नीवरणविष्ययुक्ता नीवरणिया	३८२	- हानभागिनी	३८२
- नीवरणिया	३८२	पञ्जिन्द्रिय, कतम	१५६
- नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा	३८६	पटिषपच्चया अधिमोक्खो	२१०
- नेदसेक्खनासेक्खा	३८७	पटिषसञ्जा, कतमा	३१४
- नेवाचयगामिनापचयगामिनी	३८७	पटिघानुसयो	४०३
- पच्चुपन्नारम्मणा	३८८, ३८६	पटिपदा, चतस्सो	३६४
- परामट्टा	३८३	पटिभानपटिसम्भदा	३५०-३५४, ३६२
- परामासविष्ययुक्ता अपरामट्टा	३८३	- ज्ञाणेषु ज्ञाण	३५०, ३६३
- परामासविष्ययुक्ता	३८३	पटिसम्भदा, चतस्सो	३५०-३५४, ३६२, ३६३
- परित्ता	३८७	- तिस्सो	३५५-३६१
- परित्तारम्मणा	३८७	पठम ज्ञान, कतम	३१६-३२४
- परियापन्ना	३८४	पणीत्त, ततिय ज्ञान	५०७
५ - पीतिसहगता	३८३, ३८७	- दुतिय ज्ञान	५०७
- बहिद्दारम्मणा	३८६	- पठम ज्ञान	५०६
- मग्गहेतुका	३८८	- रूप	५
- भग्गाधिपतिनी	३८८	पथवीघातु, अज्जात्तिका	१०२
- महम्मता	३८७	- बाहिरा	१०२
- महम्मतारम्मणा	३८७	पदोसो, कतमो	३०३
- योगनिया	३८२	पधानसह्वारो, कतमो	२६५-२७१
- योगविष्ययुक्ता अयोगनिया	३८२	पधान, कतम	२५६, २५७
- योगनिया	३८२	पमादो, कतमो	४१५, ४४३, ४४५
- रूपावचरा	३८४	परनिम्मितवत्तवत्तीन, देवान	५०४, ५०५

परानुद्दयतापटिसयुतो वितरको, कतमो	४२१	पुरिसदोसो, पञ्चमो	४६६
परायद्वा, पञ्चा	३८३	- पठमो	४६६
परामासविष्णुता अपरामद्वा, पञ्चा	३८३	- दुतियो	४६६
- परामद्वा, पञ्चा	३८३	- सप्तमो	४६७
परित्तसुमान, देवान	१०७	पुरिसमलानि, नव	४६८
परित्त झप्यमाणारम्मणा, पञ्चा	३६४, ३६५	पुरिसिन्द्रिय, कतम	१५७
- परित्तारम्मणा, पञ्चा	३६४, ३६५		
परित्तभान, देवान	५०६		
परित्तारम्मणा, पञ्चा	३८७		
परित्त, ततिय क्षान	५०७		
- दुतिय क्षान	५०६		
- पठम क्षान	५०६		
परिदेवो, कतमो	१२७, १७६		
परियापन्ना, धम्मा	५०३		
- पञ्चा	३८४		
परियापन्नापरियापन्न	४६१		
परियुद्धानानि, सत्त	४०६		
परिदे आण, कतम	३६१		
परिहानिया धम्मा, छ	४५८		
पसादपचवया अपिमोक्खो २१३, २१८ २२४, २३०			
पस्सदिसम्बोज्झङ्को २७६-२७६ २८२ ३००			
पळासो, कतमो	४२६		
पापातिपाता वेरमणीसिक्खापद, कतम ३४२-३४६,			
पातिमोक्ख	२६६		
पापभित्ता, कतमा ४२६, ४४२, ४४५			
पापिच्छका, कतमा ४१६, ४१७			
पियेहि विष्णुयोषो दुक्खो, कतमो	१२८		
पीत्ति, कतमा	३०६		
पीत्तिकरणता	३६६		
पीत्तिसम्बोज्झङ्को २७६-२७६, २८२			
पीत्तित्थपता, पञ्चा	३८३, ३८७		
पुग्गलो, सिद्धिसम्पन्नो	३६८		
पुञ्जाभिसङ्कारो, कतमो	१७३		
पुव्वन्तानुदिद्धि, कतमा	४२८		
पुरिसदोसा, भट्ट	४६७		
पुरिसदोसो, भट्टमो	४६७		
- चतुत्थो	४६६		
- छट्ठी	४६६		
- ततियो	४६६		
वि०-६८			
		फ	
		फस्सपचवया पि छट्ठापतन	२०४
		- नाम	२०२
		- वेदना	१७४, १८२, १६६, २०७-२२६
		- फस्सतम्पयुता	१६३
		- फस्सहेतुरा	१६१
		फस्सा, सत्त	४८०, ४८१
		फोट्टुञ्चघातु, कतमा	११०
		फोट्टुञ्चघातन	८३, ८७
		व	
		वहिद्धारम्मणा, पञ्चा	३८६
		वहिद्धा, रूप	४
		- विञ्जाण	१५
		- वेदना	६
		- सङ्कारा	१२
		- सञ्जा	६
		- समोजन	४३१
		वावीसतिन्द्रियानि	१५६, १६०, ४८०, ४८१, ५१३
		वाहिरा, भाकासघातु	१०५, १०६
		- धापोघातु	१०३
		- तेजोघातु	१०४
		- पयवीघातु	१०२
		- वायोघातु	१०५
		वोज्झङ्गा, सत्त	२७६, २८०-२८२, ३००
		वोधिपक्खिता, धम्मा	३००
		व्यसना, पञ्च	४५५
		व्यापादघातु, कतमा	१०७
		व्यापादवितरको, कतमो	४३३, ४३४
		व्यापादसञ्जा, कतमा	४३३

मनोविज्ञान	१५	यथाभूत ज्ञान, प्राप्तवान खय	४०८
मनोविसम	४४०	- नानाधिमुक्तिवत	४०२
मरणभय, कतम	४३६	- परल्लतान इन्द्रियपरोगरियत्तं	४०३
मरण, कतम	१२६, १७५, १८३, २००, २३७	- पुञ्जेनिवासानुस्तति	४०७
मलानि, तीणि	४४०	- विपाक	४०१
मल, दोसो	४४०	- सत्तान चुतुपपात	४०७
- मोहो	४४०	- सव्वत्पगामिनि षट्पद	४०२
- रामो	४४०	यामान, देवान	५०४, ५०५
महत्तता, पञ्जा	३८७	योगनिया, पञ्जा	३८२
महत्ततारम्मणा, पञ्जा	३८७	योगविष्णुत्ता अयोगनिया, पञ्जा	३८२
महाब्रह्मान, देवान	५०६	- योगनिया, पञ्जा	३८२
महाभूता, चत्तारो	१०४	योगा, चत्तारो	४४६
महारजक्खा, सता	४०४	य पिच्छ न लभति त पि दुक्ख, कतम	१२८
महिच्छता, कतमा	४१६, ४४३	र	
मानातिमानो, कतमो	४२३	रसघातु, कतमा	११०
मानानुसपो	४०३	रसायतन	८३, ८७
माना, तत्रविधा	४६८	रागकसापो	४४०
- सत्त	४६१	रागिणि	४४०
मानो, कतमो	४२३	रुक्खमुल	३०२
माया, कतमा	४२७	रूपकसन्धो	३, १७
मिच्छत्ता, भट्ट	४६६	- अट्टविधेन	१६
- दस	४७०	- अनारम्मणो	७१, ७२, ७७
मिच्छादिट्ठि, कतमा	४४१	- अनियतो	७१ ८२
- दसवत्युका	४७१	- अनिय्यातिको	८१
मिच्छामानो, कतमो	४२४	- अप्पीतिको	८१
मिद्ध, कतम	४०३	- अय्याकतो	७०
मुट्टस्सच्च, कतम	४३१, ४३७	- अरयो	८२
मुदिता, कतमा	३३०, ३३४, ३३५, ३३७	- अविचारो	८१
मुदिन्द्रिया,	४०४	- अवितक्कअविचारो	७०
मुसावादा वेरमणीसिक्खापद, कतम	३४३	- अवितवको	८१
मेत्ता, कतमा	३२८, ३३२, ३३६, ३३८	- अत्तङ्किलिट्ठसिद्धिलेसिको	७०
मोहवसावो, कतमो	४४०	- अत्तङ्किलिट्ठो	७६
मोहग्गि	४४०	- अहेतुको	७२
मोहो, कतमो	४३३	- प्राप्तविष्णुत्तसासवो	७४
य		- प्राप्तविष्णुत्तो	७३
यथाभूत ज्ञान	३६८, ४०५, ४०७	- उपादानविष्णुत्तउपादानियो	७६
- अनेरुपातुनानाधातुभोक्	४०२	- उपादानविष्णुत्तो	७८
		- उपादानियो	७८

रूपवस्तुधो, एकविधेन	१८	रूपवस्तुधो, लोकिधो	७३
- एकादसविधेन	२०	- सउत्तरो	८२
- कामावचरो	८१	- सङ्कलेशिको	७६
- किलेसविष्ययुक्तो	७६	- सतविधेन	१६
- गन्धनियो	७५	- सासवो	७२
- गन्धविष्यमुसगन्धनियो	७६	- सिपा अनिदस्सनसम्पटिधो	७२
- गन्धविष्ययुक्तो	७५	- अनिदस्सनसम्पटिधो	७२
- चतुर्विधेन	१६	- अनिदस्सतो	७३
- चित्तविष्ययुक्तो	७७	- अनुपादिहो	७८
- चित्तविससट्टो	७८	- अनुपादिभूपादानियो	७०
- छब्बिधेन	१६	- सम्पटिधो	७३
- त्रिविधेन	१८	- उपादा	७८
- दसविधेन	२०	- उपादिहो	७८
- दस्सनेन पहातब्बहेतुको	८१	- उपादिभूपादानियो	७०
- दस्सनेन पहातब्बो	८०	- नो उपादा	७८
- दुविधेन	१८	- अनिदस्सनसम्पटिधो	७२
- न अरूपावचरो	८१	- अनिदस्सतो	७३
- न रूपावचरो	८१	- सम्पटिधो	७३
- न हेतु अहेतुको	७३	- सयोगनविष्ययुक्तसयोगनियो	७४
- नीवरणविष्ययुक्तनीवरणियो	७७	- सयोगनविष्ययुक्तो	७४
- नीवरणविष्ययुक्तो	७६	- सयोगनियो	७४
- नीवरणियो	७६	- हेतुविष्ययुक्तो	७२
- नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुको	७१	रूपजीवित्तिन्द्रिय, कतम	१५७
- नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बो	७१	रूपतण्हा, कतमा	४३७
- नेवविपाकणविपाव धम्मधम्मो	७०	रूपघातुमा	४८६
- नेवसेवखनासेकखो	७१	- अट्टु हेतु	४८६
- नेवाचयगाभिनापचययामो	७१	- उपपत्तिकल्पे	४६६, ५००
- पञ्चविधेन	१६	- चत्तारि चित्तानि	४८५
- परामट्टो	७७	- सुदुसिन्द्रियानि	४८५
- परामासविष्ययुक्तो	७७	- छ आयतनानि	४८४
- परित्तो	७१	- तीणि सच्चानि	४८५
- परियापन्नो	८१	- नव धातुयो	४८४
- पीतिसहणतो	८१	- पञ्चकलया	४८४
- भावनाम पहातब्बहेतुको	८१	रूपसञ्जा, कतमा	३१४
- भावनाय पहातब्बो	८१	रूपावतन	८३, ८६
- मज्जिमो	७१	- अनिदस्सनसम्पटिध	६१
- रूप	७३	- अनिदस्सन	६२
		रूपावचरा धम्मा, कतमे	५०२
		- पञ्जा	८४३

पुपादानवखण्डो	१२६	रूप, महामूत	१८
म्य, भ्रज्जस्तिक	१८	- विज्जाति	१८
- भ्रज्जात	४	- मनिदम्सन	१८
- भ्रतीतानामत्तपच्चुप्पन्न	३	- सन्तिके	१८
- भ्रतीत	३	- सप्पटिध	१८
- भ्रनागत	३	- सुत्तुम	४, १८
- भ्रनिदस्सनभ्रप्पटिध धम्मापतन-		- सोत्तविज्जेय्य	१६
परिपापन्न	८८, ११२	- हीन	४
- भ्रनिदस्सन	१८		
- भ्रनुपादिभ्रुपादानिय	१८		
- भ्रनुपादिन्न	१८		
- भ्रप्पटिध	१८		
- इन्द्रिय	१८		
- उपादा	१८		
- उपादिभ्रुपादानिय	१८		
- उपादिन्न	१८		
- धोत्थारिक	४, १८		
- कतम	१७४, १८६, १६०-१६२, १६५-१६७, २०३, २०४, २०६		
- कापविज्जेय्य	१६		
- धानविज्जेय्य	१६		
- चक्खुविज्जेय्य	१६		
- चित्तसमुद्धान	१८		
- चित्तसहभु	१८		
- चित्तानुपरिवत्ति	१८		
- जिष्हाविज्जेय्य	१६		
- हूरे	५, १८		
- न इन्द्रिय	१८		
- न चित्तसमुद्धान	१८		
- न चित्तसहभु	१८		
- न चित्तानुपरिवत्ति	१८		
- न महामूत	१८		
- न विज्जाति	१८		
- नो उपादा	१८		
- पच्चुप्पन्न	४		
- पणोस	४		
- वहिद्धा	४		
- वाहिह	१८		
- मनोधातुविज्जेय्य	१६, २०		
		ल	
		जपना, कतया	४१६
		साममच्छरिय	४२७
		सामसक्खारसिखोक्कपटिसमुत्तो, वित्तनरो	४२६
		सामेन साम निजिगीमनता, कतया	४१६
		सोकिया, पञ्जा	३८१
		सोकुत्तर, पञ्जा	३८१
		सोकुत्तर, ज्ञान	३४३
		सोकै गन्धवित्तको	१३१
		- विपरुप सातरुप, गन्धविचारो	१३१
		- चक्खुविज्जाण	१३०
		- चक्खुसम्फासजा वेदना	१३०
		- चक्खुसम्फम्सो	१३०
		- चक्खु	१२६
		- धम्मवित्तको	१३१
		- फोटुब्बविचारो	१३१
		- रसविचारो	१३१
		- रूपतण्हा	१३०
		- रूपविचारो	१३१
		- रूपवित्तको	१३१
		- रूपसञ्चेतना	१३०
		- रूपसञ्जा	१३०
		- रूपा	१२६
		- सद्दविचारो	१३१
		- फोटुब्बवित्तको	१३१
		- रसवित्तको	१३१
		- सद्दवित्तको	१३१
		सोको, कतमो	२४०, २४२, २४४, २४८
		- पञ्च उपादानवखण्डा	२४०, २४२, २४४, २४८
		सोमो, कतमो	४३२

व	विज्ञानपञ्चया नामं	१७७, १८०, १८२-१८४, १९९, २०१, २०९-२३६
वचीदुच्चरित, कतमं	४३४	
वचीविषम	४४०	- विज्ञानहेतुक १७८, १८७, १८९
वष्णमच्छरियं	४२७	- विज्ञानसम्पुक्तं १७९, १९३, १९४
वनपत्य	३७२	
वायामो, कतमो	२५५, २५६, २५८, २६१	- पि सद्धारो, कतमो १९९, २०१, २०३, २०५
वायोधातु, अज्जत्तिका	१०४, १०५	
- वाहिरा	१०५	विज्ञानपुपादानकसन्धो १२९
विचारो, कतमो	३०९, ३१०	विज्ञानं, अज्जत्तं १५
विचिकिच्छा, कतमा	३०७, ४३६	- अतीत १४
विचिकिच्छानुसयो	४०३	- अनागतं १५
विचिकिच्छापञ्चया भवो, कतमो	२११	- भ्रोजारिकं १६
विजग्भिता, कतमा	४१८	- दूरे १५
विज्ञानगणसन्धो	३, १४, १७, ५८	- पञ्चुप्पन्नं १५
- अज्जत्तिका	७८	- बहिद्धा १५
- अट्टविधेन	५८	- सन्तिके १७
- एकविधेन	५८	- हीन १६
- चतुर्विधेन	५८	वितक्को, कतमो ९, १०, ३७८
- चतुर्वीसतिविधेन	६८	विद्या, तिस्सो ४३८
- चित्त	७७	- सदिसोहमस्मी ति ४३८
- छव्विधेन	५८	- सेम्योहमस्मी ति ४३८
- तिविधेन	५८	- हीनोहमस्मी ति ४३८
- दसविधेन	५९	विपरियासा, चत्तारो ४५१
- दुविधेन	५८	विपाकघम्मघम्मा, पञ्जा ३८६
- नवविधेन	५८	विपाका, पञ्जा ३८६
- पञ्चविधेन	५८	विभवतण्हा, कतमा ४३६, ४३७
- बहुविधेन	६९	विभवदिट्ठि, कतमा ४२८
- सत्तविधेन	५८, ६८	विमोक्खा, अट्ट ४०६
विज्ञानञ्चायतनूपगान, देवानं	५०८	विमोक्खो, अट्टमो ४०६
विज्ञानं, कतमा	१०२, १०६	- चतुत्थो ४०६
विज्ञानपञ्चया, नामरूपं १७४, १८२, १८४-१८६, २०२, २०३, २०५		- छट्ठो ४०६
- विज्ञानहेतुक १७८, १९०, १९१		- ततियो ४०६
- विज्ञानसम्पुक्त १७९, १९५-१९७		- दुत्तियो ४०६
		- पञ्चमो ४०६
		- षष्ठमो ४०६
		- सत्तमो ४०६
		विरियसमाधिपयानसद्धारिसमप्रागत, इत्थिपादं २६४-२६६

विरियसम्बोज्जङ्गो	२७६, २७७, २८२	वेदना, अनागता	६
विरिविद्विपावो	२७२	- अनासवा	७
विरियिन्द्रियं, कतमं	१५८	- अश्याकता	६
विरियं, कतमं	२५६-२६१, २६५, २६६-२७१	- श्रोत्रारिका	६
विरोधवत्त्वानि, छ	४५७	- कुसलाकुसला	६
विवादमूलानि, छ	४५७	- ञाता	६
विसमानि, तीणि	४४०	- दूरे	७
विसम, दोसो	४४०	- पञ्चुप्पमा	६
- मोहो	४४०	- बहिद्धा	६
- रागो	४४०	- सत्त	४८०, ४८१, ५१३
विमुद्धिदेवा	५०४	- सन्तिके	७
विसेत्ताभारिणो, धम्मो	४०६	- सासवा	७
विहिंसाधातु	१०७, १०८	- सुखा	६
विहिंसावितक्को, कतमो	४३३, ४३४	- च प्रदुस्समसुखा च	६
विहिंसासञ्ज्ञा, कतमा	४३३	- हीना	७
विहेसा, कतमा	४४२	वेदनापञ्चया, अधिमोक्खो २१२, २२१, २२७, २३६	
वेदनाक्खन्धो	३, ५, १७, १११	- उण्हा, कतमा	१८२, २००
- अट्टविधेन	२१	- वेदनासम्पमुत्ता, कतमा	१६३
- एकविधेन	२०	- वेदनाहेतुका	१८८, १६२
- चतुब्बिधेन	२०	- पटिथ, कतम	२१०
- चतुर्वीसतिविधेन	३१	- पसावो, कतमो	२१३, २१८, २२४
- छब्बिधेन	२०	- पि फत्सो, कतमो	१६६
- तिविधेन	२०	- भवो, नवमो	२१६, २२०, २२२, २२३, २२६
- तिसविधेन	३१	- विचिकिच्छा, कतमो	२११
- दसविधेन	२१	वेरा, पञ्च	४५४
- दुविधेन	२०	वेहप्फलान् वेवान	५०७-५०८
- नवविधेन	२१		
- पञ्चविधेन	२०		
- द्दुविधेन	३२		
- सत्तविधेन	२१		
वेदनानुपस्सी	२४६, २४१	स	
वेदनुपादानक्खन्धो	१२६	सउत्तरा, पञ्चा	३८४
वेदना, अकुसला	६	सक्कायदिट्ठि, कतमा	४३६
- अजाता	६	सङ्गिलेसिका, पञ्चा	४८३
- अजसत्ता	६	सङ्खत्तानि, नव	४६६
- अतीता	५	सङ्खारणञ्चो	३, ११, १७, ४५, ५८, १११
- अतीतानामतपञ्चुप्पमा	५	- अट्टविधेन	४६
- अदुक्खमसुखा	६	- एकविधेन	४५
		- चतुब्बिधेन	४५
		- चतुर्वीसतिविधेन	५६
		- छब्बिधेन	४५

सङ्घारस्खन्धो, तिविधेन	४५	सञ्ज्ञानस्खन्धो, दसविधेन	३४
- दसविधेन	४६	- दुविधेन	३३
- दुविधेन	४५	- नवविधेन	३४
- नवविधेन	४६	- पञ्चविधेन	३३
- पञ्चविधेन	४५	- बह्विधेन	४४
- बह्विधेन	५७	- सत्तविधेन	३३, ४३
- सत्तविधेन	४६, ५७	सञ्ज्ञा, भ्रज्वात्ता	६
सङ्घारपञ्चया पि भ्रविञ्जा	१६८, २०३, २०५	- भतीता	८
- विञ्ज्याणं १७५, १८२, १८४, २०१,		- भनागता	८
२०३, २०५, २१३, २१८,		- भनासवा	१०
२२२, २२६, २२७		- भोळारिका	६
- सङ्घारसम्पयुक्तं १६३		- चक्खुसम्फस्सजा	६
- १६५, १६७		- पञ्चुप्पन्ना	८
- सङ्घारहेतुकं १८७, १८६,		- बहिद्धा	६
१६१		- सत्त	४८०, ४८२, ५१३
सङ्घारा, भतीता	११	- सत्तिके	१०
- भनागता	११, १२	- सासवा	१०
- भोळारिका	१२	- हीना	१०
- दूरे	१३	सञ्जीवादा, सोळस	४७६
- पञ्चुप्पन्ना	१२	सञ्जुपादानस्खन्धो	१२६
- बहिद्धा	१२	सति, कतमा २४८, ३०१, ३०३, ३०४, ३१३	
- सत्तिके	१४	सतिन्द्रियं	१५६
- हीना	१३	सतिपट्टानं, कतम	२५०, २५२
सङ्घारपादानस्खन्धो	१२६	सतिपट्टाना, चत्तारो	२३८, २४६, २५०, २५२
सङ्घारेसु ञाण	३६५, ३६६	सतिसम्मोञ्जसङ्घो	२७६-२८२, ३००
सङ्घारो, कतमो	२१८, २२०-२२४,	सत्त, अनुसया	४६०
२२६, २२७, २३६		- असद्धम्मा	४६१
सङ्घित्तेन पञ्चुपादानस्खन्ध्या दुक्खा, कतमे	१२६	- उच्छेदवादा	४७६
सङ्घा, पञ्च	४५३	- चित्तानि	४८०, ४८२, ५१३
सञ्चानि, तीणि	२१३	- चेतना	४८०, ४८२, ५१३
- चत्तारि	१३५, १४०, ४८०	- दिट्ठियो	४६१, ४६२
सञ्ज्ञास्खन्धो	३, ८, १७, ३३, १११	- दुक्खरितानि	४६१
- भट्टविधेन	३३	- परियुट्टानानि	४६०
- एकविधेन	३३	- फस्सा	४८०, ४८१
- चतुर्वीसतिविधेन	४३	- योग्सङ्गा	२७६, २८०, २८२, ३००
- चतुर्विधेन	३३	- माना	४६१
- द्वाविधेन	३३	- वेदना	४८०, ४८१
- तिविधेन	३३	- सञ्ज्ञा	४८०, ४८२, ५१३
- तिसतिविधेन	४४	सत्तकमागतिका	४१३

सुखिन्द्रिय, क्तम	१५८	सोतायतन	८३, ८४
सुखुम, रूप	४	सोतिन्द्रिय, क्तम	१५६
सुख, क्तम	३०६, ३१२	सोमनस्सघातु	१०६
सुतमया, पञ्जा	३८५	सोमनस्सिन्द्रिय, क्तम	१५८
सुदस्सान, देवान	५०८	सोमनस्सुपविचारा, छ	४५८
सुदस्सीन, देवान	५०८	सोमनस्स, क्तम	३१३
सुभकिण्हान, देवान	५०७	सोऽस, सञ्जीवादा	४७६
सुरामेरवमज्जपमादट्टाना वेरमणी-		सयोजनविष्णुत्ता ऋसयोजनिया, पञ्जा	३८२
सिक्खापद, क्तम	३४३, ३४४, ३४७	— सयोजनिया, पञ्जा	३८२
सेक्खा, पञ्जा	३८७	सयोजनानि, तीणि	४३५, ४३६
सेनासन, ऋट्टो	३०१	— दस	४७०
— अद्दुयांगो	३०१	— पञ्चुद्धम्भागियानि	४३१
— सेनासन, गुहा	३०२	— पञ्चोरम्भागियानि	४३१
— पासादो	३०१	सयोजनिया, पञ्जा	३८२
— पीठ	३०१	सवरो	२६६
— विम्बोहने	३०१	सयुतो	२६६
— भिसि	३०१	स्वाकारा, सत्ता	- ४०५
— मञ्चो	३०१		
— मालो	३०१		
— रक्खम्ल	३०२		
— नेणो	३०१		
— विहारो	३०१		
— वेऽगुम्ब	३०२		
सेय्यस्स सदिसोहमस्मी ति मानो	४२१		
— सेय्योहमस्मी ति मानो	४२१		
— हीनोहमस्मी ति मानो	४२१		
सेय्योहमस्मी ति मानो	४२०		
— विद्या	४३८		
सोको	१२७, १७५		
सोतघातु, षतमा	१०६		
सोतविञ्जाणघातु	१०६, १०६		
सोतविञ्जाण	१५		
सोतसम्पस्सजा, सञ्जा	६		
		ह	
		हानभागिनी, पञ्जा	३६२
		हानभागियो, धम्मो	४०६
		हीनस्स सदिसोहमस्मी ति मानो	४२२
		— सेय्योहमस्मी ति मानो	४२२
		— हीनोहमस्मी ति मानो	४२३
		हीना, वेदना	७
		— सद्धारा	१३
		— सञ्जा	१७
		हीनोहमस्मी ति मानो	४२०
		— विधा	४३८
		हीन, रूप	४
		— विञ्जाण	१६
		हेतुवतुक्क	१७८
		हेतु, तयो	५०१
		— नव	४८०, ४८१

गाथायो

अभिञ्जा द्वे सारम्भणा	५२५	ताव दीपावुना सताः	५०६
अभिधत्ता पुञ्जतैजेन	५०६	द्वादश षोडशत तेषु	५०६
अ एते वामावचरा	५०६	भावापत्वा मुचि मय	५०६
तस्मा हि धीरा निववा	५०६		

उपमायो

शेय्यथापि नाम एक पुगल दुगत दुरुतेत दिस्वा नरुणापेय्य	३२६
शेय्यथापि नाम एक पुगल नेव मनाप न ममनाप दिस्वा उपेक्वरो अस्व	३३१
शेय्यथापि नाम एक पुगल पिय मनाप दिस्वा मुदिती प्रन्	३३०
शेय्यथापि नाम एक पुगल पिय मनाप दिस्वा भेत्तापेय्य	३२०

सुद्धिपणं

विट्टे	पत्तिय	अमुद्धपाओ	सुद्धपाओ	विट्टे	पत्तिय	अमुद्धपाओ	सुद्धपाओ
६	२६	दट्ठवा	दट्टुवा	३०४	१०	चित्तस्य	वित्तस्य -
५१	१७	एकविधन	एवविधेन	३०७	४	विकपेया भन्तत	विनगरो भन्तत
७५	६	सम्पयत्ता	सम्पयुत्ता	३०७	६	बुच्चत	बुच्चनि
१००	८	किलेस०	किलेस०	३०८	१२	ति ?	ति ।
१४४	१३	अनुपादिमुपादा	अनुपादिमुपादा-	३२६	२	एवमव	एवमेव
१४५	२८	न न वत्त०य	न वत्तव	३४८	२	अरूपुपात्तया	अरूपुपत्तिया
२००	१८	अभिनिव्वति	अभिनिव्वति	३५०	१६	निगता	निज्जता
२०८	१	हवारम्मरण	रुवारम्मण	"	"	अभिनिव्वता	अभिनिव्वता
२१८	१७	उपचित्त	उपचित्ता	३५६	२१	पटिगम्मिदा	पटिगम्मिदा
२२३	१६	उपाचतता	उपचित्ता	३५६	२६	पनारवम	पनारवम
२२८	३०	नेव	नेव	३६०	१२	पटिमानगम्मिदा	पटिमानपटि- मम्मिदा
२४२	१६	दोमनस्स	दोमनस्स	४०३	१	मत्त	मत्ते
२६२	२७	मग्गाधि-	मग्गाधि-	४२३ (मिरो)		हीनहेमम्मो	हीनाहमम्मो
२७५	१	हेतुवा	हेतुवा	४४५	६	मद्ध	मद्ध
२७६	१	सत्तवोन्मज्जा	सत्त वोन्मज्जा	४४६	२०	अममनु-	अममेनु-
२८२	१२	वेदनासम्पयुत्तो	वेदनाप सम्पयुत्ता	४४८	८	जिना	भजना
२८३	४	महेतुवा	महेतुवा	४५०	२	पर च पाव	पर च पाव
२६३ (मिरो)	५	पञ्हापुच्चक	पञ्हापुच्चक	४५२	१७	विट्ठि	विट्ठि
३०४	४	पयासो	पयोमा				

पिट्टे	पत्तिय	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो	पिट्टे	पत्तिय	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
४६८	७	म	मे	५११	१४	धम्मपातु	धम्मपातु
५०० (सिरो)		असञ्जासत्तान	असञ्जासत्तान	५१५	१४	ति ति	ति पि
५०४	२४	ऐसो	एसो	५१६	१५	मनोवञ्जाण०	मनोवञ्जाण

— १/१ —

प्रकाशक भिक्षु जगदीश काश्यप, मगधो, धाति प्रकाशन मण्डल,
बिहार, नात-दा (पटना)

मुद्रक : श्री कृष्णलाल बेरी, विद्यामन्दिर प्रेस (प्रिन्टिंग) लिमिटेड,
को० १५/२४, मानमन्दिर, धाराणसो-१.